៕ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស៕

ទីឃនិកាយេ

មហាវគ្គដ្ឋកថា

១. មហាបទានសុត្តវណ្ណនា

បុព្ពេនិវាសបដិសំយុត្តកថា

១. ឯវំ មេ សុតំ...បេ.... ករេរិកុដិកាយន្តិ មហាបទានសុត្តំ។ តត្រាយំ អបុព្ពបទវណ្ណនា – **ករេរិកុដិកាយ**ន្តិ ករេរីតិ វរុណរុក្ខស្ស នាមំ, ករេរិមណ្ឌបោ តស្សា កុដិកាយ ទ្វារេ ឋិតោ, តស្មា “ករេរិកុដិកា”តិ វុច្ចតិ, យថា កោសម្ពរុក្ខស្ស ទ្វារេ ឋិតត្តា “កោសម្ពកុដិកា”តិ។ អន្តោជេតវនេ កិរ ករេរិកុដិ កោសម្ពកុដិ គន្ធកុដិ សលឡាគារន្តិ ចត្តារិ មហាគេហានិ, ឯកេកំ សតសហស្សបរិច្ចាគេន និប្ផន្នំ។ តេសុ សលឡាគារំ រញ្ញា បសេនទិនា ការិតំ, សេសានិ អនាថបិណ្ឌិកេន ការិតានិ។ ឥតិ ភគវា អនាថបិណ្ឌិកេន គហបតិនា ថម្ភានំ ឧបរិ ការិតាយ ទេវវិមានកប្បាយ ករេរិកុដិកាយំ វិហរតិ ។ **បច្ឆាភត្ត**ន្តិ ឯកាសនិកខលុបច្ឆាភត្តិកានំ បាតោវ ភុត្តានំ អន្តោមជ្ឈន្ហិកេបិ បច្ឆាភត្តមេវ។ ឥធ បន បកតិភត្តស្ស បច្ឆតោ “បច្ឆាភត្ត”ន្តិ អធិប្បេតំ។ **បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តាន**ន្តិ បិណ្ឌបាតតោ បដិក្កន្តានំ, ភត្តកិច្ចំ និដ្ឋបេត្វា ឧដ្ឋិតានន្តិ អត្ថោ។

ករេរិមណ្ឌលមាឡេតិ តស្សេវ ករេរិមណ្ឌបស្ស អវិទូរេ កតាយ និសីទនសាលាយ។ សោ កិរ ករេរិមណ្ឌបោ គន្ធកុដិកាយ ច សាលាយ ច អន្តរេ ហោតិ, តស្មា គន្ធកុដីបិ ករេរិកុដិកាបិ សាលាបិ – “ករេរិមណ្ឌលមាឡោ”តិ វុច្ចតិ។ **បុព្ពេនិវាសបដិសំយុត្តា**តិ “ឯកម្បិ ជាតឹ, ទ្វេបិ ជាតិយោ”តិ ឯវំ វិភត្តេន បុព្ពេនិវុត្ថក្ខន្ធសន្តានសង្ខាតេន បុព្ពេនិវាសេន សទ្ធឹ យោជេត្វា បវត្តិតា។ **ធម្មី**តិ ធម្មសំយុត្តា។

ឧទបាទីតិ អហោ អច្ឆរិយំ ទសពលស្ស បុព្ពេនិវាសញាណំ , **បុព្ពេនិវាសំ** នាម កេ អនុស្សរន្តិ, កេ នានុស្សរន្តីតិ។ តិត្ថិយា អនុស្សរន្តិ, សាវកា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច ពុទ្ធា ច អនុស្សរន្តិ។ កតរតិត្ថិយា អនុស្សរន្តិ? យេ អគ្គប្បត្តកម្មវាទិនោ, តេបិ ចត្តាលីសំយេវ កប្បេ អនុស្សរន្តិ, ន តតោ បរំ។ សាវកា កប្បសតសហស្សំ អនុស្សរន្តិ។ ទ្វេ អគ្គសាវកា អសង្ខ្យេយ្យញ្ចេវ កប្បសតសហស្សញ្ច។ បច្ចេកពុទ្ធា ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច។ ពុទ្ធានំ បន ឯត្តកន្តិ បរិច្ឆេទោ នត្ថិ, យាវតកំ អាកង្ខន្តិ, តាវតកំ អនុស្សរន្តិ។

តិត្ថិយា ខន្ធបដិបាដិយា អនុស្សរន្តិ, បដិបាដឹ មុញ្ចិត្វា ន សក្កោន្តិ។ បដិបាដិយា អនុស្សរន្តាបិ អសញ្ញភវំ បត្វា ខន្ធប្បវត្តឹ ន បស្សន្តិ, ជាលេ បតិតា កុណ្ឌា វិយ, កូបេ បតិតា បង្គុឡា វិយ ច ហោន្តិ។ តេ តត្ថ ឋត្វា “ឯត្តកមេវ, ឥតោ បរំ នត្ថី”តិ ទិដ្ឋឹ គណ្ហន្តិ។ ឥតិ តិត្ថិយានំ បុព្ពេនិវាសានុស្សរណំ អន្ធានំ យដ្ឋិកោដិគមនំ វិយ ហោតិ។ យថា ហិ អន្ធា យដ្ឋិកោដិគ្គាហកេ សតិយេវ គច្ឆន្តិ, អសតិ តត្ថេវ និសីទន្តិ, ឯវមេវ តិត្ថិយា ខន្ធបដិបាដិយាវ អនុស្សរិតុំ សក្កោន្តិ, បដិបាដឹ វិស្សជ្ជេត្វា ន សក្កោន្តិ។

សាវកាបិ ខន្ធបដិបាដិយាវ អនុស្សរន្តិ, អសញ្ញភវំ បត្វា ខន្ធប្បវត្តឹ ន បស្សន្តិ។ ឯវំ សន្តេបិ តេ វដ្ដេ សំសរណកសត្តានំ ខន្ធានំ អភាវកាលោ នាម នត្ថិ។ អសញ្ញភវេ បន បញ្ចកប្បសតានិ បវត្តន្តីតិ តត្តកំ កាលំ អតិក្កមិត្វា ពុទ្ធេហិ ទិន្ននយេ ឋត្វា បរតោ អនុស្សរន្តិ; សេយ្យថាបិ អាយស្មា សោភិតោ។ ទ្វេ អគ្គសាវកា បន បច្ចេកពុទ្ធា ច ចុតិបដិសន្ធឹ ឱលោកេត្វា អនុស្សរន្តិ។ ពុទ្ធានំ ចុតិបដិសន្ធិកិច្ចំ នត្ថិ, យំ យំ ឋានំ បស្សិតុកាមា ហោន្តិ, តំ តទេវ បស្សន្តិ។

តិត្ថិយា ច បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរមានា អត្តនា ទិដ្ឋកតសុតមេវ អនុស្សរន្តិ។ តថា សាវកា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច។ ពុទ្ធា បន អត្តនា វា បរេហិ វា ទិដ្ឋកតសុតំ សព្ពមេវ អនុស្សរន្តិ។

តិត្ថិយានំ បុព្ពេនិវាសញាណំ ខជ្ជោបនកឱភាសសទិសំ, សាវកានំ បទីបោភាសសទិសំ, អគ្គសាវកានំ ឱសធិតារកោភាសសទិសំ, បច្ចេកពុទ្ធានំ ចន្ទោភាសសទិសំ, ពុទ្ធានំ សរទសូរិយមណ្ឌលោភាសសទិសំ។ តស្ស ឯត្តកានិ ជាតិសតានិ ជាតិសហស្សានិ ជាតិសតសហស្សានីតិ វា ឯត្តកានិ កប្បសតានិ កប្បសហស្សានិ

កប្បសតសហស្សានីតិ វា នត្ថិ, យំ កិញ្ចិ អនុស្សរន្តស្ស នេវ ខលិតំ, ន បដិឃាតំ ហោតិ, អាវជ្ជនបដិពទ្ធមេវ
អាកង្ខមនសិការចិត្តុប្បាទបដិពទ្ធមេវ ហោតិ។ ទុព្ពលបត្តបុដេ វេគក្ខិត្តនារាចោ វិយ, សិនេរុកូដេ វិស្សដ្ឋឥន្ទ
វជិរំ វិយ ច អសជ្ជមានមេវ គច្ឆតិ។ “អហោ មហន្តំ ភគវតោ បុព្ពេនិវាសញាណ”ន្តិ ឯវំ ភគវន្តំយេវ អារព្ភ កថា
ឧប្បន្នា, ជាតា បវត្តាតិ អត្ថោ។ តំ សព្ពម្បិ សង្ខេបតោ ទស្សេតុំ “ឥតិបិ បុព្ពេនិវាសោ, ឥតិបិ បុព្វេនិវាសោ”តិ
ឯត្តកមេវ បាឡិយំ វុត្តំ។ តត្ថ **ឥតិបី**តិ ឯវម្បិ។

២-៣. អស្សោសិ ខោ…បេ…. អថ ភគវា អនុប្បត្តោតិ ឯត្ថ យំ វត្តព្ពំ, តំ **ព្រហ្មជាលសុត្តវណ្ណនាយំ** វុត្ត
មេវ។ អយមេវ ហិ វិសេសោ – តត្ថ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន អស្សោសិ, ឥធ ទិព្ពសោតេន។ តត្ថ ច វណ្ណាវណ្ណកថា
វិប្បកតា, ឥធ បុព្ពេនិវាសកថា។ តស្មា ភគវា – “ឥមេ ភិក្ខូ មម បុព្ពេនិវាសញាណំ អារព្ភ គុណំ ថោមេន្តិ, បុព្ពេ
និវាសញាណស្ស បន មេ និប្ផត្តិំ ន ជានន្តិ; ហន្ទ នេសំ តស្ស និប្ផត្តិំ កថេត្វា ទស្សាមី”តិ អាគន្ត្វា បកតិយាបិ
ពុទ្ធានំ និសីទិត្វា ធម្មទេសនត្ថមេវ ឋបិតេ តង្ខណេ ភិក្ខូហិ បប្ផោដេត្វា ទិន្នេ វរពុទ្ធាសនេ និសីទិត្វា “កាយ
នុត្ត, ភិក្ខវេ”តិ បុច្ឆាយ ច “ឥធ , ភន្តេ”តិអាទិបដិវចនស្ស ច បរិយោសានេ តេសំ បុព្ពេនិវាសបដិសំយុត្តំ ធម្មី
កថំ កថេតុកាមោ **ឥច្ឆេយ្យាថ នោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥច្ឆេយ្យាថ នោ**តិ ឥច្ឆេយ្យាថ នុ។ អថ នំ បហដ្ឋមានសា
ភិក្ខូ យាចមានា **ឯតស្ស ភគវា**តិអាទិមាហំសុ។ តត្ថ **ឯតស្សា**តិ ឯតស្ស ធម្មិកថាករណស្ស។

៤. អថ ភគវា តេសំ យាចនំ គហេត្វា កថេតុកាមោ “តេន ហិ, ភិក្ខវេ, សុណាថា”តិ តេ សោតាវធារណ
សាធុកមនសិការេសុ និយោជេត្វា អញ្ញេសំ អសាធារណំ ឆិន្នវដុមកានុស្សរណំ បកាសេតុកាមោ **ឥតោ សោ,
ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យំ វិបស្សី**តិ យស្មឹ កប្បេ វិបស្សី។ អយញ្ហិ ‘យ’ន្តិ សទ្ទោ “យំ មេ, ភន្តេ, ទេវានំ
តាវតឹសានំ សម្មុខា សុតំ សម្មុខា បដិគ្គហិតំ, អារោចេមិ តំ, ភគវតោ”តិអាទីសុ (ទី. និ. ២.២០៣) បច្ចត្តវចនេ
ទិស្សតិ។ “យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហី”តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨៨១)
ឧបយោគវចនេ។ “អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ, យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា”តិអាទីសុ (អ. និ. ១.២៧៧)
ករណវចនេ។ ឥធ បន ភុម្មត្ថេតិ ទដ្ឋព្ពោ។ តេន វុត្តំ – “យស្មឹ កប្បេ”តិ។ **ឧទបាទី**តិ ទសសហស្សិលោកធាតុំ
ឧន្នាទេន្តោ ឧប្បជ្ជិ។

ភទ្ទកប្បេតិ បញ្ចពុទ្ធុប្បាទបដិមណ្ឌិតត្តា សុន្ទរកប្បេ សារកប្បេតិ ភគវា ឥមំ កប្បំ ថោមេន្តោ ឯវមាហ។
យតោ បដ្ឋាយ កិរ អម្ហាកំ ភគវតា អភិនីហារោ កតោ, ឯតស្មឹ អន្តរេ ឯកកប្បេបិ បញ្ច ពុទ្ធា និព្ពត្តា នាម
នត្ថិ។ អម្ហាកំ ភគវតោ អភិនីហារស្ស បុរតោ បន តណ្ហង្ករោ, មេធង្ករោ, សរណង្ករោ, ទីបង្ករោតិ ចត្តារោ ពុទ្ធា
ឯកស្មឹ កប្បេ និព្ពត្តឹសុ។ តេសំ ឱរភាគេ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ ពុទ្ធសុញ្ញមេវ អហោសិ។

អសង្ខ្យេយ្យកប្បបរិយោសានេ បន កោណ្ឌញ្ញោ នាម ពុទ្ធោ ឯកោវ ឯកស្មឹ កប្បេ ឧប្បន្នោ។ តតោបិ
អសង្ខ្យេយ្យំ ពុទ្ធសុញ្ញមេវ អហោសិ។ អសង្ខ្យេយ្យកប្បបរិយោសានេ មង្គលោ, សុមនោ, រេវតោ, សោភិតោតិ
ចត្តារោ ពុទ្ធា ឯកស្មឹ កប្បេ ឧប្បន្នា ។ តតោបិ អសង្ខ្យេយ្យំ ពុទ្ធសុញ្ញមេវ អហោសិ។ អសង្ខ្យេយ្យកប្ប
បរិយោសានេ បន ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកស្ស អសង្ខ្យេយ្យស្ស ឧបរិ អនោមទស្សី, បទុមោ, នារទោតិ
តយោ ពុទ្ធា ឯកស្មឹ កប្បេ ឧប្បន្នា។ តតោបិ អសង្ខ្យេយ្យំ ពុទ្ធសុញ្ញមេវ អហោសិ។ អសង្ខ្យេយ្យកប្បបរិយោសានេ
បន ឥតោ កប្បសតសហស្សានំ ឧបរិ បទុមុត្តរោ ភគវា ឯកោវ ឯកស្មឹ កប្បេ ឧប្បន្នោ។ តស្ស ឱរភាគេ ឥតោ
តឹសកប្បសហស្សានំ ឧបរិ សុមេធោ, សុជាតោតិ ទ្វេ ពុទ្ធា ឯកស្មឹ កប្បេ ឧប្បន្នា។ តតោ ឱរភាគេ ឥតោ
អដ្ឋារសន្នំ កប្បសហស្សានំ ឧបរិ បិយទស្សី, អត្ថទស្សី, ធម្មទស្សីតិ តយោ ពុទ្ធា ឯកស្មឹ កប្បេ ឧប្បន្នា។ អថ
ឥតោ ចតុនវុតិកប្បេ សិទ្ធត្ថោ នាម ពុទ្ធោ ឯកោវ ឯកស្មឹ កប្បេ ឧប្បន្នោ។ ឥតោ ទ្វេ នវុតិកប្បេ តិស្សោ,
ផុស្សោតិ ទ្វេ ពុទ្ធា ឯកស្មឹ កប្បេ ឧប្បន្នា។ ឥតោ ឯកនវុតិកប្បេ វិបស្សី ភគវា ឧប្បន្នោ។ ឥតោ ឯកតឹសេ
កប្បេ សិខី, វេស្សភូតិ ទ្វេ ពុទ្ធា ឧប្បន្នា។ ឥមស្មឹ ភទ្ទកប្បេ កកុសន្ធោ, កោណាគមនោ, កស្សបោ, គោតមោ អ
ម្ហាកំ សម្មាសម្ពុទ្ធោតិ ចត្តារោ ពុទ្ធា ឧប្បន្នា, មេត្តេយ្យោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ។ ឯវមយំ កប្បោ បញ្ចពុទ្ធុប្បាទ
បដិមណ្ឌិតត្តា សុន្ទរកប្បោ សារកប្បោតិ ភគវា ឥមំ កប្បំ ថោមេន្តោ ឯវមាហ។

កឹ បនេតំ ពុទ្ធានំយេវ បាកដំ ហោតិ – “ឥមស្មឹ កប្បេ ឯត្តកា ពុទ្ធា ឧប្បន្នា វា ឧប្បជ្ជិស្សន្តីតិ វា”តិ,
ឧទាហុ អញ្ញេសម្បិ បាកដំ ហោតីតិ? អញ្ញេសម្បិ បាកដំ ហោតិ។ កេសំ? សុទ្ធាវាសព្រហ្មានំ។ កប្បសណ្ឋានកាល
ស្មិញ្ហិ ឯកមសង្ខ្យេយ្យំ ឯកង្គណំ ហុត្វា ឋិតេ លោកសន្និវាសេ លោកស្ស សណ្ឋានត្ថាយ ទេវោ វស្សិតុំ អារភតិ។
អាទិតោវ អន្តរដ្ឋកេ ហិមបាតោ វិយ ហោតិ។ តតោ តិលមត្តា កណមត្តា តណ្ឌុលមត្តា មុគ្គ-មាស-ពទរ-
អាមលក-ឯឡាលុក-កុម្ភណ្ឌ-អលាពុមត្តា ឧទកធារា ហុត្វា អនុក្កមេន ឧសភទ្វេឧសភអឌ្ឍគាវុតគាវុតទ្វេ
គាវុតអឌ្ឍយោជនយោជនទ្វិយោជន…បេ…. យោជនសតយោជនសហស្សយោជនសតសហស្សមត្តា ហុត្វា
កោដិសតសហស្សចក្កវាឡព្ភន្តរេ យាវ អវិនដ្ឋព្រហ្មលោកា បូរេត្វា តិដ្ឋន្តិ។ អថ តំ ឧទកំ អនុបុព្ពេន ភស្សតិ,

ភស្សន្តេ ឧទកេ បកតិទេវលោកដ្ឋានេសុ ទេវលោកា សណ្ឋហន្តិ, តេសំ សណ្ឋហនវិធានំ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** បុព្វេនិវាសកថាយំ វុត្តមេវ។

មនុស្សលោកសណ្ឋហនដ្ឋានំ បន បត្តេ ឧទកេ ធមករណមុខេ បិហិតេ វិយ វាតវសេន តំ ឧទកំ សន្តិដ្ឋតិ, ឧទកបិដ្ឋេ ឧប្បលិនិបណ្ណំ វិយ បថវី សណ្ឋហតិ។ មហាពោធិបល្លង្កោ វិនស្សមានេ លោកេ បច្ឆា វិនស្សតិ, សណ្ឋហមានេ បឋមំ សណ្ឋហតិ។ តត្ថ បុព្វនិមិត្តំ ហុត្វា ឯកោ បទុមិនិគច្ឆោ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស សចេ តស្មិំ កប្បេ ពុទ្ធោ និព្ពត្តិស្សតិ, បុប្ផំ ឧប្បជ្ជតិ។ នោ ចេ, នុប្បជ្ជតិ។ ឧប្បជ្ជមានញ្ច សចេ ឯកោ ពុទ្ធោ និព្ពត្តិស្សតិ, ឯកំ ឧប្បជ្ជតិ។ សចេ ទ្វេ, តយោ, ចត្តារោ, បញ្ច ពុទ្ធា និព្ពត្តិស្សន្តិ, បញ្ច ឧប្បជ្ជន្តិ។ តានិ ច ខោ ឯកស្មិំយេវ នាឡេ កណ្ណិកាពទ្ធានិ ហុត្វា។ សុទ្ធាវាសព្រហ្មានោ “អាយាម , មយំ មារិសា, បុព្វនិមិត្តំ បស្សិស្សាមា”តិ មហាពោធិបល្លង្កដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តិ, ពុទ្ធានំ អនិព្ពត្តនកប្បេ បុប្ផំ ន ហោតិ។ តេ បន អបុប្ផិតគច្ឆំ ទិស្វា – “អន្ធការោ វត ភោ លោកោ ភវិស្សតិ, មតា មតា សត្តា អបាយេ បូរេស្សន្តិ, ឆ ទេវលោកា នវ ព្រហ្មលោកា សុញ្ញា ភវិស្សន្តី”តិ អនត្តមនា ហោន្តិ។ បុប្ផិតកាលេ បន បុប្ផំ ទិស្វា – “សព្វញ្ញុពោធិសត្តេសុ មាតុកុច្ឆិំ ឱក្កមន្តេសុ និក្ខមន្តេសុ សម្ពុជ្ឈន្តេសុ ធម្មចក្កំ បវត្តេន្តេសុ យមកបាដិហារិយំ ករោន្តេសុ ទេវោរោហនំ ករោន្តេសុ អាយុសង្ខារំ ឱស្សជ្ជន្តេសុ បរិនិព្ពាយន្តេសុ ទសសហស្សចក្កវាឡកម្បនាទីនិ បាដិហារិយានិ ទក្ខិស្សាមា”តិ ច “ចត្តារោ អបាយា បរិហាយិស្សន្តិ, ឆ ទេវលោកា នវ ព្រហ្មលោកា បរិបូរេស្សន្តី”តិ ច អត្តមនា ឧទានំ ឧទានេន្តា អត្តនោ អត្តនោ ព្រហ្មលោកំ គច្ឆន្តិ។ ឥមស្មិំ ភទ្ទកប្បេ បញ្ច បទុមានិ ឧប្បជ្ជឹសុ។ តេសំ និមិត្តានំ អានុភាវេន ចត្តារោ ពុទ្ធា ឧប្បន្នា, បញ្ចមោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ។ សុទ្ធាវាសព្រហ្មានោបិ តានិ បទុមានិ ទិស្វា ឥមមត្ថំ ជានឹសុ។ តេន វុត្តំ – “អញ្ញេសម្បិ បាកដំ ហោតី”តិ។

អាយុបរិច្ឆេទវណ្ណនា

៥-៧. ឥតិ ភគវា – “ឥតោ សោ, ភិក្ខវេ”តិអាទិនា នយេន កប្បបរិច្ឆេទវសេន បុព្វេនិវាសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តេសំ ពុទ្ធានំ ជាតិបរិច្ឆេទាទិវសេន ទស្សេតុំ **វិបស្សី, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ អាយុបរិច្ឆេទេ **បរិត្តំ លហុក**ន្តិ ឧភយមេតំ អប្បកស្សេវ វេវចនំ។ យញ្ហិ អប្បកំ, តំ បរិត្តញ្ចេវ លហុកញ្ច ហោតិ។

អប្បំ វា ភិយ្យោតិ វស្សសតតោ វា ឧបរិ អប្បំ, អញ្ញំ វស្សសតំ អបត្វា វីសំ វា តឹសំ វា ចត្តាលីសំ វា បណ្ណាសំ វា សដ្ឋិ វា វស្សានិ ជីវតិ។ ឯវំ ទីឃាយុកោ បន អតិទុល្លភោ, អសុកោ កិរ ឯវំ ចិរំ ជីវតីតិ តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា ទដ្ឋព្វោ ហោតិ។ តត្ថ វិសាខា ឧបាសិកា វីសវស្សសតំ ជីវតិ, តថា បោក្ខរសាតិ ព្រាហ្មណោ, ព្រហ្មាយុ ព្រាហ្មណោ, សេលោ ព្រាហ្មណោ, ពាវរិយព្រាហ្មណោ, អានន្ទត្ថេរោ, មហាកស្សបត្ថេរោតិ។ អនុរុទ្ធត្ថេរោ បន វស្សសតញ្ចេវ បណ្ណាសញ្ច វស្សានិ, ពាកុលត្ថេរោ វស្សសតញ្ចេវ សដ្ឋិ ច វស្សានិ។ អយំ សព្វទីឃាយុកោ។ សោបិ ទ្វេ វស្សសតានិ ន ជីវតិ។

វិបស្សីអាទយោ បន សព្វេបិ ពោធិសត្តា មេត្តាបុព្វភាគេន សោមនស្សសហគតញាណសម្បយុត្តអសង្ខារិកចិត្តេន មាតុកុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធឹ គណ្ហឹសុ។ តេន ចិត្តេន គហិតាយ បដិសន្ធិយា អសង្ខ្យេយ្យំ អាយុ, ឥតិ សព្វេ ពុទ្ធា អសង្ខ្យេយ្យាយុកា។ តេ កស្មា អសង្ខ្យេយ្យំ ន អដ្ឋំសុ? ឧតុភោជនវិបត្តិយា។ ឧតុភោជនវសេន ហិ អាយុ ហាយតិបិ វឌ្ឍតិបិ។

តត្ថ យទា រាជានោ អធម្មិកា ហោន្តិ, តទា ឧបរាជានោ, សេនាបតិ, សេដ្ឋិ, សកលនគរំ, សកលរដ្ឋំ អធម្មិកមេវ ហោតិ; អថ តេសំ អារក្ខទេវតា, តាសំ ទេវតានំ មិត្តា ភូមដ្ឋទេវតា, តាសំ ទេវតានំ មិត្តា អាកាសដ្ឋកទេវតា, អាកាសដ្ឋកទេវតានំ មិត្តា ឧណ្ហវលាហកា ទេវតា, តាសំ មិត្តា អព្ភវលាហកា ទេវតា, តាសំ មិត្តា សីតវលាហកា ទេវតា, តាសំ មិត្តា វស្សវលាហកា ទេវតា, តាសំ មិត្តា ចាតុមហារាជិកា ទេវតា, តាសំ មិត្តា តាវតឹសា ទេវតា, តាសំ មិត្តា យាមា ទេវតាតិ ឯវមាទិ។ ឯវំ យាវ ភវគ្គា ឋបេត្វា អរិយសាវកេ សព្វា ទេវព្រហ្មបរិសាបិ អធម្មិកាវ ហោន្តិ។ តាសំ អធម្មិកតាយ វិសមំ ចន្ទិមសូរិយា បរិហរន្តិ, វាតោ យថាមគ្គេន ន វាយតិ, អយថាមគ្គេន វាយន្តោ អាកាសដ្ឋកវិមានានិ ខោភេតិ, វិមានេសុ ខោភិតេសុ ទេវតានំ កីឡនត្ថាយ ចិត្តានិ ន នមន្តិ, ទេវតានំ កីឡនត្ថាយ ចិត្តេសុ អនមន្តេសុ សីតុណ្ហភេទោ ឧតុ យថាកាលេន ន សម្បជ្ជតិ, តស្មិំ អសម្បជ្ជន្តេ ន សម្មា ទេវោ វស្សតិ, កទាចិ វស្សតិ, កទាចិ ន វស្សតិ; កត្ថចិ វស្សតិ, កត្ថចិ ន វស្សតិ, វស្សន្តោបិ វប្បកាលេ អង្កុរកាលេ នាឡកាលេ បុប្ផកាលេ ខីរគ្គហណាទិកាលេសុ យថា យថា សស្សានំ ឧបការោ ន ហោតិ, តថា តថា វស្សតិ ច វិគច្ឆតិ ច, តេន សស្សានិ វិសមបាកានិ ហោន្តិ, វិគតគន្ធវណ្ណរសាទិសម្បន្នានិ។ ឯកភាជនេ បក្ខិត្តតណ្ឌុលេសុបិ ឯកស្មិំ បទេសេ ភត្តំ ឧត្តណ្ឌុលំ ហោតិ, ឯកស្មិំ អតិកិលិន្នំ, ឯកស្មិំ សមបាកំ។ តំ បរិភុត្តំ កុច្ឆិយម្បិ តីហាការេហិ បច្ចតិ។ តេន សត្តា ពហ្វាពាធា ចេវ ហោន្តិ, អប្បាយុកា ច។ ឯវំ តាវ ឧតុភោជនវសេន អាយុ ហាយតិ។

យទា បន រាជានោ ធម្មិកា ហោន្តិ, តទា ឧបរាជានោបិ ធម្មិកា ហោន្តីតិ បុរិមនយេនេវ យាវ ព្រហ្មលោកា សព្ពេបិ ធម្មិកា ហោន្តិ។ តេសំ ធម្មិកត្តា សមំ ចន្ទិមសូរិយា បរិហរន្តិ, យថាមគ្គេន វាតោ វាយតិ, យថាមគ្គេន វាយន្តោ អាកាសដ្ឋកវិមានានិ ន ខោភេតិ, តេសំ អខោភា ទេវតានំ កីឡនត្ថាយ ចិត្តានិ នមន្តិ។ ឯវំ កាលេន ឧតុ សម្បជ្ជតិ, ទេវោ សម្មា វស្សតិ, វប្បកាលតោ បដ្ឋាយ សស្សានំ ឧបការំ ករោន្តោ កាលេ វស្សតិ, កាលេ វិគច្ឆតិ, តេន សស្សានិ សមបាកានិ សុគន្ធានិ សុវណ្ណានិ សុរសានិ ឱជវន្តានិ ហោន្តិ, តេហិ សម្បាទិតំ ភោជនំ បរិភុត្តម្បិ សម្មា បរិបាកំ គច្ឆតិ , តេន សត្តា អរោគា ទីឃាយុកា ហោន្តិ។ ឯវំ ឧតុភោជនវសេន អាយុ វឌ្ឍតិ។

តត្ថ វិបស្សី ភគវា អសីតិវស្សសហស្សាយុកកាលេ និព្ពត្តោ, សិខី សត្តតិវស្សសហស្សាយុកកាលេតិ ឥទំ អនុបុព្ពេន បរិហីនសទិសំ កតំ, ន បន ឯវំ បរិហីនំ, វឌ្ឍិត្វា វឌ្ឍិត្វា បរិហីនន្តិ វេទិតព្ពំ។ កថំ? ឥមស្មឹ តាវ កប្បេ កកុសន្ធោ ភគវា ចត្តាលីសវស្សសហស្សាយុកកាលេ និព្ពត្តោ, អាយុប្បមាណំ បញ្ច កោដ្ឋាសេ កត្វា ចត្តារិ ឋត្វា បញ្ចមេ វិជ្ជមានេយេវ បរិនិព្ពុតោ។ តំ អាយុ បរិហាយមានំ ទសវស្សកាលំ បត្វា បុន វឌ្ឍមានំ អសង្ខ្យេយ្យំ ហុត្វា តតោ បរិហាយមានំ តឹសវស្សសហស្សកាលេ ឋិតំ; តទា កោណាគមនោ ភគវា និព្ពត្តោ។ តស្មិម្បិ តថេវ បរិនិព្ពុតេ តំ អាយុ ទសវស្សកាលំ បត្វា បុន វឌ្ឍមានំ អសង្ខ្យេយ្យំ ហុត្វា បរិហាយិត្វា វីសតិវស្សសហស្សកាលេ ឋិតំ; តទា កស្សបោ ភគវា និព្ពត្តោ។ តស្មិម្បិ តថេវ បរិនិព្ពុតេ តំ អាយុ ទសវស្សកាលំ បត្វា បុន វឌ្ឍមានំ អសង្ខ្យេយ្យំ ហុត្វា បរិហាយិត្វា វស្សសតកាលំ បត្តំ, អថ អម្ហាកំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ និព្ពត្តោ។ ឯវំ អនុបុព្ពេន បរិហាយិត្វា បរិហាយិត្វា វឌ្ឍិត្វា វឌ្ឍិត្វា បរិហីនន្តិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ យំ យំ អាយុបរិមាណេសុ មនុស្សេសុ ពុទ្ធា និព្ពត្តន្តិ, តេសម្បិ តំ តទេវ អាយុបរិមាណំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

អាយុបរិច្ឆេទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ពោធិបរិច្ឆេទវណ្ណនា

៨. ពោធិបរិច្ឆេទេ បន **បាដលិយា មូលេ**តិ បាដលិរុក្ខស្ស ហេដ្ឋា។ តស្សា បន បាដលិយា ខន្ធោ តំ ទិវសំ បណ្ណាសរតនោ ហុត្វា អព្ភុគ្គតោ, សាខា បណ្ណាសរតនាតិ ឧព្ពេធេន រតនសតំ អហោសិ។ តំ ទិវសញ្ច សា បាដលិ កណ្ណិកាពទ្ធេហិ វិយ បុប្ផេហិ មូលតោ បដ្ឋាយ ឯកសញ្ឆន្នា អហោសិ, ទិព្ពគន្ធំ វាយតិ។ ន កេវលញ្ច តទា អយមេវ បុប្ផិតា, ទសសហស្សចក្កវាឡេ សព្ពបាដលិយោ បុប្ផិតា។ ន កេវលញ្ច បាដលិយោ, ទសសហស្សចក្កវាឡេ សព្ពរុក្ខានំ ខន្ធេសុ ខន្ធបទុមានិ, សាខាសុ សាខាបទុមានិ, លតាសុ លតាបទុមានិ, អាកាសេ អាកាសបទុមានិ បុប្ផិតានិ, បថវិតលំ ភិន្ទិត្វាបិ មហាបទុមានិ ឧដ្ឋិតានិ។ មហាសមុទ្ទោបិ បញ្ចវណ្ណេហិ បទុមេហិ នីលុប្បលរត្តុប្បលេហិ ច សញ្ឆន្នោ អហោសិ។ សកលទសសហស្សចក្កវាឡំ ធជមាលាកុលំ តត្ថ តត្ថ និពទ្ធបុប្ផទាមវិស្សដ្ឋមាលាគុឡវិប្បកិណ្ណំ នានាវណ្ណកុសុមសមុជ្ជលំ នន្ទនវនចិត្តលតាវនមិស្សកវនផារុសកវនសទិសំ អហោសិ។ បុរត្ថិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឧស្សិតទ្ធជា បច្ឆិមចក្កវាឡមុខវដ្ដឹ អភិហនន្តិ។ បច្ឆិមទក្ខិណឧត្តរចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឧស្សិតទ្ធជា ទក្ខិណចក្កវាឡមុខវដ្ដឹ អភិហនន្តិ។ ឯវំ អញ្ញមញ្ញសិរិសម្បត្តានិ ចក្កវាឡានិ អហេសុំ។ **អភិសម្ពុទ្ធោ**តិ សកលំ ពុទ្ធគុណវិភវសិរិំ បដិវិជ្ឈមានោ ចត្តារិ សច្ចានិ អភិសម្ពុទ្ធោ។

“សិខី, ភិក្ខវេ, ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ បុណ្ឌរីកស្ស មូលេ អភិសម្ពុទ្ធោ”តិអាទីសុបិ ឥមិនាវ នយេន បទវណ្ណនា វេទិតព្ពា។ ឯត្ថ បន **បុណ្ឌរីកោ**តិ សេតម្ពរុក្ខោ។ តស្សាបិ តទេវ បរិមាណំ។ តំ ទិវសញ្ច សោបិ ទិព្ពគន្ធេហិ បុប្ផេហិ សុសញ្ឆន្នោ អហោសិ។ ន កេវលញ្ច បុប្ផេហិ, ផលេហិបិ សញ្ឆន្នោ អហោសិ។ តស្ស ឯកតោ តរុណានិ ផលានិ, ឯកតោ មជ្ឈិមានិ ផលានិ, ឯកតោ នាតិបក្កានិ ផលានិ, ឯកតោ សុបក្កានិ បក្ខិត្តទិព្ពោជានិ វិយ សុរសានិ ឱលម្ពន្តិ។ យថា សោ, ឯវំ សកលទសសហស្សចក្កវាឡេសុ បុប្ផូបគរុក្ខា បុប្ផេហិ, ផលូបគរុក្ខា ផលេហិ បដិមណ្ឌិតា អហេសុំ។

សាលោតិ សាលរុក្ខោ។ តស្សាបិ តទេវ បរិមាណំ, តថេវ បុប្ផសិរីវិភវោ វេទិតព្ពោ។ សិរីសរុក្ខេបិ ឯសេវ នយោ។ ឧទុម្ពររុក្ខេ បុប្ផានិ នាហេសុំ, ផលវិភូតិ បនេត្ថ អម្ពេ វុត្តនយាវ, តថា និគ្រោធេ, តថា អស្សត្ថេ។ ឥតិ សព្ពពុទ្ធានំ ឯកោវ បល្លង្កោ, រុក្ខា បន អញ្ញេបិ ហោន្តិ។ តេសុ យស្ស យស្ស រុក្ខស្ស មូលេ ចតុមគ្គញាណសង្ខាតពោធិំ ពុទ្ធា បដិវិជ្ឈន្តិ, សោ សោ **ពោធី**តិ វុច្ចតិ។ អយំ ពោធិបរិច្ឆេទោ នាម។

សាវកយុគបរិច្ឆេទវណ្ណនា

៩. សាវកយុគបរិច្ឆេទេ បន **ខណ្ឌតិស្សន្តិ** ខណ្ឌោ ច តិស្សោ ច។ តេសុ ខណ្ឌោ ឯកបិតិកោ កនិដ្ឋភាតា, តិស្សោ បុរោហិតបុត្តោ ។ ខណ្ឌោ បញ្ញាបារមិយា មត្ថកំ បត្តោ, តិស្សោ សមាធិបារមិយា មត្ថកំ បត្តោ។ **អគ្គន្តិ**

បឋេត្វា វិបស្សី ភគវន្តំ អវសេសេហិ សទ្ធិំ អសទិសគុណតាយ ឧត្តមំ។ **ភទ្ទយុគ**ន្តិ អគ្គត្ថាយេវ ភទ្ទយុគំ។ **អភិភូសម្ភវ**ន្តិ អភិភូ ច សម្ភវោ ច។ តេសុ អភិភូ បញ្ញាបារមិយា មត្ថកំ បត្តោ។ សិខិនា ភគវតា សទ្ធិំ អរុណវតិតោ ព្រហ្មលោកំ គន្ត្វា ព្រហ្មបរិសាយ វិវិធានិ បាដិហារិយានិ ទស្សេន្តោ ធម្មំ ទេសេត្វា ទសសហស្សិលោកធាតុំ អន្ធការេន ផរិត្វា – “កឹ ឥទ”ន្តិ សញ្ជាតសំវេគានំ ឱភាសំ ផរិត្វា – “សព្ពេ មេ រូបញ្ច បស្សន្តុ, សទ្ទញ្ច សុណន្តូ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា – “អារម្ភថា”តិ គាថាទ្វយំ (សំ. និ. ១.១៨៥) ភណន្តោ សទ្ទំ សាវេសិ។ សម្ភវោ សមាធិបារមិយា មត្ថកំ បត្តោ អហោសិ។

សោណុត្តរន្តិ សោណោ ច ឧត្តរោ ច។ តេសុបិ សោណោ បញ្ញាបារមី បត្តោ, ឧត្តរោ សមាធិបារមី បត្តោ អហោសិ។ **វិធុរសញ្ជីវ**ន្តិ វិធុរោ ច សញ្ជីវោ ច។ តេសុ វិធុរោ បញ្ញាបារមី បត្តោ អហោសិ, សញ្ជីវោ សមាធិបារមី បត្តោ។ សមាបជ្ជនពហុលោ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានកុដិលេណមណ្ឌបាទីសុ សមាបត្តិពលេន ឈាយន្តោ ឯកទិវសំ អរញ្ញេ និរោធំ សមាបជ្ជិ, អថ នំ វនកម្មិកាទយោ “មតោ”តិ សល្លក្ខេត្វា ឈាបេសុំ។ សោ យថាបរិច្ឆេទេន សមាបត្តិតោ ឧដ្ឋាយ ចីវរានិ បប្ផោដេត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ តទុបាទាយេវ ច នំ “សញ្ជីវោ”តិ សញ្ជានិំសុ។ **ភិយ្យោសុត្តរ**ន្តិ ភិយ្យោសោ ច ឧត្តរោ ច។ តេសុ ភិយ្យោសោ បញ្ញាយ ឧត្តរោ, ឧត្តរោ សមាធិនា អគ្គោ អហោសិ។ **តិស្សភារទ្វាជ**ន្តិ តិស្សោ ច ភារទ្វាជោ ច ។ តេសុ តិស្សោ បញ្ញាបារមី បត្តោ, ភារទ្វាជោ សមាធិបារមី បត្តោ អហោសិ ។ **សារិបុត្តមោគ្គល្លាន**ន្តិ សារិបុត្តោ ច មោគ្គល្លានោ ច។ តេសុ សារិបុត្តោ បញ្ញាវិសយេ, មោគ្គល្លានោ សមាធិវិសយេ អគ្គោ អហោសិ។ អយំ សាវកយុគបរិច្ឆេទោ នាម។

សាវកសន្និបាតបរិច្ឆេទវណ្ណនា

១០. សាវកសន្និបាតបរិច្ឆេទេ វិបស្សិស្ស ភគវតោ បឋមសន្និបាតោ ចតុរង្គិកោ អហោសិ, សព្ពេ ឯហិភិក្ខូ, សព្ពេ ឥទ្ធិយា និព្ពត្តបត្តចីវរា, សព្ពេ អនាមន្តិតាវ អាគតា, ឥតិ តេ ច ខោ បន្នរសេ ឧបោសថទិវសេ។ អថ សត្ថា ពីជនិំ គហេត្វា និសិន្នោ ឧបោសថំ ឱសារេសិ។ ទុតិយតតិយេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តថា សេសពុទ្ធានំ សព្ពសន្និបាតេសុ។ យស្មា បន អម្ហាកំ ភគវតោ បឋមពោធិយាវ សន្និបាតោ អហោសិ, ឥទញ្ច សុត្តំ អបរភាគេ វុត្តំ, តស្មា “មយ្ហំ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ ឯកោ សាវកានំ សន្និបាតោ”តិ អនិទ្ទិសិត្វា “អហោសី”តិ វុត្តំ។

តត្ថ **អឌ្ឍតេឡសានិ ភិក្ខុសតានី**តិ បុរាណជដិលានំ សហស្សំ, ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ បរិវារានិ អឌ្ឍតេយ្យសតានីតិ អឌ្ឍតេឡសានិ ភិក្ខុសតានិ។ តត្ថ ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ អភិនីហារតោ បដ្ឋាយ វត្ថុំ កថេត្វា បព្ពជ្ជាទីបេតព្ពា។ បព្ពជិតានំ បន តេសំ មហាមោគ្គល្លានោ សត្តមេ ទិវសេ អរហត្តំ បត្តោ។ ធម្មសេនាបតិ បន្នរសមេ ទិវសេ គិជ្ឈកូដបព្ពតមជ្ឈេ សូករខតលេណបព្ភារេ ភាគិនេយ្យស្ស ទីឃនខបរិព្ពាជកស្ស សង្ខិតេ ធម្មយាគេ វេទនាបរិគ្គហសុត្តន្តេ (ម. និ. ២.២០១) ទេសិយមានេ ទេសនំ អនុពុជ្ឈមានំ ញាណំ បេសេត្វា សាវកបារមិញាណំ បត្តោ។ ភគវា ថេរស្ស អរហត្តប្បត្តិំ ញត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា វេឡុវនេយេវ បច្ចុដ្ឋាសិ។ ថេរោ – “កុហិំ នុ ខោ ភគវា គតោ”តិ អាវជ្ជន្តោ វេឡុវនេ បតិដ្ឋិតភាវំ ញត្វា សយម្បិ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា វេឡុវនេយេវ បច្ចុដ្ឋាសិ។ អថ ភគវា បាតិមោក្ខំ ឱសារេសិ។ តំ សន្និបាតំ សន្ធាយ ភគវា – “អឌ្ឍតេឡសានិ ភិក្ខុសតានី”តិ អាហ។ អយំ សាវកសន្និបាតបរិច្ឆេទោ នាម។

ឧបដ្ឋាកបរិច្ឆេទវណ្ណនា

១១. ឧបដ្ឋាកបរិច្ឆេទេ បន **អានន្ទោ**តិ និពទ្ធុបដ្ឋាកភាវំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ភគវតោ ហិ បឋមពោធិយំ អនិពទ្ធា ឧបដ្ឋាកា អហេសុំ។ ឯកទា នាគសមាលោ បត្តចីវរំ គហេត្វា វិចរិ, ឯកទា នាគិតោ, ឯកទា ឧបវានោ, ឯកទា សុនក្ខត្តោ, ឯកទា ចុន្ទោ សមណុទ្ទេសោ, ឯកទា សាគតោ , ឯកទា មេឃិយោ។ តត្ថ ឯកទា ភគវា នាគសមាលត្ថេរេន សទ្ធិំ អទ្ធានមគ្គបដិបន្នោ ទ្វេធាបថំ បត្តោ។ ថេរោ មគ្គា ឱក្កម្ម – “ភគវា, អហំ ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆាមី”តិ អាហ។ អថ នំ ភគវា – “ឯហិ ភិក្ខុ, ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆាមា”តិ អាហ។ សោ – “ហន្ទ, ភគវា, តុម្ហាកំ បត្តចីវរំ គណ្ហថ, អហំ ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆាមី”តិ វត្វា បត្តចីវរំ ឆមាយំ ឋបេតុំ អារទ្ធោ។ អថ នំ ភគវា – “អាហរ, ភិក្ខូ”តិ វត្វា បត្តចីវរំ គហេត្វា គតោ។ តស្សបិ ភិក្ខុនោ ឥតរេន មគ្គេន គច្ឆតោ ចោរា បត្តចីវរញ្ចេវ ហរិំសុ, សីសញ្ច ភិន្ទិំសុ។ សោ – “ភគវា ឥទានិ មេ បដិសរណំ, ន អញ្ញោ”តិ ចិន្តេត្វា លោហិតេន គឡិតេន ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ “កិមិទំ ភិក្ខូ”តិ ច វុត្តេ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ អថ នំ ភគវា – “មា ចិន្តយិ, ភិក្ខុ, ឯតំយេវ តេ ការណំ សល្លក្ខេត្វា និវារយិម្ហា”តិ វត្វា នំ សមស្សាសេសិ។

ឯកទា បន ភគវា មេឃិយត្ថេរេន សទ្ធិំ បាចីនវំសមិគទាយេ ជន្តុគាមំ អគមាសិ។ តត្រាបិ មេឃិយោ ជន្តុគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា នទីតីរេ បាសាទិកំ អម្ពវនំ ទិស្វា – “ភគវា, តុម្ហាកំ បត្តចីវរំ គណ្ហថ, អហំ តស្មិំ

អម្ពវនេ សមណធម្មំ ករោមី”តិ វត្វា ភគវតា តិក្ខត្តុំ និវារិយមានោបិ គន្ត្វា អកុសលវិតក្កេហិ ឧបទ្ទុតោ អន្វាសត្តោ (អ. និ. ៩.៣; ឧទាន បរិច្ឆេទោ ៣១ ទដ្ឋព្ពោ)។ បច្ចាគន្ត្វា តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ តម្បិ ភគវា – “ឥទមេវ តេ ការណំ សល្លក្ខេត្វា និវារយិម្ហា”តិ វត្វា អនុបុព្ពេន សាវត្ថិំ អគមាសិ។ តត្ថ គន្ធកុដិបរិវេណេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវេ, ឥទានិម្ហិ មហល្លកោ, ‘ឯកច្ចេ ភិក្ខូ ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆាមា’តិ វុត្តេ អញ្ញេន គច្ឆន្តិ, ឯកច្ចេ មយ្ហំ បត្តចីវរំ និក្ខិបន្តិ, មយ្ហំ និពទ្ធុបដ្ឋាកំ ឯកំ ភិក្ខុំ ជានាថា”តិ។ ភិក្ខូនំ ធម្មសំវេគោ ឧទបាទិ។ អថាយស្មា សារិបុត្តោ ឧដ្ឋាយាសនា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា – “អហំ , ភន្តេ, តុម្ហេយេវ បត្ថយមានោ សតសហស្សកប្បាធិកំ អសង្ខ្យេយ្យំ បារមិយោ បូរយិំ, ននុ មាទិសោ មហាបញ្ញោ ឧបដ្ឋាកោ នាម វដ្ដតិ, អហំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ អាហ។ តំ ភគវា – “អលំ សារិបុត្ត, យស្សំ ទិសាយំ ត្វំ វិហរសិ, អសុញ្ញាយេវ មេ សា ទិសា, តវ ឱវាទោ ពុទ្ធានំ ឱវាទសទិសោ, ន មេ តយា ឧបដ្ឋាកកិច្ចំ អត្ថី”តិ បដិក្ខិបិ។ ឯតេនេវុបាយេន មហាមោគ្គល្លានំ អាទិំ កត្វា អសីតិមហាសាវកា ឧដ្ឋហិំសុ។ តេ សព្ពេបិ ភគវា បដិក្ខិបិ។

អានន្ទត្ថេរោ បន តុណ្ហីយេវ និសីទិ។ អថ នំ ភិក្ខូ ឯវមាហំសុ – “អាវុសោ, អានន្ទ, ភិក្ខុសង្ឃោ ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ យាចតិ, ត្វម្បិ យាចាហី”តិ។ សោ អាហ – “យាចិត្វា លទ្ធុបដ្ឋានំ នាម អាវុសោ កីទិសំ ហោតិ, កិំ មំ សត្ថា ន បស្សតិ, សចេ រោចិស្សតិ, អានន្ទោ មំ ឧបដ្ឋាតូតិ វក្ខតី”តិ។ អថ ភគវា – “ន, ភិក្ខវេ, អានន្ទោ អញ្ញេន ឧស្សាហេតព្ពោ, សយមេវ ជានិត្វា មំ ឧបដ្ឋហិស្សតី”តិ អាហ។ តតោ ភិក្ខូ – “ឧដ្ឋេហិ, អាវុសោ អានន្ទ, ឧដ្ឋេហិ អាវុសោ អានន្ទ, ទសពលំ ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ យាចាហី”តិ អាហំសុ។ ថេរោ ឧដ្ឋហិត្វា ចត្តារោ បដិក្ខេបេ, ចតស្សោ ច អាយាចនាតិ អដ្ឋ វរេ យាចិ។

ចត្តារោ បដិក្ខេបា នាម – “សចេ មេ, ភន្តេ, ភគវា អត្តនា លទ្ធំ បណីតំ ចីវរំ ន ទស្សតិ, បិណ្ឌបាតំ ន ទស្សតិ, ឯកគន្ធកុដិយំ វសិតុំ ន ទស្សតិ, និមន្តនំ គហេត្វា ន គមិស្សតិ, ឯវាហំ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ វត្វា – “កិំ បនេត្ថ, អានន្ទ, អាទីនវំ បស្សសី”តិ វុត្តេ – “សចាហំ, ភន្តេ, ឥមានិ វត្ថូនិ លភិស្សាមិ, ភវិស្សន្តិ វត្តារោ – ‘អានន្ទោ ទសពលេន លទ្ធំ បណីតំ ចីវរំ បរិភុញ្ជតិ, បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជតិ, ឯកគន្ធកុដិយំ វសតិ, ឯកតោ និមន្តនំ គច្ឆតិ, ឯតំ លាភំ លភន្តោ តថាគតំ ឧបដ្ឋាតិ, កោ ឯវំ ឧបដ្ឋហតោ ភារោ’តិ” ឥមេ ចត្តារោ បដិក្ខេបេ យាចិ។

ចតស្សោ អាយាចនា នាម – “សចេ, ភន្តេ, ភគវា មយា គហិតនិមន្តនំ គមិស្សតិ, សចាហំ តិរោរដ្ឋា តិរោជនបទា ភគវន្តំ ទដ្ឋុំ អាគតំ បរិសំ អាគតក្ខណេ ឯវ ភគវន្តំ ទស្សេតុំ លច្ឆាមិ, យទា មេ កង្ខា ឧប្បជ្ជតិ, តស្មិំយេវ ខណេ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិតុំ លច្ឆាមិ, យំ ភគវា មយ្ហំ បរម្មុខា ធម្មំ ទេសេតិ, តំ អាគន្ត្វា មយ្ហំ កថេស្សតិ, ឯវាហំ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ វត្វា – “កិំ បនេត្ថ, អានន្ទ, អានិសំសំ បស្សសី”តិ វុត្តេ – “ឥធ, ភន្តេ, សទ្ធា កុលបុត្តា ភគវតោ ឱកាសំ អលភន្តា មំ ឯវំ វទន្តិ – ‘ស្វេ, ភន្តេ អានន្ទ, ភគវតា សទ្ធិំ អម្ហាកំ ឃរេ ភិក្ខំ គណ្ហេយ្យាថា’តិ, សចេ ភន្តេ ភគវា តត្ថ ន គមិស្សតិ, ឥច្ឆិតក្ខណេយេវ បរិសំ ទស្សេតុំ, កង្ខញ្ច វិនោទេតុំ ឱកាសំ ន លច្ឆាមិ, ភវិស្សន្តិ វត្តារោ – ‘កិំ អានន្ទោ ទសពលំ ឧបដ្ឋាតិ, ឯត្តកម្បិស្ស អនុគ្គហំ ភគវា ន ករោតី’តិ។ ភគវតោ ច បរម្មុខា មំ បុច្ឆិស្សន្តិ – ‘អយំ, អាវុសោ អានន្ទ, គាថា, ឥទំ សុត្តំ, ឥទំ ជាតកំ, កត្ថ ទេសិត’ន្តិ។ សចាហំ តំ ន សម្បាទយិស្សាមិ, ភវិស្សន្តិ វត្តារោ – ‘ឯត្តកម្បិ, អាវុសោ, ន ជានាសិ, កស្មា ត្វំ ឆាយា វិយ ភគវន្តំ អវិជហន្តោ ទីឃរត្តំ វិចរសី’តិ។ តេនាហំ បរម្មុខា ទេសិតស្សបិ ធម្មស្ស បុន កថនំ ឥច្ឆាមី”តិ ឥមា ចតស្សោ អាយាចនា យាចិ។ ភគវាបិស្ស អទាសិ។

ឯវំ ឥមេ អដ្ឋ វរេ គហេត្វា និពទ្ធុបដ្ឋាកោ អហោសិ។ តស្សេវ ឋានន្តរស្សត្ថាយ កប្បសតសហស្សំ បូរិតានំ បារមីនំ ផលំ បាបុណីតិ ឥមស្ស និពទ្ធុបដ្ឋាកភាវំ សន្ធាយ – “មយ្ហំ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ អានន្ទោ ភិក្ខុ ឧបដ្ឋាកោ អគ្គុបដ្ឋាកោ”តិ អាហ។ អយំ ឧបដ្ឋាកបរិច្ឆេទោ នាម។

១២. បិតិបរិច្ឆេទោ ឧត្តានត្ថោយេវ។

វិហារំ បាវិសីតិ កស្មា វិហារំ បាវិសិ? ភគវា កិរ ឯត្តកំ កថេត្វា ចិន្តេសិ – “ន តាវ មយា សត្តន្នំ ពុទ្ធានំ វំសោ និរន្តរំ មត្ថកំ បាបេត្វា កថិតោ, អជ្ជ មយិ បន វិហារំ បវិដ្ឋេ ឥមេ ភិក្ខូ ភិយ្យោសោ មត្តាយ បុព្ពេនិវាសញាណំ អារព្ភ វណ្ណំ កថយិស្សន្តិ។ អថាហំ អាគន្ត្វា និរន្តរំ ពុទ្ធវំសំ កថេត្វា មត្ថកំ បាបេត្វា ទស្សាមី”តិ ភិក្ខូនំ កថាវារស្ស ឱកាសំ ទត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បាវិសិ។

យញ្ចេតំ ភគវា តន្តិំ កថេសិ, តត្ថ កប្បបរិច្ឆេទោ, ជាតិបរិច្ឆេទោ, គោត្តបរិច្ឆេទោ, អាយុបរិច្ឆេទោ, ពោធិបរិច្ឆេទោ, សាវកយុគបរិច្ឆេទោ, សាវកសន្និបាតបរិច្ឆេទោ, ឧបដ្ឋាកបរិច្ឆេទោ, បិតិបរិច្ឆេទោតិ នវិមេ

វារា អាគតា, សម្ពហុលវារោ អនាគតោ, អានេត្វា បន ទីបេតព្ពោ។

សម្ពហុលវារកថាវណ្ណនា

សព្ពពោធិសត្តានញ្ហិ ឯកស្មឹ កុលវំសានុរូបេ បុត្តេ ជាតេ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតព្ពន្តិ អយមេវ វំសោ, អយំ បវេណី។ កស្មា? សព្ពញ្ញុពោធិសត្តានញ្ហិ មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កមនតោ បដ្ឋាយ បុព្ពេ វុត្តប្បការានិ អនេកានិ បាដិហារិយានិ ហោន្តិ, តត្រ នេសំ យទិ នេវ ជាតនគរំ, ន បិតា, ន មាតា, ន ភរិយា, ន បុត្តោ បញ្ញាយេយ្យ, “ឥមស្ស នេវ ជាតនគរំ, ន បិតា, ន ភរិយា, ន បុត្តោ បញ្ញាយតិ, ទេវោ វា សក្កោ វា មារោ វា ព្រហ្មា វា ឯស មញ្ញេ, ទេវានញ្ច ឦទិសំ បាដិហារិយំ អនច្ឆរិយ”ន្តិ មញ្ញមានោ ជនោ នេវ សោតព្ពំ, ន សទ្ទាតព្ពំ មញ្ញេយ្យ។ តតោ អភិសមយោ ន ភវេយ្យ, អភិសមយេ អសតិ និរត្ថកោវ ពុទ្ធុប្បាទោ, អនិយ្យានិកំ សាសនំ ហោតិ។ តស្មា សព្ពពោធិសត្តានំ – “ឯកស្មឹ កុលវំសានុរូបេ បុត្តេ ជាតេ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតព្ព”ន្តិ អយមេវ វំសោ អយំ បវេណី។ តស្មា បុត្តាទីនំ វសេន សម្ពហុលវារោ អានេត្វា ទីបេតព្ពោ។

សម្ពហុលបរិច្ឆេទវណ្ណនា

តត្ថ –

> សមវត្តក្ខន្ធោ អតុលោ, សុប្បពុទ្ធោ ច ឧត្តរោ;
> សត្ថវាហោ វិជិតសេនោ, រាហុលោ ភវតិ សត្តមោតិ។

ឯតេ តាវ សត្តន្នម្បិ ពោធិសត្តានំ អនុក្កមេនេវ សត្ត បុត្តា វេទិតព្ពា។

តត្ថ រាហុលភទ្ទេ តាវ ជាតេ បណ្ណំ អាហរិត្វា មហាបុរិសស្ស ហត្ថេ ឋបយឹសុ។ អថស្ស តាវទេវ សកលសរីរំ ខោភេត្វា បុត្តសិនេហោ អដ្ឋាសិ។ សោ ចិន្តេសិ – “ឯកស្មឹ តាវ ជាតេ ឯវរូបោ បុត្តសិនេហោ, បរោសហស្សំ កិរ មេ បុត្តា ភវិស្សន្តិ, តេសុ ឯកេកស្មឹ ជាតេ ឥទំ សិនេហពន្ធនំ ឯវំ វឌ្ឍន្តំ ទុព្ភេជ្ជំ ភវិស្សតិ, រាហុ ជាតោ, ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ អាហ។ តំ ទិវសមេវ ច រជ្ជំ បហាយ និក្ខន្តោ។ ឯស នយោ សព្ពេសំ បុត្តប្បត្តិយន្តិ។ អយំ បុត្តបរិច្ឆេទោ។

> សុតនា សព្ពកាមា ច, សុចិត្តា អថ រោចិនី;
> រុចគ្គតី សុនន្ទា ច, ពិម្ពា ភវតិ សត្តមាតិ។

ឯតា តេសំ សត្តន្នម្បិ បុត្តានំ មាតរោ អហេសុំ។ ពិម្ពាទេវី បន រាហុលកុមារេ ជាតេ រាហុលមាតាតិ បញ្ញាយិត្ថ។ អយំ ភរិយបរិច្ឆេទោ។

វិបស្សី កកុសន្ធោតិ ឥមេ បន ទ្វេ ពោធិសត្តា បយុត្តអាជញ្ញរថមារុយ្ហ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមឹសុ។ សិខី កោណាគមនោតិ ឥមេ ទ្វេ ហត្ថិក្ខន្ធវរគតា ហុត្វា និក្ខមឹសុ។ វេស្សភូ សុវណ្ណសិវិកាយ និសីទិត្វា និក្ខមិ។ កស្សបោ ឧបរិបាសាទេ មហាតលេ និសិន្នោវ អានាបានចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា ឈានា ឧដ្ឋាយ តំ ឈានំ បាទកំ កត្វា – “បាសាទោ ឧគ្គន្ត្វា ពោធិមណ្ឌេ ឱតរតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ បាសាទោ អាកាសេន គន្ត្វា ពោធិមណ្ឌេ ឱតរិ។ មហាបុរិសោបិ តតោ ឱតរិត្វា ភូមិយំ ឋត្វា – “បាសាទោ យថាឋានេយេវ បតិដ្ឋាតូ”តិ ចិន្តេសិ។ សោ យថាឋានេ បតិដ្ឋាសិ។ មហាបុរិសោបិ សត្ត ទិវសានិ បធានមនុយុញ្ជិត្វា ពោធិបល្លង្កេ និសីទិត្វា សព្ពញ្ញុតំ បដិវិជ្ឈិ។ អម្ហាកំ បន ពោធិសត្តោ កណ្ឋកំ អស្សវរមារុយ្ហ និក្ខន្តោតិ។ អយំ យានបរិច្ឆេទោ។

វិបស្សិស្ស បន ភគវតោ យោជនប្បមាណេ បទេសេ វិហារោ បតិដ្ឋាសិ, សិខិស្ស តិគាវុតេ, វេស្សភុស្ស អឌ្ឍយោជនេ, កកុសន្ធស្ស គាវុតេ, កោណាគមនស្ស អឌ្ឍគាវុតេ, កស្សបស្ស វីសតិឧសភេ។ អម្ហាកំ ភគវតោ បកតិមានេន សោឡសករីសេ, រាជមានេន អដ្ឋករីសេ បទេសេ វិហារោ បតិដ្ឋិតោតិ។ អយំ វិហារបរិច្ឆេទោ។

វិបស្សិស្ស បន ភគវតោ ឯករតនាយាមា វិទត្ថិវិត្ថារា អដ្ឋង្គុលុព្ពេធា សុវណ្ណិដ្ឋកា ការេត្វា ចូឡំសេន ឆាទេត្វា វិហារដ្ឋានំ កិណឹសុ។ សិខិស្ស សុវណ្ណយដ្ឋិផាលេហិ ឆាទេត្វា កិណឹសុ។ វេស្សភុស្ស សុវណ្ណហត្ថិបាទានិ ការេត្វា តេសំ ចូឡំសេន ឆាទេត្វា កិណឹសុ។ កកុសន្ធស្ស វុត្តនយេនេវ សុវណ្ណិដ្ឋកាហិ ឆាទេត្វា កិណឹសុ។ កោណាគមនស្ស វុត្តនយេនេវ សុវណ្ណកច្ឆបេហិ ឆាទេត្វា កិណឹសុ។ កស្សបស្ស សុវណ្ណកដ្ឋិហិយេវ ឆាទេត្វា កិណឹសុ។ អម្ហាកំ ភគវតោ សលក្ខណានំ កហាបណានំ ចូឡំសេន ឆាទេត្វា កិណឹសុ។ អយំ វិហារភូមិគ្គហណធនបរិច្ឆេទោ។

តត្ថ វិបស្សិស្ស ភគវតោ តថា ភូមី កិណិត្វា វិហារំ កត្វា ទិន្នុបដ្ឋាកោ **បុនព្ពសុមិត្តោ** នាម អហោសិ, សិខិស្ស **សិរិវឌ្ឍនោ** នាម, វេស្សភុស្ស **សោត្ថិយោ** នាម, កកុសន្ធស្ស **អច្ចុតោ** នាម, កោណាគមនស្ស **ឧគ្គោ** នាម, កស្សបស្ស **សុមនោ** នាម, អម្ហាកំ ភគវតោ **សុទត្តោ** នាម។ សព្ពេ ចេតេ គហបតិមហាសាលា សេដ្ឋិនោ អហេសុន្តិ។ អយំ ឧបដ្ឋាកបរិច្ឆេទោ នាម។

អបរានិ ចត្តារិ អវិជហិតដ្ឋានានិ នាម ហោន្តិ។ សព្ពពុទ្ធានញ្ហិ ពោធិបល្លង្កោ អវិជហិតោ, ឯកស្មិំយេវ ឋានេ ហោតិ។ ធម្មចក្កប្បវត្តនំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ អវិជហិតមេវ ហោតិ។ ទេវោរោហនកាលេ សង្កស្សនគរទ្វារេ បឋមបទគណ្ឋិកា អវិជហិតាវ ហោតិ។ ជេតវនេ គន្ធកុដិយា ចត្តារិ មញ្ចបាទដ្ឋានានិ អវិជហិតានេវ ហោន្តិ។ វិហារោ បន ខុទ្ទកោបិ មហន្តោបិ ហោតិ, វិហារោបិ ន វិជហិតោយេវ, នគរំ បន វិជហតិ។ យទា នគរំ បាចីនតោ ហោតិ, តទា វិហារោ បច្ឆិមតោ; យទា នគរំ ទក្ខិណតោ, តទា វិហារោ ឧត្តរតោ។ យទា នគរំ បច្ឆិមតោ, តទា វិហារោ បាចីនតោ; យទា នគរំ ឧត្តរតោ, តទា វិហារោ ទក្ខិណតោ។ ឥទានិ បន នគរំ ឧត្តរតោ, វិហារោ ទក្ខិណតោ។

សព្ពពុទ្ធានញ្ច អាយុវេមត្តំ, បមាណវេមត្តំ, កុលវេមត្តំ, បធានវេមត្តំ, រស្មិវេមត្តន្តិ បញ្ច វេមត្តានិ ហោន្តិ។ **អាយុវេមត្តំ** នាម កេចិ ទីឃាយុកា ហោន្តិ, កេចិ អប្បាយុកា។ តថា ហិ ទីបង្ករស្ស វស្សសតសហស្សំ អាយុប្បមាណំ អហោសិ, អម្ហាកំ ភគវតោ វស្សសតំ អាយុប្បមាណំ។

បមាណវេមត្តំ នាម កេចិ ទីឃា ហោន្តិ កេចិ រស្សា។ តថា ហិ ទីបង្ករោ អសីតិហត្ថោ អហោសិ, សុមនោ នវុតិហត្ថោ, អម្ហាកំ ភគវា អដ្ឋារសហត្ថោ។

កុលវេមត្តំ នាម កេចិ ខត្តិយកុលេ និព្ពត្តន្តិ, កេចិ ព្រាហ្មណកុលេ។ **បធានវេមត្តំ** នាម កេសញ្ចិ បធានំ ឥត្តរកាលមេវ ហោតិ, យថា កស្សបស្ស ភគវតោ។ កេសញ្ចិ អទ្ធនិយំ, យថា អម្ហាកំ ភគវតោ។

រស្មិវេមត្តំ នាម មង្គលស្ស ភគវតោ សរីររស្មិ ទសសហស្សិលោកធាតុប្បមាណា អហោសិ។ អម្ហាកំ ភគវតោ សមន្តា ព្យាមមត្តា ។ តត្រ រស្មិវេមត្តំ អជ្ឈាសយប្បដិពទ្ធំ, យោ យត្តកំ ឥច្ឆតិ, តស្ស តត្តកំ សរីរប្បភា ផរតិ។ មង្គលស្ស បន និច្ចម្បិ ទសសហស្សិលោកធាតុំ ផរតូតិ អជ្ឈាសយោ អហោសិ។ បដិវិទ្ធគុណេសុ បន កស្សចិ វេមត្តំ នាម នត្ថិ។

អបរំ អម្ហាកំយេវ ភគវតោ សហជាតបរិច្ឆេទញ្ច នក្ខត្តបរិច្ឆេទញ្ច ទីបេសុំ។ សព្ពញ្ញុពោធិសត្តេន កិរ សទ្ធឹ រាហុលមាតា, អានន្ទត្ថេរោ, ឆន្នោ, កណ្ឌកោ, និធិកុម្ភោ, មហាពោធិ, កាឡុទាយីតិ ឥមានិ សត្ត សហជាតានិ។ មហាបុរិសោ ច ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តេនេវ មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កមិ, មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិ, ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ, យមកបាដិហារិយំ អកាសិ។ វិសាខានក្ខត្តេន ជាតោ ច អភិសម្ពុទ្ធោ ច បរិនិព្ពុតោ ច។ មាឃនក្ខត្តេនស្ស សាវកសន្និបាតោ ច អហោសិ, អាយុសង្ខារោស្សជ្ជនញ្ច, អស្សយុជនក្ខត្តេន ទេវោរោហនន្តិ ឯត្តកំ អាហរិត្វា ទីបេតព្ពំ។ អយំ សម្ពហុលបរិច្ឆេទោ នាម។

១៣. ឥទានិ **អថ ខោ តេសំ ភិក្ខូន**ន្តិអាទីសុ តេ ភិក្ខូ – “អាវុសោ, បុព្ពេនិវាសស្ស នាម អយំ គតិ, យទិទំ ចុតិតោ បដ្ឋាយ បដិសន្ធិអារោហនំ។ យំ បន ឥទំ បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ បច្ចាមុខំ ញាណំ បេសេត្វា ចុតិ គន្តព្ពំ, ឥទំ អតិគរុកំ។ អាកាសេ បទំ ទស្សេន្តោ វិយ ភគវា កថេសី”តិ អតិវិម្ហយជាតា ហុត្វា – “អច្ឆរិយំ, អាវុសោ,”តិអាទីនិ វត្វា បុន អបរម្បិ ការណំ ទស្សេន្តោ – “យត្រ ហិ នាម តថាគតោ”តិអាទិមាហំសុ ។ តត្ថ **យត្រ ហិ នាមា**តិ អច្ឆរិយត្ថេ និបាតោ, យោ នាម តថាគតោតិ អត្ថោ។ **ឆិន្នបបញ្ចេ**តិ ឯត្ថ បបញ្ចា នាម តណ្ហា មានោ ទិដ្ឋីតិ ឥមេ តយោ កិលេសា។ **ឆិន្នវដុមេ**តិ ឯត្ថ **វដុម**ន្តិ កុសលាកុសលកម្មវដ្ដំ វុច្ចតិ។ **បរិយាទិន្នវដ្ដេ**តិ តស្សេវ វេវចនំ, បរិយាទិន្នសព្ពកម្មវដ្ដេតិ អត្ថោ។ **សព្ពទុក្ខវីតិវត្តេ**តិ សព្ពំ វិបាកវដ្ដសង្ខាតំ ទុក្ខំ វីតិវត្តេ ។ **អនុស្សរិស្សតី**តិ ឥទំ **យត្រា**តិ និបាតវសេន អនាគតវចនំ, អត្ថោ បនេត្ថ អតីតវសេន វេទិតព្ពោ។ ភគវា ហិ តេ ពុទ្ធេ អនុស្សរិ, ន ឥទានិ អនុស្សរិស្សតិ។ **ឯវំសីលា**តិ មគ្គសីលេន ផលសីលេន លោកិយលោកុត្តរសីលេន ឯវំសីលា។ **ឯវំធម្មា**តិ ឯត្ថ សមាធិបក្ខា ធម្មា អធិប្បេតា, មគ្គសមាធិនា ផលសមាធិនា លោកិយលោកុត្តរសមាធិនា, ឯវំសមាធយោតិ អត្ថោ។ **ឯវំបញ្ញា**តិ មគ្គបញ្ញាទិវសេនេវ ឯវំបញ្ញា។ **ឯវំវិហារី**តិ ឯត្ថ បន ហេដ្ឋា សមាធិបក្ខានំ ធម្មានំ គហិតត្តា វិហារោ គហិតោវ បុន កស្មា គហិតមេវ គណ្ហាតីតិ ចេ; ន ឥទំ គហិតមេវ, ឥទញ្ហិ និរោធសមាបត្តិទីបនត្ថំ វុត្តំ។ តស្មា ឯវំ និរោធសមាបត្តិវិហារី តេ ភគវន្តោ អហេសុន្តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

ឯវំវិមុត្តាតិ ឯត្ថ វិក្ខម្ភនវិមុត្តិ, តទង្គវិមុត្តិ, សមុច្ឆេទវិមុត្តិ, បដិប្បស្សទ្ធិវិមុត្តិ, និស្សរណវិមុត្តីតិ បញ្ចវិធា វិមុត្តិ។ តត្ថ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ សយំ វិក្ខម្ភិតេហិ នីវរណាទីហិ វិមុត្តត្តា **វិក្ខម្ភនវិមុត្តី**តិ សង្ខ្យំ គច្ឆន្តិ។ អនិច្ចានុបស្សនាទិកា សត្តានុបស្សនា សយំ តស្ស តស្ស បច្ចនីកង្គវសេន បរិច្ចត្តាហិ និច្ចសញ្ញាទីហិ វិមុត្តត្តា **តទង្គវិមុត្តី**តិ សង្ខ្យំ គច្ឆន្តិ។ ចត្តារោ អរិយមគ្គា សយំ សមុច្ឆិន្នេហិ កិលេសេហិ វិមុត្តត្តា **សមុច្ឆេទវិមុត្តី**តិ សង្ខ្យំ គច្ឆន្តិ។ ចត្តារិ សាមញ្ញផលានិ មគ្គានុភាវេន កិលេសានំ បដិប្បស្សទ្ធន្តេ ឧប្បន្នត្តា **បដិប្បស្សទ្ធិវិមុត្តី**តិ សង្ខ្យំ គច្ឆន្តិ។ និព្ពានំ សព្ពកិលេសេហិ និស្សដត្តា អបគតត្តា ទូរេ ឋិតត្តា **និស្សរណវិមុត្តី**តិ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ ឥតិ ឥមាសំ បញ្ចន្នំ វិមុត្តីនំ វសេន – “ឯវំ វិមុត្តា”តិ ឯត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

១៤. បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោតិ ឯកីភាវា វុដ្ឋិតោ។

១៦. “ឥតោ សោ, ភិក្ខវេ”តិ កោ អនុសន្ធិ? ឥទញ្ហិ សុត្តំ – “តថាគតស្សេវេសា, ភិក្ខវេ, ធម្មធាតុ សុប្បដិវិទ្ធា”តិ ច “ទេវតាបិ តថាគតស្ស ឯតមត្ថំ អារោចេសុ”ន្តិ ច ឥមេហិ ទ្វីហិ បទេហិ អាពទ្ធំ។ តត្ថ ទេវតារោចនបទំ សុត្តន្តបរិយោសានេ ទេវចារិកកោលាហលំ ទស្សេន្តោ វិចារេស្សតិ ។ ធម្មធាតុបទានុសន្ធិវសេន បន អយំ ទេសនា អារទ្ធា។ តត្ថ **ខត្តិយោ ជាតិយា**តិអាទីនិ ឯកាទសបទានិ និទានកណ្ឌេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។

ពោធិសត្តធម្មតាវណ្ណនា

១៧. អថ ខោ, ភិក្ខវេ, វិបស្សី ពោធិសត្តោតិអាទីសុ បន **វិបស្សី**តិ តស្ស នាមំ, តញ្ច ខោ វិវិធេ អត្ថេ បស្សនកុសលតាយ លទ្ធំ។ **ពោធិសត្តោ**តិ បណ្ឌិតសត្តោ ពុជ្ឈនកសត្តោ។ ពោធិសង្ខាតេសុ វា ចតូសុ មគ្គេសុ សត្តោ អាសត្តោ លគ្គមានសោតិ ពោធិសត្តោ។ **សតោ សម្បជានោ**តិ ឯត្ថ **សតោ**តិ សតិយេវ។ **សម្បជានោ**តិ ញាណំ។ សតី សូបដ្ឋិតំ កត្វា ញាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា មាតុកុច្ឆិំ ឱក្កមីតិ អត្ថោ។ **ឱក្កមី**តិ ឥមិនា ចស្ស ឱក្កន្តភាវោ បាឡិយំ ទស្សិតោ, ន ឱក្កមនក្កមោ។ សោ បន យស្មា អដ្ឋកថំ អារូឡ្ហោ, តស្មា ឯវំ វេទិតព្ពោ –

សព្ពពោធិសត្តា ហិ សមតិំស បារមិយោ បូរេត្វា, បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ បរិច្ចជិត្វា, ញាតត្ថចរិយលោកត្ថចរិយពុទ្ធចរិយានំ កោដិំ បត្វា, វេស្សន្តរសទិសេ តតិយេ អត្តភាវេ ឋត្វា, សត្ត មហាទានានិ ទត្វា, សត្តក្ខត្តុំ បថវិំ កម្បេត្វា, កាលង្កត្វា, ទុតិយចិត្តវារេ តុសិតភវនេ និព្ពត្តន្តិ។ វិបស្សី ពោធិសត្តោបិ តថេវ កត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា សដ្ឋិសតសហស្សាធិកា សត្តបញ្ញាស វស្សកោដិយោ តត្ថ អដ្ឋាសិ។ អញ្ញទា បន ទីឃាយុកទេវលោកេ និព្ពត្តា ពោធិសត្តា ន យាវតាយុកំ តិដ្ឋន្តិ។ កស្មា? តត្ថ បារមីនំ ទុប្បូរណីយត្តា។ តេ អធិមុត្តិកាលកិរិយំ កត្វា មនុស្សបថេយេវ និព្ពត្តន្តិ។ បារមីនំ បូរេន្តោ បន យថា ឥទានិ ឯកេន អត្តភាវេន សព្ពញ្ញុតំ ឧបនេតុំ សក្កោន្តិ, ឯវំ សព្ពសោ បូរិតត្តា តទា វិបស្សី ពោធិសត្តោ តត្ថ យាវតាយុកំ អដ្ឋាសិ។

ទេវតានំ បន – “មនុស្សានំ គណនាវសេន ឥទានិ សត្តហិ ទិវសេហិ ចុតិ ភវិស្សតី”តិ **បញ្ច បុព្ពនិមិត្តានិ** ឧប្បជ្ជន្តិ – មាលា មិលាយន្តិ, វត្ថានិ កិលិស្សន្តិ, កច្ឆេហិ សេទា មុច្ចន្តិ, កាយេ ទុព្ពណ្ណិយំ ឱក្កមតិ, ទេវោ ទេវាសនេ ន សណ្ឋាតិ។ តត្ថ **មាលា**តិ បដិសន្ធិគ្គហណទិវសេ បិឡន្ធនមាលា , តា កិរ សដ្ឋិសតសហស្សាធិកា សត្តបណ្ណាស វស្សកោដិយោ អមិលាយិត្វា តទា មិលាយន្តិ។ វត្ថេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្តកំ បន កាលំ ទេវានំ នេវ សីតំ ន ឧណ្ហំ ហោតិ, តស្មិំ កាលេ សរីរា ពិន្ទុពិន្ទុវសេន សេទា មុច្ចន្តិ។ ឯត្តកញ្ច កាលំ តេសំ សរីរេ ខណ្ឌិច្ចបាលិច្ចាទិវសេន វិវណ្ណតា ន បញ្ញាយតិ, ទេវធីតា សោឡសវស្សុទ្ទេសិកា វិយ ខាយន្តិ, ទេវបុត្តា វីសតិវស្សុទ្ទេសិកា វិយ ខាយន្តិ, មរណកាលេ បន តេសំ កិលន្តរូបោ អត្តភាវោ ហោតិ។ ឯត្តកញ្ច តេសំ កាលំ ទេវលោកេ ឧក្កណ្ឋិតា នាម នត្ថិ, មរណកាលេ បន និស្សសន្តិ វិជម្ភន្តិ, សកេ អាសនេ នាភិរមន្តិ។

ឥមានិ បន បុព្ពនិមិត្តានិ យថា លោកេ មហាបុញ្ញានំ រាជរាជមហាមត្តាទីនំយេវ ឧក្កាបាតភូមិចាលចន្ទគ្គាហាទីនិ និមិត្តានិ បញ្ញាយន្តិ, ន សព្ពេសំ; ឯវំ មហេសក្ខទេវតានំយេវ បញ្ញាយន្តិ, ន សព្ពេសំ។ យថា ច មនុស្សេសុ បុព្ពនិមិត្តានិ នក្ខត្តបាឋកាទយោវ ជានន្តិ, ន សព្ពេ; ឯវំ តានិបិ ន សព្ពទេវតា ជានន្តិ, បណ្ឌិតា ឯវ បន ជានន្តិ។ តត្ថ យេ មន្ទេន កុសលកម្មេន និព្ពត្តា ទេវបុត្តា, តេ តេសុ ឧប្បន្នេសុ – “ឥទានិ កោ ជានាតិ, ‘កុហិំ និព្ពត្តិស្សាមា’តិ” ភាយន្តិ។ យេ មហាបុញ្ញា, តេ “អម្ហេហិ ទិន្នំ ទានំ, រក្ខិតំ សីលំ, ភាវិតំ ភាវនំ អាគម្ម ឧបរិ ទេវលោកេសុ សម្បត្តិំ អនុភវិស្សាមា”តិ ន ភាយន្តិ។ វិបស្សី ពោធិសត្តោបិ តានិ បុព្ពនិមិត្តានិ ទិស្វា “ឥទានិ អនន្តរេ អត្តភាវេ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិ ន ភាយតិ។ អថស្ស តេសុ និមិត្តេសុ បាតុភូតេសុ ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា សន្និបតិត្វា – “មារិស, តុម្ហេហិ ទស បារមិយោ បូរេន្តេហិ ន សក្កសម្បត្តិំ, ន មារសម្បត្តិំ, ន ព្រហ្មសម្បត្តិំ, ន ចក្កវត្តិសម្បត្តិំ បត្ថេន្តេហិ បូរិតា, លោកនិត្ថរណត្ថាយ បន ពុទ្ធត្តំ បត្ថយមានេហិ បូរិតា។ សោ វោ, ឥទានិ កាលោ, មារិស, ពុទ្ធត្តាយ, សមយោ, មារិស, ពុទ្ធត្តាយា”តិ យាចន្តិ។

អថ មហាសត្តោ តាសំ ទេវតានំ បដិញ្ញំ អទត្វាវ កាលទីបទេសកុលជនេត្តិអាយុបរិច្ឆេទវសេន បញ្ចមហាវិលោកនំ នាម វិលោកេសិ។ តត្ថ “កាលោ នុ ខោ, ន កាលោ”តិ បឋមំ កាលំ វិលោកេសិ។ តត្ថ វស្សសតសហស្សតោ ឧទ្ធំ វឌ្ឍិតអាយុកាលោ កាលោ នាម ន ហោតិ។ កស្មា? តទា ហិ សត្តានំ ជាតិជរាមរណានិ ន បញ្ញាយន្តិ, ពុទ្ធានញ្ច ធម្មទេសនា នាម តិលក្ខណមុត្តា នត្ថិ។ តេ តេសំ – “អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តា”តិ កថេន្តានំ – “កឹ នាមេតំ កថេន្តី”តិ នេវ សោតុំ, ន សទ្ទហិតុំ មញ្ញន្តិ, តតោ អភិសមយោ ន ហោតិ, តស្មឹ អសតិ អនិយ្យានិកំ សាសនំ ហោតិ។ តស្មា សោ អកាលោ។ វស្សសតតោ ឩនអាយុកាលោបិ កាលោ ន ហោតិ។ កស្មា? តទា ហិ សត្តា ឧស្សន្នកិលេសា ហោន្តិ, ឧស្សន្នកិលេសានញ្ច ទិន្នោ ឱវាទោ ឱវាទដ្ឋានេ ន តិដ្ឋតិ, ឧទកេ ទណ្ឌរាជិ វិយ ខិប្បំ វិគច្ឆតិ។ តស្មា សោបិ អកាលោវ។ វស្សសតសហស្សតោ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, វស្សសតតោ បដ្ឋាយ ឧទ្ធំ អាយុកាលោ កាលោ នាម, តទា ច អសីតិវស្សសហស្សាយុកា មនុស្សា។ អថ មហាសត្តោ – “និព្ពត្តិតព្ពកាលោ”តិ កាលំ បស្សិ។

តតោ ទីបំ វិលោកេន្តោ សបរិវារេ ចត្តារោ ទីបេ ឱលោកេត្វា – “តីសុ ទីបេសុ ពុទ្ធា ន និព្ពត្តន្តិ, ជម្ពុទីបេយេវ និព្ពត្តន្តី”តិ ទីបំ បស្សិ។

តតោ – “ជម្ពុទីបោ នាម មហា, ទសយោជនសហស្សបរិមាណោ, កតរស្មឹ នុ ខោ បទេសេ ពុទ្ធា និព្ពត្តន្តី”តិ ទេសំ វិលោកេន្តោ មជ្ឈិមទេសំ បស្សិ។ មជ្ឈិមទេសោ នាម – “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ គជង្គលំ នាម និគមោ”តិអាទិនា (មហាវ. ២៥៩) នយេន វិនយេ វុត្តោវ។ សោ អាយាមតោ តីណិ យោជនសតានិ, វិត្ថារតោ អឌ្ឍតេយ្យានិ, បរិក្ខេបតោ នវយោជនសតានីតិ។ ឯតស្មិញ្ហិ បទេសេ ពុទ្ធា បច្ចេកពុទ្ធា អគ្គសាវកា អសីតិ មហាសាវកា ចក្កវត្តិរាជានោ អញ្ញេ ច មហេសក្ខា ខត្តិយព្រាហ្មណគហបតិមហាសាលា ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឥទញ្ចេត្ថ ពន្ធុមតី នាម នគរំ, តត្ថ មយា និព្ពត្តិតព្ពន្តិ និដ្ឋំ អគមាសិ។

តតោ កុលំ វិលោកេន្តោ – “ពុទ្ធា នាម លោកសម្មតេ កុលេ និព្ពត្តន្តិ។ ឥទានិ ច ខត្តិយកុលំ លោកសម្មតំ, តត្ថ និព្ពត្តិស្សាមិ, ពន្ធុមា នាម មេ រាជា បិតា ភវិស្សតី”តិ កុលំ បស្សិ។

តតោ មាតរំ វិលោកេន្តោ – “ពុទ្ធមាតា នាម លោលា សុរាធុត្តា ន ហោតិ, កប្បសតសហស្សំ បូរិតបារមី, ជាតិតោ បដ្ឋាយ អខណ្ឌបញ្ចសីលា ហោតិ, អយញ្ច ពន្ធុមតី នាម ទេវី ឯទិសា, អយំ មេ មាតា ភវិស្សតិ , “កិត្តកំ បនស្សា អាយូ”តិ អាវជ្ជេន្តោ “ទសន្នំ មាសានំ ឧបរិ សត្ត ទិវសានី”តិ បស្សិ។

ឥតិ ឥមំ បញ្ចមហាវិលោកនំ វិលោកេត្វា “កាលោ, មេ មារិសា, ពុទ្ធភាវាយា”តិ ទេវតានំ សង្គហំ ករោន្តោ បដិញ្ញំ ទត្វា – “គច្ឆថ, តុម្ហេ”តិ តា ទេវតា ឧយ្យោជេត្វា តុសិតទេវតាហិ បរិវុតោ តុសិតបុរេ នន្ទនវនំ បាវិសិ។ សព្ពទេវលោកេសុ ហិ នន្ទនវនំ អត្ថិយេវ។ តត្រ នំ ទេវតា ឥតោ ចុតោ សុគតឹ គច្ឆាតិ បុព្ពេកតកុសលកម្មោកាសំ សារយមានា វិចរន្តិ។ សោ ឯវំ ទេវតាហិ កុសលំ សារយមានាហិ បរិវុតោ តត្ថ វិចរន្តោយេវ ចវិ។

ឯវំ ចុតោ ច ‘ចវាមី’តិ ជានាតិ, ចុតិចិត្តំ ន ជានាតិ។ បដិសន្ធឹ គហេត្វាបិ ជានាតិ, បដិសន្ធិចិត្តមេវ ន ជានាតិ។ “ឥមស្មឹ មេ ឋានេ បដិសន្ធិ គហិតា”តិ ឯវំ បន ជានាតិ។ កេចិ បន ថេរា – “អាវជ្ជនបរិយាយោ នាម លទ្ធុំ វដ្ដតិ, ទុតិយតតិយចិត្តវារេ ឯវ ជានិស្សតី”តិ វទន្តិ។ តិបិដកមហាសីវត្ថេរោ បន អាហ – “មហាសត្តានំ បដិសន្ធិ ន អញ្ញេសំ បដិសន្ធិសទិសា, កោដិប្បត្តំ បន តេសំ សតិសម្បជញ្ញំ។ យស្មា បន តេនេវ ចិត្តេន តំ ចិត្តំ ញាតុំ ន សក្កា, តស្មា ចុតិចិត្តំ ន ជានាតិ។ ចុតិក្ខណេបិ ‘ចវាមី’តិ ជានាតិ។ បដិសន្ធិចិត្តំ ន ជានាតិ។ ‘អសុកស្មឹ មេ ឋានេ បដិសន្ធិ គហិតា’តិ ជានាតិ, តស្មឹ កាលេ ទសសហស្សិលោកធាតុ កម្បតី”តិ។ ឯវំ សតោ សម្បជានោ មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កមន្តោ បន ឯកូនវីសតិយា បដិសន្ធិចិត្តេសុ មេត្តាបុព្ពភាគស្ស សោមនស្សសហគតញាណសម្បយុត្តអសង្ខារិកកុសលចិត្តស្ស សទិសមហាវិបាកចិត្តេន បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ មហាសីវត្ថេរោ បន ឧបេក្ខាសហគតេនាតិ អាហ។ យថា ច អម្ហាកំ ភគវា, ឯវំ សោបិ អាសាឡ្ហីបុណ្ណមាយំ ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តេនេវ បដិសន្ធឹ អគ្គហេសិ។

តទា កិរ បុរេ បុណ្ណមាយ សត្តមទិវសតោ បដ្ឋាយ វិគតសុរាបានំ មាលាគន្ធាទិវិភូតិសម្បន្នំ នក្ខត្តកីឡំ អនុភវមានា ពោធិសត្តមាតា សត្តមេ ទិវសេ បាតោ ឧដ្ឋាយ គន្ធោទកេន នហាយិត្វា សព្ពាលង្ការវិភូសិតា វរភោជនំ ភុញ្ជិត្វា ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាយ សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា សិរិសយនេ និបន្នា និទ្ទំ ឱក្កមមានា ឥទំ សុបិនំ អទ្ទស – “ចត្តារោ កិរ នំ មហារាជានោ សយនេនេវ សទ្ធឹ ឧក្ខិបិត្វា អនោតត្តទហំ នេត្វា នហាបេត្វា ទិព្ពវត្ថំ និវាសេត្វា ទិព្ពគន្ធេហិ វិលិម្បេត្វា ទិព្ពបុប្ផានិ បិឡន្ធិត្វា, តតោ អវិទូរេ រជតបព្ពតោ, តស្ស អន្តោ កនកវិមានំ អត្ថិ, តស្មឹ បាចីនតោ សីសំ កត្វា និបជ្ជាបេសុំ។ អថ ពោធិសត្តោ សេតវរវារណោ ហុត្វា តតោ អវិទូរេ ឯកោ

សុវណ្ណបព្ពតោ, តត្ថ ចរិត្វា តតោ ឱរុយ្ហ រជតបព្ពតំ អភិរុហិត្វា កនកវិមានំ បវិសិត្វា មាតរំ បទក្ខិណំ កត្វា ទក្ខិណបស្សំ ផាលេត្វា កុច្ឆឹ បវិដ្ឋសទិសោ អហោសិ”។

អថ បពុទ្ធា ទេវី តំ សុបិនំ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា វិភាតាយ រត្តិយា ចតុសដ្ឋិមត្តេ ព្រាហ្មណបាមោក្ខេ បក្កោសាបេត្វា ហរិតូបលិត្តាយ លាជាទីហិ កតមង្គលសក្ការាយ ភូមិយា មហារហានិ អាសនានិ បញ្ញបេត្វា តត្ថ និសិន្នានំ ព្រាហ្មណានំ សប្បិមធុសក្ករាភិសង្ខតស្ស វរបាយាសស្ស សុវណ្ណរជតបាតិយោ បូរេត្វា សុវណ្ណរជតបាតីហេវ បដិកុជ្ជិត្វា អទាសិ, អញ្ញេហិ ច អហតវត្ថកបិលគាវីទានាទីហិ នេសំ សន្តប្បេសិ។ អថ នេសំ សព្ពកាមសន្តប្បិតានំ តំ សុបិនំ អារោចេត្វា – “កឹ ភវិស្សតី”តិ បុច្ឆិ។ ព្រាហ្មណា អាហំសុ – “មា ចិន្តយិ, មហារាជ, ទេវិយា តេ កុច្ឆិម្ហិ គព្ភោ បតិដ្ឋិតោ, សោ ច ខោ បុរិសគព្ភោ ន ឥត្ថិគព្ភោ, បុត្តោ តេ ភវិស្សតិ។ សោ សចេ អគារំ អជ្ឈាវសិស្សតិ, រាជា ភវិស្សតិ ចក្កវត្តី។ សចេ អគារា និក្ខម្ម បព្ពជិស្សតិ, ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ លោកេ វិវដ្ដច្ឆទោ”តិ។ អយំ តាវ – “មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កមី”តិ ឯត្ថ វណ្ណនាក្កមោ។

អយមេត្ថ ធម្មតាតិ អយំ ឯត្ថ មាតុកុច្ឆិឱក្កមនេ ធម្មតា, អយំ សភាវោ, អយំ និយាមោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **និយាមោ** ច នាមេស កម្មនិយាមោ, ឧតុនិយាមោ, ពីជនិយាមោ, ចិត្តនិយាមោ, ធម្មនិយាមោតិ បញ្ចវិធោ (ធ. ស. អដ្ឋ. ៤៩៨)។

តត្ថ កុសលស្ស ឥដ្ឋវិបាកទានំ, អកុសលស្ស អនិដ្ឋវិបាកទានន្តិ អយំ **កម្មនិយាមោ។** តស្ស ទីបនត្ថំ – “ន អន្តលិក្ខេ”តិ (ខុ. បា. ១២៧) គាថាយ វត្ថូនិ វត្តព្ពានិ។ អបិច ឯកា កិរ ឥត្ថី សាមិកេន សទ្ធឹ ភណ្ឌិត្វា ឧព្ពន្ធិត្វា មរិតុកាមា រជ្ជុបាសេ គីវំ បវេសេសិ។ អញ្ញតរោ បុរិសោ វាសឹ និសេន្តោ តំ ឥត្ថិកម្មំ ទិស្វា រជ្ជុំ ឆិន្ទិតុកាមោ – “មា ភាយិ, មា ភាយី”តិ តំ សមស្សាសេន្តោ ឧបធាវិ។ រជ្ជុ អាសីវិសោ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ ភីតោ បលាយិ។ ឥតរា តត្ថេវ មរិ។ ឯវមាទីនិ ចេត្ថ វត្ថូនិ ទស្សេតព្ពានិ។

តេសុ តេសុ ជនបទេសុ តស្មិំ តស្មិំ កាលេ ឯកប្បហារេនេវ រុក្ខានំ បុប្ផផលគហណាទីនិ, វាតស្ស វាយនំ អវាយនំ, អាតបស្ស តិក្ខតា មន្ទតា, ទេវស្ស វស្សនំ អវស្សនំ, បទុមានំ ទិវា វិកសនំ រត្តឹ មិលាយនន្តិ ឯវមាទិ **ឧតុនិយាមោ។**

យំ បនេតំ សាលិពីជតោ សាលិផលមេវ, មធុរតោ មធុររសំយេវ, តិត្តតោ តិត្តរសំយេវ ផលំ ហោតិ, អយំ **ពីជនិយាមោ។**

បុរិមា បុរិមា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា បច្ឆិមានំ បច្ឆិមានំ ចិត្តចេតសិកានំ ធម្មានំ ឧបនិស្សយបច្ចយេន បច្ចយោតិ ឯវំ យទេតំ ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនំ អនន្តរា សម្បដិច្ឆនាទីនំ និព្ពត្តនំ, អយំ **ចិត្តនិយាមោ។**

យា បនេសា ពោធិសត្តានំ មាតុកុច្ឆិឱក្កមនាទីសុ ទសសហស្សិលោកធាតុកម្បនាទីនំ បវត្តិ, អយំ **ធម្មនិយាមោ** នាម។ តេសុ ឥធ ធម្មនិយាមោ អធិប្បេតោ។ តស្មា តមេវត្ថំ ទស្សេន្តោ **ធម្មតា ឯសា ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។

១៨. តត្ថ **កុច្ឆិំ ឱក្កមតី**តិ ឯត្ថ កុច្ឆិំ ឱក្កន្តោ ហោតីតិ អយមេវត្ថោ ។ ឱក្កន្តេ ហិ តស្មិំ ឯវំ ហោតិ, ន ឱក្កមមានេ។ **អប្បមាណោ**តិ វុឌ្ឍិប្បមាណោ, វិបុលោតិ អត្ថោ។ **ឧឡារោ**តិ តស្សេវ វេវចនំ។ ឧឡារានិ ឧឡារានិ ខាទនីយានិ ខាទន្តីតិអាទីសុ (ម. និ. ១.៣៩៩) ហិ មធុរំ ឧឡារន្តិ វុត្តំ។ ឧឡារាយ ខលុ ភវំ វច្ឆាយនោ សមណំ គោតមំ បសំសាយ បសំសតីតិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៨៨) សេដ្ឋំ ឧឡារន្តិ វុត្តំ។ ឥធ បន វិបុលំ អធិប្បេតំ។ **ទេវានំ ទេវានុភាវ**ន្តិ ឯត្ថ ទេវានំ អយមានុភាវោ និវត្ថវត្ថស្ស បភា ទ្វាទសយោជនានិ ផរតិ, តថា សរីរស្ស, តថា អលង្ការស្ស, តថា វិមានស្ស, តំ អតិក្កមិត្វាតិ អត្ថោ។

លោកន្តរិកាតិ តិណ្ណំ តិណ្ណំ ចក្កវាឡានំ អន្តរា ឯកេកោ លោកន្តរិកោ ហោតិ, តិណ្ណំ សកដចក្កានំ វា តិណ្ណំ បត្តានំ វា អញ្ញមញ្ញំ អាហច្ច ឋបិតានំ មជ្ឈេ ឱកាសោ វិយ។ សោ បន លោកន្តរិកនិរយោ បរិមាណតោ អដ្ឋយោជនសហស្សោ ហោតិ។ **អឃា**តិ និច្ចវិវដា។ **អសំវុតា**តិ ហេដ្ឋាបិ អប្បតិដ្ឋា។ **អន្ធការា**តិ តមភូតា។ **អន្ធការតិមិសា**តិ ចក្ខុវិញ្ញាណុប្បត្តិនិវារណតោ អន្ធភាវករណតិមិសេន សមន្នាគតា។ តត្ថ កិរ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ន ជាយតិ។ **ឯវំមហិទ្ធិកា**តិ ចន្ទិមសូរិយា កិរ ឯកប្បហារេនេវ តីសុ ទីបេសុ បញ្ញាយន្តិ, ឯវំ មហិទ្ធិកា។ ឯកេកាយ ទិសាយ នវ នវ យោជនសតសហស្សានិ អន្ធការំ វិធមិត្វា អាលោកំ ទស្សេន្តិ, **ឯវំមហានុភាវា។ អាភាយ**

នានុភោន្តីតិ អត្តនោ បភាយ នប្បហោន្តិ។ តេ កិរ ចក្កវាឡបព្ពតស្ស វេមជ្ឈេន វិចរន្តិ, ចក្កវាឡបព្ពតញ្ច អតិក្កម្ម លោកន្តរិកនិរយា។ តស្មា តេ តត្ថ អាភាយ នប្បហោន្តិ។

យេបិ តត្ថ សត្តាតិ យេបិ តស្មឹ លោកន្តរិកមហានិរយេ សត្តា ឧប្បន្នា។ កឹ បន កម្មំ កត្វា តត្ថ ឧប្បជ្ជន្តីតិ។ ភារិយំ ទារុណំ មាតាបិតូនំ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណានញ្ច ឧបរិ អបរាធំ, អញ្ញញ្ច ទិវសេ ទិវសេ បាណវធាទិសាហសិកកម្មំ កត្វា ឧប្បជ្ជន្តិ, តម្ពបណ្ណិទីបេ អភយចោរនាគចោរាទយោ វិយ។ តេសំ អត្តភាវោ តិគាវុតិកោ ហោតិ, វគ្គុលីនំ វិយ ទីឃនខា ហោន្តិ។ តេ រុក្ខេ វគ្គុលិយោ វិយ នខេហិ ចក្កវាឡបព្ពតេ លគ្គន្តិ។ យទា សំសប្បន្តា អញ្ញមញ្ញស្ស ហត្ថបាសំ គតា ហោន្តិ, អថ "ភក្ខោ នោ លទ្ធោ"តិ មញ្ញមានា តត្ថ វាវដា វិបរិវត្តិត្វា លោកសន្ធារកឧទកេ បតន្តិ, វាតេ បហរន្តេបិ មធុកផលានិ វិយ ឆិជ្ជិត្វា ឧទកេ បតន្តិ, បតិតមត្តាវ អច្ចន្តខារេ ឧទកេ បិដ្ឋបិណ្ឌិ វិយ វិលីយន្តិ។

អញ្ញេបិ កិរ ភោ សន្តិ សត្តាតិ ភោ យថា មយំ មហាទុក្ខំ អនុភវាម, ឯវំ អញ្ញេ កិរ សត្តាបិ ឥមំ ទុក្ខមនុភវនត្ថាយ ឥធូបបន្នាតិ តំ ទិវសំ បស្សន្តិ។ អយំ បន ឱភាសោ ឯកយាគុបានមត្តម្បិ ន តិដ្ឋតិ, អច្ឆរាសង្ឃាដមត្តមេវ វិជ្ជោភាសោ វិយ និច្ឆរិត្វា – "កឹ ឥទ"ន្តិ ភណន្តានំយេវ អន្តរធាយតិ។ **សង្កម្បតី**តិ សមន្តតោ កម្បតិ។ ឥតរទ្វយំ បុរិមបទស្សេវ វេវចនំ។ បុន **អប្បមាណោ ចា**តិអាទិ និគមនត្ថំ វុត្តំ។

១៩. ចត្តារោ នំ ទេវបុត្តា ចាតុទ្ទិសំ រក្ខាយ ឧបគច្ឆន្តីតិ ឯត្ថ **ចត្តារោ**តិ ចតុន្នំ មហារាជានំ វសេន វុត្តំ។ ទសសហស្សចក្កវាឡេសុ បន ចត្តារោ ចត្តារោ កត្វា ចត្តាលីសសហស្សានិ ហោន្តិ។ តត្ថ ឥមស្មឹ ចក្កវាឡេ មហារាជានោ ខគ្គហត្ថា ពោធិសត្តស្ស អារក្ខត្ថាយ ឧបគន្ត្វា សិរិគព្ភំ បវិដ្ឋា, ឥតរេ គព្ភទ្វារតោ បដ្ឋាយ អវរុទ្ធកេ បំសុបិសាចកាទិយក្ខគណេ បដិក្កមាបេត្វា យាវ ចក្កវាឡា អារក្ខំ គណ្ហឹសុ។

កិមត្ថាយ បនាយំ រក្ខា? ននុ បដិសន្ធិក្ខណេ កលលកាលតោ បដ្ឋាយ សចេបិ កោដិសតសហស្សមារា កោដិសតសហស្សសិនេរុំ ឧក្ខិបិត្វា ពោធិសត្តស្ស វា ពោធិសត្តមាតុយា វា អន្តរាយករណត្ថំ អាគច្ឆេយ្យុំ, សព្ពេ អន្តរាវ អន្តរធាយេយ្យុំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ ភគវតា រុហិរុប្បាទវត្ថុស្មឹ – "អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ, យំ បរូបក្កមេន តថាគតំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ។ អនុបក្កមេន, ភិក្ខវេ, តថាគតា បរិនិព្ពាយន្តិ។ គច្ឆថ, តុម្ហេ ភិក្ខវេ, យថាវិហារំ, អរក្ខិយា, ភិក្ខវេ តថាគតា"តិ (ចូឡវ. ៣៤១)។ ឯវមេវ, តេន បរូបក្កមេន ន តេសំ ជីវិតន្តរាយោ អត្ថិ, សន្តិ ខោ បន អមនុស្សា វិរូបា ទុទ្ទសិកា ភេរវរូបា មិគបក្ខិនោ, យេសំ រូបំ វា ទិស្វា សទ្ទំ វា សុត្វា ពោធិសត្តមាតុ ភយំ វា សន្តាសោ វា ឧប្បជ្ជេយ្យ, តេសំ និវារណត្ថាយ រក្ខំ អគ្គហេសុំ។ អបិច ពោធិសត្តស្ស បុញ្ញតេជេន សញ្ជាតគារវា អត្តនោ គារវចោទិតាបិ តេ ឯវមកំសុ។

កឹ បន តេ អន្តោគព្ភំ បវិសិត្វា ឋិតា ចត្តារោ មហារាជានោ ពោធិសត្តស្ស មាតុយា អត្តានំ ទស្សេន្តិ, ន ទស្សេន្តីតិ? នហានមណ្ឌនភោជនាទិសរីរកិច្ចកាលេ ន ទស្សេន្តិ, សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា វរសយនេ និបន្នកាលេ បន ទស្សេន្តិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អមនុស្សទស្សនំ នាម មនុស្សានំ សប្បដិភយំ ហោតិ, ពោធិសត្តស្ស មាតា បន អត្តនោ ចេវ បុត្តស្ស ច បុញ្ញានុភាវេន តេ ទិស្វា ន ភាយតិ, បកតិអន្តេបុរបាលកេសុ វិយ អស្សា ឯតេសុ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

២០. បកតិយា សីលវតីតិ សភាវេនេវ សីលសម្បន្នា។ អនុប្បន្នេ កិរ ពុទ្ធេ មនុស្សា តាបសបរិព្ពាជកានំ សន្តិកេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា សីលំ គណ្ហន្តិ។ ពោធិសត្តមាតាបិ កាលទេវិលស្ស ឥសិនោ សន្តិកេ សីលំ គណ្ហាតិ។ ពោធិសត្តេ បន កុច្ឆិគតេ អញ្ញស្ស បាទមូលេ និសីទិតុំ នាម ន សក្កា, សមានាសនេ និសីទិត្វា គហិតសីលម្បិ អាវជ្ជនករណមត្តំ ហោតិ។ តស្មា សយមេវ សីលំ អគ្គហេសីតិ វុត្តំ ហោតិ។

២១. បុរិសេសូតិ ពោធិសត្តស្ស បិតរំ អាទឹ កត្វា កេសុចិ មនុស្សេសុ បុរិសាធិប្បាយចិត្តំ នុប្បជ្ជតិ។ ពោធិសត្តមាតុរូបំ បន កុសលា សិប្បិកា បោត្ថកម្មាទីសុបិ កាតុំ ន សក្កោន្តិ។ តំ ទិស្វា បុរិសស្ស រាគោ នុប្បជ្ជតីតិ ន សក្កា វត្តុំ, សចេ បន តំ រត្តចិត្តោ ឧបសង្កមិតុកាមោ ហោតិ, បាទា ន វហន្តិ, ទិព្ពសង្ខលិកា វិយ ពជ្ឈន្តិ។ តស្មា "អនតិក្កមនីយា"តិអាទិ វុត្តំ។

២២. បញ្ចន្នំ កាមគុណានន្តិ បុព្ពេ កាមគុណូបសញ្ហិតន្តិ ឥមិនា បុរិសាធិប្បាយវសេន វត្ថុបដិក្ខេបោ កតោ, ឥធ អារម្មណប្បដិលាភោ ទស្សិតោ។ តទា កិរ ទេវិយា ឯវរូបោ បុត្តោ កុច្ឆឹ ឧបបន្នោតិ សុត្វា សមន្តតោ រាជានោ មហគ្ឃអាភរណតូរិយាទិវសេន បញ្ចទ្វារារម្មណវត្ថុភូតំ បណ្ណាការំ បេសេន្តិ។ ពោធិសត្តស្ស ច ពោធិសត្តមាតុ ច កតកម្មស្ស ឧស្សន្នត្តា លាភសក្ការស្ស បមាណបរិច្ឆេទោ នត្ថិ។

២៣. អកិលន្តកាយាតិ យថា អញ្ញា ឥត្ថិយោ គព្ភភារេន កិលមន្តិ ហត្ថបាទា ឧទ្ធុមាតតាទីនិ បាបុណន្តិ, ឯវំ តស្សា កោចិ កិលមថោ នាហោសិ។ **តិរោកុច្ឆិគត**ន្តិ អន្តោកុច្ឆិគតំ។ **បស្សតី**តិ កលលាទិកាលំ អតិក្កមិត្វា សញ្ជាតអង្គបច្ចង្គអហីនិន្ទ្រិយភាវំ ឧបគតំយេវ បស្សតិ។ កិមត្ថំ បស្សតិ? សុខវាសត្ថំយេវ។ យថេវ ហិ មាតា បុត្តេន សទ្ធឹ និបន្នា វា និសិន្នា វា – "ហត្ថំ វាស្ស បាទំ វា ឱលម្ពន្តំ ឧក្ខិបិត្វា សណ្ឋបេស្សាមី"តិ សុខវាសត្ថំ បុត្តំ ឱលោកេតិ, ឯវំ ពោធិសត្តមាតាបិ យំ តំ មាតុ ឧដ្ឋានគមនបរិវត្តននិសជ្ជាទីសុ ឧណ្ហសីតលោណិកតិត្តកកដុកាហារអជ្ឈោហរណកាលេសុ ច គព្ភស្ស ទុក្ខំ ឧប្បជ្ជតិ, "អត្ថិ នុ ខោ មេ តំ បុត្តស្សា"តិ សុខវាសត្ថំ ឱលោកយមានា បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នំ ពោធិសត្តំ បស្សតិ។ យថា ហិ អញ្ញេ អន្តោកុច្ឆិគតា បក្កាសយំ អវត្ថរិត្វា អាមាសយំ ឧក្ខិបិត្វា ឧទរបដលំ បិដ្ឋិតោ កត្វា បិដ្ឋិកណ្ដកំ និស្សាយ ឧក្កុដិកំ ទ្វីសុ មុដ្ឋីសុ ហនុកំ ឋបេត្វា ទេវេ វស្សន្តេ រុក្ខសុសិរេ មក្កដា វិយ និសីទន្តិ, ន ឯវំ ពោធិសត្តោ, ពោធិសត្តោ បន បិដ្ឋិកណ្ដកំ បិដ្ឋិតោ កត្វា ធម្មាសនេ ធម្មកថិកោ វិយ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា បុរត្ថាភិមុខោ និសីទតិ។ បុព្ពេកតកម្មំ បនស្សា វត្ថុំ សោធេតិ, សុទ្ធេ វត្ថុម្ហិ សុខុមច្ឆវិលក្ខណំ និព្ពត្តតិ។ អថ នំ កុច្ឆិតចោ បដិច្ឆាទេតុំ ន សក្កោតិ, ឱលោកេន្តិយា ពហិឋិតោ វិយ បញ្ញាយតិ។ តមត្ថំ ឧបមាយ វិភាវេន្តោ ភគវា **សេយ្យថាបី**តិអាទិមាហ។ ពោធិសត្តោ បន អន្តោកុច្ឆិគតោ មាតរំ ន បស្សតិ។ ន ហិ អន្តោកុច្ឆិយំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ។

២៤. កាលង្ករោតីតិ ន វិជាតភាវបច្ចយា, អាយុបរិក្ខយេនេវ។ ពោធិសត្តេន វសិតដ្ឋានញ្ហិ ចេតិយកុដិសទិសំ ហោតិ, អញ្ញេសំ អបរិភោគារហំ, ន ច សក្កា ពោធិសត្តមាតរំ អបនេត្វា អញ្ញំ អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេតុន្តិ តត្តកំយេវ ពោធិសត្តមាតុ អាយុប្បមាណំ ហោតិ, តស្មា តទា កាលង្ករោតិ។ កតរស្មឹ បន វយេ កាលំ ករោតីតិ? មជ្ឈិមវយេ។ បឋមវយស្មិញ្ហិ សត្តានំ អត្តភាវេ ឆន្ទរាគោ ពលវា ហោតិ, តេន តទា សញ្ជាតគព្ភា ឥត្ថី គព្ភំ អនុរក្ខិតុំ ន សក្កោតិ, គព្ភោ ពហ្វាពាធោ ហោតិ។ មជ្ឈិមវយស្ស បន ទ្វេ កោដ្ឋាសេ អតិក្កម្ម តតិយេ កោដ្ឋាសេ វត្ថុ វិសទំ ហោតិ, វិសទេ វត្ថុម្ហិ និព្ពត្តទារកា អរោគា ហោន្តិ, តស្មា ពោធិសត្តមាតាបិ បឋមវយេ សម្បត្តឹ អនុភវិត្វា មជ្ឈិមវយស្ស តតិយេ កោដ្ឋាសេ វិជាយិត្វា កាលំ ករោតីតិ អយមេត្ថ ធម្មតា។

២៥. នវ វា ទស វាតិ ឯត្ថ វា សទ្ទស្ស វិកប្បនវសេន សត្ត វា អដ្ឋ វា ឯកាទស វា ទ្វាទស វាតិ ឯវមាទីនំ សង្គហោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ សត្តមាសជាតោ ជីវតិ, សីតុណ្ហក្ខមោ បន ន ហោតិ។ អដ្ឋមាសជាតោ ន ជីវតិ, អវសេសា ជីវន្តិ។

២៧. ទេវា បឋមំ បដិគ្គណ្ហន្តីតិ ខីណាសវា សុទ្ធាវាសព្រហ្មានោ បដិគ្គណ្ហន្តិ។ កថំ បដិគ្គណ្ហន្តិ? "សូតិវេសំ គណ្ហិត្វា"តិ ឯកេ។ តំ បន បដិក្ខិបិត្វា ឥទំ វុត្តំ – 'តទា ពោធិសត្តមាតា សុវណ្ណខចិតំ វត្ថំ និវាសេត្វា មច្ឆក្ខិសទិសំ ទុកូលបដំ យាវ បាទន្តា បារុបិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថស្សា សល្លហុកគព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ, ធមករណតោ ឧទកនិក្ខមនសទិសំ។ អថ តេ បកតិព្រហ្មវេសេនេវ ឧបសង្កមិត្វា បឋមំ សុវណ្ណជាលេន បដិគ្គហេសុំ។ តេសំ ហត្ថតោ ចត្តារោ មហារាជានោ អជិនប្បវេណិយា បដិគ្គហេសុំ។ តតោ មនុស្សា ទុកូលចុម្ពដកេន បដិគ្គហេសុំ'។ តេន វុត្តំ – "ទេវា បឋមំ បដិគ្គណ្ហន្តិ, បច្ឆា មនុស្សា"តិ។

២៨. ចត្តារោ នំ ទេវបុត្តាតិ ចត្តារោ មហារាជានោ។ **បដិគ្គហេត្វា**តិ អជិនប្បវេណិយា បដិគ្គហេត្វា។ **មហេសក្ខោ**តិ មហាតេជោ មហាយសោ លក្ខណសម្បន្នោ។

២៩. វិសទោវ និក្ខមតីតិ យថា អញ្ញេ សត្តា យោនិមគ្គេ លគ្គន្តា ភគ្គវិភគ្គា និក្ខមន្តិ, ន ឯវំ និក្ខមតិ, អលគ្គោ ហុត្វា និក្ខមតីតិ អត្ថោ។ **ឧទេនា**តិ ឧទកេន។ **កេនចិ អសុចិនា**តិ យថា អញ្ញេ សត្តា កម្មជវាតេហិ ឧទ្ធំបាទា អធោសិរា យោនិមគ្គេ បក្ខិត្តា សតបោរិសំ នរកបបាតំ បតន្តា វិយ, តាឡច្ឆិទ្ទេន និក្កឌ្ឍិយមានា ហត្ថី វិយ មហាទុក្ខំ អនុភវន្តា នានាអសុចិមក្ខិតាវ និក្ខមន្តិ, ន ឯវំ ពោធិសត្តោ។ ពោធិសត្តញ្ហិ កម្មជវាតា ឧទ្ធបាទំ អធោសិរំ កាតុំ ន សក្កោន្តិ។ សោ ធម្មាសនតោ ឱតរន្តោ ធម្មកថិកោ វិយ, និស្សេណិតោ ឱតរន្តោ បុរិសោ វិយ ច ទ្វេ ហត្ថេ ច ទ្វេ បាទេ ច បសារេត្វា ឋិតកោវ មាតុកុច្ឆិសម្ភវេន កេនចិ អសុចិនា អមក្ខិតោវ និក្ខមតិ។

ឧទកស្ស ធារាតិ ឧទកវដ្ដិយោ។ តាសុ សីតា សុវណ្ណកដាហេ បតតិ ឧណ្ហា រជតកដាហេ។ ឥទញ្ច បឋវិតលេ កេនចិ អសុចិនា អសម្មិស្សំ តេសំ បានីយបរិភោជនីយឧទកញ្ចេវ អញ្ញេហិ អសាធារណំ កីឡាឧទកញ្ច ទស្សេតុំ វុត្តំ, អញ្ញស្ស បន សុវណ្ណរជតឃដេហិ អាហរិយមានឧទកស្ស ចេវ ហំសវត្តកាទិបោក្ខរណីគតស្ស ច ឧទកស្ស បរិច្ឆេទោ នត្ថិ។

៣១. សម្បតិជាតោតិ មុហុត្តជាតោ។ បាឡិយំ បន មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តមត្តោ វិយ ទស្សិតោ, ន ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ។ និក្ខន្តមត្តញ្ហិ នំ បឋមំ ព្រហ្មានោ សុវណ្ណជាលេន បដិគ្គណ្ហឹសុ, តេសំ ហត្ថតោ ចត្តារោ មហារាជានោ

អជិនប្បវេណិយា, តេសំ ហត្ថតោ មនុស្សា ទុកូលចុម្ពដកេន។ មនុស្សានំ ហត្ថតោ មុច្ចិត្វា បថវិយំ បតិដ្ឋិតោ។ **សេតម្ហិ ឆត្តេ អនុធារិយមានេ**តិ ទិព្ពសេតច្ឆត្តេ អនុធារិយមានម្ហិ។ ឯត្ថ ច ឆត្តស្ស បរិវារានិ ខគ្គាទីនិ បញ្ច រាជកកុធភណ្ឌានិបិ អាគតានេវ។ បាឡិយំ បន រាជគមនេ រាជា វិយ ឆត្តមេវ វុត្តំ។ តេសុ ឆត្តមេវ បញ្ញាយតិ, ន ឆត្តគ្គាហកោ។ តថា ខគ្គតាលវណ្ដមោរហត្ថកវាឡពីជនីឧណ្ហីសមត្តាយេវ បញ្ញាយន្តិ, ន តេសំ គាហកា។ សព្ពានិ កិរ តានិ អទិស្សមានរូបា ទេវតា គណ្ហិំសុ។ វុត្តញ្ចេតំ –

> “អនេកសាខញ្ច សហស្សមណ្ឌលំ,
> ឆត្តំ មរូ ធារយុមន្តលិក្ខេ;
> សុវណ្ណទណ្ឌា វិបតន្តិ ចាមរា,
> ន ទិស្សរេ ចាមរឆត្តគាហកា”តិ។ (សុ. និ. ៦៩៣);

សព្ពា ច ទិសាតិ ឥទំ សត្តបទវីតិហារូបរិ ឋិតស្ស វិយ សព្ពទិសានុវិលោកនំ វុត្តំ, ន ខោ បនេវំ ទដ្ឋព្ពំ។ មហាសត្តោ ហិ មនុស្សានំ ហត្ថតោ មុច្ចិត្វា បឋវិយំ បតិដ្ឋិតោ បុរត្ថិមំ ទិសំ ឱលោកេសិ។ អនេកានិ ចក្កវាឡសហស្សានិ ឯកង្គណានិ អហេសុំ។ តត្ថ ទេវមនុស្សា គន្ធមាលាទីហិ បូជយមានា – “មហាបុរិស, ឥធ តុម្ហេហិ សទិសោបិ នត្ថិ, កុតោ ឧត្តរិតរោ”តិ អាហំសុ។ ឯវំ ចតស្សោ ទិសា, ចតស្សោ អនុទិសា, ហេដ្ឋា, ឧបរីតិ ទស ទិសា អនុវិលោកេត្វា អត្តនា សទិសំ អទិស្វា – “អយំ ឧត្តរា ទិសា”តិ ឧត្តរាភិមុខោ សត្តបទវីតិហារេន អគមាសីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **អាសភិ**ន្តិ ឧត្តមំ។ **អគ្គោ**តិ គុណេហិ សព្ពបឋមោ។ ឥតរានិ ទ្វេ បទានិ ឯតស្សេវ វេវចនានិ។ **អយមន្តិមា ជាតិ, នត្ថិ ទានិ បុនព្ភវោ**តិ បទទ្វយេន ឥមស្មិំ អត្តភាវេ បត្តព្ពំ អរហត្តំ ព្យាកាសិ។

ឯត្ថ ច សមេហិ បាទេហិ បថវិយា បតិដ្ឋានំ ចតុរិទ្ធិបាទបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, ឧត្តរាភិមុខភាវោ មហាជនំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា អភិភវិត្វា គមនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, សត្តបទគមនំ សត្តពោជ្ឈង្គរតនបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, ទិព្ពសេតច្ឆត្តធារណំ វិមុត្តិវរឆត្តបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, បញ្ចរាជកកុធភណ្ឌានំ បដិលាភោ បញ្ចហិ វិមុត្តីហិ វិមុច្ចនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, សព្ពទិសានុវិលោកនំ អនាវរណញាណបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, អាសភិវាចាភាសនំ អប្បដិវត្តិយធម្មចក្កប្បវត្តនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, “អយមន្តិមា ជាតី”តិ សីហនាទោ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពានស្ស បុព្ពនិមិត្តន្តិ វេទិតព្ពំ ។ ឥមេ វារា បាឡិយំ អាគតា, សម្ពហុលវារោ បន នាគតោ, អាហរិត្វា ទីបេតព្ពោ។

មហាបុរិសស្ស ហិ ជាតទិវសេ ទសសហស្សិលោកធាតុ កម្បិ។ ទសសហស្សិលោកធាតុម្ហិ ទេវតា ឯកចក្កវាឡេ សន្និបតិំសុ។ បឋមំ ទេវា បដិគ្គណ្ហិំសុ, បច្ឆា មនុស្សា។ តន្តិពទ្ធា វីណា ចម្មពទ្ធា ភេរិយោ ច កេនចិ អវាទិតា សយមេវ វជ្ជិំសុ។ មនុស្សានំ អន្ទុពន្ធនាទីនិ ខណ្ឌាខណ្ឌំ ភិជ្ជិំសុ។ សព្ពរោគា វូបសមិំសុ, អម្ពិលេន ធោតតម្ពមលំ វិយ វិគច្ឆិំសុ។ ជច្ចន្ធា រូបានិ បស្សិំសុ។ ជច្ចពធិរា សទ្ទំ សុណិំសុ។ បីឋសប្បី ជវសម្បន្នា អហេសុំ។ ជាតិជឡានម្បិ ឯឡមូគានំ សតិ បតិដ្ឋាសិ។ វិទេសបក្ខន្ទា នាវា សុបដ្ដនំ បាបុណិំសុ។ អាកាសដ្ឋកភូមដ្ឋករតនានិ សកតេជោភាសិតានិ អហេសុំ។ វេរិនោ មេត្តចិត្តំ បដិលភិំសុ។ អវីចិម្ហិ អគ្គិ និព្ពាយិ។ លោកន្តរេសុ អាលោកោ ឧទបាទិ។ នទីសុ ជលំ នប្បវត្តតិ។ មហាសមុទ្ទេ មធុរសំ ឧទកំ អហោសិ។ វាតោ ន វាយិ។ អាកាសបព្ពតរុក្ខគតា សកុណា ភស្សិត្វា បថវីគតា អហេសុំ។ ចន្ទោ អតិវិរោចិ។ សូរិយោ ន ឧណ្ហោ, ន សីតលោ, និម្មលោ ឧតុសម្បន្នោ អហោសិ។ ទេវតា អត្តនោ អត្តនោ វិមានទ្វារេ ឋត្វា អប្ផោដនសេឡនចេលុក្ខេបាទីហិ មហាកីឡិកំ កីឡិំសុ។ ចាតុទ្ទីបិកមហាមេឃោ វស្សិ។ មហាជនំ នេវ ខុទា ន បិបាសា បីឡេសិ។ ទ្វារកវាដានិ សយមេវ វិវរិំសុ។ បុប្ផូបគផលូបគា រុក្ខា បុប្ផផលានិ គណ្ហិំសុ។ ទសសហស្សិលោកធាតុ ឯកទ្ធជមាលា អហោសិ។

តត្រាបិ ទសសហស្សិលោកធាតុកម្បោ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ ទេវតានំ ឯកចក្កវាឡេ សន្និបាតោ ធម្មចក្កប្បវត្តនកាលេ ឯកប្បហារេនេវ សន្និបតិត្វា ធម្មំ បដិគ្គណ្ហនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ បឋមំ ទេវតានំ បដិគ្គហណំ ចតុន្នំ រូបាវចរជ្ឈានានំ បដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ បច្ឆា មនុស្សានំ បដិគ្គហណំ ចតុន្នំ អរូបាវចរជ្ឈានានំ បដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ តន្តិពទ្ធវីណានំ សយំ វជ្ជនំ អនុបុព្ពវិហារបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ ចម្មពទ្ធភេរីនំ វជ្ជនំ មហតិយា ធម្មភេរិយា អនុស្សាវនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ អន្ទុពន្ធនាទីនំ ឆេទោ អស្មិមានសមុច្ឆេទស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ មហាជនស្ស រោគវិគមោ ចតុសច្ចបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ ជច្ចន្ធានំ រូបទស្សនំ ទិព្ពចក្ខុបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ ។ ពធិរានំ សទ្ទស្សវនំ ទិព្ពសោតធាតុបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ បីឋសប្បីនំ ជវសម្បទា ចតុរិទ្ធិបាទបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ ជឡានំ សតិបតិដ្ឋានំ ចតុសតិបដ្ឋានបដិលាភស្ស បុព្ព

និមិត្តំ។ វិទេសបក្ខន្ទនាវានំ សុបដ្ដនសម្បាបុណនំ ចតុបដិសម្ភិទាធិគមស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ រតនានំ សកតេជោភាសិតត្តំ យំ លោកស្ស ធម្មោភាសំ ទស្សេស្សតិ, តស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។

វេរីនំ មេត្តចិត្តបដិលាភោ ចតុព្រហ្មវិហារបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ អវីចិម្ហិ អគ្គិនិព្ពាយនំ ឯកាទសអគ្គិនិព្ពាយនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ លោកន្តរិកាលោកោ អវិជ្ជន្ធការំ វិធមិត្វា ញាណាលោកទស្សនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ មហាសមុទ្ទស្ស មធុរតា និព្ពានរសេន ឯករសភាវស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ វាតស្ស អវាយនំ ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតភិន្ទនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ សកុណានំ បថវិគមនំ មហាជនស្ស ឱវាទំ សុត្វា បាណេហិ សរណគមនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ ចន្ទស្ស អតិវិរោចនំ ពហុជនកន្តតាយ បុព្ពនិមិត្តំ។ សូរិយស្ស ឧណ្ហសីតវិវជ្ជនឧតុសុខតា កាយិកចេតសិកសុខុប្បត្តិយា បុព្ពនិមិត្តំ។ ទេវតានំ វិមានទ្វារេសុ បត្វា អប្ផោដនាទីហិ កីឡនំ ពុទ្ធភាវំ បត្វា ឧទានំ ឧទានស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ ចាតុទ្ទីបិកមហាមេឃវស្សនំ មហតោ ធម្មមេឃវស្សនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ ខុទាបីឡនស្ស អភាវោ កាយគតាសតិអមតបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ បិបាសាបីឡនស្ស អភាវោ វិមុត្តិសុខេន សុខិតភាវស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ ទ្វារកវាដានំ សយមេវ វិវរណំ អដ្ឋង្គិកមគ្គទ្វារវិវរណស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ រុក្ខានំ បុប្ផផលគ្គហណំ វិមុត្តិបុប្ផេហិ បុប្ផិតស្ស ច សាមញ្ញផលភារភរិតភាវស្ស ច បុព្ពនិមិត្តំ។ ទសសហស្សិលោកធាតុយា ឯកទ្ធជមាលិតា អរិយទ្ធជមាលមាលិតាយ បុព្ពនិមិត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អយំ សម្ពហុលវារោ នាម។

ឯត្ថ បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ – “យទា មហាបុរិសោ បថវិយំ បតិដ្ឋហិត្វា ឧត្តរាភិមុខោ បទសា គន្ត្វា អាសភិំ វាចំ អភាសិ, តទា កឹ បថវិយា គតោ, ឧទាហុ អាកាសេន; ទិស្សមានោ គតោ, ឧទាហុ អទិស្សមានោ; អចេលកោ គតោ, ឧទាហុ អលង្កតបដិយត្តោ; ទហរោ ហុត្វា គតោ , ឧទាហុ មហល្លកោ; បច្ឆាបិ កឹ តាទិសោវ អហោសិ, ឧទាហុ បុន ពាលទារកោ”តិ? អយំ បន បញ្ហោ ហេដ្ឋាលោហបាសាទេ សមុដ្ឋិតោ តិបិដកចូឡាភយត្ថេរេន វិស្សជ្ជិតោវ។ ថេរោ កិរ ឯត្ថ និយតិបុព្ពេកតកម្មឥស្សរនិម្មានវាទវសេន តំ តំ ពហុំ វត្វា អវសានេ ឯវំ ព្យាករិ – “មហាបុរិសោ បថវិយា គតោ, មហាជនស្ស បន អាកាសេន គច្ឆន្តោ វិយ អហោសិ។ ទិស្សមានោ គតោ, មហាជនស្ស បន អទិស្សមានោ វិយ អហោសិ។ អចេលកោ គតោ, មហាជនស្ស បន អលង្កតបដិយត្តោ វិយ ឧបដ្ឋាសិ។ ទហរោវ គតោ, មហាជនស្ស បន សោឡសវស្សុទ្ទេសិកោ វិយ អហោសិ។ បច្ឆា បន ពាលទារកោវ អហោសិ, ន តាទិសោ”តិ។ បរិសា ចស្ស – “ពុទ្ធេន វិយ ហុត្វា ភោ ថេរេន បញ្ហោ កថិតោ”តិ អត្តមនា អហោសិ។ លោកន្តរិកវារោ វុត្តនយោ ឯវ។

ឥមា ច បន អាទិតោ បដ្ឋាយ កថិតា សព្ពធម្មតា សព្ពពោធិសត្តានំ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។

ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណវណ្ណនា

៣៣. អទ្ទស ខោតិ ទុកូលចុម្ពដកេ និបជ្ជាបេត្វា អានីតំ អទ្ទស។ **មហាបុរិសស្សា**តិ ជាតិគោត្តកុលបទេសាទិវសេន មហន្តស្ស បុរិសស្ស។ **ទ្វេ គតិយោ**តិ ទ្វេ និដ្ឋា, ទ្វេ និប្ផត្តិយោ។ អយញ្ហិ គតិសទ្ទោ – “បញ្ច ខោ ឥមា, សារិបុត្ត, គតិយោ”តិ (ម. និ. ១.១៥៣) ឯត្ថ និរយាទិភេទាយ សត្តោហិ គន្តព្ពគតិយា វត្តតិ។ “ឥមេសំ ខោ អហំ ភិក្ខូនំ សីលវន្តានំ កល្យាណធម្មានំ នេវ ជានាមិ អាគតឹ វា គតឹ វា”តិ (ម. និ. ១.៥០៨) ឯត្ថ អជ្ឈាសយេ។ “និព្ពានំ អរហតោ គតី”តិ (បរិ. ៣៣៩) ឯត្ថ បដិស្សរណេ។ “អបិ ច ត្យាហំ ព្រហ្មេ គតិញ្ច បជានាមិ, ជុតិញ្ច បជានាមិ ឯវំមហិទ្ធិកោ ពកោ ព្រហ្មា”តិ (ម. និ. ១.៥០៣) ឯត្ថ និប្ផត្តិយំ វត្តតិ។ ស្វាយមិធាបិ និប្ផត្តិយំ វត្តតីតិ វេទិតព្ពោ។ **អនញ្ញា**តិ អញ្ញា គតិ និប្ផត្តិ នាម នត្ថិ។

ធម្មិកោតិ ទសកុសលធម្មសមន្នាគតោ អគតិគមនវិរហិតោ។ **ធម្មរាជា**តិ ឥទំ បុរិមបទស្សេវ វេវចនំ។ ធម្មេន វា លទ្ធរជ្ជត្តា ធម្មរាជា។ **ចាតុរន្តោ**តិ បុរត្ថិមសមុទ្ទាទីនំ ចតុន្នំ សមុទ្ទានំ វសេន ចតុរន្តាយ បថវិយា ឥស្សរោ។ **វិជិតាវី**តិ វិជិតសង្គាមោ។ ជនបទោ អស្មិំ ថាវរិយំ ថិរភាវំ បត្តោតិ **ជនបទត្ថាវរិយប្បត្តោ។** ចណ្ឌស្ស ហិ រញ្ញោ ពលិទណ្ឌាទីហិ លោកំ បីឡយតោ មនុស្សា មជ្ឈិមជនបទំ ឆឌ្ឌេត្វា បព្ពតសមុទ្ទតីរាទីនិ និស្សាយ បច្ចន្តេ វាសំ កប្បេន្តិ។ អតិមុទុកស្ស រញ្ញោ ចោរេហិ សាហសិកធនវិលោបបីឡិតា មនុស្សា បច្ចន្តំ បហាយ ជនបទមជ្ឈេ វាសំ កប្បេន្តិ, ឥតិ ឯវរូបេ រាជិនិ ជនបទោ ថិរភាវំ ន បាបុណាតិ។ ឥមស្មិំ បន កុមារេ រជ្ជំ ការយមានេ ឯតស្ស ជនបទោ បាសាណបិដ្ឋិយំ ឋបេត្វា អយោបដ្ដេន បរិក្ខិត្តោ វិយ ថិរោ ភវិស្សតីតិ ទស្សេន្តោ – “ជនបទត្ថាវរិយប្បត្តោ”តិ អាហំសុ។

សត្តរតនសមន្នាគតោតិ ឯត្ថ រតិជននដ្ឋេន **រតនំ។** អបិច –

“ចិត្តីកតំ មហគ្ឃញ្ច, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;

អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនំ តេន វុច្ចតិ”។

ចក្ករតនស្ស ច និព្ពត្តកាលតោ បដ្ឋាយ អញ្ញំ ទេវដ្ឋានំ នាម ន ហោតិ, សព្ពេ គន្ធបុប្ផាទីហិ តស្សេវ បូជញ្ច អភិវាទនាទីនិ ច ករោន្តីតិ ចិត្តីកតដ្ឋេន រតនំ។ ចក្ករតនស្ស ច ឯត្តកំ នាម ធនំ អគ្ឃតីតិ អគ្ឃោ នត្ថិ, ឥតិ មហគ្ឃដ្ឋេនាបិ រតនំ។ ចក្ករតនញ្ច អញ្ញេហិ លោកេ វិជ្ជមានរតនេហិ អសទិសន្តិ អតុលដ្ឋេនាបិ រតនំ។ យស្មា ច បន យស្មិំ កប្បេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តិ, តស្មិំយេវ ចក្កវត្តិនោ ឧប្បជ្ជន្តិ, ពុទ្ធា ច កទាចិ ករហចិ ឧប្បជ្ជន្តិ, តស្មា ទុល្លភទស្សនដ្ឋេនាបិ រតនំ។ តទេតំ ជាតិរូបកុលឥស្សរិយាទីហិ អនោមស្ស ឧឡារសត្តស្សេវ ឧប្បជ្ជតិ, ន អញ្ញស្សាតិ អនោមសត្តបរិភោគដ្ឋេនាបិ រតនំ។ យថា ចក្ករតនំ, ឯវំ សេសានិបីតិ។ ឥមេហិ សត្តហិ រតនេហិ បរិវារភាវេន ចេវ សព្ពភោគូបករណភាវេន ច សមន្នាគតោតិ សត្តរតនសមន្នាគតោ។

ឥទានិ តេសំ សរូបតោ ទស្សនត្ថំ **តស្សិមានី**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ចក្ករតន**ន្តិអាទីសុ អយំ សង្ខេបាធិប្បាយោ – ទ្វិសហស្សទីបបរិវារានំ ចតុន្នំ មហាទីបានំ សិរិវិភវំ គហេត្វា ទាតុំ សមត្ថំ ចក្ករតនំ បាតុភវតិ។ តថា បុរេភត្តមេវ សាគរបរិយន្តំ បថវិំ អនុសំយាយនសមត្ថំ វេហាសង្គមំ **ហត្ថិរតនំ,** តាទិសមេវ **អស្សរតនំ,** ចតុរង្គសមន្នាគតេ អន្ធការេ យោជនប្បមាណំ អន្ធការំ វិធមិត្វា អាលោកទស្សនសមត្ថំ **មណិរតនំ,** ឆព្ពិធទោសវិវជ្ជិតំ មនាបចារិ **ឥត្ថិរតនំ,** យោជនប្បមាណេ អន្តោបថវិគតំ និធឹ ទស្សនសមត្ថំ **គហបតិរតនំ,** អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា សកលរជ្ជមនុសាសនសមត្ថំ ជេដ្ឋបុត្តសង្ខាតំ **បរិណាយករតនំ** បាតុភវតិ។

បរោសហស្សន្តិ អតិរេកសហស្សំ។ **សូរា**តិ អភីរុកា។ **វីរង្គរូបា**តិ វីរានំ អង្គំ វីរង្គំ, វីរិយស្សេតំ នាមំ, វីរង្គំ រូបមេតេសន្តិ វីរង្គរូបា, វីរិយជាតិកា វីរិយសភាវា វីរិយមយា អកិលាសុនោ អហេសុំ។ ទិវសម្បិ យុជ្ឈន្តា ន កិលមន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សាគរបរិយន្ត**ន្តិ ចក្កវាឡបព្ពតំ សីមំ កត្វា ឋិតសមុទ្ទបរិយន្តំ។ **អទណ្ឌេនា**តិ យេ កតាបរាធេ សត្តេ សតម្បិ សហស្សម្បិ គណ្ហន្តិ, តេ ធនទណ្ឌេន រជ្ជំ ការេន្តិ។ យេ ឆេជ្ជភេជ្ជំ អនុសាសន្តិ, តេ សត្ថទណ្ឌេន។ អយំ បន ទុវិធម្បិ ទណ្ឌំ បហាយ អទណ្ឌេន អជ្ឈាវសតិ។ **អសត្ថេនា**តិ យេ ឯកតោធារាទិនា សត្ថេន បរំ វិហេសន្តិ, តេ សត្ថេន រជ្ជំ ការេន្តិ នាម។ អយំ បន សត្ថេន ខុទ្ទមក្ខិកាយបិ បិវនមត្តំ លោហិតំ កស្សចិ អនុប្បាទេត្វា ធម្មេនេវ – “ឯហិ ខោ មហារាជា”តិ ឯវំ បដិរាជូហិ សម្បដិច្ឆិតាគមនោ វុត្តប្បការំ បថវិំ អភិវិជិនិត្វា អជ្ឈាវសតិ, អភិភវិត្វា សាមី ហុត្វា វសតីតិ អត្ថោ។

ឯវំ ឯកំ និប្ផត្តិំ កថេត្វា ទុតិយំ កថេតុំ **សចេ ខោ បនា**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ រាគទោសមោហមានទិដ្ឋិកិលេសតណ្ហាសង្ខាតំ ឆទនំ អាវរណំ វិវដំ វិទ្ធំសិតំ វិវដកំ ឯតេនាតិ **វិវដច្ឆទោ។** “វិវដ្ដច្ឆទា”តិបិ បាឋោ, អយមេវ អត្ថោ។

៣៥. ឯវំ ទុតិយំ និប្ផត្តិំ កថេត្វា តាសំ និមិត្តភូតានិ លក្ខណានិ ទស្សេតុំ **អយញ្ហិ, ទេវ, កុមារោ**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ**តិ យថា អញ្ញេសំ ភូមិយំ បាទំ ឋបេន្តានំ អគ្គបាទតលំ វា បណ្ហិ វា បស្សំ វា បឋមំ ផុសតិ, វេមជ្ឈេ វា បន ឆិទ្ទំ ហោតិ, ឧក្ខិបន្តានំ អគ្គតលាទីសុ ឯកកោដ្ឋាសោវ បឋមំ ឧដ្ឋហតិ, ន ឯវមេតស្ស។ អស្ស បន សុវណ្ណបាទុកតលមិវ ឯកប្បហារេនេវ សកលំ បាទតលំ ភូមិំ ផុសតិ, ឯកប្បហារេនេវ ភូមិតោ ឧដ្ឋហតិ។ តស្មា អយំ សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ។

ចក្កានីតិ ទ្វីសុ បាទតលេសុ ទ្វេ ចក្កានិ, តេសំ អរា ច នេមិ ច នាភិ ច បាឡិយំ វុត្តាវ។ **សព្ពាការបរិបូរានី**តិ ឥមិនា បន អយំ វិសេសោ វេទិតព្ពោ, តេសំ កិរ ចក្កានំ បាទតលស្ស មជ្ឈេ នាភិ ទិស្សតិ, នាភិបរិច្ឆិន្នា វដ្ដលេខា ទិស្សតិ, នាភិមុខបរិក្ខេបបដ្ដោ ទិស្សតិ, បនាឡិមុខំ ទិស្សតិ, អរា ទិស្សន្តិ, អរេសុ វដ្ដិលេខា ទិស្សន្តិ, នេមិមណិកា ទិស្សន្តិ។ ឥទំ តាវ បាឡិយំ អាគតមេវ។ សម្ពហុលវារោ បន អនាគតោ, សោ ឯវំ ទដ្ឋព្ពោ – សត្តិ, សិរិវច្ឆោ, នន្ទិ, សោវត្ថិកោ, វដំសកោ, វឌ្ឍមានកំ, មច្ឆយុគឡំ, ភទ្ទបីឋំ, អង្កុសកោ, បាសាទោ, តោរណំ, សេតច្ឆត្តំ, ខគ្គោ, តាលវណ្ដំ, មោរហត្ថកោ, វាឡពីជនី, ឧណ្ហីសំ, មណិ, បត្តោ, សុមនទាមំ, នីលុប្បលំ, រត្តុប្បលំ, សេតុប្បលំ, បទុមំ, បុណ្ឌរីកំ, បុណ្ណឃដោ , បុណ្ណបាតិ, សមុទ្ទោ, ចក្កវាឡោ, ហិមវា, សិនេរុ, ចន្ទិមសូរិយា, នក្ខត្តានិ, ចត្តារោ មហាទីបា, ទ្វិបរិត្តទីបសហស្សានិ, អន្តមសោ ចក្កវត្តិរញ្ញោ បរិសំ ឧបាទាយ សព្ពោ ចក្កលក្ខណស្សេវ បរិវារោ។

អាយតបណ្ហីតិ ទីឃបណ្ហិ, បរិបុណ្ណបណ្ហីតិ អត្ថោ។ យថា ហិ អញ្ញេសំ អគ្គបាទោ ទីឃោ ហោតិ, បណ្ហិមត្ថកេ ជង្ឃា បតិដ្ឋាតិ, បណ្ហិំ តច្ឆេត្វា ឋបិតា វិយ ហោតិ, ន ឯវំ មហាបុរិសស្ស។ មហាបុរិសស្ស បន ចតូសុ កោដ្ឋាសេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសា អគ្គបាទោ ហោតិ, តតិយេ កោដ្ឋាសេ ជង្ឃា បតិដ្ឋាតិ, ចតុត្ថកោដ្ឋាសេ អារគ្គេន វដ្ដេត្វា ឋបិតា វិយ រត្តកម្ពលគេណ្ឌុកសទិសា បណ្ហិ ហោតិ។

ទីឃង្គុលីតិ យថា អញ្ញេសំ កាចិ អង្គុលិយោ ទីឃា ហោន្តិ, កាចិ រស្សា, ន ឯវំ មហាបុរិសស្ស។ មហាបុរិសស្ស បន មក្កដស្សេវ ទីឃា ហត្ថបាទង្គុលិយោ មូលេ ថូលា, អនុបុព្ពេន គន្ត្វា អគ្គេ តនុកា, និយ្យាសតេលេន មទ្ទិត្វា វដ្ដិតហរិតាលវដ្ដិសទិសា ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ – “ទីឃង្គុលី”តិ។

មុទុតលុនហត្ថបាទោតិ សប្បិមណ្ឌេ ឱសារេត្វា ឋបិតំ សតវារវិហតកប្បាសបដលំ វិយ មុទុ។ យថា ច ឥទានិ ជាតមត្តស្ស, ឯវំ វុឌ្ឍកាលេបិ មុទុតលុនាយេវ ភវិស្សន្តិ, មុទុតលុនា ហត្ថបាទា ឯតស្សាតិ មុទុតលុនហត្ថបាទោ។

ជាលហត្ថបាទោតិ ន ចម្មេន បដិពទ្ធអង្គុលន្តរោ។ ឯទិសោ ហិ ផណហត្ថកោ បុរិសទោសេន ឧបហតោ បព្ពជ្ជំ ន បដិលភតិ។ មហាបុរិសស្ស បន ចតស្សោ ហត្ថង្គុលិយោ បញ្ចបិ បាទង្គុលិយោ ឯកប្បមាណា ហោន្តិ, តាសំ ឯកប្បមាណតាយ យវលក្ខណំ អញ្ញមញ្ញំ បដិវិជ្ឈិត្វា តិដ្ឋតិ។ អថស្ស ហត្ថបាទា កុសលេន វឌ្ឍកិនា យោជិតជាលវាតបានសទិសា ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ – “ជាលហត្ថបាទោ”តិ។

ឧទ្ធំ បតិដ្ឋិតគោប្ផកត្តា ឧស្សង្ខា បាទា អស្សាតិ **ឧស្សង្ខបាទោ។** អញ្ញេសញ្ហិ បិដ្ឋិបាទេ គោប្ផកា ហោន្តិ, តេន តេសំ បាទា អាណិពទ្ធា វិយ ពទ្ធា ហោន្តិ, ន យថាសុខំ បរិវត្តន្តិ, គច្ឆន្តានំ បាទតលានិបិ ន ទិស្សន្តិ។ មហាបុរិសស្ស បន អារុហិត្វា ឧបរិ គោប្ផកា បតិដ្ឋហន្តិ, តេនស្ស នាភិតោ បដ្ឋាយ ឧបរិមកាយោ នាវាយ ឋបិតសុវណ្ណបដិមា វិយ និច្ចលោ ហោតិ, អធោកាយោវ ឥញ្ជតិ, សុខេន បាទា បរិវត្តន្តិ, បុរតោបិ បច្ឆតោបិ ឧភយបស្សេសុបិ ឋត្វា បស្សន្តានំ បាទតលានិ បញ្ញាយន្តិ, ន ហត្ថីនំ វិយ បច្ឆតោយេវ។

ឯណិជង្ឃោតិ ឯណិមិគសទិសជង្ឃោ មំសុស្សទេន បរិបុណ្ណជង្ឃោ, ន ឯកតោ ពទ្ធបិណ្ឌិកមំសោ , សមន្តតោ សមសណ្ឋិតេន មំសេន បរិក្ខិត្តាហិ សុវដ្ដិតាហិ សាលិគព្ភយវគព្ភសទិសាហិ ជង្ឃាហិ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។

អនោនមន្តោតិ អនមន្តោ, ឯតេនស្ស អខុជ្ជអវាមនភាវោ ទីបិតោ។ អវសេសជនា ហិ ខុជ្ជា វា ហោន្តិ វាមនា វា។ ខុជ្ជានំ ឧបរិមកាយោ អបរិបុណ្ណោ ហោតិ, វាមនានំ ហេដ្ឋិមកាយោ។ តេ អបរិបុណ្ណកាយត្តា ន សក្កោន្តិ អនោនមន្តា ជណ្ណុកានិ បរិមជ្ជិតុំ។ មហាបុរិសោ បន បរិបុណ្ណឧភយកាយត្តា សក្កោតិ។

កោសោហិតវត្ថគុយ្ហោតិ ឧសភវារណាទីនំ វិយ សុវណ្ណបទុមកណ្ណិកសទិសេហិ កោសេហិ ឱហិតំ បដិច្ឆន្នំ វត្ថគុយ្ហំ អស្សាតិ កោសោហិតវត្ថគុយ្ហោ។ **វត្ថគុយ្ហន្តិ** វត្ថេន គុហិតព្ពំ អង្គជាតំ វុច្ចតិ។

សុវណ្ណវណ្ណោតិ ជាតិហិង្គុលកេន មជ្ជិត្វា ទីបិទាឋាយ ឃំសិត្វា គេរុកបរិកម្មំ កត្វា ឋបិតឃនសុវណ្ណរូបសទិសោតិ អត្ថោ។ ឯតេនស្ស ឃនសិនិទ្ធសណ្ហសរីរតំ ទស្សេត្វា ឆវិវណ្ណទស្សនត្ថំ **កញ្ចនសន្និភត្តចោតិ** វុត្តំ។ បុរិមស្ស វា វេវចនមេតំ។

រជោជល្លន្តិ រជោ វា មលំ វា។ **ន ឧបលិម្បតីតិ** ន លគ្គតិ បទុមបលាសតោ ឧទកពិន្ទុ វិយ វិវដ្ដតិ។ ហត្ថធោវនាទីនិ បន ឧតុគ្គហណត្ថាយ ចេវ ទាយកានំ បុញ្ញផលត្ថាយ ច ពុទ្ធា ករោន្តិ, វត្តសីសេនាបិ ច ករោន្តិយេវ។ សេនាសនំ បវិសន្តេន ហិ ភិក្ខុនា បាទេ ធោវិត្វា បវិសិតព្ពន្តិ វុត្តមេតំ។

ឧទ្ធគ្គលោមោតិ អាវដ្ដបរិយោសានេ ឧទ្ធគ្គានិ ហុត្វា មុខសោភំ ឧល្លោកយមានានិ វិយ ឋិតានិ លោមានិ អស្សាតិ ឧទ្ធគ្គលោមោ។

ព្រហ្មុជុគត្តោតិ ព្រហ្មា វិយ ឧជុគត្តោ, ឧជុមេវ ឧគ្គតទីឃសរីរោ ភវិស្សតិ។ យេភុយ្យេន ហិ សត្តា ខន្ធេ កដិយំ ជាណូសូតិ តីសុ ឋានេសុ នមន្តិ, តេ កដិយំ នមន្តា បច្ឆតោ នមន្តិ, ឥតរេសុ ទ្វីសុ ឋានេសុ បុរតោ។ ទីឃសរីរា បន ឯកេ បស្សវង្កា ហោន្តិ, ឯកេ មុខំ ឧន្នមេត្វា នក្ខត្តានិ គណយន្តា វិយ ចរន្តិ, ឯកេ អប្បមំសលោហិតា សូលសទិសា ហោន្តិ, ឯកេ បុរតោ បព្ភារា ហោន្តិ, បវេធមានា គច្ឆន្តិ។ អយំ បន ឧជុមេវ ឧគ្គន្ត្វា ទីឃប្បមាណោ ទេវនគរេ ឧស្សិតសុវណ្ណតោរណំ វិយ ភវិស្សតីតិ ទីបេន្តិ។ យថា ចេតំ, ឯវំ យំ យំ ជាតមត្តស្ស សព្ពសោ អបរិបុណ្ណំ មហាបុរិសលក្ខណំ ហោតិ, តំ តំ អាយតឹ តថាភាវិតំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

សត្តុស្សទោតិ ទ្វេ ហត្ថបិដ្ឋិយោ ទ្វេ បាទបិដ្ឋិយោ ទ្វេ អំសកូដានិ ខន្ធោតិ ឥមេសុ សត្តសុ ឋានេសុ បរិបុណ្ណោ មំសុស្សទោ អស្សាតិ សត្តុស្សទោ។ អញ្ញេសំ បន ហត្ថបាទបិដ្ឋាទីសុ សិរាជាលំ បញ្ញាយតិ, អំសកូ

ជក្ខន្ធេសុ អដ្ឋិកោដិយោ។ តេ មនុស្សា បេតា វិយ ខាយន្តិ, ន តថា មហាបុរិសោ, មហាបុរិសោ បន សត្តសុ ឋានេសុ បរិបុណ្ណមំសុស្សទត្តា និគូឡ្ហសិរាជាលេហិ ហត្ថបិដ្ឋាទីហិ វដ្ដេត្វា សុដ្ឋបិតសុវណ្ណាឡិង្គសទិសេន ខន្ធេន សិលារូបកំ វិយ ខាយតិ, ចិត្តកម្មរូបកំ វិយ ច ខាយតិ។

សីហស្ស បុព្ពទ្ធំ វិយ កាយោ អស្សាតិ **សីហបុព្ពទ្ធកាយោ។** សីហស្ស ហិ បុរត្ថិមកាយោវ បរិបុណ្ណោ ហោតិ, បច្ឆិមកាយោ អបរិបុណ្ណោ។ មហាបុរិសស្ស បន សីហស្ស បុព្ពទ្ធកាយោ វិយ សព្ពោ កាយោ បរិបុណ្ណោ។ សោបិ សីហស្សេវ តត្ថ តត្ថ វិនតុន្នតាទិវសេន ទុស្សណ្ឋិតវិសណ្ឋិតោ ន ហោតិ, ទីឃយុត្តដ្ឋានេ បន ទីឃោ, រស្សថូលកិសបុថុលអនុវដ្ដិតយុត្តដ្ឋានេសុ តថាវិធោវ ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

> “មនាបិយេវ ខោ, ភិក្ខវេ, កម្មវិបាកេ បច្ចុបដ្ឋិតេ យេហិ អង្គេហិ ទីឃេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ ទីឃានិ សណ្ឋន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ រស្សេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ រស្សានិ សណ្ឋន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ ថូលេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ ថូលានិ សណ្ឋន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ កិសេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ កិសានិ សណ្ឋន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ បុថុលេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ បុថុលានិ សណ្ឋន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ វដ្ដេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ វដ្ដានិ សណ្ឋន្តី”តិ។

ឥតិ នានាចិត្តេន បុញ្ញចិត្តេន ចិត្តិតោ ទសហិ បារមីហិ សជ្ជិតោ មហាបុរិសស្ស អត្តភាវោ, លោកេ សព្ពសិប្បិនោ វា សព្ពឥទ្ធិមន្តោ វា បតិរូបកម្បិ កាតុំ ន សក្កោន្តិ។

ចិតន្តរំសោតិ អន្តរំសំ វុច្ចតិ ទ្វិន្នំ កោដ្ដានំ អន្តរំ, តំ ចិតំ បរិបុណ្ណំ អន្តរំសំ អស្សាតិ ចិតន្តរំសោ។ អញ្ញេសញ្ហិ តំ ឋានំ និន្នំ ហោតិ, ទ្វេ បិដ្ឋិកោដ្ឋា បាដិយេក្កា បញ្ញាយន្តិ។ មហាបុរិសស្ស បន កដិតោ បដ្ឋាយ មំសបដលំ យាវ ខន្ធា ឧគ្គម្ម សមុស្សិតសុវណ្ណផលកំ វិយ បិដ្ឋឹ ឆាទេត្វា បតិដ្ឋិតំ។

និគ្រោធបរិមណ្ឌលោតិ និគ្រោធោ វិយ បរិមណ្ឌលោ។ យថា បណ្ណាសហត្ថតាយ វា សតហត្ថតាយ វា សមក្ខន្ធសាខោ និគ្រោធោ ទីឃតោបិ វិត្ថារតោបិ ឯកប្បមាណោវ ហោតិ, ឯវំ កាយតោបិ ព្យាមតោបិ ឯកប្បមាណោ។ យថា អញ្ញេសំ កាយោ ទីឃោ វា ហោតិ ព្យាមោ វា, ន ឯវំ វិសមប្បមាណោតិ អត្ថោ។ តេនេវ **យាវតក្វស្ស កាយោ**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យាវតកោ អស្សាតិ **យាវតក្វស្ស។**

សមវដ្ដក្ខន្ធោតិ សមវដ្ដិតក្ខន្ធោ។ យថា ឯកេ កោញ្ចា វិយ ច ពកា វិយ ច វរាហា វិយ ច ទីឃគលា វង្កគលា បុថុលគលា ច ហោន្តិ , កថនកាលេ សិរាជាលំ បញ្ញាយតិ, មន្ទោ សរោ និក្ខមតិ, ន ឯវំ មហាបុរិសស្ស។ មហាបុរិសស្ស បន សុវដ្ដិតសុវណ្ណាឡិង្គសទិសោ ខន្ធោ ហោតិ, កថនកាលេ សិរាជាលំ ន បញ្ញាយតិ, មេឃស្ស វិយ គជ្ជិតោ សរោ មហា ហោតិ។

រសគ្គសគ្គីតិ ឯត្ថ រសំ គសន្តិ ហរន្តីតិ រសគ្គសា។ រសហរណីនមេតំ អធិវចនំ, តា អគ្គា អស្សាតិ រសគ្គសគ្គី។ មហាបុរិសស្ស កិរ សត្តរសហរណីសហស្សានិ ឧទ្ធគ្គានិ ហុត្វា គីវាយមេវ បដិមុក្កានិ។ តិលផលមត្តោបិ អាហារោ ជិវ្ហគ្គេ ឋបិតោ សព្ពកាយំ អនុផរតិ។ តេនេវ មហាបធានំ បទហន្តស្ស ឯកតណ្ឌុលាទីហិបិ កឡាយយូសបសតមត្តេនាបិ កាយស្ស យាបនំ អហោសិ។ អញ្ញេសំ បន តថា អភាវា ន សកលំ កាយំ ឱជា ផរតិ។ តេន តេ ពហ្វាពាធា ហោន្តិ។

សីហស្សេវ ហនុ អស្សាតិ **សីហហនុ។** តត្ថ សីហស្ស ហេដ្ឋិមហនុមេវ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, ន ឧបរិមំ។ មហាបុរិសស្ស បន សីហស្ស ហេដ្ឋិមំ វិយ ទ្វេបិ បរិបុណ្ណានិ ទ្វាទសិយា បក្ខស្ស ចន្ទសទិសានិ ហោន្តិ។ អថ នេមិត្តកា ហនុកបរិយន្តំ ឱលោកេន្តាវ ឥមេសុ ហនុកេសុ ហេដ្ឋិមេ វីសតិ ឧបរិមេ វីសតីតិ ចត្តាលីសទន្តា សមា អវិរឡា បតិដ្ឋហិស្សន្តីតិ សល្លក្ខេត្វា **អយញ្ហិ ទេវ, កុមារោ ចត្តាលីសទន្តោ ហោតី**តិអាទិមាហំសុ។ តត្រាយមត្ថោ, អញ្ញេសញ្ហិ បរិបុណ្ណទន្តានម្បិ ទ្វត្តឹស ទន្តា ហោន្តិ។ ឥមស្ស បន ចត្តាលីសំ ភវិស្សន្តិ។ អញ្ញេសញ្ច កេចិ ទន្តា ឧច្ចា, កេចិ នីចាតិ វិសមា ហោន្តិ, ឥមស្ស បន អយបដ្ដកេន ឆិន្នសង្ខបដលំ វិយ សមា ភវិស្សន្តិ។ អញ្ញេសំ កុម្ភិលានំ វិយ ទន្តា វិរឡា ហោន្តិ, មច្ឆមំសាទិ ខាទន្តានំ ទន្តន្តរំ បូរេន្តិ។ ឥមស្ស បន កនកផលកាយំ សមុស្សិតវជិរបន្តិ វិយ អវិរឡា តូលិកាយ ទស្សិតបរិច្ឆេទា វិយ ទន្តា ភវិស្សន្តិ។ អញ្ញេសញ្ច បូតិទន្តា ឧដ្ឋហន្តិ។ តេន កាចិ ទាឋា កាឡាបិ វិវណ្ណាបិ ហោន្តិ។ អយំ បន សុដ្ឋុ សុក្កទាឋោ ឱសធិតារកម្បិ អតិក្កម្ម វិរោចមានាយ បភាយ សមន្នាគតទាឋោ ភវិស្សតិ។

បហូតជិវ្ហោតិ បុថុលជិវ្ហោ។ អញ្ញេសំ ជិវ្ហា ថូលាបិ ហោន្តិ កិសាបិ រស្សាបិ ថទ្ធាបិ វិសមាបិ, មហាបុរិសស្ស បន ជិវ្ហា មុទុ ទីឃា បុថុលា វណ្ណសម្បន្នា ហោតិ។ សោ ហិ ឯតំ លក្ខណំ បរិយេសិតុំ អាគតានំ កង្ខាវិនោទនត្ថំ មុទុកត្តា តំ ជិវ្ហំ កឋិនសូចឹ វិយ វដ្ដេត្វា ឧភោ នាសិកសោតានិ បរាមសតិ, ទីឃត្តា ឧភោ កណ្ណសោតានិ បរាមសតិ , បុថុលត្តា កេសន្តបរិយោសានំ កេវលម្បិ នលាដំ បដិច្ឆាទេតិ។ ឯវមស្ស មុទុទីឃបុថុលភាវំ បកាសេន្តោ តេសំ កង្ខំ វិនោទេតិ។ ឯវំ តិលក្ខណសម្បន្នំ ជិវ្ហំ សន្ធាយ “បហូតជិវ្ហោ”តិ វុត្តំ។

ព្រហ្មស្សរោតិ អញ្ញេ ឆិន្នស្សរាបិ ភិន្នស្សរាបិ កាកស្សរាបិ ហោន្តិ, អយំ បន មហាព្រហ្មុនោ សរសទិសេន សរេន សមន្នាគតោ ភវិស្សតិ, មហាព្រហ្មុនោ ហិ បិត្តសេម្ហេហិ អបលិពុទ្ធត្តា សរោ វិសទោ ហោតិ។ មហាបុរិសេនាបិ កតកម្មំ តស្ស វត្ថុំ សោធេតិ។ វត្ថុនោ សុទ្ធត្តា នាភិតោ បដ្ឋាយ សមុដ្ឋហន្តោ សរោ វិសទោ អដ្ឋង្គសមន្នាគតោវ សមុដ្ឋាតិ។ ករវីកោ វិយ ភណតីតិ **ករវីកភាណី**, មត្តករវីករុតមញ្ជុឃោសោតិ អត្ថោ។

អភិនីលនេត្តោតិ ន សកលនីលនេត្តោ, នីលយុត្តដ្ឋានេ បនស្ស ឧមាបុប្ផសទិសេន អតិវិសុទ្ធេន នីលវណ្ណេន សមន្នាគតានិ នេត្តានិ ហោន្តិ, បីតយុត្តដ្ឋានេ កណិការបុប្ផសទិសេន បីតវណ្ណេន, លោហិតយុត្តដ្ឋានេ ពន្ធុជីវកបុប្ផសទិសេន លោហិតវណ្ណេន, សេតយុត្តដ្ឋានេ ឱសធិតារកសទិសេន សេតវណ្ណេន, កាឡយុត្តដ្ឋានេ អទ្ទារិដ្ឋកសទិសេន កាឡវណ្ណេន សមន្នាគតានិ។ សុវណ្ណវិមានេ ឧគ្ឃាដិតមណិសីហបញ្ជរសទិសានិ ខាយន្តិ។

គោបខុមោតិ ឯត្ថ បខុមន្តិ សកលចក្ខុភណ្ឌំ អធិប្បេតំ, តំ កាឡវច្ឆកស្ស ពហលធាតុកំ ហោតិ, រត្តវច្ឆកស្ស វិប្បសន្នំ, តំមុហុត្តជាតតរុណរត្តវច្ឆកសទិសចក្ខុភណ្ឌោតិ អត្ថោ។ អញ្ញេសញ្ហិ ចក្ខុភណ្ឌា អបរិបុណ្ណា ហោន្តិ, ហត្ថិមូសិកាទីនំ អក្ខិសទិសេហិ វិនិគ្គតេហិបិ គម្ភីរេហិបិ អក្ខីហិ សមន្នាគតា ហោន្តិ។ មហាបុរិសស្ស បន ធោវិត្វា មជ្ជិត្វា ឋបិតមណិគុឡិកា វិយ មុទុសិនិទ្ធនីលសុខុមបខុមាចិតានិ អក្ខីនិ។

ឧណ្ណាតិ ឧណ្ណលោមំ។ **ភមុកន្តរេ**តិ ទ្វិន្នំ ភមុកានំ វេមជ្ឈេ នាសិកមត្ថកេយេវ ជាតា, ឧគ្គន្ត្វា បន នលាដវេមជ្ឈេ ជាតា។ **ឱទាតា**តិ បរិសុទ្ធា, ឱសធិតារកសមានវណ្ណា។ **មុទូ**តិ សប្បិមណ្ឌេ ឱសារេត្វា ឋបិតសតវារវិហតកប្បាសបដលសទិសា។ **តូលសន្និភា**តិ សិម្ពលិតូលលតាតូលសមានា, អយមស្ស ឱទាតតាយ ឧបមា។ សា បនេសា កោដិយំ គហេត្វា អាកឌ្ឍិយមានា ឧបឌ្ឍពាហុប្បមាណា ហោតិ, វិស្សដ្ឋា ទក្ខិណាវដ្ដវសេន អាវដ្ដិត្វា ឧទ្ធគ្គា ហុត្វា សន្តិដ្ឋតិ។ សុវណ្ណផលកមជ្ឈេ ឋបិតរជតបុព្ពុឡកំ វិយ, សុវណ្ណឃដតោ និក្ខមមានា ខីរធារា វិយ, អរុណប្បភាររញ្ជិតេ គគនប្បទេសេ ឱសធិតារកា វិយ ច អតិមនោហរាយ សិរិយា វិរោចតិ។

ឧណ្ហីសសីសោតិ ឥទំ បរិបុណ្ណនលាដតញ្ច បរិបុណ្ណសីសតំ ចាតិ ទ្វេ អត្ថវសេ បដិច្ច វុត្តំ។ មហាបុរិសស្ស ហិ ទក្ខិណកណ្ណចូឡិកតោ បដ្ឋាយ មំសបដលំ ឧដ្ឋហិត្វា សកលនលាដំ ឆាទយមានំ បូរយមានំ គន្ត្វា វាមកណ្ណចូឡិកាយំ បតិដ្ឋិតំ, តំ រញ្ញោ ពន្ធឧណ្ហីសបដ្ដោ វិយ វិរោចតិ។ មហាបុរិសស្ស កិរ ឥមំ លក្ខណំ ទិស្វា រាជូនំ ឧណ្ហីសបដ្ដំ អកំសុ។ អយំ តាវ ឯកោ អត្ថោ។ អញ្ញេ បន ជនា អបរិបុណ្ណសីសា ហោន្តិ, កេចិ កបិសីសា, កេចិ ផលសីសា, កេចិ អដ្ឋិសីសា, កេចិ ហត្ថិសីសា, កេចិ តុម្ពសីសា, កេចិ បព្ភារសីសា។ មហាបុរិសស្ស បន អារគ្គេន វដ្ដេត្វា ឋបិតំ វិយ សុបរិបុណ្ណំ ឧទកបុព្ពុឡសទិសំ សីសំ ហោតិ។ តត្ថ បុរិមនយេ ឧណ្ហីសវេឋិតសីសោ វិយាតិ ឧណ្ហីសសីសោ។ ទុតិយនយេ ឧណ្ហីសំ វិយ សព្ពត្ថ បរិមណ្ឌលសីសោតិ ឧណ្ហីសសីសោ។

វិបស្សីសមញ្ញាវណ្ណនា

៣៧. សព្ពកាមេហីតិ ឥទំ លក្ខណានិ បរិគ្គណ្ហាបេត្វា បច្ឆា កតំ វិយ វុត្តំ, ន បនេវំ ទដ្ឋព្ពំ។ បឋមញ្ហិ តេ នេមិត្តកេ សន្តប្បេត្វា បច្ឆា លក្ខណបរិគ្គណ្ហនំ កតន្តិ វេទិតព្ពំ។ តស្ស វិត្ថារោ គព្ភោក្កន្តិយំ វុត្តោយេវ។ **បាយេន្តី**តិ ថញ្ញំ បាយេន្តិ។ តស្ស កិរ និទ្ទោសេន មធុរេន ខីរេន សមន្នាគតា សដ្ឋិ ធាតិយោ ឧបដ្ឋាបេសិ, តថា សេសាបិ តេសុ តេសុ កម្មេសុ កុសលា សដ្ឋិសដ្ឋិយេវ។ តាសំ បេសនការកេ សដ្ឋិ បុរិសេ, តស្ស តស្ស កតាកតភាវំ សល្លក្ខណេ សដ្ឋិ អមច្ចេ ឧបដ្ឋាបេសិ។ ឯវំ ចត្តារិ សដ្ឋិយោ ឥត្ថីនំ, ទ្វេ សដ្ឋិយោ បុរិសានន្តិ ឆ សដ្ឋិយោ ឧបដ្ឋកានំយេវ អហេសុំ។ **សេតច្ឆត្តន្តិ** ទិព្ពសេតច្ឆត្តំ។ កុលទត្តិយំ បន សិរិគព្ភេយេវ តិដ្ឋតិ។ **មា នំ សីតំ វា**តិអាទីសុ មា អភិភវីតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **ស្វាស្សុទ**ន្តិ សោ អស្សុទំ។ **អង្កេនេវ អង្ក**ន្តិ អញ្ញស្ស ពាហុនាវ អញ្ញស្ស ពាហុំ។ អញ្ញស្ស ច អំសកូដេនេវ អញ្ញស្ស អំសកូដំ។ **បរិហរិយតី**តិ នីយតិ, សម្បាបិយតីតិ អត្ថោ។

៣៨. មញ្ជុស្សរោតិ អខរស្សរោ។ **វគ្គុស្សរោ**តិ ឆេកនិបុណស្សរោ។ **មធុរស្សរោ**តិ សាតស្សរោ។ **បេមនិយស្សរោ**តិ បេមជនកស្សរោ។ តត្រិទំ ករវីកានំ មធុរស្សរតាយ – ករវីកសកុណោ កិរ មធុររសំ អម្ពបក្កំ មុខតុណ្ឌកេន បហរិត្វា បគ្ឃរិតរសំ បិវិត្វា បក្ខេន តាលំ ទត្វា វិកូជមានេ ចតុប្បទា មត្តា វិយ លឡិតុំ អារភន្តិ។

គោចរបសុតាបិ ចតុប្បទា មុខគតានិ តិណានិ ឆឌ្ឌេត្វា តំ សទ្ទំ សុណន្តិ។ វាឡមិគា ឧទ្ទកមិគេ អនុពន្ធមានា ឧក្ខិត្តំ បាទំ អនិក្ខិបិត្វាវ តិដ្ឋន្តិ។ អនុពទ្ធមិគា ច មរណភយំ ជហិត្វា តិដ្ឋន្តិ។ អាកាសេ បក្ខន្ទា បក្ខិនោបិ បក្ខេ បសារេត្វា តំ សទ្ទំ សុណមានាវ តិដ្ឋន្តិ។ ឧទកេ មច្ឆាបិ កណ្ណបដលំ បប្ផោដេត្វា តំ សទ្ទំ សុណមានាវ តិដ្ឋន្តិ។ ឯវំ មធុរស្សរា ករវីកា។

អសន្ធិមិត្តាបិ ធម្មាសោកស្ស ទេវី – “អត្ថិ នុ ខោ, ភន្តេ, ពុទ្ធស្សរេន សទិសោ កស្សចិ សរោ”តិ សង្ឃំ បុច្ឆិ។ អត្ថិ ករវីកសកុណស្សាតិ។ កុហិំ, ភន្តេ, តេ សកុណាតិ? ហិមវន្តេតិ។ សា រាជានំ អាហ – “ទេវ, អហំ ករវីកសកុណំ បស្សិតុកាមាម្ហី”តិ។ រាជា – “ឥមស្មិំ បញ្ជរេ និសីទិត្វា ករវីកោ អាគច្ឆតូ”តិ សុវណ្ណបញ្ជរំ វិស្សជ្ជេសិ។ បញ្ជរោ គន្ត្វា ឯកស្ស ករវីកស្ស បុរតោ អដ្ឋាសិ។ សោ – “រាជាណាយ អាគតោ បញ្ជរោ, ន សក្កា ន គន្តុ”ន្តិ តត្ថ និសីទិ។ បញ្ជរោ អាគន្ត្វា រញ្ញោ បុរតោ អដ្ឋាសិ។ ន ករវីកសទ្ទំ ការាបេតុំ សក្កោន្តិ។ អថ រាជា – “កថំ, ភណេ, ឥមេ សទ្ទំ ន ករោន្តី”តិ អាហ។ ញាតកេ អទិស្វា ទេវាតិ។ អថ នំ រាជា អាទាសេហិ បរិក្ខិបាបេសិ។ សោ អត្តនោ ឆាយំ ទិស្វា – “ញាតកា មេ អាគតា”តិ មញ្ញមានោ បក្ខេន តាលំ ទត្វា មធុរស្សរេន មណិវំសំ ធមមានោ វិយ វិរវិ។ សកលនគរេ មនុស្សា មត្តា វិយ លឡឹសុ។ អសន្ធិមិត្តា ចិន្តេសិ – “ឥមស្ស តាវ តិរច្ឆានគតស្ស ឯវំ មធុរោ សទ្ទោ, កីទិសោ នុ ខោ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណសិរិប្បត្តស្ស ភគវតោ សទ្ទោ អហោសី”តិ បីតឹ ឧប្បាទេត្វា តំ បីតឹ អវិជហិត្វា សត្តហិ ជង្ឃសតេហិ សទ្ធិំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ ឯវំ មធុរោ កិរ ករវីកសទ្ទោតិ។ តតោ បន សតភាគេន សហស្សភាគេន ច មធុរតរោ វិបស្សិស្ស កុមារស្ស សទ្ទោ អហោសីតិ វេទិតព្ពោ។

៣៩. កម្មវិបាកជន្តិ ន ភាវនាមយំ, កម្មវិបាកវសេន បន ទេវតានំ ចក្ខុសទិសមេវ មំសចក្ខុ អហោសិ , យេន និមិត្តំ កត្វា តិលវាហេ បក្ខិត្តំ ឯកតិលម្បិ អយំ សោតិ ឧទ្ធរិត្វា ទាតុំ សក្កោតិ។

៤០. វិបស្សីតិ ឯត្ថ អយំ វចនត្ថោ, អន្តរន្តរា និមីលជនិតន្ធការវិរហេន វិសុទ្ធំ បស្សតិ, វិវដេហិ ច អក្ខីហិ បស្សតីតិ វិបស្សី; ទុតិយវារេ វិចេយ្យ វិចេយ្យ បស្សតីតិ វិបស្សី; វិចិនិត្វា វិចិនិត្វា បស្សតីតិ អត្ថោ។

អត្ថេ បនាយតីតិ អត្ថេ ជានាតិ បស្សតិ, នយតិ វា បវត្តេតីតិ អត្ថោ។ ឯកទិវសំ កិរ វិនិច្ឆយដ្ឋានេ និសីទិត្វា អត្ថេ អនុសាសន្តស្ស រញ្ញោ អលង្កតបដិយត្តំ មហាបុរិសំ អានេត្វា ហត្ថេ ឋបយឹសុ។ តស្ស តំ អង្កេកត្វា ឧបលាឡយមានស្សេវ អមច្ចា សាមិកំ អស្សាមិកំ អកំសុ។ ពោធិសត្តោ អនត្តមនសទ្ទំ និច្ឆារេសិ។ រាជា – “កិមេតំ, ឧបធារេថា”តិ អាហ។ ឧបធារិយមានា អញ្ញំ អទិស្វា – “អឌ្ឌស្ស ទុព្ពិនិច្ឆិតត្តា ឯវំ កតំ ភវិស្សតី”តិ បុន សាមិកំយេវ សាមិកំ កត្វា “ញត្វា នុ ខោ កុមារោ ឯវំ ករោតី”តិ វីមំសន្តា បុន សាមិកំ អស្សាមិកំ អកំសុ។ បុនបិ ពោធិសត្តោ តថេវ សទ្ទំ និច្ឆារេសិ។ អថ រាជា – “ជានាតិ មហាបុរិសោ”តិ តតោ បដ្ឋាយ អប្បមត្តោ អហោសិ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ – “វិចេយ្យ វិចេយ្យ កុមារោ អត្ថេ បនាយតី”តិ។

៤២. វស្សិកន្តិអាទីសុ យត្ថ សុខំ ហោតិ វស្សកាលេ វសិតុំ, អយំ វស្សិកោ។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ វស្សាវាសោ វស្សំ, វស្សំ អរហតីតិ វស្សិកោ។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ វស្សិកោ បាសាទោ នាតិឧច្ចោ ហោតិ, នាតិនីចោ, ទ្វារវាតបានានិបិស្ស នាតិពហូនិ នាតិតនូនិ, ភូមត្ថរណបច្ចត្ថរណខជ្ជភោជ្ជានិបេត្ថ មិស្សកានេវ វដ្ដន្តិ។ **ហេមន្តិកេ** ថម្ភាបិ ភិត្តិយោបិ នីចា ហោន្តិ, ទ្វារវាតបានានិ តនុកានិ សុខុមច្ឆិទ្ទានិ, ឧណ្ហប្បវេសនត្ថាយ ភិត្តិនិយ្យូហានិ នីហរិយន្តិ។ ភូមត្ថរណបច្ចត្ថរណនិវាសនបារុបនានិ បនេត្ថ ឧណ្ហវីរិយានិ កម្ពលាទីនិ វដ្ដន្តិ។ ខជ្ជភោជ្ជំ សិនិទ្ធំ កដុកសន្និស្សិតំ និរុទកសន្និស្សិតញ្ច។ **គិម្ហិកេ** ថម្ភាបិ ភិត្តិយោបិ ឧច្ចា ហោន្តិ, ទ្វារវាតបានានិ បនេត្ថ ពហូនិ វិបុលជាតានិ ហោន្តិ, ភូមត្ថរណាទីនិ ទុកូលមយានិ វដ្ដន្តិ។ ខជ្ជភោជ្ជានិ មធុរសសន្និស្សិតភរិតានិ។ វាតបានសមីបេសុ ចេត្ថ នវ ចាដិយោ ឋបេត្វា ឧទកស្ស បូរេត្វា នីលុប្បលាទីហិ សញ្ឆាទេន្តិ។ តេសុ តេសុ បទេសេសុ ឧទកយន្តានិ ករោន្តិ, យេហិ ទេវេ វស្សន្តេ វិយ ឧទកធារា និក្ខមន្តិ។

និប្បុរិសេហីតិ បុរិសវិរហិតេហិ។ ន កេវលញ្ចេត្ថ តូរិយានេវ និប្បុរិសានិ, សព្ពដ្ឋានានិបិ និប្បុរិសានេវ, ទោវារិកាបិ ឥត្ថិយោវ, នហាបនាទិបរិកម្មករាបិ ឥត្ថិយោវ។ រាជា កិរ – “តថារូបំ ឥស្សរិយសុខសម្បត្តិំ អនុភវមានស្ស បុរិសំ ទិស្វា បុរិសាសង្កា ឧប្បជ្ជតិ, សា មេ បុត្តស្ស មា អហោសី”តិ សព្ពកិច្ចេសុ ឥត្ថិយោវ ឋបេសីតិ។

បឋមភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ជិណ្ណបុរិសវណ្ណនា

៤៣. ទុតិយភាណវារេ **គោបានសិរង្គន្តិ** គោបានសី វិយ វង្កំ។ **ភោគ្គន្តិ** ខន្ធេ, កដិយំ, ជាណូសូតិ តីសុ ឋានេសុ ភោគ្គវង្កំ។ **ទណ្ឌបរាយនន្តិ** ទណ្ឌគតិកំ ទណ្ឌបដិសរណំ។ **អាតុរន្តិ** ជរាតុរំ។ **គតយោព្ពនន្តិ** អតិក្កន្តយោព្ពនំ បច្ឆិមវយេ ឋិតំ។ **ទិស្វាតិ** អឌ្ឍយោជនប្បមាណេន ពលកាយេន បរិវុតោ សុសំវិហិតារក្ខោបិ គច្ឆន្តោ យទា រថោ បុរតោ ហោតិ, បច្ឆា ពលកាយោ, តាទិសេ ឱកាសេ សុទ្ធាវាសខីណាសវព្រហ្មេហិ អត្តនោ អានុភាវេន រថស្ស បុរតោវ ទស្សិតំ, តំ បុរិសំ បស្សិត្វា។ សុទ្ធាវាសា កិរ – “មហាបុរិសោ បង្កេ គជោ វិយ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ លគ្គោ, សតិមស្ស ឧប្បាទេស្សាមា”តិ តំ ទស្សេសុំ។ ឯវំ ទស្សិតញ្ច តំ ពោធិសត្តោ ចេវ បស្សតិ សារថិ ច។ ព្រហ្មានោ ហិ ពោធិសត្តស្ស អប្បមាទត្ថំ សារថិស្ស ច កថាសល្លាបត្ថំ តំ ទស្សេសុំ។ **កឹ បនេសោតិ** “ឯសោ ជិណ្ណោតិ កឹ វុត្តំ ហោតិ, នាហំ, ភោ តតោ បុព្ពេ ឯវរូបំ អទ្ទស”ន្តិ បុច្ឆិ។

តេន ហីតិ យទិ មយ្ហម្បិ ឯវរូបេហិ កេសេហិ ឯវរូបេន ច កាយេន ភវិតព្ពំ, តេន ហិ សម្ម សារថិ។ **អលំ ទានជ្ជ ឧយ្យានភូមិយាតិ** – “អជ្ជ ឧយ្យានភូមឹ បស្សិស្សាមា”តិ គច្ឆាម, អលំ តាយ ឧយ្យានភូមិយាតិ សំវិគ្គហទយោ សំវេគានុរូបមាហ។ **អន្តេបុរំ គតោតិ** តត្ថិជនំ វិស្សជ្ជេត្វា សិរិគព្ភេ ឯកកោវ និសិន្នោ។ **យត្រ ហិ នាមាតិ** យាយ ជាតិយា សតិ ជរា បញ្ញាយតិ, សា ជាតិ **ធិរត្ថុ** ធិក្កតា អត្ថុ, ជិគុច្ឆាមេតំ ជាតិន្តិ, ជាតិយា មូលំ ខណន្តោ និសីទិ, បឋមេន សល្លេន ហទយេ វិទ្ធោ វិយ។

៤៥. ***សារថឹ អាមន្តាបេត្វាតិ*** រាជា កិរ នេមិត្តកេហិ កថិតកាលតោ បដ្ឋាយ ឱហិតសោតោ វិចរតិ, សោ “កុមារោ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ និវត្តោ”តិ សុត្វា សារថឹ អាមន្តាបេសិ។ **មា ហេវ ខោតិ**អាទីសុ រជ្ជំ ការេតុ, មា បព្ពជតុ, ព្រាហ្មណានំ វចនំ មា សច្ចំ ហោតូតិ ឯវំ ចិន្តេសីតិ អត្ថោ។

ព្យាធិបុរិសវណ្ណនា

៤៧. **អទ្ទស ខោតិ** បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ សុទ្ធាវាសេហិ ទស្សិតំ អទ្ទស។ **អាពាធិកន្តិ** តវិយាបថភញ្ជនកេន វិសភាគពាធេន អាពាធិកំ។ **ទុក្ខិតន្តិ** រោគទុក្ខេន ទុក្ខិតំ។ **ពាឡ្ហគិលានន្តិ** អធិមត្តគិលានំ។ **បលិបន្នន្តិ** និមុគ្គំ។ **ជរា បញ្ញាយិស្សតិ ព្យាធិ បញ្ញាយិស្សតីតិ** តជាបិ យាយ ជាតិយា សតិ តទំ ទ្វយំ បញ្ញាយតិ, ធិក្កតា សា ជាតិ, អជាតំ ខេមន្តិ ជាតិយា មូលំ ខណន្តោ និសីទិ, ទុតិយេន សល្លេន វិទ្ធោ វិយ។

កាលង្កតបុរិសវណ្ណនា

៥០. ***វិលាតន្តិ*** សិវិកំ។ **បេតន្តិ** ឥតោ បដិគតំ។ **កាលង្កតន្តិ** កតកាលំ, យត្តកំ តេន កាលំ ជីវិតព្ពំ, តំ សព្ពំ កត្វា និដ្ឋបេត្វា មតន្តិ អត្ថោ។ តមម្បិស្ស បុរិមនយេនេវ ព្រហ្មានោ ទស្សេសុំ។ **យត្រ ហិ នាមាតិ** តជាបិ យាយ ជាតិយា សតិ តទំ តយំ បញ្ញាយតិ, ធិក្កតា សា ជាតិ, អជាតំ ខេមន្តិ ជាតិយា មូលំ ខណន្តោ និសីទិ, តតិយេន សល្លេន វិទ្ធោ វិយ។

បព្ពជិតវណ្ណនា

៥២. ***ភណ្ឌុន្តិ*** មុណ្ឌំ។ តមម្បិស្ស បុរិមនយេនេវ ព្រហ្មានោ ទស្សេសុំ។ **សាធុ ធម្មចរិយាតិ**អាទីសុ អយំ ទេវ ធម្មចរណភាវោ សាធូតិ ចិន្តេត្វា បព្ពជិតោតិ ឯវំ ឯកមេកស្ស បទស្ស យោជនា វេទិតព្ពា។ សព្ពានិ ចេតានិ ទសកុសលកម្មបថវេវចនានេវ។ អវសានេ បន **អវិហឹសាតិ** ករុណាយ បុព្ពភាគោ។ **អនុកម្បាតិ** មេត្តាយ បុព្ពភាគោ។ **តេនហីតិ** ឧយ្យោជនត្ថេ និបាតោ។ បព្ពជិតំ ហិស្ស ទិស្វា ចិត្តំ បព្ពជ្ជាយ និន្នំ ជាតំ។ អថ តេន សទ្ធឹ កថេតុកាមោ ហុត្វា សារថឹ ឧយ្យោជេន្តោ **តេន ហីតិ**អាទិមាហ។

ពោធិសត្តបព្ពជ្ជាវណ្ណនា

៥៤. **អថ ខោ, ភិក្ខវេតិ** – “បព្ពជិតស្ស សាធុ ធម្មចរិយា”តិអាទីនិ ច អញ្ញញ្ច ពហុំ មហាជនកាយេន រក្ខិយមានស្ស បុត្តទារសម្ពាធេ ឃរេ វសតោ អាទីនវបដិសំយុត្តញ្ចេវ មិគភូតេន ចេតសា យថាសុខំ វនេ វសតោ បព្ពជិតស្ស វិវេកានិសំសបដិសំយុត្តញ្ច ធម្មឹ កថំ សុត្វា បព្ពជិតុកាមោ ហុត្វា – អថ ខោ, ភិក្ខវេ, វិបស្សី កុមារោ សារថឹ អាមន្តេសិ។

តមានិ ចត្តារិ ទិស្វា បព្ពជិតំ នាម សព្ពពោធិសត្តានំ វំសោវ តន្តិយេវ បវេណិយេវ។ អញ្ញេបិ ច ពោធិសត្តា យថា អយំ វិបស្សី កុមារោ, ឯវំ ចិរស្សំ ចិរស្សំ បស្សន្តិ។ អម្ហាកំ បន ពោធិសត្តោ ចត្តារិបិ ឯកទិវសំយេវ ទិស្វា

មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា អនោមានទីតីរេ បព្ពជិតោ។ តេនេវ រាជគហំ បត្វា តត្ថ រញ្ញា ពិម្ពិសារេន – “កិមត្ថំ, បណ្ឌិត, បព្ពជិតោសីតិ” បុដ្ឋោ អាហ –

“ជិណ្ណញ្ច ទិស្វា ទុខិតញ្ច ព្យាធិតំ,
មតញ្ច ទិស្វា គតមាយុសង្ខយំ;
កាសាយវត្ថំ បព្ពជិតញ្ច ទិស្វា,
តស្មា អហំ បព្ពជិតោម្ហិ រាជា”តិ។

មហាជនកាយអនុបព្ពជ្ជាវណ្ណនា

៥៥. **សុត្វាន តេសន្តិ** តេសំ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ សុត្វា ឯតទហោសិ។ **ឱរកោតិ** ឩនកោ លាមកោ។ **អនុបព្ពជឹសូតិ** អនុបព្ពជិតានិ ។ កស្មា បនេត្ថ យថា បរតោ ខណ្ឌតិស្សានំ អនុបព្ពជ្ជាយ – “ពន្ធុមតិយា រាជធានិយា និក្ខមិត្វា”តិ វុត្តំ, ឯវំ ន វុត្តន្តិ? និក្ខមិត្វា សុតត្តា។ ឯតេ កិរ សព្ពេបិ វិបស្សិស្ស កុមារស្ស ឧបដ្ឋាកបរិសាវ, តេ បាតោវ ឧបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា កុមារំ អទិស្វា បាតរាសត្ថាយ គន្ត្វា ភុត្តបាតរាសា អាគម្ម “កុហិំ កុមារោ”តិ បុច្ឆិត្វា “ឧយ្យានភូមិំ គតោ”តិ សុត្វា “តត្ថេវ នំ ទក្ខិស្សាមា”តិ និក្ខមន្តា និវត្តមានំ សារថិំ ទិស្វា – “កុមារោ បព្ពជិតោ”តិ ចស្ស វចនំ សុត្វា សុតដ្ឋានេយេវ សព្ពាភរណានិ ឱមុញ្ចិត្វា អន្តរាបណតោ កាសាវបីតានិ វត្ថានិ អាហរាបេត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា បព្ពជឹសុ។ ឥតិ នគរតោ និក្ខមិត្វា ពហិនគរេ សុតត្តា ឯត្ថ – “ពន្ធុមតិយា រាជធានិយា និក្ខមិត្វា”តិ ន វុត្តំ។

ចារិកំ ចរតីតិ គាមនិគមបដិបាដិយា?

ចារិកំ ចរតីតិ គតគតដ្ឋានេ មហាមណ្ឌបំ កត្វា ទានំ សជ្ជេត្វា អាគម្ម ស្វាតនាយ និមន្តិតោ ជនស្ស អាយាចិតភិក្ខមេវ បដិគ្គណ្ហន្តោ ចត្តារោ មាសេ ចារិកំ ចរិ។

អាកិណ្ណោតិ ឥមិនា គណេន បរិវុតោ។ អយំ បន វិតក្កោ ពោធិសត្តស្ស កទា ឧប្បន្នោតិ? ស្វេ វិសាខបុណ្ណមា ភវិស្សតីតិ ចាតុទ្ទសីទិវសេ។ តទា កិរ សោ – “យថេវ មំ ឥមេ បុព្ពេ គិហិភូតំ បរិវារេត្វា ចរន្តិ, ឥទានិបិ តថេវ, កឹ ឥមិនា គណេនា”តិ គណសង្គណិកាយ ឧក្កណ្ឋិត្វា “អជ្ជេវ គច្ឆាមី”តិ ចិន្តេត្វា បុន “អជ្ជ អវេលា, សចេ ឥទានិ គមិស្សាមិ, សព្ពេវ ឥមេ ជានិស្សន្តិ, ស្វេវ គមិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ តំ ទិវសញ្ច ឧរុវេលគាមសទិសេ គាមេ គាមវាសិនោ ស្វាតនាយ និមន្តយឹសុ។ តេ ចតុរាសីតិសហស្សានម្បិ តេសំ បព្ពជិតានំ មហាបុរិសស្ស ច បាយាសមេវ បដិយាទយឹសុ។ អថ មហាបុរិសោ បុនទិវសេ តស្មឹយេវ គាមេ តេហិ បព្ពជិតេហិ សទ្ធិំ ភត្តកិច្ចំ កត្វា វសនដ្ឋានមេវ អគមាសិ។ តត្ថ តេ បព្ពជិតា មហាបុរិសស្ស វត្តំ ទស្សេត្វា អត្តនោ អត្តនោ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ បវិដ្ឋា។ ពោធិសត្តោបិ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា និសិន្នោ។

“ឋិតេ មជ្ឈន្ហិកេ កាលេ, សន្និសីវេសុ បក្ខិសុ;
សណតេវ ព្រហារញ្ញំ, តំ ភយំ បដិភាតិ ម”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.១៥);

ឯវរូបេ អរិវេការាមានំ ភយកាលេ សព្ពសត្តានំ សទរថកាលេយេវ – “អយំ កាលោ”តិ និក្ខមិត្វា បណ្ណសាលាយ ទ្វារំ បិទហិត្វា ពោធិមណ្ឌាភិមុខោ បាយាសិ។ អញ្ញទាបិ ច តស្មឹ ឋានេ វិចរន្តោ ពោធិមណ្ឌំ បស្សតិ, និសីទិតុំ បនស្ស ចិត្តំ ន នមិតបុព្ពំ។ តំ ទិវសំ បនស្ស ញាណំ បរិបាកគតំ, តស្មា អលង្កតំ ពោធិមណ្ឌំ ទិស្វា អារោហនត្ថាយ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ សោ ទក្ខិណទិសាភាគេន ឧបគម្ម បទក្ខិណំ កត្វា បុរត្ថិមទិសាភាគេ ចុទ្ទសហត្ថំ បល្លង្កំ បញ្ញបេត្វា ចតុរង្គវីរិយំ អធិដ្ឋហិត្វា – “យាវ ពុទ្ធោ ន ហោមិ, ន តាវ ឥតោ វុដ្ឋហាមី”តិ បដិញ្ញំ កត្វា និសីទិ។ ឥទមស្ស វូបកាសំ សន្ធាយ – “ឯកោវ គណម្ហា វូបកដ្ឋោ វិហាសី”តិ វុត្តំ។

អញ្ញេនេវ តានីតិ តេ កិរ សាយំ ពោធិសត្តស្ស ឧបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា បណ្ណសាលំ បរិវារេត្វា និសិន្នា “អតិវិកាលោ ជាតោ, ឧបធារេថា”តិ វត្វា បណ្ណសាលំ វិវរិត្វា តំ អបស្សន្តាបិ “កុហិំ គតោ”តិ នានុពន្ធឹសុ, “គណវាសេ និព្ពិន្នោ ឯកោ វិហរិតុកាមោ មញ្ញេ មហាបុរិសោ, ពុទ្ធភូតំយេវ នំ បស្សិស្សាមា”តិ វត្វា អន្តោជម្ពុទីបាភិមុខា ចារិកំ បក្កន្តា។

ពោធិសត្តអភិនិវេសវណ្ណនា

៥៧. **វាសូបគតស្សាតិ** ពោធិមណ្ឌេ ឯករត្តិវាសំ ឧបគតស្ស។ **រហោគតស្សាតិ** រហសិ គតស្ស។ **បដិសល្លីនស្សាតិ** ឯកីភាវវសេន និលីនស្ស។ **កិច្ឆន្តិ** ទុក្ខំ។ **ចវតិ ច ឧបបជ្ជតិ ចាតិ** ឥទំ ទ្វយំ បន អបរាបរំ ចុតិ

បដិសន្ធិ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ជរាមរណស្សា**តិ ឯត្ថ យស្មា បព្ពជន្តោ ជិណ្ណព្យាធិមតេ្តយេវ ទិស្វា បព្ពជិតោ, តស្មាស្ស ជរាមរណមេវ ឧបដ្ឋាតិ។ តេនេវាហ – “ជរាមរណស្សា”តិ។ ឥតិ ជរាមរណំ មូលំ កត្វា អភិនិវិដ្ឋស្ស ភវគ្គតោ ឱតរន្តស្ស វិយ – អថ ខោ, ភិក្ខវេ, វិបស្សិស្ស ពោធិសត្តស្ស ឯតទហោសិ។

យោនិសោមនសិការាតិ ឧបាយមនសិការា បថមនសិការា។ អនិច្ចាទីនិ ហិ អនិច្ចាទិតោវ មនសិករោតោ យោនិសោមនសិការោ នាម ហោតិ។ អយញ្ច – “កិស្មិំ នុ ខោ សតិជាតិអាទីនិ ហោន្តិ, កិស្មិំ អសតិ ន ហោន្តី”តិ ឧទយព្ពយានុបស្សនាវសេន បវត្តត្តា តេសំ អញ្ញតរោ ។ តស្មាស្ស ឥតោ យោនិសោមនសិការា ឥមិនា ឧបាយមនសិការេន **អហុ បញ្ញាយ អភិសមយោ**, ពោធិសត្តស្ស បញ្ញាយ យស្មិំ សតិ ជរាមរណំ ហោតិ, តេន ជរាមរណការណេន សទ្ធិំ សមាគមោ អហោសិ។ កឹ បន តន្តិ? ជាតិ។ តេនាហ – “ជាតិយា ខោ សតិ ជរាមរណំ ហោតី”តិ។ យា ចាយំ ជរាមរណស្ស ការណបរិគ្គាហិកា បញ្ញា, តាយ សទ្ធិំ ពោធិសត្តស្ស សមាគមោ អហោសីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ ឯតេនុបាយេន សព្ពបទានិ វេទិតព្ពានិ។

នាមរូបេ ខោ សតិ វិញ្ញាណន្តិ ឯត្ថ បន សង្ខារេសុ សតិ វិញ្ញាណន្តិ ច, អវិជ្ជាយ សតិ សង្ខារាតិ ច វត្តព្ពំ ភវេយ្យ, តទុភយម្បិ ន គហិតំ។ កស្មា? អវិជ្ជាសង្ខារា ហិ អតីតោ ភវោ តេហិ សទ្ធិំ អយំ វិបស្សនា ន ឃដិយតិ។ មហាបុរិសោ ហិ បច្ចុប្បន្នវសេន អភិនិវិដ្ឋោតិ។ ននុ ច អវិជ្ជាសង្ខារេហិ អទិដ្ឋេហិ ន សក្កា ពុទ្ធេន ភវិតុន្តិ។ សច្ចំ ន សក្កា, ឥមិនា បន តេ ភវឧបាទានតណ្ហាវសេនេវ ទិដ្ឋាតិ។ ឥមស្មិំ ឋានេ វិត្ថារតោ បដិច្ចសមុប្បាទកថា កថេតព្ពា។ សា បនេសា វិសុទ្ធិមគ្គេ កថិតាវ។

៥៨. បច្ចុទាវត្តតីតិ បដិនិវត្តតិ។ កតមំ បនេត្ថ វិញ្ញាណំ បច្ចុទាវត្តតីតិ? បដិសន្ធិវិញ្ញាណម្បិ វិបស្សនាញាណម្បិ។ តត្ថ បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ បច្ចយតោ បដិនិវត្តតិ, វិបស្សនាញាណំ អារម្មណតោ។ ឧភយម្បិ នាមរូបំ នាតិក្កមតិ, នាមរូបតោ បរំ ន គច្ឆតិ។ **ឯត្តាវតា ជាយេថ វា**តិអាទីសុ វិញ្ញាណេ នាមរូបស្ស បច្ចយេ ហោន្តេ, នាមរូបេ ច វិញ្ញាណស្ស បច្ចយេ ហោន្តេ, ទ្វីសុបិ អញ្ញមញ្ញបច្ចយេសុ ហោន្តេសុ ឯត្តកេន ជាយេថ វា...បេ.... ឧបបជ្ជេថ វា, ឥតោ ហិ បរំ កឹ អញ្ញំ ជាយេយ្យ វា...បេ.... ឧបបជ្ជេយ្យ វា។ ននុ ឯតទេវ ជាយតិ ច...បេ.... ឧបបជ្ជតិ ចាតិ? ឯវំ សទ្ធិំ អបរាបរចុតិបដិសន្ធីហិ បញ្ច បទានិ ទស្សេត្វា បុន តំ ឯត្តាវតាតិ វុត្តមត្ថំ និយ្យាតេន្តោ – “យទិទំ នាមរូបបច្ចយា វិញ្ញាណំ, វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូប”ន្តិ វត្វា តតោ បរំ អនុលោមបច្ចយាការវសេន វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូបមូលំ អាយតិម្បិ ជាតិជរាមរណំ ទស្សេតុំ **នាមរូបបច្ចយា សឡាយតន**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតី**តិ សកលស្ស ជាតិជរាមរណសោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសាទិភេទស្ស ទុក្ខរាសិស្ស និព្ពត្តិ ហោតិ។ ឥតិ មហាបុរិសោ សកលស្ស វដ្ដទុក្ខស្ស និព្ពត្តិំ អទ្ទស។

៥៩. សមុទយោ សមុទយោតិ ខោតិ និព្ពត្តិ និព្ពត្តីតិ ខោ។ **បុព្ពេ អននុស្សុតេសូ**តិ ន អនុស្សុតេសុ អស្សុតបុព្ពេសុ។ **ចក្ខុំ ឧទបាទី**តិអាទីសុ ឧទយទស្សនបញ្ញាវេសា។ ទស្សនដ្ឋេន **ចក្ខុ**, ញាតករណដ្ឋេន **ញាណំ**, បជាននដ្ឋេន **បញ្ញា**, និព្ពិជ្ឈិត្វា បដិវិជ្ឈិត្វា ឧប្បន្នដ្ឋេន **វិជ្ជា**, ឱភាសដ្ឋេន ច **អាលោកោ**តិ វុត្តំ។ យថាហ – “ចក្ខុំ ឧទបាទីតិ ទស្សនដ្ឋេន។ ញាណំ ឧទបាទីតិ ញាតដ្ឋេន។ បញ្ញា ឧទបាទីតិ បជាននដ្ឋេន។ វិជ្ជា ឧទបាទីតិ បដិវេធដ្ឋេន។ អាលោកោ ឧទបាទីតិ ឱភាសដ្ឋេន។ ចក្ខុធម្មោ ទស្សនដ្ឋោ អត្ថោ។ ញាណធម្មោ ញាតដ្ឋោ អត្ថោ។ បញ្ញាធម្មោ បជាននដ្ឋោ អត្ថោ។ វិជ្ជាធម្មោ បដិវេធដ្ឋោ អត្ថោ។ អាលោកោ ធម្មោ ឱភាសដ្ឋោ អត្ថោ”តិ (បដិ. ម. ២.៣៩)។ ឯត្តកេហិ បទេហិ កឹ កថិតន្តិ? ឥមស្មិំ សតិ ឥទំ ហោតីតិ បច្ចយសញ្ជាននមត្តំ កថិតំ។ អថវា វីថិបដិបន្នា តរុណវិបស្សនា កថិតាតិ។

៦១. អធិគតោ ខោ ម្យាយន្តិ អធិគតោ ខោ មេ អយំ។ **មគ្គោ**តិ វិបស្សនាមគ្គោ។ **ពោធាយា**តិ ចតុសច្ចពុជ្ឈនត្ថាយ, និព្ពានពុជ្ឈនត្ថាយ ឯវ វា។ អបិ ច ពុជ្ឈតីតិ **ពោធិ**, អរិយមគ្គស្សេតំ នាមំ, តទត្ថាយាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ វិបស្សនាមគ្គមូលកោ ហិ អរិយមគ្គោតិ។ ឥទានិ តំ មគ្គំ និយ្យាតេន្តោ – **“យទិទំ នាមរូបនិរោធា**តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ ច **វិញ្ញាណនិរោធោ**តិអាទីហិ បច្ចត្តបទេហិ និព្ពានមេវ កថិតំ។ ឥតិ មហាបុរិសោ សកលស្ស វដ្ដទុក្ខស្ស អនិព្ពត្តិនិរោធំ អទ្ទស។

៦២. និរោធោ និរោធោតិ ខោតិ អនិព្ពត្តិ អនិព្ពត្តីតិ ខោ។ **ចក្ខុ**ន្តិអាទីនិ វុត្តត្ថានេវ។ ឥធ បន សព្ពេហេវ ឯតេហិ បទេហិ – “ឥមស្មិំ អសតិ ឥទំ ន ហោតី”តិ និរោធសញ្ជាននមត្តមេវ កថិតំ, អថវា វុដ្ឋានគាមិនី ពលវវិបស្សនា កថិតាតិ។

៦៣. អបរេន សមយេនាតិ ឯវំ បច្ចយញ្ច បច្ចយនិរោធញ្ច វិទិត្វា តតោ អបរភាគេ។ **ឧបាទានក្ខន្ធេសូ**តិ ឧបាទានស្ស បច្ចយភូតេសុ ខន្ធេសុ។ **ឧទយព្ពយានុបស្សី**តិ តមេវ បឋមំ ទិដ្ឋំ ឧទយញ្ច វយញ្ច អនុបស្សមានោ។ **វិហាសី**តិ សិខាបត្តំ វុដ្ឋានគាមិនិវិបស្សនំ វហន្តោ វិហរិ។ ឥទំ កស្មា វុត្តំ? សព្ពេយេវ ហិ បូរិតបារមិនោ ពោធិសត្តា បច្ឆិមភវេ បុត្តស្ស ជាតទិវសេ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិត្វា បធានមនុយុញ្ជិត្វា ពោធិបល្លង្កមារុយ្ហ មារពលំ វិធមិត្វា បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តិ, ទុតិយយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធេន្តិ, តតិយយាមេ បច្ចយាការំ សម្មសិត្វា អានាបានចតុត្ថជ្ឈានតោ ឧដ្ឋាយ បញ្ចសុ ខន្ធេសុ អភិនិវិសិត្វា ឧទយព្ពយវសេន សមបញ្ញាស លក្ខណានិ ទិស្វា យាវ គោត្រភុញាណា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរិយមគ្គេន សកលេ ពុទ្ធគុណេ បដិវិជ្ឈន្តិ។ អយម្បិ មហាបុរិសោ បូរិតបារមី។ សោ យថាវុត្តំ សព្ពំ អនុក្កមំ កត្វា បច្ឆិមយាមេ អានាបានចតុត្ថជ្ឈានតោ ឧដ្ឋាយ បញ្ចសុ ខន្ធេសុ អភិនិវិសិត្វា វុត្តប្បការំ ឧទយព្ពយវិបស្សនំ អារភិ។ តំ ទស្សេតុំ ឥទំ វុត្តំ។

តត្ថ **ឥតិ រូប**ន្តិ ឥទំ រូបំ, ឯត្តកំ រូបំ, ឥតោ ឧទ្ធំ រូបំ នត្ថីតិ រុប្បនសភាវញ្ចេវ ភូតុបាទាយភេទញ្ច អាទឹ កត្វា លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានវសេន អនវសេសរូបបរិគ្គហោ វុត្តោ។ **ឥតិ រូបស្ស សមុទយោ**តិ ឥមិនា ឯវំ បរិគ្គហិតស្ស រូបស្ស សមុទយទស្សនំ វុត្តំ។ តត្ថ **ឥតី**តិ ឯវំ សមុទយោ ហោតីតិ អត្ថោ។ តស្ស វិត្ថារោ – “អវិជ្ជាសមុទយា រូបសមុទយោ, តណ្ហាសមុទយា រូបសមុទយោ, កម្មសមុទយា រូបសមុទយោ, អាហារសមុទយា រូបសមុទយោតិ, និព្ពត្តិលក្ខណំ បស្សន្តោបិ រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតី”តិ ឯវំ វេទិតព្ពោ។ អត្ថង្គមេបិ “អវិជ្ជានិរោធា រូបនិរោធោ…បេ…. វិបរិណាមលក្ខណំ បស្សន្តោបិ រូបក្ខន្ធស្ស និរោធំ បស្សតី”តិ (បដិ. ម. ១.៥០) អយមស្ស វិត្ថារោ។

ឥតិ វេទនាតិអាទីសុបិ អយំ វេទនា, ឯត្តកា វេទនា, ឥតោ ឧទ្ធំ វេទនា នត្ថិ។ អយំ សញ្ញា, ឥមេ សង្ខារា, ឥទំ វិញ្ញាណំ, ឯត្តកំ វិញ្ញាណំ, ឥតោ ឧទ្ធំ វិញ្ញាណំ នត្ថីតិ វេទយិតសញ្ជាននអភិសង្ខរណវិជាននសភាវញ្ចេវ សុខាទិរូបសញ្ញាទិ ផស្សាទិ ចក្ខុវិញ្ញាណាទិ ភេទញ្ច អាទឹ កត្វា លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានវសេន អនវសេសវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណបរិគ្គហោ វុត្តោ។ **ឥតិ វេទនាយ សមុទយោ**តិអាទីហិ បន ឯវំ បរិគ្គហិតានំ វេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណានំ សមុទយទស្សនំ វុត្តំ។ តត្រាបិ **ឥតី**តិ ឯវំ សមុទយោ ហោតីតិ អត្ថោ។ តេសម្បិ វិត្ថារោ – “អវិជ្ជាសមុទយា វេទនាសមុទយោ”តិ (បដិ. ម. ១.៥០) រូបេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ អយំ បន វិសេសោ – តីសុ ខន្ធេសុ “អាហារសមុទយា”តិ អវត្វា “ផស្សសមុទយា”តិ វត្តព្ពំ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធេ “នាមរូបសមុទយា”តិ អត្ថង្គមបទម្បិ តេសំយេវ វសេន យោជេតព្ពំ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន ឧទយព្ពយវិនិច្ឆយោ សព្ពាការបរិបូរោ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តោ។ **តស្ស បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ ឧទយព្ពយានុបស្សិនោ វិហរតោ**តិ តស្ស វិបស្សិស្ស ពោធិសត្តស្ស ឥមេសុ រូបាទីសុ បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ សមបញ្ញាសលក្ខណវសេន ឧទយព្ពយានុបស្សិនោ វិហរតោ យថានុក្កមេន វឌ្ឍិតេ វិបស្សនាញាណេ អនុប្បាទនិរោធេន និរុជ្ឈមានេហិ អាសវសង្ខាតេហិ កិលេសេហិ អនុបាទាយ អគ្គហេត្វាវ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, តទេតំ មគ្គក្ខណេ វិមុច្ចតិ នាម, ផលក្ខណេ វិមុត្តំ នាម; មគ្គក្ខណេ វា វិមុត្តញ្ចេវ វិមុច្ចតិ ច, ផលក្ខណេ វិមុត្តមេវ។

ឯត្តាវតា ច មហាបុរិសោ សព្ពពន្ធនា វិប្បមុត្តោ សូរិយរស្មិសម្ផុដ្ឋមិវ បទុមំ សុវិកសិតចិត្តសន្តានោ ចត្តារិ មគ្គញាណានិ, ចត្តារិ ផលញាណានិ, ចតស្សោ បដិសម្ភិទា, ចតុយោនិបរិច្ឆេទកញាណំ, បញ្ចគតិបរិច្ឆេទកញាណំ, ឆ អសាធារណញាណានិ, សកលេ ច ពុទ្ធគុណេ ហត្ថគតេ កត្វា បរិបុណ្ណសង្កប្បោ ពោធិបល្លង្កេ និសិន្នោវ –

“អនេកជាតិសំសារំ, សន្ធាវិស្សំ អនិព្ពិសំ;
គហការំ គវេសន្តោ, ទុក្ខា ជាតិ បុនប្បុនំ។

គហការក ទិដ្ឋោសិ, បុន គេហំ ន កាហសិ;
សព្ពា តេ ផាសុកា ភគ្គា, គហកូដំ វិសង្ខតំ;
វិសង្ខារគតំ ចិត្តំ, តណ្ហានំ ខយមជ្ឈគា”តិ។ (ធ. ប. ១៥៣, ១៥៤);

“អយោឃនហតស្សេវ, ជលតោ ជាតវេទសោ;
អនុបុព្ពូបសន្តស្ស, យថា ន ញាយតេ គតិ។

ឯវំ សម្មាវិមុត្តានំ, កាមពន្ធោឃតារិនំ;
បញ្ញាបេតុំ គតិ នត្ថិ, បត្តានំ អចលំ សុខ”ន្តិ។ (ឧទា. ៨០);

ឯវំ មនសិ ករោន្តោ សរទេ សូរិយោ វិយ, បុណ្ណចន្ទោ វិយ ច វិរោចិត្ថាតិ។

ទុតិយភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ព្រហ្មយាចនកថាវណ្ណនា

៦៤. តតិយភាណវារេ **យំនូនាហំ ធម្មំ ទេសេយ្យន្តិ** យទិ បនាហំ ធម្មំ ទេសេយ្យំ។ អយំ បន វិតក្កោ កទា ឧប្បន្នោតិ? ពុទ្ធភូតស្ស អដ្ឋមេ សត្តាហេ។ សោ កិរ ពុទ្ធោ ហុត្វា សត្តាហំ ពោធិបល្លង្កេ និសីទិ, សត្តាហំ ពោធិបល្លង្កំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ, សត្តាហំ រតនចង្កមេ ចង្កមិ, សត្តាហំ រតនឃរេ ធម្មំ វិចិនន្តោ និសីទិ, សត្តាហំ អជបាលនិគ្រោធេ និសីទិ, សត្តាហំ មុចលិន្ទេ និសីទិ, សត្តាហំ រាជាយតនេ និសីទិ។ តតោ ឧដ្ឋាយ អដ្ឋមេ សត្តាហេ បុន អាគន្ត្វា អជបាលនិគ្រោធេ និសិន្នមត្តស្សេវ សព្ពពុទ្ធានំ អាចិណ្ណសមាចិណ្ណោ អយញ្ចេវ ឥតោ អនន្តរោ ច វិតក្កោ ឧប្បន្នោតិ។

តត្ថ **អធិគតោ**តិ បដិវិទ្ធោ។ **ធម្មោ**តិ ចតុសច្ចធម្មោ។ **គម្ភីរោ**តិ ឧត្តានភាវបដិក្ខេបវចនមេតំ។ **ទុទ្ទសោ**តិ គម្ភីរត្តាវ ទុទ្ទសោ ទុក្ខេន ទដ្ឋព្ពោ, ន សក្កា សុខេន ទដ្ឋុំ។ ទុទ្ទសត្តាវ **ទុរនុពោធោ** ទុក្ខេន អវពុជ្ឈិតព្ពោ, ន សក្កា សុខេន អវពុជ្ឈិតុំ។ **សន្តោ**តិ និព្ពុតោ។ **បណីតោ**តិ អតប្បកោ។ ឥទំ ទ្វយំ លោកុត្តរមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ **អតក្កាវចរោ**តិ តក្កេន អវចរិតព្ពោ ឱគាហិតព្ពោ ន ហោតិ, ញាណេនេវ អវចរិតព្ពោ។ **និបុណោ**តិ សណ្ហោ។ **បណ្ឌិតវេទនីយោ**តិ សម្មាបដិបទំ បដិបន្នេហិ បណ្ឌិតេហិ វេទិតព្ពោ។ **អាលយរាមា**តិ សត្តា បញ្ចសុ កាមគុណេសុ អល្លីយន្តិ, តស្មា តេ អាលយាតិ វុច្ចន្តិ។ អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតានិ អាលយន្តិ, តស្មា អាលយាតិ វុច្ចន្តិ។ តេហិ អាលយេហិ រមន្តីតិ **អាលយរាមា។** អាលយេសុ រតាតិ **អាលយរតា។** អាលយេសុ សុដ្ឋុ មុទិតាតិ **អាលយសម្មុទិតា។** យថេវ ហិ សុសជ្ជិតំ បុប្ផផលភរិតរុក្ខាទិសម្បន្នំ ឧយ្យានំ បវិដ្ឋោ រាជា តាយ តាយ សម្បត្តិយា រមតិ, បមុទិតោ អាមោទិតោ ហោតិ, ន ឧក្កណ្ឋតិ, សាយំ និក្ខមិតុំ ន ឥច្ឆតិ, ឯវមិមេហិបិ កាមាលយតណ្ហាលយេហិ សត្តា រមន្តិ, សំសារវដ្ដេ បមុទិតា អនុក្កណ្ឋិតា វសន្តិ។ តេន នេសំ ភគវា ទុវិធម្បិ អាលយំ ឧយ្យានភូមឹ វិយ ទស្សេន្តោ – “អាលយរាមា”តិអាទិមាហ។

យទិទន្តិ និបាតោ, តស្ស ឋានំ សន្ធាយ – “យំ ឥទ”ន្តិ, បដិច្ចសមុប្បាទំ សន្ធាយ – “យោ អយ”ន្តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បាទោ**តិ ឥមេសំ បច្ចយា ឥទប្បច្ចយា, ឥទប្បច្ចយា ឯវ ឥទប្បច្ចយតា, ឥទប្បច្ចយតា ច សា បដិច្ចសមុប្បាទោ ចាតិ ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បាទោ។ សង្ខារាទិបច្ចយានំ អវិជ្ជាទីនំ ឯតំ អធិវចនំ។ **សព្ពសង្ខារសមថោ**តិអាទិ សព្ពំ និព្ពានមេវ។ យស្មា ហិ តំ អាគម្ម សព្ពសង្ខារវិប្ផន្ទិតានិ សម្មន្តិ វូបសម្មន្តិ តស្មា – “សព្ពសង្ខារសមថោ”តិ វុច្ចតិ។ យស្មា ច តំ អាគម្ម សព្ពេ ឧបធយោ បដិនិស្សដ្ឋា ហោន្តិ, សព្ពា តណ្ហា ខីយន្តិ , សព្ពេ កិលេសរាគា វិរជ្ជន្តិ, សព្ពំ ទុក្ខំ និរុជ្ឈតិ, តស្មា “សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហាក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ”តិ វុច្ចតិ។ សា បនេសា តណ្ហា ភវេន ភវំ, ផលេន វា សទ្ធឹ កម្មំ វិនតិ សំសិព្ពតីតិ កត្វា វានន្តិ វុច្ចតិ។ តតោ វានតោ និក្ខន្តន្តិ **និព្ពានំ។ សោ មមស្ស កិលមថោ**តិ យា អជានន្តានំ ទេសនា នាម, សោ មម កិលមថោ អស្ស, សា មម វិហេសា អស្សាតិ អត្ថោ។ កាយកិលមថោ ចេវ កាយវិហេសា ច អស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ, ចិត្តេ បន ឧភយម្បេតំ ពុទ្ធានំ នត្ថិ។

៦៥. **អបិស្សុ**តិ អនុព្រូហនត្ថេ និបាតោ។ សោ – “ន កេវលំ ឯតទហោសិ, ឥមាបិ គាថា បដិភំសូ”តិ ទីបេតិ។ **វិបស្សិ**ន្តិអាទីសុ វិបស្សិស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សាតិ អត្ថោ។ **អនច្ឆរិយា**តិ អនុអច្ឆរិយា។ **បដិភំសូ**តិ បដិភានសង្ខាតស្ស ញាណស្ស គោចរា អហេសុំ, បរិវិតក្កយិតព្ពតំ បាបុណិំសុ។

កិច្ឆេនាតិ ទុក្ខេន, ន ទុក្ខាយ បដិបទាយ។ ពុទ្ធានញ្ហិ ចត្តារោបិ មគ្គា សុខបដិបទាវ ហោន្តិ។ បារមីបូរណកាលេ បន សរាគសទោសសមោហស្សេវ សតោ អាគតាគតានំ យាចកានំ អលង្កតបដិយត្តំ សីសំ ឆិន្ទិត្វា គលលោហិតំ នីហរិត្វា សុអញ្ជិតានិ អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា កុលវំសបទីបកំ បុត្តំ មនាបចារិនឹ ភរិយន្តិ ឯវមាទីនិ ទេន្តស្ស អញ្ញានិ ច ខន្តិវាទិសទិសេសុ អត្តភាវេសុ ឆេជ្ជភេជ្ជាទីនិ បាបុណន្តស្ស អាគមនីយបដិបទំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ហល**ន្តិ ឯត្ថ ហការោ និបាតមត្តោ, អលន្តិ អត្ថោ។ **បកាសិតុ**ន្តិ ទេសេតុំ; ឯវំ កិច្ឆេន អធិគតស្ស ធម្មស្ស អលំ ទេសេតុំ; កោ អត្ថោ ទេសិតេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **រាគទោសបរេតេហី**តិ រាគទោសផុដ្ឋេហិ រាគទោសានុគតេហិ វា។

បដិសោតគាមិន្តិ និច្ចាទីនំ បដិសោតំ អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តាសុភន្តិ ឯវំ គតំ ចតុសច្ចធម្មំ។ **រាគរត្តា**តិ កាមរាគេន ភវរាគេន ទិដ្ឋិរាគេន ច រត្តា។ **ន ទក្ខន្តី**តិ អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តា អសុភន្តិ ឥមិនា សភាវេន ន បស្សិស្សន្តិ ,

តេ អបស្សន្តេ កោ សក្ខិស្សតិ ឯវំ គាហាបេតុំ? **តមោខន្ធេន អាវុដា**តិ អវិជ្ជារាសិនា អជ្ឈោត្ថដា។

អប្បោស្សុក្កតាយាតិ និរុស្សុក្កភាវេន, អទេសេតុកាមតាយាតិ អត្ថោ។ កស្មា បនស្ស ឯវំ ចិត្តំ នមិ? ននុ ឯស – “មុត្តោ មោចេស្សាមី, តិណ្ណោ តារេស្សាមិ”,

“កឹ មេ អញ្ញាតវេសេន, ធម្មំ សច្ឆិកតេនិធ;
សព្ពញ្ញុតំ បាបុណិត្វា, សន្តារេស្សំ សទេវក”ន្តិ។

បត្ថនំ កត្វា បារមិយោ បូរេត្វា សព្ពញ្ញុតំ បត្តោតិ។ សច្ចមេតំ, បច្ចវេក្ខណានុភាវេន បនស្ស ឯវំ ចិត្តំ នមិ។ តស្ស ហិ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា សត្តានំ កិលេសគហនតំ ធម្មស្ស ច គម្ភីរតំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស សត្តានំ កិលេសគហនតា ច ធម្មគម្ភីរតា ច សព្ពាការេន បាកដា ជាតា។ អថស្ស – “ឥមេ សត្តា កញ្ជិកបុណ្ណលាពុ វិយ តក្កភរិតចាដិ វិយ វសាតេលបីតបិលោតិកា វិយ អញ្ជនមក្ខិតហត្ថា វិយ កិលេសភរិតា អតិសំកិលិដ្ឋា រាគរត្តា ទោសទុដ្ឋា មោហមូឡ្ហា, តេ កឹ នាម បដិវិជ្ឈិស្សន្តី”តិ ចិន្តយតោ កិលេសគហនបច្ចវេក្ខណានុភាវេនាបិ ឯវំ ចិត្តំ នមិ។

“អយញ្ច ធម្មោ បថវីសន្ធារកឧទកក្ខន្ធោ វិយ គម្ភីរោ, បព្ពតេន បដិច្ឆាទេត្វា ឋបិតោ សាសបោ វិយ ទុទ្ទសោ, សតធា ភិន្នស្ស វាលស្ស កោដិយា កោដឹ បដិបាទនំ វិយ ទុរនុពោធោ, ននុ មយា ហិ ឥមំ ធម្មំ បដិវិជ្ឈិតុំ វាយមន្តេន អទិន្នំ ទានំ នាម នត្ថិ, អរក្ខិតំ សីលំ នាម នត្ថិ, អបរិបូរិតា កាចិ បារមី នាម នត្ថិ។ តស្ស មេ និរុស្សាហំ វិយ មារពលំ វិធមន្តស្សាបិ បថវី ន កម្បិត្ថ, បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តស្សាបិ ន កម្បិត្ថ, មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធេន្តស្សាបិ ន កម្បិត្ថ, បច្ឆិមយាមេ បន បដិច្ចសមុប្បាទំ បដិវិជ្ឈន្តស្សេវ មេ ទសសហស្សិលោកធាតុ កម្បិត្ថ។ ឥតិ មាទិសេនាបិ តិក្ខញាណេន កិច្ឆេនេវាយំ ធម្មោ បដិវិទ្ធោ តំ លោកិយមហាជនា កថំ បដិវិជ្ឈិស្សន្តី”តិ ធម្មគម្ភីរតាបច្ចវេក្ខណានុភាវេនាបិ ឯវំ ចិត្តំ នមីតិ វេទិតព្ពំ។

អបិច ព្រហ្មុនា យាចិតេ ទេសេតុកាមតាយបិស្ស ឯវំ ចិត្តំ នមិ។ ជានាតិ ហិ ភគវា – “មម អប្បោស្សុក្កតាយ ចិត្តេ នមមានេ មំ មហាព្រហ្មា ធម្មទេសនំ យាចិស្សតិ, ឥមេ ច សត្តា ព្រហ្មគរុកា, តេ ‘សត្ថា កិរ ធម្មំ ន ទេសេតុកាមោ អហោសិ, អថ នំ មហាព្រហ្មា យាចិត្វា ទេសាបេសិ, សន្តោ វត ភោ ធម្មោ, បណីតោ វត ភោ ធម្មោ’តិ មញ្ញមានា សុស្សូសិស្សន្តី”តិ។ ឥមម្បិស្ស ការណំ បដិច្ច អប្បោស្សុក្កតាយ ចិត្តំ នមិ, នោ ធម្មទេសនាយាតិ វេទិតព្ពំ។

៦៦. អញ្ញតរស្សាតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ “អញ្ញតរោ”តិ វុត្តំ, អថ ខោ ឥមស្មឹ ចក្កវាឡេ ជេដ្ឋកមហាព្រហ្មា ឯសោតិ វេទិតព្ពោ។ **នស្សតិ វត ភោ លោកោ**តិ សោ កិរ ឥមំ សទ្ទំ តថា និច្ឆារេសិ, យថា ទសសហស្សិលោកធាតុព្រហ្មានោ សុត្វា សព្ពេ សន្និបតឹសុ។ **យត្រ ហិ នាមា**តិ យស្មឹ នាម លោកេ។ **បុរតោ បាតុរហោសី**តិ តេហិ ទសហិ ព្រហ្មសហស្សេហិ សទ្ធឹ បាតុរហោសិ។ **អប្បរជក្ខជាតិកា**តិ បញ្ញាមយេ អក្ខិម្ហិ អប្បំ បរិត្តំ រាគទោសមោហរជំ ឯតេសំ, ឯវំ សភាវាតិ អប្បរជក្ខជាតិកា។ **អស្សវនតា**តិ អស្សវនតាយ។ **ភវិស្សន្តី**តិ បុរិមពុទ្ធេសុ ទសបុញ្ញកិរិយវត្ថុវសេន កតាធិការា បរិបាកគតា បទុមានិ វិយ សូរិយរស្មិសម្ផស្សំ, ធម្មទេសនំយេវ អាកង្ខមានា ចតុប្បទិកគាថាវសានេ អរិយភូមឹ ឱក្កមនារហា ន ឯកោ, ន ទ្វេ, អនេកសតសហស្សា ធម្មស្ស អញ្ញាតារោ ភវិស្សន្តីតិ ទស្សេតិ។

៦៩. អជ្ឈេសនន្តិ ឯវំ តិក្ខត្តុំ យាចនំ។ **ពុទ្ធចក្ខុនា**តិ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញាណេន ច អាសយានុសយញាណេន ច។ ឥមេសញ្ហិ ទ្វិន្នំ ញាណានំ “ពុទ្ធចក្ខូ”តិ នាមំ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស “សមន្តចក្ខូ”តិ, តិណ្ណំ មគ្គញាណានំ “ធម្មចក្ខូ”តិ។ **អប្បរជក្ខេ**តិអាទីសុ យេសំ វុត្តនយេនេវ បញ្ញាចក្ខុម្ហិ រាគាទិរជំ អប្បំ, តេ **អប្បរជក្ខា។** យេសំ តំ មហន្តំ, តេ **មហារជក្ខា។** យេសំ សទ្ធាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ តិក្ខានិ, តេ **តិក្ខិន្ទ្រិយា។** យេសំ តានិ មុទូនិ, តេ **មុទិន្ទ្រិយា។** យេសំ តេយេវ សទ្ធាទយោ អាការា សុន្ទរា, តេ **ស្វាការា។** យេ កថិតការណំ សល្លក្ខេន្តិ, សុខេន សក្កា ហោន្តិ វិញ្ញាបេតុំ, តេ **សុវិញ្ញាបយា។** យេ បរលោកញ្ចេវ វជ្ជញ្ច ភយតោ បស្សន្តិ, តេ **បរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ** នាម។

អយំ បនេត្ថ បាឡិ – “សទ្ធោ បុគ្គលោ អប្បរជក្ខោ, អស្សទ្ធោ បុគ្គលោ មហារជក្ខោ។… អារទ្ធវីរិយោ…បេ.… កុសីតោ… ឧបដ្ឋិតស្សតិ… មុដ្ឋស្សតិ… សមាហិតោ… អសមាហិតោ… បញ្ញវា… ទុប្បញ្ញោ បុគ្គលោ មហារជក្ខោ។ តថា សទ្ធោ បុគ្គលោ តិក្ខិន្ទ្រិយោ…បេ.… បញ្ញវា បុគ្គលោ បរលោកវជ្ជភយទស្សាវី, ទុប្បញ្ញោ បុគ្គលោ ន បរលោកវជ្ជភយទស្សាវី។ **លោកោ**តិ ខន្ធលោកោ, ធាតុលោកោ, អាយតនលោកោ, សម្បត្តិភវលោកោ, វិបត្តិភវលោកោ, សម្បត្តិសម្ភវលោកោ, វិបត្តិសម្ភវលោកោ។ ឯកោ លោកោ – សព្ពេ សត្តា

អាហារដ្ឋិតិកា។ ទ្វេ លោកា – នាមញ្ច រូបញ្ច។ តយោ លោកា – តិស្សោ វេទនា។ ចត្តារោ លោកា – ចត្តារោ អាហារា។ បញ្ច លោកា – បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា។ ឆ លោកា – ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ។ សត្ត លោកា – សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ។ អដ្ឋ លោកា – អដ្ឋ លោកធម្មា។ នវ លោកា – នវ សត្តាវាសា។ ទស លោកា – ទសាយតនានិ។ ទ្វាទស លោកា – ទ្វាទសាយតនានិ។ អដ្ឋារស លោកា – អដ្ឋារស ធាតុយោ។ **វដ្ដន្តិ** សព្ពេ កិលេសា វដ្ដំ, សព្ពេ ទុច្ចរិតា វដ្ដំ, សព្ពេ អភិសង្ខារា វដ្ដំ, សព្ពេ ភវគាមិកម្មា វដ្ដំ។ ឥតិ ឥមស្មិញ្ច លោកេ ឥមស្មិញ្ច វដ្ដេ តិព្ពា ភយ សញ្ញា បច្ចុបដ្ឋិតា ហោតិ, សេយ្យថាបិ ឧក្ខិត្តាសិកេ វធកេ ។ ឥមេហិ បញ្ញាសាយ អាការេហិ ឥមានិ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ ជានាតិ បស្សតិ អញ្ញាតិ បដិវិជ្ឈតិ, ឥទំ តថាគតស្ស ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តេ ញាណ”ន្តិ (បដិ. ម. ១.១១២)។

ឧប្បលិនិយន្តិ ឧប្បលវនេ។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អន្តោនិមុគ្គបោសីនី**តិ យានិ អញ្ញានិបិ បទុមានិ អន្តោនិមុគ្គានេវ បោសយន្តិ។ **ឧទកំ អច្ចុគ្គម្ម ឋិតានី**តិ ឧទកំ អតិក្កមិត្វា ឋិតានិ។ តត្ថ យានិ អច្ចុគ្គម្ម ឋិតានិ, តានិ សូរិយរស្មិសម្ផស្សំ អាគមយមានានិ ឋិតានិ អជ្ជ បុប្ផនកានិ។ យានិ សមោទកំ ឋិតានិ, តានិ ស្វេ បុប្ផនកានិ។ យានិ ឧទកានុគ្គតានិ អន្តោឧទកបោសីនិ, តានិ តតិយទិវសេ បុប្ផនកានិ។ ឧទកា បន អនុគ្គតានិ អញ្ញានិបិ សរោជឧប្បលាទីនិ នាម អត្ថិ, យានិ នេវ បុប្ផិស្សន្តិ, មច្ឆកច្ឆបភក្ខានេវ ភវិស្សន្តិ, តានិ បាឡឹ នារូឡ្ហានិ។ អាហរិត្វា បន ទីបេតព្ពានីតិ ទីបិតានិ។ យថេវ ហិ តានិ ចតុព្ពិធានិ បុប្ផានិ, ឯវមេវ ឧគ្ឃដិតញ្ញូ, វិបញ្ចិតញ្ញូ, នេយ្យោ, បទបរមោតិ ចត្តារោ បុគ្គលា។ តត្ថ យស្ស បុគ្គលស្ស សហ ឧទាហដវេលាយ ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ **ឧគ្ឃដិតញ្ញូ។** យស្ស បុគ្គលស្ស សង្ខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថេ វិភជិយមានេ ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ **វិបញ្ចិតញ្ញូ។** យស្ស បុគ្គលស្ស ឧទ្ទេសតោ បរិបុច្ឆតោ យោនិសោមនសិករោតោ កល្យាណមិត្តេ សេវតោ ភជតោ បយិរុបាសតោ អនុបុព្ពេន ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ **នេយ្យោ។** យស្ស បុគ្គលស្ស ពហុម្បិ សុណតោ ពហុម្បិ ភណតោ ពហុម្បិ គណ្ហតោ ពហុម្បិ ធារយតោ ពហុម្បិ វាចយតោ ន តាយ ជាតិយា ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ **បទបរមោ** (បុ. ប. ១៤៨, ១៤៩, ១៥០, ១៥១)។

តត្ថ ភគវា ឧប្បលវនាទិសទិសំ ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឱលោកេន្តោ – “អជ្ជ បុប្ផនកានិ វិយ ឧគ្ឃដិតញ្ញូ, ស្វេ បុប្ផនកានិ វិយ វិបញ្ចិតញ្ញូ, តតិយទិវសេ បុប្ផនកានិ វិយ នេយ្យោ, មច្ឆកច្ឆបភក្ខានិ វិយ បទបរមោ”តិ អទ្ទស។ បស្សន្តោ ច – “ឯត្តកា អប្បរជក្ខា, ឯត្តកា មហារជក្ខា។ តត្រាបិ ឯត្តកា ឧគ្ឃដិតញ្ញូ”តិ ឯវំ សព្ពាការតោ អទ្ទស។ តត្ថ តិណ្ណំ បុគ្គលានំ ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ ភគវតោ ធម្មទេសនា អត្ថំ សាធេតិ, បទបរមានំ អនាគតេ វាសនត្ថាយ ហោតិ។

អថ ភគវា ឥមេសំ ចតុន្នំ បុគ្គលានំ អត្ថាវហំ ធម្មទេសនំ វិទិត្វា ទេសេតុកម្យតំ ឧប្បាទេត្វា បុន តេ សព្ពេសុបិ តីសុ ភវេសុ សព្ពេ សត្តេ ភព្ពាភព្ពវសេន ទ្វេ កោដ្ឋាសេ អកាសិ។ យេ សន្ធាយ វុត្តំ – “យេ តេ សត្តា កម្មាវរណេន សមន្នាគតា, វិបាកាវរណេន សមន្នាគតា, កិលេសាវរណេន សមន្នាគតា, អស្សទ្ធា អច្ឆន្ទិកា ទុប្បញ្ញា អភព្ពា និយាមំ ឱក្កមិតុំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តំ, ឥមេ តេ សត្តា អភព្ពា។ កតមេ សត្តា ភព្ពា? យេ តេ សត្តា ន កម្មាវរណេន…បេ.…ឥមេ តេ សត្តា ភព្ពា”តិ (វិភ. ៨២៧; បដិ. ម. ១.១១៤)។

តត្ថ សព្ពេបិ អភព្ពបុគ្គលេ បហាយ ភព្ពបុគ្គលេយេវ ញាណេន បរិគ្គហេត្វា – “ឯត្តកា រាគចរិតា, ឯត្តកា ទោសមោហវិតក្កសទ្ធាពុទ្ធិចរិតា”តិ ឆ កោដ្ឋាសេ អកាសិ។ ឯវំ កត្វា – “ធម្មំ ទេសេស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ ។ ព្រហ្មា តំ ញត្វា សោមនស្សជាតោ ភគវន្តំ គាថាហិ អជ្ឈភាសិ។ ឥទំ សន្ធាយ – “អថ ខោ សោ, ភិក្ខវេ, មហាព្រហ្មា”តិអាទិ វុត្តំ។

៧០. តត្ថ **អជ្ឈភាសី**តិ អធិអភាសិ, អធិកិច្ច អារព្ភ អភាសីតិ អត្ថោ។

សេលេ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោតិ សេលមយេ ឯកគ្ឃនេ បព្ពតមុទ្ធនិ យថាឋិតោវ, ន ហិ តត្ថ ឋិតស្ស ទស្សនត្ថំ គីវុក្ខិបនបសារណាទិកិច្ចំ អត្ថិ។ **តថូបម**ន្តិ តប្បដិភាគំ សេលបព្ពតូបមំ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបត្ថោ, យថា សេលបព្ពតមុទ្ធនិ យថាឋិតោវ ចក្ខុមា បុរិសោ សមន្តតោ ជនតំ បស្សេយ្យ, តថា ត្វម្បិ សុមេធ, សុន្ទរ បញ្ញសព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន សមន្តចក្ខុ ភគវា ធម្មមយំ បញ្ញាមយំ បាសាទមារុយ្ហ សយំ អបេតសោកោ សោកាវតិណ្ណំ ជាតិជរាភិភូតំ ជនតំ អបេក្ខស្សុ, ឧបធារយ ឧបបរិក្ខ។

អយមេត្ថ អធិប្បាយោ – យថា ហិ បព្ពតបាទេ សមន្តា មហន្តំ ខេត្តំ កត្វា តត្ថ កេទារបាឡីសុ កុដិកាយោ កត្វា រត្តឹ អគ្គឹ ជាលេយ្យុំ។ ចតុរង្គសមន្នាគតញ្ច អន្ធការំ អស្ស។ អថស្ស បព្ពតស្ស មត្ថកេ ឋត្វា ចក្ខុមតោ បុរិសស្ស ភូមឹ ឱលោកយតោ នេវ ខេត្តំ, ន កេទារបាឡិយោ, ន កុដិយោ, ន តត្ថ សយិតមនុស្សា បញ្ញាយេយ្យុំ,

កុដិកាសុ បន អគ្គិជាលមត្តមេវ បញ្ញាយេយ្យ។ ឯវំ ធម្មបាសាទមារុយ្ហ សត្តនិកាយំ ឱលោកយតោ តថាគតស្ស យេ តេ អកតកល្យាណា សត្តា, តេ ឯកវិហារេ ទក្ខិណជាណុបស្សេ និសិន្នាបិ ពុទ្ធចក្ខុស្ស អាបាថំ នាគច្ឆន្តិ, រត្តិំ ខិត្តសរា វិយ ហោន្តិ។ យេ បន កតកល្យាណា វេនេយ្យបុគ្គលា, តេ តស្ស ទូរេ ឋិតាបិ អាបាថំ អាគច្ឆន្តិ, សោ អគ្គិ វិយ ហិមវន្តបព្ពតោ វិយ ច។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “ទូរេ សន្តោ បកាសេន្តិ, ហិមវន្តោវ បព្ពតោ;
> អសន្តេត្ថ ន ទិស្សន្តិ, រត្តិំ ខិត្តា យថា សរា”តិ។ (ធ. ប. ៣០៤);

ឧដ្ឋេហីតិ ភគវតោ ធម្មទេសនត្ថំ ចារិកចរណំ យាចន្តោ ភណតិ។ **វីរា**តិអាទីសុ ភគវា វីរិយវន្តតាយ **វីរោ,** ទេវបុត្តមច្ចុកិលេសមារានំ វិជិតត្តា **វិជិតសង្គាមោ,** ជាតិកន្តារាទិនិត្ថរណត្ថាយ វេនេយ្យសត្ថវាហនសមត្ថតាយ **សត្ថវាហោ,** កាមច្ឆន្ទឥណស្ស អភាវតោ **អណណោ**តិ វេទិតព្ពោ។

៧១. អបារុតាតិ វិវដា។ **អមតស្ស ទ្វារា**តិ អរិយមគ្គោ។ សោ ហិ អមតសង្ខាតស្ស និព្ពានស្ស ទ្វារំ។ សោ មយា វិវរិត្វា ឋបិតោតិ ទស្សេតិ។ **បមុញ្ចន្តុ សទ្ធ**ន្តិ សព្ពេ អត្តនោ សទ្ធំ បមុញ្ចន្តុ វិស្សជ្ជេន្តុ។ បច្ឆិមបទទ្វយេ អយមត្ថោ, អហញ្ហិ អត្តនោ បគុណំ សុប្បវត្តិតម្បិ ឥមំ បណីតំ ឧត្តមំ ធម្មំ កាយវាចាកិលមថសញ្ញី ហុត្វា ន ភាសឹ, ឥទានិ បន សព្ពេ ជនា សទ្ធាភាជនំ ឧបនេន្តុ, បូរេស្សាមិ តេសំ សង្កប្បន្តិ។

អគ្គសាវកយុគវណ្ណនា

៧៣. ពោធិរុក្ខមូលេតិ ពោធិរុក្ខស្ស អវិទូរេ អជបាលនិគ្រោធេ អន្តរហិតោតិ អត្ថោ។ **ខេមេ មិគទាយេ**តិ ឥសិបតនំ តេន សមយេន ខេមំ នាម ឧយ្យានំ ហោតិ, មិគានំ បន អភយវាសត្ថាយ ទិន្នត្តា មិគទាយោតិ វុច្ចតិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – “ខេមេ មិគទាយេ”តិ។ យថា ច វិបស្សី ភគវា, ឯវំ អញ្ញេបិ ពុទ្ធា បឋមំ ធម្មទេសនត្ថាយ គច្ឆន្តា អាកាសេន គន្ត្វា តត្ថេវ ឱតរន្តិ។ អម្ហាកំ បន ភគវា ឧបកស្ស អាជីវកស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា – “ឧបកោ ឥមំ អទ្ធានំ បដិបន្នោ, សោ មំ ទិស្វា សល្លបិត្វា គមិស្សតិ។ អថ បុន និព្ពិន្ទន្តោ អាគម្ម អរហត្តំ សច្ឆិករិស្សតី”តិ ញត្វា អដ្ឋារសយោជនមគ្គំ បទសាវ អគមាសិ។ **ទាយបាលំ អាមន្តេសី**តិ ទិស្វាវ បុនប្បុនំ ឱលោកេត្វា – “អយ្យោ នោ, ភន្តេ, អាគតោ”តិ វត្វា ឧបគតំ អាមន្តេសិ។

៧៥-៦. អនុបុព្ពិំ កថន្តិ ទានកថំ, ទានានន្តរំ សីលំ, សីលានន្តរំ សគ្គំ, សគ្គានន្តរំ មគ្គន្តិ ឯវំ អនុបដិបាដិកថំ កថេសិ។ តត្ថ **ទានកថ**ន្តិ ឥទំ ទានំ នាម សុខានំ និទានំ, សម្បត្តីនំ មូលំ, ភោគានំ បតិដ្ឋា, វិសមគតស្ស តាណំ លេណំ គតិ បរាយណំ, ឥធលោកបរលោកេសុ ទានសទិសោ អវស្សយោ បតិដ្ឋា អារម្មណំ តាណំ លេណំ គតិ បរាយណំ នត្ថិ។ ឥទញ្ហិ អវស្សយដ្ឋេន រតនមយសីហាសនសទិសំ, បតិដ្ឋានដ្ឋេន មហាបថវីសទិសំ, អារម្មណដ្ឋេន អាលម្ពនរជ្ជុសទិសំ។ ឥទញ្ហិ ទុក្ខនិត្ថរណដ្ឋេន នាវា, សមស្សាសនដ្ឋេន សង្គាមសូរោ, ភយបរិត្តាណដ្ឋេន សុសង្ខតនគរំ, មច្ឆេរមលាទីហិ អនុបលិត្តដ្ឋេន បទុមំ, តេសំ និទហនដ្ឋេន អគ្គិ, ទុរាសទដ្ឋេន អាសីវិសោ, អសន្តាសនដ្ឋេន សីហោ, ពលវន្តដ្ឋេន ហត្ថី, អភិមង្គលសម្មតដ្ឋេន សេតឧសភោ, ខេមន្តភូមិសម្បាបនដ្ឋេន វលាហកអស្សរាជា។ ទានញ្ហិ លោកេ សក្កសម្បត្តិំ មារសម្បត្តិំ ព្រហ្មសម្បត្តិំ ចក្កវត្តិសម្បត្តិំ សាវកបារមិញាណំ បច្ចេកពោធិញាណំ អភិសម្ពោធិញាណំ ទេតីតិ ឯវមាទិទានគុណបដិសំយុត្តំ កថំ។

យស្មា បន ទានំ ទទន្តោ សីលំ សមាទាតុំ សក្កោតិ, តស្មា តទនន្តរំ សីលកថំ កថេសិ។ **សីលកថ**ន្តិ សីលំ នាមេតំ អវស្សយោ បតិដ្ឋា អារម្មណំ តាណំ លេណំ គតិ បរាយណំ។ ឥធលោកបរលោកសម្បត្តីនញ្ហិ សីលសទិសោ អវស្សយោ បតិដ្ឋា អារម្មណំ តាណំ លេណំ គតិ បរាយណំ នត្ថិ, សីលសទិសោ អលង្ការោ នត្ថិ, សីលបុប្ផសទិសំ បុប្ផំ នត្ថិ, សីលគន្ធសទិសោ គន្ធោ នត្ថិ, សីលាលង្ការេន ហិ អលង្កតំ សីលកុសុមបិឡន្ធនំ សីលគន្ធានុលិត្តំ សទេវកោបិ លោកោ ឱលោកេន្តោ តិត្តិំ ន គច្ឆតីតិ ឯវមាទិសីលគុណបដិសំយុត្តំ កថំ។

ឥទំ បន សីលំ និស្សាយ អយំ សគ្គោ លព្ភតីតិ ទស្សេតុំ សីលានន្តរំ សគ្គកថំ កថេសិ។ **សគ្គកថ**ន្តិ អយំ សគ្គោ នាម ឥដ្ឋោ កន្តោ មនាបោ, និច្ចមេត្ថ កីឡា, និច្ចំ សម្បត្តិយោ លព្ភន្តិ, ចាតុមហារាជិកា ទេវា នវុតិវស្សសតសហស្សានិ ទិព្ពសុខំ ទិព្ពសម្បត្តិំ បដិលភន្តិ, តាវតឹសា តិស្សោ ច វស្សកោដិយោ សដ្ឋិ ច វស្សសតសហស្សានីតិ ឯវមាទិសគ្គគុណបដិសំយុត្តំ កថំ។ សគ្គសម្បត្តិំ កថយន្តានញ្ហិ ពុទ្ធានំ មុខំ នប្បហោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “អនេកបរិយាយេន ខោ អហំ, ភិក្ខវេ, សគ្គកថំ កថេយ្យ”ន្តិអាទិ។

ឯវំ សត្ថកថាយ បលោភេត្វា បុន ហត្ថី អលង្ករិត្វា តស្ស សោណ្ឌំ ឆិន្ទន្តោ វិយ – “អយម្បិ សគ្គោ អនិច្ចោ អទ្ធុវោ, ន ឯត្ថ ឆន្ទរាគោ កាតព្ពោ”តិ ទស្សនត្ថំ – “អប្បស្សាទា កាមា ពហុទុក្ខា ពហុបាយាសា, អាទីនវោ ឯត្ថ ភិយ្យោ”តិអាទិនា (ម. និ. ១.២៣៥; ២.៤២) នយេន កាមានំ អាទីនវំ ឱការំ សំកិលេសំ កថេសិ។ តត្ថ **អាទីនវោ**តិ ទោសោ។ **ឱការោ**តិ អវការោ លាមកភាវោ។ **សំកិលេសោ**តិ តេហិ សត្តានំ សំសារេ សំកិលិស្សនំ។ យថាហ – “កិលិស្សន្តិ វត ភោ សត្តា”តិ (ម. និ. ២.៣៥១)។ ឯវំ កាមាទីនវេន តេជ្ជេត្វា **នេក្ខម្មេ អានិសំសំ បកាសេសិ**, បព្ពជ្ជាយ គុណំ បកាសេសីតិ អត្ថោ។ សេសំ អម្ពដ្ឋសុត្តវណ្ណនាយំ វុត្តនយេនេវ ឧត្តានត្ថមេវ។

៧៧. អលត្ថាន្តិ កថំ អលត្ថុំ? ឯហិភិក្ខុភាវេន។ ភគវា កិរ តេសំ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរស្សូបនិស្សយំ ឱលោកេន្តោ អនេកាសុ ជាតីសុ ចីវរទានាទីនិ ទិស្វា **ឯថ ភិក្ខវោ**តិអាទិមាហ ។ តេ តាវទេវ ភណ្ឌុ កាសាយវសនា អដ្ឋហិ ភិក្ខុបរិក្ខារេហិ សរីរបដិមុក្កេហេវ វស្សសតិកត្ថេរា វិយ ភគវន្តំ នមស្សមានាវ និសីទីសុ។

សន្ទស្សេសីតិអាទីសុ ឥធលោកត្ថំ សន្ទស្សេសិ, បរលោកត្ថំ សន្ទស្សេសិ។ ឥធលោកត្ថំ ទស្សេន្តោ អនិច្ចន្តិ ទស្សេសិ, ទុក្ខន្តិ ទស្សេសិ, អនត្តាតិ ទស្សេសិ, ខន្ធេ ទស្សេសិ, ធាតុយោ ទស្សេសិ, អាយតនានិ ទស្សេសិ, បដិច្ចសមុប្បាទំ ទស្សេសិ, រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ ទស្សេន្តោ បញ្ច លក្ខណានិ ទស្សេសិ, តថា វេទនាក្ខន្ធាទីនំ, តថា វយំ ទស្សេន្តោបិ ឧទយព្ពយវសេន បញ្ញាសលក្ខណានិ ទស្សេសិ, បរលោកត្ថំ ទស្សេន្តោ និរយំ ទស្សេសិ, តិរច្ឆានយោនឹ, បេត្តិវិសយំ, អសុរកាយំ, តិណ្ណំ កុសលានំ វិបាកំ, ឆន្នំ ទេវលោកានំ, នវន្នំ ព្រហ្មលោកានំ សម្បត្តឹ ទស្សេសិ។

សមាទបេសីតិ ចតុបារិសុទ្ធិសីលតេរសធុតង្គទសកថាវត្ថុអាទិកេ កល្យាណធម្មេ គណ្ហាបេសិ។

សមុត្តេជេសីតិ សុដ្ឋុ ឧត្តេជេសិ, អព្ភុស្សាហេសិ។ ឥធលោកត្ថញ្ចេវ បរលោកត្ថញ្ច តាសេត្វា តាសេត្វា អធិគតំ វិយ កត្វា កថេសិ។ ទ្វត្តឹសកម្មការណបញ្ចវីសតិមហាភយប្បភេទញ្ហិ ឥធលោកត្ថំ ពុទ្ធេ ភគវតិ តាសេត្វា តាសេត្វា កថយន្តេ បច្ឆាពាហំ, គាឡ្ហពន្ធនំ ពន្ធិត្វា ចាតុមហាបថេ បហារសតេន តាឡេត្វា ទក្ខិណទ្វារេន និយ្យមានោ វិយ អាឃាតនភណ្ឌិកាយ ឋបិតសីសោ វិយ សូលេ ឧត្តាសិតោ វិយ មត្តហត្ថិនា មទ្ទិយមានោ វិយ ច សំវិគ្គោ ហោតិ។ បរលោកត្ថញ្ច កថយន្តេ និរយាទីសុ និព្ពត្តោ វិយ ទេវលោកសម្បត្តឹ អនុភវមានោ វិយ ច ហោតិ។

សម្បហំសេសីតិ បដិលទ្ធគុណេន ចោទេសិ, មហានិសំសំ កត្វា កថេសីតិ អត្ថោ។

សង្ខារានំ អាទីនវន្តិ ហេដ្ឋា បឋមមគ្គាធិគមត្ថំ កាមានំ អាទីនវំ កថេសិ, ឥធ បន ឧបរិមគ្គាធិគមត្ថំ – “អនិច្ចា, ភិក្ខវេ, សង្ខារា អទ្ធុវា អនស្សាសិកា, យាវញ្ចិទំ, ភិក្ខវេ, អលមេវ សព្ពសង្ខារេសុ និព្ពិន្ទិតុំ អលំ វិរជ្ជិតុំ អលំ វិមុច្ចិតុ”ន្តិអាទិនា (អ. និ. ៧.៦៦; សំ. និ. ២.១៣៤) នយេន សង្ខារានំ អាទីនវញ្ច លាមកភាវញ្ច តប្បច្ចយញ្ច កិលមថំ បកាសេសិ។ យថា ច តត្ថ នេក្ខម្មេ, ឯវមិធ – “សន្តមិទំ, ភិក្ខវេ, និព្ពានំ នាម បណីតំ តាណំ លេណ”ន្តិអាទិនា នយេន និព្ពានេ អានិសំសំ បកាសេសិ។

មហាជនកាយបព្ពជ្ជាវណ្ណនា

៧៨. មហាជនកាយោតិ តេសំយេវ ទ្វិន្នំ កុមារានំ ឧបដ្ឋាកជនកាយោតិ។

៨០. ភគវន្តំ សរណំ គច្ឆាម, ធម្មញ្ចាតិ សង្ឃស្ស អបរិបុណ្ណត្តា ទ្វេវាចិកមេវ សរណមគមំសុ។

៨១. អលត្ថុន្តិ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ ឯហិភិក្ខុភាវេនេវ អលត្ថុំ។ ឥតោ អនន្តរេ បព្ពជិតវារេបិ ឯសេវ នយោ។

ចារិកាអនុជាននវណ្ណនា

៨៥. បរិវិតក្កោ ឧទបាទីតិ កទា ឧទបាទិ? សម្ពោធិតោ សត្ត សំវច្ឆរានិ សត្ត មាសេ សត្ត ទិវសេ អតិក្កមិត្វា ឧទបាទិ។ ភគវា កិរ បិតុសង្គហំ ករោន្តោ វិហាសិ។ រាជាបិ ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ ជេដ្ឋបុត្តោ និក្ខមិត្វា ពុទ្ធោ ជាតោ, ទុតិយបុត្តោ មេ និក្ខមិត្វា អគ្គសាវកោ ជាតោ, បុរោហិតបុត្តោ ទុតិយអគ្គសាវកោ, ឥមេ ច អវសេសា ភិក្ខូ គិហិកាលេបិ មយ្ហំ បុត្តមេវ បរិវារេត្វា វិចរឹសុ។ ឥមេ សព្ពេ ឥទានិបិ មយ្ហំយេវ ភារោ, អហមេវ ច នេ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ, អញ្ញេសំ ឱកាសំ ន ទស្សាមី”តិ វិហារទ្វារកោដ្ឋកតោ បដ្ឋាយ យាវ រាជគេហទ្វារា ឧភយតោ ខទិរបាការំ ការាបេត្វា កិលញ្ជេហិ ឆាទាបេត្វា វត្ថេហិ បដិច្ឆាទាបេត្វា ឧបរិ ច ឆាទាបេត្វា

សុវណ្ណតារកវិចិត្តំ សមោលម្ពិតគាលក្ខន្ធមត្តំ វិវិធបុប្ផទាមវិតានំ ការាបេត្វា ហេដ្ឋា ភូមិយំ ចិត្តត្ថរណេហិ សន្ថរាបេត្វា អន្តោ ឧភោសុ បស្សេសុ មាលាវច្ឆកេ បុណ្ណឃដេ, សកលមគ្គវាសត្ថាយ ច គន្ធន្តរេ បុប្ផានិ បុប្ផន្តរេ គន្ធេ ច ឋបាបេត្វា ភគវតោ កាលំ អារោចាបេសិ។

ភគវា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អន្តោសាណិយាវ រាជគេហំគន្ត្វា ភត្តកិច្ចំ កត្វា វិហារំ បច្ចាគច្ឆតិ។ អញ្ញោ កោចិ ទដ្ឋុម្បិ ន លភតិ, កុតោ បន ភិក្ខំ វា ទាតុំ, បូជំ វា កាតុំ, ធម្មំ វា សោតុំ។ នាគរា ចិន្តេសុំ – “អជ្ជ សត្ថុ លោកេ ឧប្បន្នស្ស សត្តមាសាធិកានិ សត្តសំវច្ឆរានិ, មយញ្ច ទដ្ឋុម្បិ ន លភាម, បគេវ ភិក្ខំ វា ទាតុំ, បូជំ វា កាតុំ, ធម្មំ វា សោតុំ។ រាជា – ‘មយ្ហមេវ ពុទ្ធោ, មយ្ហមេវ ធម្មោ, មយ្ហមេវ សង្ឃោ’តិ មមាយិត្វា សយមេវ ឧបដ្ឋហិ។ សត្ថា ច ឧប្បជ្ជមានោ សទេវកស្ស លោកស្ស អត្ថាយ ហិតាយ ឧប្បន្នោ។ ន ហិ រញ្ញោយេវ និរយោ ឧណ្ហោ អស្ស, អញ្ញេសំ នីលុប្បលវនសទិសោ។ តស្មា រាជានំ វទាម។ សចេ នោ សត្ថារំ ទេតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ ទេតិ, រញ្ញា សទ្ធឹ យុជ្ឈិត្វាបិ សង្ឃំ គហេត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោម។ ន សក្កា ខោ បន សុទ្ធនាគរេហេវ ឯវំ កាតុំ, ឯកំ ជេដ្ឋបុរិសម្បិ គណ្ហាមា”តិ។

តេ សេនាបតឹ ឧបសង្កមិត្វា តស្សេតមត្ថំ អារោចេត្វា – “សាមិ, កឹ អម្ហាកំ បក្ខោ ហោសិ, ឧទាហុ រញ្ញោ”តិ អាហំសុ។ សោ – “អហំ តុម្ហាកំ បក្ខោ ហោមិ, អបិ ច ខោ បន បឋមទិវសោ មយ្ហំ ទាតព្ពោ”តិ។ តេ សម្បដិច្ឆឹសុ។ សោ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា – “នាគរា, ទេវ, តុម្ហាកំ កុបិតា”តិ អាហ។ កិមត្ថំ តាតាតិ? សត្ថារំ កិរ តុម្ហេយេវ ឧបដ្ឋហថ, អម្ហេ ន លភាមាតិ។ សចេ ឥទានិបិ លភន្តិ, ន កុប្បន្តិ, អលភន្តា តុម្ហេហិ សទ្ធឹ យុជ្ឈិតុកាមា ទេវាតិ។ យុជ្ឈាមិ, តាត, នាហំ ភិក្ខុសង្ឃំ ទេមីតិ។ ទេវ តុម្ហាកំ ទាសា តុម្ហេហិ សទ្ធឹ យុជ្ឈាមាតិ វទន្តិ, តុម្ហេ កំ គណ្ហិត្វា យុជ្ឈិស្សថាតិ? ននុ ត្វំ សេនាបតីតិ? នាគរេហិ វិនា ន សមត្ថោ អហំ ទេវាតិ។ តតោ រាជា – “ពលវន្តោ នាគរា, សេនាបតិបិ តេសញ្ញេវ បក្ខោ”តិ ញត្វា “អញ្ញានិបិ សត្តមាសាធិកានិ សត្តសំវច្ឆរានិ មយ្ហំ ភិក្ខុសង្ឃំ ទទន្តូ”តិ អាហ។ នាគរា ន សម្បដិច្ឆឹសុ។ រាជា – “ឆ វស្សានិ, បញ្ច, ចត្តារិ, តីណិ, ទ្វេ, ឯកវស្ស”ន្តិ ហាបេសិ។ ឯវំ ហាបេន្តេបិ ន សម្បដិច្ឆឹសុ។ អញ្ញេ សត្ត ទិវសេ យាចិ។ នាគរា – “អតិកក្ខឡំ ទានិ រញ្ញា សទ្ធឹ កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ អនុជានឹសុ។

រាជា សត្តមាសាធិកានំ សត្តន្នំ សំវច្ឆរានំ សជ្ជិតំ ទានមុខំ សត្តន្នមេវ ទិវសានំ វិស្សជ្ជេត្វា ឆ ទិវសេ កេសញ្ចិ អបស្សន្តានំយេវ ទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ នាគរេ បក្កោសាបេត្វា – “សក្ខិស្សថ, តាត, ឯវរូបំ ទានំ ទាតុ”ន្តិ អាហ។ តេបិ – “ននុ អម្ហេយេវ និស្សាយ តំ ទេវស្ស ឧប្បន្ន”ន្តិ វត្វា – “សក្ខិស្សាមា”តិ អាហំសុ។ រាជា បិដ្ឋិហត្ថេន អស្សូនិ បុញ្ឆមានោ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា – “ភន្តេ, អហំ អដ្ឋសដ្ឋិភិក្ខុសតសហស្សំ អញ្ញស្ស ភារំ អកត្វា យាវជីវំ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិស្សាមីតិ ចិន្តេសឹ។ នាគរា ន ទានិ មេ អនុញ្ញាតា, នាគរា ហិ ‘មយំ ទានំ ទាតុំ ន លភាមា’តិ កុប្បន្តិ។ ភគវា ស្វេ បដ្ឋាយ តេសំ អនុគ្គហំ ករោថា”តិ អាហ។

អថ ទុតិយទិវសេ សេនាបតិ មហាទានំ សជ្ជេត្វា – “អជ្ជ យថា អញ្ញោ កោចិ ឯកភិក្ខុម្បិ ន ទេតិ, ឯវំ រក្ខថា”តិ សមន្តា បុរិសេ ឋបេសិ។ តំ ទិវសំ សេដ្ឋិភរិយា រោទមានា ធីតរំ អាហ – “សចេ, អម្ម, តវ បិតា ជីវេយ្យ, អជ្ជាហំ បឋមំ ទសពលំ ភោជេយ្យ”ន្តិ ។ សា តំ អាហ – “អម្ម, មា ចិន្តយិ, អហំ តថា ករិស្សាមិ យថា ពុទ្ធប្បមុខោ ភិក្ខុសង្ឃោ បឋមំ អម្ហាកំ ភិក្ខំ បរិភុញ្ជិស្សតី”តិ។ តតោ សតសហស្សគ្ឃនិកាយ សុវណ្ណបាតិយា និរុទកបាយាសស្ស បូរេត្វា សប្បិមធុសក្ករាទីហិ អភិសង្ខរិត្វា អញ្ញាយ បាតិយា បដិកុជ្ជិត្វា តំ សុមនមាលាគុឡេហិ បរិក្ខិបិត្វា មាលាគុឡសទិសំ កត្វា ភគវតោ គាមំ បវិសនវេលាយ សយមេវ ឧក្ខិបិត្វា ទាសិគណបរិវុតា នគរា និក្ខមិ។ អន្តរាមគ្គេ សេនាបតិឧបដ្ឋាកា – “អម្ម, មា ឥតោ អគមា”តិ វទន្តិ។ មហាបុញ្ញា នាម មនាបកថា ហោន្តិ, ន ច តេសំ បុនប្បុនំ ភណន្តានំ កថា បដិក្ខិបិតុំ សក្កា ហោតិ។ សា – “ចូឡបិតា មហាបិតា មាតុលា កិស្ស តុម្ហេ គន្តុំ ន ទេថា”តិ អាហ។ សេនាបតិនា – “អញ្ញស្ស កស្សចិ ខាទនីយភោជនីយំ ទាតុំ មា ទេថា”តិ ឋបិតម្ហ អម្មាតិ។ កឹ បន មេ ហត្ថេ ខាទនីយំ ភោជនីយំ បស្សថាតិ? មាលាគុឡំ បស្សាមាតិ ។ កឹ តុម្ហាកំ សេនាបតិ មាលាគុឡបូជម្បិ កាតុំ ន ទេតីតិ? ទេតិ, អម្មាតិ។ តេន ហិ, អបេថ, អបេថាតិ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា មាលាគុឡំ គណ្ហាបេថ ភគវាតិ អាហ។ ភគវា ឯកំ សេនាបតិស្សុបដ្ឋាកំ ឱលោកេត្វា មាលាគុឡំ គណ្ហាបេសិ។ សា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា – “ភគវា, ភវាភវេ និព្ពត្តិយំ មេ សតិ បរិតស្សនជីវិតំ នាម មា ហោតុ, អយំ សុមនមាលា វិយ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ បិយាវ ហោមិ, នាមេន ច សុមនា យេវា”តិ បត្ថនំ កត្វា សត្ថារា – “សុខិនី ហោហី”តិ វុត្តា វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។

ភគវា សេនាបតិស្ស គេហំ គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ សេនាបតិ យាគុំ គហេត្វា ឧបគញ្ឆិ, សត្ថា បត្តំ បិទហិ។ និសិន្នោ, ភន្តេ, ភិក្ខុសង្ឃោតិ។ អត្ថិ នោ ឯកោ អន្តរា បិណ្ឌបាតោ លទ្ធោតិ។ សោ មាលំ អបនេត្វា បិណ្ឌបាតំ អទ្ទស។ ចូឡុបដ្ឋាកោ អាហ – “សាមិ, មាលាតិ មំ វត្វា មាតុគាមោ វញ្ចេសី”តិ។ បាយាសោ ភគវន្តំ

អាទី កត្វា សព្ពេសំ ភិក្ខូនំ បហោតិ។ សេនាបតិបិ អត្តនោ ទេយ្យធម្មំ អទាសិ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចំ កត្វា មង្គលំ វត្វា បក្កាមិ។ សេនាបតិ – “កា នាម សា បិណ្ឌបាតមទាសី”តិ បុច្ឆិ។ សេដ្ឋិធីតា, សាមីតិ។ សប្បញ្ញា សា ឥត្ថី, ឯវរូបាយ ឃរេ វសន្តិយា បុរិសស្ស សគ្គសម្បត្តិ នាម ន ទុល្លភាតិ តំ អានេត្វា ជេដ្ឋិកដ្ឋានេ ឋបេសិ។

បុនទិវសេ នាគរា ទានមទំសុ, បុនទិវសេ រាជាតិ ឯកន្តរិកាយ ទានំ ទាតុំ អារភឹសុ។ រាជាបិ ចរបុរិសេ ឋបេត្វា នាគរេហិ ទិន្នទានតោ អតិរេកតរំ ទេតិ, នាគរាបិ តថេវ កត្វា រញ្ញា ទិន្នទានតោ អតិរេកតរំ។ រាជគេហេ នាដកិត្ថិយោ ទហរសាមណេរេ វទន្តិ – “គណ្ហថ, តាតា, ន គហបតិកានំ គត្តវត្ថាទីសុ បុញ្ឆិត្វា ពាឡទារកានំ ខេឡសិង្ឃាណិកាទិធោវនហត្ថេហិ កតំ , សុចិ បណីតំ កត”ន្តិ។ បុនទិវសេ នាគរាបិ ទទមានា វទន្តិ – “គណ្ហថ, តាតា, ន នគរគាមនិគមាទីសុ សង្កឌ្ឍិតតណ្ឌុលខីរទធិសប្បិអាទីហិ, ន អញ្ញេសំ ជង្ឃសីសបិដ្ឋិអាទីនិ ភញ្ជិត្វា អាហរាបិតេហិ កតំ, ជាតិសប្បិខីរាទីហិយេវ កត”ន្តិ។ ឯវំ សត្តសុ សំវច្ឆរេសុ សត្តសុ មាសេសុ សត្តសុ ទិវសេសុ ច អតិក្កន្តេសុ អថ ភគវតោ អយំ វិតក្កោ ឧទបាទិ។ តេន វុត្តំ – “សម្ពោធិតោ សត្ត សំវច្ឆរានិ សត្ត មាសានិ សត្ត ទិវសានិ អតិក្កមិត្វា ឧទបាទី”តិ។

៨៧. **អញ្ញតរោ មហាព្រហ្មា**តិ ធម្មទេសនំ អាយាចិតព្រហ្មាវ។

៨៩. **ចតុរាសីតិ អាវាសសហស្សានី**តិ ចតុរាសីតិ វិហារសហស្សានិ។ តេ សព្ពេបិ ទ្វាទសសហស្ស ភិក្ខុគណ្ហនកា មហាវិហារា អភយគិរិចេតិយបព្ពតចិត្តលបព្ពតមហាវិហារសទិសាវ អហេសុំ។

៩០. **ខន្តី បរមំ តបោ**តិ អធិវាសនខន្តិ នាម បរមំ តបោ។ **តិតិក្ខា**តិ ខន្តិយា ឯវ វេវចនំ។ តិតិក្ខាសង្ខាតា អធិវាសនខន្តិ ឧត្តមំ តបោតិ អត្ថោ។ **និព្ពានំ បរម**ន្តិ សព្ពាការេន បន និព្ពានំ បរមន្តិ វទន្តិ ពុទ្ធា។ **ន ហិ បព្ពជិតោ បរូបឃាតី**តិ យោ អធិវាសនខន្តិវិរហិតត្តា បរំ ឧបឃាតេតិ ពាធេតិ ហឹសតិ, សោ បព្ពជិតោ នាម ន ហោតិ។ ចតុត្ថបាទោ បន តស្សេវ វេវចនំ។ “ន ហិ បព្ពជិតោ”តិ ឯតស្ស ហិ ន សមណោ ហោតីតិ វេវចនំ។ បរូបឃាតីតិ ឯតស្ស **បរំ វិហេឋយន្តោ**តិ វេវចនំ។ អថ វា **បរូបឃាតី**តិ សីលូបឃាតី។ សីលញ្ហិ ឧត្តមដ្ឋេន បរន្តិ វុច្ចតិ។ យោ ច សមណោ បរំ យំ កញ្ចិ សត្តំ វិហេឋយន្តោ បរូបឃាតី ហោតិ, អត្តនោ សីលំ វិនាសកោ, សោ បព្ពជិតោ នាម ន ហោតីតិ អត្ថោ។ អថវា យោ អធិវាសនខន្តិយា អភាវតោ បរូបឃាតី ហោតិ, បរំ អន្តមសោ ឌំសមកសម្បិ សញ្ចិច្ច ជីវិតា វោរោបេតិ, សោ ន ហិ បព្ពជិតោ។ កឹ ការណា? មលស្ស អបព្ពាជិតត្តា។ “បព្ពាជយមត្តនោ មលំ, តស្មា បព្ពជិតោតិ វុច្ចតី”តិ (ធ. ប. ៣៨៨) ឥទញ្ហិ បព្ពជិតលក្ខណំ។ យោបិ ន ហេវ ខោ ឧបឃាតេតិ, ន មារេតិ, អបិ ច ទណ្ឌាទីហិ វិហេឋេតិ, សោ បរំ វិហេឋយន្តោ សមណោ ន ហោតិ។ កឹ ការណា? វិហេសាយ អសមិតត្តា។ “សមិតត្តា ហិ បាបានំ , សមណោតិ បវុច្ចតី”តិ (ធ. ប. ២៦៥) ឥទញ្ហិ សមណលក្ខណំ។

ទុតិយគាថាយ **សព្ពបាបស្សា**តិ សព្ពាកុសលស្ស។ **អករណ**ន្តិ អនុប្បាទនំ។ **កុសលស្សា**តិ ចតុភូមិកកុសលស្ស។ **ឧបសម្បទា**តិ បដិលាភោ។ **សចិត្តបរិយោទបន**ន្តិ អត្តនោ ចិត្តជោតនំ, តំ បន អរហត្តេន ហោតិ។ ឥតិ សីលសំវរេន សព្ពបាបំ បហាយ សមថវិបស្សនាហិ កុសលំ សម្បាទេត្វា អរហត្តផលេន ចិត្តំ បរិយោទាបេតព្ពន្តិ ឯតំ ពុទ្ធានំ សាសនំ ឱវាទោ អនុសិដ្ឋី តិ។

តតិយគាថាយ **អនូបវាទោ**តិ វាចាយ កស្សចិ អនុបវទនំ។ **អនូបឃាតោ**តិ កាយេន ឧបឃាតស្ស អករណំ។ **បាតិមោក្ខេ**តិ យំ តំ បអតិមោក្ខំ, អតិបមោក្ខំ, ឧត្តមសីលំ, បាតិ វា អគតិវិសេសេហិ មោក្ខេតិ ទុគ្គតិភយេហិ, យោ វា នំ បាតិ, តំ មោក្ខេតីតិ “បាតិមោក្ខ”ន្តិ វុច្ចតិ។ តស្មឹ បាតិមោក្ខេ ច សំវរោ។ **មត្តញ្ញុតា**តិ បដិគ្គហណបរិភោគវសេន បមាណញ្ញុតា។ **បន្តញ្ច សយនាសន**ន្តិ សយនាសនញ្ច សង្ឃដ្ដនវិរហិតន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ ទ្វីហិយេវ បច្ចយេហិ ចតុបច្ចយសន្តោសោ ទីបិតោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ **ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន**ន្តិ ឯតំ បរស្ស អនុបវទនំ អនុបឃាតនំ បាតិមោក្ខសំវរោ បដិគ្គហណបរិភោគេសុ មត្តញ្ញុតា អដ្ឋសមាបត្តិវសិភាវាយ វិវិត្តសេនាសនសេវនញ្ច ពុទ្ធានំ សាសនំ ឱវាទោ អនុសិដ្ឋីតិ។ ឥមា បន សព្ពពុទ្ធានំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសគាថា ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។

ទេវតារោចនវណ្ណនា

៩១. ឯកមិទាហន្តិអាទិមាហ។ ឯតា ច ឥមិនា វិបស្សិស្ស ភគវតោ អបទានានុសារេន វិត្ថារកថនេន – “តថាគតស្សេវេសា, ភិក្ខវេ, ធម្មធាតុ សុប្បដិវិទ្ធា”តិ ឯវំ វុត្តាយ ធម្មធាតុយា សុប្បដិវិទ្ធភាវំ បកាសេត្វា ឥទានិ – “ទេវតាបិ តថាគតស្ស ឯតមត្ថំ អារោចេសុ”ន្តិ វុត្តំ ទេវតារោចនំ បកាសេតុំ **ឯកមិទាហ**ន្តិអាទិមាហ។

តត្ថ **សុភគវនេ**តិ ឯវំនាមកេ វនេ។ **សាលរាជមូលេ**តិ វនប្បតិជេដ្ឋកស្ស មូលេ។ **កាមច្ឆន្ទំ វិរាជេត្វា**តិ អនាគាមិមគ្គេន មូលសមុគ្ឃាតវសេន វិរាជេត្វា។ យថា ច វិបស្សិស្ស, ឯវំ សេសពុទ្ធានម្បិ សាសនេ វុត្ថព្រហ្មចរិយា ទេវតា អារោចយិំសុ, បាឡិ បន វិបស្សិស្ស ចេវ អម្ហាកញ្ច ភគវតោ វសេន អាគតា។

តត្ថ អត្តនោ សម្បត្តិយា ន ហាយន្តិ, ន វិហាយន្តីតិ **អវិហា។** ន កញ្ចិ សត្តំ តបន្តីតិ **អតប្បា។** សុន្ទរទស្សនា អភិរូបា បាសាទិកាតិ **សុទស្សា។** សុដ្ឋុ បស្សន្តិ, សុន្ទរមេតេសំ វា ទស្សនន្តិ **សុទស្សី។** សព្ពេហេវ ច សគុណេហិ ភវសម្បត្តិយា ច ជេដ្ឋា, នត្ថេត្ថ កនិដ្ឋាតិ **អកនិដ្ឋា។**

ឥធ ឋត្វា ភាណវារា សមោធានេតព្ពា។ ឥមស្មិញ្ហិ សុត្តេ វិបស្សិស្ស ភគវតោ អបទានវសេន តយោ ភាណវារា វុត្តា។ យថា ច វិបស្សិស្ស, ឯវំ សិខីអាទីនម្បិ អបទានវសេន វុត្តាវ។ បាឡិ បន សង្ខិត្តា។ ឥតិ សត្តន្នំ ពុទ្ធានំ វសេន អម្ហាកំ ភគវតា ឯកវីសតិ ភាណវារា កថិតា។ តថា អវិហេហិ។ តថា អតប្បេហិ។ តថា សុទស្សេហិ។ តថា សុទស្សីហិ។ តថា អកនិដ្ឋេហីតិ សព្ពម្បិ ឆព្ពីសតិភាណវារសតំ ហោតិ។ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ អញ្ញំ សុត្តំ ឆព្ពីសតិភាណវារសតបរិមាណំ នាម នត្ថិ, សុត្តន្តរាជា នាម អយំ សុត្តន្តោតិ វេទិតព្ពោ។ ឥតោ បរំ អនុសន្ធិទ្វយម្បិ និយ្យាតេន្តោ **ឥតិ ខោ ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានមេវាតិ។

ឥតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ

មហាបទានសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. មហានិទានសុត្តវណ្ណនា

និទានវណ្ណនា

៩៥. ឯវំ មេ សុតំ...បេ.... កុរូសូតិ មហានិទានសុត្តំ។ តត្រាយំ អនុត្តានបទវណ្ណនា។ **កុរូសុ វិហរតី**តិ កុរូនាម ជានបទិនោ រាជកុមារា, តេសំ និវាសោ ឯកោបិ ជនបទោ រុឡ្ហីសទ្ទេន “កុរូ”តិ វុច្ចតិ។ តស្មឹ កុរូសុ ជនបទេ។ អដ្ឋកថាចរិយា បនាហុ – មន្ធាតុកាលេ តីសុ ទីបេសុ មនុស្សា “ជម្ពុទីបោ នាម ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធមហាសាវកចក្កវត្តិប្បភុតីនំ ឧត្តមមនុស្សានំ ឧប្បត្តិភូមិ ឧត្តមទីបោ អតិរមណីយោ”តិ សុត្វា រញ្ញោ មន្ធាតុចក្កវត្តិនា ចក្ករតនំ បុរក្ខត្វា ចត្តារោ ទីបេ អនុសំយាយន្តេន សទ្ធឹ អាគមំសុ។ តតោ រាជា បរិណាយករតនំ បុច្ឆិ – “អត្ថិ នុ ខោ មនុស្សលោកតោ រមណីយតរំ ឋាន”ន្តិ។ កស្មា ទេវ ឯវំ ភណសិ? កឹ ន បស្សសិ ចន្ទិមសូរិយានំ អានុភាវំ, ននុ ឯតេសំ ឋានំ ឥតោ រមណីយតរន្តិ? រាជា ចក្ករតនំ បុរក្ខត្វា តត្ថ អគមាសិ។ ចត្តារោ មហារាជានោ – “មន្ធាតុមហារាជា អាគតោ”តិ សុត្វាវ “មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ រាជា, ន សក្កា យុទ្ធេន បដិពាហិតុ”ន្តិ សកំ រជ្ជំ និយ្យាតេសុំ។ សោ តំ គហេត្វា បុន បុច្ឆិ – “អត្ថិ នុ ខោ ឥតោ រមណីយតរំ ឋាន”ន្តិ?

អថស្ស តាវតឹសភវនំ កថយឹសុ។ “តាវតឹសភវនំ, ទេវ, ឥតោ រមណីយតរំ។ តត្ថ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ ឥមេ ចត្តារោ មហារាជានោ បរិចារកា ទោវារិកភូមិយំ តិដ្ឋន្តិ, សក្កោ ទេវរាជា មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ, តស្សិមានិ ឧបភោគដ្ឋានានិ – យោជនសហស្សុព្ពេធោ វេជយន្តោ បាសាទោ, បញ្ចយោជនសតុព្ពេធា សុធម្មា ទេវសភា, ទិយឌ្ឍយោជនសតិកោ វេជយន្តរថោ តថា ឯរាវណោ ហត្ថី , ទិព្ពរុក្ខសហស្សប្បដិមណ្ឌិតំ នន្ទនវនំ, ចិត្តលតាវនំ, ផារុសកវនំ, មិស្សកវនំ, យោជនសតុព្ពេធោ បារិច្ឆត្តកោ កោវិឡារោ, តស្ស ហេដ្ឋា សដ្ឋិយោជនាយាមា បញ្ញាសយោជនវិត្ថតា បញ្ចទសយោជនុព្ពេធា ជយកុសុមបុប្ផវណ្ណា បណ្ឌុកម្ពលសិលា, យស្សា មុទុតាយ សក្កស្ស និសីទតោ ឧបឌ្ឍកាយោ អនុបវិសតី”តិ។

តំ សុត្វា រាជា តត្ថ គន្តុកាមោ ចក្ករតនំ អព្ភុក្កិរិ។ តំ អាកាសេ បតិដ្ឋាសិ សទ្ធឹ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ។ អថ ទ្វិន្នំ ទេវលោកានំ វេមជ្ឈតោ ចក្ករតនំ ឱតរិត្វា បថវិយំ បតិដ្ឋាសិ សទ្ធឹ បរិណាយករតនបមុខាយ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ។ រាជា ឯកកោវ តាវតឹសភវនំ អគមាសិ។ សក្កោ – “មន្ធាតា អាគតោ”តិ សុត្វាវ តស្ស បច្ចុគ្គមនំ កត្វា – “ស្វាគតំ, តេ មហារាជ, សកំ តេ មហារាជ, អនុសាស មហារាជា”តិ វត្វា សទ្ធឹ នាដកេហិ រជ្ជំ ទ្វេ ភាគេ កត្វា ឯកំ ភាគមទាសិ។ រញ្ញោ តាវតឹសភវនេ បតិដ្ឋិតមត្តស្សេវ មនុស្សភាវោ វិគច្ឆិ, ទេវភាវោ បាតុរហោសិ។ តស្ស កិរ សក្កេន សទ្ធឹ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ និសិន្នស្ស អក្ខិនិមិសមត្តេន នានត្តំ បញ្ញាយតិ។ តំ អសល្លក្ខេន្តា ទេវា សក្កស្ស ច តស្ស ច នានត្តេ មុយ្ហន្តិ។ សោ តត្ថ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវមានោ យាវ ឆត្តឹស សក្កា ឧប្បជ្ជិត្វា ចុតា, តាវ រជ្ជំ ការេត្វា អតិត្តោវ កាមេហិ តតោ ចវិត្វា អត្តនោ ឧយ្យានេ បតិដ្ឋិតោ វាតាតបេន ផុដ្ឋគត្តោ កាលមកាសិ។

ចក្ករតនេ បន បុន បថវិយំ បតិដ្ឋិតេ បរិណាយករតនំ សុវណ្ណបដ្ដេ មន្ធាតុ ឧបាហនំ លិខាបេត្វា ឥទំ មន្ធាតុ រជ្ជន្តិ រជ្ជមនុសាសិ។ តេបិ តីហិ ទីបេហិ អាគតមនុស្សា បុន គន្តុំ អសក្កោន្តា បរិណាយករតនំ ឧបសង្កមិត្វា – “ទេវ, មយំ រញ្ញោ អានុភាវេន អាគតា, ឥទានិ គន្តុំ ន សក្កោម, វសនដ្ឋានំ នោ ទេហី”តិ យាចឹសុ។ សោ តេសំ ឯកមេកំ ជនបទមទាសិ។ តត្ថ បុព្ពវិទេហតោ អាគតមនុស្សេហិ អាវសិតបទេសោ តាយេវ បុរិមសញ្ញាយ – “វិទេហរដ្ឋ”ន្តិ នាមំ លភិ, អបរគោយានតោ អាគតមនុស្សេហិ អាវសិតបទេសោ “អបរន្តជនបទោ”តិ នាមំ លភិ, ឧត្តរកុរុតោ អាគតមនុស្សេហិ អាវសិតបទេសោ “កុរុរដ្ឋ”ន្តិ នាមំ លភិ, ពហុកេ បន គាមនិគមាទយោ ឧបាទាយ ពហុវចនេន វោហរិយតិ។ តេន វុត្តំ – “កុរូសុ វិហរតី”តិ។

កម្មាសធម្មំ នាម កុរូនំ និគមោតិ **កម្មាសធម្ម**ន្តិ ឯត្ថ កេចិ ធ-ការស្ស ទ-ការេន អត្ថំ វណ្ណយន្តិ។ កម្មាសោ ឯត្ថ ទមិតោតិ **កម្មាសទម្មោ។ កម្មាសោ**តិ កម្មាសបាទោ បោរិសាទោ វុច្ចតិ។ តស្ស កិរ បាទេ ខាណុកេន វិទ្ធដ្ឋានេ វណោ រុហន្តោ ចិត្តទារុសទិសោ ហុត្វា រុហិ។ តស្មា កម្មាសបាទោតិ បញ្ញាយិត្ថ។ សោ ច តស្មឹ ឱកាសេ ទមិតោ បោរិសាទភាវតោ បដិសេធិតោ ។ កេន? មហាសត្តេន។ កតរស្មឹ ជាតកេតិ? **មហាសុតសោមជាតកេ**តិ ឯកេ។ ឥមេ បន ថេរា **ជយទ្ទិសជាតកេ**តិ វទន្តិ។ តទា ហិ មហាសត្តេន កម្មាសបាទោ ទមិតោ។ យថាហ –

> “បុត្តោ យទា ហោមិ ជយទ្ទិសស្ស;
> បញ្ចាលរដ្ឋធិបតិស្ស អត្រជោ។

ចជិត្វាន បាណំ បិតរំ បមោចយិ;
កម្មាសបាទម្បិ ចហំ បសាទយិ”ន្តិ។

កេចិ បន ធ-ការេនេវ អត្ថំ វណ្ណយន្តិ។ កុរុរដ្ឋវាសីនំ កិរ កុរុវត្តធម្មោ, តស្មឹ កម្មាសោ ជាតោ, តស្មា តំ ឋានំ កម្មាសោ ឯត្ថ ធម្មោ ជាតោតិ កម្មាសធម្មន្តិ វុច្ចតិ។ តត្ថ និវិដ្ឋនិគមស្សាបិ ឯតទេវ នាមំ។ ភុម្មវចនេន កស្មា ន វុត្តន្តិ។ អវសនោកាសតោ។ ភគវតោ កិរ តស្មឹ និគមេ វសនោកាសោ កោចិ វិហារោ នាម នាហោសិ។ និគមតោ បន អបក្កម្ម អញ្ញតរស្មឹ ឧទកសម្បន្នេ រមណីយេ ភូមិភាគេ មហាវនសណ្ឌោ អហោសិ តត្ថ ភគវា វិហាសិ, តំ និគមំ គោចរគាមំ កត្វា។ តស្មា ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ – “កុរូសុ វិហរតិ កម្មាសធម្មំ នាម កុរូនំ និគមោ, តំ គោចរគាមំ កត្វា”តិ។

អាយស្មាតិ បិយវចនមេតំ, គារវវចនមេតំ។ **អានន្ទោ**តិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ។ **ឯកមន្ត**ន្តិ ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោ – “វិសមំ ចន្ទិមសូរិយា បរិវត្តន្តី”តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៧០) វិយ។ តស្មា យថា និសិន្នោ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ហោតិ, តថា និសីទីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ភុម្មត្ថេ វា ឯតំ ឧបយោគវចនំ **និសីទី**តិ ឧបាវិសិ។ បណ្ឌិតា ហិ គរុដ្ឋានិយំ ឧបសង្កមិត្វា អាសនកុសលតាយ ឯកមន្តំ និសីទន្តិ។ អយញ្ច តេសំ អញ្ញតរោ, តស្មា ឯកមន្តំ និសីទិ។

កថំ និសិន្នោ ខោ បន ឯកមន្តំ និសិន្នោ ហោតីតិ? ឆ និសជ្ជទោសេ វជ្ជេត្វា។ សេយ្យថិទំ – អតិទូរំ, អច្ចាសន្នំ, ឧបរិវាតំ, ឧន្នតប្បទេសំ, អតិសម្មុខំ, អតិបច្ឆាតិ។ អតិទូរេ និសិន្នោ ហិ សចេ កថេតុកាមោ ហោតិ, ឧច្ចាសទ្ទេន កថេតព្ពំ ហោតិ។ អច្ចាសន្នេ និសិន្នោ សង្ឃដ្ដនំ ករោតិ។ ឧបរិវាតេ និសិន្នោ សរីរគន្ធេន ពាធតិ។ ឧន្នតប្បទេសេ និសិន្នោ អគារវំ បកាសេតិ។ អតិសម្មុខា និសិន្នោ សចេ ទដ្ឋុកាមោ ហោតិ, ចក្ខុនា ចក្ខុំ អាហច្ច ទដ្ឋព្ពំ ហោតិ។ អតិបច្ឆា និសិន្នោ សចេ ទដ្ឋុកាមោ ហោតិ, គីវំ បរិវត្តេត្វា ទដ្ឋព្ពំ ហោតិ។ តស្មា អយម្បិ តិក្ខត្តុំ ភគវន្តំ បទក្ខិណំ កត្វា សក្កច្ចំ វន្ទិត្វា ឯតេ ឆ និសជ្ជទោសេ វជ្ជេត្វា ទក្ខិណជាណុមណ្ឌលស្ស អភិមុខដ្ឋានេ ឆព្ពណ្ណានំ ពុទ្ធរស្មីនំ អន្តោ បវិសិត្វា បសន្នលាខារសំ វិគាហន្តោ វិយ សុវណ្ណបដំ បារុបន្តោ វិយ រត្តុប្បលមាលាវិតានមជ្ឈំ បវិសន្តោ វិយ ច ធម្មភណ្ឌាគារិកោ អាយស្មា អានន្ទោ និសីទិ។ តេន វុត្តំ – “ឯកមន្តំ និសីទី”តិ។

កាយ បន វេលាយ, កេន ការណេន អយមាយស្មា ភគវន្តំ ឧបសង្កមន្តោតិ? សាយន្ហវេលាយំ បច្ចយាការបញ្ហបុច្ឆនការណេន។ តំ ទិវសំ កិរាយមាយស្មា កុលសង្គហត្ថាយ ឃរទ្វារេ ឃរទ្វារេ សហស្សភណ្ឌិកំ និក្ខិបន្តោ វិយ កម្មាសធម្មគាមំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ សត្ថុ វត្តំ ទស្សេត្វា សត្ថរិ គន្ធកុដឹ បវិដ្ឋេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា អត្តនោ ទិវាដ្ឋានំ គន្ត្វា អន្តេវាសិកេសុ វត្តំ ទស្សេត្វា បដិក្កន្តេសុ ទិវាដ្ឋានំ បដិសម្មជ្ជិត្វា ចម្មក្ខណ្ឌំ បញ្ញបេត្វា ឧទកតុម្ពតោ ឧទកំ គហេត្វា ឧទកេន ហត្ថបាទេ សីតលេ កត្វា បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នោ សោតាបត្តិផលសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិ។ អថ បរិច្ឆិន្នកាលវសេន សមាបត្តិតោ ឧដ្ឋាយ បច្ចយាការេ ញាណំ ឱតារេសិ។ សោ – “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិអាទិតោ បដ្ឋាយ អន្តំ, អន្តតោ បដ្ឋាយ អាទឹ, ឧភយន្តតោ បដ្ឋាយ មជ្ឈំ, មជ្ឈតោ បដ្ឋាយ ឧភោ អន្តេ បាបេន្តោ តិក្ខត្តុំ ទ្វាទសបទំ បច្ចយាការំ សម្មសិ។ តស្សេវំ សម្មសន្តស្ស បច្ចយាការោ វិភូតោ ហុត្វា ឧត្តានកុត្តានកោ វិយ ឧបដ្ឋាសិ។

តតោ ចិន្តេសិ – “អយំ បច្ចយាការោ សព្ពពុទ្ធេហិ – ‘គម្ភីរោ ចេវ គម្ភីរាវភាសោ ចា’តិ កថិតោ, មយ្ហំ ខោ បន បទេសញាណេ ឋិតស្ស សាវកស្ស សតោ ឧត្តានោ វិភូតោ បាកដោ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ, មយ្ហំយេវ នុ ខោ ឯស ឧត្តានកោ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ, ឧទាហុ អញ្ញេសម្បី”តិ? អថស្ស ឯតទហោសិ – “ហន្ទាហំ ឥមំ បញ្ហំ គហេត្វា ភគវន្តំ បុច្ឆាមិ, អទ្ធា មេ ភគវា ឥមំ អត្ថុប្បត្តឹ កត្វា សាលិន្ទំ សិនេរុំ ឧក្ខិបន្តោ វិយ ឯកំ សុត្តន្តកថំ កថេត្វា ទស្សេស្សតិ។ ពុទ្ធានញ្ហិ វិនយបញ្ញត្តឹ, ភុម្មន្តរំ, បច្ចយាការំ, សមយន្តរន្តិ ឥមានិ ចត្តារិ ឋានានិ បត្វា គជ្ជិតំ មហន្តំ ហោតិ, ញាណំ អនុបវិសតិ, ពុទ្ធញាណស្ស មហន្តភាវោ បញ្ញាយតិ, ទេសនា គម្ភីរា ហោតិ តិលក្ខណព្ភាហតា សុញ្ញតបដិសំយុត្តា”តិ។

សោ កិញ្ចាបិ បកតិយាវ ឯកទិវសេ សតវារម្បិ សហស្សវារម្បិ ភគវន្តំ ឧបសង្កមន្តោ ន អហេតុអការណេន ឧបសង្កមតិ, តំ ទិវសំ បន ឥមំ បញ្ហំ គហេត្វា – “ឥមំ ពុទ្ធគន្ធហត្ថឹ អាបជ្ជ ញាណកោញ្ចនាទំ សោស្សាមិ, ពុទ្ធសីហំ អាបជ្ជ ញាណសីហនាទំ សោស្សាមិ, ពុទ្ធសិន្ធវំ អាបជ្ជ ញាណបទវិក្កមំ បស្សិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទិវាដ្ឋានា ឧដ្ឋាយ ចម្មក្ខណ្ឌំ បប្ផោដេត្វា អាទាយ សាយន្ហសមយេ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិ។ តេន វុត្តំ – “សាយន្ហវេលាយំ បច្ចយាការបញ្ហបុច្ឆនការណេន ឧបសង្កមន្តោ”តិ។

យាវ គម្ភីរោតិ ឯត្ថ យាវសទ្ទោ បមាណាតិក្កមេ, អតិក្កម្ម បមាណំ គម្ភីរោ, អតិគម្ភីរោតិ អត្ថោ។ **គម្ភីរាវភាសោ**តិ គម្ភីរោវ ហុត្វា អវភាសតិ, ទិស្សតីតិ អត្ថោ។ ឯកញ្ហិ ឧត្តានមេវ គម្ភីរាវភាសំ ហោតិ បូតិបណ្ណាទិវសេន កាឡវណ្ណបុរាណឧទកំ វិយ។ តញ្ហិ ជាណុប្បមាណម្បិ សតបោរិសំ វិយ ទិស្សតិ។ ឯកំ គម្ភីរំ ឧត្តានាវភាសំ ហោតិ មណិគង្គាយ វិប្បសន្នឧទកំ វិយ។ តញ្ហិ សតបោរិសម្បិ ជាណុប្បមាណំ វិយ ខាយតិ។ ឯកំ ឧត្តានំ ឧត្តានាវភាសំ ហោតិ ចាដិអាទីសុ ឧទកំ វិយ។ ឯកំ គម្ភីរំ គម្ភីរាវភាសំ ហោតិ សិនេរុបាទកមហាសមុទ្ទេ ឧទកំ វិយ។ ឯវំ ឧទកមេវ ចត្តារិ នាមានិ លភតិ។ បដិច្ចសមុប្បាទេ បនេតំ នត្ថិ។ អយញ្ហិ គម្ភីរោ ចេវ គម្ភីរាវភាសោ ចាតិ ឯកមេវ នាមំ លភតិ។ ឯវរូបោ សមានោបិ អថ ច បន មេ ឧត្តានកុត្តានកោ វិយ ខាយតិ, យទិទំ អច្ឆរិយំ, ភន្តេ, អព្ភុតំ ភន្តេតិ។ ឯវំ អត្តនោ វិម្ហយំ បកាសេន្តោ បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា តុណ្ហីភូតោ និសីទិ។

ភគវា តស្ស វចនំ សុត្វា – “អានន្ទោ ភវគ្គគ្គហណាយ ហត្ថំ បសារេន្តោ វិយ, សិនេរុំ ឆិន្ទិត្វា មិញ្ជំ នីហរិតុំ វាយមមានោ វិយ, វិនា នាវាយ មហាសមុទ្ទំ តរិតុកាមោ វិយ, បថវឹ បរិវត្តេត្វា បថវោជំ គហេតុំ វាយមមានោ វិយ ពុទ្ធវិសយបញ្ហំ អត្តនោ ឧត្តានំ វទតិ។ ហន្ទស្ស គម្ភីរភាវំ អាចិក្ខិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា **មា ហេវ**ន្តិអាទិមាហ។

តត្ថ **មា ហេវ**ន្តិ ហ-ការោ និបាតមត្តំ។ ឯវំ មា ភណីតិ អត្ថោ។ មា ហេវន្តិ ច ឥទំ វចនំ ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ឧស្សាទេន្តោបិ ភណតិ អបសាទេន្តោបិ។

ឧស្សាទនាវណ្ណនា

តត្ថ ឧស្សាទេន្តោ – អានន្ទ, ត្វំ មហាបញ្ញោ វិសទញាណោ, តេន តេ គម្ភីរោបិ បដិច្ចសមុប្បាទោ ឧត្តានកោ វិយ ខាយតិ។ អញ្ញេសំ បនេស ឧត្តានកោតិ ន សល្លក្ខេតព្ពោ, គម្ភីរោយេវ ច គម្ភីរាវភាសោ ច។ តត្ថ ចតស្សោ ឧបមា វទន្តិ។ ឆមាសេ សុភោជនរសបុដ្ឋស្ស កិរ កតយោគស្ស មហាមល្លស្ស សមជ្ជសមយេ កតមល្លបាសាណបរិចយស្ស យុទ្ធភូមឹ គច្ឆន្តស្ស អន្តរា មល្លបាសាណំ ទស្សេសុំ, សោ – កឹ ឯតន្តិ អាហ។ មល្លបាសាណោតិ។ អាហរថ នន្តិ។ ឧក្ខិបិតុំ ន សក្កោមាតិ វុត្តេ សយំ គន្ត្វា កុហឹ ឥមស្ស ភារិយដ្ឋានន្តិ វត្វា ទ្វីហិ ហត្ថេហិ ទ្វេ បាសាណេ ឧក្ខិបិត្វា កីឡាគុឡេ វិយ ខិបិត្វា អគមាសិ។ តត្ថ មល្លស្ស មល្លបាសាណោ លហុកោបិ ន អញ្ញេសំ លហុកោតិ វត្តព្ពោ។ ឆមាសេ សុភោជនរសបុដ្ឋោ មល្លោ វិយ ហិ កប្បសតសហស្សំ អភិនីហារសម្បន្នោ អាយស្មា អានន្ទោ, យថា មល្លស្ស មហាពលតាយ មល្លបាសាណោ លហុកោ, ឯវំ ថេរស្ស មហាបញ្ញតាយ បដិច្ចសមុប្បាទោ ឧត្តានោ, សោ អញ្ញេសំ ឧត្តានោតិ ន វត្តព្ពោ។

មហាសមុទ្ទេ ច តិមិនាម មច្ឆោ ទ្វិយោជនសតិកោ តិមិង្គលោ តិយោជនសតិកោ, តិមិបិង្គលោ ចតុយោជនសតិកោ តិមិរបិង្គលោ បញ្ចយោជនសតិកោ, អានន្ទោ តិមិនន្ទោ អជ្ឈារោហោ មហាតិមីតិ ឥមេ ចត្តារោ យោជនសហស្សិកា។ តត្ថ តិមិរបិង្គលេនេវ ទីបេន្តិ។ តស្ស កិរ ទក្ខិណកណ្ណំ ចាលេន្តស្ស បញ្ចយោជនសតេ បទេសេ ឧទកំ ចលតិ។ តថា វាមកណ្ណំ។ តថា នង្គុដ្ឋំ, តថា សីសំ។ ទ្វេ បន កណ្ណេ ចាលេត្វា នង្គុដ្ឋេន ឧទកំ បហរិត្វា សីសំ អបរាបរំ កត្វា កីឡិតុំ អារទ្ធស្ស សត្តដ្ឋយោជនសតេ បទេសេ ភាជនេ បក្ខិបិត្វា ឧទ្ធនេ អារោបិតំ វិយ ឧទកំ បក្កុថតិ, តិយោជនសតមត្តេ បទេសេ ឧទកំ បិដ្ឋឹ ឆាទេតុំ ន សក្កោតិ។ សោ ឯវំ វទេយ្យ – “អយំ មហាសមុទ្ទោ គម្ភីរោ គម្ភីរោតិ វទន្តិ កុតស្ស គម្ភីរតា, មយំ បិដ្ឋិបដិច្ឆាទនមត្តម្បិ ឧទកំ ន លភាមា”តិ។ តត្ថ កាយុបបន្នស្ស តិមិរបិង្គលស្ស មហាសមុទ្ទោ ឧត្តានោតិ, អញ្ញេសំ ខុទ្ទកមច្ឆានំ ឧត្តានោតិ ន វត្តព្ពោ, ឯវមេវ ញាណុបបន្នស្ស ថេរស្ស បដិច្ចសមុប្បាទោ ឧត្តានោតិ, អញ្ញេសម្បិ ឧត្តានោតិ ន វត្តព្ពោ។

សុបណ្ណរាជា ច ទិយឌ្ឍយោជនសតិកោ, តស្ស ទក្ខិណបក្ខោ បញ្ញាសយោជនិកោ ហោតិ តថា វាមបក្ខោ, បិញ្ឆវដ្ដិ សដ្ឋិយោជនិកា, គីវា តឹសយោជនិកា, មុខំ នវយោជនំ, បាទា ទ្វាទសយោជនិកា។ តស្មឹ សុបណ្ណវាតំ ទស្សេតុំ អារទ្ធេ សត្តដ្ឋយោជនសតំ ឋានំ នប្បហោតិ។ សោ ឯវំ វទេយ្យ – “អយំ អាកាសោ អនន្តោ អនន្តោតិ វទន្តិ, កុតស្ស អនន្តតា, មយំ បក្ខវាតប្បសារណោកាសម្បិ ន លភាមា”តិ។ តត្ថ កាយុបបន្នស្ស សុបណ្ណរញ្ញោ អាកាសោ បរិត្តោតិ, អញ្ញេសំ ខុទ្ទកបក្ខីនំ បរិត្តោតិ ន វត្តព្ពោ, ឯវមេវ ញាណុបបន្នស្ស ថេរស្ស បដិច្ចសមុប្បាទោ ឧត្តានោតិ, អញ្ញេសម្បិ ឧត្តានោតិ ន វត្តព្ពោ។

រាហុ អសុរិន្ទោ បន បាទន្តតោ យាវ កេសន្តា យោជនានំ ចត្តារិ សហស្សានិ អដ្ឋ ច សតានិ ហោតិ។ តស្ស ទ្វិន្នំ ពាហានំ អន្តរំ ទ្វាទសយោជនសតិកំ។ ពហលត្តេន ឆយោជនសតិកំ ។ ហត្ថបាទតលានិ តិយោជនសតិកានិ, តថា មុខំ។ ឯកេកំ អង្គុលិបព្ពំ បញ្ញាសយោជនំ, តថា ភមុកន្តរំ។ នលាដំ តិយោជនសតិកំ។ សីសំ នវយោជនសតិកំ។ តស្ស មហាសមុទ្ទំ ឱតិណ្ណស្ស គម្ភីរំ ឧទកំ ជាណុប្បមាណំ ហោតិ។

សោ ឯវំ វទេយ្យ – “អយំ មហាសមុទ្ទោ គម្ភីរោ គម្ភីរោតិ វទន្តិ, កុតស្ស គម្ភីរតា, មយំ ជាណុប្បមាណមត្តម្បិ ឧទកំ ន លភាមា”តិ។ តត្ថ កាយុបបន្នស្ស រាហុនោ មហាសមុទ្ទោ ឧត្តានោតិ, អញ្ញេសំ ឧត្តានោតិ ន វត្តព្ពោ, ឯវមេវ ញាណុបបន្នស្ស ថេរស្ស បដិច្ចសមុប្បាទោ ឧត្តានោតិ, អញ្ញេសម្បិ ឧត្តានោតិ ន វត្តព្ពោ។ ឯតមត្ថំ សន្ធាយ ភគវា – “មា ហេវំ, អានន្ទ, អវច; មា ហេវំ, អានន្ទ អវចា”តិ អាហ។

ថេរស្ស ហិ ចតូហិ ការណេហិ គម្ភីរោបិ បដិច្ចសមុប្បាទោ ឧត្តានោតិ ឧបដ្ឋាតិ។ កតមេហិ ចតូហិ? បុព្ពូបនិស្សយសម្បត្តិយា, តិត្ថវាសេន, សោតាបន្នតាយ, ពហុស្សុតភាវេនាតិ។

បុព្ពូបនិស្សយសម្បត្តិកថា

ឥតោ កិរ សតសហស្សិមេ កប្បេ បទុមុត្តរោ នាម សត្ថា លោកេ ឧប្បជ្ជិ។ តស្ស ហំសវតី នាម នគរំ អហោសិ, អានន្ទោ នាម រាជា បិតា , សុមេធា នាម ទេវី មាតា, ពោធិសត្តោ ឧត្តរកុមារោ នាម អហោសិ។ សោ បុត្តស្ស ជាតទិវសេ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខម្ម បព្ពជិត្វា បធានមនុយុញ្ជន្តោ អនុក្កមេន សព្ពញ្ញុតំ បត្វា – “អនេកជាតិសំសារ”ន្តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា សត្តាហំ ពោធិបល្លង្កេ វីតិនាមេត្វា បថវិយំ បាទំ បបេស្សាមីតិ បាទំ អភិនីហរិ។ អថ បថវិំ ភិន្ទិត្វា មហន្តំ បទុមំ ឧដ្ឋាសិ។ តស្ស ធុរបត្តានិ នវុតិហត្ថានិ, កេសរំ តិំសហត្ថំ, កណ្ណិកា ទ្វាទសហត្ថា, នវឃដប្បមាណោ រេណុ អហោសិ។

សត្ថា បន ឧព្ពេធតោ អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថុព្ពេធោ អហោសិ។ តស្ស ឧភិន្នំ ពាហានមន្តរំ អដ្ឋារសហត្ថំ, នលាដំ បញ្ចហត្ថំ, ហត្ថបាទា ឯកាទសហត្ថា។ តស្ស ឯកាទសហត្ថេន បាទេន ទ្វាទសហត្ថាយ កណ្ណិកាយ អក្កន្តមត្តាយ នវឃដប្បមាណោ រេណុ ឧដ្ឋាយ អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថំ បទេសំ ឧគ្គន្ត្វា ឱកិណ្ណមនោសិលាចុណ្ណំ វិយ បច្ចោកិណ្ណោ។ តទុបាទាយ ភគវា បទុមុត្តរោត្វេវ បញ្ញាយិត្ថ។ តស្ស ទេវិលោ ច សុជាតោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា អហេសុំ។ អមិតា ច អសមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា។ សុមនោ នាម ឧបដ្ឋាកោ។ បទុមុត្តរោ ភគវា បិតុសង្គហំ កុរុមានោ ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារោ ហំសវតិយា រាជធានិយា វសតិ។

កនិដ្ឋភាតា បនស្ស សុមនកុមារោ នាម។ តស្ស រាជា ហំសវតិតោ វីសតិយោជនសតេ ឋានេ ភោគគាមំ អទាសិ។ សោ កទាចិ អាគន្ត្វា បិតរញ្ច សត្ថារញ្ច បស្សតិ។ អថេកទិវសំ បច្ចន្តោ កុបិតោ។ សុមនោ រញ្ញោ បេសេសិ – “បច្ចន្តោ កុបិតោ”តិ។ រាជា “មយា ត្វំ តត្ថ កស្មា ឋបិតោ”តិ បដិបេសេសិ។ សោ និក្ខម្ម ចោរេ វូបសមេត្វា – “ឧបសន្តោ, ទេវ, ជនបទោ”តិ រញ្ញោ បេសេសិ។ រាជា តុដ្ឋោ – “សីឃំ មម បុត្តោ អាគច្ឆតូ”តិ អាហ។ តស្ស សហស្សមត្តា អមច្ចា ហោន្តិ។ សោ តេហិ សទ្ធិំ អន្តរាមគ្គេ មន្តេសិ – “មយ្ហំ បិតា តុដ្ឋោ, សចេ មេ វរំ ទេតិ, កិំ គណ្ហាមី”តិ។ អថ នំ ឯកច្ចេ “ហត្ថិំ គណ្ហថ, អស្សំ គណ្ហថ, រថំ គណ្ហថ, ជនបទំ គណ្ហថ, សត្តរតនានិ គណ្ហថា”តិ អាហំសុ។ អបរេ – “តុម្ហេ បថវិស្សរស្ស បុត្តា, តុម្ហាកំ ធនំ ន ទុល្លភំ, លទ្ធម្បិ ចេតំ សព្ពំ បហាយ គមនីយំ, បុញ្ញមេវ ឯកំ អាទាយ គមនីយំ; តស្មា តេ ទេវេ វរំ ទទមានេ តេមាសំ បទុមុត្តរំ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋាតុំ វរំ គណ្ហថា”តិ។ សោ – “តុម្ហេ មយ្ហំ កល្យាណមិត្តា, ន មមេតំ ចិត្តំ អត្ថិ, តុម្ហេហិ បន ឧប្បាទិតំ, ឯវំ ករិស្សាមី”តិ គន្ត្វា បិតរំ វន្ទិត្វា បិតរាបិ អាលិង្គេត្វា តស្ស មត្ថកេ ចុម្ពិត្វា – “វរំ តេ បុត្ត, ទេមី”តិ វុត្តេ “សាធុ មហារាជ, ឥច្ឆាមហំ មហារាជ ភគវន្តំ តេមាសំ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហន្តោ ជីវិតំ អវញ្ឈំ កាតុំ, ឥមមេវ វរំ ទេហី”តិ អាហ។ “ន សក្កា តាត, អញ្ញំ វរេហី”តិ វុត្តេ “ទេវ, ខត្តិយានំ នាម ទ្វេ កថា នត្ថិ, ឯតមេវ ទេហិ, ន មេ អញ្ញេនត្ថោ”តិ។ តាត ពុទ្ធានំ នាម ចិត្តំ ទុជ្ជានំ, សចេ ភគវា ន ឥច្ឆិស្សតិ, មយា ទិន្នេបិ កិំ ភវិស្សតីតិ? សោ – “សាធុ, ទេវ, អហំ ភគវតោ ចិត្តំ ជានិស្សាមី”តិ វិហារំ គតោ។

តេន ច សមយេន ភត្តកិច្ចំ និដ្ឋបេត្វា ភគវា គន្ធកុដិំ បវិដ្ឋោ ហោតិ។ សោ មណ្ឌលមាឡេ សន្និសិន្នានំ ភិក្ខូនំ សន្តិកំ អគមាសិ។ តេ តំ អាហំសុ – “រាជបុត្ត, កស្មា អាគតោសី”តិ? ភគវន្តំ ទស្សនាយ, ទស្សេថ មេ ភគវន្តន្តិ។ ន មយំ, រាជបុត្ត, ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ សត្ថារំ ទដ្ឋុំ លភាមាតិ។ កោ បន, ភន្តេ, លភតីតិ? សុមនត្ថេរោ នាម រាជបុត្តាតិ។ “សោ កុហិំ, ភន្តេ, ថេរោ”តិ។ ថេរស្ស និសិន្នដ្ឋានំ បុច្ឆិត្វា គន្ត្វា វន្ទិត្វា – “ឥច្ឆាមហំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ បស្សិតុំ, ទស្សេថ មេ”តិ អាហ។ ថេរោ – “ឯហិ រាជបុត្តា”តិ តំ គហេត្វា តំ គន្ធកុដិបរិវេណេ ឋបេត្វា គន្ធកុដិំ អភិរុហិ។ អថ នំ ភគវា – “សុមន, កស្មា អាគតោសី”តិ អាហ។ រាជបុត្តោ, ភន្តេ, ភគវន្តំ ទស្សនាយ អាគតោតិ។ តេន ហិ ភិក្ខុ អាសនំ បញ្ញាបេហីតិ។ ថេរោ អាសនំ បញ្ញាបេសិ, និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តេ អាសនេ។ រាជបុត្តោ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បដិសន្ថារំ អកាសិ។ កទា អាគតោសិ រាជបុត្តាតិ? ភន្តេ, តុម្ហេសុ គន្ធកុដិំ បវិដ្ឋេសុ។ ភិក្ខូ បន – “ន មយំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ ភគវន្តំ ទដ្ឋុំ លភាមា”តិ មំ ថេរស្ស សន្តិកំ បាហេសុំ។ ថេរោ បន ឯកវចនេនេវ ទស្សេសិ។ ថេរោ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ សាសនេ វល្លភោ មញ្ញេតិ។ អាម រាជកុមារ, វល្លភោ ឯស ភិក្ខុ មយ្ហំ សាសនេតិ។ ភន្តេ, ពុទ្ធានំ សាសនេ កិំ កត្វា វល្លភោ ហោតីតិ? ទានំ ទត្វា សីលំ សមាទិយិត្វា ឧបោសថ

កម្មំ កត្វា កុមារាតិ។ ភគវា, អហំ ថេរោ វិយ ពុទ្ធសាសនេ វល្លភោ ហោតុកាមោ, តេមាសំ មេ វស្សាវាសំ អធិវាសេថាតិ។ ភគវា – “អត្ថិ នុ ខោ តត្ថ គតេន អត្ថោ”តិ ឱលោកេត្វា អត្ថីតិ ទិស្វា “សុញ្ញាគារេ, ខោ រាជកុមារ តថាគតា អភិរមន្តី”តិ អាហ។ កុមារោ “អញ្ញាតំ ភគវា, អញ្ញាតំ សុគតា”តិ វត្វា “អហំ, ភន្តេ, បុរិមតរំ គន្ត្វា វិហារំ ការេមិ, មយា បេសិតេ ភិក្ខុសតសហស្សេន សទ្ធឹ អាគច្ឆថា”តិ បដិញ្ញំ គហេត្វា បិតុសន្តិកំ គន្ត្វា “ទិន្នា មេ, ទេវ, ភគវតា បដិញ្ញា, មយា បហិតេ ភគវន្តំ បេសេយ្យាថា”តិ បិតរំ វន្ទិត្វា និក្ខមិត្វា យោជនេ យោជនេ វិហារំ ការេត្វា វីសយោជនសតំ អទ្ធានំ គន្ត្វា អត្តនោ នគរេ វិហារដ្ឋានំ វិចិនន្តោ សោភនំ នាម កុដុម្ពិកស្ស ឧយ្យានំ ទិស្វា សតសហស្សេន កិណិត្វា សតសហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា វិហារំ ការេសិ។ តត្ថ ភគវតោ គន្ធកុដឹ សេសភិក្ខូនញ្ច រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានត្ថាយ កុដិលេណមណ្ឌបេ ការាបេត្វា បាការបរិក្ខេបេ កត្វា ទ្វារកោដ្ឋកញ្ច និដ្ឋបេត្វា បិតុសន្តិកំ បេសេសិ – “និដ្ឋិតំ មយ្ហំ កិច្ចំ, សត្ថារំ បហិណថា”តិ។

រាជា ភគវន្តំ ភោជេត្វា – “ភគវា, សុមនស្ស កិច្ចំ និដ្ឋិតំ, តុម្ហាកំ គមនំ បច្ចាសីសតី”តិ អាហ។ ភគវា សតសហស្សភិក្ខុបរិវារោ យោជនេ យោជនេ វិហារេសុ វសមានោ អគមាសិ។ កុមារោ “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា យោជនំ បច្ចុគ្គន្ត្វា មាលាទីហិ បូជយមានោ វិហារំ បវេសេត្វា –

“សតសហស្សេន មេ កីតំ, សតសហស្សេន មាបិតំ;
សោភនំ នាម ឧយ្យានំ, បដិគ្គណ្ហ មហាមុនី”តិ។

វិហារំ និយ្យាតេសិ។ សោ វស្សូបនាយិកទិវសេ ទានំ ទត្វា អត្តនោ បុត្តទារេ ច អមច្ចេ ច បក្កោសាបេត្វា អាហ – “អយំ សត្ថា អម្ហាកំ សន្តិកំ ទូរតោ អាគតោ, ពុទ្ធា ច នាម ធម្មគរុនោ ន អាមិសគរុកា។ តស្មា អហំ តេមាសំ ទ្វេ សាដកេ និវាសេត្វា ទស សីលានិ សមាទិយិត្វា ឥធេវ វសិស្សាមិ, តុម្ហេ ខីណាសវសតសហស្សស្ស ឥមិនាវ នីហារេន តេមាសំ ទានំ ទទេយ្យាថា”តិ។

សោ សុមនត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានសភាគេយេវ ឋានេ វសន្តោ យំ ថេរោ ភគវតោ វត្តំ ករោតិ, តំ សព្ពំ ទិស្វា “ឥមស្មឹ ឋានេ ឯកន្តវល្លភោ ឯស ថេរោ, ឯតស្សេវ មេ ឋានន្តរំ បត្ថេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបកដ្ឋាយ បវារណាយ គាមំ បវិសិត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ ភិក្ខុសតសហស្សស្ស បាទមូលេ តិចីវរំ ឋបេត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា – “ភន្តេ, យទេតំ មយា មគ្គេ យោជនន្តរិកំ យោជនន្តរិកំ វិហារំ ការាបនតោ បដ្ឋាយ បុញ្ញំ កតំ, តំ នេវ សក្កសម្បត្តឹ, ន មារសម្បត្តឹ, ន ព្រហ្មសម្បត្តឹ បត្ថយន្តេន, ពុទ្ធស្ស បន ឧបដ្ឋាកភាវំ បត្ថយន្តេន កតំ។ តស្មា អហម្បិ, ភគវា, អនាគតេ សុមនត្ថេរោ វិយ ពុទ្ធស្ស ឧបដ្ឋាកោ ភវេយ្យ”ន្តិ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន និបតិត្វា វន្ទិ។

ភគវា – “មហន្តំ កុលបុត្តស្ស ចិត្តំ, សមិជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ នោ”តិ ឱលោកេន្តោ – “អនាគតេ ឥតោ សតសហស្សិមេ កប្បេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្សេវ ឧបដ្ឋាកោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា –

“ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, សព្ពមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, ចន្ទោ បន្នរសោ យថា”តិ។

អាហ។ កុមារោ តំ សុត្វា – “ពុទ្ធា នាម អទ្វេជ្ឈកថា ហោន្តី”តិ ទុតិយទិវសេយេវ តស្ស ភគវតោ បត្តចីវរំ គហេត្វា បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ គច្ឆន្តោ វិយ អហោសិ។ សោ តស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វស្សសតសហស្សំ ទានំ ទត្វា សគ្គេ និព្ពត្តិត្វា កស្សបពុទ្ធកាលេបិ បិណ្ឌាយ ចរតោ ថេរស្ស បត្តគ្គហណត្ថំ ឧត្តរិសាដកំ ទត្វា បូជមកាសិ។ បុន សគ្គេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតោ ពារាណសិរាជា ហុត្វា អដ្ឋន្នំ បច្ចេកពុទ្ធានំ បណ្ណសាលាយោ ការេត្វា មណិអាធារកេ ឧបដ្ឋបេត្វា ចតូហិ បច្ចយេហិ ទសវស្សសហស្សានិ ឧបដ្ឋានំ អកាសិ។ ឯតានិ បាកដដ្ឋានានិ។

កប្បសតសហស្សំ បន ទានំ ទទមានោវ អម្ហាកំ ពោធិសត្តេន សទ្ធឹ តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតោ អមិតោទនសក្កស្ស គេហេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា អនុបុព្ពេន កតាភិនិក្ខមនោ សម្មាសម្ពោធឹ បត្វា បឋមគមនេន កបិលវត្ថុំ អាគន្ត្វា តតោ និក្ខមន្តេ ភគវតិ ភគវតោ បរិវារត្ថំ រាជកុមារេសុ បព្ពជិតេសុ ភទ្ទិយាទីហិ សទ្ធឹ និក្ខមិត្វា ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អាយស្មតោ បុណ្ណស្ស មន្តាណិបុត្តស្ស សន្តិកេ ធម្មកថំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ (សំ. និ. ៣.៨៣)។ ឯវមេស អាយស្មា បុព្ពូបនិស្សយសម្បន្នោ តស្សិមាយ បុព្ពូបនិស្សយសម្បត្តិយា តម្ពីរោបិ បដិច្ចសមុប្បាទោ ឧត្តានកោ វិយ ឧបដ្ឋាសិ។

តិត្ថវាសាទិវណ្ណនា

តិក្ខវាសោតិ បុនប្បុនំ គរូនំ សន្តិកេ ឧគ្គហណសវនបរិបុច្ឆនធារណានិ វុច្ចន្តិ។ សោ ថេរស្ស អតិវិយ បរិសុទ្ធោ, តេនាបិស្សាយំ គម្ភីរោបិ បដិច្ចសមុប្បាទោ ឧត្តានកោ វិយ ឧបដ្ឋាសិ។

សោតាបន្នានញ្ច នាម បច្ចយាការោ ឧត្តានកោវ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ, អយញ្ច អាយស្មា សោតាបន្នោ។ ពហុស្សុតានញ្ច ចតុហត្ថេ ឱវរកេ បទីបេ ជលមានេ មញ្ចបីឋំ វិយ នាមរូបបរិច្ឆេទោ បាកដោ ហោតិ, អយញ្ច អាយស្មា ពហុស្សុតានំ អគ្គោ ហោតិ, ពាហុសច្ចានុភាវេនបិស្ស គម្ភីរោបិ បច្ចយាការោ ឧត្តានកោ វិយ ឧបដ្ឋាសិ។

បដិច្ចសមុប្បាទគម្ភីរតា

តត្ថ អត្ថគម្ភីរតាយ, ធម្មគម្ភីរតាយ, ទេសនាគម្ភីរតាយ, បដិវេធគម្ភីរតាយាតិ ចតូហិ អាការេហិ បដិច្ចសមុប្បាទោ គម្ភីរោ នាម។

តត្ថ ជរាមរណស្ស ជាតិបច្ចយសម្ភូតសមុទាគតដ្ឋោ គម្ភីរោ…បេ…. សង្ខារានំ អវិជ្ជាបច្ចយសម្ភូតសមុទាគតដ្ឋោ គម្ភីរោតិ អយំ **អត្ថគម្ភីរតា។**

អវិជ្ជាយ សង្ខារានំ បច្ចយដ្ឋោ គម្ភីរោ…បេ…. ជាតិយា ជរាមរណស្ស បច្ចយដ្ឋោ គម្ភីរោតិ អយំ **ធម្មគម្ភីរតា។**

កត្ថចិ សុត្តេ បដិច្ចសមុប្បាទោ អនុលោមតោ ទេសិយតិ, កត្ថចិ បដិលោមតោ, កត្ថចិ អនុលោមបដិលោមតោ, កត្ថចិ មជ្ឈតោ បដ្ឋាយ អនុលោមតោ វា បដិលោមតោ វា អនុលោមបដិលោមតោ វា, កត្ថចិ តិសន្ធិ ចតុសង្ខេបោ, កត្ថចិ ទ្វិសន្ធិ តិសង្ខេបោ, កត្ថចិ ឯកសន្ធិ ទ្វិសង្ខេបោតិ អយំ **ទេសនាគម្ភីរតា។**

អវិជ្ជាយ បន អញ្ញាណអទស្សនសច្ចាបដិវេធដ្ឋោ គម្ភីរោ, សង្ខារានំ អភិសង្ខរណាយូហនសរាគវិរាគដ្ឋោ, វិញ្ញាណស្ស សុញ្ញតអព្យាបារអសង្កន្តិបដិសន្ធិបាតុភាវដ្ឋោ, នាមរូបស្ស ឯកុប្បាទវិនិព្ភោគាវិនិព្ភោគនមនរុប្បនដ្ឋោ, សឡាយតនស្ស អធិបតិលោកទ្វារក្ខេត្តវិសយិភាវដ្ឋោ , ផស្សស្ស ផុសនសង្ឃដ្ដនសង្គតិសន្និបាតដ្ឋោ, វេទនាយ អារម្មណរសានុភវនសុខទុក្ខមជ្ឈត្តភាវនិជ្ជីវវេទយិតដ្ឋោ, តណ្ហាយ អភិនន្ទិតអជ្ឈោសានសរិតាលតាតណ្ហានទីតណ្ហាសមុទ្ទទុប្បូរណដ្ឋោ, ឧបាទានស្ស អាទានគ្គហណាភិនិវេសបរាមាសទុរតិក្កមដ្ឋោ, ភវស្ស អាយូហនាភិសង្ខរណយោនិគតិឋិតិនិវាសេសុ ខិបនដ្ឋោ, ជាតិយា ជាតិសញ្ជាតិឱក្កន្តិនិព្វត្តិបាតុភាវដ្ឋោ, ជរាមរណស្ស ខយវយភេទវិបរិណាមដ្ឋោ គម្ភីរោតិ។ ឯវំ យោ អវិជ្ជាទីនំ សភាវោ, យេន បដិវេធេន អវិជ្ជាទយោ សរសលក្ខណតោ បដិវិទ្ធា ហោន្តិ; សោ គម្ភីរោតិ អយំ **បដិវេធគម្ភីរតា**តិ វេទិតព្ពា។ សា សព្ពាបិ ថេរស្ស ឧត្តានកា វិយ ឧបដ្ឋាសិ។ តេន ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ឧស្សាទេន្តោ – “មា ហេវ”ន្តិអាទិមាហ។ អយញ្ហេត្ថ អធិប្បាយោ – អានន្ទ, ត្វំ មហាបញ្ញោ វិសទញាណោ, តេន តេ គម្ភីរោបិ បដិច្ចសមុប្បាទោ ឧត្តានកោ វិយ ខាយតិ, តស្មា – “មយ្ហមេវ នុ ខោ ឯស ឧត្តានកោ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ, ឧទាហុ អញ្ញេសម្បី”តិ មា ឯវំ អវចាតិ។

អបសាទនាវណ្ណនា

យំ បន វុត្តំ – “អបសាទេន្តោ”តិ, តត្ថ អយំ អធិប្បាយោ – អានន្ទ, “អថ ច បន មេ ឧត្តានកុត្តានកោ វិយ ខាយតី”តិ មា ហេវំ អវច។ យទិ ហិ តេ ឯស ឧត្តានកុត្តានកោ វិយ ខាយតិ, កស្មា ត្វំ អត្តនោ ធម្មតាយ សោតាបន្នោ នាហោសិ, មយា ទិន្ននយេវ ឋត្វា សោតាបត្តិមគ្គំ បដិវិជ្ឈសិ។ អានន្ទ, ឥទំ និព្ពានមេវ គម្ភីរំ, បច្ចយាការោ បន តវ ឧត្តានកោ ជាតោ, អថ កស្មា ឱឡារិកំ កាមរាគសំយោជនំ បដិឃសំយោជនំ, ឱឡារិកំ កាមរាគានុសយំ បដិឃានុសយន្តិ ឥមេ ចត្តារោ កិលេសេ សមុគ្ឃាដេត្វា សកទាគាមិផលំ ន សច្ឆិករោសិ? តេយេវ អណុសហគតេ ចត្តារោ កិលេសេ សមុគ្ឃាដេត្វា អនាគាមិផលំ ន សច្ឆិករោសិ? រូបរាគាទីនិ បញ្ច សំយោជនានិ, ភវរាគានុសយំ, មានានុសយំ, អវិជ្ជានុសយន្តិ ឥមេ អដ្ឋ កិលេសេ សមុគ្ឃាដេត្វា អរហត្តំ ន សច្ឆិករោសិ?

កស្មា ច សតសហស្សកប្បាធិកំ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ បូរិតបារមិនោ សារិបុត្តមោគ្គល្លានា វិយ សាវកបារមិញាណំ នប្បដិវិជ្ឈសិ? សតសហស្សកប្បាធិកានិ ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ បូរិតបារមិនោ បច្ចេកពុទ្ធា វិយ ច បច្ចេកពោធិញាណំ នប្បដិវិជ្ឈសិ? យទិ វា តេ សព្ពថាវ ឯស ឧត្តានកោ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ, អថ កស្មា សតសហស្ស

កប្បាធិកានិ ចត្តារិ អដ្ឋ សោឡស វា អសង្ខ្យេយ្យានិ បូរិតបារមិនោ ពុទ្ធា វិយ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ ន សច្ឆិករោសិ? កឹ អនត្ថិកោសិ ឯតេហិ វិសេសាធិគមេហិ, បស្ស យាវញ្ច តេ អបរទ្ធំ, ត្វំ នាម សាវកោ បទេសញាណេ ឋិតោ អតិគម្ភីរំ បច្ចយាការំ – “ឧត្តានកោ មេ ឧបដ្ឋាតី”តិ វទសិ, តស្ស តេ ឥទំ វចនំ ពុទ្ធានំ កថាយ បច្ចនីកំ ហោតិ, ន តាទិសេន នាម ភិក្ខុនា ពុទ្ធានំ កថាយ បច្ចនីកំ កថេតព្ពន្តិ យុត្តមេតំ។

ននុ មយ្ហំ, អានន្ទ, ឥទំ បច្ចយាការំ បដិវិជ្ឈិតុំ វាយមន្តស្សេវ សតសហស្សកប្បាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ អតិក្កន្តានិ? បច្ចយាការំ បដិវិជ្ឈនត្ថាយ ច បន មេ អទិន្នំ ទានំ នាម នត្ថិ, អបូរិតបារមី នាម នត្ថិ។ បច្ចយាការំ បដិវិជ្ឈិស្សាមីតិ បន មេ និរុស្សាហំ វិយ មារពលំ វិធមន្តស្ស អយំ មហាបថវី ទ្វង្គុលមត្តម្បិ ន កម្បិ តថា បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ, មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ សម្បាទេន្តស្ស។ បច្ឆិមយាមេ បន មេ ពលវបច្ចូសសមយេ – “អវិជ្ជា សង្ខារានំ នវហិ អាការេហិ បច្ចយោ ហោតី”តិ ទិដ្ឋមត្តេវ ទសសហស្សិលោកធាតុ អយទណ្ឌកេន អាកោដិតកំសតាលំ វិយ វិរវសតំ វិរវសហស្សំ មុញ្ចមានា វាតាហតេ បទុមិនិបណ្ណេ ឧទកពិន្ទុ វិយ កម្បិត្ថ។ ឯវំ គម្ភីរោ ចាយំ, អានន្ទ, បដិច្ចសមុប្បាទោ, គម្ភីរាវភាសោ ច។ ឯតស្ស អានន្ទ, ធម្មស្ស អននុពោធា...បេ.... នាតិវត្តតីតិ។

ឯតស្ស ធម្មស្សាតិ ឯតស្ស បច្ចយធម្មស្ស។ **អននុពោធា**តិ ញាតបរិញ្ញាវសេន អននុពុជ្ឈនា។ **អប្បដិវេធា**តិ តីរណប្បហានបរិញ្ញាវសេន អប្បដិវិជ្ឈនា។ **តន្តាកុលកជាតា**តិ តន្តំ វិយ អាកុលកជាតា។ យថា នាម ទុន្និក្ខិត្តំ មូសិកច្ឆិន្នំ បេសការានំ តន្តំ តហឹ តហឹ អាកុលំ ហោតិ, ឥទំ អគ្គំ ឥទំ មូលន្តិ អគ្គេន វា អគ្គំ មូលេន វា មូលំ សមានេតុំ ទុក្ករំ ហោតិ; ឯវមេវ សត្តា ឥមស្មឹ បច្ចយាការេ ខលិតា អាកុលា ព្យាកុលា ហោន្តិ, ន សក្កោន្តិ តំបច្ចយាការំ ឧជុំ កាតុំ។ តត្ថ តន្តំ បច្ចត្តបុរិសការេ ឋត្វា សក្កាបិ ភវេយ្យ ឧជុំ កាតុំ, ឋបេត្វា បន ទ្វេ ពោធិសត្តេ អញ្ញោ សត្តា អត្តនោ ធម្មតាយ បច្ចយាការំ ឧជុំ កាតុំ សមត្ថា នាម នត្ថិ។ យថា បន អាកុលំ តន្តំ កញ្ជិយំ ទត្វា កោច្ឆេន បហតំ តត្ថ តត្ថ គុឡកជាតំ ហោតិ គណ្ឋិពទ្ធំ, ឯវមិមេ សត្តា បច្ចយេសុ បក្ខលិត្វា បច្ចយេ ឧជុំ កាតុំ អសក្កោន្តា ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតវសេន អាកុលកជាតា ហោន្តិ, គណ្ឋិពទ្ធា។ យេ ហិ កេចិ ទិដ្ឋិគតនិស្សិតា, សព្ពេ បច្ចយាការំ ឧជុំ កាតុំ អសក្កោន្តាយេវ។

កុលាគណ្ឋិកជាតាតិ កុលាគណ្ឋិកំ វុច្ចតិ បេសការកញ្ជិយសុត្តំ។ កុលា នាម សកុណិកា, តស្សា កុលាវកោតិបិ ឯកេ។ យថា ហិ តទុភយម្បិ អាកុលំ អគ្គេន វា អគ្គំ មូលេន វា មូលំ សមានេតុំ ទុក្ករន្តិ បុរិមនយេនេវ យោជេតព្ពំ។

មុញ្ជបព្ពជភូតាតិ មុញ្ជតិណំ វិយ បព្ពជតិណំ វិយ ច ភូតា។ យថា តានិ តិណានិ កោដ្ដេត្វា កតរជ្ជុ ជិណ្ណកាលេ កត្ថចិ បតិតំ គហេត្វា តេសំ តិណានំ ឥទំ អគ្គំ, ឥទំ មូលន្តិ អគ្គេន វា អគ្គំ មូលេន វា មូលំ សមានេតុំ ទុក្ករន្តិ។ តម្បិ បច្ចត្តបុរិសការេ ឋត្វា សក្កា ភវេយ្យ ឧជុំ កាតុំ, ឋបេត្វា បន ទ្វេ ពោធិសត្តេ អញ្ញោ សត្តា អត្តនោ ធម្មតាយ បច្ចយាការំ ឧជុំ កាតុំ សមត្ថា នាម នត្ថិ។ ឯវមយំ បជា បច្ចយាការេ ឧជុំ កាតុំ អសក្កោន្តី ទិដ្ឋិគតវសេន គណ្ឋិកជាតា ហុត្វា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ សំសារំ នាតិវត្តតិ។

តត្ថ **អបាយោ**តិ និរយតិរច្ឆានយោនិបេត្តិវិសយអសុរកាយា។ សព្ពេបិ ហិ តេ វឌ្ឍិសង្ខាតស្ស អយស្ស អភាវតោ – “អបាយោ”តិ វុច្ចន្តិ។ តថា ទុក្ខស្ស គតិភាវតោ **ទុគ្គតិ។** សុខសមុស្សយតោ វិនិបតិតត្តា **វិនិបាតោ។** ឥតរោ បន –

“ខន្ធានញ្ច បដិបាដិ, ធាតុអាយតនាន ច;
អព្ពោច្ឆិន្នំ វត្តមានា, **សំសារោ**តិ បវុច្ចតី”តិ។

តំ សព្ពម្បិ នាតិវត្តតិ នាតិក្កមតិ។ អថ ខោ ចុតិតោ បដិសន្ធឹ, បដិសន្ធិតោ ចុតិន្តិ ឯវំ បុនប្បុនំ ចុតិបដិសន្ធិយោ គណ្ហន្តា តីសុ ភវេសុ ចតូសុ យោនីសុ បញ្ចសុ គតីសុ សត្តសុ វិញ្ញាណដ្ឋិតីសុ នវសុ សត្តាវាសេសុ មហាសមុទ្ទេ វាតុក្ខិត្តនាវា វិយ យន្តេសុ យុត្តគោណោ វិយ ច បរិព្ភមតិយេវ ។ ឥតិ សព្ពំ បេតំ ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អបសាទេន្តោ អាហាតិ វេទិតព្ពំ។

បដិច្ចសមុប្បាទវណ្ណនា

៩៦. ឥទានិ យស្មា ឥទំ សុត្តំ – “គម្ភីរោ ចាយំ, អានន្ទ, បដិច្ចសមុប្បាទោ”តិ ច “តន្តាកុលកជាតា”តិ ច ទ្វីហិយេវ បទេហិ អាពទ្ធំ, តស្មា – “គម្ភីរោ ចាយំ, អានន្ទ, បដិច្ចសមុប្បាទោ”តិ ឥមិនា តាវ អនុសន្ធិនា

បច្ចយាការស្ស តម្ពីរភាវទស្សនត្ថំ ទេសនំ អារភន្តោ **អត្ថិ ឥទប្បច្ចយា ជរាមរណន្តិ**អាទិមាហ។ តត្រាយមត្ថោ – ឥមស្ស ជរាមរណស្ស បច្ចយោ ឥទប្បច្ចយោ, តស្មា ឥទប្បច្ចយា អត្ថិ ជរាមរណំ, អត្ថិ នុ ខោ ជរាមរណស្ស បច្ចយោ, យម្ហា បច្ចយា ជរាមរណំ ភវេយ្យាតិ ឯវំ បុដ្ឋេន សតា, អានន្ទ, បណ្ឌិតេន បុគ្គលេន យថា – "តំ ជីវំ តំ សរីរ"ន្តិ វុត្តេ ឋបនីយត្តា បញ្ហស្ស តុណ្ហី ភវិតព្ពំ ហោតិ, "អព្យាកតមេតំ តថាគតេនា"តិ វា វត្តព្ពំ ហោតិ, ឯវំ អប្បដិបជ្ជិត្វា, យថា – "ចក្ខុ សស្សតំ អសស្សត"ន្តិ វុត្តេ អសស្សតន្តិ ឯកំសេនេវ វត្តព្ពំ ហោតិ, ឯវំ ឯកំសេនេវ អត្ថីតិស្ស វចនីយំ។ បុន កឹ បច្ចយា ជរាមរណំ, កោ នាម សោ បច្ចយោ, យតោ ជរាមរណំ ហោតីតិ វុត្តេ **ជាតិ បច្ចយា ជរាមរណន្តិ** ឥច្ចស្ស វចនីយំ, ឯវំ វត្តព្ពំ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ សព្ពបទេសុ។

នាមរូបបច្ចយា ផស្សោតិ ឥទំ បន យស្មា សឡាយតនបច្ចយាតិ វុត្តេ ចក្ខុសម្ផស្សាទីនំ ឆន្នំ វិបាកសម្ផស្សានំយេវ គហណំ ហោតិ, ឥធ ច "សឡាយតនបច្ចយា"តិ ឥមិនា បទេន គហិតម្បិ អគហិតម្បិ បច្ចយុប្បន្នវិសេសំ ផស្សស្ស ច សឡាយតនតោ អតិរិត្តំ អញ្ញម្បិ វិសេសបច្ចយំ ទស្សេតុកាមោ, តស្មា វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥមិនា បន វារេន ភគវតា កឹ កថិតន្តិ? បច្ចយានំ និទានំ កថិតំ។ ឥទញ្ហិ សុត្តំ បច្ចយេ និជ្ជដេ និគ្គុម្ពេ កត្វា កថិតត្តា **មហានិទាន**ន្តិ វុច្ចតិ។

៩៨. ឥទានិ តេសំ តេសំ បច្ចយានំ តថំ អវិតថំ អនញ្ញថំ បច្ចយភាវំ ទស្សេតុំ **ជាតិបច្ចយា ជរាមរណន្តិ ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្ត**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បរិយាយេនា**តិ ការណេន។ **សព្ពេនសព្ពំ សព្ពថាសព្ព**ន្តិ និបាតទ្វយមេតំ។ តស្សត្ថោ – "សព្ពាការេន សព្ពា សព្ពេន សភាវេន សព្ពា ជាតិ នាម យទិ ន ភវេយ្យា"តិ។ ភវាទីសុបិ ឥមិនាវ នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **កស្សចី**តិ អនិយមវចនមេតំ, ទេវាទីសុ យស្ស កស្សចិ។ **កិម្ហិចី**តិ ឥទម្បិ អនិយមវចនមេវ, កាមភវាទីសុ នវសុ ភវេសុ យត្ថ កត្ថចិ។ **សេយ្យថិទ**ន្តិ អនិយមិតនិក្ខិត្តអត្ថវិភជនត្ថេ និបាតោ, តស្សត្ថោ – "យំ វុត្តំ 'កស្សចិ កិម្ហិចី'តិ, តស្ស តេ អត្ថំ វិភជិស្សាមី"តិ។ អថ នំ វិភជន្តោ – "ទេវានំ វា ទេវត្តាយា"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ទេវានំ វា ទេវត្តាយា**តិ យា អយំ ទេវានំ ទេវភាវាយ ខន្ធជាតិ, យាយ ខន្ធជាតិយា ទេវា "ទេវា"តិ វុច្ចន្តិ។ សចេ ហិ ជាតិ សព្ពេន សព្ពំ នាភវិស្សាតិ ឥមិនា នយេន សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឯត្ថ ច **ទេវា**តិ ឧបបត្តិទេវា។ **គន្ធព្ពា**តិ មូលខន្ធាទីសុ អធិវត្ថទេវតាវ។ **យក្ខា**តិ អមនុស្សា។ **ភូតា**តិ យេ កេចិ និព្ពត្តសត្តា។ **បក្ខិនោ**តិ យេ កេចិ អដ្ឋិបក្ខា វា ចម្មបក្ខា វា លោមបក្ខា វា។ **សរីសបា**តិ យេ កេចិ ភូមិយំ សរន្តា គច្ឆន្តិ។ **តេសំ តេស**ន្តិ តេសំ តេសំ ទេវគន្ធព្ពាទីនំ។ **តទត្ថាយា**តិ ទេវគន្ធព្ពាទិភាវាយ។ **ជាតិនិរោធា**តិ ជាតិវិគមា, ជាតិអភាវាតិ អត្ថោ។

ហេតូតិអាទីនិ សព្ពានិបិ ការណវេវចនានិ ឯវ។ ការណញ្ហិ យស្មា អត្តនោ ផលត្ថាយ ហិនោតិ បវត្តតិ, តស្មា "ហេតូ"តិ វុច្ចតិ។ យស្មា តំ ផលំ និទេតិ – "ហន្ទ, នំ គណ្ហថា"តិ អប្បេតិ វិយ តស្មា **និទានំ។** យស្មា ផលំ តតោ សមុទេតិ ឧប្បជ្ជតិ, តញ្ច បដិច្ច ឯតិ បវត្តតិ, តស្មា **សមុទយោ**តិ ច **បច្ចយោ**តិ ច វុច្ចតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ អបិ ច **យទិទំ ជាតី**តិ ឯត្ថ **យទិទ**ន្តិ និបាតោ។ តស្ស សព្ពបទេសុ លិង្គានុរូបតោ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឥធ បន – "យា ឯសា ជាតី"តិ អយមស្ស អត្ថោ។ ជរាមរណស្ស ហិ ជាតិ ឧបនិស្សយកោដិយា បច្ចយោ ហោតិ។

៩៩. ភវបទេ – "កិម្ហិចី"តិ ឥមិនា ឱកាសបរិគ្គហោ កតោ។ តត្ថ ហេដ្ឋា អវីចិបរិយន្តំ កត្វា ឧបរិ បរនិម្មិតវសវត្តិទេវេ អន្តោករិត្វា **កាមភវោ** វេទិតព្ពោ។ អយំ នយោ ឧបបត្តិភវេ។ ឥធ បន កម្មភវេ យុជ្ជតិ។ សោ ហិ ជាតិយា ឧបនិស្សយកោដិយាវ បច្ចយោ ហោតិ។ ឧបាទានបទាទីសុបិ – "កិម្ហិចី"តិ ឥមិនា ឱកាសបរិគ្គហោវ កតោតិ វេទិតព្ពោ។

១០០. **ឧបាទានបច្ចយា ភវោ**តិ ឯត្ថ កាមុបាទានំ តិណ្ណម្បិ កម្មភវានំ តិណ្ណញ្ច ឧបបត្តិភវានំ បច្ចយោ, តថា សេសានិបីតិ ឧបាទានបច្ចយា ចតុវីសតិភវា វេទិតព្ពា។ និប្បរិយាយេនេត្ថ ទ្វាទស កម្មភវា លព្ភន្តិ។ តេសំ ឧបាទានានិ សហជាតកោដិយាបិ ឧបនិស្សយកោដិយាបិ បច្ចយោ។

១០១. **រូបតណ្ហា**តិ រូបារម្មណេ តណ្ហា។ ឯស នយោ សទ្ទតណ្ហាទីសុ។ សា បនេសា តណ្ហា ឧបាទានស្ស សហជាតកោដិយាបិ ឧបនិស្សយកោដិយាបិ បច្ចយោ ហោតិ។

១០២. **ឯស បច្ចយោ តណ្ហាយ, យទិទំ វេទនា**តិ ឯត្ថ វិបាកវេទនា តណ្ហាយ ឧបនិស្សយកោដិយា បច្ចយោ ហោតិ, អញ្ញា អញ្ញថាបីតិ។

១០៣. ឯត្តាវតា បន ភគវា វដ្ដមូលភូតំ បុរិមតណ្ហំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ទេសនំ, បិដ្ឋិយំ បហរិត្វា កេសេសុ វា គហេត្វា វិវដ្ដេ វិវដ្ដំ មគ្គតោ ឱក្កមេន្តោ វិយ នវហិ បទេហិ សមុទាចារតណ្ហំ ទស្សេន្តោ – "ឥតិ ខោ បនេតំ,

អានន្ទ, វេទនំ បដិច្ច តណ្ហា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តណ្ហា**តិ ទ្វេ តណ្ហា ឯសនតណ្ហា ច, ឯសិតតណ្ហា ច។ យាយ តណ្ហាយ អជបថសង្កុបថាទីនិ បដិបជ្ជិត្វា ភោគេ ឯសតិ គវេសតិ, អយំ **ឯសនតណ្ហា** នាម។ យា តេសុ ឯសិតេសុ គវេសិតេសុ បដិលទ្ធេសុ តណ្ហា, អយំ **ឯសិតតណ្ហា** នាម។ តទុភយម្បិ សមុទាចារតណ្ហាយ ឯវ អធិវចនំ។ តស្មា ទុវិធាបេសា វេទនំ បដិច្ច តណ្ហា នាម។ **បរិយេសនា** នាម រូបាទិអារម្មណបរិយេសនា, សា ហិ តណ្ហាយ សតិ ហោតិ។ **លាភោ**តិ រូបាទិអារម្មណបដិលាភោ, សោ ហិ បរិយេសនាយ សតិ ហោតិ។ **វិនិច្ឆយោ** បន ញាណតណ្ហាទិដ្ឋិវិតក្កវសេន ចតុព្ពិធោ។ តត្ថ – “សុខវិនិច្ឆយំ ជញ្ញា, សុខវិនិច្ឆយំ ញត្វា អជ្ឈត្តំ សុខមនុយុញ្ជេយ្យា”តិ (ម. និ. ៣.៣២៣) អយំ **ញាណវិនិច្ឆយោ។** “វិនិច្ឆយោតិ ទ្វេ វិនិច្ឆយា – តណ្ហាវិនិច្ឆយោ ច ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយោ ចា”តិ (មហានិ. ១០២)។ ឯវំ អាគតានិ អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតានិ **តណ្ហាវិនិច្ឆយោ។** ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិយោ **ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយោ។** “ឆន្ទោ ខោ, ទេវានមិន្ទ, វិតក្កនិទានោ”តិ (ទី. និ. ២.៣៥៨) ឥមស្មិំ បន សុត្តេ ឥធ វិនិច្ឆយោតិ វុត្តោ វិតក្កោយេវ អាគតោ។ លាភំ លភិត្វា ហិ ឥដ្ឋានិដ្ឋំ សុន្ទរាសុន្ទរញ្ច វិតក្កេនេវ វិនិច្ឆិនាតិ – “ឯត្តកំ មេ រូបារម្មណត្ថាយ ភវិស្សតិ, ឯត្តកំ សទ្ទាទិអារម្មណត្ថាយ, ឯត្តកំ មយ្ហំ ភវិស្សតិ, ឯត្តកំ បរស្ស, ឯត្តកំ បរិភុញ្ជិស្សាមិ, ឯត្តកំ និទហិស្សាមី”តិ។ តេន វុត្តំ – “លាភំ បដិច្ច វិនិច្ឆយោ”តិ។

ឆន្ទរាគោតិ ឯវំ អកុសលវិតក្កេន វិតក្កិតវត្ថុស្មិំ ទុព្ពលរាគោ ច ពលវរាគោ ច ឧប្បជ្ជតិ, ឥទញ្ហិ ឥធ តណ្ហា។ **ឆន្ទោ**តិ ទុព្ពលរាគស្សាធិវចនំ។ **អជ្ឈោសាន**ន្តិ អហំ មមន្តិ ពលវសន្និដ្ឋានំ។ **បរិគ្គហោ**តិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន បរិគ្គហណករណំ។ **មច្ឆរិយ**ន្តិ បរេហិ សាធារណភាវស្ស អសហនតា។ តេនេវស្ស បោរាណា ឯវំ វចនត្ថំ វទន្តិ – “ឥទំ អច្ឆរិយំ មយ្ហមេវ ហោតុ, មា អញ្ញេសំ អច្ឆរិយំ ហោតូតិ បវត្តត្តា មច្ឆរិយន្តិ វុច្ចតី”តិ។ **អារក្ខោ**តិ ទ្វារបិទហនមញ្ជូសគោបនាទិវសេន សុដ្ឋុ រក្ខណំ។ អធិករោតីតិ **អធិករណំ,** ការណស្សេតំ នាមំ។ **អារក្ខាធិករណ**ន្តិ ភាវនបុំសកំ, អារក្ខហេតូតិ អត្ថោ។ ទណ្ឌាទានាទីសុ បរនិសេធនត្ថំ ទណ្ឌស្ស អាទានំ **ទណ្ឌាទានំ។** ឯកតោ ធារាទិនោ សត្ថស្ស អាទានំ **សត្ថាទានំ។ កលហោ**តិ កាយកលហោបិ វាចាកលហោបិ។ បុរិមោ បុរិមោ វិរោធោ **វិគ្គហោ។** បច្ឆិមោ បច្ឆិមោ **វិវាទោ។** តុវំតុវន្តិ អគារវវចនំ **តុវំតុវំ។**

១១២. ឥទានិ បដិលោមនយេនាបិ តំសមុទាចារតណ្ហំ ទស្សេតុំ បុន – “អារក្ខាធិករណ”ន្តិ អារភន្តោ ទេសនំ និវត្តេសិ។ តត្ថ **កាមតណ្ហា**តិ បញ្ចកាមគុណិករាគវសេន ឧប្បន្នា រូបាទិតណ្ហា។ **ភវតណ្ហា**តិ សស្សតទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ។ **វិភវតណ្ហា**តិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ។ **ឥមេ ទ្វេ ធម្មា**តិ វដ្ដមូលតណ្ហា ច សមុទាចារតណ្ហា ចាតិ ឥមេ ទ្វេ ធម្មា។ **ទ្វយេនា**តិ តណ្ហាលក្ខណវសេន ឯកភាវំ គតាបិ វដ្ដមូលសមុទាចារវសេន ទ្វីហិ កោដ្ឋាសេហិ វេទនាយ ឯកសមោសរណា ភវន្តិ, វេទនាបច្ចយេន ឯកបច្ចយាតិ អត្ថោ។ តិវិធញ្ហិ សមោសរណំ ឱសរណសមោសរណំ, សហជាតសមោសរណំ, បច្ចយសមោសរណញ្ច។ តត្ថ – “អថ ខោ សព្ពានិ តានិ កាមសមោសរណានិ ភវន្តី”តិ ឥទំ **ឱសរណសមោសរណំ** នាម។ “ឆន្ទមូលកា, អាវុសោ, ឯតេ ធម្មា ផស្សសមុទយា វេទនាសមោសរណា”តិ (អ. និ. ៨.៨៣) ឥទំ **សហជាតសមោសរណំ** នាម។ “ទ្វយេន វេទនាយ ឯកសមោសរណា”តិ ឥទំ បន **បច្ចយសមោសរណ**ន្តិ វេទិតព្ពំ។

១១៣. **ចក្ខុសម្ផស្សោ**តិ អាទយោ សព្ពេ វិបាកផស្សាយេវ។ តេសុ បបេត្វា ចត្តារោ លោកុត្តរវិបាកផស្សេ អវសេសា ទ្វត្តឹស ផស្សា ហោន្តិ។ **យទិទំ ផស្សោ**តិ ឯត្ថ បន ផស្សោ ពហុធា វេទនាយ បច្ចយោ ហោតិ។

១១៤. **យេហិ, អានន្ទ, អាការេហី**តិអាទីសុ អាការា វុច្ចន្តិ វេទនាទីនំ អញ្ញមញ្ញំ អសទិសសភាវា។ តេយេវ សាធុកំ ទស្សិយមានា តំ តំ លីនមត្ថំ គមេន្តីតិ **លិង្គានិ។** តស្ស តស្ស សញ្ជាននហេតុតោ **និមិត្តានិ។** តថា តថា ឧទ្ទិសិតព្ពតោ **ឧទ្ទេសា** ។ តស្មា អយមេត្ថ អត្ថោ – “អានន្ទ, យេហិ អាការេហិ…បេ…. យេហិ ឧទ្ទេសេហិ នាមកាយស្ស នាមសមូហស្ស បញ្ញត្តិ ហោតិ, យា ឯសា ច វេទនាយ វេទយិតាការេ វេទយិតលិង្គេ វេទយិតនិមិត្តេ វេទនាតិ ឧទ្ទេសេ សតិ, សញ្ញាយ សញ្ជាននាការេ សញ្ជាននលិង្គេ សញ្ជានននិមិត្តេ សញ្ញាតិ ឧទ្ទេសេ សតិ, សង្ខារានំ ចេតនាការេ ចេតនាលិង្គេ ចេតនានិមិត្តេ ចេតនាតិ ឧទ្ទេសេ សតិ, វិញ្ញាណស្ស វិជាននាការេ វិជាននលិង្គេ វិជានននិមិត្តេ វិញ្ញាណន្តិ ឧទ្ទេសេ សតិ – ‘អយំ នាមកាយោ’តិ នាមកាយស្ស បញ្ញត្តិ ហោតិ។ តេសុ នាមកាយប្បញ្ញត្តិហេតូសុ វេទនាទីសុ អាការាទីសុ អសតិ អបិ នុ ខោ រូបកាយេ អធិវចនសម្ផស្សោ បញ្ញាយេថ? យ្វាយំ ចត្តារោ ខន្ធេ វត្ថុំ កត្វា មនោទ្វារេ អធិវចនសម្ផស្សវេវចនោ មនោសម្ផស្សោ ឧប្បជ្ជតិ, អបិ នុ ខោ សោ រូបកាយេ បញ្ញាយេថ, បញ្ច បសាទេ វត្ថុំ កត្វា កត្វា ឧប្បជ្ជេយ្យា”តិ។ អថ អាយស្មា អានន្ទោ អម្ពរុក្ខេ អសតិ ជម្ពុរុក្ខតោ អម្ពបក្កស្ស ឧប្បត្តិ វិយ រូបកាយតោ តស្ស ឧប្បត្តិំ អសម្បដិច្ឆន្តោ **នោ ហេតំ ភន្តេ**តិ អាហ។

ទុតិយបញ្ហេ រុប្បនាការរុប្បនលិង្គរុប្បននិមិត្តវសេន រូបន្តិ ឧទ្ទេសវសេន ច អាការាទីនំ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **បដិឃសម្ផស្សោ**តិ សប្បដិឃំ រូបក្ខន្ធំ វត្ថុំ កត្វា ឧប្បជ្ជនកសម្ផស្សោ។ ឥធាបិ ថេរោ ជម្ពុរុក្ខេ អសតិ អម្ពរុក្ខតោ

ជម្ពុបក្កស្ស ឧប្បត្តិំ វិយ នាមកាយតោ តស្ស ឧប្បត្តិំ អសម្បដិច្ឆន្តោ “នោ ហេតំ ភន្តេ”តិ អាហ។

តតិយបញ្ហោ ឧភយវសេនេវ វុត្តោ។ តត្រ ថេរោ អាកាសេ អម្ពជម្ពុបក្កានំ ឧប្បត្តិំ វិយ នាមរូបាភាវេ ទ្វិន្នម្បិ ផស្សានំ ឧប្បត្តិំ អសម្បដិច្ឆន្តោ “នោ ហេតំ ភន្តេ”តិ អាហ។

ឯវំ ទ្វិន្នំ ផស្សានំ វិសុំ វិសុំ បច្ចយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ទ្វិន្នម្បិ តេសំ អវិសេសតោ នាមរូបបច្ចយតំ ទស្សេតុំ – “យេហិ អានន្ទ អាការេហី”តិ ចតុត្ថំ បញ្ហំ អារភិ។ **យទិទំ នាមរូប**ន្តិ យំ ឥទំ នាមរូបំ, យំ ឥទំ ឆសុបិ ទ្វារេសុ នាមរូបំ, ឯសេវ ហេតុ ឯសេវ បច្ចយោតិ អត្ថោ។ ចក្ខុទ្វារាទីសុ ហិ ចក្ខាទីនិ ចេវ រូបារម្មណាទីនិ ច រូបំ, សម្បយុត្តកា ខន្ធា នាមន្តិ ឯវំ បញ្ចវិធោបិ សោ ផស្សោ នាមរូបបច្ចយាវ ផស្សោ។ មនោទ្វារេបិ ហទយវត្ថុញ្ចេវ យញ្ច រូបំ អារម្មណំ ហោតិ, ឥទំ រូបំ។ សម្បយុត្តធម្មា ចេវ យញ្ច អរូបំ អារម្មណំ ហោតិ, ឥទំ អរូបំ នាម។ ឯវំ មនោសម្ផស្សោបិ នាមរូបបច្ចយា ផស្សោតិ វេទិតព្ពោ។ នាមរូបំ បនស្ស ពហុធា បច្ចយោ ហោតិ។

១១៥. ន ឱក្កមិស្សថាតិ បវិសិត្វា បវត្តមានំ វិយ បដិសន្ធិវសេន ន វត្តិស្សថ។ **សមុច្ចិស្សថា**តិ បដិសន្ធិវិញ្ញាណេ អសតិ អបិ នុ ខោ សុទ្ធំ អវសេសំ នាមរូបំ អន្តោមាតុកុច្ឆិស្មិំ កលលាទិភាវេន សមុច្ចិតំ មិស្សកភូតំ ហុត្វា វត្តិស្សថ។ **ឱក្កមិត្វា វោក្កមិស្សថា**តិ បដិសន្ធិវសេន ឱក្កមិត្វា ចុតិវសេន វោក្កមិស្សថ, និរុជ្ឈិស្សថាតិ អត្ថោ។ សោ បនស្ស និរោធោ ន តស្សេវ ចិត្តស្ស និរោធេន, ន តតោ ទុតិយតតិយានំ និរោធេន ហោតិ។ បដិសន្ធិចិត្តេន ហិ សទ្ធិំ សមុដ្ឋិតានិ សមតឹស កម្មជរូបានិ និព្ពត្តន្តិ។ តេសុ បន ឋិតេសុយេវ សោឡស ភវង្គចិត្តានិ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈន្តិ។ ឯតស្មិំ អន្តរេ គហិតបដិសន្ធិកស្ស ទារកស្ស វា មាតុយា វា បនស្ស អន្តរាយោ នត្ថិ។ អយញ្ហិ **អនោកាសោ** នាម។ សចេ បន បដិសន្ធិចិត្តេន សទ្ធិំ សមុដ្ឋិតរូបានិ សត្តរសមស្ស ភវង្គស្ស បច្ចយំ ទាតុំ សក្កោន្តិ, បវត្តិ បវត្តតិ, បវេណី ឃដិយតិ។ សចេ បន ន សក្កោន្តិ, បវត្តិ នប្បវត្តតិ, បវេណី ន ឃដិយតិ, **វោក្កមតិ** នាម ហោតិ។ តំ សន្ធាយ “ឱក្កមិត្វា វោក្កមិស្សថា”តិ វុត្តំ។

ឥត្ថត្តាយាតិ ឥត្ថភាវាយ, ឯវំ បរិបុណ្ណបញ្ចក្ខន្ធភាវាយាតិ អត្ថោ។ **ទហរស្សេវ សតោ**តិ មន្ទស្ស ពាលស្សេវ សន្តស្ស។ **វោច្ឆិជ្ជិស្សថា**តិ ឧបច្ឆិជ្ជិស្សថ **វុឌ្ឍិំ វិរូឡ្ហិំ វេបុល្ល**ន្តិ វិញ្ញាណេ ឧបច្ឆិន្នេ សុទ្ធំ នាមរូបមេវ ឧដ្ឋហិត្វា បឋមវយវសេន វុឌ្ឍិំ, មជ្ឈិមវយវសេន វិរូឡ្ហិំ, បច្ឆិមវយវសេន វេបុល្លំ អបិ នុ ខោ អាបជ្ជិស្សថាតិ។ ទសវស្សវីសតិវស្សវស្សសតវស្សសហស្សសម្បាបនេន វា អបិ នុ ខោ វុឌ្ឍិំ វិរូឡ្ហិំ វេបុល្លំ អាបជ្ជិស្សថាតិ អត្ថោ។

តស្មាតិហានន្ទាតិ យស្មា មាតុកុច្ឆិយំ បដិសន្ធិគ្គហណេបិ កុច្ឆិវាសេបិ កុច្ឆិតោ និក្ខមនេបិ, បវត្តិយំ ទសវស្សាទិកាលេបិ វិញ្ញាណមេវស្ស បច្ចយោ, តស្មា ឯសេវ ហេតុ ឯស បច្ចយោ នាមរូបស្ស, យទិទំ វិញ្ញាណំ។ យថា ហិ រាជា អត្តនោ បរិសំ និគ្គណ្ហន្តោ ឯវំ វទេយ្យ – “ត្វំ ឧបរាជា, ត្វំ សេនាបតីតិ កេន កតោ ននុ មយា កតោ, សចេ ហិ មយិ អករោន្តេ ត្វំ អត្តនោ ធម្មតាយ ឧបរាជា វា សេនាបតិ វា ភវេយ្យាសិ, ជានេយ្យាម វោ ពល”ន្តិ; ឯវមេវ វិញ្ញាណំ នាមរូបស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ អត្ថតោ ឯវំ នាមរូបំ វទតិ វិយ “ត្វំ នាមំ, ត្វំ រូបំ, ត្វំ នាមរូបំ នាមាតិ កេន កតំ, ននុ មយា កតំ, សចេ ហិ មយិ បុរេចារិកេ ហុត្វា មាតុកុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិំ អគណ្ហន្តេ ត្វំ នាមំ វា រូបំ វា នាមរូបំ វា ភវេយ្យាសិ, ជានេយ្យាម វោ ពល”ន្តិ។ តំ បនេតំ វិញ្ញាណំ នាមរូបស្ស ពហុធា បច្ចយោ ហោតិ។

១១៦. ទុក្ខសមុទយសម្ភវោតិ ទុក្ខរាសិសម្ភវោ។ **យទិទំ នាមរូប**ន្តិ យំ ឥទំ នាមរូបំ, ឯសេវ ហេតុ ឯស បច្ចយោ។ យថា ហិ រាជបុរិសា រាជានំ និគ្គណ្ហន្តោ ឯវំ វទេយ្យុំ – “ត្វំ រាជាតិ កេន កតោ, ននុ មយា កតោ, សចេ ហិ មយិ ឧបរាជដ្ឋានេ, មយិ សេនាបតិដ្ឋានេ អតិដ្ឋន្តេ ត្វំ ឯកកោវ រាជា ភវេយ្យាសិ, បស្សេយ្យាម តេ រាជភាវ”ន្តិ; ឯវមេវ នាមរូបម្បិ អត្ថតោ ឯវំ វិញ្ញាណំ វទតិ វិយ “ត្វំ បដិសន្ធិវិញ្ញាណន្តិ កេន កតំ, ននុ អម្ហេហិ កតំ, សចេ ហិ ត្វំ តយោ ខន្ធេ ហទយវត្ថុញ្ច អនិស្សាយ បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ នាម ភវេយ្យាសិ, បស្សេយ្យាម តេ បដិសន្ធិវិញ្ញាណភាវ”ន្តិ។ តញ្ច បនេតំ នាមរូបំ វិញ្ញាណស្ស ពហុធា បច្ចយោ ហោតិ។

ឯត្តាវតា ខោតិ វិញ្ញាណេ នាមរូបស្ស បច្ចយេ ហោន្តេ, នាមរូបេ វិញ្ញាណស្ស បច្ចយេ ហោន្តេ, ទ្វីសុ អញ្ញមញ្ញបច្ចយវសេន បវត្តេសុ ឯត្តកេន ជាយេថ វា…បេ… ឧបបជ្ជេថ វា, ជាតិអាទយោ បញ្ញាយេយ្យុំ អបរាបរំ វា ចុតិបដិសន្ធិយោតិ។

អធិវចនបថោតិ “សិរិវឌ្ឍកោ ធនវឌ្ឍកោ”តិអាទិកស្ស អត្ថំ អទិស្វា វចនមត្តមេវ អធិកិច្ច បវត្តស្ស វោហារស្ស បថោ។ **និរុត្តិបថោ**តិ សរតីតិ សតោ, សម្បជានាតីតិ សម្បជានោតិអាទិកស្ស ការណាបទេសវសេន បវត្តស្ស វោហារស្ស បថោ។ **បញ្ញត្តិបថោ**តិ – “បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ មេធាវី និបុណោ កតបរប្បវាទោ”តិអាទិកស្ស

នានប្បការតោ ញាបនវសេន បវត្តស្ស វោហារស្ស បថោ។ ឥតិ តីហិ បទេហិ អធិវចនាទីនំ វត្ថុភូតា ខន្ធាវ កថិតា។ **បញ្ញាវចរន្តិ** បញ្ញាយ អវចរិតព្ពំ ជានិតព្ពំ។ **វដ្ដំ វត្តតីតិ** សំសារវដ្ដំ វត្តតិ។ **ឥត្ថត្តន្តិ** ឥត្ថំភាវោ, ខន្ធ បញ្ចកស្សេតំ នាមំ។ **បញ្ញាបនាយាតិ** នាមបញ្ញត្តត្ថាយ។ "វេទនា សញ្ញា"តិអាទិនា នាមបញ្ញត្តត្ថាយ, ខន្ធបញ្ច កម្បិ ឯត្តាវតា បញ្ញាយតីតិ អត្ថោ។ **យទិទំ នាមរូបំ សហ វិញ្ញាណេនាតិ** យំ ឥទំ នាមរូបំ សហ វិញ្ញាណេន អញ្ញមញ្ញបច្ចយតាយ បវត្តតិ, ឯត្តាវតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទញ្ហេត្ថ និយ្យាតិតវចនំ។

អត្តបញ្ញត្តិវណ្ណនា

១១៧. ឥតិ ភគវា – "គម្ភីរោ ចាយំ, អានន្ទ, បដិច្ចសមុប្បាទោ, គម្ភីរាវភាសោ ចា"តិ បទស្ស អនុសន្ធិំ ទស្សេត្វា ឥទានិ "តន្តាកុលកជាតា"តិ បទស្ស អនុសន្ធិំ ទស្សេន្តោ "កិត្តាវតា ចា"តិអាទិកំ ទេសនំ អារភិ។ តត្ថ **រូបី វា ហិ, អានន្ទ, បរិត្តំ អត្តានន្តិ**អាទីសុ យោ អវឌ្ឍិតំ កសិណនិមិត្តំ អត្តាតិ គណ្ហាតិ, សោ រូបី បរិត្តំ បញ្ញបេតិ។ យោ បន នានាកសិណលាភី ហោតិ, សោ តំ កទាចិ នីលោ, កទាចិ បីតកោតិ បញ្ញបេតិ។ យោ វឌ្ឍិតំ កសិណនិមិត្តំ អត្តាតិ គណ្ហាតិ, សោ រូបី អនន្តំ បញ្ញបេតិ។ យោ វា បន អវឌ្ឍិតំ កសិណនិមិត្តំ ឧគ្ឃាដេត្វា និមិត្តផុដ្ឋោកាសំ វា តត្ថ បវត្តេ ចត្តារោ ខន្ធេ វា តេសុ វិញ្ញាណមត្តមេវ វា អត្តាតិ គណ្ហាតិ, សោ អរូបី បរិត្តំ បញ្ញបេតិ។ យោ វឌ្ឍិតំ និមិត្តំ ឧគ្ឃាដេត្វា និមិត្តផុដ្ឋោកាសំ វា តត្ថ បវត្តេ ចត្តារោ ខន្ធេ វា តេសុ វិញ្ញាណមត្តមេវ វា អត្តាតិ គណ្ហាតិ, សោ អរូបី អនន្តំ បញ្ញបេតិ។

១១៨. **តត្រានន្ទាតិ** ឯត្ថ **តត្រាតិ** តេសុ ចតូសុ ទិដ្ឋិគតិកេសុ។ **ឯតរហិ វាតិ** ឥទានេវ, ន ឥតោ បរំ។ ឧច្ឆេទវសេនេតំ វុត្តំ។ **តត្ថភាវិំ វាតិ** តត្ថ វា បរលោកេ ភាវិំ។ សស្សតវសេនេតំ វុត្តំ។ **អតថំ វា បន សន្តន្តិ** អតថសភាវំ សមានំ។ **តថត្តាយាតិ** តថភាវាយ។ **ឧបកប្បេស្សាមីតិ** សម្បាទេស្សាមិ។ ឥមិនា វិវាទំ ទស្សេតិ។ ឧច្ឆេទវាទី ហិ "សស្សតវាទិនោ អត្តានំ អតថំ អនុច្ឆេទសភាវម្បិ សមានំ តថត្តាយ ឧច្ឆេទសភាវាយ ឧប កប្បេស្សាមិ, សស្សតវាទញ្ច ជានាបេត្វា ឧច្ឆេទវាទមេវ នំ គាហេស្សាមី"តិ ចិន្តេតិ។ សស្សតវាទីបិ "ឧច្ឆេទ វាទិនោ អត្តានំ អតថំ អសស្សតសភាវម្បិ សមានំ តថត្តាយ សស្សតភាវាយ ឧបកប្បេស្សាមិ, ឧច្ឆេទវាទញ្ច ជានាបេត្វា សស្សតវាទមេវ នំ គាហេស្សាមី"តិ ចិន្តេតិ។

ឯវំ សន្តំ ខោតិ ឯវំ សមានំ រូបិំ បរិត្តំ អត្តានំ បញ្ញបេន្តន្តិ អត្ថោ។ **រូបិន្តិ** រូបកសិណលាភិំ។ **បរិត្តត្តានុទិដ្ឋិ អនុសេតីតិ** បរិត្តោ អត្តាតិ អយំ ទិដ្ឋិ អនុសេតិ, សា បន ន វល្លិ វិយ ច លតា វិយ ច អនុសេតិ។ អប្បហីនដ្ឋេន អនុសេតីតិ វេទិតព្ពោ។ **ឥច្ចាលំ វចនាយាតិ** តំ បុគ្គលំ ឯវរូបា ទិដ្ឋិ អនុសេតីតិ វត្តុំ យុត្តំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

អរូបិន្តិ ឯត្ថ បន អរូបកសិណលាភិំ, អរូបក្ខន្ធគោចរំ វាតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឯត្តាវតា លាភិនោ ចត្តារោ, តេសំ អន្តេវាសិកា ចត្តារោ, តក្កិកា ចត្តារោ, តេសំ អន្តេវាសិកា ចត្តារោតិ អត្តតោ សោឡស ទិដ្ឋិគតិកា ទស្សិតា ហោន្តិ។

នអត្តបញ្ញត្តិវណ្ណនា

១១៩. ឯវំ យេ អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ, តេ ទស្សេត្វា ឥទានិ យេ ន បញ្ញបេន្តិ, តេ ទស្សេតុំ – "កិត្តាវតា ច អានន្ទា"តិអាទិមាហ។ កេ បន ន បញ្ញបេន្តិ? សព្ពេ តាវ អរិយបុគ្គលា ន បញ្ញបេន្តិ។ យេ ច ពហុស្សុតា តិបិដកធរា ទ្វិបិដកធរា ឯកបិដកធរា, អន្តមសោ ឯកនិកាយម្បិ សាធុកំ វិនិច្ឆិនិត្វា ឧគ្គហិតធម្មកថិកោបិ អារទ្ធវិបស្សកោបិ បុគ្គលោ, តេ ន បញ្ញបេន្តិយេវ។ ឯតេសញ្ហិ បដិភាគកសិណេ បដិភាគកសិណមិច្ចេវ ញាណំ ហោតិ។ អរូបក្ខន្ធេសុ ច អរូបក្ខន្ធា ឥច្ចេវ។

អត្តសមនុបស្សនាវណ្ណនា

១២១. ឯវំ យេ ន បញ្ញបេន្តិ, តេ ទស្សេត្វា ឥទានិ យេ តេ បញ្ញបេន្តិ, តេ យស្មា ទិដ្ឋិវសេន សមនុបស្សិត្វា បញ្ញបេន្តិ, សា ច នេសំ សមនុបស្សនា វីសតិវត្ថុកាយ សក្កាយទិដ្ឋិយា អប្បហីនត្តា ហោតិ, តស្មា តំ វីសតិវត្ថុកំ សក្កាយទិដ្ឋិំ ទស្សេតុំ បុន **កិត្តាវតា ច អានន្ទាតិ**អាទិមាហ។

តត្ថ **វេទនំ វា ហីតិ** ឥមិនា វេទនាក្ខន្ធវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ កថិតា។ **អប្បដិសំវេទនោ មេ អត្តាតិ** ឥមិនា រូបក្ខន្ធវត្ថុកា។ **អត្តា មេ វេទិយតិ, វេទនាធម្មោ ហិ មេ អត្តាតិ** ឥមិនា សញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណក្ខន្ធវត្ថុកា ។ ឥទញ្ហិ ខន្ធត្តយំ វេទនាសម្បយុត្តត្តា វេទិយតិ។ ឯតស្ស ច វេទនាធម្មោ អវិប្បយុត្តសភាវោ។

១២២. ឥទានិ តត្ថ ទោសំ ទស្សេន្តោ – “តត្រានន្ទា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តត្រា**តិ តេសុ តីសុ ទិដ្ឋិគតិកេសុ។ **យស្មិំ, អានន្ទ, សមយេ**តិអាទិ យោ យោ យំ យំ វេទនំ អត្តាតិ សមនុបស្សតិ, តស្ស តស្ស អត្តនោ កទាចិ ភាវំ, កទាចិ អភាវន្តិ ឯវមាទិទោសទស្សនត្ថំ វុត្តំ។

១២៣. អនិច្ចាទីសុ ហុត្វា អភាវតោ **អនិច្ចា។** តេហិ តេហិ ការណេហិ សង្គម្ម សមាគម្ម កតាតិ **សង្ខតា។** តំ តំ បច្ចយំ បដិច្ច សម្មា ការណេនេវ ឧប្បន្នាតិ **បដិច្ចសមុប្បន្នា។ ខយោ**តិអាទិ សព្ពំ ភង្គស្ស វេវចនំ។ យញ្ហិ ភិជ្ជតិ, តំ ខិយតិបិ វយតិបិ វិរជ្ជតិបិ និរុជ្ឈតិបិ, តស្មា **ខយធម្មា**តិអាទិ វុត្តំ។

ព្យគា មេតិ វិអគាតិ ព្យគា, វិគតោ និរុទ្ធោ មេ អត្តាតិ អត្ថោ។ កិំ បន ឯកស្សេវ តីសុបិ កាលេសុ – “ឯសោ មេ អត្តា”តិ ហោតីតិ, កិំ បន ន ភវិស្សតិ? ទិដ្ឋិគតិកស្ស ហិ ថុសរាសិម្ហិ និក្ខិត្តខាណុកស្សេវ និច្ចលតា នាម នត្ថិ, វនមក្កដោ វិយ អញ្ញំ គណ្ហាតិ, អញ្ញំ មុញ្ចតិ។ **អនិច្ចសុខទុក្ខវោកិណ្ណ**ន្តិ វិសេសេន តំ តំ វេទនំ អត្តាតិ សមនុបស្សន្តោ អនិច្ចញ្ចេវ សុខញ្ច ទុក្ខញ្ច អត្តានំ សមនុបស្សតិ អវិសេសេន វេទនំ អត្តាតិ សមនុបស្សន្តោ វោកិណ្ណំ ឧប្បាទវយធម្មំ អត្តានំ សមនុបស្សតិ។ វេទនា ហិ តិវិធា ចេវ ឧប្បាទវយធម្មា ច, តញ្ចេស អត្តាតិ សមនុបស្សតិ។ តច្ចស្ស អនិច្ចោ ចេវ អត្តា អាបជ្ជតិ, ឯកក្ខណេ ច ពហូនំ វេទនានំ ឧប្បាទោ។ តំ ខោ បនេស អនិច្ចំ អត្តានំ អនុជានាតិ, ន ឯកក្ខណេ ពហូនំ វេទនានំ ឧប្បត្តិ អត្ថិ។ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ – “តស្មាតិហានន្ទ, ឯតេនបេតំ នក្ខមតិ ‘វេទនា មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សិតុ”ន្តិ វុត្តំ។

១២៤. **យត្ថ បនាវុសោ**តិ យត្ថ សុទ្ធរូបក្ខន្ធេ សព្ពសោ វេទយិតំ នត្ថិ។ **អបិ នុ ខោ តត្ថា**តិ អបិ នុ ខោ តស្មិំ វេទនាវិរហិតេ តាលវណ្ដេ វា វាតបានេ វា អស្មីតិ ឯវំ អហំការោ ឧប្បជ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ។ **តស្មាតិហានន្ទា**តិ យស្មា សុទ្ធរូបក្ខន្ធោ ឧដ្ឋាយ អហមស្មីតិ ន វទតិ, តស្មា ឯតេនបិ ឯតំ នក្ខមតីតិ អត្ថោ។ **អបិ នុ ខោ តត្ថ អយមហមស្មីតិ សិយា**តិ អបិ នុ ខោ តេសុ វេទនាធម្មេសុ តីសុ ខន្ធេសុ ឯកធម្មោបិ អយំ នាម អហមស្មីតិ ឯវំ វត្តព្ពោ សិយា។ អថ វា វេទនានិរោធា សហេវ វេទនាយ និរុទ្ធេសុ តេសុ តីសុ ខន្ធេសុ អបិ នុ ខោ អយមហមស្មីតិ វា អហមស្មីតិ វា ឧប្បជ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ។ អថាយស្មា អានន្ទោ សសវិសាណស្ស តិខិណភាវំ វិយ តំ អសម្បដិច្ឆន្តោ **នោ ហេតំ ភន្តេ**តិ អាហ។

ឯត្តាវតា កិំ កថិតំ ហោតិ? វដ្ដកថា កថិតា ហោតិ។ ភគវា ហិ វដ្ដកថំ កថេន្តោ កត្ថចិ អវិជ្ជាសីសេន កថេសិ, កត្ថចិ តណ្ហាសីសេន, កត្ថចិ ទិដ្ឋិសីសេន។ តត្ថ “បុរិមា, ភិក្ខវេ, កោដិ នប្បញ្ញាយតិ អវិជ្ជាយ, ‘ឥតោ បុព្ពេ អវិជ្ជា នាហោសិ, អថ បច្ឆា សមភវី’តិ។ ឯវញ្ចេតំ, ភិក្ខវេ, វុច្ចតិ។ អថ ច បន បញ្ញាយតិ ឥទប្បច្ចយា អវិជ្ជា”តិ (អ. និ. ១០.៦១) ឯវំ អវិជ្ជាសីសេន កថិតា។ “បុរិមា, ភិក្ខវេ, កោដិ នប្បញ្ញាយតិ ភវតណ្ហាយ, ‘ឥតោ បុព្ពេ ភវតណ្ហា នាហោសិ, អថ បច្ឆា សមភវី’តិ។ ឯវញ្ចេតំ, ភិក្ខវេ, វុច្ចតិ។ អថ ច បន បញ្ញាយតិ ឥទប្បច្ចយា ភវតណ្ហា”តិ (អ. និ. ១០.៦២) ឯវំ តណ្ហាសីសេន កថិតា។ “បុរិមា, ភិក្ខវេ, កោដិ នប្បញ្ញាយតិ ភវទិដ្ឋិយា, ‘ឥតោ បុព្ពេ ភវទិដ្ឋិ នាហោសិ, អថ បច្ឆា សមភវី’តិ, ឯវញ្ចេតំ, ភិក្ខវេ, វុច្ចតិ។ អថ ច បន បញ្ញាយតិ ឥទប្បច្ចយា ភវទិដ្ឋី”តិ ឯវំ ទិដ្ឋិសីសេន កថិតា។ ឥធាបិ ទិដ្ឋិសីសេនេវ កថិតា។

ទិដ្ឋិគតិកោ ហិ សុខាទិវេទនំ អត្តាតិ គហេត្វា អហង្ការមមង្ការបរាមាសវសេន សព្ពភវយោនិគតិ – វិញ្ញាណដ្ឋិតិសត្តាវាសេសុ តតោ តតោ ចវិត្វា តត្ថ តត្ថ ឧបបជ្ជន្តោ មហាសមុទ្ទេ វាតុក្ខិត្តនាវា វិយ សតតំ សមិតំ បរិព្ភមតិ, វដ្ដតោ សីសំ ឧក្ខិបិតុំយេវ ន សក្កោតិ។

១២៦. ឥតិ ភគវា បច្ចយាការមូឡ្ហស្ស ទិដ្ឋិគតិកស្ស ឯត្តកេន កថាមគ្គេន វដ្ដំ កថេត្វា ឥទានិ វិវដ្ដំ កថេន្តោ **យតោ ខោ បន, អានន្ទ, ភិក្ខូ**តិអាទិមាហ។

តញ្ច បន វិវដ្ដកថំ ភគវា ទេសនាសុ កុសលត្តា វិស្សជ្ជកម្មដ្ឋានំ នវកម្មាទិវសេន វិក្ខិត្តបុគ្គលំ អនាមសិត្វា ការកស្ស សតិបដ្ឋានវិហារិនោ បុគ្គលស្ស វសេន អារភន្តោ **នេវ វេទនំ អត្តានំ សមនុបស្សតី**តិអាទិមាហ។ ឯវរូបោ ហិ ភិក្ខុ – “យំ កិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ វា សន្តិកេ វា, សព្ពំ រូបំ អនិច្ចតោ វវត្ថបេតិ, ឯកំ សម្មសនំ។ ទុក្ខតោ វវត្ថបេតិ, ឯកំ សម្មសនំ។ អនត្តតោ វវត្ថបេតិ, ឯកំ សម្មសន”ន្តិអាទិនា នយេន វុត្តស្ស សម្មសនញាណស្ស វសេន សព្ពធម្មេសុ បវត្តត្តា នេវ វេទនំ អត្តាតិ សមនុបស្សតិ, ន អញ្ញំ, សោ ឯវំ អសមនុបស្សន្តោ ន កិញ្ចិ លោកេ ឧបាទិយតីតិ ខន្ធលោកាទិភេទេ លោកេ រូបាទីសុ ធម្មេសុ កិញ្ចិ ឯកធម្មម្បិ អត្តាតិ វា អត្តនិយន្តិ វា ន ឧបាទិយតិ។

អនុបាទិយំ ន បរិតស្សតីតិ អនុបាទិយន្តោ តណ្ហាទិដ្ឋិមានបរិតស្សនាយាបិ ន បរិតស្សតិ។ **អបរិតស្សន្តិ** អបរិតស្សមានោ។ **បច្ចត្តំយេវ បរិនិព្ពាយតី**តិ អត្តនាវ កិលេសបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពាយតិ។ ឯវំ បរិនិព្ពុតស្ស បនស្ស បច្ចវេក្ខណាបវត្តិទស្សនត្ថំ **ខីណា ជាតី**តិអាទិ វុត្តំ។

ឥតិ សា ទិដ្ឋីតិ យា តថាវិមុត្តស្ស អរហតោ ទិដ្ឋិ, សា ឯវំ ទិដ្ឋិ។ "តតិស្ស ទិដ្ឋី"តិបិ បាឋោ។ យោ តថា វិមុត្តោ អរហា, ឯវមស្ស ទិដ្ឋីតិ អត្ថោ។ **តទកល្ល**ន្តិ តំ ន យុត្តំ។ កស្មា? ឯវញ្ហិ សតិ – "អរហា ន កិញ្ចិ ជានាតី"តិ វុត្តំ ភវេយ្យ, ឯវំ ញត្វា វិមុត្តញ្ច អរហន្តំ "ន កិញ្ចិ ជានាតី"តិ វត្តុំ ន យុត្តំ។ តេនេវ ចតុន្នម្បិ នយានំ អវសានេ – "តំ កិស្ស ហេតុ"តិអាទិមាហ។

តត្ថ **យាវតា អានន្ទ អធិវចន**ន្តិ យត្តកោ អធិវចនសង្ខាតោ វោហារោ អត្ថិ។ **យាវតា អធិវចនបថោ**តិ យត្តកោ អធិវចនស្ស បថោ, ខន្ធា អាយតនានិ ធាតុយោ វា អត្ថិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **បញ្ញាវចរ**ន្តិ បញ្ញាយ អវចរិតព្ពំ ខន្ធបញ្ចកំ។ **តទភិញ្ញា**តិ តំ អភិជានិត្វា។ ឯត្តកេន ភគវតា កឹ ទស្សិតំ? តន្តាកុលបទស្សេវ អនុសន្ធិ ទស្សិតោ។

សត្តវិញ្ញាណដ្ឋិតិវណ្ណនា

១២៧. ឥទានិ យោ – "ន បញ្ញបេតី"តិ វុត្តោ, សោ យស្មា គច្ឆន្តោ គច្ឆន្តោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ នាម ហោតិ។ យោ ច – "ន សមនុបស្សតី"តិ វុត្តោ, សោ យស្មា គច្ឆន្តោ គច្ឆន្តោ បញ្ញាវិមុត្តោ នាម ហោតិ។ តស្មា តេសំ ហេដ្ឋា វុត្តានំ ទ្វិន្នំ ភិក្ខូនំ និគមនញ្ច នាមញ្ច ទស្សេតុំ **សត្ត ខោ ឥមានន្ទ វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **សត្តា**តិ បដិសន្ធិវសេន វុត្តា, អារម្មណវសេន សង្គីតិសុត្តេ (ទី. និ. ៣.៣១១) វុត្តា ចតស្សោ អាគមិស្សន្តិ។ វិញ្ញាណំ តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ **វិញ្ញាណដ្ឋិតិ,** វិញ្ញាណបតិដ្ឋានស្សេតំ អធិវចនំ។ **ទ្វេ ច អាយតនានី**តិ ទ្វេ និវាសដ្ឋានានិ។ និវាសដ្ឋានញ្ហិ ឥធាយតនន្តិ អធិប្បេតំ។ តេនេវ វក្ខតិ – "អសញ្ញសត្តាយតនំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនមេវ ទុតិយ"ន្តិ។ កស្មា បនេតំ សព្ពំ គហិតន្តិ? វដ្ដបរិយាទានត្ថំ។ វដ្ដញ្ហិ ន សុទ្ធវិញ្ញាណដ្ឋិតិវសេន សុទ្ធាយតនវសេន វា បរិយាទានំ គច្ឆតិ, ភវយោនិគតិសត្តាវាសវសេន បន គច្ឆតិ, តស្មា សព្ពមេតំ គហិតំ។

ឥទានិ អនុក្កមេន តមត្ថំ វិភជន្តោ **កតមា សត្តា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សេយ្យថាបី**តិ និទស្សនត្ថេ និបាតោ, យថា មនុស្សាតិ អត្ថោ។ អបរិមាណេសុ ហិ ចក្កវាឡេសុ អបរិមាណានំ មនុស្សានំ វណ្ណសណ្ឋានាទិវសេន ទ្វេបិ ឯកសទិសា នត្ថិ។ យេបិ ហិ កត្ថចិ យមកភាតរោ វណ្ណេន វា សណ្ឋានេន វា ឯកសទិសា ហោន្តិ, តេសម្បិ អាលោកិតវិលោកិតកថិតហសិតគមនឋានាទីហិ វិសេសោ ហោតិយេវ។ តស្មា **នានត្តកាយា**តិ វុត្តា។ បដិសន្ធិសញ្ញា បន នេសំ តិហេតុកាបិ ទ្វិហេតុកាបិ អហេតុកាបិ ហោន្តិ, តស្មា **នានត្តសញ្ញិនោ**តិ វុត្តា។ **ឯកច្ចេ ច ទេវា**តិ ឆ កាមាវចរទេវា។ តេសុ ហិ កេសញ្ចិ កាយោ នីលោ ហោតិ, កេសញ្ចិ បីតកាទិវណ្ណោ។ សញ្ញា បន នេសំ ទ្វិហេតុកាបិ តិហេតុកាបិ ហោន្តិ, អហេតុកា នត្ថិ។ **ឯកច្ចេ ច វិនិបាតិកា**តិ ចតុអបាយវិនិមុត្តា ឧត្តរមាតា យក្ខិនី, បិយង្ករមាតា, ផុស្សមិត្តា, ធម្មគុត្តាតិ ឯវមាទិកា អញ្ញេ ច វេមានិកា បេតា។ ឯតេសញ្ហិ បីតឱទាតកាឡមង្គុរច្ឆវិសាមវណ្ណាទិវសេន ចេវ កិសថូលរស្សទីឃវសេន ច កាយោ នានា ហោតិ, មនុស្សានំ វិយ ទ្វិហេតុកតិហេតុកអហេតុកវសេន សញ្ញាបិ។ តេ បន ទេវា វិយ ន មហេសក្ខា, កបណមនុស្សា វិយ អប្បេសក្ខា, ទុល្លភឃាសច្ឆាទនា ទុក្ខបីឡិតា វិហរន្តិ។ ឯកច្ចេ កាឡបក្ខេ ទុក្ខិតា ជុណ្ហបក្ខេ សុខិតា ហោន្តិ, តស្មា សុខសមុស្សយតោ វិនិបតិតត្តា **វិនិបាតិកា**តិ វុត្តា។ យេ បនេត្ថ តិហេតុកា តេសំ ធម្មាភិសមយោបិ ហោតិ, បិយង្ករមាតា ហិ យក្ខិនី បច្ចូសសមយេ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស ធម្មំ សជ្ឈាយតោ សុត្វា –

> "មា សទ្ទមករិ បិយង្ករ, ភិក្ខុ ធម្មបទានិ ភាសតិ;
> អបិ ធម្មបទំ វិជានិយ, បដិបជ្ជេម ហិតាយ នោ សិយា;
>
> បាណេសុ ច សំយមាមសេ, សម្បជានមុសា ន ភណាមសេ;
> សិក្ខេម សុសីល្យមត្តនោ, អបិ មុច្ចេម បិសាចយោនិយា"តិ។ (សំ. និ. ២.៤០);

ឯវំ បុត្តកំ សញ្ញាបេត្វា តំ ទិវសំ សោតាបត្តិផលំ បត្តា។ ឧត្តរមាតា បន ភគវតោ ធម្មំ សុត្វាវ សោតាបន្នា ជាតា។

ព្រហ្មកាយិកាតិ ព្រហ្មបារិសជ្ជព្រហ្មបុរោហិតមហាព្រហ្មានោ។ **បឋមាភិនិព្ពត្តា**តិ តេ សព្ពេបិ បឋមេន ឈានេន អភិនិព្ពត្តា។ តេសុ ព្រហ្មបារិសជ្ជា បន បរិត្តេន អភិនិព្ពត្តា, តេសំ កប្បស្ស តតិយោ ភាគោ អាយុប្បមាណំ។ ព្រហ្មបុរោហិតា មជ្ឈិមេន, តេសំ ឧបឌ្ឍកប្បោ អាយុប្បមាណំ, កាយោ ច តេសំ វិប្ផារិកតរោ ហោតិ។ មហាព្រហ្មានោ បណីតេន, តេសំ កប្បោ អាយុប្បមាណំ, កាយោ បន តេសំ អតិវិប្ផារិកោ ហោតិ។ ឥតិ តេ កាយស្ស នានត្តា, បឋមជ្ឈានវសេន សញ្ញាយ ឯកត្តា **នានត្តកាយា ឯកត្តសញ្ញិនោ**តិ វេទិតព្ពា។

យថា ច តេ, ឯវំ ចតូសុ អបាយេសុ សត្តា។ និរយេសុ ហិ កេសញ្ចិ គាវុតំ, កេសញ្ចិ អឌ្ឍយោជនំ, កេសញ្ចិ យោជនំ អត្តភាវោ ហោតិ, ទេវទត្តស្ស បន យោជនសតិកោ ជាតោ។ តិរច្ឆានេសុបិ កេចិ ខុទ្ទកា, កេចិ មហន្តា។ បេត្តិវិសយេបិ កេចិ សដ្ឋិហត្ថា, កេចិ សត្តតិហត្ថា, កេចិ អសីតិហត្ថា ហោន្តិ, កេចិ សុវណ្ណា, កេចិ ទុព្ពណ្ណា ហោន្តិ។ តថា កាលកញ្ជិកា អសុរា។ អបិ ចេត្ថ ទីឃបិដ្ឋិកបេតា នាម សដ្ឋិយោជនិកាបិ ហោន្តិ។ សញ្ញា បន សព្ពេសម្បិ អកុសលវិបាកអហេតុកាវ ហោន្តិ។ ឥតិ អាបាយិកាបិ នានត្តកាយា ឯកត្តសញ្ញិនោត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆន្តិ។

អាភស្សរាតិ ទណ្ឌឧក្កាយ អច្ចិ វិយ ឯតេសំ សរីរតោ អាភា ឆិជ្ជិត្វា ឆិជ្ជិត្វា បតន្តី វិយ សរតិ វិស្សរតីតិ អាភស្សរា។ តេសុ បញ្ចកនយេន ទុតិយតតិយជ្ឈានទ្វយំ បរិត្តំ ភាវេត្វា ឧបបន្នា **បរិត្តាភា** នាម ហោន្តិ, តេសំ ទ្វេ កប្បា អាយុប្បមាណំ។ មជ្ឈិមំ ភាវេត្វា ឧបបន្នា **អប្បមាណាភា** នាម ហោន្តិ, តេសំ ចត្តារោ កប្បា អាយុប្បមាណំ។ បណីតំ ភាវេត្វា ឧបបន្នា អាភស្សរា នាម ហោន្តិ, តេសំ អដ្ឋ កប្បា អាយុប្បមាណំ។ ឥធ បន ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទវសេន សព្ពេបិ តេ គហិតា។ សព្ពេសញ្ហិ តេសំ កាយោ ឯកវិប្ផារោវ ហោតិ, សញ្ញា បន អវិតក្កវិចារមត្តា វា អវិតក្កអវិចារា វាតិ នានា។

សុភកិណ្ហាតិ សុភេន ឱកិណ្ណា វិកិណ្ណា, សុភេន សរីរប្បភាវណ្ណេន ឯកគ្ឃនាតិ អត្ថោ។ ឯតេសញ្ហិ អាភស្សរានំ វិយ ន ឆិជ្ជិត្វា ឆិជ្ជិត្វា បភា គច្ឆតិ។ បញ្ចកនយេ បន បរិត្តមជ្ឈិមបណីតស្ស ចតុត្ថជ្ឈានស្ស វសេន សោឡសទ្វត្តឹសចតុសដ្ឋិកប្បាយុកា **បរិត្តសុភអប្បមាណសុភសុភកិណ្ហា** នាម ហុត្វា និព្ពត្តន្តិ។ ឥតិ សព្ពេបិ តេ **ឯកត្តកាយា ចេវ** ចតុត្ថជ្ឈានសញ្ញាយ ឯកត្តសញ្ញិនោ ចាតិ វេទិតព្ពា។ **វេហប្ផលាបិ** ចតុត្ថវិញ្ញាណដ្ឋិតិមេវ ភជន្តិ។ **អសញ្ញសត្តា** វិញ្ញាណាភាវា ឯត្ថ សង្គហំ ន គច្ឆន្តិ, សត្តាវាសេសុ គច្ឆន្តិ។

សុទ្ធាវាសា វិវដ្ដបក្ខេ ឋិតា ន សព្ពកាលិកា, កប្បសតសហស្សម្បិ អសង្ខ្យេយ្យម្បិ ពុទ្ធសុញ្ញេ លោកេ នុប្បជ្ជន្តិ។ សោឡសកប្បសហស្សព្ភន្តរេ ពុទ្ធេសុ ឧប្បន្នេសុយេវ ឧប្បជ្ជន្តិ, ធម្មចក្កប្បវត្តស្ស ភគវតោ ខន្ធាវារដ្ឋានសទិសា ហោន្តិ។ តស្មា នេវ វិញ្ញាណដ្ឋិតឹ ន សត្តាវាសំ ភជន្តិ។ មហាសីវត្ថេរោ បន – “ន ខោ បន សោ សារិបុត្ត សត្តាវាសោ សុលភរូបោ យោ មយា អនិវុត្ថបុព្ពោ ឥមិនា ទីឃេន អទ្ធុនា អញ្ញត្រ សុទ្ធាវាសេហិ ទេវេហី”តិ (ម. និ. ១.១៦០) ឥមិនា សុត្តេន សុទ្ធាវាសាបិ ចតុត្ថវិញ្ញាណដ្ឋិតឹ ចតុត្ថសត្តាវាសំយេវ ភជន្តីតិ វទតិ, តំ អប្បដិពាហិយត្តា សុត្តស្ស អនុញ្ញាតំ។

សព្ពសោ រូបសញ្ញានន្តិអាទីនំ អត្ថោ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តោ។ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ បន យថេវ សញ្ញាយ, ឯវំ វិញ្ញាណស្សបិ សុខុមត្តា នេវ វិញ្ញាណំ នាវិញ្ញាណំ។ តស្មា វិញ្ញាណដ្ឋិតីសុ អវត្វា អាយតនេសុ វុត្តំ។

១២៨. **តត្រា**តិ តាសុ វិញ្ញាណដ្ឋិតីសុ។ **តញ្ច បជានាតី**តិ តញ្ច វិញ្ញាណដ្ឋិតឹ បជានាតិ។ **តស្សា ច សមុទយ**ន្តិ “អវិជ្ជាសមុទយា រូបសមុទយោ”តិអាទិនា (បដិ. ម. ១.៤៩) នយេន តស្សា សមុទយញ្ច បជានាតិ។ **តស្សា ច អត្ថង្គម**ន្តិ – “អវិជ្ជានិរោធា រូបនិរោធោ”តិអាទិនា នយេន តស្សា អត្ថង្គមញ្ច បជានាតិ។ **អស្សាទ**ន្តិ យំ រូបំ បដិច្ច…បេ… យំ វិញ្ញាណំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខំ សោមនស្សំ, អយំ វិញ្ញាណស្ស អស្សាទោតិ, ឯវំ តស្សា អស្សាទញ្ច បជានាតិ។ **អាទីនវ**ន្តិ យំ រូបំ…បេ… យំ វិញ្ញាណំ អនិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, អយំ វិញ្ញាណស្ស អាទីនវោតិ, ឯវំ តស្សា អាទីនវញ្ច បជានាតិ។ **និស្សរណ**ន្តិ យោ រូបស្មឹ…បេ… យោ វិញ្ញាណេ ឆន្ទរាគវិនយោ, ឆន្ទរាគប្បហានំ, ឥទំ វិញ្ញាណស្ស និស្សរណន្តិ (សំ. និ. ២.២៦) ឯវំ តស្សា និស្សរណញ្ច បជានាតិ។ **កល្លំ នុ តេនា**តិ យុត្តំ នុ តេន ភិក្ខុនា តំ វិញ្ញាណដ្ឋិតឹ តណ្ហាមានទិដ្ឋីនំ វសេន អហន្តិ វា មមន្តិ វា អភិនន្ទិតុន្តិ។ ឯតេនុបាយេន សព្ពត្ថ វេទិតព្ពោ។ យត្ថ បន រូបំ នត្ថិ, តត្ថ ចតុន្នំ ខន្ធានំ វសេន, យត្ថ វិញ្ញាណំ នត្ថិ, តត្ថ ឯកស្ស ខន្ធស្ស វសេន សមុទយោ យោជេតព្ពោ។ អាហារសមុទយា អាហារនិរោធាតិ ឥទញ្ចេត្ថ បទំ យោជេតព្ពំ។

យតោ ខោ, អានន្ទ, ភិក្ខូតិ យទា ខោ អានន្ទ, ភិក្ខុ។ **អនុបាទា វិមុត្តោ**តិ ចតូហិ ឧបាទានេហិ អគ្គហេត្វា វិមុត្តោ។ **បញ្ញាវិមុត្តោ**តិ បញ្ញាយ វិមុត្តោ។ អដ្ឋ វិមោក្ខេ អសច្ឆិកត្វា បញ្ញាពលេនេវ នាមកាយស្ស ច រូបកាយស្ស ច អប្បវត្តឹ កត្វា វិមុត្តោតិ អត្ថោ។ សោ សុក្ខវិបស្សកោ ច បឋមជ្ឈានាទីសុ អញ្ញតរស្មឹ ឋត្វា អរហត្តំ

បត្តោ ចាតិ បញ្ចវិធោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “កតមោ ច បុគ្គលោ បញ្ញាវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ន ហេវ ខោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ បញ្ញាវិមុត្តោ”តិ (បុ. ប. ១៥)។

អដ្ឋវិមោក្ខវណ្ណនា

១២៩. ឯវំ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ និគមនញ្ច នាមញ្ច ទស្សេត្វា ឥតរស្ស ទស្សេតុំ **អដ្ឋ ខោ ឥមេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិមោក្ខោ**តិ កេនដ្ឋេន វិមោក្ខោ? អធិមុច្ចនដ្ឋេន។ កោ បនាយំ អធិមុច្ចនដ្ឋោ នាម? បច្ចនីកធម្មេហិ ច សុដ្ឋុ មុច្ចនដ្ឋោ, អារម្មណេ ច អភិរតិវសេន សុដ្ឋុ មុច្ចនដ្ឋោ, បិតុអង្កេ វិស្សដ្ឋង្គបច្ចង្គស្ស ទារកស្ស សយនំ វិយ អនិគ្គហិតភាវេន និរាសង្កតាយ អារម្មណេ បវត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយំ បនត្ថោ បច្ឆិមេ វិមោក្ខេ នត្ថិ, បុរិមេសុ សព្ពេសុ អត្ថិ។

រូបី រូបានិ បស្សតីតិ ឯត្ថ អជ្ឈត្តំ កេសាទីសុ នីលកសិណាទីសុ នីលកសិណាទិវសេន ឧប្បាទិតំ រូបជ្ឈានំ រូបំ, តទស្សត្ថីតិ រូបី។ **ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី**តិ ពហិទ្ធាបិ នីលកសិណាទីនិ រូបានិ ឈានចក្ខុនា បស្សតិ។ ឥមិនា អជ្ឈត្តពហិទ្ធាវត្ថុកេសុ កសិណេសុ ឧប្បាទិតជ្ឈានស្ស បុគ្គលស្ស ចត្តារិ រូបាវចរជ្ឈានានិ ទស្សិតានិ។ **អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញី**តិ អជ្ឈត្តំ ន រូបសញ្ញី, អត្តនោ កេសាទីសុ អនុប្បាទិតរូបាវចរជ្ឈានោតិ អត្ថោ។ ឥមិនា ពហិទ្ធា បរិកម្មំ កត្វា ពហិទ្ធាវ ឧប្បាទិតជ្ឈានស្ស បុគ្គលស្ស រូបាវចរជ្ឈានានិ ទស្សិតានិ។

សុភន្តេវ អធិមុត្តោ ហោតីតិ ឥមិនា សុវិសុទ្ធេសុ នីលាទីសុ វណ្ណកសិណេសុ ឈានានិ ទស្សិតានិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អន្តោអប្បនាយំ សុភន្តិ អាភោគោ នត្ថិ, យោ បន វិសុទ្ធំ សុភំ កសិណមារម្មណំ ករិត្វា វិហរតិ, សោ យស្មា សុភន្តិ អធិមុត្តោ ហោតីតិ វត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ, តស្មា ឯវំ ទេសនា កតា។ បដិសម្ភិទាមគ្គេ បន – “កថំ សុភន្តេវ អធិមុត្តោ ហោតីតិ វិមោក្ខោ? ឥធ ភិក្ខុ មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ…បេ…. មេត្តាយ ភាវិតត្តា សត្តា អប្បដិកូលា ហោន្តិ។ ករុណា, មុទិតា, ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ…បេ…. ឧបេក្ខាយ ភាវិតត្តា សត្តា អប្បដិកូលា ហោន្តិ។ ឯវំ សុភំ ត្វេវ អធិមុត្តោ ហោតីតិ វិមោក្ខោ”តិ (បដិ. ម. ១.២១២) វុត្តំ។

សព្ពសោ រូបសញ្ញានន្តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ សព្ពំ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តមេវ។ **អយំ អដ្ឋមោ វិមោក្ខោ**តិ អយំ ចតុន្នំ ខន្ធានំ សព្ពសោ វិសុទ្ធត្តា វិមុត្តត្តា អដ្ឋមោ ឧត្តមោ វិមោក្ខោ នាម។

១៣០. **អនុលោម**ន្តិ អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ បរិយោសានា។ **បដិលោម**ន្តិ បរិយោសានតោ បដ្ឋាយ យាវ អាទិតោ។ **អនុលោមបដិលោម**ន្តិ ឥទំ អតិបគុណត្តា សមាបត្តីនំ អដ្ឋត្វាវ ឥតោ ចិតោ ច សញ្ចរណវសេន វុត្តំ។ **យត្ថិច្ឆក**ន្តិ ឱកាសបរិទីបនំ, យត្ថ យត្ថ ឱកាសេ ឥច្ឆតិ។ **យទិច្ឆក**ន្តិ សមាបត្តិទីបនំ, យំ យំ សមាបត្តិំ ឥច្ឆតិ។ **យាវតិច្ឆក**ន្តិ អទ្ធានបរិច្ឆេទទីបនំ , យាវតកំ អទ្ធានំ ឥច្ឆតិ។ **សមាបជ្ជតី**តិ តំ តំ សមាបត្តិំ បវិសតិ។ **វុដ្ឋាតី**តិ តតោ ឧដ្ឋាយ តិដ្ឋតិ។

ឧភតោភាគវិមុត្តោតិ ទ្វីហិ ភាគេហិ វិមុត្តោ, អរូបសមាបត្តិយា រូបកាយតោ វិមុត្តោ, មគ្គេន នាមកាយតោ វិមុត្តោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “អច្ចី យថា វាតវេគេន ខិត្តា, (ឧបសិវាតិ ភគវា)
> អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ;
> ឯវំ មុនី នាមកាយា វិមុត្តោ,
> អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខ”ន្តិ។ (សុ. និ. ១០៨០);

សោ បនេស ឧភតោភាគវិមុត្តោ អាកាសានញ្ចាយតនាទីសុ អញ្ញតរតោ ឧដ្ឋាយ អរហត្តំ បត្តោ ច អនាគាមី ហុត្វា និរោធា ឧដ្ឋាយ អរហត្តំ បត្តោ ចាតិ បញ្ចវិធោ។ កេចិ បន – “យស្មា រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈានម្បិ ទុវង្គិកំ ឧបេក្ខាសហគតំ, អរូបាវចរជ្ឈានម្បិ តាទិសមេវ។ តស្មា រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈានតោ ឧដ្ឋាយ អរហត្តំ បត្តោបិ ឧភតោភាគវិមុត្តោ”តិ។

អយំ បន ឧភតោភាគវិមុត្តបញ្ហោ ហេដ្ឋា លោហបាសាទេ សមុដ្ឋហិត្វា តិបិដកចូឡសុមនត្ថេរស្ស វណ្ណនំ និស្សាយ ចិរេន វិនិច្ឆយំ បត្តោ ។ គិរិវិហារេ កិរ ថេរស្ស អន្តេវាសិកោ ឯកស្ស បិណ្ឌបាតិកស្ស មុខតោ តំ បញ្ហំ សុ

ត្វា អាហ – “អាវុសោ, ហេដ្ឋាលោហបាសាទេ អម្ហាកំ អាចរិយស្ស ធម្មំ វណ្ណយតោ ន កេនចិ សុតបុព្ព”ន្តិ។ កឹ បន, ភន្តេ, ថេរោ អវចាតិ? រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈានំ កិញ្ចាបិ ទុវង្គិកំ ឧបេក្ខាសហគតំ កិលេសេ វិក្ខម្ភេតិ, កិលេសានំ បន អាសន្នបក្ខេ វិរូហនដ្ឋានេ សមុទាចរតិ។ ឥមេ ហិ កិលេសា នាម បញ្ចវោការភវេ នីលាទីសុ អញ្ញតរំ អារម្មណំ ឧបនិស្សាយ សមុទាចរន្តិ, រូបាវចរជ្ឈានញ្ច តំ អារម្មណំ ន សមតិក្កមតិ។ តស្មា សព្ពសោ រូបំ និវត្តេត្វា អរូបជ្ឈានវសេន កិលេសេ វិក្ខម្ភេត្វា អរហត្តំ បត្តោវ ឧភតោភាគវិមុត្តោតិ, ឥទំ អាវុសោ ថេរោ អវច។ ឥទញ្ច បន វត្វា ឥទំ សុត្តំ អាហរិ – “កតមោ ច បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ។ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋវិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ”តិ (បុ. ប. ២៤)។

ឥមាយ ច អានន្ទ ឧភតោភាគវិមុត្តិយាតិ អានន្ទ ឥតោ ឧភតោភាគវិមុត្តិតោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ឥតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ

មហានិទានសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. មហាបរិនិព្ពានសុត្តវណ្ណនា

១៣១. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាបរិនិព្ពានសុត្តំ។ តត្រាយមនុបុព្ពបទវណ្ណនា – **គិជ្ឈកូដេ**តិ គិជ្ឈា តស្ស កូដេសុ វសឹសុ, គិជ្ឈសទិសំ វា តស្ស កូដំ អត្ថីតិ គិជ្ឈកូដោ, តស្មឹ គិជ្ឈកូដេ។ **អភិយាតុកាមោ**តិ អភិភវនត្ថាយ យាតុកាមោ។ **វជ្ជី**តិ វជ្ជិរាជានោ។ **ឯវំមហិទ្ធិកេ**តិ ឯវំ មហតិយា រាជិទ្ធិយា សមន្នាគតេ, ឯតេន នេសំ សមគ្គភាវំ កថេសិ។ **ឯវំមហានុភាវេ**តិ ឯវំ មហន្តេន អានុភាវេន សមន្នាគតេ, ឯតេន នេសំ ហត្ថិសិប្បាទីសុ កតសិក្ខតំ កថេសិ, យំ សន្ធាយ វុត្តំ – “សិក្ខិតា វតិមេ លិច្ឆវិកុមារកា, សុសិក្ខិតា វតិមេ លិច្ឆវិកុមារកា, យត្រ ហិ នាម សុខុមេន តាឡច្ឆិគ្គលេន អសនំ អតិបាតយិស្សន្តិ បោង្ខានុបោង្ខំ អវិរាធិត”ន្តិ (សំ. និ. ៥.១១១៥)។ **ឧច្ឆេច្ឆាមី**តិ ឧច្ឆិន្ទិស្សាមិ។ **វិនាសេស្សាមី**តិ នាសេស្សាមិ, អទស្សនំ បាបេស្សាមិ។ **អនយព្យសន**ន្តិ ឯត្ថ ន អយោតិ អនយោ, អវឌ្ឍិយា ឯតំ នាមំ។ ហិតញ្ច សុខញ្ច វិយស្សតិ វិក្ខិបតីតិ ព្យសនំ, ញាតិបារិជុញ្ញាទីនំ ឯតំ នាមំ។ **អាបាទេស្សាមី**តិ បាបយិស្សាមិ។

ឥតិ កិរ សោ ឋាននិសជ្ជាទីសុ ឥមំ យុទ្ធកថមេវ កថេតិ, គមនសជ្ជោ ហោថាតិ ឯវំ ពលកាយំ អាណាបេតិ។ កស្មា? គង្គាយំ កិរ ឯកំ បដ្ដនគាមំ និស្សាយ អឌ្ឍយោជនំ អជាតសត្តុនោ អាណា, អឌ្ឍយោជនំ លិច្ឆវីនំ។ ឯត្ថ បន អាណាបវត្តិដ្ឋានំ ហោតីតិ អត្ថោ។ តត្រាបិ ច បព្ពតបាទតោ មហគ្ឃភណ្ឌំ ឱតរតិ។ តំ សុត្វា – “អជ្ជ យាមិ, ស្វេ យាមី”តិ អជាតសត្តុនោ សំវិទហន្តស្សេវ លិច្ឆវិរាជានោ សមគ្គា សម្មោទមានា បុរេតរំ គន្ត្វា សព្ពំ គណ្ហន្តិ។ អជាតសត្តុ បច្ឆា អាគន្ត្វា តំ បវត្តឹ ញត្វា កុជ្ឈិត្វា គច្ឆតិ។ តេ បុនសំវច្ឆរេបិ តថេវ ករោន្តិ។ អថ សោ ពលវាឃាតជាតោ តទា ឯវមកាសិ។

តតោ ចិន្តេសិ – “គណេន សទ្ធឹ យុទ្ធំ នាម ភារិយំ, ឯកោបិ មោឃប្បហារោ នាម នត្ថិ, ឯកេន ខោ បន បណ្ឌិតេន សទ្ធឹ មន្តេត្វា ករោន្តោ និប្បរាធោ ហោតិ, បណ្ឌិតោ ច សត្ថារា សទិសោ នត្ថិ, សត្ថា ច អវិទូរេ ធុរវិហារេ វសតិ, ហន្ទាហំ បេសេត្វា បុច្ឆាមិ ។ សចេ មេ គតេន កោចិ អត្ថោ ភវិស្សតិ, សត្ថា តុណ្ហី ភវិស្សតិ, អនត្ថេ បន សតិ កឹ រញ្ញោ តត្ថ គមនេនាតិ វក្ខតី”តិ។ សោ វស្សការព្រាហ្មណំ បេសេសិ។ ព្រាហ្មណោ គន្ត្វា ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសិ។ តេន វុត្តំ – **“អថ ខោ រាជា…បេ…. អាបាទេស្សាមី”**តិ។

រាជអបរិហានិយធម្មវណ្ណនា

១៣៤. ភគវន្តំ ពីជយមានោតិ ថេរោ វត្តសីសេ ឋត្វា ភគវន្តំ ពីជតិ, ភគវតោ បន សីតំ វា ឧណ្ហំ វា នត្ថិ។ ភគវា ព្រាហ្មណស្ស វចនំ សុត្វា តេន សទ្ធឹ អមន្តេត្វា ថេរេន សទ្ធឹ មន្តេតុកាមោ **កិន្តិ តេ, អានន្ទ, សុត**ន្តិអាទិមាហ។ **អភិណ្ហំ សន្និបាតា**តិ ទិវសស្ស តិក្ខត្តុំ សន្និបតន្តាបិ អន្តរន្តរា សន្និបតន្តាបិ អភិណ្ហំ សន្និបាតាវ។ **សន្និបាតពហុលា**តិ ហិយ្យោបិ សន្និបតិម្ហា, បុរិមទិវសម្បិ សន្និបតិម្ហា, បុន អជ្ជ កិមត្ថំ សន្និបតិតា ហោមាតិ វោសានំ អនាបជ្ជន្តា សន្និបាតពហុលា នាម ហោន្តិ។ **យាវកីវញ្ច**តិ យត្តកំ កាលំ។ **វុទ្ធិយេវ, អានន្ទ, វជ្ជីនំ បាដិកង្ខា, នោ បរិហានី**តិ – អភិណ្ហំ អសន្និបតន្តា ហិ ទិសាវិទិសាសុ អាគតំ សាសនំ ន សុណន្តិ, តតោ – “អសុកគាមសីមា វា និគមសីមា វា អាកុលា, អសុកដ្ឋានេ ចោរា វា បរិយុដ្ឋិតា”តិ ន ជានន្តិ, ចោរាបិ “បមត្តា រាជានោ”តិ ញត្វា គាមនិគមាទីនិ បហរន្តា ជនបទំ នាសេន្តិ។ ឯវំ រាជូនំ បរិហានិ ហោតិ។ អភិណ្ហំ សន្និបតន្តា បន តំ តំ បវត្តឹ សុណន្តិ, តតោ ពលំ បេសេត្វា អមិត្តមទ្ទនំ ករោន្តិ, ចោរាបិ – “អប្បមត្តា រាជានោ, ន សក្កា អម្ហេហិ វគ្គពន្ធេហិ វិចរិតុ”ន្តិ ភិជ្ជិត្វា បលាយន្តិ។ ឯវំ រាជូនំ វុទ្ធិ ហោតិ។ តេន វុត្តំ – “វុទ្ធិយេវ, អានន្ទ, វជ្ជីនំ បាដិកង្ខា នោ បរិហានី”តិ។ តត្ថ **បាដិកង្ខា**តិ ឥច្ឆិតព្ពា, អវស្សំ ភវិស្សតីតិ ឯវំ ទដ្ឋព្ពាតិ អត្ថោ។

សមគ្គាតិអាទីសុ សន្និបាតភេរិយា និគ្គតាយ – “អជ្ជ មេ កិច្ចំ អត្ថិ, មង្គលំ អត្ថី”តិ វិក្ខេបំ ករោន្តា ន សមគ្គា សន្និបតន្តិ នាម។ ភេរិសទ្ទំ បន សុត្វាវ ភុញ្ជន្តាបិ អលង្ករិយមានាបិ វត្ថានិ និវាសេន្តាបិ អឌ្ឍភុត្តា វា អឌ្ឍាលង្កតា វា វត្ថំ និវាសយមានា វា សន្និបតន្តា សមគ្គា សន្និបតន្តិ នាម។ សន្និបតិតា បន ចិន្តេត្វា មន្តេត្វា កត្តព្ពំ កត្វា ឯកតោវ អវុដ្ឋហន្តា ន សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ នាម។ ឯវំ វុដ្ឋិតេសុ ហិ យេ បឋមំ គច្ឆន្តិ, តេសំ ឯវំ ហោតិ – “អម្ហេហិ ពាហិរកថាវ សុតា, ឥទានិ វិនិច្ឆយកថា ភវិស្សតី”តិ។ ឯកតោ វុដ្ឋហន្តា បន សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ នាម។ អបិច – “អសុកដ្ឋានេសុ គាមសីមា វា និគមសីមា វា អាកុលា, ចោរា បរិយុដ្ឋិតា”តិ សុត្វា – “កោ គន្ត្វា ឥមំ អមិត្តមទ្ទនំ ករិស្សតី”តិ វុត្តេ – “អហំ បឋមំ, អហំ បឋម”ន្តិ វត្វា គច្ឆន្តាបិ សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ នាម។ ឯកស្ស បន កម្មន្តេ ឱសីទមានេ សេសា រាជានោ បុត្តភាតរោ បេសេត្វា តស្ស កម្មន្តំ ឧបត្ថម្ភយមានាបិ, អាគន្តុករាជានំ – “អសុកស្ស គេហំ គច្ឆតុ, អសុកស្ស គេហំ គច្ឆតូ”តិ អវត្វា សព្ពេ ឯកតោ សង្គណ្ហន្តាបិ, ឯកស្ស មង្គលេ វា

រោគេ វា អញ្ញស្មឹ វា បន តាទិសេ សុខទុក្ខេ ឧប្បន្នេ សព្ពេ តត្ថ សហាយភាវំ គច្ឆន្តាបិ សមគ្គា វជ្ជិករណីយានិ ករោន្តិ នាម។

អបញ្ញត្តន្តិអាទីសុ បុព្ពេ អកតំ សុង្កំ វា ពលឹ វា ទណ្ឌំ វា អាហរាបេន្តា អបញ្ញត្តំ បញ្ញាបេន្តិ នាម។ បោរាណបវេណិយា អាគតមេវ បន អនាហរាបេន្តា បញ្ញត្តំ សមុច្ឆិន្ទន្តិ នាម។ ចោរោតិ គហេត្វា ទស្សិតេ អវិចិនិត្វាវ ឆេជ្ជភេជ្ជំ អនុសាសេន្តា បោរាណំ វជ្ជិធម្មំ សមាទាយ ន វត្តន្តិ នាម។ តេសំ អបញ្ញត្តំ បញ្ញាបេន្តានំ អភិនវសុង្កាទីហិ បីឡិតា មនុស្សា – “អតិឧបទ្ទុតម្ហ, កោ ឥមេសំ វិជិតេ វសិស្សតី”តិ បច្ចន្តំ បវិសិត្វា ចោរា វា ចោរសហាយា វា ហុត្វា ជនបទំ បហរន្តិ។ បញ្ញត្តំ សមុច្ឆិន្ទន្តានំ បវេណីអាគតានិ សុង្កាទីនិ អគណ្ហន្តានំ កោសោ បរិហាយតិ។ តតោ ហត្ថិអស្សពលកាយឱរោធាទយោ យថានិពទ្ធំ វដ្ដំ អលភមានា ថាមេន ពលេន បរិហាយន្តិ។ តេ នេវ យុទ្ធក្ខមា ហោន្តិ, ន បារិចរិយក្ខមា។ បោរាណំ វជ្ជិធម្មំ សមាទាយ អវត្តន្តានំ វិជិតេ មនុស្សា – “អម្ហាកំ បុត្តំ បិតរំ ភាតរំ អចោរំយេវ ចោរោតិ កត្វា ឆិន្ទឹសុ ភិន្ទឹសូ”តិ កុជ្ឈិត្វា បច្ចន្តំ បវិសិត្វា ចោរា វា ចោរសហាយា វា ហុត្វា ជនបទំ បហរន្តិ, ឯវំ រាជូនំ បរិហានិ ហោតិ, បញ្ញត្តំ បញ្ញាបេន្តានំ បន “បវេណីអាគតមេវ រាជានោ ករោន្តី”តិ មនុស្សា ហដ្ឋតុដ្ឋា កសិវាណិជ្ជាទិកេ កម្មន្តេ សម្បាទេន្តិ។ បញ្ញត្តំ អសមុច្ឆិន្ទន្តានំ បវេណីអាគតានិ សុង្កាទីនិ គណ្ហន្តានំ កោសោ វឌ្ឍតិ, តតោ ហត្ថិអស្សពលកាយឱរោធាទយោ យថានិពទ្ធំ វដ្ដំ លភមានា ថាមពលសម្បន្នា យុទ្ធក្ខមា ចេវ បារិចរិយក្ខមា ច ហោន្តិ។

បោរាណំ វជ្ជិធម្មន្តិ ឯត្ថ បុព្ពេ កិរ វជ្ជិរាជានោ “អយំ ចោរោ”តិ អានេត្វា ទស្សិតេ “គណ្ហថ នំ ចោរ”ន្តិ អវត្វា វិនិច្ឆយមហាមត្តានំ ទេន្តិ។ តេ វិនិច្ឆិនិត្វា សចេ អចោរោ ហោតិ, វិស្សជ្ជេន្តិ។ សចេ ចោរោ, អត្តនា កិញ្ចិ អវត្វា វោហារិកានំ ទេន្តិ។ តេបិ អចោរោ ចេ, វិស្សជ្ជេន្តិ។ ចោរោ ចេ, សុត្តធរានំ ទេន្តិ។ តេបិ វិនិច្ឆិនិត្វា អចោរោ ចេ, វិស្សជ្ជេន្តិ។ ចោរោ ចេ, អដ្ឋកុលិកានំ ទេន្តិ។ តេបិ តថេវ កត្វា សេនាបតិស្ស, សេនាបតិ ឧបរាជស្ស, ឧបរាជា រញ្ញោ, រាជា វិនិច្ឆិនិត្វា អចោរោ ចេ, វិស្សជ្ជេតិ។ សចេ បន ចោរោ ហោតិ, បវេណីបោត្ថកំ វាចាបេតិ។ តត្ថ – “យេន ឥទំ នាម កតំ, តស្ស អយំ នាម ទណ្ឌោ”តិ លិខិតំ។ រាជា តស្ស កិរិយំ តេន សមានេត្វា តទនុច្ឆវិកំ ទណ្ឌំ ករោតិ។ ឥតិ ឯតំ បោរាណំ វជ្ជិធម្មំ សមាទាយ វត្តន្តានំ មនុស្សា ន ឧជ្ឈាយន្តិ, “រាជានោ បោរាណបវេណិយា កម្មំ ករោន្តិ, ឯតេសំ ទោសោ នត្ថិ, អម្ហាកំយេវ ទោសោ”តិ អប្បមត្តា កម្មន្តេ ករោន្តិ។ ឯវំ រាជូនំ វុទ្ធិ ហោតិ។ តេន វុត្តំ – “វុទ្ធិយេវ, អានន្ទ, វជ្ជីនំ បាដិកង្ខា, នោ បរិហានី”តិ។

សក្ករោន្តីតិ យំកិញ្ចិ តេសំ សក្ការំ ករោន្តា សុន្ទរមេវ ករោន្តិ។ **គរុំ ករោន្តី**តិ គរុភាវំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វាវ ករោន្តិ។ **មានេន្តី**តិ មនេន បិយាយន្តិ។ **បូជេន្តី**តិ និបច្ចការំ ទស្សេន្តិ។ **សោតព្ពំ មញ្ញន្តី**តិ ទិវសស្ស ទ្វេ តយោ វារេ ឧបដ្ឋានំ គន្ត្វា តេសំ កថំ សោតព្ពំ សទ្ធាតព្ពំ មញ្ញន្តិ។ តត្ថ យេ ឯវំ មហល្លកានំ រាជូនំ សក្ការាទីនិ ន ករោន្តិ, ឱវាទត្ថាយ ច នេសំ ឧបដ្ឋានំ ន គច្ឆន្តិ, តេ តេហិ វិស្សដ្ឋា អនោវទិយមានា កីឡាបសុតា រជ្ជតោ បរិហាយន្តិ។ យេ បន តថា បដិបជ្ជន្តិ, តេសំ មហល្លករាជានោ – “ឥទំ កាតព្ពំ, ឥទំ ន កាតព្ព”ន្តិ បោរាណំ បវេណឹ អាចិក្ខន្តិ។ សង្គាមំ បត្វាបិ – “ឯវំ បវិសិតព្ពំ, ឯវំ និក្ខមិតព្ព”ន្តិ ឧបាយំ ទស្សេន្តិ។ តេ តេហិ ឱវទិយមានា យថាឱវាទំ បដិបជ្ជន្តា សក្កោន្តិ រាជប្បវេណឹ សន្ធារេតុំ។ តេន វុត្តំ – “វុទ្ធិយេវ, អានន្ទ, វជ្ជីនំ បាដិកង្ខា, នោ បរិហានី”តិ។

កុលិត្ថិយោតិ កុលឃរណិយោ។ **កុលកុមារិយោ**តិ អនិវិទ្ធា តាសំ ធីតរោ។ **ឱក្កស្ស បសយ្ហា**តិ ឯត្ថ “ឱក្កស្សា”តិ វា “បសយ្ហា”តិ វា បសយ្ហាការស្សេវេតំ នាមំ។ “ឧក្កស្សា”តិបិ បឋន្តិ។ តត្ថ **ឱក្កស្សា**តិ អវកស្សិត្វា អាកឌ្ឍិត្វា។ **បសយ្ហា**តិ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វាតិ អយំ វចនត្ថោ។ ឯវញ្ហិ ករោន្តានំ វិជិតេ មនុស្សា – “អម្ហាកំ គេហេ បុត្តមាតរោបិ, ខេឡសិង្ឃាណិកាទីនិ មុខេន អបនេត្វា សំវឌ្ឍិតធីតរោបិ ឥមេ រាជានោ ពលក្ការេន គហេត្វា អត្តនោ ឃរេ វាសេន្តី”តិ កុបិតា បច្ចន្តំ បវិសិត្វា ចោរា វា ចោរសហាយា វា ហុត្វា ជនបទំ បហរន្តិ។ ឯវំ អករោន្តានំ បន វិជិតេ មនុស្សា អប្បោស្សុក្កា សកានិ កម្មានិ ករោន្តា រាជកោសំ វឌ្ឍេន្តិ។ ឯវមេត្ថ វុទ្ធិហានិយោ វេទិតព្ពា។

វជ្ជីនំ វជ្ជិចេតិយានីតិ វជ្ជិរាជូនំ វជ្ជិរដ្ឋេ ចិត្តីកតដ្ឋេន ចេតិយានីតិ លទ្ធនាមានិ យក្ខដ្ឋានានិ។ **អព្ភន្តរានី**តិ អន្តោនគរេ ឋិតានិ។ ពាហិរានីតិ ពហិនគរេ ឋិតានិ ។ **ទិន្នបុព្ព**ន្តិ បុព្ពេ ទិន្នំ។ **កតបុព្ព**ន្តិ បុព្ពេ កតំ។ **នោ បរិហាបេស្សន្តី**តិ អបរិហាបេត្វា យថាបវត្តមេវ ករិស្សន្តិ ធម្មិកំ ពលឹ បរិហាបេន្តានញ្ហិ ទេវតា អារក្ខំ សុសំវិហិតំ ន ករោន្តិ, អនុប្បន្នំ ទុក្ខំ ជនេតុំ អសក្កោន្តាបិ ឧប្បន្នំ កាសសីសរោគាទឹ វឌ្ឍេន្តិ, សង្គាមេ បត្តេ សហាយា ន ហោន្តិ។ អបរិហាបេន្តានំ បន អារក្ខំ សុសំវិហិតំ ករោន្តិ, អនុប្បន្នំ សុខំ ឧប្បាទេតុំ អសក្កោន្តាបិ ឧប្បន្នំ កាសសីសរោគាទឹ ហនន្តិ, សង្គាមសីសេ សហាយា ហោន្តីតិ ឯវមេត្ថ វុទ្ធិហានិយោ វេទិតព្ពា។

ធម្មិកា រក្ខាវរណគុត្តីតិ ឯត្ថ រក្ខា ឯវ យថា អនិច្ឆិតំ ន គច្ឆតិ, ឯវំ អាវរណតោ អាវរណំ។ យថា ឥច្ឆិតំ ន វិនស្សតិ, ឯវំ គោបាយនតោ គុត្តិ។ តត្ថ ពលកាយេន បរិវារេត្វា រក្ខណំ បព្ពជិតានំ ធម្មិកា រក្ខាវរណគុត្តិ នាម ន ហោតិ។ យថា បន វិហារស្ស ឧបវនេ រុក្ខេ ន ឆិន្ទន្តិ, វាជិកា វជ្ឈំ ន ករោន្តិ, បោក្ខរណីសុ មច្ឆេ ន គណ្ហន្តិ, ឯវំ ករណំ ធម្មិកា រក្ខាវរណគុត្តិ នាម។ **កិន្តិ អនាគតា ចា**តិ ឥមិនា បន នេសំ ឯវំ បច្ចុបដ្ឋិតចិត្តសន្តានោតិ ចិត្តប្បវត្តិ បុច្ឆតិ។

តត្ថ យេ អនាគតានំ អរហន្តានំ អាគមនំ ន ឥច្ឆន្តិ, តេ អស្សទ្ធា ហោន្តិ អប្បសន្នា។ បព្ពជិតេ ច សម្បត្តេ បច្ចុគ្គមនំ ន ករោន្តិ, គន្ត្វា ន បស្សន្តិ, បដិសន្ថារំ ន ករោន្តិ, បញ្ហំ ន បុច្ឆន្តិ, ធម្មំ ន សុណន្តិ, ទានំ ន ទេន្តិ, អនុមោទនំ ន សុណន្តិ, និវាសនដ្ឋានំ ន សំវិទហន្តិ។ អថ នេសំ អវណ្ណោ អព្ភុគ្គច្ឆតិ – “អសុកោ នាម រាជា អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោ, បព្ពជិតេ សម្បត្តេ បច្ចុគ្គមនំ ន ករោតិ…បេ…. និវាសនដ្ឋានំ ន សំវិទហតី”តិ។ តំ សុត្វា បព្ពជិតា តស្ស នគរទ្វារេន ន គច្ឆន្តិ, គច្ឆន្តាបិ នគរំ ន បវិសន្តិ។ ឯវំ អនាគតានំ អរហន្តានំ អនាគមនមេវ ហោតិ។ អាគតានម្បិ ផាសុវិហារេ អសតិ យេបិ អជានិត្វា អាគតា, តេ – “វសិស្សាមាតិ តាវ ចិន្តេត្វា អាគតម្ហា, ឥមេសំ បន រាជូនំ ឥមិនា នីហារេន កោ វសិស្សតី”តិ និក្ខមិត្វា គច្ឆន្តិ។ ឯវំ អនាគតេសុ អនាគច្ឆន្តេសុ, អាគតេសុ ទុក្ខំ វិហរន្តេសុ សោ ទេសោ បព្ពជិតានំ អនាវាសោ ហោតិ។ តតោ ទេវតារក្ខា ន ហោតិ, ទេវតារក្ខាយ អសតិ អមនុស្សា ឱកាសំ លភន្តិ។ អមនុស្សា ឧស្សន្នា អនុប្បន្នំ ព្យាធិំ ឧប្បាទេន្តិ, សីលវន្តានំ ទស្សនបញ្ហាបុច្ឆនាទិវត្ថុកស្ស បុញ្ញស្ស អនាគមោ ហោតិ។ វិបរិយាយេន បន យថាវុត្តកណ្ហបក្ខវិបរីតស្ស សុក្កបក្ខស្ស សម្ភវោ ហោតីតិ ឯវមេត្ថ វុទ្ធិហានិយោ វេទិតព្ពា។

១៣៥. ឯកមិទាហន្តិ ឥទំ ភគវា បុព្ពេ វជ្ជីនំ ឥមស្ស វជ្ជិសត្តកស្ស ទេសិតភាវប្បកាសនត្ថមាហ ។ តត្ថ **សារន្ទទេ ចេតិយេ**តិ ឯវំនាមកេ វិហារេ។ អនុប្បន្នេ កិរ ពុទ្ធេ តត្ថ សារន្ទទស្ស យក្ខស្ស និវាសនដ្ឋានំ ចេតិយំ អហោសិ។ អថេត្ថ ភគវតោ វិហារំ ការាបេសុំ, សោ សារន្ទទេ ចេតិយេ កតត្តា សារន្ទទចេតិយន្តេវ សង្ខ្យំ គតោ។

អករណីយាតិ អកាតព្ពា, អគ្គហេតព្ពាតិ អត្ថោ។ **យទិទ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **យុទ្ធស្សា**តិ ករណត្ថេ សាមិវចនំ, អភិមុខយុទ្ធេន គហេតុំ ន សក្កាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញត្រ ឧបលាបនាយា**តិ ឋបេត្វា ឧបលាបនំ។ ឧបលាបនា នាម – “អលំ វិវាទេន, ឥទានិ សមគ្គា ហោមា”តិ ហត្ថិអស្សរថហិរញ្ញសុវណ្ណាទីនិ បេសេត្វា សង្គហករណំ។ ឯវញ្ហិ សង្គហំ កត្វា កេវលំ វិស្សាសេន សក្កា គណ្ហិតុន្តិ អត្ថោ។ **អញ្ញត្រ មិថុភេទាយា**តិ ឋបេត្វា មិថុភេទំ។ ឥមិនា អញ្ញមញ្ញភេទំ កត្វាបិ សក្កា ឯតេ គហេតុន្តិ ទស្សេតិ។ ឥទំ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ កថាយ នយំ លភិត្វា អាហ។

កិំ បន ភគវា ព្រាហ្មណស្ស ឥមាយ កថាយ នយលាភំ ន ជានាតីតិ? អាម, ជានាតិ។ ជានន្តោ កស្មា កថេសីតិ? អនុកម្បាយ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “មយា អកថិតេបិ កតិបាហេន គន្ត្វា សព្ពេ គណ្ហិស្សតិ, កថិតេ បន សមគ្គេ ភិន្ទន្តោ តីហិ សំវច្ឆរេហិ គណ្ហិស្សតិ, ឯត្តកម្បិ ជីវិតមេវ វរំ, ឯត្តកញ្ហិ ជីវន្តា អត្តនោ បតិដ្ឋានភូតំ បុញ្ញំ ករិស្សន្តី”តិ។

អភិនន្ទិត្វាតិ ចិត្តេន អភិនន្ទិត្វា។ **អនុមោទិត្វា**តិ “យាវ សុភាសិតញ្ចិទំ ភោតា គោតមេនា”តិ វាចាយ អនុមោទិត្វា។ **បក្កាមី**តិ រញ្ញោ សន្តិកំ គតោ។ តតោ នំ រាជា – “កិំ អាចរិយ, ភគវា អវចា”តិ បុច្ឆិ។ សោ – “យថា ភោ សមណស្ស គោតមស្ស វចនំ ន សក្កា វជ្ជី កេនចិ គហេតុំ, អបិ ច ឧបលាបនាយ វា មិថុភេទេន វា សក្កា”តិ អាហ។ តតោ នំ រាជា – “ឧបលាបនាយ អម្ហាកំ ហត្ថិអស្សាទយោ នស្សិស្សន្តិ, ភេទេនេវ តេ គហេស្សាមិ, កិំ ករោមា”តិ បុច្ឆិ។ តេន ហិ, មហារាជ, តុម្ហេ វជ្ជី អារព្ភ បរិសតិ កថំ សមុដ្ឋាបេថ។ តតោ អហំ – “កិំ តេ មហារាជ តេហិ, អត្តនោ សន្តកេហិ កសិវាណិជ្ជាទីនិ កត្វា ជីវន្តុ ឯតេ រាជានោ”តិ វត្វា បក្កមិស្សាមិ។ តតោ តុម្ហេ – “កិន្នុ ខោ ភោ ឯស ព្រាហ្មណោ វជ្ជី អារព្ភ បវត្តំ កថំ បដិពាហតី”តិ វទេយ្យាថ, ទិវសភាគេ ចាហំ តេសំ បណ្ណាការំ បេសេស្សាមិ, តម្បិ គាហាបេត្វា តុម្ហេបិ មម ទោសំ អារោបេត្វា ពន្ធនតាលនាទីនិ អកត្វាវ កេវលំ ខុរមុណ្ឌំ មំ កត្វា នគរា នីហរាបេថ។ អថាហំ – “មយា តេ នគរេ បាការោ បរិខា ច ការិតា, អហំ កិរ ទុព្ពលដ្ឋានញ្ច ឧត្តានគម្ភីរដ្ឋានញ្ច ជានាមិ, ន ចិរស្សេវ ទានិ ឧជុំ ករិស្សាមី”តិ វក្ខាមិ។ តំ សុត្វា តុម្ហេ – “គច្ឆតូ”តិ វទេយ្យាថាតិ។ រាជា សព្ពំ អកាសិ។

លិច្ឆវី តស្ស និក្ខមនំ សុត្វា – “សឋោ ព្រាហ្មណោ, មា តស្ស គង្គំ ឧត្តរិតុំ អទត្ថា”តិ អាហំសុ។ តត្រ ឯកច្ចេហិ – “អម្ហេ អារព្ភ កថិតត្តា កិរ សោ ឯវំ កតោ”តិ វុត្តេ “តេន ហិ, ភណេ, ឯតូ”តិ ភណឹសុ។ សោ គន្ត្វា លិច្ឆវី ទិស្វា “កិំ អាគតត្ថា”តិ បុច្ឆិតោ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ, លិច្ឆវិនោ – “អប្បមត្តកេន នាម ឯវំ គរុំ ទណ្ឌំ កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ វត្វា – “កិំ តេ តត្រ ឋានន្តរ”ន្តិ បុច្ឆឹសុ។ “វិនិច្ឆយាមច្ចោហមស្មី”តិ។ តទេវ តេ ឋានន្តរំ ហោតូតិ។ សោ សុដ្ឋុតរំ វិនិច្ឆយំ ករោតិ, រាជកុមារា តស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហន្តិ។

សោ បតិដ្ឋិតគុណោ ហុត្វា ឯកទិវសំ ឯកំ លិច្ឆវិំ គហេត្វា ឯកមន្តំ គន្ត្វា – ទារកា កសន្តីតិ បុច្ឆិ។ អាម, កសន្តិ។ ទ្វេ គោណេ យោជេត្វាតិ? អាម, ទ្វេ គោណេ យោជេត្វាតិ។ ឯត្តកំ វត្វា និវត្តោ។ តតោ តំ អញ្ញោ – “កឹ អាចរិយោ អាហា”តិ បុច្ឆិត្វា តេន វុត្តំ អសទ្ទហន្តោ “ន មេ ឯស យថាភូតំ កថេតី”តិ តេន សទ្ធិំ ភិជ្ជិ។ ព្រាហ្មណោ អញ្ញស្មិំ ទិវសេ ឯកំ លិច្ឆវិំ ឯកមន្តំ នេត្វា – “កេន ព្យញ្ជនេន ភុត្តោសី”តិ បុច្ឆិត្វា និវត្តោ។ តម្បិ អញ្ញោ បុច្ឆិត្វា អសទ្ទហន្តោ តថេវ ភិជ្ជិ។ ព្រាហ្មណោ អបរម្បិ ទិវសំ ឯកំ លិច្ឆវិំ ឯកមន្តំ នេត្វា – “អតិទុគ្គតោសិ កិរា”តិ បុច្ឆិ។ កោ ឯវមាហាតិ បុច្ឆិតោ អសុកោ នាម លិច្ឆវីតិ។ អបរម្បិ ឯកមន្តំ នេត្វា – “ត្វំ កិរ ភីរុកជាតិកោ”តិ បុច្ឆិ។ កោ ឯវមាហាតិ? អសុកោ នាម លិច្ឆវីតិ។ ឯវំ អញ្ញេន អកថិតមេវ អញ្ញស្ស កថេន្តោ តីហិ សំវច្ឆរេហិ តេ រាជានោ អញ្ញមញ្ញំ ភិន្ទិត្វា យថា ទ្វេ ឯកមគ្គេន ន គច្ឆន្តិ, តថា កត្វា សន្និបាតភេរិំ ចរាបេសិ។ លិច្ឆវិនោ – “ឥស្សរា សន្និបតន្តុ, សូរា សន្និបតន្តូ”តិ វត្វា ន សន្និបតឹសុ។

ព្រាហ្មណោ – “អយំ ទានិ កាលោ, សីឃំ អាគច្ឆតូ”តិ រញ្ញោ សាសនំ បេសេសិ។ រាជា សុត្វាវ ពលភេរិំ ចរាបេត្វា និក្ខមិ។ វេសាលិកា សុត្វា – “រញ្ញោ គង្គំ ឧត្តរិតុំ ន ទស្សាមា”តិ ភេរិំ ចរាបេសុំ។ តម្បិ សុត្វា – “គច្ឆន្តុ សូររាជានោ”តិអាទីនិ វត្វា ន សន្និបតឹសុ។ “នគរប្បវេសនំ ន ទស្សាម, ទ្វារានិ បិទហិត្វា ឋស្សាមា”តិ ភេរិំ ចរាបេសុំ។ ឯកោបិ ន សន្និបតិ។ យថាវិវដេហេវ ទ្វារេហិ បវិសិត្វា សព្ពេ អនយព្យសនំ បាបេត្វា គតោ។

ភិក្ខុអបរិហានិយធម្មវណ្ណនា

១៣៦. អថ ខោ ភគវា អចិរបក្កន្តេតិអាទិម្ហិ **សន្និបាតេត្វា**តិ ទូរវិហារេសុ ឥទ្ធិមន្តេ បេសេត្វា សន្តិកវិហារេសុ សយំ គន្ត្វា – “សន្និបតថ, អាយស្មន្តោ; ភគវា វោ សន្និបាតំ ឥច្ឆតី”តិ សន្និបាតេត្វា។ **អបរិហានិយេ**តិ អបរិហានិករេ, វុឌ្ឍិហេតុភូតេតិ អត្ថោ។ **ធម្មេ ទេសេស្សាមី**តិ ចន្ទសហស្សំ សូរិយសហស្សំ ឧដ្ឋបេន្តោ វិយ ចតុកុឌ្ឌកេ គេហេ អន្តោ តេលទីបសហស្សំ ឧជ្ជាលេន្តោ វិយ បាកដេ កត្វា កថយិស្សាមីតិ។

តត្ថ **អភិណ្ហំ សន្និបាតា**តិ ឥទំ វជ្ជិសត្តកេ វុត្តសទិសមេវ។ ឥធាបិ ច អភិណ្ហំ អសន្និបតិតា ទិសាសុ អាគតសាសនំ ន សុណន្តិ។ តតោ – “អសុកវិហារសីមា អាកុលា, ឧបោសថបវារណា ឋិតា, អសុកស្មិំ ឋានេ ភិក្ខូ វេជ្ជកម្មទូតកម្មាទីនិ ករោន្តិ, វិញ្ញត្តិពហុលា បុប្ផទានាទីហិ ជីវិកំ កប្បេន្តី”តិអាទីនិ ន ជានន្តិ, បាបភិក្ខូបិ “បមត្តោ ភិក្ខុសង្ឃោ”តិ ញត្វា រាសិភូតា សាសនំ ឱសក្កាបេន្តិ។ អភិណ្ហំ សន្និបតិតា បន តំ តំ បវត្តិំ សុណន្តិ, តតោ ភិក្ខុសង្ឃំ បេសេត្វា សីមំ ឧជុំ ករោន្តិ, ឧបោសថបវារណាទយោ បវត្តាបេន្តិ, មិច្ឆាជីវានំ ឧស្សន្នដ្ឋានេ អរិយវំសកេ បេសេត្វា អរិយវំសំ កថាបេន្តិ, បាបភិក្ខូនំ វិនយធរេហិ និគ្គហំ ការាបេន្តិ, បាបភិក្ខូបិ “អប្បមត្តោ ភិក្ខុសង្ឃោ, ន សក្កា អម្ហេហិ វគ្គពន្ធេន វិចរិតុ”ន្តិ ភិជ្ជិត្វា បលាយន្តិ។ ឯវមេត្ថ ហានិវុទ្ធិយោ វេទិតព្ពា។

សមគ្គាតិអាទីសុ ចេតិយបដិជគ្គនត្ថំ វា ពោធិគេហឧបោសថាគារច្ឆាទនត្ថំ វា កតិកវត្តំ វា បបេតុកាមតាយ ឱវាទំ វា ទាតុកាមតាយ – “សង្ឃោ សន្និបតតូ”តិ ភេរិយា វា ឃណ្ដិយា វា អាកោដិតាយ – “មយ្ហំ ចីវរកម្មំ អត្ថិ, មយ្ហំ បត្តោ បចិតព្ពោ, មយ្ហំ នវកម្មំ អត្ថី”តិ វិក្ខេបំ ករោន្តា ន សមគ្គា សន្និបតន្តិ នាម។ សព្ពំ បន តំ កម្មំ ឋបេត្វា – “អហំ បុរិមតរំ, អហំ បុរិមតរ”ន្តិ ឯកប្បហារេនេវ សន្និបតន្តា សមគ្គា សន្និបតន្តិ នាម។ សន្និបតិតា បន ចិន្តេត្វា មន្តេត្វា កត្តព្ពំ កត្វា ឯកតោ អវុដ្ឋហន្តា សមគ្គា ន វុដ្ឋហន្តិ នាម។ ឯវំ វុដ្ឋិតេសុ ហិ យេ បឋមំ គច្ឆន្តិ, តេសំ ឯវំ ហោតិ – “អម្ហេហិ ពាហិរកថាវ សុតា, ឥទានិ វិនិច្ឆយកថា ភវិស្សតី”តិ។ ឯកប្បហារេនេវ វុដ្ឋហន្តា បន សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ នាម។ អបិច “អសុកដ្ឋានេ វិហារសីមា អាកុលា, ឧបោសថបវារណា ឋិតា, អសុកដ្ឋានេ វេជ្ជកម្មាទិការកា បាបភិក្ខូ ឧស្សន្នា”តិ សុត្វា – “កោ គន្ត្វា តេសំ និគ្គហំ ករិស្សតី”តិ វុត្តេ – “អហំ បឋមំ, អហំ បឋម”ន្តិ វត្វា គច្ឆន្តាបិ សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ នាម។

អាគន្តុកំ បន ទិស្វា – “ឥមំ បរិវេណំ យាហិ, ឯតំ បរិវេណំ យាហិ, អយំ កោ”តិ អវត្វា សព្ពេ វត្តំ ករោន្តាបិ, ជិណ្ណបត្តចីវរកំ ទិស្វា តស្ស ភិក្ខាចារវត្តេន បត្តចីវរំ បរិយេសមានាបិ, គិលានស្ស គិលានភេសជ្ជំ បរិយេសមានាបិ, គិលានមេវ អនាថំ – “អសុកបរិវេណំ យាហិ, អសុកបរិវេណំ យាហី”តិ អវត្វា អត្តនោ អត្តនោ បរិវេណេ បដិជគ្គន្តាបិ, ឯកោ ឱលិយមានកោ គន្ថោ ហោតិ, បញ្ញវន្តំ ភិក្ខុំ សង្គណ្ហិត្វា តេន តំ គន្ថំ ឧគ្គិបាបេន្តាបិ សមគ្គា សង្ឃំ ករណីយានិ ករោន្តិ នាម។

អបញ្ញត្តន្តិអាទីសុ នវំ អធម្មិកំ កតិកវត្តំ វា សិក្ខាបទំ វា ពន្ធន្តា អបញ្ញត្តំ បញ្ញបេន្តិ នាម, បុរាណសន្ថតវត្ថុស្មិំ សាវត្ថិយំ ភិក្ខូ វិយ។ ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ សាសនំ ទីបេន្តា បញ្ញត្តំ សមុច្ឆិន្ទន្តិ នាម, វស្សសតបរិនិព្ពុតេ ភគវតិ វេសាលិកា វជ្ជិបុត្តកា វិយ។ ខុទ្ទានុខុទ្ទកា បន អាបត្តិយោ សញ្ចិច្ច វីតិក្កមន្តា យថាបញ្ញត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ សមាទាយ ន វត្តន្តិ នាម, អស្សជិបុនព្ពសុកា វិយ។ នវំ បន កតិកវត្តំ វា សិក្ខាបទំ វា អពន្ធន្តា, ធម្មវិនយតោ

សាសនំ ទីបេន្តា, ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានិ អសមូហនន្តា អបញ្ញត្តំ ន បញ្ញបេន្តិ, បញ្ញត្តំ ន សមុច្ឆិន្ទន្តិ, យថាបញ្ញត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ សមាទាយ វត្តន្តិ នាម, អាយស្មា ឧបសេនោ វិយ, អាយស្មា យសោ កាកណ្ឌក បុត្តោ វិយ ច។

> “សុណាតុ, មេ អាវុសោ សង្ឃោ, សន្តម្ហាកំ សិក្ខាបទានិ គិហិគតានិ, គិហិនោបិ ជានន្តិ, ‘ឥទំ វោ សមណានំ សក្យបុត្តិយានំ កប្បតិ, ឥទំ វោ ន កប្បតី’តិ។ សចេ ហិ មយំ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានិ សមូហនិស្សាម, ភវិស្សន្តិ វត្តារោ – ‘ធូមកាលិកំ សមណេន គោតមេន សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, យាវិមេសំ សត្ថា អដ្ឋាសិ, តាវិមេ សិក្ខាបទេសុ សិក្ខឹសុ។ យតោ ឥមេសំ សត្ថា បរិនិព្ពុតោ, ន ទានិមេ សិក្ខាបទេសុ សិក្ខន្តី’តិ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ អបញ្ញត្តំ ន បញ្ញបេយ្យ, បញ្ញត្តំ ន សមុច្ឆិន្ទេយ្យ, យថាបញ្ញត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ សមាទាយ វត្តេយ្យា”តិ (ចុឡវ. ៤៤២) –

ឥមំ តន្តិំ បបយន្តោ អាយស្មា មហាកស្សបោ វិយ ច។ **វុទ្ធិយេវា**តិ សីលាទីហិ គុណេហិ វុឌ្ឍិយេវ, នោ បរិហានិ។

ថេរាតិ ថិរភាវប្បត្តា ថេរការកេហិ គុណេហិ សមន្នាគតា។ ពហូ រត្តិយោ ជានន្តីតិ **រត្តញ្ញូ។** ចិរំ បព្ពជិតានំ ឯតេសន្តិ **ចិរបព្ពជិតា។** សង្ឃស្ស បិតុដ្ឋានេ ឋិតាតិ **សង្ឃបិតរោ។** បិតុដ្ឋានេ ឋិតត្តា សង្ឃំ បរិនេន្តិ បុព្ពង្គមា ហុត្វា តីសុ សិក្ខាសុ បវត្តេន្តីតិ **សង្ឃបរិណាយកា។**

យេ តេសំ សក្ការាទីនិ ន ករោន្តិ, ឱវាទត្ថាយ ទ្វេ តយោ វារេ ឧបដ្ឋានំ ន គច្ឆន្តិ, តេបិ តេសំ ឱវាទំ ន ទេន្តិ, បវេណិកថំ ន កថេន្តិ, សារភូតំ ធម្មបរិយាយំ ន សិក្ខាបេន្តិ។ តេ តេហិ វិស្សដ្ឋា សីលាទីហិ ធម្មក្ខន្ធេហិ សត្តហិ ច អរិយធនេហីតិ ឯវមាទីហិ គុណេហិ បរិហាយន្តិ។ យេ បន តេសំ សក្ការាទីនិ ករោន្តិ, ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ, តេបិ តេសំ ឱវាទំ ទេន្តិ។ “ឯវំ តេ អភិក្កមិតព្ពំ, ឯវំ តេ បដិក្កមិតព្ពំ, ឯវំ តេ អាលោកិតព្ពំ, ឯវំ តេ វិលោកិតព្ពំ, ឯវំ តេ សមិញ្ជិតព្ពំ, ឯវំ តេ បសារិតព្ពំ, ឯវំ តេ សង្ឃាដិបត្តចីវរំ ធារេតព្ព”ន្តិ បវេណិកថំ កថេន្តិ, សារភូតំ ធម្មបរិយាយំ សិក្ខាបេន្តិ, តេរសហិ ធុតង្គេហិ ទសហិ កថាវត្ថូហិ អនុសាសន្តិ។ តេ តេសំ ឱវាទេ ឋត្វា សីលាទីហិ គុណេហិ វឌ្ឍមានា សាមញ្ញត្ថំ អនុបាបុណន្តិ។ ឯវមេត្ថ ហានិវុទ្ធិយោ វេទិតព្ពា។

បុនព្ភវទានំ បុនព្ភវោ, បុនព្ភវោ សីលមស្សាតិ បោនោព្ភវិកា, បុនព្ភវទាយិកាតិ អត្ថោ, តស្សា **បោនោព្ភវិកាយ។ ន វសំ គច្ឆន្តី**តិ ឯត្ថ យេ ចតុន្នំ បច្ចយានំ ការណា ឧបដ្ឋាកានំ បទានុបទិកា ហុត្វា គាមតោ គាមំ វិចរន្តិ, តេ តស្សា តណ្ហាយ វសំ គច្ឆន្តិ នាម, ឥតរេ ន គច្ឆន្តិ នាម។ តត្ថ ហានិវុទ្ធិយោ បាកដាយេវ។

អារញ្ញកេសូតិ បញ្ចធនុសតិកបច្ឆិមេសុ។ **សាបេក្ខា**តិ សតណ្ហា សាលយា។ គាមន្តសេនាសនេសុ ហិ ឈានំ អប្បេត្វាបិ តតោ វុដ្ឋិតមត្តោវ ឥត្ថិបុរិសទារិកាទិសទ្ទំ សុណាតិ, យេនស្ស អធិគតវិសេសោបិ ហាយតិយេវ។ អរញ្ញេ បន និទ្ទាយិត្វា បដិពុទ្ធមត្តោ សីហព្យគ្ឃមោរាទីនំ សទ្ទំ សុណាតិ, យេន អារញ្ញកំ បីតិំ លភិត្វា តមេវ សម្មសន្តោ អគ្គផលេ បតិដ្ឋាតិ។ ឥតិ ភគវា គាមន្តសេនាសនេ ឈានំ អប្បេត្វា និសិន្នភិក្ខុនោ អរញ្ញេ និទ្ទាយន្តមេវ បសំសតិ។ តស្មា តមេវ អត្ថវសំ បដិច្ច – “អារញ្ញកេសុ សេនាសនេសុ សាបេក្ខា ភវិស្សន្តី”តិ អាហ។

បច្ចត្តញ្ញេវ សតិំ ឧបដ្ឋបេស្សន្តីតិ អត្តនាវ អត្តនោ អព្ភន្តរេ សតិំ ឧបដ្ឋបេស្សន្តិ។ **បេសលា**តិ បិយសីលា។ ឥធាបិ សព្រហ្មចារីនំ អាគមនំ អនិច្ឆន្តា នេវាសិកា អស្សទ្ធា ហោន្តិ អប្បសន្នា ។ សម្បត្តភិក្ខូនំ បច្ចុគ្គមនបត្តចីវរប្បដិគ្គហណអាសនបញ្ញាបនតាលវណ្ដគ្គហណាទីនិ ន ករោន្តិ, អថ នេសំ អវណ្ណោ ឧគ្គច្ឆតិ – “អសុកវិហារវាសិនោ ភិក្ខូ អស្សទ្ធា អប្បសន្នា វិហារំ បវិដ្ឋានំ វត្តបដិវត្តំ ន ករោន្តី”តិ។ តំ សុត្វា បព្ពជិតា វិហារទ្វារេន គច្ឆន្តាបិ វិហារំ ន បវិសន្តិ។ ឯវំ អនាគតានំ អនាគមនមេវ ហោតិ។ អាគតានំ បន ផាសុវិហារេ អសតិ យេបិ អជានិត្វា អាគតា, តេ – “វសិស្សាមាតិ តាវ ចិន្តេត្វា អាគតាម្ហ, ឥមេសំ បន នេវាសិកានំ ឥមិនា នីហារេន កោ វសិស្សតី”តិ និក្ខមិត្វា គច្ឆន្តិ។ ឯវំ សោ វិហារោ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ អនាវាសោវ ហោតិ។ តតោ នេវាសិកា សីលវន្តានំ ទស្សនំ អលភន្តា កង្ខាវិនោទនំ វា អាចារសិក្ខាបកំ វា មធុរធម្មស្សវនំ វា ន លភន្តិ, តេសំ នេវ អគ្គហិតធម្មគ្គហណំ, ន គហិតសជ្ឈាយករណំ ហោតិ។ ឥតិ នេសំ ហានិយេវ ហោតិ, ន វុទ្ធិ។

យេ បន សព្រហ្មចារីនំ អាគមនំ ឥច្ឆន្តិ, តេ សទ្ធា ហោន្តិ បសន្នា, អាគតានំ សព្រហ្មចារីនំ បច្ចុគ្គមនាទីនិ កត្វា សេនាសនំ បញ្ញបេត្វា ទេន្តិ, តេ គហេត្វា ភិក្ខាចារំ បវិសន្តិ, កង្ខំ វិនោទេន្តិ, មធុរធម្មស្សវនំ លភន្តិ។ អថ នេសំ កិត្តិសទ្ទោ ឧគ្គច្ឆតិ – “អសុកវិហារភិក្ខូ ឯវំ សទ្ធា បសន្នា វត្តសម្បន្នា សង្គាហកា”តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ ទូរតោបិ ឯន្តិ, តេសំ នេវាសិកា វត្តំ ករោន្តិ , សមីបំ អាគន្ត្វា វុឌ្ឍតរំ អាគន្តុកំ វន្ទិត្វា និសីទន្តិ, នវកត

វស្ស សន្តិកេ អាសនំ គហេត្វា និសីទន្តិ។ និសីទិត្វា – “តមស្មិំ វិហារេ វសិស្សថ គមិស្សថា”តិ បុច្ឆន្តិ។ ‘គមិស្សាមី’តិ វុត្តេ – “សប្បាយំ សេនាសនំ, សុលភា ភិក្ខា”តិអាទីនិ វត្វា គន្តុំ ន ទេន្តិ។ វិនយធរោ ចេ ហោតិ, តស្ស សន្តិកេ វិនយំ សជ្ឈាយន្តិ។ សុត្តន្តាទិធរោ ចេ, តស្ស សន្តិកេ តំ តំ ធម្មំ សជ្ឈាយន្តិ។ អាគន្តុកានំ ថេរានំ ឱវាទេ ឋត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណន្តិ។ អាគន្តុកា “ឯកំ ទ្វេ ទិវសានិ វសិស្សាមាតិ អាគតាម្ហ, តមេសំ បន សុខសំវាសតាយ ទសទ្វាទសវស្សានិ វសិស្សាមា”តិ វត្តារោ ហោន្តិ។ ឯវមេត្ថ ហានិវុទ្ធិយោ វេទិតព្ពា។

១៣៧. ទុតិយសត្តកេ កម្មំ អារាមោ ឯតេសន្តិ **កម្មារាមា**តិ។ កម្មេ រតាតិ **កម្មរតា។ កម្មារាមតមនុយុត្តា**តិ យុត្តា បយុត្តា អនុយុត្តា។ តត្ថ **កម្ម**ន្តិ ឥតិកាតព្ពកម្មំ វុច្ចតិ។ សេយ្យថិទំ – ចីវរវិចារណំ, ចីវរករណំ, ឧបត្ថម្ភនំ, សូចិឃរំ, បត្តត្ថវិកំ, អំសពទ្ធកំ, កាយពន្ធនំ, ធមករណំ, អាធារកំ, បាទកថលិកំ, សម្មជ្ជនីអាទីនំ ករណន្តិ។ ឯកច្ចោ ហិ ឯតានិ ករោន្តោ សកលទិវសំ ឯតានេវ ករោតិ។ តំ សន្ធាយេស បដិក្ខេបោ។ យោ បន ឯតេសំ ករណវេលាយមេវ ឯតានិ ករោតិ, ឧទ្ទេសវេលាយំ ឧទ្ទេសំ គណ្ហាតិ, សជ្ឈាយវេលាយំ សជ្ឈាយតិ, ចេតិយង្គណវត្តវេលាយំ ចេតិយង្គណវត្តំ ករោតិ, មនសិការវេលាយំ មនសិការំ ករោតិ, ន សោ កម្មារាមោ នាម។

ន ភស្សារាមាតិ ឯត្ថ យោ ឥត្ថិវណ្ណបុរិសវណ្ណាទិវសេន អាលាបសល្លាបំ ករោន្តោយេវ ទិវសញ្ច រត្តិញ្ច វីតិនាមេតិ, ឯវរូបេ ភស្សេ បរិយន្តការី ន ហោតិ, អយំ ភស្សារាមោ នាម។ យោ បន រត្តិន្ទិវំ ធម្មំ កថេតិ, បញ្ហំ វិស្សជ្ជេតិ, អយំ អប្បភស្សោវ ភស្សេ បរិយន្តការីយេវ។ កស្មា? “សន្និបតិតានំ វោ, ភិក្ខវេ, ទ្វយំ ករណីយំ – ធម្មី វា កថា, អរិយោ វា តុណ្ហីភាវោ”តិ (ម. និ. ១.២៧៣) វុត្តត្តា។

ន និទ្ទារាមាតិ ឯត្ថ យោ គច្ឆន្តោបិ និសិន្នោបិ និបន្នោបិ ថិនមិទ្ធាភិភូតោ និទ្ទាយតិយេវ, អយំ និទ្ទារាមោ នាម។ យស្ស បន ករជកាយគេលញ្ញេន ចិត្តំ ភវង្គេ ឱតរតិ , នាយំ និទ្ទារាមោ។ តេនេវាហ – “អភិជានាមហំ អគ្គិវេស្សន, គិម្ហានំ បច្ឆិមេ មាសេ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតប្បដិក្កន្តោ ចតុគ្គុណំ សង្ឃាដឹ បញ្ញបេត្វា ទក្ខិណេន បស្សេន សតោ សម្បជានោ និទ្ទំ ឱក្កមិតា”តិ (ម. និ. ១.៣៨៧)។

ន សង្គណិការាមាតិ ឯត្ថ យោ ឯកស្ស ទុតិយោ ទ្វិន្នំ តតិយោ តិណ្ណំ ចតុត្ថោតិ ឯវំ សំសដ្ឋោវ វិហរតិ, ឯកកោ អស្សាទំ ន លភតិ, អយំ សង្គណិការាមោ។ យោ បន ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ ឯកកោ អស្សាទំ លភតិ, នាយំ សង្គណិការាមោតិ វេទិតព្ពោ។

ន បាបិច្ឆាតិ ឯត្ថ អសន្តសម្ភាវនាយ ឥច្ឆាយ សមន្នាគតា ទុស្សីលា បាបិច្ឆា នាម។

ន បាបមិត្តាទីសុ បាបា មិត្តា ឯតេសន្តិ **បាបមិត្តា។** ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ សហ អយនតោ បាបា សហាយា ឯតេសន្តិ **បាបសហាយា។** តន្និន្នតប្បោណតប្បព្ភារតាយ បាបេសុ សម្បវង្កាតិ **បាបសម្បវង្កា។**

ឱរមត្តកេនាតិ អវរមត្តកេន អប្បមត្តកេន។ **អន្តរា**តិ អរហត្តំ អបត្វាវ ឯត្ថន្តរេ។ **វោសាន**ន្តិ បរិនិដ្ឋិតភាវំ – “អលមេត្តាវតា”តិ ឱសក្កនំ បិតកិច្ចតំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “យាវ សីលបារិសុទ្ធិមត្តេន វា វិបស្សនាមត្តេន វា ឈានមត្តេន វា សោតាបន្នភាវមត្តេន វា សកទាគាមិភាវមត្តេន វា អនាគាមិភាវមត្តេន វា វោសានំ ន អាបជ្ជិស្សន្តិ, តាវ វុទ្ធិយេវ ភិក្ខូនំ បាដិកង្ខា, នោ បរិហានី”តិ។

១៣៨. តតិយសត្តកេ **សទ្ធា**តិ សទ្ធាសម្បន្នា។ តត្ថ អាគមនីយសទ្ធា, អធិគមសទ្ធា, បសាទសទ្ធា, ឱកប្បនសទ្ធាតិ ចតុព្ពិធា សទ្ធា។ តត្ថ **អាគមនីយសទ្ធា** សព្ពញ្ញុពោធិសត្តានំ ហោតិ។ **អធិគមសទ្ធា** អរិយបុគ្គលានំ។ ពុទ្ធោ ធម្មោ សង្ឃោតិ វុត្តេ បន បសាទោ **បសាទសទ្ធា។** ឱកប្បេត្វា បកប្បេត្វា បន សទ្ទហនំ **ឱកប្បនសទ្ធា។** សា ទុវិធាបិ ឥធាធិប្បេតា។ តាយ ហិ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ សទ្ធាវិមុត្តោ, វក្កលិត្ថេរសទិសោ ហោតិ។ តស្ស ហិ ចេតិយង្គណវត្តំ វា, ពោធិយង្គណវត្តំ វា កតមេវ ហោតិ។ ឧបជ្ឈាយវត្តអាចរិយវត្តាទីនិ សព្ពវត្តានិ បូរេតិ។ **ហិរិមនា**តិ បាបជិគុច្ឆនលក្ខណាយ ហិរិយា យុត្តចិត្តា។ **ឱត្តប្បី**តិ បាបតោ ភាយនលក្ខណេន ឱត្តប្បេន សមន្នាគតា។

ពហុស្សុតាតិ ឯត្ថ បន បរិយត្តិពហុស្សុតោ, បដិវេធពហុស្សុតោតិ ទ្វេ ពហុស្សុតា។ **បរិយត្តី**តិ តីណិ បិដកានិ។ **បដិវេធោ**តិ សច្ចប្បដិវេធោ។ តមស្មិំ បន ឋានេ បរិយត្តិ អធិប្បេតា។ សា យេន ពហុ សុតា, សោ ពហុស្សុតោ។ សោ បនេស និស្សយមុច្ចនកោ, បរិសុបដ្ឋាកោ, ភិក្ខុនោវាទកោ, សព្ពត្ថកពហុស្សុតោតិ

ចតុព្ពិធោ ហោតិ។ តត្ថ តយោ ពហុស្សុតា សមន្តបាសាទិកាយ វិនយដ្ឋកថាយ ឱវាទវគ្គេ វុត្តនយេន គហេតព្ពា។ សព្ពត្ថកពហុស្សុតា បន អានន្ទត្ថេរសទិសា ហោន្តិ។ តេ ឥធ អធិប្បេតា។

អារទ្ធវីរិយាតិ យេសំ កាយិកញ្ច ចេតសិកញ្ច វីរិយំ អារទ្ធំ ហោតិ។ តត្ថ យេ កាយសង្គណិកំ វិនោទេត្វា ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ អដ្ឋអារព្ភវត្ថុវសេន ឯកកា ហោន្តិ, តេសំ កាយិកវីរិយំ អារទ្ធំ នាម ហោតិ។ យេ ចិត្តសង្គណិកំ វិនោទេត្វា អដ្ឋសមាបត្តិវសេន ឯកកា ហោន្តិ, គមនេ ឧប្បន្នកិលេសស្ស ឋានំ បាបុណិតុំ ន ទេន្តិ, ឋានេ ឧប្បន្នកិលេសស្ស និសជ្ជំ, និសជ្ជាយ ឧប្បន្នកិលេសស្ស សយនំ បាបុណិតុំ ន ទេន្តិ, ឧប្បន្នុប្បន្នដ្ឋានេយេវ កិលេសេ និគ្គណ្ហន្តិ, តេសំ ចេតសិកវីរិយំ អារទ្ធំ នាម ហោតិ។

ឧបដ្ឋិតស្សតីតិ ចិរកតាទីនំ សរិតា អនុស្សរិតា មហាគតិម្ពយអភយត្ថេរទីឃភាណអភយត្ថេរតិបិដកចូឡាភយត្ថេរា វិយ។ មហាគតិម្ពយអភយត្ថេរោ កិរ ជាតបញ្ចមទិវសេ មង្គលបាយាសេ តុណ្ឌំ បសារេន្តំ វាយសំ ទិស្វា ហុំ ហុន្តិ សទ្ទមកាសិ។ អថ សោ ថេរកាលេ – “កទា បដ្ឋាយ, ភន្តេ, សរថា”តិ ភិក្ខូហិ បុច្ឆិតោ “ជាតបញ្ចមទិវសេ កតសទ្ទតោ បដ្ឋាយ អាវុសោ”តិ អាហ។

ទីឃភាណកអភយត្ថេរស្ស ជាតនវមទិវសេ មាតា ចុម្ពិស្សាមីតិ ឱនតា តស្សា មោឡិ មុច្ចិត្ថ ។ តតោ តុម្ពមត្តានិ សុមនបុប្ផានិ ទារកស្ស ឧរេ បតិត្វា ទុក្ខំ ជនយឹសុ។ សោ ថេរកាលេ – “កទា បដ្ឋាយ, ភន្តេ, សរថា”តិ បុច្ឆិតោ – “ជាតនវមទិវសតោ បដ្ឋាយា”តិ អាហ។

តិបិដកចូឡាភយត្ថេរោ – “អនុរាធបុរេ តីណិ ទ្វារានិ បិទហាបេត្វា មនុស្សានំ ឯកេន ទ្វារេន និក្ខមនំ កត្វា – ‘ត្វំ កិន្នាមោ, ត្វំ កិន្នាមោ’តិ បុច្ឆិត្វា សាយំ បុន អបុច្ឆិត្វាវ តេសំ នាមានិ សម្បដិច្ឆាបេតុំ – “សក្កា អាវុសោ”តិ អាហ។ ឯវរូបេ ភិក្ខូ សន្ធាយ – “ឧបដ្ឋិតស្សតី”តិ វុត្តំ។

បញ្ញវន្តោតិ បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ ឧទយព្ពយបរិគ្គាហិកាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតា។ អបិ ច ទ្វីហិបិ ឯតេហិ បទេហិ វិបស្សកានំ ភិក្ខូនំ វិបស្សនាសម្ភារភូតា សម្មាសតិ ចេវ វិបស្សនាបញ្ញា ច កថិតា។

១៣៩. ចតុត្ថសត្តកេ សតិយេវ សម្ពោជ្ឈង្គោ **សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ**តិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ តត្ថ ឧបដ្ឋានលក្ខណោ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ, បវិចយលក្ខណោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ, បគ្គហលក្ខណោ វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ, ផរណលក្ខណោ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ, ឧបសមលក្ខណោ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គោ, អវិក្ខេបលក្ខណោ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គោ, បដិសង្ខានលក្ខណោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ។ **ភាវេស្សន្តី**តិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ចតូហិ ការណេហិ សមុដ្ឋាបេន្តា, ឆហិ ការណេហិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេន្តា, នវហិ ការណេហិ វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេន្តា, ទសហិ ការណេហិ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេន្តា, សត្តហិ ការណេហិ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេន្តា, ទសហិ ការណេហិ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេន្តា, បញ្ចហិ ការណេហិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេន្តា វឌ្ឍេស្សន្តីតិ អត្ថោ។ ឥមិនា វិបស្សនាមគ្គផលសម្បយុត្តេ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកេ សម្ពោជ្ឈង្គេ កថេសិ។

១៤០. បញ្ចមសត្តកេ **អនិច្ចសញ្ញា**តិ អនិច្ចានុបស្សនាយ សទ្ធឹ ឧប្បន្នសញ្ញា។ **អនត្តសញ្ញា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥមា សត្ត លោកិយវិបស្សនាបិ ហោន្តិ។ “ឯតំ សន្តំ, ឯតំ បណីតំ, យទិទំ សព្ពសង្ខារសមថោ វិរាគោ និរោធោ”តិ (អ. និ. ៩.៣៦) អាគតវសេនេត្ថ ទ្វេ លោកុត្តរាបិ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។

១៤១. ឆក្កេ **មេត្តំ កាយកម្ម**ន្តិ មេត្តចិត្តេន កត្តព្ពំ កាយកម្មំ។ **វចីកម្មមនោកម្មេសុ**បិ ឯសេវ នយោ។ ឥមានិ បន ភិក្ខូនំ វសេន អាគតានិ គិហីសុបិ លព្ភន្តិ ។ ភិក្ខូនញ្ហិ មេត្តចិត្តេន អាភិសមាចារិកធម្មបូរណំ មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ គិហីនំ ចេតិយវន្ទនត្ថាយ ពោធិវន្ទនត្ថាយ សង្ឃនិមន្តនត្ថាយ គមនំ, គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋេ ភិក្ខូ ទិស្វា បច្ចុគ្គមនំ, បត្តប្បដិគ្គហណំ, អាសនបញ្ញាបនំ, អនុគមនន្តិ ឯវមាទិកំ មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។

ភិក្ខូនំ មេត្តចិត្តេន អាចារបញ្ញត្តិសិក្ខាបទបញ្ញាបនំ, កម្មដ្ឋានកថនំ, ធម្មទេសនា, តេបិដកម្បិ ពុទ្ធវចនំ មេត្តំ វចីកម្មំ នាម។ គិហីនំ ចេតិយវន្ទនត្ថាយ គច្ឆាម , ពោធិវន្ទនត្ថាយ គច្ឆាម, ធម្មស្សវនំ ករិស្សាម, ទីបមាលបុប្ផបូជំ ករិស្សាម, តីណិ សុចរិតានិ សមាទាយ វត្តិស្សាម, សលាកភត្តាទីនិ ទស្សាម, វស្សាវាសិកំ ទស្សាម, អជ្ជ សង្ឃស្ស ចត្តារោ បច្ចយេ ទស្សាម, សង្ឃំ និមន្តេត្វា ខាទនីយាទីនិ សំវិទហថ, អាសនានិ បញ្ញាបេថ, បានីយំ ឧបដ្ឋបេថ, សង្ឃំ បច្ចុគ្គន្ត្វា អានេថ, បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេថ, ឆន្ទជាតា ឧស្សាហជាតា វេយ្យាវច្ចំ ករោថាតិអាទិកថនកាលេ មេត្តំ វចីកម្មំ នាម។

ភិក្ខូនំ បាតោវ ឧដ្ឋាយ សរីរប្បដិជគ្គនំ, ចេតិយង្គណវត្តាទីនិ ច កត្វា វិវិត្តាសនេ និសីទិត្វា ឥមស្មិំ វិហារេ ភិក្ខូ សុខី ហោន្តុ អវេរា អព្យាបជ្ឈាតិ ចិន្តនំ មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។ គិហីនំ ‘អយ្យា សុខី ហោន្តុ, អវេរា អព្យាបជ្ឈា’តិ ចិន្តនំ មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។

អាវិ ចេវ រហោ ចាតិ សម្មុខា ច បរម្មុខា ច។ តត្ថ នវកានំ ចីវរកម្មាទីសុ សហាយភាវគមនំ សម្មុខា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ ថេរានំ បន បាទធោវនវន្ទនពីជនទានាទិភេទំ សព្ពំ សាមីចិកម្មំ សម្មុខា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ ឧភយេហិបិ ទុន្និក្ខិត្តានំ ទារុភណ្ឌាទីនំ តេសុ អវមញ្ញំ អកត្វា អត្តនា ទុន្និក្ខិត្តានំ វិយ បដិសាមនំ បរម្មុខា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។

ទេវត្ថេរោ តិស្សត្ថេរោតិ ឯវំ បគ្គយ្ហ វចនំ សម្មុខា មេត្តំ វចីកម្មំ នាម។ វិហារេ អសន្តំ បន បដិបុច្ឆន្តស្ស កុហិំ អម្ហាកំ ទេវត្ថេរោ, កុហិំ អម្ហាកំ តិស្សត្ថេរោ, កទា នុ ខោ អាគមិស្សតីតិ ឯវំ មមាយនវចនំ បរម្មុខា មេត្តំ វចីកម្មំ នាម។

មេត្តាសិនេហសិនិទ្ធានិ បន នយនានិ ឧម្មីលេត្វា បសន្នេន មុខេន ឱលោកនំ សម្មុខា មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។ ទេវត្ថេរោ តិស្សត្ថេរោ អរោគោ ហោតុ, អប្បាពាធោតិ សមន្នាហរណំ បរម្មុខា មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។

លាភាតិ ចីវរាទយោ លទ្ធបច្ចយា។ **ធម្មិកា**តិ កុហនាទិភេទំ មិច្ឆាជីវំ វជ្ជេត្វា ធម្មេន សមេន ភិក្ខាចារវត្តេន ឧប្បន្នា។ **អន្តមសោ បត្តបរិយាបន្នមត្តម្បី**តិ បច្ឆិមកោដិយា បត្តេ បរិយាបន្នំ បត្តស្ស អន្តោគតំ ទ្វិតិកដច្ឆុភិក្ខាមត្តម្បិ ។ **អប្បដិវិភត្តភោគី**តិ ឯត្ថ ទ្វេ បដិវិភត្តា នាម – អាមិសប្បដិវិភត្តញ្ច, បុគ្គលប្បដិវិភត្តញ្ច។ តត្ថ – “ឯត្តកំ ទស្សាមិ, ឯត្តកំ ន ទស្សាមី”តិ ឯវំ ចិត្តេន វិភជនំ **អាមិសប្បដិវិភត្តំ** នាម។ “អសុកស្ស ទស្សាមិ, អសុកស្ស ន ទស្សាមី”តិ ឯវំ ចិត្តេន វិភជនំ បន **បុគ្គលប្បដិវិភត្តំ** នាម។ តទុភយម្បិ អកត្វា យោ អប្បដិវិភត្តំ ភុញ្ជតិ, អយំ **អប្បដិវិភត្តភោគី** នាម។

សីលវន្តេហិ សព្រហ្មចារីហិ សាធារណភោគីតិ ឯត្ថ សាធារណភោគិនោ ឥទំ លក្ខណំ, យំ យំ បណីតំ លភតិ, តំ តំ នេវ លាភេន លាភំ និជិគីសនតាមុខេន គិហីនំ ទេតិ, ន អត្តនា ភុញ្ជតិ, បដិគ្គណ្ហន្តោ ច – “សង្ឃេន សាធារណំ ហោតូ”តិ គហេត្វា ឃណ្ដិំ បហរិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ សង្ឃសន្តកំ វិយ បស្សតិ។

ឥមំ បន សារណីយធម្មំ កោ បូរេតិ, កោ ន បូរេតីតិ? ទុស្សីលោ តាវ ន បូរេតិ។ ន ហិ តស្ស សន្តកំ សីលវន្តា គណ្ហន្តិ។ បរិសុទ្ធសីលោ បន វត្តំ អខណ្ឌេន្តោ បូរេតិ។ តត្រិទំ វត្តំ – យោ ហិ ឱទិស្សកំ កត្វា មាតុ វា បិតុ វា អាចរិយុបជ្ឈាយាទីនំ វា ទេតិ, សោ ទាតព្ពំ ទេតិ, សារណីយធម្មោ បនស្ស ន ហោតិ, បលិពោធជគ្គនំ នាម ហោតិ។ សារណីយធម្មោ ហិ មុត្តបលិពោធស្សេវ វដ្ដតិ។ តេន បន ឱទិស្សកំ ទេន្តេន គិលានគិលានុបដ្ឋាកអាគន្តុកគមិកានញ្ចេវ នវបព្ពជិតស្ស ច សង្ឃាដិបត្តគ្គហណំ អជានន្តស្ស ទាតព្ពំ។ ឯតេសំ ទត្វា អវសេសំ ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ ថោកំ អទត្វា យោ យត្តកំ គណ្ហាតិ, តស្ស តត្តកំ ទាតព្ពំ។ អវសិដ្ឋេ អសតិ បុន បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ យំ យំ បណីតំ, តំ ទត្វា សេសំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ “សីលវន្តេហី”តិ វចនតោ ទុស្សីលស្ស អទាតុម្បិ វដ្ដតិ។

អយំ បន សារណីយធម្មោ សុសិក្ខិតាយ បរិសាយ សុបូរោ ហោតិ, នោ អសិក្ខិតាយ បរិសាយ។ សុសិក្ខិតាយ ហិ បរិសាយ យោ អញ្ញតោ លភតិ, សោ ន គណ្ហាតិ។ អញ្ញតោ អលភន្តោបិ បមាណយុត្តមេវ គណ្ហាតិ, នាតិរេកំ។ អយំ បន សារណីយធម្មោ ឯវំ បុនប្បុនំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា លទ្ធំ លទ្ធំ ទេន្តស្សាបិ ទ្វាទសហិ វស្សេហិ បូរតិ, ន តតោ ឱរំ។ សចេ ហិ ទ្វាទសមេ វស្សេ សារណីយធម្មបូរកោ បិណ្ឌបាតបូរំ បត្តំ អាសនសាលាយំ ឋបេត្វា នហាយិតុំ គច្ឆតិ សង្ឃត្ថេរោ ច កស្សេសោ បត្តោតិ, “សារណីយធម្មបូរកស្សា”តិ វុត្តេ “អាហរថ ន”ន្តិ សព្ពំ បិណ្ឌបាតំ វិចារេត្វា ភុញ្ជិត្វា ច រិត្តំ បត្តំ ឋបេតិ, អថ សោ ភិក្ខុ រិត្តំ បត្តំ ទិស្វា “មយ្ហំ អនវសេសេត្វាវ បរិភុញ្ជឹសូ”តិ ទោមនស្សំ ឧប្បាទេតិ, សារណីយធម្មោ ភិជ្ជតិ, បុន ទ្វាទសវស្សានិ បូរេតព្ពោ ហោតិ។ តិត្ថិយបរិវាសសទិសោ ហេស, សកឹ ខណ្ឌេ ជាតេ បុន បូរេតព្ពោវ។ យោ បន – “លាភា វត មេ, សុលទ្ធំ វត មេ, យស្ស មេ បត្តគតំ អនាបុច្ឆាវ សព្រហ្មចារី បរិភុញ្ជន្តី”តិ សោមនស្សំ ជនេតិ, តស្ស បុណ្ណោ នាម ហោតិ។

ឯវំ បូរិតសារណីយធម្មស្ស បន នេវ ឥស្សា, ន មច្ឆរិយំ ហោតិ។ សោ មនុស្សានំ បិយោ ហោតិ, សុលភបច្ចយោ ច, បត្តគតមស្ស ទិយ្យមានម្បិ ន ខីយតិ, ភាជនីយភណ្ឌដ្ឋានេ អគ្គភណ្ឌំ លភតិ, ភយេ វា ឆាតកេ វា សម្បត្តេ ទេវតា ឧស្សុក្កំ អាបជ្ជន្តិ។

តត្រិមានិ វត្ថូនិ – សេនគិរិវាសី តិស្សត្ថេរោ កិរ មហាគិរិគាមំ ឧបនិស្សាយ វិហរតិ។ បញ្ញាស មហាថេរា នាគទីបំ ចេតិយវន្ទនត្ថាយ គច្ឆន្តា គិរិគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កិញ្ចិ អលទ្ធា និក្ខមឹសុ។ ថេរោ បន បវិសន្តោ តេ ទិស្វា បុច្ឆិ – “លទ្ធំ, ភន្តេ”តិ? វិចរិម្ហ អាវុសោតិ។ សោ តេសំ អលទ្ធភាវំ ញត្វា អាហ – “ភន្តេ យាវាហំ អាគច្ឆាមិ, តាវ ឥធេវ ហោថា”តិ។ មយំ, អាវុសោ, បញ្ញាស ជនា បត្តតេមនមត្តម្បិ ន លភិម្ហាតិ។ ភន្តេ, នេវាសិកា នាម បដិពលា ហោន្តិ, អលភន្តាបិ ភិក្ខាចារមគ្គសភាគំ ជានន្តីតិ។ ថេរា អាគមេសុំ។ ថេរោ គាមំ បាវិសិ។ ធុរគេហេយេវ មហាឧបាសិកា ខីរភត្តំ សជ្ជេត្វា ថេរំ ឱលោកយមានា ឋិតា។ អថ ថេរស្ស ទ្វារំ សម្បត្តស្សេវ បត្តំ បូរេត្វា អទាសិ, សោ តំ អាទាយ ថេរានំ សន្តិកំ គន្ត្វា គណ្ហថ, ភន្តេតិ, សង្ឃត្ថេរំ អាហ។ ថេរោ – “អម្ហេហិ ឯត្តកេហិ កិញ្ចិ ន លទ្ធំ, អយំ សីឃមេវ គហេត្វា អាគតោ, កឹ នុ ខោ”តិ សេសានំ មុខំ ឱលោកេសិ។ ថេរោ ឱលោកនាការេនេវ ញត្វា “ភន្តេ, ធម្មេន សមេន លទ្ធបិណ្ឌបាតោ, និក្កុក្កុច្ចា គណ្ហថា”តិអាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពេសំ យាវទត្ថំ ទត្វា អត្តនាបិ យាវទត្ថំ ភុញ្ជិ។

អថ នំ ភត្តកិច្ចាវសានេ ថេរា បុច្ឆឹសុ – “កទា, អាវុសោ, លោកុត្តរធម្មំ បដិវិជ្ឈី”តិ? នត្ថិ មេ, ភន្តេ, លោកុត្តរធម្មោតិ។ ឈានលាភីសិ, អាវុសោតិ? ឯតម្បិ មេ, ភន្តេ, នត្ថីតិ។ ននុ, អាវុសោ, បាដិហារិយន្តិ? សារណីយធម្មោ មេ, ភន្តេ, បូរិតោ, តស្ស មេ ធម្មស្ស បូរិតកាលតោ បដ្ឋាយ សចេបិ ភិក្ខុសតសហស្សំ ហោតិ, បត្តគតំ ន ខីយតីតិ។ តេ សុត្វា – “សាធុ សាធុ សប្បុរិស, អនុច្ឆវិកមិទំ តុយ្ហ”ន្តិ អាហំសុ។ ឥទំ តាវ – “បត្តគតំ ន ខីយតី”តិ ឯត្ថ វត្ថុ។

អយមេវ បន ថេរោ ចេតិយបព្ពតេ គិរិភណ្ឌមហាបូជាយ ទានដ្ឋានំ គន្ត្វា ឥមស្មឹ ឋានេ កឹ វរភណ្ឌន្តិ បុច្ឆិ។ ទ្វេ សាដកា, ភន្តេតិ។ ឯតេ មយ្ហំ បាបុណិស្សន្តីតិ។ តំ សុត្វា អមច្ចោ រញ្ញោ អារោចេសិ – “ឯកោ ទហរោ ឯវំ វទតី”តិ។ ទហរស្ស ឯវំ ចិត្តំ, មហាថេរានំ បន សុខុមសាដកា វដ្ដន្តីតិ វត្វា មហាថេរានំ ទស្សាមីតិ ឋបេតិ។ តស្ស ភិក្ខុសង្ឃេ បដិបាដិយា ឋិតេ ទេន្តស្ស មត្ថកេ ឋបិតាបិ តេ សាដកា ហត្ថំ នារោហន្តិ។ អញ្ញេ អារោហន្តិ។ ទហរស្ស ទានកាលេ បន ហត្ថំ អារូឡ្ហា។ សោ តស្ស ហត្ថេ បាតេត្វា អមច្ចស្ស មុខំ ឱលោកេត្វា ទហរំ និសីទាបេត្វា ទានំ ទត្វា សង្ឃំ វិស្សជ្ជេត្វា ទហរស្ស សន្តិកេ និសីទិត្វា – “ភន្តេ, ឥមំ ធម្មំ កទា បដិវិជ្ឈិត្ថា”តិ អាហ។ សោ បរិយាយេនាបិ អសន្តំ អវទន្តោ – “នត្ថិ មយ្ហំ មហារាជ លោកុត្តរធម្មោ”តិ អាហ។ ននុ, ភន្តេ, បុព្ពេ អវចុត្ថាតិ។ អាម, មហារាជ, សារណីយធម្មបូរកោ អហំ, តស្ស មេ ធម្មស្ស បូរិតកាលតោ បដ្ឋាយ ភាជនីយភណ្ឌដ្ឋានេ អគ្គភណ្ឌំ បាបុណាតីតិ។ “សាធុ សាធុ, ភន្តេ, អនុច្ឆវិកមិទំ តុយ្ហ”ន្តិ វន្ទិត្វា បក្កាមិ។ ឥទំ – “ភាជនីយភណ្ឌដ្ឋានេ អគ្គភណ្ឌំ បាបុណាតី”តិ ឯត្ថ វត្ថុ។

ព្រាហ្មណតិស្សភយេ បន ភាតរគាមវាសិនោ នាគត្ថេរិយា អនារោចេត្វាវ បលាយឹសុ។ ថេរី បច្ចូសសមយេ – “អតិវិយ អប្បនិគ្ឃោសោ គាមោ, ឧបធារេថ តាវា”តិ ទហរភិក្ខុនិយោ អាហ។ តា គន្ត្វា សព្ពេសំ គតភាវំ ញត្វា អាគម្ម ថេរិយា អារោចេសុំ។ សា សុត្វា “មា តុម្ហេ តេសំ គតភាវំ ចិន្តយិត្ថ, អត្តនោ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាយោនិសោមនសិការេសុយេវ យោគំ ករោថា”តិ វត្វា ភិក្ខាចារវេលាយំ បារុបិត្វា អត្តទ្វាទសមា គាមទ្វារេ និគ្រោធមូលេ អដ្ឋាសិ។ រុក្ខេ អធិវត្ថាទេវតា ទ្វាទសន្នម្បិ ភិក្ខុនីនំ បិណ្ឌបាតំ ទត្វា “អយ្យេ, មា អញ្ញត្ថ គច្ឆថ, និច្ចំ ឥធេវ ឯថា”តិ អាហ។ ថេរិយា បន កនិដ្ឋភាតា នាគត្ថេរោ នាម អត្ថិ, សោ – “មហន្តំ ភយំ, ន សក្កា ឥធ យាបេតុំ, បរតីរំ គមិស្សាមី”តិ អត្តទ្វាទសមោវ អត្តនោ វសនដ្ឋានា និក្ខន្តោ ថេរឹ ទិស្វា គមិស្សាមីតិ ភាតរគាមំ អាគតោ។ ថេរី – “ថេរា អាគតា”តិ សុត្វា តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា កឹ អយ្យាតិ បុច្ឆិ។ សោ តំ បវត្តឹ អាចិក្ខិ។ សា – “អជ្ជ ឯកទិវសំ វិហារេយេវ វសិត្វា ស្វេ គមិស្សថា”តិ អាហ។ ថេរា វិហារំ អគមំសុ។

ថេរី បុនទិវសេ រុក្ខមូលេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា “ឥមំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជថា”តិ អាហ។ ថេរោ – “វដ្ដិស្សតិ ថេរី”តិ វត្វា តុណ្ហី អដ្ឋាសិ។ ធម្មិកោ តាត បិណ្ឌបាតោ , កុក្កុច្ចំ អកត្វា បរិភុញ្ជថាតិ។ “វដ្ដិស្សតិ ថេរី”តិ។ សា បត្តំ គហេត្វា អាកាសេ ខិបិ។ បត្តោ អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ ថេរោ – “សត្តតាលមត្តេ ឋិតម្បិ ភិក្ខុនិភត្តមេវ ថេរី”តិ វត្វា – “ភយំ នាម សព្ពកាលំ ន ហោតិ, ភយេ វូបសន្តេ អរិយវំសំ កថយមានោ, ‘ភោ បិណ្ឌបាតិក, ភិក្ខុនិភត្តំ ភុញ្ជិត្វា វីតិនាមយិត្ថា’តិ ចិត្តេន អនុវទិយមានោ សន្ថម្ភេតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, អប្បមត្តា ហោថ ថេរិយោ”តិ មគ្គំ អារុហិ។

រុក្ខទេវតាបិ – “សចេ ថេរោ ថេរិយា ហត្ថតោ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិស្សតិ, ន នំ និវត្តេស្សាមិ។ សចេ ន បរិភុញ្ជិស្សតិ, និវត្តេស្សាមី”តិ ចិន្តយមានា ឋត្វា ថេរស្ស គមនំ ទិស្វា រុក្ខា ឱរុយ្ហ បត្តំ, ភន្តេ, ទេថាតិ បត្តំ គហេត្វា ថេរំ រុក្ខមូលំយេវ អានេត្វា អាសនំ បញ្ញបេត្វា បិណ្ឌបាតំ ទត្វា កតភត្តកិច្ចំ បដិញ្ញំ ការេត្វា ទ្វាទស ភិក្ខុនិយោ ទ្វាទស ភិក្ខូ ច សត្តវស្សានិ ឧបដ្ឋហិ។ ឥទំ – “ទេវតា ឧស្សុក្កំ អាបជ្ជន្តី”តិ ឯត្ថ វត្ថុ។ តត្រ ហិ ថេរី សារណីយធម្មបូរិកា អហោសិ។

អខណ្ឌានីតិអាទីសុ យស្ស សត្តសុ អាបត្តិក្ខន្ធេសុ អាទិម្ហិ វា អន្តេ វា សិក្ខាបទំ ភិន្នំ ហោតិ, តស្ស សីលំ បរិយន្តេ ឆិន្នសាដកោ វិយ **ខណ្ឌំ** នាម។ យស្ស បន វេមជ្ឈេ ភិន្នំ, តស្ស មជ្ឈេ ឆិទ្ទសាដកោ វិយ **ឆិទ្ទំ** នាម ហោតិ។ យស្ស បន បដិបាដិយា ទ្វេ តីណិ ភិន្នានិ, តស្ស បិដ្ឋិយំ វា កុច្ឆិយំ វា ឧដ្ឋិតេន វិសភាគវណ្ណេន កាឡរត្តាទីនំ អញ្ញតរវណ្ណា គាវី វិយ **សពលំ** នាម ហោតិ។ យស្ស បន អន្តរន្តរា វិសភាគពិន្ទុចិត្រា គាវី វិយ **កម្មាសំ** នាម ហោតិ។ យស្ស បន សព្ពេនសព្ពំ អភិន្នានិ, តស្ស តានិ សីលានិ **អខណ្ឌានិ អច្ឆិទ្ទានិ អសពលានិ អកម្មាសានិ** នាម ហោន្តិ។ តានិ បនេតានិ តណ្ហាទាសព្យតោ មោចេត្វា ភុជិស្សភាវករណតោ **ភុជិស្សានិ។** ពុទ្ធាទីហិ វិញ្ញូហិ បសត្ថត្តា **វិញ្ញុបសត្ថានិ,** តណ្ហាទិដ្ឋីហិ អបរាមដ្ឋត្តា – “ឥទំ នាម ត្វំ អាបន្នបុព្ពោ”តិ កេនចិ បរាមដ្ឋុំ អសក្កុណេយ្យត្តា ច **អបរាមដ្ឋានិ,** ឧបចារសមាធឹ វា អប្បនាសមាធឹ វា សំវត្តយន្តីតិ **សមាធិសំវត្តនិកានី**តិ វុច្ចន្តិ។

សីលសាមញ្ញគតា វិហរិស្សន្តីតិ តេសុ តេសុ ទិសាភាគេសុ វិហរន្តេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ សមានភាវូបគតសីលា វិហរិស្សន្តិ។ សោតាបន្នាទីនញ្ហិ សីលំ សមុទ្ទន្តរេបិ ទេវលោកេបិ វសន្តានំ អញ្ញេសំ សោតាបន្នាទីនំ សីលេន សមានមេវ ហោតិ, នត្ថិ មគ្គសីលេ នានត្តំ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

យាយំ ទិដ្ឋីតិ មគ្គសម្បយុត្តា សម្មាទិដ្ឋិ។ **អរិយា**តិ និទ្ទោសា។ និយ្យាតីតិ **និយ្យានិកា។ តក្ករស្សា**តិ យោ តថាការី ហោតិ។ **សព្ពទុក្ខក្ខយាយា**តិ សព្ពទុក្ខក្ខយត្ថំ។ **ទិដ្ឋិសាមញ្ញគតា**តិ សមានទិដ្ឋិភាវំ ឧបគតា ហុត្វា វិហរិស្សន្តិ។ **វុទ្ធិយេវា**តិ ឯវំ វិហរន្តានំ វុទ្ធិយេវ ភិក្ខូនំ បាដិកង្ខា, នោ បរិហានីតិ។

១៤២. ឯតទេវ ពហុលន្តិ អាសន្នបរិនិព្ពានត្តា ភិក្ខុ ឱវទន្តោ បុនប្បុនំ ឯតំយេវ ធម្មឹ កថំ ករោតិ។ **ឥតិ សីល**ន្តិ ឯវំ សីលំ, ឯត្តកំ សីលំ។ ឯត្ថ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ **សីលំ** ចិត្តេកគ្គតា **សមាធិ,** វិបស្សនាបញ្ញា **បញ្ញា**តិ វេទិតព្ពា។ **សីលបរិភាវិតោ**តិ អាទីសុ យម្ហិ សីលេ ឋត្វា មគ្គសមាធឹ ផលសមាធឹ និព្ពត្តេន្តិ។ ឯសោ តេន សីលេន បរិភាវិតោ មហប្ផលោ ហោតិ, មហានិសំសោ។ យម្ហិ សមាធិម្ហិ ឋត្វា មគ្គបញ្ញំ ផលបញ្ញំ និព្ពត្តេន្តិ, សា តេន សមាធិនា បរិភាវិតា មហប្ផលា ហោតិ, មហានិសំសា។ យាយ បញ្ញាយ ឋត្វា មគ្គចិត្តំ ផលចិត្តំ និព្ពត្តេន្តិ, តំ តាយ បរិភាវិតំ **សម្មទេវ អាសវេហិ វិមុច្ចតិ។**

យថាភិរន្តន្តិ ពុទ្ធានំ អនភិរតិបរិតស្សិតំ នាម នត្ថិ, យថារុចិ យថាអជ្ឈាសយន្តិ បន វុត្តំ ហោតិ។ **អាយាមា**តិ ឯហិ យាម។ “អយាមា”តិបិ បាឋោ, គច្ឆាមាតិ អត្ថោ។ **អានន្ទា**តិ ភគវា សន្តិកាវចរត្តា ថេរំ អាលបតិ។ ថេរោ បន – “គណ្ហថាវុសោ បត្តចីវរានិ, ភគវា អសុកដ្ឋានំ គន្តុកាមោ”តិ ភិក្ខូនំ អារោចេតិ។

១៤៤. អម្ពលដ្ឋិកាគមនំ ឧត្តានមេវ។ **អថ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ**តិអាទិ (ទី. និ. ៣.១៤១) **សម្បសាទនីយេ** វិត្ថារិតំ។

ទុស្សីលអាទីនវវណ្ណនា

១៤៨. បាដលិគមនេ **អាវសថាគារ**ន្តិ អាគន្តុកានំ អាវសថគេហំ។ បាដលិគាមេ កិរ និច្ចកាលំ ទ្វិន្នំ រាជូនំ សហាយកា អាគន្ត្វា កុលានិ គេហតោ នីហរិត្វា មាសម្បិ អឌ្ឍមាសម្បិ វសន្តិ។ តេ មនុស្សា និច្ចុបទ្ទុតា – “ឯតេសំ អាគតកាលេ វសនដ្ឋានំ ភវិស្សតី”តិ នគរមជ្ឈេ មហតី សាលំ ករិត្វា តស្សា ឯកស្មឹ បទេសេ ភណ្ឌបដិសាមនដ្ឋានំ, ឯកស្មឹ បទេសេ និវាសដ្ឋានំ អកំសុ។ តេ – “ភគវា អាគតោ”តិ សុត្វា – “អម្ហេហិ គន្ត្វាបិ ភគវា អានេតព្ពោ សិយា, សោ សយមេវ អម្ហាកំ វសនដ្ឋានំ សម្បត្តោ, អជ្ជ ភគវន្តំ អាវសថេ មង្គលំ វទាបេស្សាមា”តិ ឯតទត្ថមេវ ឧបសង្កមន្តា។ តស្មា ឯវមាហំសុ។ **យេន អាវសថាគារ**ន្តិ តេ កិរ – “ពុទ្ធា នាម អរញ្ញជ្ឈាសយា អរញ្ញារាមា អន្តោគាមេ វសិតុំ ឥច្ឆេយ្យុំ វា នោ វា”តិ ភគវតោ មនំ អជានន្តា អាវសថាគារំ អប្បដិជគ្គិត្វាវ អាគមំសុ។ ឥទានិ ភគវតោ មនំ ញត្វា បុរេតរំ គន្ត្វា បដិជគ្គិស្សាមាតិ យេនាវសថាគារំ, តេនុបសង្កមឹសុ។ **សព្ពសន្ថរិ**ន្តិ យថា សព្ពំ សន្ថតំ ហោតិ, ឯវំ សន្ថរឹ។

១៤៩. ទុស្សីលោតិ អសីលោ និស្សីលោ។ **សីលវិបន្នោ**តិ វិបន្នសីលោ ភិន្នសំវរោ។ **បមាទាធិករណ**ន្តិ បមាទការណា។

ឥទញ្ច សុត្តំ គហដ្ឋានំ វសេន អាគតំ បព្ពជិតានម្បិ បន លព្ភតេវ។ គហដ្ឋោ ហិ យេន យេន សិប្បដ្ឋានេន ជីវិតំ កប្បេតិ – យទិ កសិយា, យទិ វណិជ្ជាយ, បាណាតិបាតាទិវសេន បមត្តោ តំ តំ យថាកាលំ សម្បាទេតុំ ន សក្កោតិ, អថស្ស មូលម្បិ វិនស្សតិ។ មាឃាតកាលេ បាណាតិបាតំ បន អទិន្នាទានាទីនិ ច ករោន្តោ ទណ្ឌវសេន

មហតី ភោគជានី និគច្ឆតិ។ បព្ពជិតោ ទុស្សីលោ ច បមាទការណា សីលតោ ពុទ្ធវចនតោ ឈានតោ សត្ត អរិយធនតោ ច ជានី និគច្ឆតិ។

គហដ្ឋស្ស – “អសុកោ នាម អសុកកុលេ ជាតោ ទុស្សីលោ បាបធម្មោ បរិច្ចត្តឥធលោកបរលោកោ សលាកភត្តមត្តម្បិ ន ទេតី”តិ ចតុបរិសមជ្ឈេ បាបកោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆតិ។ បព្ពជិតស្ស វា – “អសុកោ នាម នាសក្ខិ សីលំ រក្ខិតុំ, ន ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គហេតុំ, វេជ្ជកម្មាទីហិ ជីវតិ, ឆហិ អគារវេហិ សមន្នាគតោ”តិ ឯវំ អព្ភុគ្គច្ឆតិ។

អវិសារទោតិ គហដ្ឋោ តាវ – “អវស្សំ ពហូនំ សន្និបាតដ្ឋានេ កេចិ មម កម្មំ ជានិស្សន្តិ, អថ មំ និគ្គណ្ហិស្សន្តី”តិ វា, “រាជកុលស្ស វា ទស្សន្តី”តិ សភយោ ឧបសង្កមតិ, មង្កុភូតោ បត្តក្ខន្ធោ អធោមុខោ អង្គុលិកេន ភូមិំ កសន្តោ និសីទតិ, វិសារទោ ហុត្វា កថេតុំ ន សក្កោតិ។ បព្ពជិតោបិ – “ពហូ ភិក្ខូ សន្និបតិតា, អវស្សំ កោចិ មម កម្មំ ជានិស្សតិ, អថ មេ ឧបោសថម្បិ បវារណម្បិ ឋបេត្វា សាមញ្ញតោ ចាវេត្វា និក្កឌ្ឍិស្សន្តី”តិ សភយោ ឧបសង្កមតិ, វិសារទោ ហុត្វា កថេតុំ ន សក្កោតិ។ ឯកច្ចោ បន ទុស្សីលោបិ ទប្បិតោ វិយ វិចរតិ, សោបិ អជ្ឈាសយេន មង្កុ ហោតិយេវ។

សម្មូឡ្ហោ កាលង្ករោតីតិ តស្ស ហិ មរណមញ្ចេ និបន្នស្ស ទុស្សីលកម្មេ សមាទាយ បវត្តិតដ្ឋានំ អាបាថមាគច្ឆតិ, សោ ឧម្មីលេត្វា ឥធលោកំ បស្សតិ, និមីលេត្វា បរលោកំ បស្សតិ , តស្ស ចត្តារោ អបាយា ឧបដ្ឋហន្តិ, សត្តិសតេន សីសេ បហរិយមានោ វិយ ហោតិ។ សោ – “វារេថ, វារេថា”តិ វិរវន្តោ មរតិ។ តេន វុត្តំ – “សម្មូឡ្ហោ កាលំ ករោតី”តិ។ បញ្ចមបទំ ឧត្តានមេវ។

១៥០. អានិសំសកថា វុត្តវិបរិយាយេន វេទិតព្ពា។

១៥១. ពហុទេវ រត្តិំ ធម្មិយា កថាយាតិ អញ្ញាយ បាឡិមុត្តកាយ ធម្មិកថាយ ចេវ អាវសថានុមោទនាយ ច អាកាសគង្គំ ឱតារេន្តោ វិយ យោជនប្បមាណំ មហាមធុំ បីឡេត្វា មធុបានំ បាយេន្តោ វិយ ពហុទេវ រត្តិំ សន្ទស្សេត្វា សម្បហំសេត្វា ឧយ្យោជេសិ។ **អភិក្កន្តា**តិ អតិក្កន្តា ខីណា ខយវយំ ឧបេតា។ **សុញ្ញាគារ**ន្តិ បាដិយេក្កំ សុញ្ញាគារំ នាម នត្ថិ, តត្ថេវ បន ឯកបស្សេ សាណិបាការេន បរិក្ខិបិត្វា – “ឥធ សត្ថា វិស្សមិស្សតី”តិ មញ្ចកំ បញ្ញបេសុំ។ ភគវា – “ចតូហិបិ ឥរិយាបថេហិ បរិភុត្តំ ឯតេសំ មហប្ផលំ ភវិស្សតី”តិ តត្ថ សីហសេយ្យំ កប្បេសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – “សុញ្ញាគារំ បាវិសី”តិ។

បាដលិបុត្តនគរមាបនវណ្ណនា

១៥២. សុនិធវស្សការាតិ សុនិធោ ច វស្សការោ ច ទ្វេ ព្រាហ្មណា។ **មគធមហាមត្តា**តិ មគធរញ្ញោ មហាមត្តា មហាអមច្ចា, មគធរដ្ឋេ វា មហាមត្តា មហតិយា ឥស្សរិយមត្តាយ សមន្នាគតាតិ **មគធមហាមត្តា។ បាដលិគាមេ នគរ**ន្តិ បាដលិគាមំ នគរំ កត្វា មាបេន្តិ។ **វជ្ជីនំ បដិពាហាយា**តិ វជ្ជិរាជកុលានំ អាយមុខបច្ឆិន្ទនត្ថំ។ **សហស្សេវា**តិ ឯកេកវគ្គវសេន សហស្សំ សហស្សំ ហុត្វា។ **វត្ថូនី**តិ ឃរវត្ថូនិ។ **ចិត្តានិ នមន្តិ និវេសនានិ មាបេតុ**ន្តិ រញ្ញោ ច រាជមហាមត្តានញ្ច និវេសនានិ មាបេតុំ វត្ថុវិជ្ជាបាឋកានំ ចិត្តានិ នមន្តិ។ តេ កិរ អត្តនោ សិប្បានុភាវេន ហេដ្ឋា បថវិយំ តីសហត្ថមត្តេ ឋានេ – “ឥធ នាគគ្គាហោ, ឥធ យក្ខគ្គាហោ, ឥធ ភូតគ្គាហោ, បាសាណោ វា ខាណុកោ វា អត្ថី”តិ បស្សន្តិ។ តេ តទា សិប្បំ ជប្បិត្វា ទេវតាហិ សទ្ធិំ មន្តយមានា វិយ មាបេន្តិ។ អថវា នេសំ សរីរេ ទេវតា អធិមុច្ចិត្វា តត្ថ តត្ថ និវេសនានិ មាបេតុំ ចិត្តំ នាមេន្តិ។ តា ចតូសុ កោណេសុ ខាណុកេ កោដ្ដេត្វា វត្ថុម្ហិ គហិតមត្តេ បដិវិគច្ឆន្តិ។ សទ្ធានំ កុលានំ សទ្ធា ទេវតា តថា ករោន្តិ, អស្សទ្ធានំ កុលានំ អស្សទ្ធា ទេវតាវ។ កិំ ការណា? សទ្ធានញ្ហិ ឯវំ ហោតិ – “ឥធ មនុស្សា និវេសនំ មាបេត្វា បឋមំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា មង្គលំ វឌ្ឍាបេស្សន្តិ។ អថ មយំ សីលវន្តានំ ទស្សនំ, ធម្មកថំ, បញ្ហាវិស្សជ្ជនំ , អនុមោទនញ្ច សោតុំ លភិស្សាម, មនុស្សា ទានំ ទត្វា អម្ហាកំ បត្តិំ ទស្សន្តី”តិ។

តាវតិំសេហីតិ យថា ហិ ឯកស្មិំ កុលេ ឯកំ បណ្ឌិតមនុស្សំ, ឯកស្មិំ វា វិហារេ ឯកំ ពហុស្សុតភិក្ខុំ ឧបាទាយ – “អសុកកុលេ មនុស្សា បណ្ឌិតា, អសុកវិហារេ ភិក្ខូ ពហុស្សុតា”តិ សទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆតិ, ឯវមេវ សក្កំ ទេវរាជានំ វិស្សកម្មញ្ច ទេវបុត្តំ ឧបាទាយ – “តាវតិំសា បណ្ឌិតា”តិ សទ្ទោ អព្ភុគ្គតោ។ តេនាហ – “តាវតិំសេហី”តិ។ តាវតិំសេហិ សទ្ធិំ មន្តេត្វាបិ វិយ មាបេន្តីតិ អត្ថោ។

យាវតា អរិយំ អាយតនន្តិ យត្តកំ អរិយកមនុស្សានំ ឱសរណដ្ឋានំ នាម អត្ថិ។ **យាវតា វណិប្បថោតិ** យត្តកំ វាណិជានំ អាភតភណ្ឌស្ស រាសិវសេនេវ កយវិក្កយដ្ឋានំ នាម, វាណិជានំ វសនដ្ឋានំ វា អត្ថិ។ **ឥទំ អគ្គនគរន្តិ** តេសំ អរិយាយតនវណិប្បថានំ ឥទំ អគ្គនគរំ ជេដ្ឋកំ បាមោក្ខំ ភវិស្សតីតិ។ **បុដភេទនន្តិ** ភណ្ឌបុដភេទនដ្ឋានំ, ភណ្ឌភណ្ឌិកានំ មោចនដ្ឋានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សកលជម្ពុទីបេ អលទ្ធភណ្ឌម្បិ ហិ ឥធេវ លភិស្សន្តិ, អញ្ញត្ថ វិក្កយេន អគច្ឆន្តម្បិ ច ឥធេវ គមិស្សតិ។ តស្មា ឥធេវ បុដំ ភិន្ទិស្សន្តីតិ អត្ថោ។ ចតូសុ ហិ ទ្វារេសុ ចត្តារិ សភាយំ ឯកន្តិ ឯវំ ទិវសេ ទិវសេ បញ្ចសតសហស្សានិ ឧដ្ឋហិស្សន្តីតិ ទស្សេតិ។

អគ្គិតោ វាតិអាទីសុ ចការត្ថោ វា-សទ្ទោ។ អគ្គិនា ច ឧទកេន ច មិថុភេទេន ច នស្សិស្សតីតិ អត្ថោ។ ឯក កោដ្ឋាសោ អគ្គិនា នស្សិស្សតិ, និព្ពាបេតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ ឯកំ គង្គា គហេត្វា គមិស្សតិ។ ឯកោ – “ឥមិនា អកថិតំ អមុស្ស, អមុនា អកថិតំ ឥមស្សា”តិ វទន្តានំ បិសុណវាចានំ វសេន ភិន្នានំ មនុស្សានំ អញ្ញមញ្ញភេទេនេវ នស្សិស្សតីតិ អត្ថោ។ ឥតិ វត្វា ភគវា បច្ចូសកាលេ គង្គាយ តីរំ គន្ត្វា កតមុខធោវនោ ភិក្ខាចារវេលំ អាគមយមានោ និសីទិ។

១៥៣. សុនិធវស្សការាបិ – “អម្ហាកំ រាជា សមណស្ស គោតមស្ស ឧបដ្ឋាកោ, សោ អម្ហេ បុច្ឆិស្សតិ, ‘សត្ថា កិរ បាដលិគាមំ អគមាសិ, តស្ស សន្តិកំ ឧបសង្កមិត្ថ, ន ឧបសង្កមិត្ថា’តិ។ ឧបសង្កមិម្ហាតិ ច វុត្តេ – ‘និមន្តយិត្ថ, ន និមន្តយិត្ថា’តិ ច បុច្ឆិស្សតិ។ ន និមន្តយិម្ហាតិ ច វុត្តេ អម្ហាកំ ទោសំ អារោបេត្វា និគ្គណ្ហិស្សតិ។ ឥទំ ចាបិ មយំ អាគតដ្ឋានេ នគរំ មាបេម, សមណស្ស ខោ បន គោតមស្ស គតគតដ្ឋានេ កាឡកណ្ណិសត្តា បដិក្កមន្តិ, តំ មយំ នគរមង្គលំ វទាបេស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា និមន្តយឹសុ។ តស្មា – “អថ ខោ សុនិធវស្សការា”តិអាទិ វុត្តំ។

បុព្ពណ្ហសមយន្តិ បុព្ពណ្ហកាលេ។ **និវាសេត្វាតិ** គាមប្បវេសននីហារេន និវាសនំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា។ **បត្តចីវរមាទាយាតិ** បត្តញ្ច ចីវរញ្ច អាទិយិត្វា កាយប្បដិពទ្ធំ កត្វា។

សីលវន្តេត្ថាតិ សីលវន្តេ ឯត្ថ។ **សញ្ញតេតិ** កាយវាចាមនេហិ សញ្ញតេ។

តាសំ ទក្ខិណមាទិសេតិ សង្ឃស្ស ទិន្នេ ចត្តារោ បច្ចយេ តាសំ ឃរទេវតានំ អាទិសេយ្យ, បត្តិំ ទទេយ្យ។ **បូជិតា បូជយន្តីតិ** – “ឥមេ មនុស្សា អម្ហាកំ ញាតកាបិ ន ហោន្តិ, ឯវម្បិ នោ បត្តិំ ទេន្តី”តិ អារក្ខំ សុសំវិហិតំ ករោថាតិ សុដ្ឋុ អារក្ខំ ករោន្តិ។ **មានិតា មានយន្តីតិ** កាលានុកាលំ ពលិកម្មករណេន មានិតា “ឯតេ មនុស្សា អម្ហាកំ ញាតកាបិ ន ហោន្តិ, ចតុមាសឆមាសន្តរេ នោ ពលិកម្មំ ករោន្តី”តិ មានេន្តិ, មានេន្តិយោ ឧប្បន្នំ បរិស្សយំ ហរន្តិ។

តតោ នន្តិ តតោ នំ បណ្ឌិតជាតិកំ មនុស្សំ។ **ឱរសន្តិ** ឧរេ ឋបេត្វា សំវឌ្ឍិតំ, យថា មាតា ឱរសំ បុត្តំ អនុកម្បតិ, ឧប្បន្នបរិស្សយហរណត្ថមេវ តស្ស វាយមតិ, ឯវំ អនុកម្បន្តីតិ អត្ថោ។ **ភទ្រានិ បស្សតីតិ** សុន្ទរានិ បស្សតិ។

១៥៤. **ឧឡុម្បន្តិ** បារគមនត្ថាយ អាណិយោ កោដ្ដេត្វា កតំ។ **កុល្លន្តិ** វល្លិអាទីហិ ពន្ធិត្វា កតំ។

“យេ តរន្តិ អណ្ណវ”ន្តិ គាថាយ **អណ្ណវន្តិ** សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន យោជនមត្តំ គម្ភីរស្ស ច បុថុលស្ស ច ឧទកដ្ឋានស្សេតំ អធិវចនំ។ **សរន្តិ** ឥធ នទី អធិប្បេតា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ, យេ គម្ភីរវិត្ថតំ តណ្ហាសរំ តរន្តិ, តេ អរិយមគ្គសង្ខាតំ សេតុំ កត្វាន។ **វិសជ្ជ បល្លលានិ** អនាមសិត្វា ឧទកភរិតានិ និន្នដ្ឋានានិ។ អយំ បន ឥទំ អប្បមត្តកំ តរិតុកាមោបិ កុល្លញ្ហិ ជនោ បពន្ធតិ។ ពុទ្ធា ច ពុទ្ធសាវកា ច វិនាយេវ កុល្លេន តិណ្ណា មេធាវិនោ ជនាតិ។

បឋមភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អរិយសច្ចកថាវណ្ណនា

១៥៥. **កោដិគាមោតិ** មហាបនាទស្ស បាសាទកោដិយំ កតគាមោ។ **អរិយសច្ចានន្តិ** អរិយភាវករានំ សច្ចានំ។ **អននុពោធាតិ** អពុជ្ឈនេន អជាននេន។ **អប្បដិវេធាតិ** អប្បដិវិជ្ឈនេន។ **សន្ធាវិតន្តិ** ភវតោ ភវំ គមនវសេន សន្ធាវិតំ។ **សំសរិតន្តិ** បុនប្បុនំ គមនាគមនវសេន សំសរិតំ។ **មមញ្ចេវ តុម្ហាកញ្ចាតិ** មយា ច

តុម្ហេហិ ច។ អថ វា **សន្ធាវិតំ សំសរិត**ន្តិ សន្ធាវនំ សំសរណំ មមញ្ចេវ តុម្ហាកញ្ច អហោសីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **ភវនេត្តិ សមូហតា**តិ ភវតោ ភវំ នយនសមត្ថា តណ្ហារជ្ជុ សុដ្ឋុ ហតា ឆិន្នា អប្បវត្តិកតា។

អនាវត្តិធម្មសម្ពោធិបរាយណវណ្ណនា

១៥៦. នាតិកាតិ ឯកំ តឡាកំ និស្សាយ ទ្វិន្នំ ចូឡបិតុមហាបិតុបុត្តានំ ទ្វេ គាមា។ **នាតិកេ**តិ ឯកស្មឹ ញាតិគាមកេ។ **គិញ្ជកាវសថេ**តិ ឥដ្ឋកាមយេ អាវសថេ។

១៥៧. ឱរម្ភាគិយានន្តិ ហេដ្ឋាភាគិយានំ, កាមភវេយេវ បដិសន្ធិគ្គាហាបកានន្តិ អត្ថោ។ ឱរន្តិ លទ្ធនាមេហិ វា តីហិ មគ្គេហិ បហាតព្ពានីតិបិ **ឱរម្ភាគិយានិ។** តត្ថ កាមច្ឆន្ទោ, ព្យាបាទោតិ ឥមានិ ទ្វេ សមាបត្តិយា វា អវិក្ខម្ភិតានិ, មគ្គេន វា អសមុច្ឆិន្នានិ និព្ពត្តវសេន ឧទ្ធំ ភាគំ រូបភវញ្ច អរូបភវញ្ច គន្តុំ ន ទេន្តិ។ សក្កាយទិដ្ឋិអាទីនិ តីណិ តត្ថ និព្ពត្តម្បិ អានេត្វា បុន ឥធេវ និព្ពត្តាបេន្តីតិ សព្ពានិបិ ឱរម្ភាគិយានេវ។ **អនាវត្តិធម្មា**តិ បដិសន្ធិវសេន អនាគមនសភាវា។

រាគទោសមោហានំ តនុត្តាតិ ឯត្ថ កទាចិ ករហចិ ឧប្បត្តិយា ច, បរិយុដ្ឋានមន្ទតាយ ចាតិ ទ្វេធាបិ តនុភាវោ វេទិតព្ពោ។ សកទាគាមិស្ស ហិ បុថុជ្ជនានំ វិយ អភិណ្ហំ រាគាទយោ នុប្បជ្ជន្តិ, កទាចិ ករហចិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឧប្បជ្ជមានា ច បុថុជ្ជនានំ វិយ ពហលពហលា នុប្បជ្ជន្តិ, មក្ខិកាបត្តំ វិយ តនុកតនុកា ឧប្បជ្ជន្តិ។ ទីឃភាណកតិបិដកមហាសីវត្ថេរោ បនាហ – “យស្មា សកទាគាមិស្ស បុត្តធីតរោ ហោន្តិ, ឱរោធា ច ហោន្តិ, តស្មា ពហលា កិលេសា។ ឥទំ បន ភវតនុកវសេន កថិត”ន្តិ។ តំ អដ្ឋកថាយំ – “សោតាបន្នស្ស សត្តភវេ ឋបេត្វា អដ្ឋមេ ភវេ ភវតនុកំ នត្ថិ។ សកទាគាមិស្ស ទ្វេ ភវេ ឋបេត្វា បញ្ចសុ ភវេសុ ភវតនុកំ នត្ថិ។ អនាគាមិស្ស រូបារូបភវេ ឋបេត្វា កាមភវេ ភវតនុកំ នត្ថិ។ ខីណាសវស្ស កិស្មិញ្ចិ ភវេ ភវតនុកំ នត្ថី”តិ វុត្តត្តា បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។

ឥមំ លោកន្តិ ឥមំ កាមាវចរលោកំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អយញ្ចេត្ថ អធិប្បាយោ, សចេ ហិ មនុស្សេសុ សកទាគាមិផលំ បត្តោ ទេវេសុ និព្ពត្តិត្វា អរហត្តំ សច្ឆិករោតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ អសក្កោន្តោ បន អវស្សំ មនុស្សលោកំ អាគន្ត្វា សច្ឆិករោតិ។ ទេវេសុ សកទាគាមិផលំ បត្តោបិ សចេ មនុស្សេសុ និព្ពត្តិត្វា អរហត្តំ សច្ឆិករោតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ អសក្កោន្តោ បន អវស្សំ ទេវលោកំ គន្ត្វា សច្ឆិករោតីតិ។

អវិនិបាតធម្មោតិ ឯត្ថ វិនិបតនំ វិនិបាតោ, នាស្ស វិនិបាតោ ធម្មោតិ អវិនិបាតធម្មោ។ ចតូសុ អបាយេសុ អវិនិបាតធម្មោ ចតូសុ អបាយេសុ អវិនិបាតសភាវោតិ អត្ថោ។ **និយតោ**តិ ធម្មនិយាមេន និយតោ។ **សម្ពោធិបរាយណោ**តិ ឧបរិមគ្គត្តយសង្ខាតា សម្ពោធិ បរំ អយនំ អស្ស គតិ បដិសរណំ អវស្សំ បត្តព្ពាតិ សម្ពោធិបរាយណោ។

ធម្មាទាសធម្មបរិយាយវណ្ណនា

១៥៨. វិហេសាតិ តេសំ តេសំ ញាណគតិ ញាណូបបត្តិ ញាណាភិសម្បរាយំ ឱលោកេន្តស្ស កាយកិលមថោវ ឯស, អានន្ទ, តថាគតស្សាតិ ទីបេតិ, ចិត្តវិហេសា បន ពុទ្ធានំ នត្ថិ។ **ធម្មាទាស**ន្តិ ធម្មមយំ អាទាសំ។ **យេនា**តិ យេន ធម្មាទាសេន សមន្នាគតោ។ **ខីណាបាយទុគ្គតិវិនិបាតោ**តិ ឥទំ និរយាទីនំយេវ វេវចនវសេន វុត្តំ។ និរយាទយោ ហិ វឌ្ឍិសង្ខាតតោ អយតោ អបេតត្តា **អបាយា។** ទុក្ខស្ស គតិ បដិសរណន្តិ **ទុគ្គតិ។** យេ ទុក្កដការិនោ, តេ ឯត្ថ វិវសា និបតន្តីតិ **វិនិបាតា។**

អវេច្ចប្បសាទេនាតិ ពុទ្ធគុណានំ យថាភូតតោ ញាតត្តា អចលេន អច្ចុតេន បសាទេន។ ឧបរិបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ **ឥតិបិ សោ ភគវា**តិអាទីនំ បន វិត្ថារោ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តោ។

អរិយកន្តេហីតិ អរិយានំ កន្តេហិ បិយេហិ មនាបេហិ។ បញ្ច សីលានិ ហិ អរិយសាវកានំ កន្តានិ ហោន្តិ, ភវន្តរេបិ អវិជហិតព្ពតោ។ តានិ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ សព្ពោបិ បនេត្ថ សំវរោ លព្ភតិយេវ។

សោតាបន្នោហមស្មីតិ ឥទំ ទេសនាសីសមេវ។ សកទាគាមិអាទយោបិ បន សកទាគាមីហមស្មីតិអាទិនា នយេន ព្យាករោន្តិ យេវាតិ។ សព្ពេសម្បិ ហិ សិក្ខាបទាវិរោធេន យុត្តដ្ឋានេ ព្យាករណំ អនុញ្ញាតមេវ ហោតិ។

អម្ពបាលីគណិកាវត្ថុវណ្ណនា

១៦១. វេសាលិយំ វិហរតីតិ ឯត្ថ តេន ខោ បន សមយេន វេសាលី ឥទ្ធា ចេវ ហោតិ ផីតាចាតិអាទិនា ខន្ធកេ វុត្តនយេន វេសាលិយា សម្បន្នភាវោ វេទិតព្វោ។ **អម្ពបាលិវនេតិ** អម្ពបាលិយា គណិកាយ ឧយ្យានភូតេ អម្ពវនេ។ **សតោ ភិក្ខវេតិ** ភគវា អម្ពបាលិទស្សនេ សតិបច្ចុបដ្ឋានត្ថំ វិសេសតោ ឥធ សតិបដ្ឋានទេសនំ អារភិ។ តត្ថ សរតីតិ **សតោ។** សម្បជានាតីតិ **សម្បជានោ។** សតិយា ច សម្បជញ្ញេន ច សមន្នាគតោ ហុត្វា វិហរេយ្យាតិ អត្ថោ។ **កាយេ កាយានុបស្សីតិ**អាទីសុ យំ វត្តព្វំ, តំ មហាសតិបដ្ឋានេ វក្ខាម។

នីលាតិ ឥទំ សព្ពសង្គាហកំ។ **នីលវណ្ណាតិ**អាទិ តស្សេវ វិភាគទស្សនំ។ តត្ថ ន តេសំ បកតិវណ្ណោ នីលោ, នីលវិលេបនវិលិត្តត្តា បនេតំ វុត្តំ។ **នីលវត្ថាតិ** បដទុកូលកោសេយ្យាទីនិបិ តេសំ នីលានេវ ហោន្តិ។ **នីលាលង្ការាតិ** នីលមណីហិ នីលបុប្ផេហិ អលង្កតា, រថាបិ តេសំ នីលមណិខចិតា នីលវត្ថបរិក្ខិត្តា នីលទ្ធជា នីលវម្មិកេហិ នីលាភរណេហិ នីលអស្សេហិ យុត្តា, បតោទលដ្ឋិយោបិ នីលា យេវាតិ។ ឥមិនា នយេន សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតព្វោ។ **បរិវដ្ដេសីតិ** បហរិ។ **កិំ ជេ អម្ពបាលីតិ** ជេតិ អាលបនវចនំ, ភោតិ អម្ពបាលិ, កឹ ការណាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “កិញ្ចោ”តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ អត្ថោ។ **សាហារន្តិ** សជនបទំ។ **អង្គុលី ផោដេសុន្តិ** អង្គុលី ចាលេសុំ។ **អម្ពកាយាតិ** ឥត្ថិកាយ។

យេសន្តិ ករណត្ថេ សាមិវចនំ, យេហិ អទិដ្ឋាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឱលោកេថាតិ** បស្សថ។ **អវលោកេថាតិ** បុនប្បុនំ បស្សថ។ **ឧបសំហរថាតិ** ឧបនេថ។ ឥមំ លិច្ឆវិបរិសំ តុម្ហាកំ ចិត្តេន តាវតឹសសទិសំ ឧបសំហរថ ឧបនេថ អល្លីយាបេថ។ យថេវ តាវតឹសា អភិរូបា បាសាទិកា នីលាទិនានាវណ្ណា, ឯវមិមេ លិច្ឆវិរាជានោបីតិ តាវតឹសេហិ សមកេ កត្វា បស្សថាតិ អត្ថោ។

កស្មា បន ភគវា អនេកសតេហិ សុត្តេហិ ចក្ខាទីនំ រូបាទីសុ និមិត្តគ្គាហំ បដិសេធេត្វា ឥធ មហន្តេន ឧស្សាហេន និមិត្តគ្គាហេ ឧយ្យោជេតីតិ? ហិតកាមតាយ។ តត្រ កិរ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ ឱសន្នវីរិយា, តេសំ សម្បត្តិយា បលោភេន្តោ – “អប្បមាទេន សមណធម្មំ ករោន្តានំ ឯវរូបា ឥស្សរិយសម្បត្តិ សុលភា”តិ សមណធម្មេ ឧស្សាហជននត្ថំ អាហ។ អនិច្ចលក្ខណវិភាវនត្ថញ្ចាបិ ឯវមាហ។ នចិរស្សេវ ហិ សព្ពេបិមេ អជាតសត្តុស្ស វសេន វិនាសំ បាបុណិស្សន្តិ។ អថ នេសំ រជ្ជសិរិសម្បត្តឹ ទិស្វា ឋិតភិក្ខូ – “តថារូបាយបិ នាម សិរិសម្បត្តិយា វិនាសោ បញ្ញាយិស្សតី”តិ អនិច្ចលក្ខណំ ភាវេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិស្សន្តីតិ អនិច្ចលក្ខណវិភាវនត្ថំ អាហ។

អធិវាសេតូតិ អម្ពបាលិយា និមន្តិតភាវំ ញត្វាបិ កស្មា និមន្តេន្តីតិ? អសទ្ទហនតាយ ចេវ វត្តសីសេន ច។ សា ហិ ធុត្តា ឥត្ថី អនិមន្តេត្វាបិ និមន្តេមីតិ វទេយ្យាតិ តេសំ ចិត្តំ អហោសិ, ធម្មំ សុត្វា គមនកាលេ ច និមន្តេត្វា គមនំ នាម មនុស្សានំ វត្តមេវ។

វេឡុវគាមវស្សូបគមនវណ្ណនា

១៦៣. វេឡុវគាមកោតិ វេសាលិយា សមីបេ វេឡុវគាមោ។ **យថាមិត្តន្តិ**អាទីសុ មិត្តា មិត្តាវ។ **សន្ទិដ្ឋាតិ** តត្ថ តត្ថ សង្គម្ម ទិដ្ឋមត្តា នាតិទឡ្ហមិត្តា។ **សម្ភត្តាតិ** សុដ្ឋុ ភត្តា សិនេហវន្តោ ទឡ្ហមិត្តា។ យេសំ យេសំ យត្ថ យត្ថ ឯវរូបា ភិក្ខូ អត្ថិ, តេ តេ តត្ថ តត្ថ វស្សំ ឧបេថាតិ អត្ថោ។ កស្មា ឯវមាហ? តេសំ ផាសុវិហារត្ថាយ។ តេសញ្ហិ វេឡុវគាមកេ សេនាសនំ នប្បហោតិ, ភិក្ខាបិ មន្ទា។ សមន្តា វេសាលិយា បន ពហូនិ សេនាសនានិ, ភិក្ខាបិ សុលភា, តស្មា ឯវមាហ។ អថ កស្មា – “យថាសុខំ គច្ឆថា”តិ ន វិស្សជ្ជេសិ? តេសំ អនុកម្បាយ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “អហំ ទសមាសមត្តំ ឋត្វា បរិនិព្ពាយិស្សាមិ, សចេ ឥមេ ទូរំ គច្ឆិស្សន្តិ, មម បរិនិព្ពានកាលេ ទដ្ឋុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ អថ នេសំ – “សត្ថា បរិនិព្ពាយន្តោ អម្ហាកំ សតិមត្តម្បិ ន អទាសិ, សចេ ជានេយ្យាម, ឯវំ ន ទូរេ វសេយ្យាមា”តិ វិប្បដិសារោ ភវេយ្យ។ វេសាលិយា សមន្តា បន វសន្តា មាសស្ស អដ្ឋ វារេ អាគន្ត្វា ធម្មំ សុណិស្សន្តិ, សុគតោវាទំ លភិស្សន្តី”តិ ន វិស្សជ្ជេសិ។

១៦៤. ខរោតិ ផរុសោ។ **អាពាធោតិ** វិសភាគរោគោ។ **ពាឡ្ហាតិ** ពលវតិយោ។ **មារណន្តិកាតិ** មរណន្តំ មរណសន្តិកំ បាបនសមត្ថា។ **សតោ សម្បជានោ អធិវាសេសីតិ** សតឹ សូបដ្ឋិតំ កត្វា ញាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា អធិវាសេសិ។ **អវិហញ្ញមានោតិ** វេទនានុវត្តនវសេន អបរាបរំ បរិវត្តនំ អករោន្តោ អបីឡិយមានោ អទុក្ខិយមានោវ អធិវាសេសិ ។ **អនាមន្តេត្វាតិ** អជានាបេត្វា។ **អនបលោកេត្វាតិ** ន អបលោកេត្វា ឱវាទានុសាសនឹ អទត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វីរិយេនាតិ** បុព្ពភាគវីរិយេន ចេវ ផលសមាបត្តិវីរិយេន ច។ **បដិបណាមេត្វាតិ** វិក្ខម្ភេត្វា។ **ជីវិតសង្ខារន្តិ** ឯត្ថ ជីវិតម្បិ ជីវិតសង្ខារោ។ យេន ជីវិតំ សង្ខរិយតិ ឆិជ្ជមានំ ឃដេត្វា ឋបិយតិ, សោ ផល

សមាបត្តិធម្មោបិ ជីវិតសង្ខារោ។ សោ តេធ អធិប្បេតោ។ **អធិដ្ឋាយា**តិ អធិដ្ឋហិត្វា បវត្តេត្វា, ជីវិតដ្ឋបនសមត្ថំ ផលសមាបត្តឹ សមាបជ្ជេយ្យន្តិ អយមេត្ថ សង្ខេបត្ថោ។

កឹ បន ភគវា ឥតោ បុព្ពេ ផលសមាបត្តឹ ន សមាបជ្ជតីតិ? សមាបជ្ជតិ។ សា បន ខណិកសមាបត្តិ។ ខណិកសមាបត្តិ ច អន្តោសមាបត្តិយំយេវ វេទនំ វិក្ខម្ភេតិ, សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតមត្តស្ស កដ្ឋបាតេន វា កបលបាតេន វា ឆិន្នសេវាលោ វិយ ឧទកំ បុន សរីរំ វេទនា អជ្ឈោត្ថរតិ។ យា បន រូបសត្តកំ អរូបសត្តកញ្ច និគ្គុម្ពំ និជ្ជដំ កត្វា មហាវិបស្សនាវសេន សមាបន្នា សមាបត្តិ, សា សុដ្ឋុ វិក្ខម្ភេតិ។ យថា នាម បុរិសេន បោក្ខរណឹ ឱគាហេត្វា ហត្ថេហិ ច បាទេហិ ច សុដ្ឋុ អបព្យូឡ្ហោ សេវាលោ ចិរេន ឧទកំ ឱត្ថរតិ; ឯវមេវ តតោ វុដ្ឋិតស្ស ចិរេន វេទនា ឧប្បជ្ជតិ។ ឥតិ ភគវា តំ ទិវសំ មហាពោធិបល្លង្កេ អភិនវវិបស្សនំ បដ្ឋបេន្តោ វិយ រូបសត្តកំ អរូបសត្តកំ និគ្គុម្ពំ និជ្ជដំ កត្វា ចុទ្ទសហាការេហិ សន្នេត្វា មហាវិបស្សនាយ វេទនំ វិក្ខម្ភេត្វា – “ទសមាសេ មា ឧប្បជ្ជិត្ថា”តិ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិ។ សមាបត្តិវិក្ខម្ភិតា វេទនា ទសមាសេ ន ឧប្បជ្ជិ យេវ។

គិលានា វុដ្ឋិតោតិ គិលានោ ហុត្វា បុន វុដ្ឋិតោ។ **មធុរកជាតោ វិយា**តិ សញ្ជាតគរុភាវោ សញ្ជាតថទ្ធភាវោ សូលេ ឧត្តាសិតបុរិសោ វិយ។ **ន បក្ខាយន្តី**តិ នប្បកាសន្តិ, នានាការតោ ន ឧបដ្ឋហន្តិ។ **ធម្មាបិ មំ ន បដិភន្តី**តិ សតិបដ្ឋានាទិធម្មា មយ្ហំ បាកដា ន ហោន្តីតិ ទីបេតិ។ តន្តិធម្មា បន ថេរស្ស សុបគុណា។ **ន ឧទាហរតី**តិ បច្ឆិមំ ឱវាទំ ន ទេតិ។ តំ សន្ធាយ វទតិ។

១៦៥. អនន្តរំ អពាហិរន្តិ ធម្មវសេន វា បុគ្គលវសេន វា ឧភយំ អកត្វា។ “ឯត្តកំ ធម្មំ បរស្ស ន ទេសេស្សាមី”តិ ហិ ចិន្តេន្តោ ធម្មំ អព្ភន្តរំ ករោតិ នាម។ “ឯត្តកំ បរស្ស ទេសេស្សាមី”តិ ចិន្តេន្តោ ធម្មំ ពាហិរំ ករោតិ នាម។ “ឥមស្ស បុគ្គលស្ស ទេសេស្សាមី”តិ ចិន្តេន្តោ បន បុគ្គលំ អព្ភន្តរំ ករោតិ នាម។ “ឥមស្ស ន ទេសេស្សាមី”តិ ចិន្តេន្តោ បុគ្គលំ ពាហិរំ ករោតិ នាម។ ឯវំ អកត្វា ទេសិតោតិ អត្ថោ។ **អាចរិយមុដ្ឋី**តិ យថា ពាហិរកានំ អាចរិយមុដ្ឋិ នាម ហោតិ។ ទហរកាលេ កស្សចិ អកថេត្វា បច្ឆិមកាលេ មរណមញ្ចេ និបន្នា បិយមនាបស្ស អន្តេវាសិកស្ស កថេន្តិ, ឯវំ តថាគតស្ស – “ឥទំ មហល្លកកាលេ បច្ឆិមដ្ឋានេ កថេស្សាមី”តិ មុដ្ឋឹ កត្វា “បរិហរិស្សាមី”តិ ឋបិតំ កិញ្ចិ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។

អហំ ភិក្ខុសង្ឃន្តិ អហមេវ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិហរិស្សាមីតិ វា **មមុទ្ទេសិកោ**តិ អហំ ឧទ្ទិសិតព្ពដ្ឋេន ឧទ្ទេសោ អស្សាតិ មមុទ្ទេសិកោ។ មំយេវ ឧទ្ទិសិត្វា មម បច្ចាសីសមានោ ភិក្ខុសង្ឃោ ហោតុ, មម អច្ចយេន វា មា អហេសុំ, យំ វា តំ វា ហោតូតិ ឥតិ វា យស្ស អស្សាតិ អត្ថោ។ **ន ឯវំ ហោតី**តិ ពោធិបល្លង្កេយេវ ឥស្សាមច្ឆរិយានំ វិហតត្តា ឯវំ ន ហោតិ។ **ស កិ**ន្តិ សោ កឹ។ **អាសីតិកោ**តិ អសីតិសំវច្ឆរិកោ។ ឥទំ បច្ឆិមវយអនុប្បត្តភាវទីបនត្ថំ វុត្តំ។ **វេឋមិស្សកេនា**តិ ពាហពន្ធចក្កពន្ធាទិនា បដិសង្ខរណេន វេឋមិស្សកេន។ **មញ្ញេ**តិ ជិណ្ណសកដំ វិយ វេឋមិស្សកេន មញ្ញេ យាបេតិ។ អរហត្តផលវេឋនេន ចតុឥរិយាបថកប្បនំ តថាគតស្ស ហោតីតិ ទស្សេតិ។

ឥទានិ តមត្ថំ បកាសេន្តោ **យស្មឹ, អានន្ទ, សមយេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សព្ពនិមិត្តាន**ន្តិ រូបនិមិត្តាទីនំ។ **ឯកច្ចានំ វេទនាន**ន្តិ លោកិយានំ វេទនានំ។ **តស្មាតិហានន្ទា**តិ យស្មា ឥមិនា ផលសមាបត្តិវិហារេន ផាសុ ហោតិ, តស្មា តុម្ហេបិ តទត្ថាយ ឯវំ វិហរថាតិ ទស្សេតិ។ **អត្តទីបា**តិ មហាសមុទ្ទគតទីបំ វិយ អត្តានំ ទីបំ បតិដ្ឋំ កត្វា វិហរថ។ **អត្តសរណា**តិ អត្តគតិកាវ ហោថ, មា អញ្ញគតិកា។ **ធម្មទីបធម្មសរណ**បទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **តមតគ្គេ**តិ តមអគ្គេ។ មជ្ឈេ តការោ បទសន្ធិវសេន វុត្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “ឥមេ អគ្គតមាតិ តមតគ្គា”តិ។ ឯវំ សព្ពំ តមយោគំ ឆិន្ទិត្វា អតិវិយ អគ្គេ ឧត្តមភាវេ ឯតេ , អានន្ទ , មម ភិក្ខូ ភវិស្សន្តិ។ តេសំ អតិអគ្គេ ភវិស្សន្តិ, យេ កេចិ សិក្ខាកាមា, សព្ពេបិ តេ ចតុសតិបដ្ឋានគោចរាវ ភិក្ខូ អគ្គេ ភវិស្សន្តីតិ អរហត្តនិកូដេន ទេសនំ សង្គណ្ហាតិ។

ទុតិយភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និមិត្តោភាសកថាវណ្ណនា

១៦៦. វេសាលឹ បិណ្ឌាយ បាវិសីតិ កទា បាវិសិ? ឧក្កចេលតោ និក្ខមិត្វា វេសាលឹ គតកាលេ។ ភគវា កិរ វុដ្ឋវស្សោ វេឡុវគាមកា និក្ខមិត្វា សាវត្ថឹ គមិស្សាមីតិ អាគតមគ្គេនេវ បដិនិវត្តេន្តោ អនុបុព្ពេន សាវត្ថឹ បត្វា ជេតវនំ បាវិសិ។ ធម្មសេនាបតិ ភគវតោ វត្តំ ទស្សេត្វា ទិវាដ្ឋានំ គតោ។ សោ តត្ថ អន្តេវាសិកេសុ វត្តំ ទស្សេត្វា បដិក្កន្តេសុ ទិវាដ្ឋានំ សម្មជ្ជិត្វា ចម្មក្ខណ្ឌំ បញ្ញបេត្វា បាទេ បក្ខាលេត្វា បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ផលសមាបត្តឹ បាវិសិ។ អថស្ស យថាបរិច្ឆេទេន តតោ វុដ្ឋិតស្ស អយំ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ – “ពុទ្ធា នុ ខោ បឋមំ បរិនិព្ពាយន្តិ,

អគសាវកា នុ ខោ”តិ? តតោ – “អគ្គសាវកា បឋម”ន្តិ ញត្វា អត្តនោ អាយុសង្ខារំ ឱលោកេសិ។ សោ – “សត្តាហមេវ មេ អាយុសង្ខារោ បវត្តតី”តិ ញត្វា – “កត្ថ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ តតោ – **“រាហុលោ** តាវតឹសេសុ បរិនិព្ពុតោ, **អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរោ** ឆទ្ទន្តទហេ, អហំ កត្ថ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ បុន ចិន្តេន្តោ មាតរំ អារព្ភ សតឹ ឧប្បាទេសិ – “មយ្ហំ មាតា សត្តន្នំ អរហន្តានំ មាតា ហុត្វាបិ ពុទ្ធធម្មសង្ឃេសុ អប្បសន្នា, អត្ថិ នុ ខោ តស្សា ឧបនិស្សយោ, នត្ថិ នុ ខោ”តិ អាវជ្ជេត្វា សោតាបត្តិមគ្គស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា – “កស្ស ទេសនាយ អភិសមយោ ភវិស្សតី”តិ ឱលោកេន្តោ – “មមេវ ធម្មទេសនាយ ភវិស្សតិ, ន អញ្ញស្ស។ សចេ ខោ បនាហំ អប្បោស្សុក្កោ ភវេយ្យំ, ភវិស្សន្តិ មេ វត្តារោ – ‘សារិបុត្តត្ថេរោ អវសេសជនានម្បិ អវស្សយោ ហោតិ។ តថា ហិស្ស សមចិត្តសុត្តទេសនាទិវសេ (អ. និ. ១.៣៧) កោដិសតសហស្សទេវតា អរហត្តំ បត្តា ។ តយោ មគ្គេ បដិវិទ្ធទេវតានំ គណនា នត្ថិ។ អញ្ញេសុ ច ឋានេសុ អនេកា អភិសមយា ទិស្សន្តិ។ ថេរេ ចិត្តំ បសាទេត្វា សគ្គេ និព្ពត្តានេវ អសីតិកុលសហស្សានិ។ សោ ទានិ សកមាតុមិច្ឆាទស្សនមត្តម្បិ ហរិតុំ នាសក្ខី’តិ។ តស្មា មាតរំ មិច្ឆាទស្សនា មោចេត្វា ជាតោវរកេយេវ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា – “អជ្ជេវ ភគវន្តំ អនុជានាបេត្វា និក្ខមិស្សាមី”តិ ចុន្ទត្ថេរំ អាមន្តេសិ។ “អាវុសោ, ចុន្ទ, អម្ហាកំ បញ្ចសតាយ ភិក្ខុបរិសាយ សញ្ញំ ទេហិ – ‘គណ្ហថាវុសោ បត្តចីវរានិ, ធម្មសេនាបតិ នាឡកគាមំ គន្តុកាមោ’តិ”។ ថេរោ តថា អកាសិ។ ភិក្ខូ សេនាសនំ សំសាមេត្វា បត្តចីវរមាទាយ ថេរស្ស សន្តិកំ អាគមំសុ។ ថេរោ សេនាសនំ សំសាមេត្វា ទិវាដ្ឋានំ សម្មជ្ជិត្វា ទិវាដ្ឋានទ្វារេ ឋត្វា ទិវាដ្ឋានំ ឱលោកេន្តោ – “ឥទំ ទានិ បច្ឆិមទស្សនំ, បុន អាគមនំ នត្ថី”តិ បញ្ចសតភិក្ខុបរិវុតោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯតទវោច –

“ឆិន្នោ ទានិ ភវិស្សាមិ, លោកនាថ មហាមុនិ;
គមនាគមនំ នត្ថិ, បច្ឆិមា វន្ទនា អយំ។

ជីវិតំ អប្បកំ មយ្ហំ, ឥតោ សត្តាហមច្ចយេ;
និក្ខិបេយ្យាមហំ ទេហំ, ភារវោរោបនំ យថា។

អនុជានាតុ មេ ភន្តេ, ភគវា, អនុជានាតុ សុគតោ;
បរិនិព្ពានកាលោ មេ, ឱស្សដ្ឋោ អាយុសង្ខារោ”តិ។

ពុទ្ធា បន យស្មា “បរិនិព្ពាហី”តិ វុត្តេ មរណសំវណ្ណនំ សំវណ្ណេន្តិ នាម, “មា បរិនិព្ពាហី”តិ វុត្តេ វដ្ដស្ស គុណំ កថេន្តីតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា ទោសំ អារោបេស្សន្តិ, តស្មា តទុភយម្បិ ន វទន្តិ។ តេន នំ ភគវា អាហ – “កត្ថ បរិនិព្ពាយិស្សសិ សារិបុត្តា”តិ? “អត្ថិ, ភន្តេ, មគធេសុ នាឡកគាមេ ជាតោវរកោ, តត្ថាហំ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ វុត្តេ “យស្ស ទានិ ត្វំ, សារិបុត្ត, កាលំ មញ្ញសិ, ឥទានិ បន តេ ជេដ្ឋកនិដ្ឋភាតិកានំ តាទិសស្ស ភិក្ខុនោ ទស្សនំ ទុល្លភំ ភវិស្សតីតិ ទេសេហិ តេសំ ធម្ម”ន្តិ អាហ។

ថេរោ – “សត្ថា មយ្ហំ ឥទ្ធិវិកុព្ពនបុព្ពង្គមំ ធម្មទេសនំ បច្ចាសីសតី”តិ ញត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា តាលប្បមាណំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បុន ឱរុយ្ហ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា សត្តតាលប្បមាណេ អន្តលិក្ខេ ឋិតោ ឥទ្ធិវិកុព្ពនំ ទស្សេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ សកលនគរំ សន្និបតិ។ ថេរោ ឱរុយ្ហ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា “គមនកាលោ មេ, ភន្តេ”តិ អាហ។ ភគវា “ធម្មសេនាបតឹ បដិបាទេស្សាមី”តិ ធម្មាសនា ឧដ្ឋាយ គន្ធកុដិអភិមុខោ គន្ត្វា មណិផលកេ អដ្ឋាសិ។ ថេរោ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ចតូសុ ឋានេសុ វន្ទិត្វា – “ភគវា ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកស្ស អសង្ខ្យេយ្យស្ស ឧបរិ អនោមទស្សិសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បាទមូលេ និបតិត្វា តុម្ហាកំ ទស្សនំ បត្ថេសឹ។ សា មេ បត្ថនា សមិទ្ធា, ទិដ្ឋា តុម្ហេ, តំ បឋមទស្សនំ, ឥទំ បច្ឆិមទស្សនំ។ បុន តុម្ហាកំ ទស្សនំ នត្ថី”តិ – វត្វា ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ យាវ ទស្សនវិសយោ, តាវ អភិមុខោវ បដិក្កមិត្វា “ឥតោ បដ្ឋាយ ចុតិបដិសន្ធិវសេន កិស្មិញ្ចិ ឋានេ គមនាគមនំ នាម នត្ថី”តិ វន្ទិត្វា បក្កាមិ។ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា មហាភូមិចាលោ អហោសិ។ ភគវា បរិវារេត្វា ឋិតេ ភិក្ខូ អាហ – “អនុគច្ឆថ, ភិក្ខវេ, តុម្ហាកំ ជេដ្ឋភាតិក”ន្តិ។ ភិក្ខូ យាវ ទ្វារកោដ្ឋកា អគមំសុ។ ថេរោ – “តិដ្ឋថ, តុម្ហេ អាវុសោ, អប្បមត្តា ហោថា”តិ និវត្តាបេត្វា អត្តនោ បរិសាយេវ សទ្ធឹ បក្កាមិ។ មនុស្សា – “បុព្ពេ អយ្យោ បច្ចាគមនចារិកំ ចរតិ, ឥទំ ទានិ គមនំ ន បុន បច្ចាគមនាយា”តិ បរិទេវន្តា អនុពន្ធឹសុ។ តេបិ “អប្បមត្តា ហោថ អាវុសោ, ឯវំភាវិនោ នាម សង្ខារា”តិ និវត្តាបេសិ។

អថ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ អន្តរាមគ្គេ សត្តាហំ មនុស្សានំ អនុគ្គហំ ករោន្តោ សាយំ នាឡកគាមំ បត្វា គាមទ្វារេ និគ្រោធរុក្ខមូលេ អដ្ឋាសិ។ អថ ឧបរេវតោ នាម ថេរស្ស ភាគិនេយ្យោ ពហិគាមំ គច្ឆន្តោ ថេរំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ ថេរោ តំ អាហ – “អត្ថិ គេហេ តេ អយ្យិកា”តិ? អាម, ភន្តេតិ។ គច្ឆ អម្ហាកំ ឥធាគតភាវំ អារោចេហិ។ “កស្មា អាគតោ”តិ ច វុត្តេ “អជ្ជ កិរ ឯកទិវសំ អន្តោគាមេ ភវិស្សតិ, ជាតោវរកំ

បដិជគ្គថ, បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ និវាសនដ្ឋានំ ជានាថា’’តិ។ សោ គន្ត្វា ‘‘អយ្យិកេ, មយ្ហំ មាតុលោ អាគតោ’’តិ អាហ។ ឥទានិ កុហិន្តិ? គាមទ្វារេតិ។ ឯកកោវ, អញ្ញោបិ កោចិ អត្ថីតិ ? អត្ថិ បញ្ចសតា ភិក្ខូតិ។ កឹ ការណា អាគតោតិ? សោ តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ ព្រាហ្មណី – ‘‘កឹ នុ ខោ ឯត្តកានំ វសនដ្ឋានំ បដិជគ្គាបេតិ , ទហរកាលេ បព្ពជិត្វា មហល្លកកាលេ គិហី ហោតុកាមោ’’តិ ចិន្តេន្តី ជាតោវរកំ បដិជគ្គាបេត្វា បញ្ចសតានំ ភិក្ខូនំ វសនដ្ឋានំ ការេត្វា ទណ្ឌទីបិកាយោ ជាលេត្វា ថេរស្ស បាហេសិ។

ថេរោ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ បាសាទំ អភិរុហិ។ អភិរុហិត្វា ច ជាតោវរកំ បវិសិត្វា និសីទិ។ និសជ្ជេវ – ‘‘តុម្ហាកំ វសនដ្ឋានំ គច្ឆថា’’តិ ភិក្ខូ ឧយ្យោជេសិ។ តេសុ គតមត្តេសុយេវ ថេរស្ស ខរោ អាពាធោ ឧប្បជ្ជិ, លោហិតបក្ខន្ទិកា មារណន្តិកា វេទនា វត្តន្តិ, ឯកំ ភាជនំ បវិសតិ, ឯកំ និក្ខមតិ។ ព្រាហ្មណី – ‘‘មម បុត្តស្ស បវត្តិ មយ្ហំ ន រុច្ចតី’’តិ អត្តនោ វសនគព្ភទ្វារំ និស្សាយ អដ្ឋាសិ។ ចត្តារោ មហារាជានោ ‘‘ធម្មសេនាបតិ កុហឹ វិហរតី’’តិ ឱលោកេន្តា ‘‘នាឡកគាមេ ជាតោវរកេ បរិនិព្ពានមញ្ចេ និបន្នោ, បច្ឆិមទស្សនំ គមិស្សាមា’’តិ អាគម្ម វន្ទិត្វា អដ្ឋំសុ។ ថេរោ – កេ តុម្ហេតិ? មហារាជានោ, ភន្តេតិ។ កស្មា អាគតត្ថាតិ? គិលានុបដ្ឋាកា ភវិស្សាមាតិ។ ហោតុ, អត្ថិ គិលានុបដ្ឋាកោ, គច្ឆថ តុម្ហេតិ ឧយ្យោជេសិ។ តេសំ គតាវសានេ តេនេវ នយេន សក្កោ ទេវានមិន្ទោ, តស្មឹ គតេ សុយាមាទយោ មហាព្រហ្មា ច អាគមឹសុ។ តេបិ តថេវ ថេរោ ឧយ្យោជេសិ។

ព្រាហ្មណី ទេវតានំ អាគមនញ្ច គមនញ្ច ទិស្វា – ‘‘កេ នុ ខោ ឯតេ មម បុត្តំ វន្ទិត្វា គច្ឆន្តី’’តិ ថេរស្ស គព្ភទ្វារំ គន្ត្វា – ‘‘តាត, ចុន្ទ, កា បវត្តី’’តិ បុច្ឆិ។ សោ តំ បវត្តឹ អាចិក្ខិត្វា – ‘‘មហាឧបាសិកា, ភន្តេ អាគតា’’តិ អាហ។ ថេរោ កស្មា អវេលាយ អាគតត្ថាតិ បុច្ឆិ។ សា តុយ្ហំ តាត ទស្សនត្ថាយាតិ វត្វា ‘‘តាត កេ បឋមំ អាគតា’’តិ បុច្ឆិ។ ចត្តារោ មហារាជានោ, ឧបាសិកេតិ។ តាត, ត្វំ ចតូហិ មហារាជេហិ មហន្តតរោតិ? អារាមិកសទិសា ឯតេ ឧបាសិកេ, អម្ហាកំ សត្ថុ បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ ខគ្គហត្ថា ហុត្វា អារក្ខំ អកំសូតិ។ តេសំ តាត, គតាវសានេ កោ អាគតោតិ? សក្កោ ទេវានមិន្ទោតិ។ ទេវរាជតោបិ ត្វំ តាត, មហន្តតរោតិ? ភណ្ឌគាហកសាមណេរសទិសោ ឯស ឧបាសិកេ, អម្ហាកំ សត្ថុ តាវតឹសតោ ឱតរណកាលេ បត្តចីវរំ គហេត្វា ឱតិណ្ណោតិ។ តស្ស តាត គតាវសានេ ជោតមានោ វិយ កោ អាគតោតិ? ឧបាសិកេ តុយ្ហំ ភគវា ច សត្ថា ច មហាព្រហ្មា នាម ឯសោតិ។ មយ្ហំ ភគវតោ មហាព្រហ្មតោបិ ត្វំ តាត មហន្តតរោតិ? អាម ឧបាសិកេ, ឯតេ នាម កិរ អម្ហាកំ សត្ថុ ជាតទិវសេ ចត្តារោ មហាព្រហ្មានោ មហាបុរិសំ សុវណ្ណជាលេន បដិគ្គណ្ហឹសូតិ។

អថ ព្រាហ្មណិយា – ‘‘បុត្តស្ស តាវ មេ អយំ អានុភាវោ, កីទិសោ វត មយ្ហំ បុត្តស្ស ភគវតោ សត្ថុ អានុភាវោ ភវិស្សតី’’តិ ចិន្តយន្តិយា សហសា បញ្ចវណ្ណា បីតិ ឧប្បជ្ជិត្វា សកលសរីរេ ផរិ។ ថេរោ – ‘‘ឧប្បន្នំ មេ មាតុ បីតិសោមនស្សំ, អយំ ទានិ កាលោ ធម្មទេសនាយា’’តិ ចិន្តេត្វា – ‘‘កឹ ចិន្តេសិ មហាឧបាសិកេ’’តិ អាហ។ សា – ‘‘បុត្តស្ស តាវ មេ អយំ គុណោ, សត្ថុ បនស្ស កីទិសោ គុណោ ភវិស្សតីតិ ឥទំ, តាត, ចិន្តេមី’’តិ អាហ។ មហាឧបាសិកេ, មយ្ហំ សត្ថុ ជាតក្ខណេ, មហាភិនិក្ខមនេ, សម្ពោធិយំ, ធម្មចក្កប្បវត្តនេ ច ទសសហស្សិលោកធាតុ កម្បិត្ថ, សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយ វិមុត្តិយា វិមុត្តិញាណទស្សនេន សមោ នាម នត្ថិ, ឥតិបិ សោ ភគវាតិ វិត្ថារេត្វា ពុទ្ធគុណប្បដិសំយុត្តំ ធម្មទេសនំ កថេសិ។

ព្រាហ្មណី បិយបុត្តស្ស ធម្មទេសនាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ បុត្តំ អាហ – ‘‘តាត, ឧបតិស្ស, កស្មា ឯវមកាសិ, ឯវរូបំ នាម អមតំ មយ្ហំ ឯត្តកំ កាលំ ន អទាសី’’តិ។ ថេរោ – ‘‘ទិន្នំ ទានិ មេ មាតុ រូបសារិយា ព្រាហ្មណិយា បោសាវនិកមូលំ, ឯត្តកេន វដ្ដិស្សតី’’តិ ចិន្តេត្វា ‘‘គច្ឆ មហាឧបាសិកេ’’តិ ព្រាហ្មណឹ ឧយ្យោជេត្វា ‘‘ចុន្ទ កា វេលា’’តិ អាហ។ ពលវបច្ចូសកាលោ, ភន្តេតិ។ តេន ហិ ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតេហីតិ។ សន្និបតិតោ, ភន្តេ, សង្ឃោតិ។ មំ ឧក្ខិបិត្វា និសីទាបេហិ ចុន្ទាតិ ឧក្ខិបិត្វា និសីទាបេសិ។ ថេរោ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – ‘‘អាវុសោ ចតុចត្តាលីសំ វោ វស្សានិ មយា សទ្ធឹ វិចរន្តានំ យំ មេ កាយិកំ វា វាចសិកំ វា ន រោចេថ, ខមថ តំ អាវុសោតិ។ ឯត្តកំ, ភន្តេ, អម្ហាកំ ឆាយា វិយ តុម្ហេ អមុញ្ចិត្វា វិចរន្តានំ អរុច្ចនកំ នាម នត្ថិ, តុម្ហេ បន អម្ហាកំ ខមថាតិ។ អថ ថេរោ អរុណសិខាយ បញ្ញាយមានាយ មហាបថវឹ ឧន្នាទយន្តោ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។ ពហូ ទេវមនុស្សា ថេរស្ស បរិនិព្ពានេ សក្ការំ ករឹសុ។

អាយស្មា ចុន្ទោ ថេរស្ស បត្តចីវរញ្ច ធាតុបរិស្សាវនញ្ច គហេត្វា ជេតវនំ គន្ត្វា អានន្ទត្ថេរំ គហេត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិ។ ភគវា ធាតុបរិស្សាវនំ គហេត្វា បញ្ចហិ គាថាសតេហិ ថេរស្ស គុណំ កថេត្វា ធាតុចេតិយំ ការាបេត្វា រាជគហគមនត្ថាយ អានន្ទត្ថេរស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ ថេរោ ភិក្ខូនំ អារោចេសិ។ ភគវា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ រាជគហំ អគមាសិ។ តត្ថ គតកាលេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ បរិនិព្ពាយិ។ ភគវា តស្ស ធាតុយោ គហេត្វា ចេតិយំ ការាបេត្វា រាជគហតោ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន គង្គាភិមុខោ គន្ត្វា ឧក្កចេលំ អគមាសិ។ តត្ថ គង្គាតីរេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ និសីទិត្វា តត្ថ សារិបុត្តមោគ្គល្លានានំ បរិនិព្ពានប្បដិសំយុត្តំ សុត្តំ ទេសេត្វា ឧក្កចេលតោ

និក្ខមិត្វា វេសាលឹ អគមាសិ។ ឯវំ គតេ អថ ខោ ភគវា បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ វេសាលឹ បិណ្ឌាយ បាវិសីតិ អយមេត្ថ អនុបុព្ពី កថា។

និសីទនន្តិ ឯត្ថ ចម្មក្ខណ្ឌំ អធិប្បេតំ។ **ឧទេនចេតិយន្តិ** ឧទេនយក្ខស្ស ចេតិយដ្ឋានេ កតវិហារោ វុច្ចតិ។ **គោតមកាទីសុបិ** ឯសេវ នយោ។ **ភាវិតាតិ** វឌ្ឍិតា។ **ពហុលីកតាតិ** បុនប្បុនំ កតា។ **យានីកតាតិ** យុត្តយានំ វិយ កតា។ **វត្ថុកតាតិ** បតិដ្ឋានដ្ឋេន វត្ថុ វិយ កតា។ **អនុដ្ឋិតាតិ** អធិដ្ឋិតា។ **បរិចិតាតិ** សមន្តតោ ចិតា សុវឌ្ឍិតា។ **សុសមារទ្ធាតិ** សុដ្ឋុ សមារទ្ធា។

ឥតិ អនិយមេន កថេត្វា បុន និយមេត្វា ទស្សេន្តោ **តថាគតស្ស ខោតិ**អាទិមាហ។ ឯត្ថ ច **កប្បន្តិ** អាយុកប្បំ។ តស្មិំ តស្មិំ កាលេ យំ មនុស្សានំ អាយុប្បមាណំ ហោតិ, តំ បរិបុណ្ណំ ករោន្តោ តិដ្ឋេយ្យ។ **កប្បាវសេសំ វាតិ** – “អប្បំ វា ភិយ្យោ”តិ (ទី. និ. ២.៧; អ. និ. ៦.៧៤) វុត្តវស្សសតតោ អតិរេកំ វា។ មហាសីវត្ថេរោ បនាហ – “ពុទ្ធានំ អដ្ឋានេ គជ្ជិតំ នាម នត្ថិ។ យថេវ ហិ វេឡុវគាមកេ ឧប្បន្នំ មារណន្តិកំ វេទនំ ទស មាសេ វិក្ខម្ភេតិ, ឯវំ បុនប្បុនំ តំ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា ទស ទស មាសេ វិក្ខម្ភេន្តោ ឥមំ ភទ្ទកប្បមេវ តិដ្ឋេយ្យ, កស្មា បន ន ឋិតោតិ? ឧបាទិន្នកសរីរំ នាម ខណ្ឌិច្ចាទីហិ អភិភុយ្យតិ, ពុទ្ធា ច ខណ្ឌិច្ចាទិភាវំ អបត្វា បញ្ចមេ អាយុកោដ្ឋាសេ ពហុជនស្ស បិយមនាបកាលេយេវ បរិនិព្ពាយន្តិ។ ពុទ្ធានុពុទ្ធេសុ ច មហាសាវកេសុ បរិនិព្ពុតេសុ ឯកកេនេវ ខាណុកេន វិយ ឋាតព្ពំ ហោតិ, ទហរសាមណេរបរិវារិតេន វា។ តតោ – ‘អហោ ពុទ្ធានំ បរិសា’តិ ហីឡេតព្ពតំ អាបជ្ជេយ្យ។ តស្មា ន ឋិតោ”តិ។ ឯវំ វុត្តេបិ សោ ន រុច្ចតិ, “អាយុកប្បោ”តិ ឥទមេវ អដ្ឋកថាយំ និយមិតំ។

១៦៧. យថា តំ មារេន បរិយុដ្ឋិតចិត្តោតិ ឯត្ថ តន្តិ និបាតមត្តំ។ យថា មារេន បរិយុដ្ឋិតចិត្តោ អជ្ឈោត្ថដចិត្តោ អញ្ញោបិ កោចិ បុថុជ្ជនោ បដិវិជ្ឈិតុំ ន សក្កុណេយ្យ, ឯវមេវ នាសក្ខិ បដិវិជ្ឈិតុន្តិ អត្ថោ។ កឹ ការណា? មារោ ហិ យស្ស សព្ពេន សព្ពំ ទ្វាទស វិបល្លាសា អប្បហីនា, តស្ស ចិត្តំ បរិយុដ្ឋាតិ។ ថេរស្ស ចត្តារោ វិបល្លាសា អប្បហីនា, តេនស្ស មារោ ចិត្តំ បរិយុដ្ឋាតិ។ សោ បន ចិត្តបរិយុដ្ឋានំ ករោន្តោ កឹ ករោតីតិ? ភេរវំ រូបារម្មណំ វា ទស្សេតិ, សទ្ទារម្មណំ វា សាវេតិ, តតោ សត្តា តំ ទិស្វា វា សុត្វា វា សតឹ វិស្សជ្ជេត្វា វិវដមុខា ហោន្តិ។ តេសំ មុខេន ហត្ថំ បវេសេត្វា ហទយំ មទ្ទតិ។ តតោ វិសញ្ញាវ ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ។ ថេរស្ស បនេស មុខេន ហត្ថំ បវេសេតុំ កឹ សក្ខិស្សតិ ? ភេរវារម្មណំ បន ទស្សេតិ។ តំ ទិស្វា ថេរោ និមិត្តោភាសំ ន បដិវិជ្ឈិ។ ភគវា ជានន្តោយេវ – “កិមត្ថំ យាវតតិយំ អាមន្តេសី”តិ? បរតោ “តិដ្ឋតុ, ភន្តេ, ភគវា”តិ យាចិតេ “តុយ្ហេវេតំ ទុក្កដំ, តុយ្ហេវេតំ អបរទ្ធ”ន្តិ ទោសារោបនេន សោកតនុករណត្ថំ។

មារយាចនកថាវណ្ណនា

១៦៨. មារោ បាបិមាតិ ឯត្ថ **មារោតិ** សត្តេ អនត្ថេ និយោជេន្តោ មារេតីតិ **មារោ។ បាបិមាតិ** តស្សេវ វេវចនំ។ សោ ហិ បាបធម្មសមន្នាគតត្តា “បាបិមា”តិ វុច្ចតិ។ កណ្ហោ, អន្តកោ, នមុចិ, បមត្តពន្ធូតិបិ តស្សេវ នាមានិ។ **ភាសិតា ខោ បនេសាតិ** អយញ្ហិ ភគវតោ សម្ពោធិបត្តិយា អដ្ឋមេ សត្តាហេ ពោធិមណ្ឌេយេវ អាគន្ត្វា – “ភគវា យទត្ថំ តុម្ហេហិ បារមិយោ បូរិតា, សោ វោ អត្ថោ អនុប្បត្តោ, បដិវិទ្ធំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ, កឹ តេ លោកវិចារណេនា”តិ វត្វា, យថា អជ្ជ , ឯវមេវ “បរិនិព្ពាតុ ទានិ, ភន្តេ, ភគវា”តិ យាចិ។ ភគវា ចស្ស – “ន តាវាហ”ន្តិអាទីនិ វត្វា បដិក្ខិបិ។ តំ សន្ធាយ “ភាសិតា ខោ បនេសា ភន្តេ”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **វិយត្តាតិ** មគ្គវសេន វិយត្តា។ តថេវ វិនីតា តថា វិសារទា។ **ពហុស្សុតាតិ** តេបិដកវសេន ពហុ សុតមេតេសន្តិ **ពហុស្សុតា។** តមេវ ធម្មំ ធារេន្តីតិ **ធម្មធរា។** អថវា បរិយត្តិពហុស្សុតា ចេវ បដិវេធពហុស្សុតា ច។ បរិយត្តិបដិវេធធម្មានំយេវ ធារណតោ ធម្មធរាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ធម្មានុធម្មបដិបន្នាតិ** អរិយធម្មស្ស អនុធម្មភូតំ វិបស្សនាធម្មំ បដិបន្នា។ **សាមីចិប្បដិបន្នាតិ** អនុច្ឆវិកបដិបទំ បដិបន្នា។ **អនុធម្មចារិនោតិ** អនុធម្មចរណសីលា។ **សកំ អាចរិយកន្តិ** អត្តនោ អាចរិយវាទំ។ **អាចិក្ខិស្សន្តីតិ**អាទីនិ សព្ពានិ អញ្ញមញ្ញស្ស វេវចនានិ។ **សហធម្មេនាតិ** សហេតុកេន សការណេន វចនេន។ **សប្បាដិហារិយន្តិ** យាវ ន និយ្យានិកំ កត្វា ធម្មំ ទេសេស្សន្តិ។

ព្រហ្មចរិយន្តិ សិក្ខត្តយសង្គហិតំ សកលំ សាសនព្រហ្មចរិយំ។ **ឥទ្ធន្តិ** សមិទ្ធំ ឈានស្សាទវសេន។ **ផីតន្តិ** វុទ្ធិប្បត្តំ សព្ពផាលិផុល្លំ វិយ អភិញ្ញាយ សម្បត្តិវសេន។ **វិត្ថារិកន្តិ** វិត្ថតំ តស្មិំ តស្មិំ ទិសាភាគេ បតិដ្ឋិតវសេន។ **ពាហុជញ្ញន្តិ** ពហុជនេហិ ញាតំ បដិវិទ្ធំ មហាជនាភិសមយវសេន។ **បុថុភូតន្តិ** សព្ពាការវសេន បុថុលភាវប្បត្តំ។

កថំ? **យាវ ទេវមនុស្សេហិ សុប្បកាសិត**ន្តិ យត្តកា វិញ្ញុជាតិកា ទេវា ចេវ មនុស្សា ច អត្ថិ សព្ពេហិ សុដ្ឋុ បកាសិតន្តិ អត្ថោ។

អប្បោស្សុក្កោតិ និរាលយោ។ ត្វញ្ហិ បាបិម, អដ្ឋមសត្តាហតោ បដ្ឋាយ – “បរិនិព្ពាតុ ទានិ, ភន្តេ, ភគវា បរិនិព្ពាតុ, សុគតោ”តិ វិរវន្តោ អាហិណ្ឌិត្ថ។ អជ្ជ ទានិ បដ្ឋាយ វិគតុស្សាហោ ហោហិ; មា មយ្ហំ បរិនិព្ពានត្ថំ វាយាមំ ករោហីតិ វទតិ។

អាយុសង្ខារឱស្សជ្ជនវណ្ណនា

១៦៨. សតោ សម្បជានោ អាយុសង្ខារំ ឱស្សជីតិ សតឹ សូបដ្ឋិតំ កត្វា ញាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា អាយុសង្ខារំ វិស្សជ្ជិ, បជហិ។ តត្ថ ន ភគវា ហត្ថេន លេឌ្ឌុំ វិយ អាយុសង្ខារំ ឱស្សជិ, តេមាសមត្តមេវ បន សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា តតោ បរំ ន សមាបជ្ជិស្សាមីតិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – “ឱស្សជី”តិ។ “ឧស្សជ្ជី”តិ បិ បាឋោ។ **មហាភូមិចាលោ**តិ មហន្តោ បថវីកម្បោ។ តទា កិរ ទសសហស្សី លោកធាតុ កម្បិត្ថ។ **ភឹសនកោ**តិ ភយជនកោ។ **ទេវទុន្ទុភិយោ ច ផលឹសូ**តិ ទេវភេរិយោ ផលឹសុ, ទេវោ សុក្ខគជ្ជិតំ គជ្ជិ, អកាលវិជ្ជុលតា និច្ឆរឹសុ, ខណិកវស្សំ វស្សីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឧទានំ ឧទានេសីតិ កស្មា ឧទានេសិ? កោចិ នាម វទេយ្យ – “ភគវា បច្ឆតោ បច្ឆតោ អនុពន្ធិត្វា – ‘បរិនិព្ពាយថ, ភន្តេ, បរិនិព្ពាយថ, ភន្តេ’តិ ឧបទ្ទុតោ ភយេន អាយុសង្ខារំ វិស្សជ្ជេសី”តិ។ “តស្សោកាសោ មា ហោតុ, ភីតស្ស ឧទានំ នាម នត្ថី”តិ ឯតស្ស ទីបនត្ថំ បីតិវេគវិស្សដ្ឋំ ឧទានំ ឧទានេសិ។

តត្ថ សព្ពេសំ សោណសិង្គាលាទីនម្បិ បច្ចក្ខភាវតោ តុលិតំ បរិច្ឆិន្នន្តិ តុលំ។ កឹ តំ? កាមាវចរកម្មំ។ ន តុលំ, ន វា តុលំ សទិសមស្ស អញ្ញំ លោកិយំ កម្មំ អត្ថីតិ **អតុលំ។** កឹ តំ? មហគ្គតកម្មំ។ អថវា កាមាវចររូបាវចរំ តុលំ, អរូបាវចរំ អតុលំ។ អប្បវិបាកំ វា តុលំ, ពហុវិបាកំ អតុលំ។ **សម្ភវ**ន្តិ សម្ភវស្ស ហេតុភូតំ, បិណ្ឌការកំ រាសិការកន្តិ អត្ថោ។ **ភវសង្ខារ**ន្តិ បុនព្ភវសង្ខារណកំ។ **អវស្សជី**តិ វិស្សជ្ជេសិ។ **មុនី**តិ ពុទ្ធមុនិ។ **អជ្ឈត្តរតោ**តិ និយកជ្ឈត្តរតោ។ **សមាហិតោ**តិ ឧបចារប្បនាសមាធិវសេន សមាហិតោ។ **អភិន្ទិ កវចមិវា**តិ កវចំ វិយ អភិន្ទិ។ **អត្តសម្ភវ**ន្តិ អត្តនិ សញ្ជាតំ កិលេសំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “សវិបាកដ្ឋេន សម្ភវំ, ភវាភិសង្ខារណដ្ឋេន ភវសង្ខារន្តិ ច លទ្ធនាមំ តុលាតុលសង្ខាតំ លោកិយកម្មញ្ច ឱស្សជិ។ សង្គាមសីសេ មហាយោធោ កវចំ វិយ អត្តសម្ភវំ កិលេសញ្ច អជ្ឈត្តរតោ សមាហិតោ ហុត្វា អភិន្ទី”តិ។

អថ វា **តុល**ន្តិ តុលេន្តោ តីរេន្តោ។ **អតុលញ្ច សម្ភវ**ន្តិ និព្ពានញ្ចេវ សម្ភវញ្ច។ **ភវសង្ខារ**ន្តិ ភវគាមិកម្មំ។ **អវស្សជិ មុនី**តិ “បញ្ចក្ខន្ធា អនិច្ចា, បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ និរោធោ និព្ពានំ និច្ច”ន្តិអាទិនា (បដិ. ម. ៣.៣៨) នយេន តុលយន្តោ ពុទ្ធមុនិ ភវេ អាទីនវំ, និព្ពានេ ច អានិសំសំ ទិស្វា តំ ខន្ធានំ មូលភូតំ ភវសង្ខារកម្មំ – “កម្មក្ខយាយ សំវត្តតី”តិ (ម. និ. ២.៨១) ឯវំ វុត្តេន កម្មក្ខយករេន អរិយមគ្គេន អវស្សជិ។ កថំ? អជ្ឈត្តរតោ សមាហិតោ អភិន្ទិ កវចមិវ អត្តនិ សម្ភវំ។ សោ ហិ វិបស្សនាវសេន អជ្ឈត្តរតោ សមថវសេន សមាហិតោតិ ឯវំ បុព្ពភាគតោ បដ្ឋាយ សមថវិបស្សនាពលេន កវចមិវ អត្តភាវំ បរិយោនន្ធិត្វា ឋិតំ, អត្តនិ សម្ភវត្តា “អត្តសម្ភវ”ន្តិ លទ្ធនាមំ សព្ពកិលេសជាលំ អភិន្ទិ។ កិលេសាភាវេន ច កតកម្មំ អប្បដិសន្ធិកត្តា អវស្សដ្ឋំ នាម ហោតីតិ ឯវំ កិលេសប្បហានេន កម្មំ បជហិ, បហីនកិលេសស្ស ច ភយំ នាម នត្ថិ, តស្មា អភីតោវ អាយុសង្ខារំ ឱស្សជិ, អភីតភាវញាបនត្ថញ្ច ឧទានំ ឧទានេសីតិ វេទិតព្ពោ។

មហាភូមិចាលវណ្ណនា

១៧១. យំ មហាវាតាតិ យេន សមយេន យស្មឹ វា សមយេ មហាវាតា វាយន្តិ, មហាវាតា វាយន្តាបិ ឧក្ខេបកវាតា នាម ឧដ្ឋហន្តិ, តេ វាយន្តា សដ្ឋិសហស្សាធិកនវយោជនសតសហស្សពហលំ ឧទកសន្ធារកំ វាតំ ឧបច្ឆិន្ទន្តិ, តតោ អាកាសេ ឧទកំ ភស្សតិ, តស្មឹ ភស្សន្តេ បថវី ភស្សតិ។ បុន វាតោ អត្តនោ ពលេន អន្តោធមករណេ វិយ ឧទកំ អាពន្ធិត្វា គណ្ហាតិ, តតោ ឧទកំ ឧគ្គច្ឆតិ, តស្មឹ ឧគ្គច្ឆន្តេ បថវី ឧគ្គច្ឆតិ។ ឯវំ ឧទកំ កម្បិតំ បថវឹ កម្បេតិ។ ឯតញ្ច កម្បនំ យាវ អជ្ជកាលាបិ ហោតិយេវ, ពហលភាវេន បន ន ឱគច្ឆនុគ្គច្ឆនំ បញ្ញាយតិ។

មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោតិ ឥជ្ឈនស្ស មហន្តតាយ មហិទ្ធិកោ, អនុភវិតព្ពស្ស មហន្តតាយ មហានុភាវោ។ **បរិត្តា**តិ ទុព្ពលា។ **អប្បមាណា**តិ ពលវា។ **សោ ឥមំ បថវឹ កម្បេតី**តិ សោ ឥទ្ធឹ និព្ពត្តេត្វា សំវេជេន្តោ មហាមោគ្គល្លានោ វិយ, វីមំសន្តោ វា មហានាគត្ថេរស្ស ភាគិនេយ្យោ សង្ឃរក្ខិតសាមណេរោ វិយ បថវឹ កម្បេតិ។ សោ

កិរាយស្ហ ឧរុគ្គេយេវ អរហត្តំ បត្វា ចិន្តេសិ – “អត្ថិ នុ ខោ កោចិ ភិក្ខុ, យេន បព្ពជិតទិវសេយេវ អរហត្តំ បត្វា វេជយន្តោ បាសាទោ កម្បិតបុព្ពោ”តិ? តតោ – “នត្ថិ កោចី”តិ ញត្វា – “អហំ កម្បេស្សាមី”តិ អភិញ្ញាពលេន វេជយន្តមត្ថកេ ឋត្វា បាទេន បហរិត្វា កម្បេតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ សក្កស្ស នាដកិត្ថិយោ អាហំសុ – “បុត្ត សង្ឃរក្ខិត, ត្វំ បូតិគន្ធេនេវ សីសេន វេជយន្តំ កម្បេតុំ ឥច្ឆសិ, សុប្បតិដ្ឋិតោ តាត បាសាទោ, កថំ កម្បេតុំ សក្ខិស្សសី”តិ?

សាមណេរោ – “ឥមា ទេវតា មយា សទ្ធឹ កេឡឹ ករោន្តិ, អហំ ខោ បន អាចរិយំ នាលត្ថំ, កហំ នុ ខោ មេ អាចរិយោ សាមុទ្ទិកមហានាគត្ថេរោ”តិ អាវជ្ជេន្តោ មហាសមុទ្ទេ ឧទកលេណំ មាបេត្វា ទិវាវិហារំ និសិន្នោតិ ញត្វា តត្ថ គន្ត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ តតោ នំ ថេរោ – “កឹ, តាត សង្ឃរក្ខិត, អសិក្ខិត្វាវ យុទ្ធំ បវិដ្ឋោសី”តិ វត្វា “នាសក្ខិ, តាត, វេជយន្តំ កម្បេតុ”ន្តិ បុច្ឆិ។ អាចរិយំ, ភន្តេ, នាលត្ថន្តិ។ អថ នំ ថេរោ – “តាត តុម្ហាទិសេ អកម្បេន្តេ កោ អញ្ញោ កម្បេស្សតិ។ ទិដ្ឋបុព្ពំ តេ, តាត, ឧទកបិដ្ឋេ គោមយខណ្ឌំ បិលវន្តំ, តាត, កបល្លកបូវំ បចន្តា អន្តន្តេន បរិច្ឆិន្ទន្តិ, ឥមិនា ឱបម្មេន ជានាហី”តិ អាហ។ សោ – “វដ្ដិស្សតិ, ភន្តេ, ឯត្តកេនា”តិ វត្វា បាសាទេន បតិដ្ឋិតោកាសំ ឧទកំ ហោតូតិ អធិដ្ឋាយ វេជយន្តាភិមុខោ អគមាសិ។

ទេវធីតរោ តំ ទិស្វា – “ឯកវារំ លជ្ជិត្វា គតោ, បុនបិ សាមណេរោ ឯតិ, បុនបិ ឯតី”តិ វទឹសុ។ សក្កោ ទេវរាជា – “មា មយ្ហំ បុត្តេន សទ្ធឹ កថយិត្ថ, ឥទានិ តេន អាចរិយោ លទ្ធោ, ខណេន បាសាទំ កម្បេស្សតី”តិ អាហ។ សាមណេរោបិ បាទង្គុដ្ឋេន បាសាទថូបិកំ បហរិ។ បាសាទោ ចតូហិ ទិសាហិ ឱណមតិ។ ទេវតា – “បតិដ្ឋាតុំ ទេហិ, តាត, បាសាទស្ស បតិដ្ឋាតុំ ទេហិ, តាត, បាសាទស្សា”តិ វិរវឹសុ។ សាមណេរោ បាសាទំ យថាឋានេ ឋបេត្វា បាសាទមត្ថកេ ឋត្វា ឧទានំ ឧទានេសិ –

“អជ្ជេវាហំ បព្ពជិតោ, អជ្ជ បត្តាសវក្ខយំ;
អជ្ជ កម្បេមិ បាសាទំ, អហោ ពុទ្ធស្សុឡារតា។

អជ្ជេវាហំ បព្ពជិតោ…បេ.… អហោ ធម្មស្សុឡារតា។
អជ្ជេវាហំ បព្ពជិតោ…បេ.… អហោ សង្ឃស្សុឡារតាតិ។

ឥតោ បរេសុ ឆសុ បថវីកម្បេសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ មហាបទានេ វុត្តមេវ។

ឥតិ ឥមេសុ អដ្ឋសុ បថវីកម្បេសុ បឋមោ ធាតុកោបេន, ទុតិយោ ឥទ្ធានុភាវេន, តតិយចតុត្ថា បុញ្ញតេជេន, បញ្ចមោ ញាណតេជេន, ឆដ្ឋោ សាធុការទានវសេន, សត្តមោ ការុញ្ញភាវេន, អដ្ឋមោ អារោទនេន។ មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កមន្តេ ច តតោ និក្ខមន្តេ ច មហាសត្តេ តស្ស បុញ្ញតេជេន បថវី អកម្បិត្ថ។ អភិសម្ពោធិយំ ញាណតេជេន អភិហតា ហុត្វា អកម្បិត្ថ។ ធម្មចក្កប្បវត្តនេ សាធុការភាវសណ្ឋិតា សាធុការំ ទទមានា អកម្បិត្ថ។ អាយុសង្ខារោស្សជ្ជនេ ការុញ្ញសភាវសណ្ឋិតា ចិត្តសង្ខោភំ អសហមានា អកម្បិត្ថ។ បរិនិព្ពានេ អារោទនវេគតុន្នា ហុត្វា អកម្បិត្ថ។ អយំ បនត្ថោ បថវីទេវតាយ វសេន វេទិតព្ពោ, មហាភូតបថវិយា បនេតំ នត្ថិ អចេតនត្តាតិ។

ឥមេ ខោ, អានន្ទ, អដ្ឋ ហេតូតិ ឯត្ថ **ឥមេ**តិ និទ្ទិដ្ឋនិទស្សនំ។ ឯត្តាវតា ច បនាយស្មា អានន្ទោ – “អទ្ធា អជ្ជ ភគវតា អាយុសង្ខារោ ឱស្សដ្ឋោ”តិ សល្លក្ខេសិ។ ភគវា បន សល្លក្ខិតភាវំ ជានន្តោបិ ឱកាសំ អទត្វាវ អញ្ញានិបិ អដ្ឋកានិ សម្បិណ្ឌេន្តោ – “អដ្ឋ ខោ ឥមា”តិអាទិមាហ។

អដ្ឋបរិសវណ្ណនា

១៧២. តត្ថ **អនេកសតំ ខត្តិយបរិស**ន្តិ ពិម្ពិសារសមាគមញាតិសមាគមលិច្ឆវិសមាគមាទិសទិសំ, សា បន អញ្ញេសុ ចក្កវាឡេសុបិ លព្ភតេយេវ។ **សល្លបិតបុព្ពន្តិ** អាលាបសល្លាបោ កតបុព្ពោ។ **សាកច្ឆា**តិ ធម្មសាកច្ឆាបិ សមាបជ្ជិតបុព្ពា។ **យាទិសកោ តេសំ វណ្ណោ**តិ តេ ឱទាតាបិ ហោន្តិ កាឡាបិ មង្គុរច្ឆវីបិ, សត្ថា សុវណ្ណវណ្ណោវ។ ឥទំ បន សណ្ឋានំ បដិច្ច កថិតំ។ សណ្ឋានម្បិ ច កេវលំ តេសំ បញ្ញាយតិយេវ, ន បន ភគវា មិលក្ខុសទិសោ ហោតិ, នាបិ អាមុត្តមណិកុណ្ឌលោ, ពុទ្ធវេសេនេវ និសីទតិ។ តេ បន អត្តនោ សមានសណ្ឋានមេវ បស្សន្តិ។ **យាទិសកោ តេសំ សរោ**តិ តេ ឆិន្នស្សរាបិ ហោន្តិ គគ្គរស្សរាបិ កាកស្សរាបិ, សត្ថា ព្រហ្មស្សរោវ។ ឥទំ បន ភាសន្តរំ សន្ធាយ កថិតំ។ សចេបិ ហិ សត្ថា រាជាសនេ និសិន្នោ កថេតិ, “អជ្ជ រាជា មធុរេន សរេន កថេតី”តិ តេសំ ហោតិ។ កថេត្វា បក្កន្តេ បន ភគវតិ បុន រាជានំ អាគតំ ទិស្វា – “កោ នុ ខោ អយ”ន្តិ វីមំសា ឧប្បជ្ជតិ។ តត្ថ **កោ នុ ខោ អយ**ន្តិ ឥមស្មឹ ឋានេ ឥទានេវ មាគធភាសាយ សីហឡភាសាយ មធុរេនាការេន កថេន្តោ កោ នុ ខោ អយំ

អន្តរហិតោ, កឹ ទេវោ, ឧទាហុ មនុស្សោតិ ឯវំ វីមំសន្តាបិ ន ជានន្តីតិ អត្ថោ។ កិមត្ថំ បនេវំ អជានន្តានំ ធម្មំ ទេសេតីតិ? វាសនត្ថាយ ។ ឯវំ សុតោបិ ហិ ធម្មោ អនាគតេ បច្ចយោ ហោតិ យេវាតិ អនាគតំ បដិច្ច ទេសេតិ។ **អនេកសតំ ព្រាហ្មណបរិស**ន្តិអាទីនម្បិ សោណទណ្ឌកូដទណ្ឌសមាគមាទិវសេន ចេវ អញ្ញចក្កវាឡវសេន ច សម្ភវោ វេទិតព្វោ។

ឥមា បន អដ្ឋ បរិសា ភគវា កិមត្ថំ អាហរិ? អភីតភាវទស្សនត្ថមេវ។ ឥមា កិរ អាហរិត្វា ឯវមាហ – “អានន្ទ, ឥមាបិ អដ្ឋ បរិសា ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តស្ស តថាគតស្ស ភយំ វា សារជ្ជំ វា នត្ថិ, មារំ បន ឯកកំ ទិស្វា តថាគតោ ភាយេយ្យាតិ កោ ឯវំ សញ្ញំ ឧប្បាទេតុមរហតិ។ អភីតោ, អានន្ទ, តថាគតោ អច្ឆម្ភី, សតោ សម្បជានោ អាយុសង្ខារំ ឱស្សជី”តិ។

អដ្ឋអភិភាយតនវណ្ណនា

១៧៣. អភិភាយតនានីតិ អភិភវនការណានិ។ កឹ អភិភវន្តិ? បច្ចនីកធម្មេបិ អារម្មណានិបិ។ តានិ ហិ បដិបក្ខភាវេន បច្ចនីកធម្មេ អភិភវន្តិ, បុគ្គលស្ស ញាណុត្តរិយតាយ អារម្មណានិ។

អជ្ឈត្តំ រូបសញ្ញីតិអាទីសុ បន អជ្ឈត្តរូបេ បរិកម្មវសេន អជ្ឈត្តំ រូបសញ្ញី នាម ហោតិ។ អជ្ឈត្តញ្ហិ នីលបរិកម្មំ ករោន្តោ កេសេ វា បិត្តេ វា អក្ខិតារកាយ វា ករោតិ។ បីតបរិកម្មំ ករោន្តោ មេទេ វា ឆវិយា វា ហត្ថបាទបិដ្ឋេសុ វា អក្ខីនំ បីតកដ្ឋានេ វា ករោតិ។ លោហិតបរិកម្មំ ករោន្តោ មំសេ វា លោហិតេ វា ជិវ្ហាយ វា អក្ខីនំ រត្តដ្ឋានេ វា ករោតិ។ ឱទាតបរិកម្មំ ករោន្តោ អដ្ឋិម្ហិ វា ទន្តេ វា នខេ វា អក្ខីនំ សេតដ្ឋានេ វា ករោតិ។ តំ បន សុនីលំ សុបីតំ សុលោហិតកំ សុឱទាតកំ ន ហោតិ, អវិសុទ្ធមេវ ហោតិ។

ឯកោ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតីតិ យស្សេវំ បរិកម្មំ អជ្ឈត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ, និមិត្តំ បន ពហិទ្ធា, សោ ឯវំ អជ្ឈត្តំ បរិកម្មស្ស ពហិទ្ធា ច អប្បនាយ វសេន – “អជ្ឈត្តំ រូបសញ្ញី ឯកោ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី”តិ វុច្ចតិ។ **បរិត្តានី**តិ អវឌ្ឍិតានិ។ **សុវណ្ណទុព្ពណ្ណានី**តិ សុវណ្ណានិ វា ហោន្តុ, ទុព្ពណ្ណានិ វា។ បរិត្តវសេនេវ ឥទំ អភិភាយតនំ វុត្តន្តិ វេទិតព្វំ។ **តានិ អភិភុយ្យា**តិ យថា នាម សម្បន្នគហណិកោ កដច្ឆុមត្តំ ភត្តំ លភិត្វា – “កឹ ឯត្ថ ភុញ្ជិតព្វំ អត្ថី”តិ សង្កឌ្ឍិត្វា ឯកកពឡមេវ ករោតិ, ឯវមេវ ញាណុត្តរិកោ បុគ្គលោ វិសទញាណោ – “កឹ ឯត្ថ បរិត្តកេ អារម្មណេ សមាបជ្ជិតព្វំ អត្ថិ, នាយំ មម ភារោ”តិ តានិ រូបានិ អភិភវិត្វា សមាបជ្ជតិ, សហ និមិត្តុប្បាទេនេវេត្ថ អប្បនំ បាបេតីតិ អត្ថោ។ **ជានាមិ បស្សាមី**តិ ឥមិនា បនស្ស អាភោគោ កថិតោ។ សោ ច ខោ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស, ន អន្តោសមាបត្តិយំ។ **ឯវំសញ្ញី ហោតី**តិ អាភោគសញ្ញាយបិ ឈានសញ្ញាយបិ ឯវំសញ្ញី ហោតិ។ អភិភវនសញ្ញា ហិស្ស អន្តោសមាបត្តិយម្បិ អត្ថិ, អាភោគសញ្ញា បន សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្សេវ។

អប្បមាណានីតិ វឌ្ឍិតប្បមាណានិ, មហន្តានីតិ អត្ថោ។ **អភិភុយ្យា**តិ ឯត្ថ បន យថា មហគ្ឃសោ បុរិសោ ឯកំ ភត្តវឌ្ឍិតកំ លភិត្វា – “អញ្ញម្បិ ហោតុ, កឹ ឯតំ មយ្ហំ ករិស្សតី”តិ តំ ន មហន្តតោ បស្សតិ, ឯវមេវ ញាណុត្តរោ បុគ្គលោ វិសទញាណោ “កឹ ឯត្ថ សមាបជ្ជិតព្វំ, នយិទំ អប្បមាណំ, ន មយ្ហំ ចិត្តេកគ្គតាករណេ ភារោ អត្ថី”តិ តានិ អភិភវិត្វា សមាបជ្ជតិ, សហ និមិត្តុប្បាទេនេវេត្ថ អប្បនំ បាបេតីតិ អត្ថោ។

អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញីតិ អលាភិតាយ វា អនត្ថិកតាយ វា អជ្ឈត្តរូបេ បរិកម្មសញ្ញាវិរហិតោ។

ឯកោ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតីតិ យស្ស បរិកម្មម្បិ និមិត្តម្បិ ពហិទ្ធាវ ឧប្បន្នំ, សោ ឯវំ ពហិទ្ធា បរិកម្មស្ស ចេវ អប្បនាយ ច វសេន – “អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញី ឯកោ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី”តិ វុច្ចតិ។ សេសមេត្ថ ចតុត្ថាភិភាយតនេ វុត្តនយមេវ។ ឥមេសុ បន ចតូសុ បរិត្តំ វិតក្កចរិតវសេន អាគតំ, អប្បមាណំ មោហចរិតវសេន, សុវណ្ណំ ទោសចរិតវសេន, ទុព្ពណ្ណំ រាគចរិតវសេន។ ឯតេសញ្ហិ ឯតានិ សប្បាយានិ។ សា ច នេសំ សប្បាយតា វិត្ថារតោ វិសុទ្ធិមគ្គេ ចរិតនិទ្ទេសេ វុត្តា។

បញ្ចមអភិភាយតនាទីសុ **នីលានី**តិ សព្ពសង្គាហកវសេន វុត្តំ។ **នីលវណ្ណានី**តិ វណ្ណវសេន។ **នីលនិទស្សនានី**តិ និទស្សនវសេន, អបញ្ញាយមានវិវរានិ អសម្ភិន្នវណ្ណានិ ឯកនីលានេវ ហុត្វា ទិស្សន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **នីលនិភាសានី**តិ ឥទំ បន ឱភាសវសេន វុត្តំ, នីលោភាសានិ នីលប្បភាយុត្តានីតិ អត្ថោ។ ឯតេន នេសំ វិសុទ្ធតំ ទស្សេតិ។ វិសុទ្ធវណ្ណវសេនេវ ហិ ឥមានិ ចត្តារិ អភិភាយតនានិ វុត្តានិ។ **ឧមាបុប្ផ**ន្តិ ឯតញ្ហិ បុប្ផំ សិនិទ្ធំ មុទុ, ទិស្សមានម្បិ នីលមេវ ហោតិ។ គិរិកណ្ណិកបុប្ផាទីនិ បន ទិស្សមានានិ សេតធាតុកានេវ ហោន្តិ។ តស្មា ឥទមេវ គហិតំ, ន តានិ។ **ពារាណសេយ្យក**ន្តិ ពារាណសិសម្ភវំ។ តត្ថ កិរ កប្បាសោបិ មុទុ, សុត្តកន្តិកាយោបិ តន្ត

វាយាបិ ឆេកា, ឧទកម្បិ សុចិ សិនិទ្ធំ។ តស្មា តំ វត្ថុ ឧភតោភាគវិមដ្ឋំ ហោតិ; ទ្វីសុបិ បស្សេសុ មដ្ឋំ មុទុ សិនិទ្ធំ ខាយតិ។

បីតានីតិអាទីសុបិ ឥមិនាវ នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ "នីលកសិណំ ឧគ្គណ្ហន្តោ នីលស្មឹ និមិត្តំ គណ្ហាតិ បុប្ផស្មឹ វា វត្ថស្មឹ វា វណ្ណធាតុយា វា"តិអាទិកំ បនេត្ថ កសិណករណញ្ច បរិកម្មញ្ច អប្បនាវិធានញ្ច សព្ពំ វិសុទ្ធិមគ្គេ វិត្ថារតោ វុត្តមេវ។ ឥមានិបិ អដ្ឋ អភិភាយតនានិ អភីតភាវទស្សនត្ថមេវ អានីតានិ។ ឥមានិ កិរ វត្វា ឯវមាហ – "អានន្ទ, ឯវរូបាបិ សមាបត្តិយោ សមាបជ្ជន្តស្ស ច វុដ្ឋហន្តស្ស ច តថាគតស្ស ភយំ វា សារជ្ជំ វា នត្ថិ, មាវំ បន ឯកកំ ទិស្វា តថាគតោ ភាយេយ្យាតិ កោ ឯវំ សញ្ញំ ឧប្បាទេតុមរហតិ។ អភីតោ, អានន្ទ, តថាគតោ អច្ឆម្ភី, សតោ សម្បជានោ អាយុសង្ខារំ ឱស្សជី"តិ។

អដ្ឋវិមោក្ខវណ្ណនា

១៧៤. វិមោក្ខកថា ឧត្តានត្ថាយេវ។ ឥមេបិ អដ្ឋ វិមោក្ខា អភីតភាវទស្សនត្ថមេវ អានីតា។ ឥមេបិ កិរ វត្វា ឯវមាហ – "អានន្ទ, ឯតាបិ សមាបត្តិយោ សមាបជ្ជន្តស្ស ច វុដ្ឋហន្តស្ស ច តថាគតស្ស ភយំ វា សារជ្ជំ វា នត្ថិ...បេ.... ឱស្សជី"តិ។

១៧៥. ឥទានិបិ ភគវា អានន្ទស្ស ឱកាសំ អទត្វាវ **ឯកមិទាហ**ន្តិអាទិនា នយេន អបរម្បិ ទេសនំ អារភិ។ តត្ថ **បឋមាភិសម្ពុទ្ធោ**តិ អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា បឋមមេវ អដ្ឋមេ សត្តាហេ។

១៧៧. **ឱស្សដ្ឋោ**តិ វិស្សជ្ជិតោ បរិច្ចត្តោ, ឯវំ កិរ វត្វា – "តេនាយំ ទសសហស្សី លោកធាតុ កម្បិត្ថា"តិ អាហ។

អានន្ទយាចនកថា

១៧៨. **អល**ន្តិ បដិក្ខេបវចនមេតំ។ **ពោធិ**ន្តិ ចតុមគ្គញាណបដិវេធំ។ **សទ្ទហសិ ត្វ**ន្តិ ឯវំ វុត្តភាវំ តថាគតស្ស សទ្ទហសីតិ វទតិ។ **តស្មាតិហានន្ទា**តិ យស្មា ឥទំ វចនំ សទ្ទហសិ, តស្មា តុយ្ហេវេតំ ទុក្កដន្តិ ទស្សេតិ។

១៧៩. **ឯកមិទាហ**ន្តិ ឥទំ ភគវា – "ន កេវលំ អហំ ឥធេវ តំ អាមន្តេសឹ, អញ្ញទាបិ អាមន្តេត្វា ឱឡារិកំ និមិត្តំ អកាសឹ, តម្បិ តយា ន បដិវិទ្ធំ, តវេវាយំ អបរាធោ"តិ ឯវំ សោកវិនោទនត្ថាយ នានប្បការតោ ថេរស្សេវ ទោសារោបនត្ថំ អារភិ។

១៨៣. **បិយេហិ មនាបេហី**តិ មាតាបិតាភាតាភគិនិអាទិកេហិ ជាតិយា **នានាភាវោ,** មរណេន **វិនាភាវោ,** ភវេន **អញ្ញថាភាវោ។ តំ កុតេត្ថ លព្ភា**តិ **ត**ន្តិ តស្មា, យស្មា សព្ពេហេវ បិយេហិ មនាបេហិ នានាភាវោ, តស្មា ទស បារមិយោ បូរេត្វាបិ, សម្ពោធឹ បត្វាបិ, ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វាបិ, យមកបាដិហារិយំ ទស្សេត្វាបិ, ទេវោរោហណំ កត្វាបិ, យំ តំ ជាតំ ភូតំ សង្ខតំ បលោកធម្មំ, តំ វត តថាគតស្សាបិ សរីរំ មា បលុជ្ជីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ, រោទន្តេនាបិ កន្ទន្តេនាបិ ន សក្កា តំ ការណំ លទ្ធុន្តិ។ **បុន បច្ចាវមិស្សតី**តិ យំ ចត្តំ វន្តំ, តំ វត បុន បដិខាទិស្សតីតិ អត្ថោ។

១៨៤. **យថយិទំ ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ យថា ឥទំ សិក្ខាត្តយសង្គហំ សាសនព្រហ្មចរិយំ។ **អទ្ធនិយ**ន្តិ អទ្ធានក្ខមំ។ **ចិរដ្ឋិតិក**ន្តិ ចិរប្បវត្តិវសេន ចិរដ្ឋិតិកំ។ **ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា**តិអាទិ សព្ពំ លោកិយលោកុត្តរវសេនេវ កថិតំ។ ឯតេសំ បន ពោធិបក្ខិយានំ ធម្មានំ វិនិច្ឆយោ សព្ពាការេន វិសុទ្ធិមគ្គេ បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិនិទ្ទេសេ វុត្តោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

តតិយភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

នាគាបលោកិតវណ្ណនា

១៨៦. **នាគាបលោកិត**ន្តិ យថា ហិ មហាជនស្ស អដ្ឋីនិ កោដិយា កោដឹ អាហច្ច ឋិតានិ បច្ចេកពុទ្ធានំ, អង្កុសកលគ្គានិ វិយ, ន ឯវំ ពុទ្ធានំ។ ពុទ្ធានំ បន សង្ខលិកានិ វិយ ឯកាពទ្ធានិ ហុត្វា ឋិតានិ, តស្មា បច្ឆតោ អបលោកនកាលេ ន សក្កា ហោតិ គីវំ បរិវត្តេតុំ។ យថា បន ហត្ថិនាគោ បច្ឆាភាគំ អបលោកេតុកាមោ សកលសរីរេនេវ បរិវត្តតិ, ឯវំ បរិវត្តិតព្ពំ ហោតិ។ ភគវតោ បន នគរទ្វារេ ឋត្វា – "វេសាលឹ

អបលោកេស្សាមី”តិ ចិត្តេ ឧប្បន្នមត្តេ – “ភគវា អនេកានិ កប្បកោដិសហស្សានិ បារមិយោ បូរេន្តេហិ តុម្ហេហិ ន គីវំ បរិវត្តេត្វា អបលោកនកម្មំ កត”ន្តិ អយំ បថវី កុលាលចក្កំ វិយ បរិវត្តេត្វា ភគវន្តំ វេសាលិនគរាភិមុខំ អកាសិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

ននុ ច ន កេវលំ វេសាលិយាវ, សាវត្ថិរាជគហនាឡន្ទបាដលិគាមកោដិគាមនាតិកគាមកេសុបិ តតោ តតោ និក្ខន្តកាលេ តំ តំ សព្ពំ បច្ឆិមទស្សនមេវ, តត្ថ តត្ថ កស្មា នាគាបលោកិតំ នាបលោកេសីតិ? អនច្ឆរិយត្តា។ តត្ថ តត្ថ ហិ និវត្តេត្វា អបលោកេន្តស្សេតំ ន អច្ឆរិយំ ហោតិ, តស្មា នាបលោកេសិ។ អបិ ច វេសាលិរាជានោ អាសន្នវិនាសា, តិណ្ណំ វស្សានំ ឧបរិ វិនស្សិស្សន្តិ។ តេ តំ នគរទ្វារេ **នាគាបលោកិតំ** នាម ចេតិយំ កត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជេស្សន្តិ, តំ នេសំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតីតិ តេសំ អនុកម្បាយ អបលោកេសិ។

ទុក្ខស្សន្តករោតិ វដ្ដទុក្ខស្ស អន្តករោ។ **ចក្ខុមា**តិ បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា។ **បរិនិព្ពុតោ**តិ កិលេស បរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោ។

ចតុមហាបទេសវណ្ណនា

១៨៧. មហាបទេសេតិ មហាឱកាសេ, មហាអបទេសេ វា, ពុទ្ធាទយោ មហន្តេ មហន្តេ អបទិសិត្វា វុត្តានិ មហាការណានីតិ អត្ថោ។

១៨៨. នេវ អភិនន្ទិតព្ពន្តិ ហដ្ឋតុដ្ឋេហិ សាធុការំ ទត្វា បុព្ពេវ ន សោតព្ពំ, ឯវំ កតេ ហិ បច្ឆា “ឥទំ ន សមេតី”តិ វុច្ចមានោ – “កិំ បុព្ពេវ អយំ ធម្មោ, ឥទានិ ន ធម្មោ”តិ វត្វា លទ្ធិំ ន វិស្សជ្ជេតិ។ **នប្បដិក្កោសិតព្ព**ន្តិ – “កិំ ឯស ពាលោ វទតី”តិ ឯវំ បុព្ពេវ ន វត្តព្ពំ, ឯវំ វុត្តេ ហិ វត្តុំ យុត្តម្បិ ន វក្ខតិ។ តេនាហ – “អនភិនន្ទិត្វា អប្បដិក្កោសិត្វា”តិ។ **បទព្យញ្ជនានី**តិ បទសង្ខាតានិ ព្យញ្ជនានិ។ **សាធុកំ ឧគ្គហេត្វា**តិ ឥមស្មិំ ឋានេ បាឡិ វុត្តា, ឥមស្មិំ ឋានេ អត្ថោ វុត្តោ, ឥមស្មិំ ឋានេ អនុសន្ធិ កថិតោ, ឥមស្មិំ ឋានេ បុព្ពាបរំ កថិតន្តិ សុដ្ឋុ គហេត្វា។ **សុត្តេ ឱសារេតព្ពានី**តិ សុត្តេ ឱតារេតព្ពានិ។ **វិនយេ សន្ទស្សេតព្ពានី**តិ វិនយេ សំសន្ទេតព្ពានិ។

ឯត្ថ ច **សុត្ត**ន្តិ វិនយោ។ យថាហ – “កត្ថ បដិក្ខិត្តំ? សាវត្ថិយំ សុត្តវិភង្គេ”តិ (ចុឡវ. ៤៥៧)។ **វិនយោ**តិ ខន្ធកោ។ យថាហ – “វិនយាតិសារេ”តិ។ ឯវំ វិនយបិដកម្បិ ន បរិយាទិយតិ។ ឧភតោវិភង្គា បន សុត្តំ, ខន្ធក បរិវារា វិនយោតិ ឯវំ វិនយបិដកំ បរិយាទិយតិ។ អថវា សុត្តន្តបិដកំ សុត្តំ, វិនយបិដកំ វិនយោតិ ឯវំ ទ្វេយេវ បិដកានិ បរិយាទិយន្តិ។ សុត្តន្តាភិធម្មបិដកានិ វា សុត្តំ, វិនយបិដកំ វិនយោតិ ឯវម្បិ តីណិ បិដកានិ ន តាវ បរិយាទិយន្តិ។ អសុត្តនាមកញ្ហិ ពុទ្ធវចនំ នាម អត្ថិ។ សេយ្យថិទំ – ជាតកំ, បដិសម្ភិទា, និទ្ទេសោ, សុត្តនិបាតោ, ធម្មបទំ, ឧទានំ, ឥតិវុត្តកំ, វិមានវត្ថុ, បេតវត្ថុ, ថេរគាថា, ថេរីគាថា, អបទានន្តិ។

សុទិន្នត្ថេរោ បន – “អសុត្តនាមកំ ពុទ្ធវចនំ ន អត្ថី”តិ តំ សព្ពំ បដិបក្ខិបិត្វា – “តីណិ បិដកានិ សុត្តំ, វិនយោ បន ការណ”ន្តិ អាហ។ តតោ តំ ការណំ ទស្សេន្តោ ឥទំ សុត្តមាហរិ –

> “យេ ខោ ត្វំ, គោតមិ, ធម្មេ ជានេយ្យាសិ, ឥមេ ធម្មា សរាគាយ សំវត្តន្តិ នោ វិរាគាយ, សញ្ញោគាយ សំវត្តន្តិ នោ វិសញ្ញោគាយ, អាចយាយ សំវត្តន្តិ នោ អបចយាយ, មហិច្ឆតាយ សំវត្តន្តិ នោ អប្បិច្ឆតាយ, អសន្តុដ្ឋិយា សំវត្តន្តិ នោ សន្តុដ្ឋិយា, សង្គណិកាយ សំវត្តន្តិ នោ បវិវេកាយ, កោសជ្ជាយ សំវត្តន្តិ នោ វីរិយារម្ភាយ, ទុព្ភរតាយ សំវត្តន្តិ នោ សុភរតាយ។ ឯកំសេន, គោតមិ, ធារេយ្យាសិ – ‘នេសោ ធម្មោ, នេសោ វិនយោ, នេតំ សត្ថុសាសន’ន្តិ។ យេ ច ខោ ត្វំ, គោតមិ, ធម្មេ ជានេយ្យាសិ, ឥមេ ធម្មា វិរាគាយ សំវត្តន្តិ នោ សរាគាយ, វិសញ្ញោគាយ សំវត្តន្តិ នោ សញ្ញោគាយ, អបចយាយ សំវត្តន្តិ នោ អាចយាយ, អប្បិច្ឆតាយ សំវត្តន្តិ នោ មហិច្ឆតាយ, សន្តុដ្ឋិយា សំវត្តន្តិ នោ អសន្តុដ្ឋិយា, បវិវេកាយ សំវត្តន្តិ នោ សង្គណិកាយ , វីរិយារម្ភាយ សំវត្តន្តិ នោ កោសជ្ជាយ, សុភរតាយ សំវត្តន្តិ នោ ទុព្ភរតាយ។ ឯកំសេន, គោតមិ, ធារេយ្យាសិ – ‘ឯសោ ធម្មោ, ឯសោ វិនយោ, ឯតំ សត្ថុសាសន’ន្តិ” (អ. និ. ៨.៥៣)។

តស្មា **សុត្តេ**តិ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ ឱតារេតព្ពានិ។ **វិនយេ**តិ ឯតស្មិំ រាគាទិវិនយការណេ សំសន្ទេតព្ពានីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ **ន ចេវ សុត្តេ ឱសរន្តី**តិ សុត្តបដិបាដិយា កត្ថចិ អនាគន្ត្វា ឆល្លិំ ឧដ្ឋបេត្វា គុឡ្ហវេស្សន្តរ-គុឡ្ហឧម្មគ្គ-គុឡ្ហវិនយ-វេទល្លបិដកានំ អញ្ញតរតោ អាគតានិ បញ្ញាយន្តីតិ អត្ថោ។ ឯវំ អាគតានិ ហិ រាគាទិ

វិនយេ ច ន បញ្ញាយមានានិ ឆន្ទេតព្ពានិ ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ – “ឥតិ ហេតំ, ភិក្ខវេ, ឆន្ទេយ្យាថា”តិ។ ឯតេនុបាយេន សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ឥទំ , ភិក្ខវេ, ចតុត្ថំ មហាបទេសំ ធារេយ្យាថាតិ ឥទំ ចតុត្ថំ ធម្មស្ស បតិដ្ឋានោកាសំ ធារេយ្យាថ។

ឥមស្មឹ បន ឋានេ ឥមំ បកិណ្ណកំ វេទិតព្ពំ។ សុត្តេ ចត្តារោ មហាបទេសា, ខន្ធកេ ចត្តារោ មហាបទេសា, ចត្តារិ បញ្ហព្យាករណានិ, សុត្តំ, សុត្តានុលោមំ, អាចរិយវាទោ, អត្តនោមតិ, តិស្សោ សង្គីតិយោតិ។

តត្ថ – “អយំ ធម្មោ, អយំ វិនយោ”តិ ធម្មវិនិច្ឆយេ បត្តេ ឥមេ ចត្តារោ មហាបទេសា បមាណំ។ យំ ឯត្ថ សមេតិ តទេវ គហេតព្ពំ, ឥតរំ វិរវន្តស្សាបិ ន គហេតព្ពំ។

“ឥទំ កប្បតិ, ឥទំ ន កប្បតី”តិ កប្បិយាកប្បិយវិនិច្ឆយេ បត្តេ – “យំ, ភិក្ខវេ, មយា ឥទំ ន កប្បតីតិ អប្បដិក្ខិត្តំ, តំ ចេ អកប្បិយំ អនុលោមេតិ, កប្បិយំ បដិពាហតិ, តំ វោ ន កប្បតី”តិអាទិនា (មហាវ. ៣០៥) នយេន ខន្ធកេ វុត្តា ចត្តារោ មហាបទេសា បមាណំ។ តេសំ វិនិច្ឆយកថា **សមន្តបាសាទិកាយំ** វុត្តា។ តត្ថ វុត្តនយេន យំ កប្បិយំ អនុលោមេតិ, តទេវ កប្បិយំ, ឥតរំ អកប្បិយន្តិ ឯវំ សន្និដ្ឋានំ កាតព្ពំ។

ឯកំសព្យាករណីយោ បញ្ហោ, វិភជ្ជព្យាករណីយោ បញ្ហោ, បដិបុច្ឆាព្យាករណីយោ បញ្ហោ, ឋបនីយោ បញ្ហោតិ ឥមានិ **ចត្តារិ បញ្ហព្យាករណានិ** នាម។ តត្ថ “ចក្ខុំ អនិច្ច”ន្តិ បុដ្ឋេន – “អាម អនិច្ច”ន្តិ ឯកំសេនេវ ព្យាកាតព្ពំ។ ឯស នយោ សោតាទីសុ។ អយំ **ឯកំសព្យាករណីយោ** បញ្ហោ។ “អនិច្ចំ នាម ចក្ខុ”ន្តិ បុដ្ឋេន – “ន ចក្ខុមេវ, សោតម្បិ អនិច្ចំ ឃានម្បិ អនិច្ច”ន្តិ ឯវំ វិភជិត្វា ព្យាកាតព្ពំ។ អយំ **វិភជ្ជព្យាករណីយោ** បញ្ហោ។ “យថា ចក្ខុ តថា សោតំ, យថា សោតំ តថា ចក្ខុ”ន្តិ បុដ្ឋេន “កេនដ្ឋេន បុច្ឆសី”តិ បដិបុច្ឆិត្វា “ទស្សនដ្ឋេន បុច្ឆាមី”តិ វុត្តេ “ន ហី”តិ ព្យាកាតព្ពំ, “អនិច្ចដ្ឋេន បុច្ឆាមី”តិ វុត្តេ អាមាតិ ព្យាកាតព្ពំ។ អយំ **បដិបុច្ឆាព្យាករណីយោ** បញ្ហោ។ “តំ ជីវំ តំ សរីរ”ន្តិអាទីនិ បុដ្ឋេន បន “អព្យាកតមេតំ ភគវតា”តិ ឋបេតព្ពោ, ឯស បញ្ហោ ន ព្យាកាតព្ពោ។ អយំ **ឋបនីយោ** បញ្ហោ។ ឥតិ តេនាការេន បញ្ហេ សម្បត្តេ ឥមានិ ចត្តារិ បញ្ហព្យាករណានិ បមាណំ។ ឥមេសំ វសេន សោ បញ្ហោ ព្យាកាតព្ពោ។

សុត្តាទីសុ បន **សុត្តំ** នាម តិស្សោ សង្គីតិយោ អារុឡ្ហានិ តីណិ បិដកានិ។ **សុត្តានុលោមំ** នាម អនុលោមកប្បិយំ។ **អាចរិយវាទោ** នាម អដ្ឋកថា។ **អត្តនោមតិ** នាម នយគ្គាហេន អនុពុទ្ធិយា អត្តនោ បដិភានំ។ តត្ថ សុត្តំ អប្បដិពាហិយំ, តំ បដិពាហន្តេន ពុទ្ធោវ បដិពាហិតោ ហោតិ។ អនុលោមកប្បិយំ បន សុត្តេន សមេន្តមេវ គហេតព្ពំ, ន ឥតរំ។ អាចរិយវាទោបិ សុត្តេន សមេន្តោយេវ គហេតព្ពោ, ន ឥតរោ។ អត្តនោមតិ បន សព្ពទុព្ពលា, សាបិ សុត្តេន សមេន្តាយេវ គហេតព្ពា, ន ឥតរា។ បញ្ចសតិកា, សត្តសតិកា, សហស្សិកាតិ ឥមា បន **តិស្សោ សង្គីតិយោ។** សុត្តម្បិ តាសុ អាគតមេវ បមាណំ, ឥតរំ គារយ្ហសុត្តំ ន គហេតព្ពំ។ តត្ថ ឱតរន្តានិបិ ហិ បទព្យញ្ជនានិ ន ចេវ សុត្តេ ឱតរន្តិ, ន ច វិនយេ សន្ទិស្សន្តីតិ វេទិតព្ពានិ។

កម្មារបុត្តចុន្ទវត្ថុវណ្ណនា

១៨៩. កម្មារបុត្តស្សាតិ សុវណ្ណការបុត្តស្ស។ សោ កិរ អឌ្ឍោ មហាកុដុម្ពិកោ ភគវតោ បឋមទស្សនេនេវ សោតាបន្នោ ហុត្វា អត្តនោ អម្ពវនេ វិហារំ ការាបេត្វា និយ្យាតេសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – “អម្ពវនេ”តិ។

សូករមទ្ទវន្តិ នាតិតរុណស្ស នាតិជិណ្ណស្ស ឯកជេដ្ឋកសូករស្ស បវត្តមំសំ។ តំ កិរ មុទុ ចេវ សិនិទ្ធញ្ច ហោតិ, តំ បដិយាទាបេត្វា សាធុកំ បចាបេត្វាតិ អត្ថោ។ ឯកេ ភណន្តិ – “**សូករមទ្ទវ**ន្តិ បន មុទុឱទនស្ស បញ្ចគោរសយូសបាចនវិធានស្ស នាមេតំ, យថា គវបានំ នាម បាកនាម”ន្តិ។ កេចិ ភណន្តិ – “**សូករមទ្ទវំ** នាម រសាយនវិធិ, តំ បន រសាយនសត្ថេ អាគច្ឆតិ, តំ ចុន្ទេន – ‘ភគវតោ បរិនិព្ពានំ ន ភវេយ្យា’តិ រសាយនំ បដិយត្ត”ន្តិ។ តត្ថ បន ទ្វិសហស្សទីបបរិវារេសុ ចតូសុ មហាទីបេសុ ទេវតា ឱជំ បក្ខិបឹសុ។

នាហំ តន្តិ ឥមំ សីហនាទំ កិមត្ថំ នទតិ? បរូបវាទមោចនត្ថំ។ អត្តនា បរិភុត្តាវសេសំ នេវ ភិក្ខូនំ, ន មនុស្សានំ ទាតុំ អទាសិ, អាវាដេ និខណាបេត្វា វិនាសេសីតិ ហិ វត្តុកាមានំ ឥទំ សុត្វា វចនោកាសោ ន ភវិស្សតីតិ បរេសំ ឧបវាទមោចនត្ថំ សីហនាទំ នទតីតិ។

១៨០. ភុត្តស្ស ច សូករមទ្ទវេនាតិ ភុត្តស្ស ឧទបាទិ, ន បន ភុត្តបច្ចយា។ យទិ ហិ អភុត្តស្ស ឧប្បជ្ជិស្សថ, អតិខរោ ភវិស្សតិ។ សិនិទ្ធភោជនំ ភុត្តត្តា បនស្ស តនុវេទនា អហោសិ។ តេនេវ បទសា គន្តុំ អសក្ខិ។ **វិរេចមានោ**តិ អភិណ្ហំ បវត្តលោហិតវិរេចនោវ សមានោ ។ **អវោចា**តិ អត្តនា បត្តិតដ្ឋានេ បរិនិព្ពានត្ថាយ ឯវមាហ។ ឥមា បន ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ ឋបិតគាថាយោតិ វេទិតព្ពា។

បានីយាហរណវណ្ណនា

១៨១. ឥង្ឃាតិ ចោទនត្ថេ និបាតោ។ **អច្ឆោទកា**តិ បសន្នោទកា។ **សាតោទកា**តិ មធុរោទកា។ **សីតោទកា**តិ តនុសីតលសលិលា។ **សេតកា**តិ និក្កទ្ទមា។ **សុប្បតិត្ថា**តិ សុន្ទរតិត្ថា។

បុក្កុសមល្លបុត្តវត្ថុវណ្ណនា

១៨២. បុក្កុសោតិ តស្ស នាមំ។ **មល្លបុត្តោ**តិ មល្លរាជបុត្តោ។ មល្លា កិរ វារេន រជ្ជំ ការេន្តិ។ យាវ នេសំ វារោ ន បាបុណាតិ, តាវ វណិជ្ជំ ករោន្តិ។ អយម្បិ វណិជ្ជមេវ ករោន្តោ បញ្ច សកដសតានិ យោជាបេត្វា ធុរវាតេ វាយន្តេ បុរតោ គច្ឆតិ, បច្ឆា វាតេ វាយន្តេ សត្ថវាហំ បុរតោ បេសេត្វា សយំ បច្ឆា គច្ឆតិ។ តទា បន បច្ឆា វាតោ វាយិ, តស្មា ឯស បុរតោ សត្ថវាហំ បេសេត្វា សព្ពរតនយានេ និសីទិត្វា កុសិនារតោ និក្ខមិត្វា “បាវំ គមិស្សាមី”តិ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ តេន វុត្តំ – “កុសិនារាយ បាវំ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នោ ហោតី”តិ។

អាឡារោតិ តស្ស នាមំ។ ទីឃបិង្គលោ កិរេសោ, តេនស្ស អាឡារោតិ នាមំ អហោសិ។ **កាលាមោ**តិ គោត្តំ។ **យត្រ ហិ នាមា**តិ យោ នាម។ **នេវ ទក្ខតី**តិ ន អទ្ទស។ យត្រសទ្ទយុត្តត្តា បនេតំ អនាគតវសេន វុត្តំ។ ឯវរូបញ្ហិ ព្លទិសេសុ ឋានេសុ សទ្ទលក្ខណំ។

១៨៣. និច្ចរន្តីសូតិ វិចរន្តីសុ។ **អសនិយា ផលន្តិយា**តិ នវវិធាយ អសនិយា ភិជ្ជមានាយ វិយ មហារវំ រវន្តិយា។ នវវិធា ហិ អសនិយោ – អសញ្ញា, វិចក្កា, សតេរា, គគ្គរា, កបិសីសា, មច្ឆវិលោលិកា, កុក្កុដកា, ទណ្ឌមណិកា, សុក្ខាសនីតិ។ តត្ថ អសញ្ញា អសញ្ញំ ករោតិ។ វិចក្កា ឯកំ ចក្កំ ករោតិ។ សតេរា សតេរសទិសា ហុត្វា បតតិ។ គគ្គរា គគ្គរាយមានា បតតិ។ កបិសីសា ភមុកំ ឧក្ខិបេន្តោ មក្កដោ វិយ ហោតិ។ មច្ឆវិលោលិកា វិលោលិតមច្ឆោ វិយ ហោតិ។ កុក្កុដកា កុក្កុដសទិសា ហុត្វា បតតិ។ ទណ្ឌមណិកា នង្គលសទិសា ហុត្វា បតតិ។ សុក្ខាសនី បតិតដ្ឋានំ សមុគ្ឃាដេតិ។

ទេវេ វស្សន្តេតិ សុក្ខគជ្ជិតំ គជ្ជិត្វា អន្តរន្តរា វស្សន្តេ។ **អាតុមាយ**ន្តិ អាតុមំ និស្សាយ វិហរាមិ។ **ភុសាគារេ**តិ ខលសាលាយំ។ **ឯត្ថេសោ**តិ ឯតស្មិំ ការណេ ឯសោ មហាជនកាយោ សន្និបតិតោ។ **ក្វ អហោសី**តិ កុហិំ អហោសិ។ **សោ តំ ភន្តេ**តិ សោ ត្វំ ភន្តេ។

១៨៤. សិង្គីវណ្ណន្តិ សិង្គីសុវណ្ណវណ្ណំ។ **យុគមដ្ឋ**ន្តិ មដ្ឋយុគំ, សណ្ហសាដកយុគឡន្តិ អត្ថោ។ **ធារណីយ**ន្តិ អន្តរន្តរា មយា ធារេតព្ពំ, បរិទហិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ តំ កិរ សោ តថារូបេ ឆណទិវសេយេវ ធារេត្វា សេសកាលេ និក្ខិបតិ។ ឯវំ ឧត្តមំ មង្គលវត្ថយុគំ សន្ធាយាហ។ **អនុកម្បំ ឧបាទាយា**តិ មយិ អនុកម្បំ បដិច្ច។ **អច្ឆាទេហី**តិ ឧបចារវចនមេតំ – ឯកំ មយ្ហំ ទេហិ, ឯកំ អានន្ទស្សាតិ អត្ថោ។ កិំ បន ថេរោ តំ គណ្ហីតិ? អាម គណ្ហិ។ កស្មា? មត្ថកប្បត្តកិច្ចត្តា។ កិញ្ចាបិ ហេស ឯវរូបំ លាភំ បដិក្ខិបិត្វា ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ បដិបន្នោ។ តំ បនស្ស ឧបដ្ឋាកកិច្ចំ មត្ថកំ បត្តំ។ តស្មា អគ្គហេសិ។ យេ ចាបិ ឯវំ វទេយ្យុំ – “អនារាធកោ មញ្ញេ អានន្ទោ បញ្ចវីសតិ វស្សានិ ឧបដ្ឋហន្តេន ន កិញ្ចិ ភគវតោ សន្តិកា តេន លទ្ធបុព្ព”ន្តិ។ តេសំ វចនោកាសច្ឆេទនត្ថម្បិ អគ្គហេសិ។ អបិ ច ជានាតិ ភគវា – “អានន្ទោ គហេត្វាបិ អត្តនា ន ធារេស្សតិ, មយ្ហំយេវ បូជំ ករិស្សតិ។ មល្លបុត្តេន បន អានន្ទំ បូជេន្តេន សង្ឃោបិ បូជិតោ ភវិស្សតិ, ឯវមស្ស មហាបុញ្ញរាសិ ភវិស្សតី”តិ ថេរស្ស ឯកំ ទាបេសិ។ ថេរោបិ តេនេវ ការណេន អគ្គហេសីតិ។ **ធម្មិយា កថាយា**តិ វត្ថានុមោទនកថាយ។

១៨៥. ភគវតោ កាយំ ឧបនាមិតន្តិ និវាសនបារុបនវសេន អល្លីយាបិតំ។ ភគវាបិ តតោ ឯកំ និវាសេសិ, ឯកំ បារុបិ។ **ហតច្ចិកំ វិយា**តិ យថា ហតច្ចិកោ អង្គារោ អន្តន្តេនេវ ជោតតិ, ពហិ បនស្ស បភា នត្ថិ, ឯវំ ពហិ បដិច្ឆន្នប្បភំ ហុត្វា ខាយតីតិ អត្ថោ។

ឥមេសុ ខោ, អានន្ទ, ទ្វីសុបិ កាលេសូតិ កស្មា ឥមេសុ ទ្វីសុ កាលេសុ ឯវំ ហោតិ? អាហារវិសេសេន ចេវ ពលវសោមនស្សេន ច។ ឯតេសុ ហិ ទ្វីសុ កាលេសុ សកលចក្កវាឡេ ទេវតា អាហារេ ឱជំ បក្ខិបន្តិ, តំ បណីត

ភោជនំ កុច្ឆិ បវិសិត្វា បសន្នរូបំ សមុដ្ឋាបេតិ។ អាហារសមុដ្ឋានរូបស្ស បសន្នត្តា មនច្ឆដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ អតិវិយ វិរោចន្តិ។ សម្ពោធិទិវសេ ចស្ស – “អនេកកប្បកោដិសតសហស្សសញ្ចិតោ វត មេ កិលេសរាសិ អជ្ជ បហីនោ”តិ អាវជ្ជេន្តស្ស ពលវសោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ, ចិត្តំ បសីទតិ, ចិត្តេ បសន្នេ លោហិតំ បសីទតិ, លោហិតេ បសន្នេ មនច្ឆដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ អតិវិយ វិរោចន្តិ។ បរិនិព្ពានទិវសេបិ – “អជ្ជ, ទានាហំ, អនេកេហិ ពុទ្ធសតសហស្សេហិ បវិដ្ឋំ **អមតមហានិព្ពានំ** នាម នគរំ បវិសិស្សាមី”តិ អាវជ្ជេន្តស្ស ពលវសោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ, ចិត្តំ បសីទតិ, ចិត្តេ បសន្នេ លោហិតំ បសីទតិ, លោហិតេ បសន្នេ មនច្ឆដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ អតិវិយ វិរោចន្តិ។ ឥតិ អាហារវិសេសេន ចេវ ពលវសោមនស្សេន ច ឥមេសុ ទ្វីសុ កាលេសុ ឯវំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ **ឧបវត្តនេ**តិ បាចីនតោ និវត្តនសាលវនេ។ **អន្តរេន យមកសាលាន**ន្តិ យមកសាលរុក្ខានំ មជ្ឈេ។

សិង្គីវណ្ណន្តិ គាថា សង្គីតិកាលេ ឋបិតា។

១៨៦. នទ្ធត្វា ច បិវិត្វា ចាតិ ឯត្ថ តទា កិរ ភគវតិ នហាយន្តេ អន្តោនទិយំ មច្ឆកច្ឆបា ច ឧភតោតីរវេសុវនសណ្ឌោ ច សព្ពំ សុវណ្ណវណ្ណមេវ ហោតិ។ **អម្ពវន**ន្តិ តស្សាយេវ នទិយា តីរេ អម្ពវនំ។ **អាយស្មន្តំ ចុន្ទក**ន្តិ តស្មិំ កិរ ខណេ អានន្ទត្ថេរោ ឧទកសាដកំ បីឡេន្តោ ឱហីយិ, ចុន្ទត្ថេរោ សមីបេ អហោសិ។ តំ ភគវា អាមន្តេសិ។

គន្ត្វាន ពុទ្ធោ នទិកំ កកុធន្តិ ឥមាបិ គាថា សង្គីតិកាលេយេវ ឋបិតា។ តត្ថ **បវត្តា ភគវា ឥធ ធម្មេ**តិ ភគវា ឥធ សាសនេ ធម្មេ បវត្តា, ចតុរាសីតិ ធម្មក្ខន្ធសហស្សានិ បវត្តានីតិ អត្ថោ។ **បមុខេ និសីទី**តិ សត្ថុ បុរតោវ និសីទិ។ ឯត្តាវតា ច ថេរោ អនុប្បត្តោ។ ឯវំ អនុប្បត្តំ អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ។

១៨៧. អលាភាតិ យេ អញ្ញេសំ ទានានិសំសសង្ខាតា លាភា ហោន្តិ, តេ អលាភា។ **ទុល្លទ្ធ**ន្តិ បុញ្ញវិសេសេន លទ្ធម្បិ មនុស្សត្តំ ទុល្លទ្ធំ។ **យស្ស តេ**តិ យស្ស តវ។ ឧត្តណ្ឌុលំ វា អតិកិលិន្នំ វា កោ ជានាតិ, កីទិសម្បិ បច្ឆិមំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា តថាគតោ បរិនិព្ពុតោ, អទ្ធា តេ យំ វា តំ វា ទិន្នំ ភវិស្សតីតិ។ **លាភា**តិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកទានានិសំសសង្ខាតា លាភា។ **សុលទ្ធ**ន្តិ តុយ្ហំ មនុស្សត្តំ សុលទ្ធំ។ **សមសមផលា**តិ សព្ពាការេន សមានផលា។

ននុ ច យំ សុជាតាយ ទិន្នំ បិណ្ឌបាតំ ភុញ្ជិត្វា តថាគតោ អភិសម្ពុទ្ធោ, សោ សរាគសទោសសមោហកាលេ បរិភុត្តោ, អយំ បន ចុន្ទេន ទិន្នោ វីតរាគវីតទោសវីតមោហកាលេ បរិភុត្តោ, កស្មា ឯតេ សមផលាតិ? បរិនិព្ពានសមតាយ ច សមាបត្តិសមតាយ ច អនុស្សរណសមតាយ ច។ ភគវា ហិ សុជាតាយ ទិន្នំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា សឧបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពុតោ, ចុន្ទេន ទិន្នំ បរិភុញ្ជិត្វា អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពុតោតិ ឯវំ **បរិនិព្ពានសមតាយ**បិ សមផលា។ អភិសម្ពុជ្ឈនទិវសេ ច ចតុវីសតិកោដិសតសហស្សសង្ខ្យា សមាបត្តិយោ សមាបជ្ជិ, បរិនិព្ពានទិវសេបិ សព្ពា តា សមាបជ្ជីតិ ឯវំ **សមាបត្តិសមតាយបិ** សមផលា។ សុជាតា ច អបរភាគេ អស្សោសិ – “ន កិរេសា រុក្ខទេវតា, ពោធិសត្តោ កិរេស, តំ កិរ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុទ្ធោ , សត្តសត្តាហំ កិរស្ស តេន យាបនំ អហោសី”តិ។ តស្សា ឥទំ សុត្វា – “លាភា វត មេ”តិ អនុស្សរន្តិយា ពលវបីតិសោមនស្សំ ឧទបាទិ។ ចុន្ទស្សាបិ អបរភាគេ – “អវសានបិណ្ឌបាតោ កិរ មយា ទិន្នោ, ធម្មសីសំ កិរ មេ គហិតំ, មយ្ហំ កិរ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា សត្ថា អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពុតោ”តិ សុត្វា “លាភា វត មេ”តិ អនុស្សរតោ ពលវសោមនស្សំ ឧទបាទីតិ ឯវំ **អនុស្សរណសមតាយ**បិ សមផលាតិ វេទិតព្ពា។

យសសំវត្តនិកន្តិ បរិវារសំវត្តនិកំ។ **អាធិបតេយ្យសំវត្តនិក**ន្តិ ជេដ្ឋកភាវសំវត្តនិកំ។

សំយមតោតិ សីលសំយមេន សំយមន្តស្ស, សំវរេ ឋិតស្សាតិ អត្ថោ។ **វេរំ ន ចីយតី**តិ បញ្ចវិធំ វេរំ ន វឌ្ឍតិ។ **កុសលោ ច ជហាតិ បាបក**ន្តិ កុសលោ បន ញាណសម្បន្នោ អរិយមគ្គេន អនវសេសំ បាបកំ លាមកំ អកុសលំ ជហាតិ។ **រាគទោសមោហក្ខយា ស និព្ពុតោ**តិ សោ ឥមំ បាបកំ ជហិត្វា រាគាទីនំ ខយា កិលេសនិព្ពានេន និព្ពុតោតិ។ ឥតិ ចុន្ទស្ស ច ទក្ខិណំ, អត្តនោ ច ទក្ខិណេយ្យសម្បត្តិំ សម្បស្សមានោ ឧទានំ ឧទានេសីតិ។

ចតុត្ថភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

យមកសាលាវណ្ណនា

១៩៨. មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិន្តិ តទា ភិក្ខូនំ គណនបរិច្ឆេទោ នត្ថិ។ វេឡុវគាមេ វេទនាវិក្ខម្ភនតោ បដ្ឋាយ ហិ – “ន ចិរេន ភគវា បរិនិព្ពាយិស្សតី”តិ សុត្វា តតោ តតោ អាគតេសុ ភិក្ខូសុ ឯកភិក្ខុបិ បក្កន្តោ នាម នត្ថិ។ តស្មា គណនវីតិវត្តោ សង្ឃោ អហោសិ។ **ឧបវត្តនំ មល្លានំ សាលវន**ន្តិ យថេវ ហិ កលម្ពនទីតីរតោ រាជមាតុវិហារទ្វារេន ថូបារាមំ គន្តព្ពំ ហោតិ, ឯវំ ហិរញ្ញវតិយា បារិមតីរតោ សាលវនុយ្យានំ, យថា អនុរាធបុរស្ស ថូបារាមោ, ឯវំ តំ កុសិនារាយំ ហោតិ។ យថា ថូបារាមតោ ទក្ខិណទ្វារេន នគរំ បវិសនមគ្គោ បាចីនមុខោ គន្ត្វា ឧត្តរេន និវត្តោ, ឯវំ ឧយ្យានតោ សាលវនំ បាចីនមុខំ គន្ត្វា ឧត្តរេន និវត្តំ។ តស្មា តំ – “ឧបវត្តន”ន្តិ វុច្ចតិ។ **អន្តរេន យមកសាលានំ ឧត្តរសីសក**ន្តិ តស្ស កិរ មញ្ចកស្ស ឯកា សាលបន្តិ សីសភាគេ ហោតិ, ឯកា បាទភាគេ។ តត្រាបិ ឯកោ តរុណសាលោ សីសភាគស្ស អាសន្នោ ហោតិ, ឯកោ បាទភាគស្ស។ អបិ ច **យមកសាលា** នាម មូលខន្ធវិដបបត្តេហិ អញ្ញមញ្ញំ សំសិព្ពិត្វា ឋិតសាលាតិ វុត្តំ។ **មញ្ចកំ បញ្ញបេហី**តិ តស្មឹ កិរ ឧយ្យានេ រាជកុលស្ស សយនមញ្ចោ អត្ថិ, តំ សន្ធាយ បញ្ញបេហីតិ អាហ។ ថេរោបិ តំយេវ បញ្ញបេត្វា អទាសិ។

កិលន្តោស្មិ, អានន្ទ, និបជ្ជិស្សាមីតិ តថាគតស្ស ហិ –

> “គោចរិ កឡាបោ គង្គេយ្យោ, បិង្គលោ បព្ពតេយ្យកោ;
> ហេមវតោ ច តម្ពោ ច, មន្ទាកិនិ ឧបោសថោ;
> ឆទ្ទន្តោយេវ ទសមោ, ឯតេ នាគានមុត្តមា”តិ។ –

ឯត្ថ យំ ទសន្នំ គោចរិសង្ខាតានំ បកតិហត្ថីនំ ពលំ, តំ ឯកស្ស កឡាបស្សាតិ។ ឯវំ ទសគុណវឌ្ឍិតាយ គណនាយ បកតិហត្ថីនំ កោដិសហស្សពលប្បមាណំ ពលំ, តំ សព្ពម្បិ ចុន្ទស្ស បិណ្ឌបាតំ បរិភុត្តកាលតោ បដ្ឋាយ ចង្កវារេ បក្ខិត្តឧទកំ វិយ បរិក្ខយំ គតំ។ បាវានគរតោ តីណិ គាវុតានិ កុសិនារានគរំ, ឯតស្មឹ អន្តរេ បញ្ចវីសតិយា ឋានេសុ និសីទិត្វា មហតា ឧស្សាហេន អាគច្ឆន្តោបិ សូរិយស្ស អត្ថង្គមិតវេលាយំ សញ្ញាសមយេ ភគវា សាលវនំ បវិដ្ឋោ។ ឯវំ រោគោ សព្ពំ អារោគ្យំ មទ្ទន្តោ អាគច្ឆតិ។ ឯតមត្ថំ ទស្សេន្តោ វិយ សព្ពលោកស្ស សំវេគករំ វាចំ ភាសន្តោ – “កិលន្តោស្មិ, អានន្ទ, និបជ្ជិស្សាមី”តិ អាហ។

កស្មា បន ភគវា ឯវំ មហន្តេន ឧស្សាហេន ឥធាគតោ, កឹ អញ្ញត្ថ ន សក្កា បរិនិព្ពាយិតុន្តិ? បរិនិព្ពាយិតុំ នាម ន កត្ថចិ ន សក្កា, តីហិ បន ការណេហិ ឥធាគតោ, ឥទញ្ហិ ភគវា ឯវំ បស្សតិ – “មយិ អញ្ញត្ថ បរិនិព្ពាយន្តេ មហាសុទស្សនសុត្តស្ស អត្ថុប្បត្តិ ន ភវិស្សតិ, កុសិនារាយំ បន បរិនិព្ពាយន្តេ យមហំ ទេវលោកេ អនុភវិតព្ពំ សម្បត្តឹ មនុស្សលោកេយេវ អនុភវឹ, តំ ទ្វីហិ ភាណវារេហិ មណ្ឌេត្វា ទេសេស្សាមិ, តំ មេ សុត្វា ពហូ ជនា កុសលំ កាតព្ពំ មញ្ញិស្សន្តី”តិ។

អបរម្បិ បស្សតិ – “មំ អញ្ញត្ថ បរិនិព្ពាយន្តំ សុភទ្ទោ ន បស្សិស្សតិ, សោ ច ពុទ្ធវេនេយ្យោ , ន សាវកវេនេយ្យោ; ន តំ សាវកា វិនេតុំ សក្កោន្តិ។ កុសិនារាយំ បរិនិព្ពាយន្តំ បន មំ សោ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិស្សតិ, បញ្ហាវិស្សជ្ជនបរិយោសានេ ច សរណេសុ បតិដ្ឋាយ មម សន្តិកេ បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច លភិត្វា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា មយិ ធរមានេយេវ អរហត្តំ បត្វា បច្ឆិមសាវកោ ភវិស្សតី”តិ។

អបរម្បិ បស្សតិ – “មយិ អញ្ញត្ថ បរិនិព្ពាយន្តេ ធាតុភាជនីយេ មហាកលហោ ភវិស្សតិ, លោហិតំ នទី វិយ សន្ទិស្សតិ។ កុសិនារាយំ បរិនិព្ពុតេ ទោណព្រាហ្មណោ តំ វិវាទំ វូបសមេត្វា ធាតុយោ វិភជិស្សតី”តិ។ ឥមេហិ តីហិ ការណេហិ ភគវា ឯវំ មហន្តេន ឧស្សាហេន ឥធាគតោតិ វេទិតព្ពោ។

សីហសេយ្យន្តិ ឯត្ថ កាមភោគីសេយ្យា, បេតសេយ្យា, សីហសេយ្យា, តថាគតសេយ្យាតិ ចតស្សោ សេយ្យា។

តត្ថ – “យេភុយ្យេន, ភិក្ខវេ, កាមភោគី សត្តា វាមេន បស្សេន សេន្តី”តិ អយំ **កាមភោគីសេយ្យា។** តេសុ ហិ យេភុយ្យេន ទក្ខិណេន បស្សេន សយន្តា នាម នត្ថិ។

“យេភុយ្យេន, ភិក្ខវេ, បេតា ឧត្តានា សេន្តី”តិ អយំ **បេតសេយ្យា។** អប្បមំសលោហិតត្តា ហិ បេតា អដ្ឋិសង្ឃាដជដិតា ឯកេន បស្សេន សយិតុំ ន សក្កោន្តិ, ឧត្តានាវ សេន្តិ។

“សីហោ, ភិក្ខវេ, មិគរាជា ទក្ខិណេន បស្សេន សេយ្យំ កប្បេតិ…បេ… អត្តមនោ ហោតី”តិ (អ. និ. ៤.២៤៦) អយំ **សីហសេយ្យា។** តេជុស្សទត្តា ហិ សីហោ មិគរាជា ទ្វេ បុរិមបាទេ ឯកស្មឹ ឋានេ, បច្ឆិមបាទេ ឯកស្មឹ ឋានេ ឋបេត្វា នង្គុដ្ឋំ អន្តរសត្ថិម្ហិ បក្ខិបិត្វា បុរិមបាទបច្ឆិមបាទនង្គុដ្ឋានំ ឋិតោកាសំ សល្លក្ខេត្វា ទ្វិន្នំ

បុរិមបាទានំ មត្ថកេ សីសំ ឋបេត្វា សយតិ។ ទិវសំ សយិត្វាបិ បពុជ្ឈមានោ ន ឧត្រសន្តោ បពុជ្ឈតិ, សីសំ បន ឧក្ខិបិត្វា បុរិមបាទានំ ឋិតោកាសំ សល្លក្ខេតិ។ សចេ កិញ្ចិ ឋានំ វិជហិត្វា ឋិតំ ហោតិ – “ន យិទំ តុយ្ហំ ជាតិយា សូរភាវស្ស ច អនុរូប”ន្តិ អនត្តមនោ ហុត្វា តត្ថេវ សយតិ, ន គោចរាយ បក្កមតិ។ អវិជហិត្វា ឋិតេ បន – “តុយ្ហំ ជាតិយា ច សូរភាវស្ស ច អនុរូបមិទ”ន្តិ ហដ្ឋតុដ្ឋោ ឧដ្ឋាយ សីហវិជម្ភិតំ វិជម្ភិត្វា កេសរភារំ វិធុនិត្វា តិក្ខត្តុំ សីហនាទំ នទិត្វា គោចរាយ បក្កមតិ។

“ចតុត្ថជ្ឈានសេយ្យា បន **តថាគតស្ស សេយ្យា**តិ វុច្ចតិ” (អ. និ. ៤.២៤៦)។ តាសុ ឥធ សីហសេយ្យា អាគតា។ អយញ្ហិ តេជុស្សទឥរិយាបថត្តា ឧត្តមសេយ្យា នាម។

បាទេ បាទន្តិ ទក្ខិណបាទេ វាមបាទំ។ **អច្ចាធាយា**តិ អតិអាធាយ, ឦសកំ អតិក្កម្ម ឋបេត្វា។ គោប្ផកេន ហិ គោប្ផកេ, ជាណុនា វា ជាណុម្ហិ សង្ឃដ្ដិយមានេ អភិណ្ហំ វេទនា ឧប្បជ្ជតិ, ចិត្តំ ឯកគ្គំ ន ហោតិ, សេយ្យា អផាសុកា ហោតិ។ យថា បន ន សង្ឃដ្ដេតិ, ឯវំ អតិក្កម្ម ឋបិតេ វេទនា នុប្បជ្ជតិ, ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ, សេយ្យា ផាសុ ហោតិ។ តស្មា ឯវំ និបជ្ជិ។ អនុដ្ឋានសេយ្យំ ឧបគតត្តា បនេត្ថ – “ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិ ករិត្វា”តិ ន វុត្តំ។ កាយវសេន ចេត្ថ អនុដ្ឋានំ វេទិតព្ពំ, និទ្ទាវសេន បន តំ រត្តឹ ភគវតោ ភវង្គស្ស ឱកាសោយេវ នាហោសិ។ បឋមយាមស្មិញ្ហិ មល្លានំ ធម្មទេសនា អហោសិ, មជ្ឈិមយាមេ សុភទ្ទស្ស បច្ឆិមយាមេ ភិក្ខុសង្ឃំ ឱវទិ, ពលវបច្ចូសេ បរិនិព្ពាយិ។

សព្ពផាលិផុល្លាតិ សព្ពេ សមន្តតោ បុប្ផិតា មូលតោ បដ្ឋាយ យាវ អគ្គា ឯកច្ឆន្នា អហេសុំ, ន កេវលញ្ច យមកសាលាយេវ, សព្ពេបិ រុក្ខា សព្ពបាលិផុល្លាវ អហេសុំ។ ន កេវលញ្ហិ តស្មឹយេវ ឧយ្យានេ, សកលញ្ហិបិ ទសសហស្សចក្កវាឡេ បុប្ផូបគា បុប្ផំ គណ្ហឹសុ, ផលូបគា ផលំ គណ្ហឹសុ, សព្ពរុក្ខានំ ខន្ធេសុ ខន្ធបទុមានិ, សាខាសុ សាខាបទុមានិ, វល្លីសុ វល្លិបទុមានិ, អាកាសេសុ អាកាសបទុមានិ បថវីតលំ ភិន្ទិត្វា ទណ្ឌបទុមានិ បុប្ផឹសុ។ សព្ពោ មហាសមុទ្ទោ បញ្ចវណ្ណបទុមសញ្ឆន្នោ អហោសិ។ តិយោជនសហស្សវិត្ថតោ ហិមវា យនពទ្ធមោរបិញ្ឆកលាបោ វិយ, និរន្តរំ មាលាទាមគវច្ឆិកោ វិយ, សុដ្ឋុ បីឡេត្វា អាពទ្ធបុប្ផវដំសកោ វិយ, សុបូរិតំ បុប្ផចង្កោដកំ វិយ ច អតិរមណីយោ អហោសិ។

តេ តថាគតស្ស សរីរំ ឱកិរន្តីតិ តេ យមកសាលា ភុម្មទេវតាហិ សញ្ចាលិតខន្ធសាខវិដបា តថាគតស្ស សរីរំ អវកិរន្តិ, សរីរស្ស ឧបរិ បុប្ផានិ វិកិរន្តីតិ អត្ថោ។ **អជ្ឈោកិរន្តី**តិ អជ្ឈោត្ថរន្តា វិយ កិរន្តិ។ **អភិប្បកិរន្តី**តិ អភិណ្ហំ បុនប្បុនំ បកិរន្តិយេវ។ **ទិព្ពានី**តិ ទេវលោកេ នន្ទបោក្ខរណីសម្ភវានិ, តានិ ហោន្តិ សុវណ្ណវណ្ណានិ បណ្ណច្ឆត្តប្បមាណបត្តានិ, មហាតុម្ពមត្តំ រេណុំ គណ្ហន្តិ។ ន កេវលញ្ច មន្ទារវបុប្ផានេវ, អញ្ញានិបិ បន ទិព្ពានិ បារិច្ឆត្តកកោវិឡារបុប្ផាទីនិ សុវណ្ណចង្កោដកានិ បូរេត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយម្បិ តិទសបុរេបិ ព្រហ្មលោកេបិ ឋិតាហិ ទេវតាហិ បវិដ្ឋានិ, អន្តលិក្ខា បតន្តិ។ **តថាគតស្ស សរីរ**ន្តិ អន្តរា អវិកិណ្ណានេវ អាគន្ត្វា បត្តកិញ្ជក្ខរេណុចុណ្ណេហិ តថាគតស្ស សរីរមេវ ឱកិរន្តិ។

ទិព្ពានិបិ ចន្ទនចុណ្ណានីតិ ទេវតានំ ឧបកប្បនចន្ទនចុណ្ណានិ។ ន កេវលញ្ច ទេវតានំយេវ, នាគសុបណ្ណមនុស្សានម្បិ ឧបកប្បនចន្ទនចុណ្ណានិ។ ន កេវលញ្ច ចន្ទនចុណ្ណានេវ, កាឡានុសារិកលោហិតចន្ទនាទិសព្ពទិព្ពគន្ធជាលចុណ្ណានិ, ហរិតាលអញ្ជនសុវណ្ណរជតចុណ្ណានិ សព្ពទិព្ពគន្ធវាសវិកតិយោ សុវណ្ណរជតាទិសមុគ្គេ បូរេត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិអាទីសុ ឋិតាហិ ទេវតាហិ បវិដ្ឋានិ អន្តរា អវិប្បកិរិត្វា តថាគតស្សេវ សរីរំ ឱកិរន្តិ។

ទិព្ពានិបិ តូរិយានីតិ ទេវតានំ ឧបកប្បនតូរិយានិ។ ន កេវលញ្ច តានិយេវ, សព្ពានិបិ តន្តិពទ្ធចម្មបរិយោនទ្ធយនសុសិរភេទានិ ទសសហស្សចក្កវាឡេសុ ទេវនាគសុបណ្ណមនុស្សានំ តូរិយានិ ឯកចក្កវាឡេ សន្និបតិត្វា អន្តលិក្ខេ វជ្ជន្តីតិ វេទិតព្ពានិ។

ទិព្ពានិបិ សង្គីតានីតិ វរុណវារណទេវតា កិរ នាមេតា ទីឃាយុកា ទេវតា – “មហាបុរិសោ មនុស្សបថេ និព្ពត្តិត្វា ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ សុត្វា “បដិសន្ធិគ្គហណទិវសេ នំ គហេត្វា គមិស្សាមា”តិ មាលំ គន្ថេតុមារភឹសុ។ តា គន្ថមានាវ – “មហាបុរិសោ មាតុកុច្ឆិយំ និព្ពត្តោ”តិ សុត្វា “តុម្ហេ កស្ស គន្ថថា”តិ វុត្តា “ន តាវ និដ្ឋាតិ, កុច្ឆិតោ និក្ខមនទិវសេ គណ្ហិត្វា គមិស្សាមា”តិ អាហំសុ។ បុនបិ “និក្ខន្តោ”តិ សុត្វា “មហាភិនិក្ខមនទិវសេ គមិស្សាមា”តិ។ ឯកូនតឹសវស្សានិ យរេ វសិត្វា “អជ្ជ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោ”តិបិ សុត្វា “អភិសម្ពោធិទិវសេ គមិស្សាមា”តិ។ ឆព្ពស្សានិ បធានំ កត្វា “អជ្ជ អភិសម្ពុទ្ធោ”តិបិ សុត្វា “ធម្មចក្កប្បវត្តនទិវសេ គមិស្សាមា”តិ។ “សត្តសត្តាហានិ ពោធិមណ្ឌេ វីតិនាមេត្វា ឥសិបតនំ គន្ត្វា ធម្មចក្កំ បវត្តិត”ន្តិបិ សុត្វា “យមកបាដិហារិយទិវសេ គមិស្សាមា”តិ។ “អជ្ជ យមកបាដិហារិយំ ករី”តិបិ សុត្វា “ទេវោរោហណទិវសេ គ

មិស្សាមា”តិ។ “អជ្ជ ទេវោរោហណំ ករី”តិបិ សុត្វា “អាយុសង្ខារោស្សជ្ជនេ គមិស្សាមា”តិ។ “អជ្ជ អាយុសង្ខារំ ឱស្សជី”តិបិ សុត្វា “ន តាវ និដ្ឋាតិ, បរិនិព្វានទិវសេ គមិស្សាមា”តិ។ “អជ្ជ ភគវា យមកសាលានមន្តរេ ទក្ខិណេន បស្សេន សតោ សម្បជានោ សីហសេយ្យំ ឧបគតោ ពលវបច្ចូសសមយេ បរិនិព្វាយិស្សតិ។ តុម្ហេ កស្ស គន្ធថា”តិ សុត្វា បន – “កិន្នាមេតំ, ‘អជ្ជេវ មាតុកុច្ឆិយំ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, អជ្ជេវ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ, អជ្ជេវ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិ, អជ្ជេវ ពុទ្ធោ អហោសិ, អជ្ជេវ ធម្មចក្កំ បវត្តយិ, អជ្ជេវ យមកបាដិហារិយំ អកាសិ, អជ្ជេវ ទេវលោកា ឱតិណ្ណោ, អជ្ជេវ អាយុសង្ខារំ ឱស្សជិ, អជ្ជេវ កិរ បរិនិព្វាយិស្សតី’តិ។ ននុ នាម ទុតិយទិវសេ យាគុបានកាលមត្តម្បិ ឋាតព្ពំ អស្ស។ ទស បារមិយោ បូរេត្វា ពុទ្ធត្តំ បត្តស្ស នាម អននុច្ឆវិកមេត”ន្តិ អបរិនិដ្ឋិតាវ មាលាយោ គហេត្វា អាគម្ម អន្តោ ចក្កវាឡេ ឱកាសំ អលភមានា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ លម្ពិត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយាវ អាធាវន្តិយោ ហត្ថេន ហត្ថំ គីវាយ គីវំ គហេត្វា គីណិ រតនានិ អារព្ភ ទ្វត្តឹស មហាបុរិសលក្ខណានិ ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ ទស បារមិយោ អឌ្ឍឆដ្ឋានិ ជាតកសតានិ ចុទ្ទស ពុទ្ធញាណានិ អារព្ភ គាយិត្វា តស្ស តស្ស អវសានេ “មហាយសោ, មហាយសោ”តិ វទន្តិ។ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ – “ទិព្វានិបិ សង្គីតានិ អន្តលិក្ខេ វត្តន្តិ តថាគតស្ស បូជាយា”តិ។

១៩៨. ភគវា បន យមកសាលានំ អន្តរា ទក្ខិណេន បស្សេន និបន្នោយេវ បថវីតលគោ យាវ ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយា, ចក្កវាឡមុខវដ្ដិតោ ច យាវ ព្រហ្មលោកា សន្និបតិតាយ បរិសាយ មហន្តំ ឧស្សាហំ ទិស្វា អាយស្មតោ អានន្ទស្ស អារោចេសិ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ…បេ…. តថាគតស្ស បូជាយា”តិ។ ឯវំ មហាសក្ការំ ទស្សេត្វា តេនាបិ អត្តនោ អសក្កតភាវមេវ ទស្សេន្តោ **ន ខោ, អានន្ទ, ឯត្តាវតា**តិអាទិមាហ។

ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “អានន្ទ, មយា ទីបង្ករបាទមូលេ និបន្នេន អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា អភិនីហារំ ករោន្តេន ន មាលាគន្ធតូរិយសង្គីតានំ អត្ថាយ អភិនីហារោ កតោ, ន ឯតទត្ថាយ បារមិយោ បូរិតា។ តស្មា ន ខោ អហំ ឯតាយ បូជាយ បូជិតោ នាម ហោមី”តិ។

កស្មា បន ភគវា អញ្ញត្ថ ឯកំ ឧមាបុប្ផមត្តម្បិ គហេត្វា ពុទ្ធគុណេ អាវជ្ជេត្វា កតាយ បូជាយ ពុទ្ធញាណេនាបិ អបរិច្ឆិន្នំ វិបាកំ វណ្ណេត្វា ឥធ ឯវំ មហន្តំ បូជំ បដិក្ខិបតីតិ? បរិសានុគ្គហេន ចេវ សាសនស្ស ច ចិរដ្ឋិតិកាមតាយ។ សចេ ហិ ភគវា ឯវំ ន បដិក្ខិបេយ្យ, អនាគតេ សីលស្ស អាគតដ្ឋានេ សីលំ ន បរិបូរេស្សន្តិ, សមាធិស្ស អាគតដ្ឋានេ សមាធឹ ន បរិបូរេស្សន្តិ, វិបស្សនាយ អាគតដ្ឋានេ វិបស្សនាគព្ភំ ន គាហាបេស្សន្តិ។ ឧបដ្ឋាកេ សមាទបេត្វា បូជំយេវ ការេន្តា វិហរិស្សន្តិ។ អាមិសបូជា ច នាមេសា សាសនំ ឯកទិវសម្បិ ឯកយាគុបានកាលមត្តម្បិ សន្ធារេតុំ ន សក្កោតិ។ មហាវិហារសទិសញ្ហិ វិហារសហស្សំ មហាចេតិយសទិសញ្ច ចេតិយសហស្សម្បិ សាសនំ ធារេតុំ ន សក្កោន្តិ។ យេន កម្មំ កតំ, តស្សេវ ហោតិ។ សម្មាបដិបត្តិ បន តថាគតស្ស អនុច្ឆវិកា បូជា។ សា ហិ តេន បត្ថិតា ចេវ, សក្កោតិ សាសនញ្ច សន្ធារេតុំ, តស្មា តំ ទស្សេន្តោ **យោ ខោ អានន្ទា**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ**តិ នវវិធស្ស លោកុត្តរធម្មស្ស អនុធម្មំ បុព្ពភាគបដិបទំ បដិបន្នោ ។ សាយេវ បន បដិបទា អនុច្ឆវិកត្តា “សាមីចី”តិ វុច្ចតិ។ តំ សាមីចឹ បដិបន្នោតិ **សាមីចិប្បដិបន្នោ។** តមេវ បុព្ពភាគបដិបទាសង្ខាតំ អនុធម្មំ ចរតិ បូរេតីតិ **អនុធម្មចារី។**

បុព្ពភាគបដិបទាតិ ច សីលំ អាចារបញ្ញត្តិ ធុតង្គសមាទានំ យាវ គោត្រភុតោ សម្មាបដិបទា វេទិតព្ពា។ តស្មា យោ ភិក្ខុ ឆសុ អគារវេសុ បតិដ្ឋាយ បញ្ញត្តិំ អតិក្កមតិ, អនេសនាយ ជីវិកំ កប្បេតិ, អយំ ន ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ។ យោ បន សព្ពំ អត្តនោ បញ្ញត្តំ សិក្ខាបទំ ជិនវេលំ ជិនមរិយាទំ ជិនកាឡសុត្តំ អណុមត្តម្បិ ន វីតិក្កមតិ, អយំ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ នាម។ ភិក្ខុនិយាបិ ឯសេវ នយោ។ យោ ឧបាសកោ បញ្ចវេរានិ ទស អកុសលកម្មបថេ សមាទាយ វត្តតិ អប្បេតិ, អយំ ន ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ។ យោ បន តីសុ សរណេសុ, បញ្ចសុបិ សីលេសុ, ទសសុ សីលេសុ បរិបូរការី ហោតិ, មាសស្ស អដ្ឋ ឧបោសថេ ករោតិ, ទានំ ទេតិ, គន្ធបូជំ មាលាបូជំ ករោតិ, មាតរំ បិតរំ ឧបដ្ឋាតិ, ធម្មិកេ សមណព្រាហ្មណេ ឧបដ្ឋាតិ, អយំ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ នាម។ ឧបាសិកាយបិ ឯសេវ នយោ។

បរមាយ បូជាយាតិ ឧត្តមាយ បូជាយ។ អយញ្ហិ និរាមិសបូជា នាម សក្កោតិ មម សាសនំ សន្ធារេតុំ។ យាវ ហិ ឥមា ចតស្សោ បរិសា មំ ឥមាយ បូជេស្សន្តិ, តាវ មម សាសនំ មជ្ឈេ នភស្ស បុណ្ណចន្ទោ វិយ វិរោចិស្សតីតិ ទស្សេតិ។

ឧបវាណត្ថេរវណ្ណនា

២០០. អបសារេសីតិ អបនេសិ។ **អបេហី**តិ អបគច្ឆ។ ថេរោ ឯករចនេនេវ តាលវណ្ដំ និក្ខិបិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ **ឧបដ្ឋាកោ**តិអាទិ បឋមពោធិយំ អនិពទ្ធុបដ្ឋាកភាវំ សន្ធាយាហ។ **អយំ, ភន្តេ, អាយស្មា ឧបវាណោ**តិ ឯវំ ថេរេន វុត្តេ អានន្ទោ ឧបវាណស្ស សទោសភាវំ សល្លក្ខេតិ, 'ហន្ទស្ស និទ្ទោសភាវំ កថេស្សាមី'តិ ភគវា **យេភុយ្យេន អានន្ទា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យេភុយ្យេនា**តិ ឥទំ អសញ្ញសត្តានញ្ចេវ អរូបទេវតានញ្ច ឱហីនភាវំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **អប្បុដោ**តិ អសម្ពុដ្ឋោ អភរិតោ វា។ ភគវតោ កិរ អាសន្នបទេសេ វាលគ្គមត្តេ ឱកាសេ សុខុមត្តភាវំ មាបេត្វា ទស ទស មហេសក្ខា ទេវតា អដ្ឋំសុ។ តាសំ បរតោ វីសតិ វីសតិ។ តាសំ បរតោ តឹសតិ តឹសតិ។ តាសំ បរតោ ចត្តាលីសំ ចត្តាលីសំ។ តាសំ បរតោ បញ្ញាសំ បញ្ញាសំ។ តាសំ បរតោ សដ្ឋិ សដ្ឋិ ទេវតា អដ្ឋំសុ។ តា អញ្ញមញ្ញំ ហត្ថេន វា បាទេន វា វត្ថេន វា ន ព្យាពាធេន្តិ។ "អបេហិ មំ, មា យដ្ឋេហី"តិ វត្តព្ពាការំ នាម នត្ថិ។ "តា ខោ បន ទេវតាយោ ទសបិ ហុត្វា វីសតិបិ ហុត្វា តឹសម្បិ ហុត្វា ចត្តាលីសម្បិ ហុត្វា បញ្ញាសម្បិ ហុត្វា អារគ្គកោដិនិតុទនមត្តេបិ តិដ្ឋន្តិ, ន ច អញ្ញមញ្ញំ ព្យាពាធេន្តី"តិ (អ. និ. ១.៣៧) វុត្តសទិសាវ អហេសុំ។ **ឱវារេន្តោ**តិ អាវារេន្តោ។ ថេរោ កិរ បកតិយាបិ មហាសរីរោ ហត្ថិបោតកសទិសោ។ សោ បំសុកូលចីវរំ បារុបិត្វា អតិមហា វិយ អហោសិ។

តថាគតំ ទស្សនាយាតិ ភគវតោ មុខំ ទដ្ឋុំ អលភមានា ឯវំ ឧជ្ឈាយឹសុ។ កឹ បន តា ថេរំ វិនិវិជ្ឈ បស្សិតុំ ន សក្កោន្តីតិ? អាម, ន សក្កោន្តិ។ ទេវតា ហិ បុថុជ្ជនេ វិនិវិជ្ឈ បស្សិតុំ សក្កោន្តិ, ន ខីណាសវេ។ ថេរស្ស ច មហេសក្ខតាយ តេជុស្សទតាយ ឧបគន្តុម្បិ ន សក្កោន្តិ។ កស្មា បន ថេរោវ តេជុស្សទោ, ន អញ្ញេ អរហន្តោតិ? យស្មា កស្សបពុទ្ធស្ស ចេតិយេ អារក្ខទេវតា អហោសិ។

វិបស្សិម្ហិ កិរ សម្មាសម្ពុទ្ធេ បរិនិព្ពុតេ ឯកគ្ឃនសុវណ្ណក្ខន្ធសទិសស្ស ធាតុសរីរស្ស ឯកមេវ ចេតិយំ អកំសុ, ទីឃាយុកពុទ្ធានញ្ហិ ឯកមេវ ចេតិយំ ហោតិ។ តំ មនុស្សា រតនាយាមាហិ វិទត្ថិវិត្ថតាហិ ទ្វង្គុលពហលាហិ សុវណ្ណិដ្ឋកាហិ ហរិតាលេន ច មនោសិលាយ ច មត្តិកាកិច្ចំ តិលតេលេនេវ ឧទកកិច្ចំ សាធេត្វា យោជនប្បមាណំ ឧដ្ឋបេសុំ។ តតោ ភុម្មា ទេវតា យោជនប្បមាណំ, តតោ អាកាសដ្ឋកទេវតា, តតោ ឧណ្ហវលាហកទេវតា, តតោ អព្ភវលាហកទេវតា, តតោ ចាតុមហារាជិកា ទេវតា, តតោ តាវតឹសា ទេវតា យោជនប្បមាណំ ឧដ្ឋបេសុន្តិ ឯវំ សត្តយោជនិកំ ចេតិយំ អហោសិ។ មនុស្សេសុ មាលាគន្ធវត្ថាទីនិ គហេត្វា អាគតេសុ អារក្ខទេវតា គហេត្វា តេសំ បស្សន្តានំយេវ ចេតិយំ បូជេសិ។

តទា អយំ ថេរោ ព្រាហ្មណមហាសាលោ ហុត្វា ឯកំ បីតកំ វត្ថំ អាទាយ គតោ។ ទេវតា តស្ស ហត្ថតោ វត្ថំ គហេត្វា ចេតិយំ បូជេសិ។ ព្រាហ្មណោ តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ "អហម្បិ អនាគតេ ឯវរូបស្ស ពុទ្ធស្ស ចេតិយេ អារក្ខទេវតា ហោមី"តិ បត្ថនំ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិ។ តស្ស ទេវលោកេ ច មនុស្សលោកេ ច សំសរន្តស្សេវ កស្សបោ ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បរិនិព្ពាយិ។ តស្សាបិ ឯកមេវ ធាតុសរីរំ អហោសិ។ តំ គហេត្វា យោជនិកំ ចេតិយំ ការេសុំ។ សោ តត្ថ អារក្ខទេវតា ហុត្វា សាសនេ អន្តរហិតេ សគ្គេ និព្ពត្តិត្វា អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ តតោ ចុតោ មហាកុលេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា និក្ខម្ម បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ។ ឥតិ ចេតិយេ អារក្ខទេវតា ហុត្វា អាគតត្តា ថេរោ តេជុស្សទោតិ វេទិតព្ពោ។

ទេវតា , អានន្ទ, ឧជ្ឈាយន្តីតិ ឥតិ អានន្ទ, ទេវតា ឧជ្ឈាយន្តិ, ន មយ្ហំ បុត្តស្ស អញ្ញោ កោចិ ទោសោ អត្ថីតិ ទស្សេតិ។

២០១. កថំភូតា បន, ភន្តេតិ កស្មា អាហ? ភគវា តុម្ហេ – "ទេវតា ឧជ្ឈាយន្តី"តិ វទថ, កថំ ភូតា បន តា តុម្ហេ មនសិ ករោថ , កឹ តុម្ហាកំ បរិនិព្ពានំ អធិវាសេន្តីតិ បុច្ឆតិ។ អថ ភគវា – "នាហំ អធិវាសនការណំ វទាមី"តិ តាសំ អនធិវាសនភាវំ ទស្សេន្តោ **សន្តានន្ទា**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **អាកាសេ បថវីសញ្ញិនិយោ**តិ អាកាសេ បថវឹ មាបេត្វា តត្ថ បថវីសញ្ញិនិយោ។ **កន្ទន្តី**តិ រោទន្តិ។ **ឆិន្នបាតំ បបតន្តី**តិ មជ្ឈេ ឆិន្នា វិយ ហុត្វា យតោ វា តតោ វា បបតន្តិ។ **អាវដ្ដន្តី**តិ អាវដ្ដន្តិយោ បតិតដ្ឋានមេវ អាគច្ឆន្តិ។ **វិវដ្ដន្តី**តិ បតិតដ្ឋានតោ បរភាគំ វដ្ដមានា គច្ឆន្តិ។ អបិច ទ្វេ បាទេ បសារេត្វា សកឹ បុរតោ សកឹ បច្ឆតោ សកឹ វាមតោ សកឹ ទក្ខិណតោ សំបរិវត្តមានាបិ – "អាវដ្ដន្តិ វិវដ្ដន្តី"តិ វុច្ចន្តិ។ **សន្តានន្ទ, ទេវតា បថវិយំ បថវីសញ្ញិនិយោ**តិ បកតិបថវី កិរ ទេវតា ធារេតុំ ន សក្កោតិ។ តត្ថ ហត្ថកោ ព្រហ្មា វិយ ទេវតា ឱសីទន្តិ។ តេនាហ ភគវា – "ឱឡារិកំ ហត្ថក, អត្តភាវំ អភិនិម្មិនាហី"តិ (អ. និ. ៣.១២៨)។ តស្មា យា ទេវតា បថវិយំ បថវឹ មាបេសុំ, តា សន្ធាយេតំ វុត្តំ – "បថវិយំ បថវីសញ្ញិនិយោ"តិ។

វីតរាគាតិ បហីនទោមនស្សា សិលាថម្ភសទិសា អនាគាមិខីណាសវទេវតា។

ចតុសំវេជនីយឋានវណ្ណនា

២០២. វស្សំវុដ្ឋាតិ ពុទ្ធកាលេ កិរ ទ្វីសុ កាលេសុ ភិក្ខូ សន្និបតន្តិ ឧបកដ្ឋាយ វស្សូបនាយិកាយ កម្មដ្ឋានគ្គហណត្ថំ, វុដ្ឋវស្សា ច គហិតកម្មដ្ឋានានុយោគេន និព្ពត្តិតវិសេសារោចនត្ថំ។ យថា ច ពុទ្ធកាលេ, ឯវំ តម្ពបណ្ណិទីបេបិ អបារគង្គាយ ភិក្ខូ លោហបាសាទេ សន្និបតឹសុ, បារគង្គាយ ភិក្ខូ តិស្សមហាវិហារេ។ តេសុ អបារគង្គាយ ភិក្ខូ សង្ការឆឌ្ឌកសម្មជ្ជនិយោ គហេត្វា អាគន្ត្វា មហាវិហារេ សន្និបតិត្វា ចេតិយេ សុធាកម្មំ កត្វា – ‘‘វុដ្ឋវស្សា អាគន្ត្វា លោហបាសាទេ សន្និបតថា’’តិ វត្តំ កត្វា ផាសុកដ្ឋានេសុ វសិត្វា វុដ្ឋវស្សា អាគន្ត្វា លោហបាសាទេ បញ្ចនិកាយមណ្ឌលេ, យេសំ បាឡិ បគុណា, តេ បាឡឹ សជ្ឈាយន្តិ។ យេសំ អដ្ឋកថា បគុណា, តេ អដ្ឋកថំ សជ្ឈាយន្តិ។ យោ បាឡឹ វា អដ្ឋកថំ វា វិរាធេតិ , តំ – ‘‘កស្ស សន្តិកេ តយា គហិត’’ន្តិ វិចារេត្វា ឧជុំ កត្វា គាហាបេន្តិ។ បារគង្គាវាសិនោបិ តិស្សមហាវិហារេ ឯវមេវ ករោន្តិ។ ឯវំ ទ្វីសុ កាលេសុ សន្និបតិតេសុ ភិក្ខូសុ យេ បុរេ វស្សូបនាយិកាយ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា គតា វិសេសារោចនត្ថំ អាគច្ឆន្តិ, ឯវរូបេ សន្ធាយ ‘‘បុព្ពេ ភន្តេ វស្សំវុដ្ឋា’’តិអាទិមាហ។

មនោភាវនីយេតិ មនសា ភាវិតេ សម្ភាវិតេ។ យេ វា មនោ មនំ ភាវេន្តិ វឌ្ឍេន្តិ រាគរជាទីនិ បវាហេន្តិ, ឯវរូបេតិ អត្ថោ។ ថេរោ កិរ វត្តសម្បន្នោ មហល្លកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា ថទ្ធោ ហុត្វា ន និសីទតិ, បច្ចុគ្គមនំ កត្វា ហត្ថតោ ឆត្តញ្ច បត្តចីវរញ្ច គហេត្វា បីឋំ បប្ផោដេត្វា ទេតិ, តត្ថ និសិន្នស្ស វត្តំ កត្វា សេនាសនំ បដិជគ្គិត្វា ទេតិ។ នវកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា តុណ្ហីភូតោ ន និសីទតិ, សមីបេ ឋត្វា វត្តំ ករោតិ។ សោ តាយ វត្តបដិបត្តិយា អបរិហានី បត្ថយមានោ ឯវមាហ។

អថ ភគវា – ‘‘អានន្ទោ មនោភាវនីយានំ ទស្សនំ ន លភិស្សាមី’’តិ ចិន្តេតិ, ហន្ទស្ស, មនោភាវនីយានំ ទស្សនដ្ឋានំ អាចិក្ខិស្សាមិ, យត្ថ វសន្តោ ឥតោ ចិតោ ច អនាហិណ្ឌិត្វាវ លច្ឆតិ មនោភាវនីយេ ភិក្ខូ ទស្សនាយាតិ ចិន្តេត្វា **ចត្តារិមានី**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **សទ្ធស្សា**តិ ពុទ្ធាទីសុ បសន្នចិត្តស្ស វត្តសម្បន្នស្ស, យស្ស បាតោ បដ្ឋាយ ចេតិយង្គណវត្តាទីនិ សព្ពវត្តានិ កតានេវ បញ្ញាយន្តិ។ **ទស្សនីយានី**តិ ទស្សនារហានិ ទស្សនត្ថាយ គន្តព្ពានិ។ **សំវេជនីយានី**តិ សំវេគជនកានិ។ **ឋានានី**តិ ការណានិ, បទេសឋានានេវ វា។

យេ ហិ កេចីតិ ឥទំ ចេតិយចារិកាយ សត្ថកភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តត្ថ **ចេតិយចារិកំ អាហិណ្ឌន្តា**តិ យេ ច តាវ តត្ថ តត្ថ ចេតិយង្គណំ សម្មជ្ជន្តា, អាសនានិ ធោវន្តា ពោធិម្ហិ ឧទកំ សិញ្ចន្តា អាហិណ្ឌន្តិ, តេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ អសុកវិហារេ ‘‘ចេតិយំ វន្ទិស្សាមា’’តិ និក្ខមិត្វា បសន្នចិត្តា អន្តរា កាលង្ករោន្តាបិ អនន្តរាយេន សគ្គេ បតិដ្ឋហិស្សន្តិ យេវាតិ ទស្សេតិ។

អានន្ទបុច្ឆាកថាវណ្ណនា

២០៣. អទស្សនំ , អានន្ទាតិ យទេតំ មាតុគាមស្ស អទស្សនំ, អយមេត្ថ ឧត្តមា បដិបត្តីតិ ទស្សេតិ។ ទ្វារំ បិទហិត្វា សេនាសនេ និសិន្នោ ហិ ភិក្ខុ អាគន្ត្វា ទ្វារេ ឋិតម្បិ មាតុគាមំ យាវ ន បស្សតិ, តាវស្ស ឯកំសេនេវ ន លោភោ ឧប្បជ្ជតិ, ន ចិត្តំ ចលតិ។ ទស្សនេ បន សតិ យេវ តទុភយម្បិ អស្ស។ តេនាហ – ‘‘អទស្សនំ អានន្ទា’’តិ។ **ទស្សនេ ភគវា សតិ កថ**ន្តិ ភិក្ខំ គហេត្វា ឧបគតដ្ឋានាទីសុ ទស្សនេ សតិ កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ បុច្ឆតិ។ អថ ភគវា យស្មា ឧគ្គំ គហេត្វា – ‘‘សចេ មយា សទ្ធឹ អាលបសិ, ឯត្ថេវ តេ សីសំ បាតេស្សាមី’’តិ ឋិតបុរិសេន វា, ‘‘សចេ មយា សទ្ធឹ អាលបសិ, ឯត្ថេវ តេ មំសំ មុរុមុរាបេត្វា ខាទិស្សាមី’’តិ ឋិតយក្ខិនិយា វា អាលបិតុំ វរំ។ ឯកស្សេវ ហិ អត្តភាវស្ស តប្បច្ចយា វិនាសោ ហោតិ, ន អបាយេសុ អបរិច្ឆិន្នទុក្ខានុភវនំ។ មាតុគាមេន បន អាលាបសល្លាបេ សតិ វិស្សាសោ ហោតិ, វិស្សាសេ សតិ ឱតារោ ហោតិ, ឱតិណ្ណចិត្តោ សីលព្យសនំ បត្វា អបាយបូរកោ ហោតិ; តស្មា **អនាលាបោ**តិ អាហ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> ‘‘សល្លបេ អសិហត្ថេន, បិសាចេនាបិ សល្លបេ;
> អាសីវិសម្បិ អាសីទេ, យេន ទដ្ឋោ ន ជីវតិ;
> ន ត្វេវ ឯកោ ឯកាយ, មាតុគាមេន សល្លបេ’’តិ។ (អ. និ. ៥.៥៥);

អាលបន្តេន បនាតិ សចេ មាតុគាមោ ទិវសំ វា បុច្ឆតិ, សីលំ វា យាចតិ, ធម្មំ វា សោតុកាមោ ហោតិ, បញ្ហំ វា បុច្ឆតិ, តថារូបំ វា បនស្ស បព្ពជិតេហិ កត្តព្ពកម្មំ ហោតិ, ឯវរូបេ កាលេ អនាលបន្តំ ‘‘មូគោ អយំ, ពធិរោ

អយំ, ភុត្វាវ ពទ្ធមុខោ និសីទតី”តិ វទតិ, តស្មា អវស្សំ អាលបិតព្ពំ ហោតិ។ ឯវំ អាលបន្តេន បន កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ បុច្ឆតិ។ អថ ភគវា – “ឯថ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, មាតុមត្តីសុ មាតុចិត្តំ ឧបដ្ឋបេថ, ភគិនិមត្តីសុ ភគិនិចិត្តំ ឧបដ្ឋបេថ, ធីតុមត្តីសុ ធីតុចិត្តំ ឧបដ្ឋបេថា”តិ (សំ. និ. ៤.១២៧) ឥមំ ឱវាទំ សន្ធាយ **សតិ, អានន្ទ, ឧបដ្ឋបេតព្ពា**តិ អាហ។

២០៤. **អព្យាវដា**តិ អតន្តិពទ្ធា និរុស្សុក្កា ហោថ។ **សារត្ថេ ឃដថា**តិ ឧត្តមត្ថេ អរហត្តេ ឃដេថ។ **អនុយុញ្ជថា**តិ តទធិគមាយ អនុយោគំ ករោថ។ **អប្បមត្តា**តិ តត្ថ អវិប្បមុដ្ឋសតី។ វីរិយាតាបយោគេន **អាតាបិនោ។** កាយេ ច ជីវិតេ ច និរបេក្ខតាយ **បហិតត្តា** បេសិតចិត្តា វិហរថ។

២០៥. **កថំ បន, ភន្តេ**តិ តេហិ ខត្តិយបណ្ឌិតាទីហិ កថំ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ អទ្ធា មំ តេ បដិបុច្ឆិស្សន្តិ – “កថំ, ភន្តេ, អានន្ទ តថាគតស្ស សរីរេ បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ; “តេសាហំ កថំ បដិវចនំ ទេមី”តិ បុច្ឆតិ។ **អហតេន វត្ថេនា**តិ នវេន កាសិកវត្ថេន។ **វិហតេន កប្បាសេនា**តិ សុបោថិតេន កប្បាសេន។ កាសិកវត្ថញ្ហិ សុខុមត្តា តេលំ ន គណ្ហាតិ, កប្បាសោ បន គណ្ហាតិ។ តស្មា “វិហតេន កប្បាសេនា”តិ អាហ។ **អាយសាយា**តិ សោវណ្ណាយ។ សោវណ្ណញ្ហិ ឥធ “អយស”ន្តិ អធិប្បេតំ។

ថូបារហបុគ្គលវណ្ណនា

២០៦. **រាជា ចក្កវត្តី**តិ ឯត្ថ កស្មា ភគវា អគារមជ្ឈេ វសិត្វា កាលង្កតស្ស រញ្ញោ ថូបារហតំ អនុជានាតិ, ន សីលវតោ បុថុជ្ជនស្ស ភិក្ខុស្សាតិ? អនច្ឆរិយត្តា។ បុថុជ្ជនភិក្ខូនញ្ហិ ថូបេ អនុញ្ញាយមានេ តម្ពបណ្ណិទីបេ តាវ ថូបានំ ឱកាសោ ន ភវេយ្យ, តថា អញ្ញេសុ ឋានេសុ។ តស្មា “អនច្ឆរិយា តេ ភវិស្សន្តី”តិ នានុជានាតិ។ រាជា ចក្កវត្តី ឯកោវ និព្ពត្តតិ, តេនស្ស ថូបោ អច្ឆរិយោ ហោតិ។ បុថុជ្ជនសីលវតោ បន បរិនិព្ពុតភិក្ខុនោ វិយ មហន្តម្បិ សក្ការំ កាតុំ វដ្ដតិយេវ។

អានន្ទអច្ឆរិយធម្មវណ្ណនា

២០៧. **វិហារ**ន្តិ ឥធ មណ្ឌលមាលោ វិហារោតិ អធិប្បេតោ, តំ បវិសិត្វា។ **កបិសីស**ន្តិ ទ្វារពាហកោដិយំ ឋិតំ អគ្គឡរុក្ខំ។ **រោទមានោ អដ្ឋាសី**តិ សោ កិរាយស្មា ចិន្តេសិ – “សត្ថារា មម សំវេគជនកំ វសនដ្ឋានំ កថិតំ, ចេតិយចារិកាយ សាត្ថកភាវោ កថិតោ, មាតុគាមេ បដិបជ្ជិតព្ពបញ្ហោ វិស្សជ្ជិតោ, អត្តនោ សរីរេ បដិបត្តិ អក្ខាតា, ចត្តារោ ថូបារហា កថិតា, ធុវំ អជ្ជ ភគវា បរិនិព្ពាយិស្សតី”តិ, តស្សេវំ ចិន្តយតោ ពលវទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “ភគវតោ សន្តិកេ រោទនំ នាម អផាសុកំ, ឯកមន្តំ គន្ត្វា សោកំ តនុកំ ករិស្សាមី”តិ, សោ តថា អកាសិ។ តេន វុត្តំ – “រោទមានោ អដ្ឋាសិ”តិ។

អហញ្ច វតម្ហីតិ អហញ្ច វត អម្ហិ, អហំ វតម្ហីតិបិ បាឋោ។ **យោ មម អនុកម្បកោ**តិ យោ មំ អនុកម្បតិ អនុសាសតិ, ស្វេ ទានិ បដ្ឋាយ កស្ស មុខធោវនំ ទស្សាមិ, កស្ស បាទេ ធោវិស្សាមិ, កស្ស សេនាសនំ បដិជគ្គិស្សាមិ, កស្ស បត្តចីវរំ គហេត្វា វិចរិស្សាមីតិ ពហុំ វិលបិ។ **អាមន្តេសី**តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អន្តរេ ថេរំ អទិស្វា អាមន្តេសិ។

មេត្តេន កាយកម្មេនាតិ មេត្តចិត្តវសេន បវត្តិតេន មុខធោវនទានាទិកាយកម្មេន។ **ហិតេនា**តិ ហិតវុទ្ធិយា កតេន។ **សុខេនា**តិ សុខសោមនស្សេនេវ កតេន, ន ទុក្ខិនា ទុម្មនេន ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **អទ្វយេនា**តិ ទ្វេ កោដ្ឋាសេ កត្វា អកតេន។ យថា ហិ ឯកោ សម្មុខាវ ករោតិ ន បរម្មុខា, ឯកោ បរម្មុខាវ ករោតិ ន សម្មុខា ឯវំ វិភាគំ អកត្វា កតេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អប្បមាណេនា**តិ បមាណវិរហិតេន។ ចក្កវាឡម្បិ ហិ អតិសម្ពាធំ, ភវគ្គម្បិ អតិនីចំ, តយា កតំ កាយកម្មមេវ ពហុន្តិ ទស្សេតិ។

មេត្តេន វចីកម្មេនាតិ មេត្តចិត្តវសេន បវត្តិតេន មុខធោវនកាលារោចនាទិនា វចីកម្មេន។ អបិ ច ឱវាទំ សុត្វា – “សាធុ, ភន្តេ”តិ វចនម្បិ មេត្តំ វចីកម្មមេវ។ **មេត្តេន មនោកម្មេនា**តិ កាលស្សេវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា វិវិត្តាសនេ និសីទិត្វា – “សត្ថា អរោគោ ហោតុ, អព្យាបជ្ជោ សុខី”តិ ឯវំ បវត្តិតេន មនោកម្មេន។ **កតបុញ្ញោសី**តិ កប្បសតសហស្សំ អភិនីហារសម្បន្នោសីតិ ទស្សេតិ។ កតបុញ្ញោសិតិ ច ឯត្តាវតា វិស្សត្ថោ មា បមាទមាបជ្ជិ, អថ ខោ បធានមនុយុញ្ជ។ ឯវញ្ហិ អនុយុត្តោ ខិប្បំ ហោហិសិ អនាសវោ, ធម្មសង្គីតិកាលេ អរហត្តំ បាបុណិស្សសិ។ ន ហិ មាទិសស្ស កតបារិចរិយា និប្ផលា នាម ហោតីតិ ទស្សេតិ។

២០៨. ឯវញ្ច បន វត្វា មហាបថវី បត្ថរន្តោ វិយ អាកាសំ វិត្ថារេន្តោ វិយ ចក្កវាឡគិរិំ ឱសារេន្តោ វិយ សិនេរុំ ឧក្ខិបេន្តោ វិយ មហាជម្ពុំ ខន្ធេ គហេត្វា ចាលេន្តោ វិយ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស គុណកថំ អារភន្តោ អថ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ។ តត្ថ “យេបិ តេ, ភិក្ខវេ, ឯតរហី”តិ កស្មា ន វុត្តំ? អញ្ញស្ស ពុទ្ធស្ស នត្ថិតាយ។ ឯតេនេវ ចេតំ វេទិតព្ពំ – “យថា ចក្កវាឡន្តរេបិ អញ្ញោ ពុទ្ធោ នត្ថី”តិ។ **បណ្ឌិតោ**តិ ព្យត្តោ។ **មេធាវី**តិ ខន្ធធាតុអាយតនាទីសុ កុសលោ។

២០៩. ***ភិក្ខុបរិសា អានន្ទំ ទស្សនាយា***តិ យេ ភគវន្តំ បស្សិតុកាមា ថេរំ ឧបសង្កមន្តិ, យេ ច “អាយស្មា កិរានន្ទោ សមន្តបាសាទិកោ អភិរូបោ ទស្សនីយោ ពហុស្សុតោ សង្ឃសោភនោ”តិ ថេរស្ស គុណេ សុត្វា អាគច្ឆន្តិ, តេ សន្ធាយ “ភិក្ខុបរិសា អានន្ទំ ទស្សនាយ ឧបសង្កមន្តី”តិ វុត្តំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **អត្តមនា**តិ សវនេន នោ ទស្សនំ សមេតីតិ សកមនា តុដ្ឋចិត្តា។ **ធម្ម**ន្តិ “កច្ចិ, អាវុសោ, ខមនីយំ, កច្ចិ យាបនីយំ, កច្ចិ យោនិសោ មនសិការេន កម្មំ ករោថ, អាចរិយុបជ្ឈាយេ វត្តំ បូរេថា”តិ ឯវរូបំ បដិសន្ថារធម្មំ។ តត្ថ ភិក្ខុនីសុ – “កច្ចិ, ភគិនិយោ, អដ្ឋ គរុធម្មេ សមាទាយ វត្តថា”តិ ឥទម្បិ នានាករណំ ហោតិ។ ឧបាសកេសុ អាគតេសុ “ឧបាសក, ន តេ កច្ចិ សីសំ វា អង្គំ វា រុជ្ជតិ, អរោគា តេ បុត្តភាតរោ”តិ ន ឯវំ បដិសន្ថារំ ករោតិ។ ឯវំ បន ករោតិ – “កថំ ឧបាសកា តីណិ សរណានិ បញ្ច សីលានិ រក្ខថ, មាសស្ស អដ្ឋ ឧបោសថេ ករោថ, មាតាបិតូនំ ឧបដ្ឋានវត្តំ បូរេថ, ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេ បដិជគ្គថា”តិ។ ឧបាសិកាសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឥទានិ អានន្ទត្ថេរស្ស ចក្កវត្តិនា សទ្ធិំ ឧបមំ ករោន្តោ **ចត្តារោមេ ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ខត្តិយា**តិ អភិសិត្តា ច អនភិសិត្តា ច ខត្តិយជាតិកា។ តេ កិរ – “រាជា ចក្កវត្តី នាម អភិរូបោ ទស្សនីយោ បាសាទិកោ អាកាសេន វិចរន្តោ រជ្ជំ អនុសាសតិ ធម្មិកោ ធម្មរាជា”តិ តស្ស គុណកថំ សុត្វា “សវនេន ទស្សនម្បិ សម”ន្តិ អត្តមនា ហោន្តិ។ **ភាសតី**តិ កថេន្តោ – “កថំ, តាតា, រាជធម្មំ បូរេថ, បវេណិំ រក្ខថា”តិ បដិសន្ថារំ ករោតិ។ ព្រាហ្មណេសុ បន – “កថំ អាចរិយា មន្តេ វាចេថ, កថំ អន្តេវាសិកា មន្តេ គណ្ហន្តិ, ទក្ខិណំ វា វត្ថានិ វា កបិលំ វា អលត្ថា”តិ បដិសន្ថារំ ករោតិ។ គហបតីសុ – “កថំ តាតា, ន វោ រាជកុលតោ ទណ្ឌេន វា ពលិនា វា បីឡា អត្ថិ, សម្មា ទេវោ ធារំ អនុបវេច្ឆតិ, សស្សានិ សម្បជ្ជន្តី”តិ ឯវំ បដិសន្ថារំ ករោតិ។ សមណេសុ – “កថំ, ភន្តេ, បព្ពជិតបរិក្ខារា សុលភា, សមណធម្មេ ន បមជ្ជថា”តិ ឯវំ បដិសន្ថារំ ករោតិ។

មហាសុទស្សនសុត្តទេសនាវណ្ណនា

២១០. **ខុទ្ទកនគរកេ**តិ នគរបតិរូបកេ សម្ពាធេ ខុទ្ទកនគរកេ។ **ឧជ្ជង្គលនគរកេ**តិ វិសមនគរកេ។ **សាខានគរកេ**តិ យថា រុក្ខានំ សាខា នាម ខុទ្ទកា ហោន្តិ, ឯវមេវ អញ្ញេសំ មហានគរានំ សាខាសទិសេ ខុទ្ទកនគរកេ។ **ខត្តិយមហាសាលា**តិ ខត្តិយមហាសារប្បត្តា មហាខត្តិយា។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

តេសុ **ខត្តិយមហាសាលា** នាម យេសំ កោដិសតម្បិ កោដិសហស្សម្បិ ធនំ និខណិត្វា ឋបិតំ, ទិវសបរិព្ពយោ ឯកំ កហាបណសកដំ និគច្ឆតិ, សាយំ ទ្វេ បវិសន្តិ។ **ព្រាហ្មណមហាសាលា** នាម យេសំ អសីតិកោដិធនំ និហិតំ ហោតិ, ទិវសបរិព្ពយោ ឯកោ កហាបណកុម្ភោ និគច្ឆតិ, សាយំ ឯកសកដំ បវិសតិ។ **គហបតិមហាសាលា** នាម យេសំ ចត្តាលីសកោដិធនំ និហិតំ ហោតិ, ទិវសបរិព្ពយោ បញ្ច កហាបណម្ពណានិ និគច្ឆន្តិ, សាយំ កុម្ភោ បវិសតិ។

មា ហេវំ, អានន្ទ, អវចាតិ អានន្ទ, មា ឯវំ អវច, ន ឥមំ “ខុទ្ទកនគរ”ន្តិ វត្តព្ពំ។ អហញ្ហិ ឥមស្សេវ នគរស្ស សម្បត្តិំ កថេតុំ – “អនេកវារំ តិដ្ឋំ និសិទំ មហន្តេន ឧស្សាហេន, មហន្តេន បរក្កមេន ឥធាគតោ”តិ វត្វា **ភូតបុព្ព**ន្តិអាទិមាហ។ **សុភិក្ខា**តិ ខជ្ជភោជ្ជសម្បន្នា។ **ហត្ថិសទ្ទេនា**តិ ឯកស្មិំ ហត្ថិម្ហិ សទ្ទំ ករោន្តេ ចតុរាសីតិហត្ថិសហស្សានិ សទ្ទំ ករោន្តិ, ឥតិ ហត្ថិសទ្ទេន អវិវិត្តា, ហោតិ, តថា អស្សសទ្ទេន។ បុញ្ញវន្តោ បនេត្ថ សត្តា ចតុសិន្ធវយុត្តេហិ រថេហិ អញ្ញមញ្ញំ អនុពន្ធមានា អន្តរវីថីសុ វិចរន្តិ, ឥតិ រថសទ្ទេន អវិវិត្តា ហោតិ។ និច្ចំ បយោជិតានេវ បនេត្ថ ភេរិអាទីនិ តូរិយានិ, ឥតិ ភេរិសទ្ទាទីហិបិ អវិវិត្តា ហោតិ។ តត្ថ **សម្មសទ្ទោ**តិ កំសតាឡសទ្ទោ។ **បាណិតាឡសទ្ទោ**តិ បាណិនា ចតុរស្សអម្ពណតាឡសទ្ទោ។ កុដភេរិសទ្ទោតិបិ វទន្តិ។

អស្នាថ បិវថ ខាទថាតិ អស្នាថ បិវថ ខាទថ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ, ភុញ្ជថ ភោតិ ឥមិនា ទសមេន សទ្ទេន អវិវិត្តា ហោតិ អនុបច្ឆិន្នសទ្ទា។ យថា បន អញ្ញេសុ នគរេសុ “កចវរំ ឆឌ្ឌេថ, កុទាលំ គណ្ហថ, បច្ឆិំ គណ្ហថ, បវាសំ គមិស្សាម, តណ្ឌុលបុដំ គណ្ហថ, ភត្តបុដំ គណ្ហថ, ផលកាវុធាទីនិ សជ្ជានិ ករោថា”តិ ឯវរូបា សទ្ទា ហោន្តិ, ន យិធ ឯវំ អហោសីតិ ទស្សេតិ។

“ទសមេន សទ្ទេនា”តិ ច វត្វា “កុសាវតី, អានន្ទ, រាជធានី សត្តហិ បាការេហិ បរិក្ខិត្តា អហោសី”តិ សព្ពំ **មហាសុទស្សនសុត្តំ** និដ្ឋាបេត្វា **គច្ឆ ត្វំ អានន្ទា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អភិក្កមថា**តិ អភិមុខា កមថ, អាគច្ឆថាតិ អត្ថោ។ កឹ បន តេ ភគវតោ អាគតភាវំ ន ជានន្តីតិ? ជានន្តិ។ ពុទ្ធានំ គតគតដ្ឋានំ នាម មហន្តំ កោលាហលំ ហោតិ, កេនចិទេវ ករណីយេន និសិន្នត្តា ន អាគតា។ “តេ អាគន្ត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឋាននិសជ្ជោកាសំ សំវិទហិត្វា ទស្សន្តី”តិ តេសំ សន្តិកេ អវេលាយម្បិ ភគវា បេសេសិ។

មល្លានំ វន្ទនាវណ្ណនា

២១១. អម្ហាកញ្ច នោតិ ឯត្ថ **នោ** ការោ និបាតមត្តំ។ **អឃាវិនោ**តិ ឧប្បន្នទុក្ខា។ **ទុម្មនា**តិ អនត្តមនា។ **ចេតោទុក្ខសមប្បិតា**តិ ទោមនស្សសមប្បិតា។ **កុលបរិវត្តសោ កុលបរិវត្តសោ ឋបេត្វា**តិ ឯកេកំ កុលបរិវត្តំ កុលសង្ខេបំ វីថិសភាគេន ចេវ រច្ឆាសភាគេន ច វិសុំ វិសុំ ឋបេត្វា។

សុភទ្ទបរិព្ពាជកវត្ថុវណ្ណនា

២១២. សុភទ្ទោ នាម បរិព្ពាជកោតិ ឧទិច្ចព្រាហ្មណមហាសាលកុលា បព្ពជិតោ ឆន្នបរិព្ពាជកោ។ **កង្ខាធម្មោ**តិ វិមតិធម្មោ។ កស្មា បនស្ស អជ្ជ ឯវំ អហោសីតិ? តថាវិធឧបនិស្សយត្តា។ បុព្ពេ កិរ បុញ្ញករណកាលេ ទ្វេ ភាតរោ អហេសុំ។ តេ ឯកតោវ សស្សំ អកំសុ។ តត្ថ ជេដ្ឋកស្ស – “ឯកស្មិំ សស្សេ នវវារេ អគ្គសស្សទានំ មយា ទាតព្ព”ន្តិ អហោសិ។ សោ វប្បកាលេ ពីជគ្គំ នាម ទត្វា គព្ភកាលេ កនិដ្ឋេន សទ្ធិំ មន្តេសិ – “គព្ភកាលេ គព្ភំ ផាលេត្វា ទស្សាមា”តិ កនិដ្ឋោ – “តរុណសស្សំ នាសេតុកាមោសី”តិ អាហ។ ជេដ្ឋោ កនិដ្ឋស្ស អននុវត្តនភាវំ ញត្វា ខេត្តំ វិភជិត្វា អត្តនោ កោដ្ឋាសតោ គព្ភំ ផាលេត្វា ខីរំ នីហរិត្វា សប្បិនវនីតេន សំយោជេត្វា អទាសិ, បុថុកកាលេ បុថុកំ ការេត្វា អទាសិ, លាយនកាលេ លាយនគ្គំ, វេណិករណេ វេណគ្គំ, កលាបាទីសុ កលាបគ្គំ, ខលគ្គំ, ខលភណ្ឌគ្គំ, កោដ្ឋគ្គន្តិ ឯវំ ឯកសស្សេ នវវារេ អគ្គទានំ អទាសិ។ កនិដ្ឋោ បន ឧទ្ធរិត្វា អទាសិ។

តេសុ ជេដ្ឋកោ **អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរោ** ជាតោ។ ភគវា – “កស្ស នុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ”ន្តិ ឱលោកេន្តោ “អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញោ ឯកស្មិំ សស្សេ នវ អគ្គទានានិ អទាសិ, ឥមំ អគ្គធម្មំ តស្ស ទេសេស្សាមី”តិ សព្ពបឋមំ ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ អដ្ឋារសហិ ព្រហ្មកោដីហិ សទ្ធិំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ កនិដ្ឋោ បន ឱហីយិត្វា បច្ឆា ទានស្ស ទិន្នត្តា សត្ថុ បរិនិព្ពានកាលេ ឯវំ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមោ អហោសិ។

មា តថាគតំ វិហេឋេសីតិ ថេរោ កិរ – “ឯតេ អញ្ញតិត្ថិយា នាម អត្តនោ គហណមេវ គណ្ហន្តិ, តស្ស វិស្សជ្ជាបនត្ថាយ ភគវតោ ពហុំ ភាសមានស្ស កាយវាចាវិហេសា ភវិស្សតិ, បកតិយាបិ ច កិលន្តោយេវ ភគវា”តិ មញ្ញមានោ ឯវមាហ។ បរិព្ពាជកោ – “ន មេ អយំ ភិក្ខុ ឱកាសំ ករោតិ, អត្ថិកេន បន អនុវត្តិត្វា ការេតព្ពោ”តិ ថេរំ អនុវត្តន្តោ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ អាហ។

២១៣. អស្សោសិ ខោតិ សាណិទ្វារេ ឋិតស្ស ភាសតោ បកតិសោតេនេវ អស្សោសិ, សុត្វា ច បន សុភទ្ទស្សេវ អត្ថាយ មហតា ឧស្សាហេន អាគតត្តា **អលំ អានន្ទា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អល**ន្តិ បដិក្ខេបត្ថេ និបាតោ។ **អញ្ញាបេក្ខោវា**តិ អញ្ញាតុកាមោវ ហុត្វា។ **អព្ភញ្ញិំសូ**តិ យថា តេសំ បដិញ្ញា, តថេវ ជានឹសុ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ នេសំ សា បដិញ្ញា និយ្យានិកា, សព្ពេ អព្ភញ្ញំសុ, នោ ចេ, ន អព្ភញ្ញំសុ។ តស្មា កឹ តេសំ បដិញ្ញា និយ្យានិកា, អនិយ្យានិកាតិ អយមេវ តស្ស បញ្ហស្ស អត្ថោ។ អថ ភគវា តេសំ អនិយ្យានិកភាវកថនេន អត្ថាភាវតោ ចេវ ឱកាសាភាវតោ ច “អល”ន្តិ បដិក្ខិបិត្វា ធម្មមេវ ទេសេសិ។ បឋមយាមស្មិញ្ហិ មល្លានំ ធម្មំ ទេសេត្វា មជ្ឈិមយាមេ សុភទ្ទស្ស, បច្ឆិមយាមេ ភិក្ខុសង្ឃំ ឱវទិត្វា ពលវបច្ចូសសមយេ បរិនិព្ពាយិស្សាមិច្ចេវ ភគវា អាគតោ។

២១៤. សមណោបិ តត្ថ ន ឧបលព្ភតីតិ បឋមោ សោតាបន្នសមណោបិ តត្ថ នត្ថិ, ទុតិយោ សកទាគាមិសមណោបិ, តតិយោ អនាគាមិសមណោបិ, ចតុត្ថោ អរហត្តសមណោបិ តត្ថ នត្ថីតិ អត្ថោ។ “ឥមស្មិំ ខោ”តិ បុរិមទេសនាយ អនិយមតោ វត្វា ឥទានិ អត្តនោ សាសនំ និយមេន្តោ អាហ។ **សុញ្ញា បរប្បវាទា សមណេភី**តិ ចតុន្នំ មគ្គានំ អត្ថាយ អារទ្ធវិបស្សកេហិ ចតូហិ, មគ្គដ្ឋេហិ ចតូហិ, ផលដ្ឋេហិ ចតូហីតិ ទ្វាទសហិ សមណេហិ សុញ្ញា បរប្បវាទា តុច្ឆា រិត្តកា។ **ឥមេ ច សុភទ្ទា**តិ ឥមេ ទ្វាទស ភិក្ខូ។ **សម្មា វិហរេយ្យុ**ន្តិ ឯត្ថ សោតាបន្នោ អត្តនោ អធិគតដ្ឋានំ អញ្ញស្ស កថេត្វា តំ សោតាបន្នំ ករោន្តោ សម្មា វិហរតិ នាម។ ឯស នយោ សកទាគាមិអាទីសុ។ សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋោ អញ្ញម្បិ សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋំ ករោន្តោ សម្មា វិហរតិ នាម។ ឯស នយោ សេសមគ្គដ្ឋេសុ។ សោតាបត្តិមគ្គត្ថាយ អារទ្ធវិបស្សកោ អត្តនោ បគុណំ កម្មដ្ឋានំ កថេត្វា

អញ្ញម្បិ សោតាបត្តិមគ្គត្ថាយ អារទ្ធវិបស្សកំ ករោន្តោ សម្មា វិហរតិ នាម។ ឯស នយោ សេសមគ្គត្ថាយ អារទ្ធវិបស្សកេសុ។ ឥទំ សន្ធាយាហ – “សម្មា វិហរេយ្យុ”ន្តិ។ **អសុញ្ញោ លោកោ អរហន្តេហិ អស្សា**តិ នឡវនំ សរវនំ វិយ និរន្តរោ អស្ស។

ឯកូនតីសោ វយសាតិ វយេន ឯកូនតីសវស្សោ ហុត្វា។ **យំ បព្ពជិ**ន្តិ ឯត្ថ **យ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **កឹ កុសលានុឯសី**តិ “កឹ កុសល”ន្តិ អនុឯសន្តោ បរិយេសន្តោ។ តត្ថ – “កឹ កុសល”ន្តិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ អធិប្បេតំ, តំ គវេសន្តោតិ អត្ថោ។ **យតោ អហ**ន្តិ យតោ បដ្ឋាយ អហំ បព្ពជិតោ, ឯត្ថន្តរេ សមធិកានិ បញ្ញាស វស្សានិ ហោន្តីតិ ទស្សេតិ។ **ញាយស្ស ធម្មស្សា**តិ អរិយមគ្គធម្មស្ស។ **បទេសវត្តី**តិ បទេសេ វិបស្សនាមគ្គេ បវត្តន្តោ។ **ឥតោ ពហិទ្ធា**តិ មម សាសនតោ ពហិទ្ធា។ **សមណោបិ នត្ថី**តិ បទេសវត្តិវិបស្សកោបិ នត្ថិ, បឋមសមណោ សោតាបន្នោបិ នត្ថីតិ វុត្តំ ហោតិ។

យេ ឯត្ថាតិ យេ តុម្ហេ ឯត្ថ សាសនេ សត្ថារា សម្មុខា អន្តេវាសិកាភិសេកេន អភិសិត្តា, តេសំ វោ លាភា តេសំ វោ សុលទ្ធន្តិ។ ពាហិរសមយេ កិរ យំ អន្តេវាសិកំ អាចរិយោ – “ឥមំ បព្ពាជេហិ , ឥមំ ឱវទ, ឥមំ អនុសាសា”តិ វទតិ, សោ តេន អត្តនោ ឋានេ ឋបិតោ ហោតិ, តស្មា តស្ស – “ឥមំ បព្ពាជេហិ, ឥមំ ឱវទ, ឥមំ អនុសាសា”តិ ឥមេ លាភា ហោន្តិ។ ថេរម្បិ សុភទ្ទោ តមេវ ពាហិរសមយំ គហេត្វា ឯវមាហ។

អលត្ថ ខោតិ កថំ អលត្ថ? ថេរោ កិរ នំ ឯកមន្តំ នេត្វា ឧទកតុម្ពតោ បានីយេន សីសំ តេមេត្វា តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ កថេត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទាបេត្វា សរណានិ ទត្វា ភគវតោ សន្តិកំ អានេសិ។ ភគវា ឧបសម្បាទេត្វា កម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិ។ សោ តំ គហេត្វា ឧយ្យានស្ស ឯកមន្តេ ចង្កមំ អធិដ្ឋាយ ឃដេន្តោ វាយមន្តោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា អាគម្ម ភគវន្តំ វន្ទិត្វា និសីទិ។ តំ សន្ធាយ – “អចិរូបសម្បន្នោ ខោ បនា”តិអាទិ វុត្តំ។

សោ ច ភគវតោ បច្ឆិមោ សក្ខិសាវកោ អហោសីតិ សង្គីតិការកានំ វចនំ។ តត្ថ យោ ភគវតិ ធរមានេ បព្ពជិត្វា អបរភាគេ ឧបសម្បទំ លភិត្វា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ, ឧបសម្បទម្បិ វា ធរមានេយេវ លភិត្វា អបរភាគេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ, កម្មដ្ឋានម្បិ វា ធរមានេយេវ គហេត្វា អបរភាគេ អរហត្តមេវ បាបុណាតិ, សព្ពោបិ សោ បច្ឆិមោ សក្ខិសាវកោ។ អយំ បន ធរមានេយេវ ភគវតិ បព្ពជិតោ ច ឧបសម្បន្នោ ច កម្មដ្ឋានញ្ច គហេត្វា អរហត្តំ បត្តោតិ។

បញ្ចមភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តថាគតបច្ឆិមវាចាវណ្ណនា

២១៦. ឥទានិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឱវាទំ អារភិ, តំ ទស្សេតុំ **អថ ខោ ភគវា**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ទេសិតោ បញ្ញត្តោ**តិ ធម្មោបិ ទេសិតោ ចេវ បញ្ញត្តោ ច, វិនយោបិ ទេសិតោ ចេវ បញ្ញត្តោ ច។ **បញ្ញត្តោ** ច នាម ឋបិតោ បដ្ឋបិតោតិ អត្ថោ។ **សោ វោ មមច្ចយេនា**តិ សោ ធម្មវិនយោ តុម្ហាកំ មមច្ចយេន សត្ថា។ មយា ហិ វោ ឋិតេនេវ – “ឥទំ លហុកំ, ឥទំ គរុកំ, ឥទំ សតេកិច្ឆំ, ឥទំ អតេកិច្ឆំ, ឥទំ លោកវជ្ជំ, ឥទំ បណ្ណត្តិវជ្ជំ, អយំ អាបត្តិ បុគ្គលស្ស សន្តិកេ វុដ្ឋាតិ, អយំ អាបត្តិ គណស្ស សន្តិកេ វុដ្ឋាតិ, អយំ សង្ឃស្ស សន្តិកេ វុដ្ឋាតី”តិ សត្តាបត្តិក្ខន្ធវសេន ឱតិណ្ណេ វត្ថុស្មឹ សខន្ធកបរិវារោ ឧភតោវិភង្គោ **វិនយោ** នាម ទេសិតោ, តំ សកលម្បិ វិនយបិដកំ មយិ បរិនិព្ពុតេ តុម្ហាកំ សត្ថុកិច្ចំ សាធេស្សតិ។

ឋិតេនេវ ច មយា – “ឥមេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, ចត្តារោ សម្មប្បធានា, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា, បញ្ចិន្ទ្រិយានិ, បញ្ច ពលានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ”តិ តេន តេនាការេន ឥមេ ធម្មេ វិភជិត្វា វិភជិត្វា សុត្តន្តបិដកំ ទេសិតំ, តំ សកលម្បិ សុត្តន្តបិដកំ មយិ បរិនិព្ពុតេ តុម្ហាកំ សត្ថុកិច្ចំ សាធេស្សតិ។ ឋិតេនេវ ច មយា – “ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា, ទ្វាទសាយតនានិ, អដ្ឋារស ធាតុយោ, ចត្តារិ សច្ចានិ, ពាវីសតិន្ទ្រិយានិ, នវ ហេតូ, ចត្តារោ អាហារា, សត្ត ផស្សា, សត្ត វេទនា, សត្ត សញ្ញា, សត្ត សញ្ចេតនា, សត្ត ចិត្តានិ។ តត្រាបិ ‘ឯត្តកា ធម្មា កាមាវចរា, ឯត្តកា រូបាវចរា, ឯត្តកា អរូបាវចរា, ឯត្តកា បរិយាបន្នា, ឯត្តកា អបរិយាបន្នា, ឯត្តកា លោកិយា, ឯត្តកា លោកុត្តរា’តិ” ឥមេ ធម្មេ វិភជិត្វា វិភជិត្វា ចតុវីសតិសមន្តបដ្ឋានអនន្តនយមហាបដ្ឋានបដិមណ្ឌិតំ អភិធម្មបិដកំ ទេសិតំ, តំ សកលម្បិ អភិធម្មបិដកំ មយិ បរិនិព្ពុតេ តុម្ហាកំ សត្ថុកិច្ចំ សាធេស្សតិ។

ឥតិ សព្ពម្បេតំ អភិសម្ពោធិតោ យាវ បរិនិព្ពានា បញ្ចចត្តាលីសវស្សានិ ភាសិតំ លបិតំ – “តីណិ បិដកានិ, បញ្ច និកាយា, នវង្គានិ, ចតុរាសីតិ ធម្មក្ខន្ធសហស្សានី”តិ ឯវំ មហាបភេទំ ហោតិ។ ឥតិ ឥមានិ ចតុរាសីតិ ធម្មក្ខន្ធសហស្សានិ តិដ្ឋន្តិ, អហំ ឯកោវ បរិនិព្ពាយាមិ។ អហញ្ច ខោ បន ទានិ ឯកកោវ ឱវទាមិ អនុសាសាមិ, មយិ បរិនិព្ពុតេ ឥមានិ ចតុរាសីតិ ធម្មក្ខន្ធសហស្សានិ តុម្ហេ ឱវទិស្សន្តិ អនុសាសិស្សន្តីតិ ឯវំ ភគវា ពហូនិ ការណានិ ទស្សេន្តោ – “សោ វោ មមច្ចយេន សត្ថា”តិ ឱវទិត្វា បុន អនាគតេ ចារិត្តំ ទស្សេន្តោ **យថា ខោ បនា**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **សមុទាចរន្តី**តិ កថេន្តិ វោហរន្តិ។ **នាមេន វា គោត្តេន វា**តិ នវកាតិ អវត្វា “តិស្ស, នាគា”តិ ឯវំ នាមេន វា, “កស្សប, គោតមា”តិ ឯវំ គោត្តេន វា, “អាវុសោ តិស្ស, អាវុសោ កស្សបា”តិ ឯវំ អាវុសោវាទេន វា សមុទាចរិតព្ពោ។ **ភន្តេតិ វា អាយស្មាតិ វា**តិ ភន្តេ តិស្ស, អាយស្មា តិស្សាតិ ឯវំ សមុទាចរិតព្ពោ។ **សមូហនតូ**តិ អាកង្ខមានោ សមូហនតុ, យទិ ឥច្ឆតិ សមូហនេយ្យាតិ អត្ថោ។ កស្មា បន សមូហនថាតិ ឯកំសេនេវ អវត្វា វិកប្បវចនេនេវ ឋបេសីតិ? មហាកស្សបស្ស ពលំ ទិដ្ឋត្តា។ បស្សតិ ហិ ភគវា – “សមូហនថាតិ វុត្តេបិ សង្គីតិកាលេ កស្សបោ ន សមូហនិស្សតី”តិ។ តស្មា វិកប្បេនេវ ឋបេសិ។

តត្ថ – “ឯកច្ចេ ថេរា ឯវមាហំសុ – ចត្តារិ បារាជិកានិ ឋបេត្វា អវសេសានិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានី”តិអាទិនា នយេន បញ្ចសតិកសង្គីតិយំ **ខុទ្ទានុខុទ្ទកកថា** អាគតាវ វិនិច្ឆយោ បេត្ថ **សមន្តបាសាទិកាយំ** វុត្តោ។ កេចិ បនាហុ – “ភន្តេ, នាគសេន, កតមំ ខុទ្ទកំ, កតមំ អនុខុទ្ទក”ន្តិ មិលិន្ទេន រញ្ញា បុច្ឆិតោ។ “ទុក្កដំ, មហារាជ, ខុទ្ទកំ, ទុព្ភាសិតំ អនុខុទ្ទក”ន្តិ វុត្តត្តា នាគសេនត្ថេរោ ខុទ្ទានុខុទ្ទកំ ជានាតិ។ មហាកស្សបោ បន តំ អជានន្តោ –

> “សុណាតុ មេ, អាវុសោ, សង្ឃោ សន្តម្ហាកំ សិក្ខាបទានិ គិហិគតានិ, គិហិនោបិ ជានន្តិ – “ឥទំ វោ សមណានំ សក្យបុត្តិយានំ កប្បតិ, ឥទំ វោ ន កប្បតី”តិ។ សចេ មយំ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានិ សមូហនិស្សាម, ភវិស្សន្តិ វត្តារោ – “ធូមកាលិកំ សមណេន គោតមេន សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, យាវ នេសំ សត្ថា អដ្ឋាសិ, តាវិមេ សិក្ខាបទេសុ សិក្ខឹសុ, យតោ ឥមេសំ សត្ថា បរិនិព្ពុតោ, ន ទានិមេ សិក្ខាបទេសុ សិក្ខន្តី”តិ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ អបញ្ញត្តំ ន បញ្ញបេយ្យ, បញ្ញត្តំ ន សមុច្ឆិន្ទេយ្យ, យថាបញ្ញត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ សមាទាយ វត្តេយ្យ។ ឯសា ញត្តីតិ –

កម្មវាចំ សាវេសីតិ។ ន តំ ឯវំ គហេតព្ពំ។ នាគសេនត្ថេរោ ហិ – “បរវាទិនោ ឱកាសោ មា អហោសី”តិ ឯវមាហ។ មហាកស្សបត្ថេរោ “ខុទ្ទានុខុទ្ទកាបត្តឹ ន សមូហនិស្សាមី”តិ កម្មវាចំ សាវេសិ។

ព្រហ្មទណ្ឌកថាបិ សង្គីតិយំ អាគតត្តាសមន្តបាសាទិកាយំ វិនិច្ឆិតា។

កង្ខាតិ ទ្វេឡ្ហកំ។ **វិមតី**តិ វិនិច្ឆិតុំ អសមត្ថតា, ពុទ្ធោ នុ ខោ, ន ពុទ្ធោ នុ ខោ, ធម្មោ នុ ខោ, ន ធម្មោ នុ ខោ, សង្ឃោ នុ ខោ, ន សង្ឃោ នុ ខោ, មគ្គោ នុ ខោ, ន មគ្គោ នុ ខោ, បដិបទា នុ ខោ, ន បដិបទា នុ ខោតិ យស្ស សំសយោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, តំ វោ វទាមិ “បុច្ឆថ ភិក្ខវេ”តិ អយមេត្ថ សង្ខេបត្ថោ។ **សត្ថុគារវេនាបិ ន បុច្ឆេយ្យាថា**តិ មយំ សត្ថុសន្តិកេ បព្ពជិម្ហ, ចត្តារោ បច្ចយាបិ នោ សត្ថុ សន្តកាវ, តេ មយំ ឯត្តកំ កាលំ កង្ខំ អកត្វា ន អរហាម អជ្ជ បច្ឆិមកាលេ កង្ខំ កាតុន្តិ សចេ ឯវំ សត្ថរិ គារវេន ន បុច្ឆថ។ **សហាយកោបិ ភិក្ខវេ សហាយកស្ស អារោចេតូ**តិ តុម្ហាកំ យោ យស្ស ភិក្ខុនោ សន្ទិដ្ឋោ សម្ភត្តោ, សោ តស្ស អារោចេតុ, អហំ ឯតស្ស ភិក្ខុស្ស កថេស្សាមិ, តស្ស កថំ សុត្វា សព្ពេ និក្កង្ខា ភវិស្សថាតិ ទស្សេតិ។

ឯវំ បសន្នោតិ ឯវំ សទ្ទហាមិ អហន្តិ អត្ថោ។ **ញាណមេវា**តិ និក្កង្ខភាវបច្ចក្ខករណញាណំយេវ, ឯត្ថ តថាគតស្ស ន សទ្ធាមត្តន្តិ អត្ថោ។ **ឥមេសញ្ហិ, អានន្ទា**តិ ឥមេសំ អន្តោសាណិយំ និសិន្នានំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ។ **យោ បច្ឆិមកោ**តិ យោ គុណវសេន បច្ឆិមកោ។ អានន្ទត្ថេរំយេវ សន្ធាយាហ។

២១៨. អប្បមាទេន សម្បាទេថាតិ សតិអវិប្បវាសេន សព្ពកិច្ចានិ សម្បាទេយ្យាថ។ ឥតិ ភគវា បរិនិព្ពានមញ្ចេ និបន្នោ បញ្ចចត្តាលីស វស្សានិ ទិន្នំ ឱវាទំ សព្ពំ ឯកស្មឹ អប្បមាទបទេយេវ បក្ខិបិត្វា អទាសិ។ **អយំ តថាគតស្ស បច្ឆិមា វាចា**តិ ឥទំ បន សង្គីតិការកានំ វចនំ។

បរិនិព្ពុតកថាវណ្ណនា

២១៩. តតោ បរំ យំ បរិនិព្ពានបរិកម្មំ កត្វា ភគវា បរិនិព្ពុតោ, តំ ទស្សេតុំ **អថ ខោ ភគវា បឋមំ ឈានន្តិ**អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **បរិនិព្ពុតោ ភន្តេតិ** និរោធំ សមាបន្នស្ស ភគវតោ អស្សាសបស្សាសានំ អភាវំ ទិស្វា បុច្ឆតិ។ **ន អាវុសោតិ** ថេរោ កថំ ជានាតិ? ថេរោ កិរ សត្ថារា សទ្ធិំយេវ តំ តំ សមាបត្តិំ សមាបជ្ជន្តោ យាវ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនា វុដ្ឋានំ, តាវ គន្ត្វា ឥទានិ ភគវា និរោធំ សមាបន្នោ, អន្តោនិរោធេ ច កាលង្កិរិយា នាម នត្ថីតិ ជានាតិ។

អថ ខោ ភគវា សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិយា វុដ្ឋហិត្វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបជ្ជិ...បេ.... តតិយជ្ឈានា វុដ្ឋហិត្វា ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជីតិ ឯត្ថ ភគវា ចតុវីសតិយា ឋានេសុ បឋមជ្ឈានំ សមាបជ្ជិ, តេរសសុ ឋានេសុ ទុតិយជ្ឈានំ, តថា តតិយជ្ឈានំ, បន្នរសសុ ឋានេសុ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិ។ កថំ? ទសសុ អសុភេសុ, ទ្វត្តិំសាការេ អដ្ឋសុ កសិណេសុ, មេត្តាករុណាមុទិតាសុ, អានាបានេ, បរិច្ឆេទាកាសេតិ ឥមេសុ តាវ ចតុវីសតិយា ឋានេសុ បឋមជ្ឈានំ សមាបជ្ជិ។ ឋបេត្វា បន ទ្វត្តិំសាការញ្ច ទស អសុភានិ ច សេសេសុ តេរសសុ ទុតិយជ្ឈានំ , តេសុយេវ ច តតិយជ្ឈានំ សមាបជ្ជិ។ អដ្ឋសុ បន កសិណេសុ, ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារេ, អានាបានេ, បរិច្ឆេទាកាសេ, ចតូសុ អរូបេសូតិ ឥមេសុ បន្នរសសុ ឋានេសុ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិ។ អយម្បិ ច សង្ខេបកថាវ។ និព្ពានបុរំ បវិសន្តោ បន ភគវា ធម្មស្សាមី សព្ពាបិ ចតុវីសតិកោដិសតសហស្សសង្ខ្យា សមាបត្តិយោ បវិសិត្វា វិទេសំ គច្ឆន្តោ ញាតិជនំ អាលិង្គេត្វា វិយ សព្ពសមាបត្តិសុខំ អនុភវិត្វា បវិដ្ឋោ។

ចតុត្ថជ្ឈានា វុដ្ឋហិត្វា សមនន្តរា ភគវា បរិនិព្ពាយីតិ ឯត្ថ ឈានសមនន្តរំ, បច្ចវេក្ខណាសមនន្តរន្តិ ទ្វេ សមនន្តរានិ។ តត្ថ ឈានា វុដ្ឋាយ ភវង្គំ ឱតិណ្ណស្ស តត្ថេវ បរិនិព្ពានំ **ឈានសមនន្តរំ** នាម។ ឈានា វុដ្ឋហិត្វា បុន ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខិត្វា ភវង្គំ ឱតិណ្ណស្ស តត្ថេវ បរិនិព្ពានំ **បច្ចវេក្ខណាសមនន្តរំ** នាម។ ឥមានិបិ ទ្វេ សមនន្តរានេវ។ ភគវា បន ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា ឈានា វុដ្ឋាយ ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខិត្វា ភវង្គចិត្តេន អព្យាកតេន ទុក្ខសច្ចេន បរិនិព្ពាយិ។ យេ ហិ កេចិ ពុទ្ធា វា បច្ចេកពុទ្ធា វា អរិយសាវកា វា អន្តមសោ កុន្ថកិបិល្លិកំ ឧបាទាយ សព្ពេ ភវង្គចិត្តេនេវ អព្យាកតេន ទុក្ខសច្ចេន កាលង្ករោន្តីតិ។ **មហាភូមិចាលាទីនិ** វុត្តនយានេវាតិ។

២២០. ***ភូតាតិ*** សត្តា។ **អប្បដិបុគ្គលោតិ** បដិភាគបុគ្គលវិរហិតោ។ **ពលប្បត្តោតិ** ទសវិធញាណពលំ បត្តោ។

២២១. **ឧប្បាទវយធម្មិនោតិ** ឧប្បាទវយសភាវា។ **តេសំ វូបសមោតិ** តេសំ សង្ខារានំ វូបសមោ, អសង្ខតំ និព្ពានមេវ សុខន្តិ អត្ថោ។

២២២. **នាហុ អស្សាសបស្សាសោតិ** ន ជាតោ អស្សាសបស្សាសោ។ **អនេជោតិ** តណ្ហាសង្ខាតាយ ឯជាយ អភាវេន អនេជោ។ **សន្តិមារព្ភាតិ** អនុបាទិសេសំ និព្ពានំ អារព្ភ បដិច្ច សន្ធាយ។ **យំ កាលមករីតិ** យោ កាលំ អករិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “អាវុសោ, យោ មម សត្ថា ពុទ្ធមុនិ សន្តិំ គមិស្សាមីតិ, សន្តិំ អារព្ភ កាលមករិ, តស្ស ឋិតចិត្តស្ស តាទិនោ ឥទានិ អស្សាសបស្សាសោ ន ជាតោ, នត្ថិ, នប្បវត្តតី”តិ។

អសល្លីនេនាតិ អលីនេន អសង្កុដិតេន សុវិកសិតេនេវ ចិត្តេន។ **វេទនំ អជ្ឈវាសយីតិ** វេទនំ អធិវាសេសិ, ន វេទនានុវត្តី ហុត្វា ឥតោ ចិតោ ច សម្បរិវត្តិ។ **វិមោក្ខោតិ** កេនចិ ធម្មេន អនាវរណវិមោក្ខោ សព្ពសោ អបញ្ញត្តិភាវូបគមោ បជ្ជោតនិព្ពានសទិសោ ជាតោ។

២២៣. **តទាសីតិ** “សហ បរិនិព្ពានា មហាភូមិចាលោ”តិ ឯវំ ហេដ្ឋា វុត្តំ ភូមិចាលមេវ សន្ធាយាហ។ តញ្ហិ លោមហំសនញ្ច ភឹសនកញ្ច អាសិ។ **សព្ពាការវរូបេតេតិ** សព្ពវរការណូបេតេ។

២២៤. ***អវីតរាគាតិ*** បុថុជ្ជនា ចេវ សោតាបន្នសកទាគាមិនោ ច។ តេសញ្ហិ ទោមនស្សំ អប្បហីនំ។ តស្មា តេបិ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទន្តិ។ ឧភោបិ ហត្ថេ សីសេ ឋបេត្វា រោទន្តីតិ សព្ពំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

២២៥. **ឧជ្ឈាយន្តីតិ** “អយ្យោ អត្តនាបិ អធិវាសេតុំ ន សក្កោន្តិ, សេសជនំ កថំ សមស្សាសេស្សន្តី”តិ វទន្តិយោ ឧជ្ឈាយន្តិ។ **កថំភូតា បន ភន្តេ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ ទេវតា មនសិករោតីតិ** ទេវតា, ភន្តេ, កថំភូតា អាយស្មា អនុរុទ្ធោ សល្លក្ខេតិ, កឹ តា សត្ថុ បរិនិព្ពានំ អធិវាសេន្តីតិ?

អថ តាសំ បវត្តិទស្សនត្ថំ ថេរោ **សន្តាវុសោ**តិអាទិមាហ។ តំ វុត្តត្ថមេវ។ **វត្តាវសេសន្តិ** ពលវបច្ចូសេ បរិនិព្ពុតត្តា រត្តិយា អវសេសំ ចុល្លកទ្ធានំ។ **ធម្មិយា កថាយា**តិ អញ្ញា បាដិយេក្កា ធម្មកថា នាម នត្ថិ, "អាវុសោ សទេវកេ នាម លោកេ អប្បដិបុគ្គលស្ស សត្ថុនោ អយំ មច្ចុរាជា ន លជ្ជតិ, កិមង្គំ បន លោកិយមហាជនស្ស លជ្ជិស្សតី"តិ ឯវរូបាយ បន មរណបដិសំយុត្តាយ កថាយ វីតិនាមេសុំ។ តេសញ្ហិ តំ កថំ កថេន្តានំ មុហុត្តេនេវ អរុណំ ឧគ្គច្ឆិ។

២២៦. អថ ខោតិ អរុណុគ្គំ ទិស្វាវ ថេរោ ថេរំ ឯតទវោច។ **តេនេវ ករណីយេនា**តិ កីទិសេន នុ ខោ បរិនិព្ពានដ្ឋានេ មាលាគន្ធាទិសក្ការេន ភវិតព្ពំ, កីទិសេន ភិក្ខុសង្ឃស្ស និសជ្ជដ្ឋានេន ភវិតព្ពំ, កីទិសេន ខាទនីយភោជនីយេន ភវិតព្ពន្តិ, ឯវំ យំ ភគវតោ បរិនិព្ពុតភាវំ សុត្វា កត្តព្ពំ តេនេវ ករណីយេន។

ពុទ្ធសរីរបូជាវណ្ណនា

២២៧. សព្ពញ្ច តាឡាវចរន្តិ សព្ពំ តូរិយភណ្ឌំ។ **សន្និបាតេថា**តិ ភេរឹ ចរាបេត្វា សមាហរថ។ តេ តថេវ អកំសុ។ **មណ្ឌលមាឡេ**តិ ទុស្សមណ្ឌលមាឡេ។ **បដិយាទេន្តា**តិ សជ្ជេន្តា។

ទក្ខិណេន ទក្ខិណន្តិ នគរស្ស ទក្ខិណទិសាភាគេនេវ ទក្ខិណទិសាភាគំ។ **ពាហិរេន ពាហិរន្តិ** អន្តោនគរំ អប្បវេសេត្វា ពាហិរេនេវ នគរស្ស ពាហិរបស្សំ ហរិត្វា។ **ទក្ខិណតោ នគរស្សា**តិ អនុរាធបុរស្ស ទក្ខិណទ្វារសទិសេ ឋានេ ឋបេត្វា សក្ការសម្មានំ កត្វា ជេតវនសទិសេ ឋានេ ឈាបេស្សាមាតិ អត្ថោ។

២២៨. អដ្ឋ មល្លបាមោក្ខាតិ មជ្ឈិមវយា ថាមសម្បន្នា អដ្ឋមល្លរាជានោ។ **សីសំ ន្ហាតា**តិ សីសំ ធោវិត្វា នហាតា។ **អាយស្មន្តំ អនុរុទ្ធន្តិ** ថេរោវ ទិព្ពចក្ខុកោតិ បាកដោ, តស្មា តេ សន្ទេហសុបិ អញ្ញេសុ មហាថេរេសុ – "អយំ នោ បាកដំ កត្វា កថេស្សតី"តិ ថេរំ បុច្ឆឹសុ។ **កថំ បន, ភន្តេ, ទេវតានំ អធិប្បាយោ**តិ ភន្តេ, អម្ហាកំ តាវ អធិប្បាយំ ជានាម។ ទេវតានំ កថំ អធិប្បាយោតិ បុច្ឆន្តិ។ ថេរោ បឋមំ តេសំ អធិប្បាយំ ទស្សេន្តោ **តុម្ហាកំ ខោ**តិអាទិមាហ។ **មកុដពន្ធនំ នាម មល្លានំ ចេតិយន្តិ** មល្លរាជូនំ បសាធនមង្គលសាលាយ ឯតំ នាមំ។ ចិត្តីកតដ្ឋេន បនេសា "ចេតិយ"ន្តិ វុច្ចតិ។

២២៩. យាវ សន្ធិសមលសង្កដីរាតិ ឯត្ថ **សន្ធិ** នាម ឃរសន្ធិ។ **សមលំ** នាម គូថរាសិនិទ្ធមនបនាឡិ។ **សង្កដីរំ** នាម សង្ការដ្ឋានំ។ **ទិព្ពេហិ ច មានុសកេហិ ច នច្ចេហី**តិ ឧបរិ ទេវតានំ នច្ចានិ ហោន្តិ, ហេដ្ឋា មនុស្សានំ។ ឯស នយោ គីតាទីសុ។ អបិច ទេវតានំ អន្តរេ មនុស្សា, មនុស្សានំ អន្តរេ ទេវតាតិ ឯវម្បិ សក្ករោន្តា បូជេន្តា អគមំសុ។ **មជ្ឈេន មជ្ឈំ នគរស្ស ហរិត្វា**តិ ឯវំ ហរិយមានេ ភគវតោ សរីរេ ពន្ធុលមល្លសេនាបតិភរិយា **មល្លិកា** នាម – "ភគវតោ សរីរំ អាហរន្តី"តិ សុត្វា អត្តនោ សាមិកស្ស កាលំ កិរិយតោ បដ្ឋាយ អបរិភុញ្ជិត្វា ឋបិតំ វិសាខាយ បសាធនសទិសំ **មហាលតាបសាធនំ** នីហរាបេត្វា – "ឥមិនា សត្ថារំ បូជេស្សាមី"តិ តំ មជ្ជាបេត្វា គន្ធោទកេន ធោវិត្វា ទ្វារេ ឋិតា។

តំ កិរ បសាធនំ តាសញ្ច ទ្វិន្នំ ឥត្ថីនំ, ទេវទានិយចោរស្ស គេហេតិ តីសុយេវ ឋានេសុ អហោសិ។ សា ច សត្ថុ សរីរេ ទ្វារំ សម្បត្តេ – "ឱតារេថ, តាតា, សត្ថុសរីរ"ន្តិ វត្វា តំ បសាធនំ សត្ថុសរីរេ បដិមុញ្ចិ។ តំ សីសតោ បដ្ឋាយ បដិមុក្កំ យាវបាទតលាគតំ។ សុវណ្ណវណ្ណំ ភគវតោ សរីរំ សត្តរតនមយេន មហាបសាធនេន បសាធិតំ អតិវិយ វិរោចិត្ថ។ តំ សា ទិស្វា បសន្នចិត្តា បត្ថនំ អកាសិ – "ភគវា យាវ វដ្ដេ សំសរិស្សាមិ, តាវ មេ បាដិយេក្កំ បសាធនកិច្ចំ មា ហោតុ, និច្ចំ បដិមុក្កបសាធនសទិសមេវ សរីរំ ហោតូ"តិ។

អថ ភគវន្តំ សត្តរតនមយេន មហាបសាធនេន ឧក្ខិបិត្វា បុរត្ថិមេន ទ្វារេន នីហរិត្វា បុរត្ថិមេន នគរស្ស មកុដពន្ធនំ មល្លានំ ចេតិយំ, ឯត្ថ ភគវតោ សរីរំ និក្ខិបឹសុ។

មហាកស្សបត្ថេរវត្ថុវណ្ណនា

២៣១. បាវាយ កុសិនារន្តិ បាវានគរេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា "កុសិនារំ គមិស្សាមី"តិ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នោ ហោតិ។ **រុក្ខមូលេ និសីទី**តិ ឯត្ថ កស្មា ទិវាវិហារន្តិ ន វុត្តំ? ទិវាវិហារត្ថាយ អនិសិន្នត្តា។ ថេរស្ស ហិ បរិវារា ភិក្ខូ សព្ពេ សុខសំវទ្ធិតា មហាបុញ្ញា។ តេ មជ្ឈន្ហិកសមយេ តត្តបាសាណសទិសាយ ភូមិយា បទសា គច្ឆន្តា កិលមីសុ។ ថេរោ តេ ទិស្វា – "ភិក្ខូ កិលមន្តិ, គន្តព្ពដ្ឋានញ្ច ន ទូរំ, ថោកំ វិស្សមិត្វា ទរថំ បដិប្បស្សម្ភេត្វា សាយន្ហសមយេ កុសិនារំ គន្ត្វា ទសពលំ បស្សិស្សាមី"តិ មគ្គា ឱក្កម្ម អញ្ញតរស្មឹ រុក្ខមូលេ សង្ឃាដឹ បញ្ញបេត្វា ឧទកតុម្ពតោ

ឧទកេន ហត្ថបាទេ សីតលេ កត្វា និសីទិ។ បរិវារភិក្ខូបិស្ស រុក្ខមូលេ និសីទិត្វា យោនិសោ មនសិការេ កម្មំ ករុមានា តិណ្ណំ រតនានំ វណ្ណំ ភណមានា និសីទីសុ។ ឥតិ ទរថវិនោទនត្ថាយ និសិន្នត្តា "ទិវាវិហារ"ន្តិ ន វុត្តំ។

មន្ទារវបុប្ផំ គហេត្វាតិ មហាបាតិប្បមាណំ បុប្ផំ អាគន្តុកទណ្ឌកេ ឋបេត្វា ឆត្តំ វិយ គហេត្វា។ **អទ្ទស ខោ**តិ អាគច្ឆន្តំ ទូរតោ អទ្ទស។ ទិស្វា ច បន ចិន្តេសិ –

> "ឯតំ អាជីវកស្ស ហត្ថេ មន្ទារវបុប្ផំ បញ្ញាយតិ, ឯតញ្ច ន សព្ពទា មនុស្សបថេ បញ្ញាយតិ, យទា បន កោចិ ឥទ្ធិមា ឥទ្ធី វិកុព្ពតិ, តទា សព្ពញ្ញុពោធិសត្តស្ស ច មាតុកុច្ឆិឱក្កមនាទីសុ ហោតិ។ ន ខោ បន អជ្ជ កេនចិ ឥទ្ធិវិកុព្ពនំ កតំ, ន មេ សត្ថា មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កន្តោ, ន កុច្ឆិតោ និក្ខមន្តោ, នាបិស្ស អជ្ជ អភិសម្ពោធិ, ន ធម្មចក្កប្បវត្តនំ, ន យមកបាដិហារិយំ, ន ទេវោរោហណំ, ន អាយុសង្ខារោស្សជ្ជនំ។ មហល្លកោ បន មេ សត្ថា ធុវំ បរិនិព្ពុតោ ភវិស្សតី"តិ។

តតោ – "បុច្ឆាមិ ន"ន្តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា – "សចេ ខោ បន និសិន្នកោវ បុច្ឆាមិ, សត្ថរិ អគារវោ កតោ ភវិស្សតី"តិ ឧដ្ឋហិត្វា ឋិតដ្ឋានតោ អបក្កម្ម ឆទ្ទន្តោ នាគរាជា មណិចម្មំ វិយ ទសពលទត្តិយំ មេឃវណ្ណំ បំសុកូលចីវរំ បារុបិត្វា ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលឹ សិរស្មិំ បតិដ្ឋបេត្វា សត្ថរិ គារវេន អាជីវកស្ស អភិមុខោ ហុត្វា – "អាវុសោ, អម្ហាកំ សត្ថារំ ជានាសី"តិ អាហ។ កឹ បន សត្ថុ បរិនិព្ពានំ ជានន្តោ បុច្ឆិ អជានន្តោតិ? អាវជ្ជនបដិពទ្ធំ ខីណាសវានំ ជាននំ, អនាវជ្ជិតត្តា បនេស អជានន្តោ បុច្ឆីតិ ឯកេ។ ថេរោ សមាបត្តិពហុលោ, រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានលេណមណ្ឌបាទីសុ និច្ចំ សមាបត្តិពលេនេវ យាបេតិ, កុលសន្តកម្បិ គាមំ បវិសិត្វា ទ្វារេ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតោវ ភិក្ខំ គណ្ហាតិ។ ថេរោ កិរ ឥមិនា បច្ឆិមេន អត្តភាវេន មហាជនានុគ្គហំ ករិស្សាមិ – "យេ មយ្ហំ ភិក្ខំ វា ទេន្តិ គន្ធមាលាទីហិ វា សក្ការំ ករោន្តិ, តេសំ តំ មហប្ផលំ ហោតូ"តិ ឯវំ ករោតិ។ តស្មា សមាបត្តិពហុលតាយ ន ជានាតិ។ ឥតិ អជានន្តោវ បុច្ឆតីតិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។

ន ហេត្ថ អជាននការណំ អត្ថិ។ អភិលក្ខិតំ សត្ថុ បរិនិព្ពានំ អហោសិ, ទសសហស្សិលោកធាតុកម្បនាទីហិ និមិត្តេហិ។ ថេរស្ស បន បរិសាយ កេហិចិ ភិក្ខូហិ ភគវា ទិដ្ឋបុព្ពោ, កេហិចិ ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, តត្ថ យេហិបិ ទិដ្ឋបុព្ពោ, តេបិ បស្សិតុកាមាវ, យេហិបិ អទិដ្ឋបុព្ពោ, តេបិ បស្សិតុកាមាវ។ តត្ថ យេហិ ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, តេ អតិទស្សនកាមតាយ គន្ត្វា "កុហឹ ភគវា"តិ បុច្ឆន្តា "បរិនិព្ពុតោ"តិ សុត្វា សន្ធារេតុំ នាសក្ខិស្សន្តិ។ ចីវរញ្ច បត្តញ្ច ឆឌ្ឌេត្វា ឯកវត្ថា វា ទុន្និវត្ថា វា ទុប្បារុតា វា ឧរានិ បដិបិសន្តា បរោទិស្សន្តិ។ តត្ថ មនុស្សា – "មហាកស្សបត្ថេរេន សទ្ធឹ អាគតា បំសុកូលិកា សយម្បិ ឥត្ថិយោ វិយ បរោទន្តិ, តេ កឹ អម្ហេ សមស្សាសេស្សន្តី"តិ មយ្ហំ ទោសំ ទស្សន្តិ។ ឥទំ បន សុញ្ញំ មហាអរញ្ញំ, ឥធ យថា តថា រោទន្តេសុ ទោសោ នត្ថិ។ បុរិមតរំ សុត្វា នាម សោកោបិ តនុកោ ហោតីតិ ភិក្ខូនំ សតុប្បាទនត្ថាយ ជានន្តោវ បុច្ឆិ។

អជ្ជ សត្តាហបរិនិព្ពុតោ សមណោ គោតមោតិ អជ្ជ សមណោ គោតមោ សត្តាហបរិនិព្ពុតោ។ **តតោ មេ ឥទ**ន្តិ តតោ សមណស្ស គោតមស្ស បរិនិព្ពុតដ្ឋានតោ។

២៣២. សុភទ្ទោ នាម វុឌ្ឍបព្ពជិតោតិ "សុភទ្ទោ"តិ តស្ស នាមំ។ វុឌ្ឍកាលេ បន បព្ពជិតត្តា "វុឌ្ឍបព្ពជិតោ"តិ វុច្ចតិ។ កស្មា បន សោ ឯវមាហ? ភគវតិ អាឃាតេន។ អយំ កិរេសោ ខន្ធកេ អាគតេ អាតុមាវត្ថុស្មិំ នហាបិតបុព្ពកោ វុឌ្ឍបព្ពជិតោ ភគវតិ កុសិនារតោ និក្ខមិត្វា អឌ្ឍតេឡសេហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ អាតុមំ អាគច្ឆន្តេ ភគវា អាគច្ឆតីតិ សុត្វា – "អាគតកាលេ យាគុបានំ ករិស្សាមី"តិ សាមណេរភូមិយំ ឋិតេ ទ្វេ បុត្តេ ឯតទវោច – "ភគវា កិរ, តាតា, អាតុមំ អាគច្ឆតិ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ អឌ្ឍតេឡសេហិ ភិក្ខុសតេហិ; គច្ឆថ តុម្ហេ, តាតា, ខុរភណ្ឌំ អាទាយ នាឡិយាវាបកេន អនុឃរកំ អនុឃរកំ អាហិណ្ឌថ លោណម្បិ តេលម្បិ តណ្ឌុលម្បិ ខាទនីយម្បិ សំហរថ ភគវតោ អាគតស្ស យាគុបានំ ករិស្សាមា"តិ (មហាវ. ៣០៣)។ តេ តថា អកំសុ។

មនុស្សា តេ ទារកេ មញ្ជុកេ បដិភានេយ្យកេ ទិស្វា ការេតុកាមាបិ អការេតុកាមាបិ ការេន្តិយេវ។ កតកាលេ – "កឹ គណ្ហិស្សថ តាតា"តិ បុច្ឆន្តិ។ តេ វទន្តិ – "ន អម្ហាកំ អញ្ញេន កេនចិ អត្ថោ, បិតា បន នោ ភគវតោ, អាគតកាលេ យាគុទានំ ទាតុកាមោ"តិ។ តំ សុត្វា មនុស្សា អបរិគណេត្វាវ យំ តេ សក្កោន្តិ អាហរិតុំ, សព្ពំ ទេន្តិ។ យម្បិ ន សក្កោន្តិ, មនុស្សេហិ បេសេន្តិ។ អថ ភគវតិ អាតុមំ អាគន្ត្វា ភុសាគារំ បវិដ្ឋេ សុភទ្ទោ សាយន្ហសមយំ គាមទ្វារំ គន្ត្វា មនុស្សេ អាមន្តេសិ – "ឧបាសកា, នាហំ តុម្ហាកំ សន្តិកា អញ្ញំ កិញ្ចិ បច្ចាសីសាមិ, មយ្ហំ ទារកេហិ អាភតានិ តណ្ឌុលាទីនិយេវ សង្ឃស្ស បហោន្តិ។ យំ ហត្ថកម្មំ, តំ មេ ទេថា"តិ។

“ឥទញ្ចិទញ្ច គណ្ហថា”តិ សព្ពូបករណានិ គាហេត្វា វិហារេ ឧទ្ទនានិ ការេត្វា ឯកំ កាឡកំ កាសាវំ និវាសេត្វា តាទិសមេវ បារុបិត្វា – “ឥទំ ករោថ, ឥទំ ករោថា”តិ សព្ពរត្តិំ វិចារេន្តោ សតសហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា ភោជ្ជយាគុញ្ច មធុគោឡកញ្ច បដិយាទាបេសិ។ ភោជ្ជយាគុ នាម ភុញ្ជិត្វា បាតព្ពយាគុ, តត្ថ សប្បិមធុផាណិតមច្ឆមំស បុប្ផផលរសាទិ យំ កិញ្ចិ ខាទនីយំ នាម សព្ពំ បក្ខិបតិ កីឡិតុកាមានំ សីសមក្ខនយោគ្គា ហោតិ សុគន្ធគន្ធា។

អថ ភគវា កាលស្សេវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ អាតុមនគរាភិមុខោ បាយាសិ។ មនុស្សា តស្ស អារោចេសុំ – “ភគវា បិណ្ឌាយ គាមំ បវិសតិ, តយា កស្ស យាគុ បដិយាទិតា”តិ។ សោ យថានិវត្ថបារុតេហេវ តេហិ កាឡកកាសាវេហិ ឯកេន ហត្ថេន ទព្ពិញ្ច កដច្ឆុញ្ច គហេត្វា ព្រហ្មា វិយ ទក្ខិណជាណុមណ្ឌលំ ភូមិយំ បតិដ្ឋបេត្វា វន្ទិត្វា – “បដិគ្គណ្ហាតុ មេ, ភន្តេ, ភគវា យាគុ”ន្តិ អាហ។

តតោ “ជានន្តាបិ តថាគតា បុច្ឆន្តី”តិ ខន្ធកេ អាគតនយេន ភគវា បុច្ឆិត្វា ច សុត្វា ច តំ វុឌ្ឍបព្ពជិតំ វិគរហិត្វា តស្មិំ វត្ថុស្មិំ អកប្បិយសមាទានសិក្ខាបទញ្ច, ខុរភណ្ឌបរិហរណសិក្ខាបទញ្ចាតិ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ បញ្ញបេត្វា – “ភិក្ខវេ, អនេកកប្បកោដិយោ ភោជនំ បរិយេសន្តេហេវ វីតិនាមិតា, ឥទំ បន តុម្ហាកំ អកប្បិយំ អធម្មេន ឧប្បន្នំ ភោជនំ, ឥមំ បរិភុត្តានំ អនេកានិ អត្តភាវសហស្សានិ អបាយេស្វេវ និព្ពត្តិស្សន្តិ, អបេថ មា គណ្ហថា”តិ ភិក្ខាចារាភិមុខោ អគមាសិ។ ឯកភិក្ខុនាបិ ន កិញ្ចិ គហិតំ។

សុភទ្ទោ អនត្តមនោ ហុត្វា អយំ “សព្ពំ ជានាមី”តិ អាហិណ្ឌតិ។ សចេ ន គហិតុកាមោ, បេសេត្វា អារោចេតព្ពំ។ អយំ បក្កាហារោ នាម សព្ពចិរំ តិដ្ឋន្តោ សត្តាហមត្តំ តិដ្ឋេយ្យ។ ឥទញ្ហិ មម យាវជីវំ បរិយត្តំ អស្ស។ សព្ពំ តេន នាសិតំ, អហិតកាមោ អយំ មយ្ហន្តិ ភគវតិ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា ទសពលេ ធរន្តេ កិញ្ចិ វត្តុំ នាសក្ខិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “អយំ ឧច្ចា កុលា បព្ពជិតោ មហាបុរិសោ, សចេ កិញ្ចិ វក្ខាមិ, មំយេវ សន្តជ្ជេស្សតី”តិ។ ស្វាយំ អជ្ជ “បរិនិព្ពុតោ ភគវា”តិ សុត្វា លទ្ធស្សាសោ វិយ ហដ្ឋតុដ្ឋោ ឯវមាហ។

ថេរោ តំ សុត្វា ហទយេ បហារទានំ វិយ មត្ថកេ បតិតសុក្ខាសនិ វិយ មញ្ញិ, ធម្មសំវេគោ ចស្ស ឧប្បជ្ជិ – “សត្តាហមត្តបរិនិព្ពុតោ ភគវា, អជ្ជាបិស្ស សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ ធរតិយេវ, ទុក្ខេន ភគវតា អារាធិតសាសនេ នាម ឯវំ លហុ មហន្តំ បាបកសដំ កណ្ដកោ ឧប្បន្នោ, អលំ ខោ បនេស បាបោ វឌ្ឍមានោ អញ្ញេបិ ឯវរូបេ សហាយេ លភិត្វា សក្កា សាសនំ ឱសក្កាបេតុ”ន្តិ។ តតោ ថេរោ ចិន្តេសិ –

“សចេ ខោ បនាហំ ឥមំ មហល្លកំ ឥធេវ បិលោតិកំ និវាសាបេត្វា ឆារិកាយ ឱកិរាបេត្វា នីហរាបេស្សាមិ, មនុស្សា ‘សមណស្ស គោតមស្ស សរីរេ ធរមានេយេវ សាវកា វិវទន្តី’តិ អម្ហាកំ ទោសំ ទស្សេស្សន្តិ អធិវាសេមិ តាវ។

ភគវតា ហិ ទេសិតោ ធម្មោ អសង្គហិតបុប្ផរាសិសទិសោ។ តត្ថ យថា វាតេន បហដបុប្ផានិ យតោ វា តតោ វា គច្ឆន្តិ, ឯវមេវ ឯវរូបានំ បាបបុគ្គលានំ វសេន គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ វិនយេ ឯកំ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ នស្សិស្សន្តិ, សុត្តេ ឯកោ ទ្វេ បញ្ហាវារា នស្សិស្សន្តិ, អភិធម្មេ ឯកំ ទ្វេ ភូមន្តរានិ នស្សិស្សន្តិ, ឯវំ អនុក្កមេន មូលេ នដ្ឋេ បិសាចសទិសា ភវិស្សាម; តស្មា ធម្មវិនយសង្គហំ ករិស្សាម។ ឯវញ្ហិ សតិ ទឡ្ហំ សុត្តេន សង្គហិតានិ បុប្ផានិ វិយ អយំ ធម្មវិនយោ និច្ចលោ ភវិស្សតិ។

ឯតទត្ថញ្ហិ ភគវា មយ្ហំ តីណិ គាវុតានិ បច្ចុគ្គមនំ អកាសិ, តីហិ ឱវាទេហិ ឧបសម្បទំ អទាសិ, កាយតោ អបនេត្វា កាយេ ចីវរបរិវត្តនំ អកាសិ, អាកាសេ បាណឹ ចាលេត្វា ចន្ទូបមំ បដិបទំ កថេន្តោ មំ កាយសក្ខឹ កត្វា កថេសិ, តិក្ខត្តុំ សកលសាសនទាយជ្ជំ បដិច្ឆាបេសិ។ មាទិសេ ភិក្ខុម្ហិ តិដ្ឋមានេ អយំ បាបោ សាសនេ វុឌ្ឍឹ មា អលត្ថ។ យាវ អធម្មោ ន ទិប្បតិ, ធម្មោ ន បដិពាហិយតិ។ អវិនយោ ន ទិប្បតិ វិនយោ ន បដិពាហិយតិ។ អធម្មវាទិនោ ន ពលវន្តោ ហោន្តិ, ធម្មវាទិនោ ន ទុព្ពលា ហោន្តិ; អវិនយវាទិនោ ន ពលវន្តោ ហោន្តិ, វិនយវាទិនោ ន ទុព្ពលា ហោន្តិ។ តាវ ធម្មញ្ច វិនយញ្ច សង្គាយិស្សាមិ។ តតោ ភិក្ខូ អត្តនោ អត្តនោ បហោនកំ គហេត្វា កប្បិយាកប្បិយំ កថេស្សន្តិ។ អថាយំ បាបោ សយមេវ និគ្គហំ បាបុណិស្សតិ, បុន សីសំ ឧក្ខិបិតុំ ន សក្ខិស្សតិ, សាសនំ ឥទ្ធញ្ចេវ ផីតញ្ច ភវិស្សតី”តិ។

សោ ឯវំ នាម មយ្ហំ ចិត្តំ ឧប្បន្នន្តិ កស្សចិ អនារោចេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ សមស្សាសេសិ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ...បេ.... នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី”តិ។

២៣៣. ចិតកន្តិ វិសរតនសតិកំ ចន្ទនចិតកំ។ **អាឡិម្បេស្សាមាតិ** អគ្គឹ គាហាបេស្សាម។ **ន សក្កោន្តិ អាឡិម្បេតុន្តិ** អដ្ឋបិ សោឡសបិ ទ្វត្តឹសបិ ជនា ជាលនត្ថាយ យមកយមកឧក្កាយោ គហេត្វា តាលវណ្ដេហិ ពីជន្តា ភស្តាហិ ធមន្តា តានិ តានិ ការណានិ ករោន្តាបិ ន សក្កោន្តិយេវ អគ្គឹ គាហាបេតុំ។ **ទេវតានំ អធិប្បាយោតិ** ឯត្ថ តា កិរ ទេវតា ថេរស្ស ឧបដ្ឋាកទេវតា។ អសីតិមហាសាវកេសុ ហិ ចិត្តានិ បសាទេត្វា តេសំ ឧបដ្ឋាកានិ អសីតិកុលសហស្សានិ សគ្គេ និព្ពត្តានិ។ តត្ថ ថេរេ ចិត្តំ បសាទេត្វា សគ្គេ និព្ពត្តា ទេវតា តស្មឹ សមាគមេ ថេរំ អទិស្វា – “កុហឹ នុ ខោ អម្ហាកំ កុលូបកត្ថេរោ”តិ អន្តរាមគ្គេ បដិបន្នំ ទិស្វា “អម្ហាកំ កុលូបកត្ថេរេន អវន្ទិតេ ចិតកោ មា បជ្ជលិត្ថា”តិ អធិដ្ឋហឹសុ។

មនុស្សា តំ សុត្វា – “មហាកស្សបោ កិរ នាម ភោ ភិក្ខុ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ ‘ទសពលស្ស បាទេ វន្ទិស្សាមី’តិ អាគច្ឆតិ។ តស្មឹ កិរ អនាគតេ ចិតកោ ន បជ្ជលិស្សតិ។ កីទិសោ ភោ សោ ភិក្ខុ កាឡោ ឱទាតោ ទីឃោ រស្សោ, ឯវរូបេ នាម ភោ ភិក្ខុម្ហិ ឋិតេ កឹ ទសពលស្ស បរិនិព្ពានំ នាមា”តិ កេចិ គន្ធមាលាទិហត្ថា បដិបថំ គច្ឆឹសុ។ កេចិ វីថិយោ វិចិត្តា កត្វា អាគមនមគ្គំ ឱលោកយមានា អដ្ឋំសុ។

២៣៤. អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ យេន កុសិនារា...បេ.... សិរសា វន្ទីតិ ថេរោ កិរ ចិតកំ បទក្ខិណំ កត្វា អាវជ្ជន្តោវ សល្លក្ខេសិ – “ឥមស្មឹ ឋានេ សីសំ, ឥមស្មឹ ឋានេ បាទា”តិ។ តតោ បាទានំ សមីបេ ឋត្វា អភិញ្ញាបាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ – “អរាសហស្សបដិមណ្ឌិតចក្កលក្ខណបតិដ្ឋិតា ទសពលស្ស បាទា សទ្ធឹ កប្បាសបដលេហិ បញ្ច ទុស្សយុគសតានិ សុវណ្ណទោណឹ ចន្ទនចិតកញ្ច ទ្វេធា កត្វា មយ្ហំ ឧត្តមង្គេ សិរស្មឹ បតិដ្ឋហន្តូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ សហ អធិដ្ឋានចិត្តេន តានិ បញ្ច ទុស្សយុគសតានិ ទ្វេធា កត្វា វលាហកន្តរា បុណ្ណចន្ទោ វិយ បាទា និក្ខមឹសុ។ ថេរោ វិកសិតរត្តបទុមសទិសេ ហត្ថេ បសារេត្វា សុវណ្ណវណ្ណេ សត្ថុបាទេ យាវ គោប្ផកា ទឡ្ហំ គហេត្វា អត្តនោ សិរវរេ បតិដ្ឋបេសិ។ តេន វុត្តំ – “ភគវតោ បាទេ សិរសា វន្ទី”តិ។

មហាជនោ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា ឯកប្បហារេនេវ មហានាទំ នទិ, គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា យថារុចិ វន្ទិ។ ឯវំ បន ថេរេន ច មហាជនេន ច តេហិ ច បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ វន្ទិតមត្តេ បុន អធិដ្ឋានកិច្ចំ នត្ថិ។ បកតិអធិដ្ឋានវសេនេវ ថេរស្ស ហត្ថតោ មុច្ចិត្វា អលត្តកវណ្ណានិ ភគវតោ បាទតលានិ ចន្ទនទារុអាទីសុ កិញ្ចិ អចាលេត្វាវ យថាឋានេ បតិដ្ឋហឹសុ, យថាឋានេ ឋិតានេវ អហេសុំ។ ភគវតោ ហិ បាទេសុ និក្ខមន្តេសុ វា បវិសន្តេសុ វា កប្បាសអំសុ វា ទសិកតន្តំ វា តេលពិន្ទុ វា ទារុក្ខន្ធំ វា ឋានា ចលិតំ នាម នាហោសិ។ សព្ពំ យថាឋានេ ឋិតមេវ អហោសិ។ ឧដ្ឋហិត្វា បន អត្ថង្គតេ ចន្ទេ វិយ សូរិយេ វិយ ច តថាគតស្ស បាទេសុ អន្តរហិតេសុ មហាជនោ មហាកន្ទិតំ កន្ទិ។ បរិនិព្ពានកាលតោ អធិកតរំ ការុញ្ញំ អហោសិ។

សយមេវ ភគវតោ ចិតកោ បជ្ជលីតិ ឥទំ បន កស្សចិ បជ្ជលាបេតុំ វាយមន្តស្ស អទស្សនវសេន វុត្តំ។ ទេវតានុភាវេន បនេស សមន្តតោ ឯកប្បហារេនេវ បជ្ជលិ។

២៣៥. សរីរានេវ អវសិស្សឹសូតិ បុព្ពេ ឯកគ្ឃនេន ឋិតត្តា សរីរំ នាម អហោសិ។ ឥទានិ វិប្បកិណ្ណត្តា សរីរានីតិ វុត្តំ សុមនមកុឡសទិសា ច ធោតមុត្តសទិសា ច សុវណ្ណសទិសា ច ធាតុយោ អវសិស្សឹសូតិ អត្ថោ។ ទីឃាយុកពុទ្ធានញ្ហិ សរីរំ សុវណ្ណក្ខន្ធសទិសំ ឯកមេវ ហោតិ។ ភគវា បន – “អហំ ន ចិរំ ឋត្វា បរិនិព្ពាយាមិ, មយ្ហំ សាសនំ តាវ សព្ពត្ថ ន វិត្ថារិតំ, តស្មា បរិនិព្ពុតស្សាបិ មេ សាសបមត្តម្បិ ធាតុំ គហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ចេតិយំ កត្វា បរិចរន្តោ មហាជនោ សគ្គបរាយណោ ហោតូ”តិ ធាតូនំ វិកិរណំ អធិដ្ឋាសិ។ កតិ, បនស្ស ធាតុយោ វិប្បកិណ្ណា, កតិ ន វិប្បកិណ្ណាតិ។ ចតស្សោ ទាឋា, ទ្វេ អក្ខកា, ឧណ្ហីសន្តិ ឥមា សត្ត ធាតុយោ ន វិប្បកិរឹសុ, សេសា វិប្បកិរឹសូតិ។ តត្ថ សព្ពខុទ្ទកា ធាតុ សាសបពីជមត្តា អហោសិ, មហាធាតុ មជ្ឈេ ភិន្នតណ្ឌុលមត្តា, អតិមហតី មជ្ឈេ ភិន្នមុគ្គមត្តាតិ។

ឧទកធារាតិ អគ្គពាហុមត្តាបិ ជង្ឃមត្តាបិ តាលក្ខន្ធមត្តាបិ ឧទកធារា អាកាសតោ បតិត្វា និព្ពាបេសិ។ **ឧទកសាលតោតិ** បរិវារេត្វា ឋិតសាលរុក្ខេ សន្ធាយេតំ វុត្តំ, តេសម្បិ ហិ ខន្ធន្តរវិដបន្តរេហិ ឧទកធារា និក្ខមិត្វា និព្ពាបេសុំ។ ភគវតោ ចិតកោ មហន្តោ។ សមន្តា បថវឹ ភិន្ទិត្វាបិ នង្គលសីសមត្តា ឧទកវដ្ដិ ផលិកវដំសកសទិសា ឧគ្គន្ត្វា ចិតកមេវ គណ្ហន្តិ។ **គន្ធោទកេនាតិ** សុវណ្ណឃដេ រជតឃដេ ច បូរេត្វា អាភតនានាគន្ធោទកេន។ **និព្ពាបេសុន្តិ** សុវណ្ណមយរជតមយេហិ អដ្ឋទណ្ឌកេហិ វិកិរិត្វា ចន្ទនចិតកំ និព្ពាបេសុំ។

ឯត្ថ ច ចិតកេ ឈាយមានេ បរិវារេត្វា ឋិតសាលរុក្ខានំ សាខន្តរេហិ វិដបន្តរេហិ បត្តន្តរេហិ ជាលា ឧគ្គច្ឆន្តិ, បត្តំ វា សាខា វា បុប្ផំ វា ទឡ្ហា នាម នត្ថិ, កិបិល្លិកាបិ មក្កដកាបិ ជាលានំ អន្តរេនេវ វិចរន្តិ ។ អាកាសតោ បតិតឧទកធារាសុបិ សាលរុក្ខេហិ និក្ខន្តឧទកធារាសុបិ បថវឹ ភិន្ទិត្វា និក្ខន្តឧទកធារាសុបិ

ធម្មកថាវ បមាណំ។ ឯវំ ចិតកំ និព្ពាបេត្វា បន មល្លរាជានោ សន្ថាគារេ ចតុជ្ជាតិយគន្ធបរិភណ្ឌំ ការេត្វា លាជបញ្ចមានិ បុប្ផានិ វិកិរិត្វា ឧបរិ ចេលវិតានំ ពន្ធិត្វា សុវណ្ណតារកាទីហិ ខចិត្វា តត្ថ គន្ធទាមមាលាទាមរតនទាមានិ ឱលម្ពេត្វា សន្ថាគារតោ យាវ មកុដពន្ធនសង្ខាតា សីសបសាធនមង្គលសាលា, តាវ ឧភោហិ បស្សេហិ សាណិកិលញ្ជបរិក្ខេបំ ការេត្វា ឧបរិ ចេលវិតានំ ពន្ធាបេត្វា សុវណ្ណតារកាទីហិ ខចិត្វា តត្ថបិ គន្ធទាមមាលាទាមរតនទាមានិ ឱលម្ពេត្វា មណិទណ្ឌវណ្ណេហិ វេណូហិ ច បញ្ចវណ្ណទ្ធជេ ឧស្សាបេត្វា សមន្តា វាតបដាកា បរិក្ខិបិត្វា សុសម្មដ្ឋាសុ វីថីសុ កទលិយោ ច បុណ្ណឃដេ ច ឋបេត្វា ទណ្ឌកទីបិកា ជាលេត្វា អលង្កតហត្ថិក្ខន្ធេ សហ ធាតូហិ សុវណ្ណទោណឹ ឋបេត្វា មាលាគន្ធាទីហិ បូជេន្តា សាធុកីឡិតំ កីឡន្តា អន្តោនគរំ បវេសេត្វា សន្ថាគារេ សរភមយបល្លង្កេ ឋបេត្វា ឧបរិ សេតច្ឆត្តំ ធារេសុំ។ ឯវំ កត្វា – "អថ ខោ កោសិនារកា មល្លា ភគវតោ សរីរានិ សត្តាហំ សន្ថាគារេ សត្តិបញ្ជរំ ករិត្វា"តិ សព្ពំ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ **សត្តិបញ្ជរំ ករិត្វា**តិ សត្តិហត្ថេហិ បុរិសេហិ បរិក្ខិបាបេត្វា។ **ធនុបាការន្តិ** បឋមំ តាវ ហត្ថិកុម្ភេន កុម្ភំ បហរន្តេ បរិក្ខិបាបេសុំ, តតោ អស្សេ គីវាយ គីវំ បហរន្តេ, តតោ រថេ អាណិកោដិយា អាណិកោដឹ បហរន្តេ, តតោ យោធេ ពាហុនា ពាហុំ បហរន្តេ។ តេសំ បរិយន្តេ កោដិយា កោដឹ បហរមានានិ ធនូនិ បរិក្ខិបាបេសុំ។ ឥតិ សមន្តា យោជនប្បមាណំ ឋានំ សត្តាហំ សន្នាហគវច្ឆិកំ វិយ កត្វា អារក្ខំ សំវិទហឹសុ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – "ធនុបាការំ បរិក្ខិបាបេត្វា"តិ។

កស្មា បនេតេ ឯវមកំសូតិ? ឥតោ បុរិមេសុ ហិ ទ្វីសុ សត្តាហេសុ តេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឋាននិសជ្ជោកាសំ ករោន្តា ខាទនីយំ ភោជនីយំ សំវិទហន្តា សាធុកីឡិកាយ ឱកាសំ ន លភឹសុ។ តតោ នេសំ អហោសិ – "ឥមំ សត្តាហំ សាធុកីឡិតំ កីឡិស្សាម, ឋានំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ យំ អម្ហាកំ បមត្តភាវំ ញត្វា កោចិទេវ អាគន្ត្វា ធាតុយោ គណ្ហេយ្យ, តស្មា អារក្ខំ ឋបេត្វា កីឡិស្សាមា"តិ។ តេ តថា ឯវមកំសុ។

សរីរធាតុវិភជនវណ្ណនា

២៣៦. អស្សោសិ ខោ រាជាតិ កថំ អស្សោសិ? បឋមមេវ កិរស្ស អមច្ចា សុត្វា ចិន្តយឹសុ – "សត្ថា នាម បរិនិព្ពុតោ, ន សោ សក្កា បុន អាហរិតុំ។ បោថុជ្ជនិកសទ្ធាយ បន អម្ហាកំ រញ្ញា សទិសោ នត្ថិ, សចេ ឯស ឥមិនាវ និយាមេន សុណិស្សតិ, ហទយមស្ស ផលិស្សតិ។ រាជា ខោ បន អម្ហេហិ អនុរក្ខិតព្ពោ"តិ តេ តិស្សោ សុវណ្ណទោណិយោ អាហរិត្វា ចតុមធុរស្ស បូរេត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា ឯតទវោចុំ – "ទេវ , អម្ហេហិ សុបិនកោ ទិដ្ឋោ, តស្ស បដិឃាតត្ថំ តុម្ហេហិ ទុកូលទុបដ្ដំ និវាសេត្វា យថា នាសាបុដមត្តំ បញ្ញាយតិ, ឯវំ ចតុមធុរទោណិយា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតី"តិ។ រាជា អត្ថចរានំ អមច្ចានំ វចនំ សុត្វា "ឯវំ ហោតុ តាតា"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តថា អកាសិ។

អថេកោ អមច្ចោ អលង្ការំ ឱមុញ្ចិត្វា កេសេ បកិរិយ យាយ ទិសាយ សត្ថា បរិនិព្ពុតោ, តទភិមុខោ ហុត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ រាជានំ អាហ – "ទេវ, មរណតោ មុច្ចនកសត្តោ នាម នត្ថិ, អម្ហាកំ អាយុវឌ្ឍនោ ចេតិយដ្ឋានំ បុញ្ញក្ខេត្តំ អភិសេកសិញ្ចកោ សោ ភគវា សត្ថា កុសិនារាយ បរិនិព្ពុតោ"តិ។ រាជា សុត្វាវ វិសញ្ញីជាតោ ចតុមធុរទោណិយំ ឧសុមំ មុញ្ចិ។ អថ នំ ឧក្ខិបិត្វា ទុតិយាយ ទោណិយា និបជ្ជាបេសុំ។ សោ បុន សញ្ញំ លភិត្វា – "តាតា, កឹ វទេថា"តិ បុច្ឆិ។ "សត្ថា, មហារាជ, បរិនិព្ពុតោ"តិ។ រាជា បុនបិ វិសញ្ញីជាតោ ចតុមធុរទោណិយា ឧសុមំ មុញ្ចិ។ អថ នំ តតោបិ ឧក្ខិបិត្វា តតិយាយ ទោណិយា និបជ្ជាបេសុំ។ សោ បុន សញ្ញំ លភិត្វា "តាតា, កឹ វទេថា"តិ បុច្ឆិ។ "សត្ថា, មហារាជ, បរិនិព្ពុតោ"តិ។ រាជា បុនបិ វិសញ្ញីជាតោ, អថ នំ ឧក្ខិបិត្វា នហាបេត្វា មត្ថកេ ឃដេហិ ឧទកំ អាសិញ្ចឹសុ។

រាជា សញ្ញំ លភិត្វា អាសនា វុដ្ឋាយ គន្ធបរិភាវិតេ មណិវណ្ណេ កេសេ វិកិរិត្វា សុវណ្ណផលកវណ្ណាយ បិដ្ឋិយំ បកិរិត្វា បាណិនា ឧរំ បហរិត្វា បវាឡង្កុរវណ្ណាហិ សុវដ្ដិតង្គុលីហិ សុវណ្ណពិម្ពិសកវណ្ណំ ឧរំ សិព្ពន្តោ វិយ គហេត្វា បរិទេវមានោ ឧម្មត្តកវេសេន អន្តរវីថឹ ឱតិណ្ណោ, សោ អលង្កតនាដកបរិវុតោ នគរតោ និក្ខម្ម ជីវកម្ពវនំ គន្ត្វា យស្មឹ ឋានេ និសិន្នេន ភគវតា ធម្មោ ទេសិតោ តំ ឱលោកេត្វា – "ភគវា សព្ពញ្ញុ, ននុ ឥមស្មឹ ឋានេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសយិត្ថ, សោកសល្លំ មេ វិនោទយិត្ថ, តុម្ហេ មយ្ហំ សោកសល្លំ នីហរិត្ថ, អហំ តុម្ហាកំ សរណំ គតោ, ឥទានិ បន មេ បដិវចនម្បិ ន ទេថ, ភគវា"តិ បុនប្បុនំ បរិទេវិត្វា "ននុ ភគវា អហំ អញ្ញទា ឯវរូបេ កាលេ 'តុម្ហេ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារា ជម្ពុទីបតលេ ចារិកំ ចរថា'តិ សុណោមិ, ឥទានិ បនាហំ តុម្ហាកំ អននុរូបំ អយុត្តំ បវត្តឹ សុណោមី"តិ ឯវមាទីនិ ច វត្វា សដ្ឋិមត្តាហិ គាថាហិ ភគវតោ គុណំ អនុស្សរិត្វា ចិន្តេសិ – "មម បរិទេវិតេនេវ ន សិជ្ឈតិ, ទសពលស្ស ធាតុយោ អាហរាបេស្សាមី"តិ ឯវំ អស្សោសិ។ សុត្វា ច ឥមិស្សា វិសញ្ញិភាវាទិបវត្តិយា អវសានេ ទូតំ បាហេសិ។ តំ សន្ធាយ **អថ ខោ រាជា**តិអាទិ វុត្តំ។

តត្ថ **ទូតំ បាហេសីតិ** ទូតញ្ច បណ្ណញ្ច បេសេសិ។ បេសេត្វា ច បន – “សចេ ទស្សន្តិ, សុន្ទរំ។ នោ ចេ ទស្សន្តិ, អាហរណុបាយេន អាហរិស្សាមី”តិ ចតុរង្គិនី សេនំ សន្នយ្ហិត្វា សយម្បិ និក្ខន្តោយេវ។ យថា ច អជាតសត្តុ, ឯវំ លិច្ឆវិអាទយោបិ ទូតំ បេសេត្វា សយម្បិ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ និក្ខមឹសុយេវ។ តត្ថ បាវេយ្យកា សព្ពេហិ អាសន្នតរា កុសិនារតោ តិគាវុតន្តរេ នគរេ វសន្តិ, ភគវាបិ បាវំ បវិសិត្វាវ កុសិនារំ គតោ។ អថ កស្មា បឋមតរំ ន អាគតាតិ ចេ? មហាបរិវារា បនេតេ រាជានោ មហាបរិវារំ ករោន្តាវ បច្ឆតោ ជាតា។

តេ សង្ឃេ គណេ ឯតទវោចុន្តិ សព្ពេបិ តេ សត្តនគរវាសិនោ អាគន្ត្វា – “អម្ហាកំ ធាតុយោ វា ទេន្តុ, យុទ្ធំ វា”តិ កុសិនារានគរំ បរិវារេត្វា ឋិតេ – “ឯតំ ភគវា អម្ហាកំ គាមក្ខេត្តេ”តិ បដិវចនំ អវោចុំ។ តេ កិរ ឯវមាហំសុ – “ន មយំ សត្ថុ សាសនំ បហិណិម្ហ, នាបិ គន្ត្វា អានយិម្ហ។ សត្ថា បន សយមេវ អាគន្ត្វា សាសនំ បេសេត្វា អម្ហេ បក្កោសាបេសិ។ តុម្ហេបិ ខោ បន យំ តុម្ហាកំ គាមក្ខេត្តេ រតនំ ឧប្បជ្ជតិ, ន តំ អម្ហាកំ ទេថ។ សទេវកេ ច លោកេ ពុទ្ធរតនសមំ រតនំ នាម នត្ថិ, ឯវរូបំ ឧត្តមរតនំ លភិត្វា មយំ ន ទស្សាម។ ន ខោ បន តុម្ហេហិយេវ មាតុថនតោ ខីរំ បីតំ, អម្ហេហិបិ មាតុថនតោ ខីរំ បីតំ។ ន តុម្ហេយេវ បុរិសា, អម្ហេបិ បុរិសា ហោតូ”តិ អញ្ញមញ្ញំ អហំការំ កត្វា សាសនបដិសាសនំ បេសេន្តិ, អញ្ញមញ្ញំ មានគជ្ជិតំ គជ្ជន្តិ។ យុទ្ធេ បន សតិ កោសិនារកានំយេវ ជយោ អភវិស្ស។ កស្មា? យស្មា ធាតុបាសនត្ថំ អាគតា ទេវតា នេសំ បក្ខា អហេសុំ។ បាឡិយំ បន – “ភគវា អម្ហាកំ គាមក្ខេត្តេ បរិនិព្ពុតោ, ន មយំ ទស្សាម ភគវតោ សរីរានំ ភាគ”ន្តិ ឯត្តកមេវ អាគតំ។

២៣៧. ឯវំ វុត្តេ ទោណោ ព្រាហ្មណោតិ ទោណព្រាហ្មណោ ឥមំ តេសំ វិវាទំ សុត្វា – “ឯតេ រាជានោ ភគវតោ បរិនិព្ពុតដ្ឋានេ វិវាទំ ករោន្តិ, ន ខោ បនេតំ បតិរូបំ, អលំ ឥមិនា កលហេន, វូបសមេស្សាមិ ន”ន្តិ សោ គន្ត្វា តេ សង្ឃេ គណេ ឯតទវោច។ កិមវោច? ឧន្នតប្បទេសេ ឋត្វា ទ្វិភាណវារបរិមាណំ ទោណគជ្ជិតំ នាម អវោច។ តត្ថ បឋមភាណវារេ តាវ ឯកបទម្បិ តេ ន ជានឹសុ។ ទុតិយភាណវារបរិយោសានេ – “អាចរិយស្ស វិយ ភោ សទ្ទោ, អាចរិយស្ស វិយ ភោ សទ្ទោ”តិ សព្ពេ និរវា អហេសុំ។ ជម្ពុទីបតលេ កិរ កុលឃរេ ជាតា យេភុយ្យេន តស្ស ន អន្តេវាសិកោ នាម នត្ថិ។ អថ សោ តេ អត្តនោ វចនំ សុត្វា និរវេ តុណ្ហីភូតេ វិទិត្វា បុន ឯតទវោច – “សុណន្តុ ភោន្តោ”តិ ឯតំ គាថាទ្វយំ អវោច។

តត្ថ **អម្ហាកំ ពុទ្ធោតិ** អម្ហាកំ ពុទ្ធោ។ **អហុ ខន្តិវាទោតិ** ពុទ្ធភូមឹ អប្បត្វាបិ បារមិយោ បូរេន្តោ ខន្តិវាទិតាបសកាលេ ធម្មបាលកុមារកាលេ ឆទ្ទន្តហត្ថិកាលេ ភូរិទត្តនាគរាជកាលេ ចម្បេយ្យនាគរាជកាលេ សង្ខបាលនាគរាជកាលេ មហាកបិកាលេ អញ្ញេសុ ច ពហូសុ ជាតកេសុ បរេសុ កោបំ អកត្វា ខន្តិមេវ អកាសិ។ ខន្តិមេវ វណ្ណយិ។ កិមង្គំ បន ឯតរហិ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ តាទិលក្ខណំ បត្តោ, សព្ពថាបិ អម្ហាកំ ពុទ្ធោ ខន្តិវាទោ អហោសិ, តស្ស ឯវំវិធស្ស។ **ន ហិ សាធុ យំ ឧត្តមបុគ្គលស្ស, សរីរភាគេ សិយា សម្បហារោតិ ន ហិ សាធុយន្តិ** ន ហិ សាធុ អយំ។ **សរីរភាគេតិ** សរីរវិភាគនិមិត្តំ, ធាតុកោដ្ឋាសហេតូតិ អត្ថោ។ **សិយា សម្បហារោតិ** អាវុធសម្បហារោ សាធុ ន សិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។

សព្ពេវ ភោន្តោ សហិតាតិ សព្ពេវ ភោន្តោ សហិតា ហោថ, មា ភិជ្ជថ។ **សមគ្គាតិ** កាយេន ច វាចាយ ច ឯកសន្និបាតា ឯកវចនា សមគ្គា ហោថ។ **សម្មោទមានាតិ** ចិត្តេនាបិ អញ្ញមញ្ញំ សម្មោទមានា ហោថ។ **ករោមដ្ឋភាគេតិ** ភគវតោ សរីរានិ អដ្ឋ ភាគេ ករោម ។ **ចក្ខុមតោតិ** បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមតោ ពុទ្ធស្ស។ ន កេវលំ តុម្ហេយេវ, ពហុជនោបិ បសន្នោ, តេសុ ឯកោបិ លទ្ធុំ អយុត្តោ នាម នត្ថីតិ ពហុំ ការណំ វត្វា សញ្ញាបេសិ។

២៣៨. តេសំ សង្ឃានំ គណានំ បដិស្សុត្វាតិ តេសំ តេសំ តតោ តតោ សមាគតសង្ឃានំ សមាគតគណានំ បដិស្សុណិត្វា។ **ភគវតោ សរីរានិ អដ្ឋធា សមំ សុវិភត្តំ វិភជិត្វាតិ** ឯត្ថ អយមនុក្កមោ – ទោណោ កិរ តេសំ បដិស្សុណិត្វា សុវណ្ណទោណឹ វិវរាបេសិ។ រាជានោ អាគន្ត្វា ទោណិយំយេវ ឋិតា សុវណ្ណវណ្ណា ធាតុយោ ទិស្វា – “ភគវា សព្ពញ្ញុ បុព្ពេ មយំ តុម្ហាកំ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតំ ឆព្ពណ្ណពុទ្ធរស្មិខចិតំ អសីតិអនុព្យញ្ជនសមុជ្ជលិតសោភំ សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ អទ្ទសាម, ឥទានិ បន សុវណ្ណវណ្ណាវ ធាតុយោ អវសិដ្ឋា ជាតា, ន យុត្តមិទំ ភគវា តុម្ហាក”ន្តិ បរិទេវឹសុ។

ព្រាហ្មណោបិ តស្មឹ សមយេ តេសំ បមត្តភាវំ ញត្វា ទក្ខិណទាឋំ គហេត្វា វេឋន្តរេ ឋបេសិ, អថ បច្ឆា អដ្ឋធា សមំ សុវិភត្តំ វិភជិ, សព្ពាបិ ធាតុយោ បាកតិកនាឡិយា សោឡស នាឡិយោ អហេសុំ, ឯកេកនគរវាសិនោ ទ្វេ ទ្វេ នាឡិយោ លភឹសុ។ ព្រាហ្មណស្ស បន ធាតុយោ វិភជន្តស្សេវ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ – “កេន នុ ខោ សទេវកស្ស លោកស្ស កង្ខច្ឆេទនត្ថាយ ចតុសច្ចកថាយ បច្ចយភូតា ភគវតោ ទក្ខិណទាឋា គហិតា”តិ ឱលោកេន្តោ

“ព្រាហ្មណេន គហិតា”តិ ទិស្វា – “ព្រាហ្មណោបិ ទាឋាយ អនុច្ឆវិកំ សក្ការំ កាតុំ ន សក្ខិស្សតិ, គណ្ហាមិ ន”ន្តិ វេឋន្តរតោ គហេត្វា សុវណ្ណចង្កោដកេ ឋបេត្វា ទេវលោកំ នេត្វា ចូឡាមណិចេតិយេ បតិដ្ឋបេសិ។

ព្រាហ្មណោបិ ធាតុយោ វិភជិត្វា ទាឋំ អបស្សន្តោ ចោរិកាយ គហិតត្តា – “កេន មេ ទាឋា គហិតា”តិ បុច្ឆិតុម្បិ នាសក្ខិ។ “ននុ តយាវ ធាតុយោ ភាជិតា, កឹ ត្វំ បឋមំយេវ អត្តនោ ធាតុយា អត្ថិភាវំ ន អញ្ញាសី”តិ អត្តនិ ទោសារោបនំ សម្បស្សន្តោ – “មយ្ហម្បិ កោដ្ឋាសំ ទេថា”តិ វត្តុម្បិ នាសក្ខិ។ តតោ – “អយម្បិ សុវណ្ណតុម្ពោ ធាតុគតិកោវ, យេន តថាគតស្ស ធាតុយោ មិតា, ឥមស្សាហំ ថូបំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា **ឥមំ មេ ភោន្តោ តុម្ពំ ទទន្តូ**តិ អាហ។

បិប្ផលិវនិយា មោរិយាបិ អជាតសត្តុអាទយោ វិយ ទូតំ បេសេត្វា យុទ្ធសជ្ជាវ និក្ខមឹសុ។

ធាតុថូបបូជាវណ្ណនា

២៣៩. រាជគហេ ភគវតោ សរីរានំ ថូបញ្ច មហញ្ច អកាសីតិ កថំ អកាសិ? កុសិនារតោ យាវ រាជគហំ បញ្ចវីសតិ យោជនានិ, ឯត្ថន្តរេ អដ្ឋឧសភវិត្ថតំ សមតលំ មគ្គំ ការេត្វា យាទិសំ មល្លរាជានោ មកុដពន្ធនស្ស ច សន្ធាគារស្ស ច អន្តរេ បូជំ ការេសុំ។ តាទិសំ បញ្ចវីសតិយោជនេបិ មគ្គេ បូជំ ការេត្វា លោកស្ស អនុក្កណ្ឋនត្ថំ សព្ពត្ថ អន្តរាបណេ បសារេត្វា សុវណ្ណទោណិយំ បក្ខិត្តធាតុយោ សត្តិបញ្ជរេន បរិក្ខិបាបេត្វា អត្តនោ វិជិតេ បញ្ចយោជនសតបរិមណ្ឌលេ មនុស្សេ សន្និបាតាបេសិ។ តេ ធាតុយោ គហេត្វា កុសិនារតោ សាធុកីឡិតំ កីឡន្តា និក្ខមិត្វា យត្ថ យត្ថ សុវណ្ណវណ្ណានិ បុប្ផានិ បស្សន្តិ, តត្ថ តត្ថ ធាតុយោ សត្តិអន្តរេ ឋបេត្វា បូជំ អកំសុ។ តេសំ បុប្ផានំ ខីណកាលេ គច្ឆន្តិ, រថស្ស ធុរដ្ឋានំ បច្ឆិមដ្ឋានេ សម្បត្តេ សត្ត ទិវសេ សាធុកីឡិតំ កីឡន្តិ។ ឯវំ ធាតុយោ គហេត្វា អាគច្ឆន្តានំ សត្ត វស្សានិ សត្ត មាសានិ សត្ត ទិវសានិ វីតិវត្តានិ។

មិច្ឆាទិដ្ឋិកា – “សមណស្ស គោតមស្ស បរិនិព្ពុតកាលតោ បដ្ឋាយ ពលក្ការេន សាធុកីឡិតាយ ឧបទ្ទុតម្ហ សព្ពេ នោ កម្មន្តា នដ្ឋា”តិ ឧជ្ឈាយន្តា មនំ បទោសេត្វា ឆឡាសីតិសហស្សមត្តា អបាយេ និព្ពត្តា។ ខីណាសវា អាវជ្ជិត្វា “មហាជនោ មនំ បទោសេត្វា អបាយេ និព្ពត្តី”តិ ទិស្វា – “សក្កំ ទេវរាជានំ ធាតុអាហរណូបាយំ ការេស្សាមា”តិ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេត្វា – “ធាតុអាហរណូបាយំ ករោហិ មហារាជា”តិ អាហំសុ។ សក្កោ អាហ – “ភន្តេ, បុថុជ្ជនោ នាម អជាតសត្តុនា សមោ សទ្ធោ នត្ថិ, ន សោ មម វចនំ ករិស្សតិ, អបិច ខោ មារវិភីសកសទិសំ វិភីសកំ ទស្សេស្សាមិ, មហាសទ្ទំ សាវេស្សាមិ, យក្ខគាហកខិបិតកអរោចកេ ករិស្សាមិ, តុម្ហេ ‘អមនុស្សា មហារាជ កុបិតា ធាតុយោ អាហរាបេថា’តិ វទេយ្យាថ, ឯវំ សោ អាហរាបេស្សតី”តិ។ អថ ខោ សក្កោ តំ សព្ពំ អកាសិ។

ថេរាបិ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា – “មហារាជ, អមនុស្សា កុបិតា, ធាតុយោ អាហរាបេហី”តិ ភណឹសុ។ រាជា – “ន តាវ, ភន្តេ, មយ្ហំ ចិត្តំ តុស្សតិ, ឯវំ សន្តេបិ អាហរន្តូ”តិ អាហ។ សត្តមទិវសេ ធាតុយោ អាហរឹសុ។ ឯវំ អាហតា ធាតុយោ គហេត្វា រាជគហេ ថូបញ្ច មហញ្ច អកាសិ។ ឥតរេបិ អត្តនោ អត្តនោ ពលានុរូបេន អាហរិត្វា សកសកដ្ឋានេសុ ថូបញ្ច មហញ្ច អកំសុ។

២៤០. ឯវមេតំ ភូតបុព្ពន្តិ ឯវំ ឯតំ ធាតុភាជនញ្ចេវ ទសថូបករណញ្ច ជម្ពុទីបេ ភូតបុព្ពន្តិ បច្ឆា សង្គីតិការកា អាហំសុ។ ឯវំ បតិដ្ឋិតេសុ បន ថូបេសុ មហាកស្សបត្ថេរោ ធាតូនំ អន្តរាយំ ទិស្វា រាជានំ អជាតសត្តុំ ឧបសង្កមិត្វា “មហារាជ, ឯកំ ធាតុនិធានំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ អាហ។ សាធុ, ភន្តេ, និធានកម្មំ តាវ មម ហោតុ, សេសធាតុយោ បន កថំ អាហរាមីតិ? ន, មហារាជ, ធាតុអាហរណំ តុយ្ហំ ភារោ, អម្ហាកំ ភារោតិ។ សាធុ, ភន្តេ, តុម្ហេ ធាតុយោ អាហរថ, អហំ ធាតុនិធានំ ករិស្សាមីតិ។ ថេរោ តេសំ តេសំ រាជកុលានំ បរិចរណមត្តមេវ ឋបេត្វា សេសធាតុយោ អាហរិ។ រាមគាមេ បន ធាតុយោ នាគា បរិគ្គណ្ហឹសុ, តាសំ អន្តរាយោ នត្ថិ។ “អនាគតេ លង្កាទីបេ មហាវិហារេ មហាចេតិយម្ហិ និទហិស្សន្តី”តិ តា ន អាហរិត្វា សេសេហិ សត្តហិ នគរេហិ អាហរិត្វា រាជគហស្ស បាចីនទក្ខិណទិសាភាគេ ឋត្វា – “ឥមស្មិំ ឋានេ យោ បាសាណោ អត្ថិ, សោ អន្តរធាយតុ, បំសុ សុវិសុទ្ធា ហោតុ, ឧទកំ មា ឧដ្ឋហតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។

រាជា តំ ឋានំ ខណាបេត្វា តតោ ឧទ្ធតបំសុនា ឥដ្ឋកា ការេត្វា អសីតិមហាសាវកានំ ចេតិយានិ ការេតិ។ “ឥធ រាជា កឹ ការេតី”តិ បុច្ឆន្តានម្បិ “មហាសាវកានំ ចេតិយានី”តិ វទន្តិ, ន កោចិ ធាតុនិធានភាវំ ជានាតិ។ អសីតិហត្ថគម្ភីរេ បន តស្មិំ បទេសេ ជាតេ ហេដ្ឋា លោហសន្ថារំ សន្ថរាបេត្វា តត្ថ ថូបារាមេ ចេតិយឃរប្បមាណំ តម្ពលោហមយំ គេហំ ការាបេត្វា អដ្ឋ អដ្ឋ ហរិចន្ទនាទិមយេ ករណ្ឌេ ច ថូបេ ច ការាបេសិ។ អថ ភគវតោ

ធាតុយោ ហរិចន្ទនករណ្ឌេ បក្ខិបិត្វា តំ ហរិចន្ទនករណ្ឌកម្បិ អញ្ញស្មឹ ហរិចន្ទនករណ្ឌកេ, តម្បិ អញ្ញស្មិន្តិ ឯវំ អដ្ឋ ហរិចន្ទនករណ្ឌេ ឯកតោ កត្វា ឯតេនេវ ឧបាយេន តេ អដ្ឋ ករណ្ឌេ អដ្ឋសុ ហរិចន្ទនថូបេសុ, អដ្ឋ ហរិចន្ទនថូបេ អដ្ឋសុ លោហិតចន្ទនករណ្ឌេសុ, អដ្ឋ លោហិតចន្ទនករណ្ឌេ អដ្ឋសុ លោហិតចន្ទនថូបេសុ, អដ្ឋ លោហិតចន្ទនថូបេ អដ្ឋសុ ទន្តករណ្ឌេសុ , អដ្ឋ ទន្តករណ្ឌេ អដ្ឋសុ ទន្តថូបេសុ, អដ្ឋ ទន្តថូបេ អដ្ឋសុ សព្ពរតនករណ្ឌេសុ, អដ្ឋ សព្ពរតនករណ្ឌេ អដ្ឋសុ សព្ពរតនថូបេសុ, អដ្ឋ សព្ពរតនថូបេ អដ្ឋសុ សុវណ្ណករណ្ឌេសុ, អដ្ឋ សុវណ្ណករណ្ឌេ, អដ្ឋសុ សុវណ្ណថូបេសុ, អដ្ឋ សុវណ្ណថូបេ អដ្ឋសុ រជតករណ្ឌេសុ, អដ្ឋ រជតករណ្ឌេ អដ្ឋសុ រជតថូបេសុ, អដ្ឋ រជតថូបេ, អដ្ឋសុ មណិករណ្ឌេសុ, អដ្ឋ មណិករណ្ឌេ អដ្ឋសុ មណិថូបេសុ, អដ្ឋ មណិថូបេ អដ្ឋសុ លោហិតង្កករណ្ឌេសុ, អដ្ឋ លោហិតង្កករណ្ឌេ អដ្ឋសុ លោហិតង្កថូបេសុ, អដ្ឋ លោហិតង្កថូបេ អដ្ឋសុ មសារគល្លករណ្ឌេសុ, អដ្ឋ មសារគល្លករណ្ឌេ អដ្ឋសុ មសារគល្លថូបេសុ, អដ្ឋ មសារគល្លថូបេ អដ្ឋសុ ផលិកករណ្ឌេសុ, អដ្ឋ ផលិកករណ្ឌេ អដ្ឋសុ ផលិកមយថូបេសុ បក្ខិបិ។

សព្ពេសំ ឧបរិមំ ផលិកចេតិយំ ថូបារាមចេតិយប្បមាណំ អហោសិ, តស្ស ឧបរិ សព្ពរតនមយំ គេហំ ការេសិ, តស្ស ឧបរិ សុវណ្ណមយំ, តស្ស ឧបរិ រជតមយំ, តស្ស ឧបរិ តម្ពលោហមយំ គេហំ។ តត្ថ សព្ពរតនមយំ វាលិកំ ឱកិរិត្វា ជលជថលជបុប្ផានំ សហស្សានិ វិប្បកិរិត្វា អឌ្ឍឆដ្ឋានិ ជាតកសតានិ អសីតិមហាថេរេ សុទ្ធោទនមហារាជានំ មហាមាយាទេវឹ សត្ត សហជាតេតិ សព្ពានេតានិ សុវណ្ណមយានេវ ការេសិ។ បញ្ចបញ្ចសតេ សុវណ្ណរជតមយេ បុណ្ណឃដេ ឋបាបេសិ, បញ្ច សុវណ្ណទ្ធជសតេ ឧស្សាបេសិ។ បញ្ចសតេ សុវណ្ណទីបេ, បញ្ចសតេ រជតទីបេ ការាបេត្វា សុគន្ធតេលស្ស បូរេត្វា តេសុ ទុកូលវដ្ដិយោ ឋបេសិ។

អថាយស្មា មហាកស្សបោ – “មាលា មា មិលាយន្តុ, គន្ធា មា វិនស្សន្តុ, ទីបា មា វិជ្ឈាយន្តូ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា សុវណ្ណបដ្ដេ អក្ខរានិ ឆិន្ទាបេសិ –

> “អនាគតេ បិយទាសោ នាម កុមារោ ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា អសោកោ ធម្មរាជា ភវិស្សតិ។ សោ ឥមា ធាតុយោ វិត្ថារិកា ករិស្សតី”តិ។

រាជា សព្ពបសាធនេហិ បូជេត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ ទ្វារំ បិទហន្តោ និក្ខមិ, សោ តម្ពលោហទ្វារំ បិទហិត្វា អាវិញ្ឆនរជ្ជុយំ កុញ្ចិកមុទ្ទិកំ ពន្ធិត្វា តត្ថេវ មហន្តំ មណិក្ខន្ធំ ឋបេត្វា – “អនាគតេ ទលិទ្ទរាជា ឥមំ មណឹ គហេត្វា ធាតូនំ សក្ការំ ករោតូ”តិ អក្ខរំ ឆិន្ទាបេសិ។

សក្កោ ទេវរាជា វិស្សុកម្មំ អាមន្តេត្វា – “តាត, អជាតសត្តុនា ធាតុនិធានំ កតំ, ឯត្ថ អារក្ខំ បដ្ឋបេហី”តិ បហិណិ។ សោ អាគន្ត្វា វាឡសង្ឃាដយន្តំ យោជេសិ, កដ្ឋរូបកានិ តស្មឹ ធាតុគព្ភេ ផលិកវណ្ណខគ្គេ គាហេត្វា វាតសទិសេន វេគេន អនុបរិយាយន្តំ យន្តំ យោជេត្វា ឯកាយ ឯវ អាណិយា ពន្ធិត្វា សមន្តតោ គិញ្ជកាវសថាការេន សិលាបរិក្ខេបំ កត្វា ឧបរិ ឯកាយ បិទហិត្វា បំសុំ បក្ខិបិត្វា ភូមឹ សមំ កត្វា តស្ស ឧបរិ បាសាណថូបំ បតិដ្ឋបេសិ។ ឯវំ និដ្ឋិតេ ធាតុនិធានេ យាវតាយុកំ ឋត្វា ថេរោបិ បរិនិព្ពុតោ, រាជាបិ យថាកម្មំ គតោ, តេបិ មនុស្សា កាលង្កតា។

អបរភាគេ បិយទាសោ នាម កុមារោ ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា អសោកោ នាម ធម្មរាជា ហុត្វា តា ធាតុយោ គហេត្វា ជម្ពុទីបេ វិត្ថារិកា អកាសិ។ កថំ? សោ និគ្រោធសាមណេរំ និស្សាយ សាសនេ លទ្ធប្បសាទោ ចតុរាសីតិ វិហារសហស្សានិ ការេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, មយា ចតុរាសីតិ វិហារសហស្សានិ ការិតានិ, ធាតុយោ កុតោ លភិស្សាមី”តិ? មហារាជ, – “ធាតុនិធានំ នាម អត្ថី”តិ សុណោម, ន បន បញ្ញាយតិ – “អសុកស្មឹ ឋានេ”តិ។ រាជា រាជគហេ ចេតិយំ ភិន្ទាបេត្វា ធាតុំ អបស្សន្តោ បដិបាកតិកំ ការេត្វា ភិក្ខុភិក្ខុនិយោ ឧបាសកឧបាសិកាយោតិ ចតស្សោ បរិសា គហេត្វា វេសាលឹ គតោ។ តត្រាបិ អលភិត្វា កបិលវត្ថុំ។ តត្រាបិ អលភិត្វា រាមគាមំ គតោ។ រាមគាមេ នាគា ចេតិយំ ភិន្ទិតុំ ន អទំសុ, ចេតិយេ និបតិតកុទាលោ ខណ្ឌាខណ្ឌំ ហោតិ។ ឯវំ តត្រាបិ អលភិត្វា អល្លកប្បំ វេឋទីបំ បាវំ កុសិនារន្តិ សព្ពត្ថ ចេតិយានិ ភិន្ទិត្វា ធាតុំ អលភិត្វាវ បដិបាកតិកានិ កត្វា បុន រាជគហំ គន្ត្វា ចតស្សោ បរិសា សន្និបាតាបេត្វា – “អត្ថិ កេនចិ សុតបុព្ពំ ‘អសុកដ្ឋានេ នាម ធាតុនិធាន’ន្តិ” បុច្ឆិ។

តត្រេកោ វីសវស្សសតិកោ ថេរោ – “អសុកដ្ឋានេ ធាតុនិធាន”ន្តិ ន ជានាមិ, មយ្ហំ បន បិតា មហាថេរោ មំ សត្តវស្សកាលេ មាលាចង្កោដកំ គាហាបេត្វា – “ឯហិ សាមណេរ, អសុកគច្ឆន្តរេ បាសាណថូបោ អត្ថិ, តត្ថ គច្ឆាមា”តិ គន្ត្វា បូជេត្វា – “ឥមំ ឋានំ ឧបធារេតុំ វដ្ដតិ សាមណេរា”តិ អាហ។ អហំ ឯត្តកំ ជានាមិ មហារាជាតិ អាហ។ រាជា “ឯតទេវ ឋាន”ន្តិ វត្វា គច្ឆេ ហារេត្វា បាសាណថូបញ្ច បំសុញ្ច អបនេត្វា ហេដ្ឋា សុធាភូមឹ

អទ្ទស។ តតោ សុធញ្ច ឥដ្ឋកាយោ ច ហារេត្វា អនុបុព្ពេន បរិវេណំ ឱរុយ្ហ សត្តរតនវាលុកំ អសិហត្ថានិ ច កដ្ឋរូបកានិ សម្បរិវត្តកានិ អទ្ទស។ សោ យក្ខទាសកេ បក្កោសាបេត្វា ពលិកម្មំ ការេត្វាបិ នេវ អន្តំ ន កោដឹ បស្សន្តោ ទេវតានំ នមស្សមានោ – “អហំ ឥមា ធាតុយោ គហេត្វា ចតុរាសីតិយា វិហារសហស្សេសុ និទហិត្វា សក្ការំ ករោមិ, មា មេ ទេវតា អន្តរាយំ ករោន្តូ”តិ អាហ។

សក្កោ ទេវរាជា ចារិកំ ចរន្តោ តំ ទិស្វា វិស្សកម្មំ អាមន្តេសិ – “តាត, អសោកោ ធម្មរាជា ‘ធាតុយោ នីហរិស្សាមី’តិ បរិវេណំ ឱតិណ្ណោ, គន្ត្វា កដ្ឋរូបកានិ ហារេហី”តិ។ សោ បញ្ចចូឡគាមទារកវេសេន គន្ត្វា រញ្ញោ បុរតោ ធនុហត្ថោ ឋត្វា – “ហរាមិ មហារាជា”តិ អាហ។ “ហរ, តាតា”តិ សរំ គហេត្វា សន្ធិម្ហិយេវ វិជ្ឈិ, សព្ពំ វិប្បកិរិយិត្ថ។ អថ រាជា អាវិញ្ឆនេ ពន្ធំ កុញ្ចិកមុទ្ទិកំ គណ្ហិ, មណិក្ខន្ធំ បស្សិ។ “អនាគតេ ទលិទ្ទរាជា ឥមំ មណឹ គហេត្វា ធាតូនំ សក្ការំ ករោតូ”តិ បុន អក្ខរានិ ទិស្វា កុជ្ឈិត្វា – “មាទិសំ នាម រាជានំ ទលិទ្ទរាជាតិ វត្តុំ អយុត្ត”ន្តិ បុនប្បុនំ ឃដេត្វា ទ្វារំ វិវរាបេត្វា អន្តោគេហំ បវិដ្ឋោ។

អដ្ឋារសវស្សាធិកានំ ទ្វិន្នំ វស្សសតានំ ឧបរិ អារោបិតទីបា តថេវ បជ្ជលន្តិ។ នីលុប្បលបុប្ផានិ តង្ខណំ អាហរិត្វា អារោបិតានិ វិយ, បុប្ផសន្ថារោ តង្ខណំ សន្ថតោ វិយ, គន្ធា តំ មុហុត្តំ បិសិត្វា ឋបិតា វិយ រាជា សុវណ្ណបដ្ដំ គហេត្វា – “អនាគតេ បិយទាសោ នាម កុមារោ ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា អសោកោ នាម ធម្មរាជា ភវិស្សតិ សោ ឥមា ធាតុយោ វិត្ថារិកា ករិស្សតី”តិ វាចេត្វា – “ទិដ្ឋោ ភោ, អហំ អយ្យេន មហាកស្សបត្ថេរេនា”តិ វត្វា វាមហត្ថំ អាភុជិត្វា ទក្ខិណេន ហត្ថេន អប្ផោដេសិ។ សោ តស្មឹ ឋានេ បរិចរណធាតុមត្តមេវ ឋបេត្វា សេសា ធាតុយោ គហេត្វា ធាតុគេហំ បុព្ពេ បិហិតនយេនេវ បិទហិត្វា សព្ពំ យថាបកតិយាវ កត្វា ឧបរិ បាសាណចេតិយំ បតិដ្ឋាបេត្វា ចតុរាសីតិយា វិហារសហស្សេសុ ធាតុយោ បតិដ្ឋាបេត្វា មហាថេរេ វន្ទិត្វា បុច្ឆិ – “ទាយាទោម្ហិ, ភន្តេ, ពុទ្ធសាសនេ”តិ។ កិស្ស ទាយាទោ ត្វំ, មហារាជ, ពាហិរកោ ត្វំ សាសនស្សាតិ។ ភន្តេ, ឆន្នវុតិកោដិធនំ វិស្សជ្ជេត្វា ចតុរាសីតិ វិហារសហស្សានិ ការេត្វា អហំ ន ទាយាទោ, អញ្ញោ កោ ទាយាទោតិ? បច្ចយទាយកោ នាម ត្វំ មហារាជ, យោ បន អត្តនោ បុត្តញ្ច ធីតរញ្ច បព្ពាជេតិ, អយំ សាសនេ ទាយាទោ នាមាតិ។ សោ បុត្តញ្ច ធីតរញ្ច បព្ពាជេសិ។ អថ នំ ថេរា អាហំសុ – “ឥទានិ, មហារាជ, សាសនេ ទាយាទោសី”តិ។

ឯវមេតំ ភូតបុព្ពន្តិ ឯវំ ឯតំ អតីតេ ធាតុនិធានម្បិ ជម្ពុទីបតលេ ភូតបុព្ពន្តិ។ តតិយសង្គីតិការាបិ ឥមំ បទំ ឋបយឹសុ។

អដ្ឋទោណំ ចក្ខុមតោ សរីរន្តិអាទិគាថាយោ បន តម្ពបណ្ណិទីបេ ថេរេហិ វុត្តាតិ។

ឥតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ

មហាបរិនិព្ពានសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. មហាសុទស្សនសុត្តវណ្ណនា

កុសាវតីរាជធានីវណ្ណនា

២៤១. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាសុទស្សនសុត្តំ។ តត្រាយំ អបុព្ពបទវណ្ណនា – **សព្ពរតនមយោ**តិ ឯត្ថ ឯកា ឥដ្ឋកា សោវណ្ណមយា, ឯកា រូបិយមយា, ឯកា វេឡុរិយមយា, ឯកា ផលិកមយា, ឯកា លោហិតង្គមយា, ឯកា មសារគល្លមយា, ឯកា សព្ពរតនមយា, អយំ បាការោ សព្ពបាការានំ អន្តោ ឧព្ពេធេន សង្ខិត្តោ អហោសិ។ ឯកេ បន ថេរា – "នគរំ នាម អន្តោ ឋត្វា ឱលោកេន្តានំ ទស្សនីយំ វដ្ដតិ, តស្មា សព្ពពាហិរោ សង្ខិត្តោ, សេសា អនុបុព្ពនីចា"តិ វទន្តិ។ ឯកេ – "ពហិ ឋត្វា ឱលោកេន្តានំ ទស្សនីយំ វដ្ដតិ, តស្មា សព្ពអព្ភន្តរិមោ សង្ខិត្តោ, សេសា អនុបុព្ពនីចា"តិ។ ឯកេ – "អន្តោ ច ពហិ ច ឋត្វា ឱលោកេន្តានំ ទស្សនីយំ វដ្ដតិ, តស្មា មជ្ឈេ បាការោ សង្ខិត្តោ, អន្តោ ច ពហិ ច តយោ តយោ អនុបុព្ពនីចា"តិ។

ឯសិកាតិ ឯសិកត្ថម្ភោ។ **តិបោរិសង្គា**តិ ឯកំ បោរិសំ មជ្ឈិមបុរិសស្ស អត្តនោ ហត្ថេន បញ្ចហត្ថំ, តេន តិបោរិសបរិក្ខេបា បន្នរសហត្ថបរិមាណាតិ អត្ថោ។ តេ បន កថំ ឋិតាតិ? នគរស្ស ពាហិរបស្សេ ឯកេកំ មហាទ្វារពាហំ និស្សាយ ឯកេកោ, ឯកេកំ ខុទ្ទកទ្វារពាហំ និស្សាយ ឯកេកោ, មហាទ្វារខុទ្ទកទ្វារានំ អន្តរា តយោ តយោតិ។ តាលបន្តីសុ សព្ពរតនមយានំ តាលានំ ឯកំ សោវណ្ណមយន្តិ បាការេ វុត្តលក្ខណមេវ វេទិតព្ពំ, បណ្ណផលេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តា បន តាលបន្តិយោ អសីតិហត្ថា ឧព្ពេធេន, វិប្បកិណ្ណវាលុកេ សមតលេ ភូមិភាគេ បាការន្តរេ ឯកេកា ហុត្វា ឋិតា។

វគ្គូតិ ឆេកោ សុន្ទរោ។ **រជនីយោ**តិ រញ្ជេតុំ សមត្ថោ។ **ខមនីយោ**តិ ទិវសម្បិ សុយ្យមានោ ខមតេវ, ន ពីភច្ឆេតិ។ **មទនីយោ**តិ មានមទបុរិសមទជននោ។ **បញ្ចង្គិកស្សា**តិ អាតតំ វិតតំ អាតតវិតតំ សុសិរំ ឃនន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតស្ស។ តត្ថ **អាតតំ** នាម ចម្មបរិយោនទ្ធេសុ ភេរិអាទីសុ ឯកតលំ តូរិយំ។ **វិតតំ** នាម ឧភយតលំ។ **អាតតវិតតំ** នាម សព្ពតោ បរិយោនទ្ធំ។ **សុសិរំ** នាម វំសាទិ។ **ឃនំ** នាម សម្មាទិ។ **សុវិនីតស្សា**តិ អាកឌ្ឍនសិថិលករណាទីហិ សុមុច្ឆិតស្ស។ **សុប្បដិតាឡិតស្សា**តិ បមាណេ ឋិតភាវជាននត្ថំ សុដ្ឋុ បដិតាឡិតស្ស។ **សុកុសលេហិ សមន្នាហតស្សា**តិ យេ វាទិតុំ ឆេកា កុសលា, តេហិ វាទិតស្ស។ **ធុត្តា**តិ អក្ខធុត្តា,។ **សោណ្ឌា**តិ សុរាសោណ្ឌា។ តេយេវ បុនប្បុនំ បាតុកាមតាវសេន **បិបាសា។ បរិចារេសុ**ន្តិ (ទី. និ. ២.១៣២) ហត្ថំ វា បាទំ វា ចាលេត្វា នច្ចន្តា កីឡឹសុ។

ចក្ករតនវណ្ណនា

២៤៣. សីសំ ន្ហាតស្សាតិ សីសេន សទ្ធឹ គន្ធោទកេន នហាតស្ស។ **ឧបោសថិកស្សា**តិ សមាទិន្នឧបោសថង្គស្ស។ **ឧបរិបាសាទវរគតស្សា**តិ បាសាទវរស្ស ឧបរិ គតស្ស, សុភោជនំ ភុញ្ជិត្វា បាសាទវរស្ស ឧបរិមហាតលេ សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា សីលានិ អាវជ្ជន្តស្ស។ តទា កិរ រាជា បាតោវ សតសហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា មហាទានំ ទត្វា សោឡសហិ គន្ធោទកឃដេហិ សីសំ នហាយិត្វា កតបាតរាសោ សុទ្ធំ ឧត្តរាសង្គំ ឯកំសំ ករិត្វា ឧបរិបាសាទស្ស សិរិសយនេ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នោ អត្តនោ ទានាទិមយំ បុញ្ញសមុទាយំ អាវជ្ជន្តោ និសីទិ។ អយំ សព្ពចក្កវត្តីនំ ធម្មតា។

តេសំ តំ អាវជ្ជន្តានំយេវ វុត្តប្បការបុញ្ញកម្មបច្ចយឧតុសមុដ្ឋានំ នីលមណិសង្ឃាតសទិសំ បាចីនសមុទ្ទជលតលំ ភិន្ទមានំ វិយ, អាកាសំ អលង្ករុមានំ វិយ ទិព្ពំ ចក្ករតនំ បាតុភវតិ។ តំ មហាសុទស្សនស្សាបិ តថេវ បាតុរហោសិ។ តយិទំ ទិព្ពានុភាវយុត្តត្តា ទិព្ពន្តិ វុត្តំ។ សហស្សំ អស្ស អរានន្តិ **សហស្សារំ។** សហ នេមិយា, សហ នាភិយា ចាតិ **សនេមិកំ សនាភិកំ។** សព្ពេហិ អាការេហិ បរិបុណ្ណន្តិ **សព្ពាការបរិបូរំ។**

តត្ថ ចក្កញ្ច តំ រតិជននដ្ឋេន រតនញ្ចាតិ **ចក្ករតនំ។** យាយ បន តំ នាភិយា "សនាភិក"ន្តិ វុត្តំ, សា ឥន្ទនីលមយា ហោតិ, មជ្ឈេ បនស្សា សាររជតមយា បនាឡិ, យាយ សុទ្ធសិនិទ្ធទន្តបន្តិយា ហសមានា វិយ វិរោចតិ, មជ្ឈេ ឆិទ្ទេន វិយ ចន្ទមណ្ឌលេន, ឧភោសុបិ ពាហិរន្តេសុ រជតបដ្ដេន កតបរិក្ខេបា ហោតិ។ តេសុ បនស្ស នាភិបនាឡិបរិក្ខេបបដ្ដេសុ យុត្តយុត្តដ្ឋានេសុ បរិច្ឆេទលេខា សុវិភត្តាវ ហុត្វា បញ្ញាយន្តិ។ អយំ តាវ អស្ស នាភិយា សព្ពាការបរិបូរតា។

យេហិ បន តំ – “អរេហិ សហស្សារ”ន្តិ វុត្តំ, តេ សត្តរតនមយា សូរិយរស្មិយោ វិយ បភាសម្បន្នា ហោន្តិ, តេសម្បិ យដកមណិកបរិច្ឆេទលេខាទីនិ សុវិភត្តានេវ ហុត្វា បញ្ញាយន្តិ។ អយមស្ស អរានំ សព្ពាការបរិបូរតា។

យាយ បន តំ នេមិយា – “សនេមិក”ន្តិ វុត្តំ, សា ពាលសូរិយរស្មិកលាបសិរិំ អវហសមានា វិយ សុរត្តសុទ្ធសិនិទ្ធបវាឡមយា ហោតិ។ សន្ធីសុ បនស្សា សញ្ឈារាគសស្សិរិកា រត្តជម្ពូនទបដ្ដា វដ្ដបរិច្ឆេទលេខា សុវិភត្តា ហុត្វា បញ្ញាយន្តិ។ អយមស្ស នេមិយា សព្ពាការបរិបូរតា។

នេមិមណ្ឌលបិដ្ឋិយំ បនស្ស ទសន្នំ ទសន្នំ អរានំ អន្តរេ ធមនវំសោ វិយ អន្តោ សុសិរោ ឆិទ្ទមណ្ឌលខចិតោ វាតគាហី បវាឡទណ្ឌោ ហោតិ, យស្ស វាតេរិតស្ស សុកុសលសមន្នាហតស្ស បញ្ចង្គិកតូរិយស្ស វិយ សទ្ទោ វគ្គុ ច រជនីយោ ច កមនីយោ ច មទនីយោ ច ហោតិ។ តស្ស ខោ បន បវាឡទណ្ឌស្ស ឧបរិ សេតច្ឆត្តំ ឧភោសុ បស្សេសុ សមោសរិតកុសុមទាមានំ ទ្វេ បន្តិយោតិ ឯវំ សមោសរិតកុសុមទាមបន្តិសតទ្វយ បរិវារសេតច្ឆត្តសតធារិនា បវាឡទណ្ឌសតេន សមុបសោភិតនេមិបរិក្ខេបស្ស ទ្វិន្នម្បិ នាភិបនាឡីនំ អន្តោ ទ្វេ សីហមុខានិ ហោន្តិ, យេហិ តាលក្ខន្ធប្បមាណា បុណ្ណចន្ទកិរណកលាបសស្សិរិកា តរុណរវិសមានរត្តកម្ពលគេណ្ឌុកបរិយន្តា អាកាសគង្គាគតិសោភំ អវហសមានា វិយ ទ្វេ មុត្តកលាបា ឱលម្ពន្តិ។ យេហិ ចក្ករតនេន សទ្ធឹ អាកាសេ សម្បរិវត្តមានេហិ តីណិ ចក្កានិ ឯកតោ បរិវត្តន្តានិ វិយ ខាយន្តិ។ អយមស្ស សព្ពសោ សព្ពាការបរិបូរតា។

តំ បនេតំ ឯវំ សព្ពាការបរិបូរំ បកតិយា សាយមាសភត្តំ ភុញ្ជិត្វា អត្តនោ អត្តនោ យរទ្វារេ បញ្ញត្តាសនេសុ និសីទិត្វា បវត្តកថាសល្លាបេសុ មនុស្សេសុ វីថិចតុក្កាទីសុ កីឡមានេ ទារកជនេ នាតិឧច្ចេន នាតិនីចេន វនសណ្ឌមត្ថកាសន្នេន អាកាសប្បទេសេន ឧបសោភយមានំ វិយ, រុក្ខសាខគ្គានិ ទ្វាទសយោជនតោ បដ្ឋាយ សុយ្យមានេន មធុរស្សរេន សត្តានំ សោតានិ ឱធាបយមានំ យោជនតោ បដ្ឋាយ នានប្បភាសមុទយសមុជ្ជលេន វណ្ណេន នយនានិ សមាកឌ្ឍន្តំ វិយ, រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស បុញ្ញានុភាវំ ឧគ្ឃោសយន្តំ វិយ, រាជធានិយា អភិមុខំ អាគច្ឆតិ។

អថស្ស ចក្ករតនស្ស សទ្ទសវនេនេវ – “កុតោ នុ ខោ, កស្ស នុ ខោ អយំ សទ្ទោ”តិ អាវជ្ជិតហទយានំ បុរត្ថិមទិសំ អាលោកយមានានំ តេសំ មនុស្សានំ អញ្ញតរោ អញ្ញតរំ ឯវមាហ – “បស្សថ, ភោ, អច្ឆរិយំ, អយំ បុណ្ណចន្ទោ បុព្ពេ ឯកោ ឧគ្គច្ឆតិ, អជ្ជេវ បន អត្តទុតិយោ ឧគ្គតោ, ឯតញ្ហិ រាជហំសមិថុនមិវ បុណ្ណចន្ទមិថុនំ បុព្ពាបរិយេន គគនតលំ អភិលង្ឃតី”តិ។ តមញ្ញោ អាហ – “កឹ កថេសិ, សម្ម, កុហឹ នាម តយា ទ្វេ បុណ្ណចន្ទា ឯកតោ ឧគ្គច្ឆន្តា ទិដ្ឋបុព្ពា, ននុ ឯស តបនីយរំសិធារោ បិញ្ជរកិរណោ ទិវាករោ ឧគ្គតោ”តិ, តមញ្ញោ ហសិតំ កត្វា ឯវមាហ – “កឹ ឧម្មត្តោសិ, ននុ ឥទានេវ ទិវាករោ អត្ថង្គតោ, សោ កថំ ឥមំ បុណ្ណចន្ទំ អនុពន្ធមានោ ឧគ្គច្ឆិស្សតិ? អទ្ធា បនេតំ អនេករតនប្បភាសមុទយុជ្ជលំ ឯកស្សាបិ បុញ្ញវតោ វិមានំ ភវិស្សតី”តិ។ តេ សព្ពេបិ អបសារយន្តា អញ្ញេ ឯវមាហំសុ – “ភោ, កឹ ពហុំ វិលបថ, នេវាយំ បុណ្ណចន្ទោ, ន សូរិយោ ន ទេវវិមានំ។ ន ហេតេសំ ឯវរូបា សិរិសម្បត្តិ អត្ថិ, ចក្ករតនេន បន ឯតេន ភវិតព្ព”ន្តិ។

ឯវំ បវត្តសល្លាបស្សេវ តស្ស ជនស្ស ចន្ទមណ្ឌលំ ឱហាយ តំ ចក្ករតនំ អភិមុខំ ហោតិ។ តតោ តេហិ – “កស្ស នុ ខោ ឥទំ និព្ពត្ត”ន្តិ វុត្តេ ភវន្តិ វត្តារោ – “ន កស្សចិ អញ្ញស្ស, ននុ អម្ហាកំ មហារាជា បូរិតចក្កវត្តិវត្តោ, តស្សេតំ និព្ពត្ត”ន្តិ។ អថ សោ ច មហាជនោ, យោ ច អញ្ញោ បស្សតិ, សព្ពោ ចក្ករតនមេវ អនុគច្ឆតិ។ តំ ចាបិ ចក្ករតនំ រញ្ញោយេវ អត្ថាយ អត្តនោ អាគតភាវំ ញាបេតុកាមំ វិយ សត្តក្ខត្តុំ បាការមត្ថកេនេវ នគរំ អនុសំយាយិត្វា, អថ រញ្ញោ អន្តេបុរំ បទក្ខិណំ កត្វា, អន្តេបុរស្ស ច ឧត្តរសីហបញ្ជរសទិសេ ឋានេ យថា គន្ធបុប្ផាទីហិ សុខេន សក្កា ហោតិ បូជេតុំ, ឯវំ អក្ខាហតំ វិយ តិដ្ឋតិ។

ឯវំ ឋិតស្ស បនស្ស វាតបានឆិទ្ទាទីហិ បវិសិត្វា នានាវិរាគរតនប្បភាសមុជ្ជលំ អន្តោបាសាទំ អលង្កុរុមានំ បភាសមូហំ ទិស្វា ទស្សនត្ថាយ សញ្ជាតាភិលាសោ រាជា ហោតិ។ បរិជនោបិស្ស បិយវចនបាភតេន អាគន្ត្វា តមត្ថំ និវេទេតិ។ អថ រាជា ពលវបីតិបាមោជ្ជផុដសរីរោ បល្លង្កំ មោចេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា សីហបញ្ជរសមីបំ គន្ត្វា តំ ចក្ករតនំ ទិស្វា “សុតំ ខោ បន មេត”ន្តិអាទិកំ ចិន្តនំ ចិន្តយតិ។ មហាសុទស្សនស្សាបិ សព្ពំ តំ តថេវ អហោសិ។ តេន វុត្តំ – “ទិស្វា រញ្ញោ មហាសុទស្សនស្ស…បេ…. អស្សំ នុ ខោ អហំ រាជា ចក្កវត្តី”តិ។ តត្ថ **សោ ហោតិ រាជា ចក្កវត្តី**តិ កិត្តាវតា ចក្កវត្តី ហោតីតិ? ឯកង្គុលទ្វង្គុលមត្តម្បិ ចក្ករតនេ អាកាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បវត្តេ ឥទានិ តស្ស បវត្តាបនត្ថំ យំ កាតព្ពំ, តំ ទស្សេន្តោ **អថ ខោ អានន្ទា**តិអាទិមាហ។

២៤៤. តត្ថ **ឧដ្ឋាយាសនា**តិ និសិន្នាសនតោ ឧដ្ឋហិត្វា ចក្ករតនសមីបំ អាគន្ត្វា។ **សុវណ្ណភិង្ការំ គហេត្វា**តិ ហត្ថិសោណ្ឌសទិសបនាឡឹ សុវណ្ណភិង្ការំ ឧក្ខិបិត្វា។ **អន្វទេវ រាជា មហាសុទស្សនោ សទ្ធឹ ចតុរង្គិនិយា សេនាយា**តិ សព្ពចក្កវត្តីនញ្ហិ ឧទកេន អភិសិញ្ចិត្វា – "អភិវិជិនាតុ ភវំ ចក្ករតន"ន្តិ វចនសមនន្តរមេវ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ចក្ករតនំ បវត្តតិ។ យស្ស បវត្តិ សមកាលមេវ សោ រាជា ចក្កវត្តី នាម ហោតិ។ បវត្តេ បន ចក្ករតនេ តំ អនុពន្ធមានោវ រាជា ចក្កវត្តិយានវរំ អារុយ្ហ វេហាសំ អព្ភុគ្គច្ឆតិ។ អថស្ស ឆត្តចាមរាទិហត្ថោ បរិជនោ ចេវ អន្តេបុរជនោ ច តតោ នានាការកញ្ចុកកវចាទិសន្នាហវិភូសិតេន វិវិធាភរណប្បភាសមុជ្ជលេន សមុស្សិតទ្ធជបដាកបដិមណ្ឌិតេន អត្តនោ អត្តនោ ពលកាយេន សទ្ធឹ ឧបរាជសេនាបតិបភុតយោបិ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា រាជានមេវ បរិវារេន្តិ។

រាជយុត្តា បន ជនសង្គហត្ថំ នគរវីថីសុ ភេរិយោ ចរាបេន្តិ – "តាតា, អម្ហាកំ រញ្ញោ ចក្ករតនំ និព្ពត្តំ, អត្តនោ វិភវានុរូបេន មណ្ឌិតបសាធិកា សន្និបតថា"តិ។ មហាជនោ បន បកតិយា ចក្ករតនសទ្ទេនេវ សព្ពកិច្ចានិ បហាយ គន្ធបុប្ផាទីនិ អាទាយ សន្និបតិតោវ សោបិ សព្ពោ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា រាជានមេវ បរិវារេតិ។ យស្ស យស្ស ហិ រញ្ញា សទ្ធឹ គន្តុកាមតាចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, សោ សោ អាកាសគតោវ ហោតិ។ ឯវំ ទ្វាទសយោជនាយាមវិត្ថារា បរិសា ហោតិ។ តត្ថ ឯកបុរិសោបិ ឆិន្នភិន្នសរីរោ វា កិលិដ្ឋវត្ថោ វា នត្ថិ។ សុចិបរិវារោ ហិ រាជា ចក្កវត្តី។ ចក្កវត្តិបរិសា នាម វិជ្ជាធរបុរិសា វិយ អាកាសេ គច្ឆមានា ឥន្ទនីលមណិតលេ វិប្បកិណ្ណរតនសទិសា ហោតិ។ មហាសុទស្សនស្សាបិ តថេវ អហោសិ។ តេន វុត្តំ – "អន្វទេវ រាជា មហាសុទស្សនោ សទ្ធឹ ចតុរង្គិនិយា សេនាយា"តិ។

តំ បន ចក្ករតនំ រុក្ខគ្គានំ ឧបរូបរិ នាតិឧច្ចេន នាតិនីចេន គគនប្បទេសេន បវត្តតិ។ យថា រុក្ខានំ បុប្ផផលបល្លវេហិ អត្ថិកា, តានិ សុខេន គហេតុំ សក្កោន្តិ។ យថា ច ភូមិយំ ឋិតា "ឯស រាជា, ឯស ឧបរាជា, ឯស សេនាបតី"តិ សល្លក្ខេតុំ សក្កោន្តិ។ ឋានាទីសុ ច ឥរិយាបថេសុ យោ យេន ឥច្ឆតិ, សោ តេនេវ គច្ឆតិ។ ចិត្តកម្មាទិសិប្បបសុតា ចេត្ថ អត្តនោ អត្តនោ កិច្ចំ ករោន្តាយេវ គច្ឆន្តិ។ យថេវ ហិ ភូមិយំ, តថា តេសំ សព្ពកិច្ចានិ អាកាសេវ ឥជ្ឈន្តិ។ ឯវំ ចក្កវត្តិបរិសំ គហេត្វា តំ ចក្ករតនំ វាមបស្សេន សិនេរុំ បហាយ មហាសមុទ្ទស្ស ឧបរិភាគេន សត្តសហស្សយោជនប្បមាណំ បុព្ពវិទេហំ គច្ឆតិ។

តត្ថ យោ វិនិព្ពេធេន ទ្វាទសយោជនាយ, បរិក្ខេបតោ ឆត្តឹសយោជនាយ បរិសាយ សន្និវេសក្ខមោ សុលភាហារូបករណោ ឆាយុទកសម្បន្នោ សុចិសមតលោ រមណីយោ ភូមិភាគោ, តស្ស ឧបរិភាគេ តំ ចក្ករតនំ អក្ខាហតំ វិយ តិដ្ឋតិ។ អថ តេន សញ្ញាណេន សោ មហាជនោ ឱតរិត្វា យថារុចិ នហានភោជនាទីនិ សព្ពកិច្ចានិ ករោន្តោ វាសំ កប្បេតិ។ មហាសុទស្សនស្សាបិ សព្ពំ តថេវ អហោសិ។ តេន វុត្តំ – "យស្មឹ ខោ បនានន្ទ, បទេសេ ចក្ករតនំ បតិដ្ឋាតិ, តត្ថ សោ រាជា មហាសុទស្សនោ វាសំ ឧបគច្ឆិ សទ្ធឹ ចតុរង្គិនិយា សេនាយា"តិ។

ឯវំ វាសំ ឧបគតេ ចក្កវត្តិម្ហិ យេ តត្ថ រាជានោ, តេ "បរចក្កំ អាគត"ន្តិ សុត្វាបិ ន ពលកាយំ សន្និបាតេត្វា យុទ្ធសជ្ជា ហោន្តិ។ ចក្ករតនស្ស ហិ ឧប្បត្តិសមនន្តរមេវ នត្ថិ សោ សត្តោ នាម, យោ បច្ចត្ថិកសញ្ញាយ តំ រាជានំ អារព្ភ អាវុធំ ឧក្ខិបិតុំ វិសហេយ្យ។ អយមានុភាវោ ចក្ករតនស្ស។

ចក្កានុភាវេន ហិ តស្ស រញ្ញោ,
អរី អសេសា ទមថំ ឧបេន្តិ;
អរិន្ទមំ នាម នរាធិបស្ស,
តេនេវ តំ វុច្ចតិ តស្ស ចក្កន្តិ។

តស្មា សព្ពេបិ តេ រាជានោ អត្តនោ អត្តនោ រជ្ជសិរិវិភវានុរូបំ បាភតំ គហេត្វា តំ រាជានំ ឧបគម្ម ឱនតសិរា អត្តនោ មោឡិមណិប្បភាភិសេកេន តស្ស បាទបូជំ ករោន្តា – "ឯហិ ខោ, មហារាជា"តិអាទីហិ វចនេហិ តស្ស កឹការបដិស្សាវិតំ អាបជ្ជន្តិ។ មហាសុទស្សនស្សាបិ តថេវ អកំសុ។ តេន វុត្តំ – "យេ ខោ, បនានន្ទ, បុរត្ថិមាយ ទិសាយ...បេ.... អនុសាស, មហារាជា"តិ។

តត្ថ **ស្វាគត**ន្តិ សុ អាគតំ។ ឯកស្មិញ្ហិ អាគតេ សោចន្តិ, គតេ នន្ទន្តិ។ ឯកស្មឹ អាគតេ នន្ទន្តិ, គតេ សោចន្តិ, តាទិសោ ត្វំ អាគមននន្ទនោ, គមនសោចនោ។ តស្មា តវ អាគមនំ សុអាគមនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ វុត្តេ បន រាជា ចក្កវត្តី នាបិ – "ឯត្តកំ នាម មេ អនុវស្សំ ពលឹ ឧបកប្បេថា"តិ វទតិ, នាបិ អញ្ញស្ស ភោគំ អច្ឆិន្ទិត្វា អញ្ញស្ស ទេតិ។ អត្តនោ បន ធម្មរាជភាវស្ស អនុរូបាយ បញ្ញាយ បាណាតិបាតាទីនិ ឧបបរិក្ខិត្វា បេមនីយេន មញ្ជុនា សរេន – "បស្សថ តាតា, បាណាតិបាតោ នាមេស អាសេវិតោ ភាវិតោ ពហុលីកតោ

និរយសំវត្តនិកោ ហោតី”តិអាទិនា នយេន ធម្មំ ទេសេត្វា “បាណោ ន ហន្តព្វោ”តិអាទិកំ ឱវាទំ ទេតិ។ មហាសុទស្សនោបិ តថេវ អកាសិ, តេន វុត្តំ – “រាជា មហាសុទស្សនោ ឯវមាហ – ‘បាណោ ន ហន្តព្វោ…បេ…. យថាភុត្តញ្ច ភុញ្ជថា’តិ”។ កឹ បន សព្ពេបិ រញ្ញោ តមំ ឱវាទំ គណ្ហន្តីតិ? ពុទ្ធស្សាបិ តាវ សព្ពេ ន គណ្ហន្តិ, រញ្ញោ កឹ គណ្ហិស្សន្តីតិ។ តស្មា យេ បណ្ឌិតា វិភាវិនោ, តេ គណ្ហន្តិ។ សព្ពេ បន អនុយន្តា ភវន្តិ។ តស្មា **យេ ខោ បនានន្ទា**តិអាទិមាហ។

អថ តំ ចក្ករតនំ ឯវំ បុព្ពវិទេហវាសីនំ ឱវាទេ ទិន្នេ កតបាតរាសេ ចក្កវត្តិពលេន វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បុរត្ថិមសមុទ្ទំ អជ្ឈោគាហតិ។ យថា យថា ច តំ អជ្ឈោគាហតិ, តថា តថា អគទគន្ធំ ឃាយិត្វា សង្កុចិតផណោ នាគរាជា វិយ, សង្ខិត្តឩមិវិប្ផារំ ហុត្វា ឱគច្ឆមានំ មហាសមុទ្ទសលិលំ យោជនមត្តំ ឱគន្ត្វា អន្តោសមុទ្ទេ វេឡុរិយភិត្តិ វិយ តិដ្ឋតិ។ តង្ខណញ្ញេវ ច តស្ស រញ្ញោ បុញ្ញសិរិំ ទដ្ឋុកាមានិ វិយ មហាសមុទ្ទតលេ វិប្បកិណ្ណានិ នានារតនានិ តតោ តតោ អាគន្ត្វា តំ បទេសំ បូរយន្តិ។ អថ សា រាជបរិសា តំ នានារតនបរិបូរំ មហាសមុទ្ទតលំ ទិស្វា យថារុចិ ឧច្ឆង្គាទីហិ អាទិយតិ, យថារុចិ អាទិន្នរតនាយ បន បរិសាយ តំ ចក្ករតនំ បដិនិវត្តតិ។ បដិនិវត្តមានេ ច តស្មឹ បរិសា អគ្គតោ ហោតិ, មជ្ឈេ រាជា, អន្តេ ចក្ករតនំ។ តម្បិ ជលនិធិជលំ បលោភិយមានមិវ ចក្ករតនសិរិយា, អសហមានមិវ ច តេន វិយោគំ នេមិមណ្ឌលបរិយន្តំ អភិហនន្តំ និរន្តរមេវ ឧបគច្ឆតិ។ ឯវំ រាជា ចក្កវត្តី បុរត្ថិមមហាសមុទ្ទបរិយន្តំ បុព្ពវិទេហំ អភិវិជិនិត្វា ទក្ខិណសមុទ្ទបរិយន្តំ ជម្ពុទីបំ វិជេតុកាមោ ចក្ករតនទេសិតេន មគ្គេន ទក្ខិណសមុទ្ទាភិមុខោ គច្ឆតិ។ មហាសុទស្សនោបិ តថេវ អគមាសិ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ, អានន្ទ, ចក្ករតនំ បុរត្ថិមំ សមុទ្ទំ អជ្ឈោគាហេត្វា បច្ចុត្តរិត្វា ទក្ខិណំ ទិសំ បវត្តី”តិ។

ឯវំ បវត្តមានស្ស បន តស្ស បវត្តនវិធានំ, សេនាសន្និវេសោ, បដិរាជាគមនំ, តេសំ អនុសាសនិប្បទានំ ទក្ខិណសមុទ្ទអជ្ឈោគាហនំ សមុទ្ទសលិលស្ស ឱគច្ឆមានំ រតនានំ អាទានន្តិ សព្ពំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

វិជិនិត្វា បន តំ ទសសហស្សយោជនប្បមាណំ ជម្ពុទីបំ ទក្ខិណសមុទ្ទតោបិ បច្ចុត្តរិត្វា សត្តយោជនសហស្សប្បមាណំ អបរគោយានំ វិជេតុំ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ គន្ត្វា តម្បិ សមុទ្ទបរិយន្តំ តថេវ អភិវិជិនិត្វា បច្ឆិមសមុទ្ទតោបិ ឧត្តរិត្វា អដ្ឋយោជនសហស្សប្បមាណំ ឧត្តរកុរុំ វិជេតុំ តថេវ គន្ត្វា តម្បិ សមុទ្ទបរិយន្តំ តថេវ អភិវិជិយ ឧត្តរសមុទ្ទតោ បច្ចុត្តរតិ។

ឯត្តាវតា រញ្ញោ ចក្កវត្តិនា ចាតុរន្តាយ បថវិយា អាធិបច្ចំ អធិគតំ ហោតិ។ សោ ឯវំ វិជិតវិជយោ អត្តនោ រជ្ជសិរិសម្បត្តិទស្សនត្ថំ សបរិសោ ឧទ្ធំ គគនតលំ អភិលង្ឃិត្វា សុវិកសិតបទុមកុមុទបុណ្ឌរីកវនវិចិត្តេ ចត្តារោ ជាតស្សរេ វិយ បញ្ចសតបញ្ចសតបរិត្តទីបបរិវារេ ចត្តារោ មហាទីបេ ឱលោកេត្វា ចក្ករតនទេសិតេនេវ មគ្គេន យថានុក្កមំ អត្តនោ រាជធានីំ បច្ចាគច្ឆតិ។ អថ តំ ចក្ករតនំ អន្តេបុរទ្វារំ សោភយមានំ វិយ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។

ឯវំ បតិដ្ឋិតេ បន តស្មឹ ចក្ករតនេ រាជន្តេបុរេ ឧក្កាហិ វា ទីបិកាហិ វា កិញ្ចិ ករណីយំ ន ហោតិ, ចក្ករតនោភាសោយេវ រត្តឹ អន្ធការំ វិធមតិយេវ។ យេ បន អន្ធការត្ថិកា ហោន្តិ, តេសំ អន្ធការមេវ ហោតិ។ មហាសុទស្សនស្សាបិ សព្ពមេតំ តថេវ អហោសិ។ តេន វុត្តំ – “ទក្ខិណំ សមុទ្ទំ អជ្ឈោគាហេត្វា…បេ…. ឯវរូបំ ចក្ករតនំ បាតុរហោសី”តិ។

ហត្ថិរតនវណ្ណនា

២៤៦. ឯវំ បាតុភូតចក្ករតនស្សេវ ចក្កវត្តិនោ អមច្ចា បកតិមង្គលហត្ថិដ្ឋានំ សមំ សុចិភូមិភាគំ ការេត្វា ហរិចន្ទនាទីហិ សុរភិគន្ធេហិ ឧបលិម្បាបេត្វា ហេដ្ឋា វិចិត្តវណ្ណសុរភិកុសុមសមោកិណ្ណំ ឧបរិ សុវណ្ណតារកានំ អន្តរន្តរា សមោសរិតមនុញ្ញកុសុមទាមបដិមណ្ឌិតវិតានំ ទេវវិមានំ វិយ អភិសង្ខរិត្វា – “ឯវរូបស្ស នាម ទេវ ហត្ថិរតនស្ស អាគមនំ ចិន្តេថា”តិ វទន្តិ។ សោ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ មហាទានំ ទត្វា សីលានិ ច សមាទាយ តំ បុញ្ញសម្បត្តិំ អាវជ្ជន្តោ និសីទតិ។ អថស្ស បុញ្ញានុភាវចោទិតោ ឆទ្ទន្តកុលា វា ឧបោសថកុលា វា តំ សក្ការវិសេសំ អនុភវិតុកាមោ តរុណរវិមណ្ឌលាភិរត្តចរណគីវាមុខបដិមណ្ឌិតវិសុទ្ធសេតសរីរោ សត្តប្បតិដ្ឋោ សុសណ្ឋិតអង្គបច្ចង្គសន្និវេសោ វិកសិតរត្តបទុមចារុបោក្ខរោ ឥទ្ធិមា យោគី វិយ វេហាសគមនសមត្ថោ មនោសិលាចុណ្ណរញ្ជិតបរិយន្តោ វិយ រជតបព្ពតោ ហត្ថិសេដ្ឋោ អាគន្ត្វា តស្មឹ បទេសេ តិដ្ឋតិ។ សោ ឆទ្ទន្តកុលា អាគច្ឆន្តោ សព្ពកនិដ្ឋោ អាគច្ឆតិ។ ឧបោសថកុលា អាគច្ឆន្តោ សព្ពជេដ្ឋោ។ បាឡិយំ បន ឧបោសថោ នាគរាជា ឥច្ចេវ អាគតំ។ នាគរាជា នាម កស្សចិ អបរិភោគោ, សព្ពកនិដ្ឋោ អាគច្ឆតីតិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ។ ស្វាយំ បូរិតចក្កវត្តិវត្តានំ ចក្កវត្តីនំ វុត្តនយេនេវ ចិន្តយន្តានំ អាគច្ឆតិ។ មហាសុទស្សនស្ស បន សយមេវ បកតិ

មង្គលហត្ថិដ្ឋានំ អាគន្ត្វា តំ ហត្ថឹ អបនេត្វា តត្ថ អដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ – “បុន ចបរំ អានន្ទ…បេ…. នាគរាជា”តិ។

ឯវំ បាតុភូតំ បន តំ ហត្ថិរតនំ ទិស្វា ហត្ថិគោបកាទយោ ហដ្ឋតុដ្ឋា វេគេន គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេន្តិ។ រាជា តុរិតតុរិតោ អាគន្ត្វា តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ – “ភទ្ទកំ វត ភោ ហត្ថិយានំ, សចេ ទមថំ ឧបេយ្យា”តិ ចិន្តយន្តោ ហត្ថំ បសារេតិ។ អថ សោ ឃរធេនុវច្ឆកោ វិយ កណ្ណេ ឱលម្ពិត្វា សូរតភាវំ ទស្សេន្តោ រាជានំ ឧបសង្កមតិ។ រាជា តំ អារោហិតុកាមោ ហោតិ។ អថស្ស បរិជនា អធិប្បាយំ ញត្វា តំ ហត្ថិរតនំ សុវណ្ណទ្ធជំ សុវណ្ណាលង្ការំ ហេមជាលបដិច្ឆន្នំ កត្វា ឧបនេន្តិ។ រាជា តំ អនិសីទាបេត្វាវ សត្តរតនមយាយ និស្សេណិយា អារុយ្ហ អាកាសគមននិន្នចិត្តោ ហោតិ។ តស្ស សហ ចិត្តុប្បាទេនេវ សោ នាគរាជា រាជហំសោ វិយ ឥន្ទនីលមណិប្បភាជាលំ នីលគគនតលំ អភិលង្ឃតិ។ តតោ ចក្កចារិកាយ វុត្តនយេនេវ សកលរាជបរិសា។ ឥតិ សបរិសោ រាជា អន្តោបាតរាសេយេវ សកលបថវឹ អនុសំយាយិត្វា រាជធានឹ បច្ចាគច្ឆតិ។ ឯវំ មហិទ្ធិកំ ចក្កវត្តិនោ ហត្ថិរតនំ ហោតិ។ មហាសុទស្សនស្សាបិ តាទិសមេវ អហោសិ។ តេន វុត្តំ – “ទិស្វា រញ្ញោ…បេ…. បាតុរហោសី”តិ។

អស្សរតនវណ្ណនា

២៤៧. ឯវំ បាតុភូតហត្ថិរតនស្ស បន ចក្កវត្តិនោ អមច្ចា បកតិមង្គលអស្សដ្ឋានំ សុចិសមតលំ ការេត្វា អលង្ករិត្វា ច បុរិមនយេនេវ រញ្ញោ តស្ស អាគមនចិន្តនត្ថំ ឧស្សាហំ ជនេន្តិ។ សោ បុរិមនយេនេវ កតទានមាននសក្ការោ សមាទិន្នសីលព្តតោ បាសាទតលេ សុខនិសិន្នោ បុញ្ញសម្បត្តឹ សមនុស្សរតិ។ អថស្ស បុញ្ញានុភាវចោទិតោ សិន្ធវកុលតោ វិជ្ជុលតាវិនទ្ធសរទកាលសេតវលាហករាសិសស្សិរិកោ រត្តបាទោ រត្តតុណ្ឌោ ចន្ទប្បភាបុញ្ជសទិសសុទ្ធសិនិទ្ធឃនសំហតសរីរោ កាកគីវា វិយ ឥន្ទនីលមណិ វិយ ច កាឡវណ្ណេន សីសេន សមន្នាគតត្តា **កាឡសីសោ**តិ សុដ្ឋុ កប្បេត្វា ឋបិតេហិ វិយ មុញ្ជសទិសេហិ សណ្ហវដ្ដឧជុគតេហិ កេសេហិ សមន្នាគតត្តា **មុញ្ជកេសោ** វេហាសង្គមោ **វលាហកោ នាម អស្សរាជា** អាគន្ត្វា តស្មឹ ឋានេ បតិដ្ឋាតិ។ មហាសុទស្សនស្ស បនេស ហត្ថិរតនំ វិយ អាគតោ។ សេសំ សព្ពំ ហត្ថិរតនេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឯវរូបំ អស្សរតនំ សន្ធាយ ភគវា – “បុន ច បរ”ន្តិអាទិមាហ។

មណិរតនវណ្ណនា

២៤៨. ឯវំ បាតុភូតអស្សរតនស្ស បន រញ្ញោ ចក្កវត្តិនោ ចតុហត្ថាយាមំ សកដនាភិសមបរិណាហំ ឧភោសុ អន្តេសុ កណ្ណិកបរិយន្តតោ វិនិគ្គតេហិ សុបរិសុទ្ធមុត្តាកលាបេហិ ទ្វីហិ កញ្ចនបទុមេហិ អលង្កតំ ចតុរាសីតិមណិសហស្សបរិវារំ តារាគណបរិវុតស្ស បុណ្ណចន្ទស្សិរឹ ផរមានំ វិយ វេបុល្លបព្ពតតោ មណិរតនំ អាគច្ឆតិ។ តស្សេវំ អាគតស្ស មុត្តាជាលកេ ឋបេត្វា វេឡុបរម្បរាយ សដ្ឋិហត្ថប្បមាណំ អាកាសំ អារោបិតស្ស រត្តិភាគេ សមន្តា យោជនប្បមាណំ ឱកាសំ អាភា ផរតិ, យាយ សព្ពោ សោ ឱកាសោ អរុណុគ្គមនវេលា វិយ សញ្ជាតាលោកោ ហោតិ។ តតោ កស្សកា កសិកម្មំ វាណិជា អាបណុគ្ឃាដនំ តេ តេ សិប្បិនោ តំ តំ កម្មន្តំ បយោជេន្តិ “ទិវា”តិ មញ្ញមានា។ មហាសុទស្សនស្សាបិ សព្ពំ តំ តថេវ អហោសិ។ តេន វុត្តំ – “បុន ច បរំ អានន្ទ,…បេ…. មណិរតនំ បាតុរហោសី”តិ។

ឥត្ថិរតនវណ្ណនា

២៤៩. ឯវំ បាតុភូតមណិរតនស្ស បន ចក្កវត្តិនោ វិសយសុខវិសេសស្ស វិសេសការណំ ឥត្ថិរតនំ បាតុភវតិ។ មទ្ទរាជកុលតោ វា ហិស្ស អគ្គមហេសឹ អានេន្តិ, ឧត្តរកុរុតោ វា បុញ្ញានុភាវេន សយំ អាគច្ឆតិ។ អវសេសា បនស្សា សម្បត្តិ – “បុន ច បរំ, អានន្ទ, រញ្ញោ មហាសុទស្សនស្ស ឥត្ថិរតនំ បាតុរហោសិ, អភិរូបា ទស្សនីយា”តិអាទិនា នយេន បាឡិយំយេវ អាគតា។

តត្ថ សណ្ឋានបារិបូរិយា អធិកំ រូបំ អស្សាតិ **អភិរូបា។** ទិស្សមានាវ ចក្ខូនិ បិណយតិ, តស្មា អញ្ញំ កិច្ចវិក្ខេបំ ហិត្វាបិ ទដ្ឋព្ពាតិ **ទស្សនីយា។** ទិស្សមានាវ សោមនស្សវសេន ចិត្តំ បសាទេតីតិ **បាសាទិកា។ បរមាយា**តិ ឯវំ បសាទាវហត្តា ឧត្តមាយ។ **វណ្ណបោក្ខរតាយា**តិ វណ្ណសុន្ទរតាយ។ **សមន្នាគតា**តិ ឧបេតា។ **អភិរូបា** វា យស្មា នាតិទីឃា នាតិរស្សា។ **ទស្សនីយា** យស្មា នាតិកិសា នាតិថូលា។ **បាសាទិកា** យស្មា នាតិកាឡិកា នាច្ចោទាតា។ **បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតា** យស្មា អតិក្កន្តា មានុសិវណ្ណំ អប្បត្តា ទិព្ពវណ្ណំ។ មនុស្សានញ្ហិ វណ្ណាភា ពហិ ន និច្ឆរតិ។ ទេវានំ បន អតិទូរម្បិ និច្ឆរតិ។

តស្សា បន ទ្វាទសហត្ថប្បមាណំ បទេសំ សរីរាភា ឱភាសេតិ។ នាតិទីឃាទីសុ ចស្សា បឋមយុគឡេន អារោហសម្បត្តិ, ទុតិយយុគឡេន បរិណាហសម្បត្តិ, តតិយយុគឡេន វណ្ណសម្បត្តិ វុត្តា។ ឆហិ វាបិ ឯតេហិ កាយវិបត្តិយា អភាវោ, **អតិក្កន្តា មានុសិវណ្ណន្តិ** ឥមិនា កាយសម្បត្តិ វុត្តា។ **តូលបិចុនោ វា កប្បាសបិចុនោ** វាតិ សប្បិមណ្ឌេ បក្ខិបិត្វា ឋបិតស្ស សតវារវិហតស្ស តូលបិចុនោ វា កប្បាសបិចុនោ វា។ **សីតេតិ** រញ្ញោ សីតកាលេ។ **ឧណ្ហេតិ** រញ្ញោ ឧណ្ហកាលេ។ **ចន្ទនគន្ធោតិ** និច្ចកាលមេវ សុបិសិតស្ស អភិនវស្ស ចតុជ្ជាតិសមាយោជិតស្ស ហរិចន្ទនស្ស គន្ធោ កាយតោ វាយតិ។ **ឧប្បលគន្ធោ វាយតីតិ** ហសិតកថិតកាលេសុ មុខតោ តង្ខណំ វិកសិតស្សេវ នីលុប្បលស្ស អតិសុរភិគន្ធោ វាយតិ។

ឯវំ រូបសម្ផស្សគន្ធសម្បត្តិយុត្តាយ បនស្សា សរីរសម្បត្តិយា អនុរូបំ អាចារំ ទស្សេតុំ **តំ ខោ បនាតិ**អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ រាជានំ ទិស្វា និសិន្នាសនតោ អគ្គិទឌ្ឍា វិយ បឋមមេវ ឧដ្ឋាតីតិ **បុព្ពុដ្ឋាយិនី។** តស្មិំ និសិន្នេ តស្ស តាលវណ្ដេន ពីជនាទិកិច្ចំ កត្វា បច្ឆា និបតតិ និសីទតីតិ **បច្ឆានិបាតិនី។** កិំ ករោមិ, តេ ទេវាតិ វាចាយ កិំការំ បដិសាវេតីតិ **កិំ ការបដិស្សាវិនី។** រញ្ញោ មនាបមេវ ចរតិ ករោតីតិ **មនាបចារិនី។** យំ រញ្ញោ បិយំ តទេវ វទតីតិ **បិយវាទិនី។**

ឥទានិ – “ស្វាស្សា អាចារោ ភាវវិសុទ្ធិយាវ, ន សាឋេយ្យេនា”តិ ទស្សេតុំ **តំ ខោ បនាតិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **នោ អតិចរីតិ** ន អតិក្កមិត្វា ចរិ, ឋបេត្វា រាជានំ អញ្ញំ បុរិសំ ចិត្តេនបិ ន បត្ថេសីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ យេ តស្សា អាទិម្ហិ “អភិរូបា”តិអាទយោ, អន្តេ “បុព្ពុដ្ឋាយិនី”តិអាទយោ គុណា វុត្តា, តេ បកតិគុណា ឯវ។ “អតិក្កន្តា មានុសិវណ្ណ”ន្តិអាទយោ បន ចក្កវត្តិនោ បុញ្ញំ ឧបនិស្សាយ ចក្ករតនបាតុភាវតោ បដ្ឋាយ បុរិមកម្មានុភាវេន និព្ពត្តាតិ វេទិតព្ពា។

អភិរូបតាទិកាបិ វា ចក្ករតនបាតុភាវតោ បដ្ឋាយ សព្ពាការបរិបូរា ជាតា។ តេនាហ – “ឯវរូបំ ឥត្ថិរតនំ បាតុរហោសី”តិ។

គហបតិរតនវណ្ណនា

២៥០. ឯវំ បាតុភូតឥត្ថិរតនស្ស បន រញ្ញោ ចក្កវត្តិនោ ធនករណីយានំ កិច្ចានំ យថាសុខំ បវត្តនត្ថំ គហបតិរតនំ បាតុភវតិ។ សោ បកតិយាវ មហាភោគោ, មហាភោគកុលេ ជាតោ។ រញ្ញោ ធនរាសិវឌ្ឍកោ សេដ្ឋិគហបតិ ហោតិ។ ចក្ករតនានុភាវសហិតំ បនស្ស កម្មវិបាកជំ ទិព្ពចក្ខុ បាតុភវតិ, យេន អន្តោបថវិយម្បិ យោជនព្ភន្តរេ និធី បស្សតិ, សោ តំ សម្បត្តិំ ទិស្វា តុដ្ឋមានសោ គន្ត្វា រាជានំ ធនេន បវារេត្វា សព្ពានិ ធនករណីយានិ សម្បាទេតិ ។ មហាសុទស្សនស្សាបិ តថេវ សម្បាទេសិ។ តេន វុត្តំ – “បុន ចបរំ អានន្ទ…បេ.... ឯវរូបំ គហបតិរតនំ បាតុរហោសី”តិ។

បរិណាយករតនវណ្ណនា

២៥១. ឯវំ បាតុភូតគហបតិរតនស្ស បន រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស សព្ពកិច្ចសំវិធានសមត្ថំ បរិណាយករតនំ បាតុភវតិ។ សោ រញ្ញោ ជេដ្ឋបុត្តោវ ហោតិ។ បកតិយា ឯវ សោ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ មេធាវី វិភាវី។ រញ្ញោ បុញ្ញានុភាវំ និស្សាយ បនស្ស អត្តនោ កម្មានុភាវេន បរចិត្តញាណំ ឧប្បជ្ជតិ។ យេន ទ្វាទសយោជនាយ រាជបរិសាយ ចិត្តាចារំ ញត្វា រញ្ញោ ហិតេ ច អហិតេ ច វវត្ថបេតុំ សមត្ថោ ហោតិ, សោបិ តំ អត្តនោ អានុភាវំ ទិស្វា តុដ្ឋហទយោ រាជានំ សព្ពកិច្ចានុសាសនេន បវារេតិ។ មហាសុទស្សនម្បិ តថេវ បវារេសិ។ តេន វុត្តំ – “បុន ចបរំ…បេ.... បរិណាយករតនំ បាតុរហោសី”តិ។

តត្ថ **ឋបេតព្ពំ ឋបេតុន្តិ** តស្មិំ តស្មិំ ឋានន្តរេ ឋបេតព្ពំ ឋបេតុំ។

ចតុឥទ្ធិសមន្នាគតវណ្ណនា

២៥២. **សមវេបាកិនិយាតិ** សមវិបាចនិយា។ **គហណិយាតិ** កម្មជតេជោធាតុយា។ តត្ថ យស្ស ភុត្តមត្តោវ អាហារោ ជីរតិ, យស្ស វា បន បុដភត្តំ វិយ តថេវ តិដ្ឋតិ, ឧភោបេតេ ន សមវេបាកិនិយា សមន្នាគតា។ យស្ស បន បុន ភត្តកាលេ ភត្តច្ឆន្ទោ ឧប្បជ្ជតេវ, អយំ សមវេបាកិនិយា សមន្នាគតោតិ។

ធម្មបាសាទបោក្ខរណិវណ្ណនា

២៥៣. **មាបេសិ ខោ**តិ នគរេ ភេរិំ ចរាបេត្វា ជនរាសី ការេត្វា ន មាបេសិ, រញ្ញោ បន សហ ចិត្តុប្បាទេនេវ ភូមី ភិន្ទិត្វា ចតុរាសីតិ បោក្ខរណិសហស្សានិ និព្ពត្តិំសុ។ តានិ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ទ្វីហិ វេទិកាហី**តិ ឯកាយ ឥដ្ឋកានំ បរិយន្តេយេវ បរិក្ខិត្តា ឯកាយ បរិវេណបរិច្ឆេទបរិយន្តេ។ **ឯតទហោសី**តិ កស្មា អហោសិ? ឯកទិវសំ កិរ នហត្វា ច បិវិត្វា ច គច្ឆន្តំ មហាជនំ មហាបុរិសោ ឱលោកេត្វា ឥមេ ឧម្មត្តកវេសេនេវ គច្ឆន្តិ។ សចេ ឯតេសំ ឯត្ថ បិឡន្ធនបុប្ផានិ ភវេយ្យុំ, ភទ្ទកំ សិយាតិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ។ តត្ថ **សព្ពោតុក**ន្តិ បុប្ផំ នាម ឯកស្មិំយេវ ឧតុម្ហិ បុប្ផតិ។ អហំ បន តថា ករិស្សាមិ – “យថា សព្ពេសុ ឧតូសុ បុប្ផិស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ **រោបាបេសី**តិ នានាវណ្ណឧប្បលពីជាទីនិ តតោ តតោ អាហរាបេត្វា ន រោបាបេសិ, សហ ចិត្តុប្បាទេនេវ បនស្ស សព្ពំ ឥជ្ឈតិ។ តំ លោកោ រញ្ញា រោបិតន្តិ មញ្ញិ។ តេន វុត្តំ – “រោបាបេសី”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ មហាជនោ នានប្បការំ ជលជថលជមាលំ បិឡន្ធិត្វា នក្ខត្តំ កីឡមានោ វិយ គច្ឆតិ។

២៥៤. អថ រាជា តតោ ឧត្តរិបិ ជនំ សុខសមប្បិតំ កាតុកាមោ – “យំនូនាហំ ឥមាសំ បោក្ខរណីនំ តីរេ”តិអាទិនា ជនស្ស សុខវិធានំ ចិន្តេត្វា សព្ពំ អកាសិ។ តត្ថ **ន្ហាបេសុ**ន្តិ អញ្ញោ សរីរំ ឧព្ពដ្ដេសិ, អញ្ញោ ចុណ្ណានិ យោជេសិ, អញ្ញោ តីរេ នហាយន្តស្ស ឧទកំ អាហរិ, អញ្ញោ វត្ថានិ បដិគ្គហេសិ ចេវ អទាសិ ច។

បដ្ឋបេសិ ខោតិ កថំ បដ្ឋបេសិ? ឥត្ថីនញ្ច បុរិសានញ្ច អនុច្ឆវិកេ អលង្ការេ ការេត្វា ឥត្ថិមត្តមេវ តត្ថ បរិចារវសេន សេសំ សព្ពំ បរិច្ចាគវសេន ឋបេត្វា រាជា មហាសុទស្សនោ ទានំ ទេតិ, តំ បរិភុញ្ជថាតិ ភេរិំ ចរាបេសិ។ មហាជនោ បោក្ខរណីតីរំ អាគន្ត្វា នហត្វា វត្ថានិ បរិវត្តេត្វា នានាគន្ធេហិ វិលិត្តោ បិឡន្ធនវិចិត្តមាលោ ទានគ្គំ គន្ត្វា អនេកប្បការេសុ យាគុភត្តខជ្ជកេសុ អដ្ឋវិធបានេសុ ច យោ យំ ឥច្ឆតិ, សោ តំ ខាទិត្វា ច បិវិត្វា ច នានាវណ្ណានិ ខោមសុខុមានិ វត្ថានិ និវាសេត្វា សម្បត្តិំ អនុភវិត្វា យេសំ តាទិសានិ អត្ថិ, តេ ឱហាយ គច្ឆន្តិ។ យេសំ បន នត្ថិ, តេ គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ ហត្ថិអស្សយានាទីសុបិ និសីទិត្វា ថោកំ វិចរិត្វា អនត្ថិកា ឱហាយ, អត្ថិកា គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ វរសយនេសុ និបជ្ជិត្វា សម្បត្តិំ អនុភវិត្វា អនត្ថិកា ឱហាយ, អត្ថិកា គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ ឥត្ថីហិបិ សទ្ធិំ សម្បត្តិំ អនុភវិត្វា អនត្ថិកា ឱហាយ, អត្ថិកា គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ សត្តវិធរតនបសាធនានិ ច បសាធេត្វាបិ សម្បត្តិំ អនុភវិត្វា អនត្ថិកា ឱហាយ, អត្ថិកា គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ តម្បិ ទានំ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ ទីឃរត្តំ។ ជម្ពុទីបវាសិកានំ អញ្ញំ កម្មំ នត្ថិ, រញ្ញោ ទានំ បរិភុញ្ជន្តាវ វិចរន្តិ។

២៥៥. អថ ព្រាហ្មណគហបតិកា ចិន្តេសុំ – “អយំ រាជា ឯវរូបំ ទានំ ទទន្តោបិ ‘មយ្ហំ តណ្ឌុលាទីនិ វា ខីរាទីនិ វា ទេថា’តិ ន កិញ្ចិ អាហរាបេតិ, ន ខោ បន អម្ហាកំ – ‘រាជា អាហរាបេតី’តិ តុណ្ហីមាសិតុំ បតិរូប”ន្តិ តេ ពហុំ សាបតេយ្យំ សំហរិត្វា រញ្ញោ ឧបនាមេសុំ។ តស្មា – “អថ ខោ, អានន្ទ, ព្រាហ្មណគហបតិកា”តិអាទិមាហ។ **ឯវំ សមចិន្តេសុ**ន្តិ កស្មា ឯវំ ចិន្តេសុំ? កស្សចិ យរតោ អប្បំ អាភតំ, កស្សចិ ពហុ។ តស្មិំ បដិសំហរិយមានេ – “កឹ តវេវ យរតោ សុន្ទរំ អាភតំ, ន មយ្ហំ យរតោ, កឹ តវេវ យរតោ ពហុ , ន មយ្ហ”ន្តិ ឯវំ កលហសទ្ទោបិ ឧប្បជ្ជេយ្យ, សោ មា ឧប្បជ្ជិត្ថាតិ ឯវំ សមចិន្តេសុំ។

២៥៦. **ឯហិ តុំ សម្មា**តិ ឯហិ ត្វំ វយស្ស។ **ធម្មំ នាម បាសាទ**ន្តិ បាសាទស្ស នាមំ អារោបេត្វាវ អាណាបេសិ។ វិស្សកម្មោ បន កីរ មហន្តោ ទេវ បាសាទោ ហោតូតិ បដិបុច្ឆិត្វា ទីឃតោ យោជនំ វិត្ថារតោ អឌ្ឍយោជនំ សព្ពរតនមយោវ ហោតូតិ វុត្តេបិ ‘ឯវំ ហោតុ, ភទ្ទំ តវ វចន’ន្តិ តស្ស បដិស្សុណិត្វា ធម្មរាជានំ សម្បដិច្ឆាបេត្វា មាបេសិ។ តត្ថ **ឯវំ ភទ្ទំ តវាតិ ខោ អានន្ទា**តិ ឯវំ ភទ្ទំ តវ ឥតិ ខោ អានន្ទ។ **បដិស្សុត្វា**តិ សម្បដិច្ឆិត្វា, វត្វាតិ អត្ថោ។ **តុណ្ហីភាវេនា**តិ សមណធម្មបដិបត្តិករណោកាសោ មេ ភវិស្សតីតិ ឥច្ឆន្តោ តុណ្ហីភាវេន អធិវាសេសិ។ **សារមយោ**តិ ចន្ទនសារមយោ។

២៥៧. **ទ្វីហិ វេទិកាហី**តិ ឯត្ថ ឯកា វេទិកា បនស្ស ឧណ្ហីសមត្ថកេ អហោសិ, ឯកា ហេដ្ឋា បរិច្ឆេទមត្ថកេ។

២៥៨. **ទុទ្ទិក្ខោ អហោសី**តិ ទុឧទ្ទិក្ខោ, បភាសម្បត្តិយា ទុទ្ទសោតិ អត្ថោ។ **មុសតី**តិ ហរតិ ផន្ទាបេតិ និច្ចលភាវេន បតិដ្ឋាតុំ ន ទេតិ។ **វិទ្ធេ**តិ ឧព្ពិទ្ធេ, មេឃវិគមេន ទូរីភូតេតិ អត្ថោ។ **ទេវេ**តិ អាកាសេ។

២៥៩. **មាបេសិ ខោ**តិ អហំ ឥមស្មិំ ឋានេ បោក្ខរណិំ មាបេមិ, តុម្ហាកំ ឃរានិ ភិន្ទថាតិ ន ឯវំ ការេត្វា មាបេសិ។ ចិត្តុប្បាទវសេនេវ បនស្ស ភូមិំ ភិន្ទិត្វា តថារូបា បោក្ខរណី អហោសិ។ **តេ សព្ពកាមេហី**តិ សព្ពេហិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតវត្ថូហិ, សមណេ សមណបរិក្ខារេហិ, ព្រាហ្មណេ ព្រាហ្មណបរិក្ខារេហិ សន្តប្បេសីតិ។

បឋមភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឈានសម្បត្តិវណ្ណនា

២៦០. **មហិទ្ធិកោ**តិ ចិត្តប្បាទវសេនេវ ចតុរាសីតិបោក្ខរណិសហស្សានំ និព្ពត្តិសង្ខាតាយ មហតិយា ឥទ្ធិយា សមន្នាគតោ។ **មហានុភាវោ**តិ តេសំយេវ អនុភវិតព្ពានំ មហន្តតាយ មហានុភាវេន សមន្នាគតោ។ **សេយ្យថិទ**ន្តិ និបាតោ, តស្ស – ‘‘កតមេសំ តិណ្ណ’’ន្តិ អត្ថោ។ **ទានស្សា**តិ សម្បត្តិបរិច្ចាគស្ស។ **ទមស្សា**តិ អាឡវកសុត្តេ បញ្ញា ទមោតិ អាគតោ។ ឥធ អត្តានំ ទមេន្តេន កតំ ឧបោសថកម្មំ។ **សំយមស្សា**តិ សីលស្ស។

ពោធិសត្តបុព្ពយោគវណ្ណនា

ឥធ បត្វា បនស្ស បុព្ពយោគោ វេទិតព្ពោ – រាជា កិរ បុព្ពេ គហបតិកុលេ និព្ពត្តិ។ តេន ច សមយេន ធរមានកស្សេវ កស្សបពុទ្ធស្ស សាសនេ ឯកោ ថេរោ អរញ្ញេ វាសំ វសតិ, ពោធិសត្តោ អត្តនោ កម្មេន អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ ថេរំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ថេរស្ស និសជ្ជនដ្ឋានចង្កមនដ្ឋានានិ ឱលោកេត្វា បុច្ឆិ – ‘‘ឥធេវ, ភន្តេ, អយ្យោ វសតី’’តិ? អាម, ឧបាសកាតិ សុត្វា – ‘‘ឥធេវ អយ្យស្ស បណ្ណសាលំ កាតុំ វដ្ដតី’’តិ ចិន្តេត្វា អត្តនោ កម្មំ បហាយ ទព្ពសម្ភារំ កោដ្ដេត្វា បណ្ណសាលំ កត្វា ឆាទេត្វា ភិត្តិយោ មត្តិកាយ លិម្បិត្វា ទ្វារំ យោជេត្វា កដ្ឋត្ថរណំ កត្វា – ‘‘ករិស្សតិ នុ ខោ បរិភោគំ, ន ករិស្សតី’’តិ ឯកមន្តំ និសីទិ។ ថេរោ អន្តោគាមតោ អាគន្ត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា កដ្ឋត្ថរណេ និសីទិ។ ឧបាសកោបិ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា សមីបេ និសិន្នោ ‘‘ផាសុកា, ភន្តេ, បណ្ណសាលា’’តិ បុច្ឆិ។ ផាសុកា, ភទ្ទមុខ, បព្ពជិតសារុប្បាតិ។ វសិស្សថ, ភន្តេ, ឥធាតិ? អាម, ឧបាសកាតិ, សោ អធិវាសនាការេនេវ វសិស្សតីតិ ញត្វា និពទ្ធំ មយ្ហំ ឃរទ្វារំ អាគន្តព្ពន្តិ បដិជានាបេត្វា – ‘‘ឯកំ មេ, ភន្តេ, វរំ ទេថា’’តិ អាហ។ អតិក្កន្តវរា, ឧបាសក, បព្ពជិតាតិ។ ភន្តេ, យញ្ច កប្បតិ, យញ្ច អនវជ្ជន្តិ។ វទេហិ ឧបាសកាតិ។ ភន្តេ, និពទ្ធវសនដ្ឋានេ នាម មនុស្សា មង្គលេ វា អមង្គលេ វា អាគមនំ ឥច្ឆន្តិ, អនាគច្ឆន្តស្ស កុជ្ឈន្តិ។ តស្មា អញ្ញំ និមន្តិតដ្ឋានំ គន្ត្វាបិ មយ្ហំ ឃរំ បវិសិត្វាវ ភត្តកិច្ចំ និដ្ឋាបេតព្ពន្តិ។ ថេរោ អធិវាសេសិ។

សោ បណ្ណសាលាយ កដសារកំ បត្ថរិត្វា មញ្ចបីឋំ បញ្ញាបេសិ, អបស្សេនំ និក្ខិបិ, បាទកឋលិកំ ឋបេសិ, បោក្ខរណិំ ខណិ, ចង្កមំ កត្វា វាលិកំ ឱកិរិ, មិគេ អាគន្ត្វា ភិត្តិំ ឃំសិត្វា មត្តិកំ បាតេន្តេ ទិស្វា កណ្ដកវតិំ បរិក្ខិបិ។ បោក្ខរណិំ ឱតរិត្វា ឧទកំ អាឡុលិកំ ករោន្តេ ទិស្វា អន្តោ បាសាណេហិ ចិនិត្វា ពហិ កណ្ដកវតិំ បរិក្ខិបិត្វា អន្តោវតិបរិយន្តេ តាលបន្តិយោ រោបេតិ, មហាចង្កមេ សម្មជ្ជនដ្ឋានំ អាឡុលេន្តេ ទិស្វា ចង្កមម្បិ វតិយា បរិក្ខិបិត្វា អន្តោវតិបរិយន្តេ តាលបន្តី រោបេសិ។ ឯវំ អាវាសំ និដ្ឋបេត្វា ថេរស្ស តិចីវរំ, បិណ្ឌបាតំ, ឱសធំ, បរិភោគភាជនំ, អារកណ្ដកំ, បិប្ផលិកំ, នខច្ឆេទនំ, សូចិំ, កត្តរយដ្ឋិំ, ឧបាហនំ, ឧទកតុម្ពំ, ឆត្តំ, ទីបកបល្លកំ, មលហរណិំ។ បរិស្សាវនំ, ធមករណំ, បត្តំ, ថាលកំ, យំ វា បនញ្ញម្បិ បព្ពជិតានំ បរិភោគជាតំ, សព្ពំ អទាសិ។ ថេរស្ស ពោធិសត្តេន អទិន្នបរិក្ខារោ នាម នាហោសិ។ សោ សីលានិ រក្ខន្តោ ឧបោសថំ ករោន្តោ យាវជីវំ ថេរំ ឧបដ្ឋហិ។ ថេរោ តត្ថេវ វសន្តោ អរហត្តំ បត្វា បរិនិព្ពាយិ។

ពោធិសត្តោបិ យាវតាយុកំ បុញ្ញំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតោ មនុស្សលោកំ អាគច្ឆន្តោ កុសាវតិយា រាជធានិយា និព្ពត្តិត្វា មហាសុទស្សនោ រាជា អហោសិ។

> ‘‘ឯវំ នាតិមហន្តម្បិ, បុញ្ញំ អាយតនេ កតំ;
> មហាវិបាកំ ហោតីតិ, កត្តព្ពំ តំ វិភាវិនា’’។

មហាវិយូហន្តិ រជតមយំ មហាកូដាគារំ។ តត្ថ វសិតុកាមោ ហុត្វា អគមាសិ, **ឯត្តាវតា កាមវិតក្កា**តិ កាមវិតក្ក តយា ឯត្តាវតា និវត្តិតព្ពំ, ឥតោ បរំ តុយ្ហំ អភូមិ, ឥទំ **ឈានាគារំ** នាម, នយិទំ តយា សទ្ធិំ វសនដ្ឋានន្តិ ឯវំ តយោ វិតក្កេ កូដាគារទ្វារេយេវ និវត្តេសិ។

២៦១. **បឋមជ្ឈាន**ន្តិអាទីសុ វិសុំ **កសិណបរិកម្មកិច្ចំ** នាម នត្ថិ។ នីលកសិណេន អត្ថេ សតិ នីលមណី, បីតកសិណេន អត្ថេ សតិ សុវណ្ណំ, លោហិតកសិណេន អត្ថេ សតិ រត្តមណី, ឱទាតកសិណេន អត្ថេ សតិ រជតន្តិ ឱលោកិតឱលោកិតដ្ឋានេ កសិណមេវ បញ្ញាយតិ។

២៦២. **មេត្តាសហគតេនា**តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ សព្ពម្បិ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តមេវ។ ឥតិ បាឡិយំ ចត្តារិ ឈានានិ, ចត្តារិ អប្បមញ្ញានេវ វុត្តានិ។ មហាបុរិសោ បន សព្ពាបិ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ, បញ្ច អភិញ្ញាយោ ច និព្ពត្តេត្វា អនុលោមបដិលោមាទិវសេន ចុទ្ទសហាការេហិ សមាបត្តិយោ បវិសន្តោ មធុបដលំ បវិដ្ឋភមរោ មធុរសេន វិយ សមាបត្តិសុខេនេវ យាបេតិ។

ចតុរាសីតិនគរសហស្សាទិវណ្ណនា

២៦៣. កុសាវតីរាជធានិប្បមុខានីតិ កុសាវតី រាជធានី តេសំ នគរានំ បមុខា សព្ពសេដ្ឋាតិ អត្ថោ។ **ភត្តាភិហារោ**តិ អភិហរិតព្ពភត្តំ។

២៦៤. វស្សសតស្ស វស្សសតស្សាតិ កស្មា ឯវំ ចិន្តេសិ? តេសំ សទ្ទេន ឧក្កណ្ឋិត្វា, “សមាបន្នស្ស សទ្ទោ កណ្ដកោ”តិ (អ. និ. ១០.៧២) ហិ វុត្តំ។ តស្មា សទ្ទេន ឧក្កណ្ឋិតោ មហាបុរិសោ។ អថ កស្មា មា អាគច្ឆន្តូតិ ន វទតិ? ឥទានិ រាជា ន បស្សតីតិ និពទ្ធវត្តំ ន លភិស្សន្តិ, តំ តេសំ មា ឧប្បជ្ជិត្ថាតិ ន វទតិ។

សុភទ្ទាទេវិឧបសង្កមនវណ្ណនា

២៦៥. ឯតទហោសីតិ កទា ឯតំ អហោសិ។ រញ្ញោ កាលង្កិរិយទិវសេ។ តទា កិរ ទេវតា ចិន្តេសុំ – “រាជា អនាថកាលង្កិរិយំ មា ករោតុ, ឱរោធេហិ ពហូហិ ជីត្វហិ បុត្តេហិ បរិវារិតោវ ករោតូ”តិ។ អថ ទេវី អាវជ្ជេត្វា តស្សា ឯវំ ចិត្តំ ឧប្បាទេសុំ។ **បីតានិ វត្ថានី**តិ តានិ កិរ បកតិយា រញ្ញោ មនាបានិ, តស្មា តានិ បារុបថាតិ អាហ។ **ឯត្ថេវ ទេវិ តិដ្ឋា**តិ ទេវិ ឥមំ ឈានាគារំ នាម កុម្ភេហិ សទ្ធឹ វសនដ្ឋានំ ន ហោតិ, ឈានរតិវិន្ទនដ្ឋានំ មម, មា ឥធ បាវិសីតិ។

២៦៦. ឯតទហោសីតិ លោកេ សត្តា នាម មរណាសន្នកាលេ អតិវិយ វិរោចន្តិ, តេនស្ស រញ្ញោ វិប្បសន្នឥន្ទ្រិយភាវំ ទិស្វា ឯវំ អហោសិ, តតោ មា រញ្ញោ កាលង្កិរិយា អហោសីតិ តស្ស កាលង្កិរិយំ អនិច្ឆមានា សម្បត្តិគុណមស្ស កថយិត្វា តិដ្ឋមានាការំ ករិស្សាមីតិ ចិន្តេត្វា **ឥមានិ តេ ទេវា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឆន្ទំ ជនេហី**តិ បេមំ ឧប្បាទេហិ, រតឹ ករោហិ។ **ជីវិតេ អបេក្ខ**ន្តិ ជីវិតេ សាបេក្ខំ, អាលយំ, តណ្ហំ ករោហីតិ អត្ថោ។

ឯវំ ខោ មំ ត្វំ ទេវីតិ “មយំ ខោ, ទេវ, ឥត្ថិយោ នាម បព្ពជិតានំ ឧបចារកថំ ន ជានាម, កថំ វទាម មហារាជា”តិ រាជានំ “បព្ពជិតោ អយ”ន្តិ មញ្ញមានាយ ទេវិយា វុត្តេ – “ឯវំ ខោ មំ, ត្វំ ទេវិ, សមុទាចរាហី”តិអាទិមាហ។ **គរហិតា**តិ ពុទ្ធេហិ បច្ចេកពុទ្ធេហិ សាវកេហិ អញ្ញេហិ ច បណ្ឌិតេហិ ពហុស្សុតេហិ គរហិតា។ កឹ ការណា? សាបេក្ខកាលកិរិយា ហិ អត្តនោយេវ គេហេ យក្ខកុក្កុរអជគោណមហឹសមូសិកកុក្កុដឧកាមង្គុលាទិភាវេន និព្ពត្តនការណំ ហោតិ។

២៦៨. អថ ខោ, អានន្ទ, សុភទ្ទា ទេវី អស្សូនិ បុញ្ឆិត្វាតិ ទេវី ឯកមន្តំ គន្ត្វា រោទិត្វា កន្ទិត្វា អស្សូនិ បុញ្ឆិត្វា ឯតទវោច។

ព្រហ្មលោកូបគមវណ្ណនា

២៦៩. គហបតិស្ស វាតិ កស្មា អាហ? តេសំ កិរ សោណសេដ្ឋិបុត្តាទីនំ វិយ មហតី សម្បត្តិ ហោតិ, សោណស្ស កិរ សេដ្ឋិបុត្តស្ស ឯកា ភត្តបាតិ ទ្វេ សតសហស្សានិ អគ្ឃតិ។ ឥតិ តេសំ តាទិសំ ភត្តំ ភុត្តានំ មុហុត្តំ ភត្តសម្មទោ ភត្តមុច្ឆា ភត្តកិលមថោ ហោតិ។

២៧១. យំ តេន សមយេន អជ្ឈាវសាមីតិ យត្ថ វសាមិ, តំ ឯកំយេវ នគរំ ហោតិ, អវសេសេសុ បុត្តធីតាទយោ ចេវ ទាសមនុស្សា ច វសឹសុ។ បាសាទកូដាគារេសុបិ ឯសេវ នយោ។ បល្លង្កាទីសុបិ ឯកំយេវ បល្លង្កំ បរិភុញ្ជតិ, សេសា បុត្តាទីនំ បរិភោគា ហោន្តិ។ ឥត្ថីសុបិ ឯកាវ បច្ចុបដ្ឋាតិ, សេសា បរិវារមត្តា ហោន្តិ, **បរិទហាមី**តិ ឯកមេវ ទុស្សយុគំ និវាសេមិ, សេសានិ បរិវារេត្វា វិចរន្តានំ អសីតិសហស្សាធិកានំ សោឡសន្នំ បុរិសសតសហស្សានំ ហោន្តិ។ **ភុញ្ជាមី**តិ បរមប្បមាណេន នាឡិកោទនមត្តំ ភុញ្ជាមិ, សេសំ បរិវារេត្វា វិចរន្តានំ ចត្តាលីសសហស្សាធិកានំ អដ្ឋន្នំ បុរិសសតសហស្សានំ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ ឯកថាលិបាកោ ហិ ទសន្នំ ជនានំ បហោតិ។

ឯតានិ បន ចតុរាសីតិ នគរសហស្សានិ ចេវ បាសាទសហស្សានិ ច កូដាគារសហស្សានិ ច ឯកិស្សាយេវ បណ្ណសាលាយ និស្សន្ទេន និព្ពត្តានិ។ ចតុរាសីតិ បល្លង្កសហស្សានិ និបជ្ជនត្ថាយ ទិន្នមញ្ចកស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តានិ។ ចតុរាសីតិ ហត្ថិសហស្សានិ អស្សសហស្សានិ រថសហស្សានិ និសីទនត្ថាយ ទិន្នបីឋស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តានិ។ ចតុរាសីតិ មណិសហស្សានិ ឯកទីបស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តានិ។ ចតុរាសីតិ បោក្ខរណីសហស្សានិ ឯកបោក្ខរណិយា និស្សន្ទេន និព្ពត្តានិ។ ចតុរាសីតិ ឥត្ថិសហស្សានិ បុត្តសហស្សានិ គហបតិសហស្សានិ

បរិភោគភាជនបត្តថាលក ធមករណ បរិស្សាវន អារកណ្ដក បិប្ផលក នខច្ឆេទន កុញ្ចិកកណ្ណមលហរណី បាទកថលិក ឧបាហន ឆត្ត កត្តរយដ្ឋិទានស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តានិ។ ចតុរាសីតិ ធេនុសហស្សានិ គោរស ទានស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តានិ។ ចតុរាសីតិ វត្ថកោដិសហស្សានិ និវាសនបារុបនទានស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តានិ ។ ចតុរាសីតិ ថាលិបាកសហស្សានិ ភោជនទានស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តានីតិ វេទិតព្ពានិ។

២៧២. ឯវំ ភគវា មហាសុទស្សនស្ស សម្បត្តឹ អាទិតោ បដ្ឋាយ វិត្ថារេន កថេត្វា សព្ពំ តំ ទារកានំ បំសុាគារកីឡនំ វិយ ទស្សេន្តោ បរិនិព្ពានមញ្ចកេ និបន្នោវ **បស្សានន្ទា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិបរិណតា**តិ បកតិវិជហនេន និព្ពុតបទីបោ វិយ អបញ្ញត្តិកភាវំ គតា។ **ឯវំ អនិច្ចា ខោ, អានន្ទ, សង្ខារា**តិ ឯវំ ហុត្វា អភាវដ្ឋេន អនិច្ចា។

ឯត្តាវតា ភគវា យថា នាម បុរិសោ សតហត្ថុព្ពេធេ ចម្បករុក្ខេ និស្សេណឹ ពន្ធិត្វា អភិរុហិត្វា ចម្បកបុប្ផំ អាទាយ និស្សេណឹ មុញ្ចន្តោ ឱតរេយ្យ, ឯវមេវ និស្សេណឹ ពន្ធន្តោ វិយ អនេកវស្សកោដិសតសហស្សុព្ពេធំ មហាសុទស្សនសម្បត្តឹ អារុយ្ហ សម្បត្តិមត្ថកេ ឋិតំ អនិច្ចលក្ខណំ អាទាយ និស្សេណឹ មុញ្ចន្តោ វិយ ឱតិណ្ណោ។ តេនេវ បុព្ពេ វសភរាជា ទីឃភាណកត្ថេរានំ លោហបាសាទស្ស បាចីនបស្សេ អម្ពលដ្ឋិកាយំ ឥមំ សុត្តំ សជ្ឈាយន្តានំ សុត្វា – “កឹ, ភោ, មយ្ហំ អយ្យកេន ឯត្ថ វុត្តំ, អត្ថនោ ខាទិតបីតដ្ឋានេ សម្បត្តិមេវ កថេតី”តិ ចិន្តេន្តោ – “ឯវំ អនិច្ចា ខោ, អានន្ទ, សង្ខារា”តិ វុត្តកាលេ “ឥមំ, ភោ, ទិស្វា បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមតា ឯវំ វុត្ត”ន្តិ វាមហត្ថំ សមិញ្ជិត្វា ទក្ខិណហត្ថេន អប្ផោដេត្វា – “សាធុ សាធូ”តិ តុដ្ឋហទយោ សាធុការំ អទាសិ។

ឯវំ អទ្ធុវាតិ ឯវំ ឧទកបុប្ផុឡាទយោ វិយ ធុវភាវវិរហិតា។ **ឯវំ អនស្សាសិកា**តិ ឯវំ សុបិនកេ បីតបានីយំ វិយ អនុលិត្តចន្ទនំ វិយ ច អស្សាសវិរហិតា។

សរីរំ និក្ខិបេយ្យាតិ សរីរំ ឆឌ្ឌេយ្យ។ ឥទានិ អញ្ញស្ស សរីរស្ស និក្ខេបោ វា បដិជគ្គនំ វា នត្ថិ កិលេសបហីនត្តា, អានន្ទ, តថាគតស្សាតិ វទតិ។ ឥទំ បន វត្វា បុន ថេរំ អាមន្តេសិ, ចក្កវត្តិនោ អានុភាវោ នាម រញ្ញោ បព្ពជិតស្ស សត្តមេ ទិវសេ អន្តរធាយតិ។ មហាសុទស្សនស្ស បន កាលង្កិរិយតោ សត្តមេវ ទិវសេ សត្តរតនបាការា សត្តរតនតាលា ចតុរាសីតិ បោក្ខរណីសហស្សានិ ធម្មបាសាទោ ធម្មបោក្ខរណី ចក្ករតនន្តិ សព្ពមេតំ អន្តរធាយីតិ។ ហត្ថិអាទីសុ បន អយំ ធម្មតា ខីណាយុកា សហេវ កាលង្ករោន្តិ។ អាយុសេសេ សតិ ហត្ថិរតនំ ឧបោសថកុលំ គច្ឆតិ, អស្សរតនំ វលាហកកុលំ, មណិរតនំ វេបុល្លបព្ពតមេវ គច្ឆតិ។ ឥត្ថិរតនស្ស អានុភាវោ អន្តរធាយតិ។ គហបតិរតនស្ស ចក្ខុ បាកតិកមេវ ហោតិ។ បរិណាយករតនស្ស វេយ្យត្តិយំ នស្សតិ។

ឥទមវោច ភគវាតិ ឥទំ បាឡិយំ អារុឡ្ហញ្ច អនារុឡ្ហញ្ច សព្ពំ ភគវា អវោច។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឥតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ

មហាសុទស្សនសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ជនវសភសុត្តវណ្ណនា

នាតិកិយាទិព្យាករណវណ្ណនា

២៧៣-២៧៥. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ ជនវសភសុត្តំ។ តត្រាយំ អនុត្តានបទវណ្ណនា – **បរិតោ បរិតោ ជនបទេសូ**តិ សមន្តា សមន្តា ជនបទេសុ។ **បរិចារកេ**តិ ពុទ្ធធម្មសង្ឃានំ បរិចារកេ។ **ឧបបត្តីសូ**តិ ញាណគតិ បុញ្ញានំ ឧបបត្តីសុ។ **កាសិកោសលេសូ**តិ កាសីសុ ច កោសលេសុ ច, កាសិរដ្ឋេ ច កោសលរដ្ឋេ ចាតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ អង្គមគធយោនកកម្ពោជអស្សកអវន្តិរដ្ឋេសុ បន ឆសុ ន ព្យាករោតិ។ ឥមេសំ បន សោឡសន្នំ មហាជនបទានំ បុរិមេសុ ទសសុយេវ ព្យាករោតិ។ **នាតិកិយា**តិ នាតិកគាមវាសិនោ។

តេនាតិ តេន អនាគាមិអាទិភាវេន។ **សុត្វា**តិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា ព្យាករោន្តស្ស ភគវតោ បញ្ហាព្យាករណំ សុត្វា តេសំ អនាគាមិអាទីសុ និដ្ឋង្គតា ហុត្វា។ តេន អនាគាមិអាទិភាវេន អត្តមនា អហេសុំ។ អដ្ឋកថាយំ បន **តេនា**តិ តេ នាតិកិយាតិ វុត្តំ។ ឯតស្មិំ អត្ថេ ន-ការោ និបាតមត្តំ ហោតិ។

អានន្ទបរិកថាវណ្ណនា

២៧៧. **ភគវន្តំ កិត្តយមានរូបោ**តិ អហោ ពុទ្ធោ, អហោ ធម្មោ, អហោ សង្ឃោ; អហោ ធម្មោ ស្វាក្ខាតោតិ ឯវំ កិត្តយន្តោវ កាលមកាសិ។ **ពហុជនោ បសីទេយ្យា**តិ អម្ហាកំ បិតា មាតា ភាតា ភគិនី បុត្តោ ធីតា សហាយកោ, តេន អម្ហេហិ សទ្ធឹ ឯកតោ ភុត្តា, ឯកតោ សយិតា, តស្ស ឥទញ្ចិទញ្ច មនាបំ អករិម្ហ, សោ កិរ អនាគាមី សកទាគាមី សោតាបន្នោ; អហោ សាធុ, អហោ សុដ្ឋូតិ ឯវំ ពហុជនោ បសាទំ អាបជ្ជេយ្យ។

២៧៨. **គតិ**ន្តិ ញាណគតឹ។ **អភិសម្បរាយ**ន្តិ ញាណាភិសម្បរាយមេវ។ **អទ្ទសា ខោ**តិ កិត្តកេ ជនេ អទ្ទស? ចតុវីសតិសតសហស្សានិ។

២៧៩. **ឧបសន្តបទិស្សោ**តិ ឧបសន្តទស្សនោ។ **ភាតិរិវា**តិ អតិវិយ ភាតិ, អតិវិយ វិរោចតិ។ **ឥន្ទ្រិយាន**ន្តិ មនច្ឆដ្ឋានំ ឥន្ទ្រិយានំ។ **អទ្ទសំ ខោ អហំ អានន្ទា**តិ នេវ ទស, ន វីសតិ, ន សតំ, ន សហស្សំ, អនូនាធិកានិ ចតុវីសតិសតសហស្សានិ អទ្ទសន្តិ អាហ។

ជនវសភយក្ខវណ្ណនា

២៨០. ទិស្វា បន មេ ឯត្តកោ ជនោ មំ និស្សាយ ទុក្ខា បមុត្តោតិ ពលវសោមនស្សំ ឧប្បជ្ជិ, ចិត្តំ បសីទិ, ចិត្តស្ស បសន្នត្តា ចិត្តសមុដ្ឋានំ លោហិតំ បសីទិ, លោហិតស្ស បសន្នត្តា មនច្ឆដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ បសីទឹសូតិ សព្ពមិទំ វត្វា **អថ ខោ អានន្ទា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យស្មា សោ ភគវតោ ធម្មកថំ សុត្វា ទសសហស្សាធិកស្ស ជនសតសហស្សស្ស ជេដ្ឋកោ ហុត្វា សោតាបន្នោ ជាតោ, តស្មា **ជនវសភោ**តិស្ស នាមំ អហោសិ។

ឥតោ សត្តាតិ ឥតោ ទេវលោកា ចវិត្វា សត្ត។ **តតោ សត្តា**តិ តតោ មនុស្សលោកា ចវិត្វា សត្ត។ **សំសារានិ ចតុទ្ទសា**តិ សព្ពាបិ ចតុទ្ទសខន្ធបដិបាដិយោ។ **និវាសមភិជានាមី**តិ ជាតិវសេន និវាសំ ជានាមិ។ **យត្ថ មេ វុសិតំ បុរេ**តិ យត្ថ ទេវេសុ ច វេស្សវណស្ស សហព្យតំ ឧបគតេន មនុស្សេសុ ច រាជភូតេន ឥតោ អត្តភាវតោ បុរេយេវ មយា វុសិតំ។ បុរេ ឯវំ វុសិតត្តា ឯវ ច ឥទានិ សោតាបន្នោ ហុត្វា តីសុ វត្ថូសុ ពហុំ បុញ្ញំ កត្វា តស្សានុភាវេន ឧបរិ និព្ពត្តិតុំ សមត្ថោបិ ទីឃរត្តំ វុសិតដ្ឋានេ និកន្តិយា ពលវតាយ ឯត្ថេវ និព្ពត្តោ។

២៨១. **អាសា ច បន មេ សន្តិដ្ឋតី**តិ ឥមិនាហំ សោតាបន្នោតិ ន សុត្តប្បមត្តោវ ហុត្វា កាលំ វីតិនាមេសឹ។ សកទាគាមិមគ្គត្ថាយ បន មេ វិបស្សនា អារទ្ធា។ អជ្ជេវ អជ្ជេវ បដិវិជ្ឈិស្សាមីតិ ឯវំ សឧស្សាហោ វិហរាមីតិ ទស្សេតិ។ **យទគ្គេ**តិ លដ្ឋិវនុយ្យានេ បឋមទស្សនេ សោតាបន្នទិវសំ សន្ធាយ វទតិ។ **តទគ្គេ អហំ, ភន្តេ, ទីឃរត្តំ អវិនិបាតោ អវិនិបាតំ សញ្ជានាមី**តិ តំទិវសំ អាទី កត្វា, អហំ, ភន្តេ, បុរិមំ ចតុទ្ទសអត្តភាវសង្ខាតំ ទីឃរត្តំ អវិនិបាតោ លដ្ឋិវនុយ្យានេ សោតាបត្តិមគ្គវសេន អធិគតំ អវិនិបាតធម្មតំ សញ្ជានាមីតិ អត្ថោ។ **អនច្ឆរិយ**ន្តិ អនុអច្ឆរិយំ។ ចិន្តយមានំ បុនប្បុនំ អច្ឆរិយមេវិទំ យំ កេនចិទេវ ករណីយេន គច្ឆន្តោ ភគវន្តំ អន្តរាមគ្គេ អទ្ទសំ។ ឥទម្បិ អច្ឆរិយំ យញ្ច វេស្សវណស្ស មហារាជស្ស សយំបរិសាយ ភាសតោ ភគវតោ ទិដ្ឋសទិសមេវ សម្មុខា សុតំ។ **ទ្វេ បច្ចយា**តិ អន្តរាមគ្គេ ទិដ្ឋភាវោ ច វេស្សវណស្ស សម្មុខា សុតំ អារោចេតុកាមតា ច។

ទេវសភាវណ្ណនា

២៨២. សន្និបតិតាតិ កស្មា សន្និបតិតា? តេ កិរ ចតូហិ ការណេហិ សន្និបតន្តិ។ វស្សូបនាយិកសង្គហត្ថំ, បវារណាសង្គហត្ថំ, ធម្មស្សវនត្ថំ, បារិច្ឆត្តកកីឡានុភវនត្ថន្តិ។ តត្ថ ស្វេ វស្សូបនាយិកាតិ អាសាឡ្ហីបុណ្ណមាយ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវា សុធម្មាយ ទេវសភាយ សន្និបតិត្វា មន្តេន្តិ អសុកវិហារេ ឯកោ ភិក្ខុ វស្សូបគតោ, អសុកវិហារេ ទ្វេ តយោ ចត្តារោ បញ្ច ទស វីសតិ តឹសំ ចត្តាលីសំ បញ្ញាសំ សតំ សហស្សំ ភិក្ខូ វស្សូបគតា, ឯត្ថេត្ថ ឋានេ អយ្យានំ អារក្ខំ សុសំវិហិតំ ករោថាតិ ឯវំ វស្សូបនាយិកសង្គហោ កតោ ហោតិ។

តទាបិ ឯតេនេវ ការណេន សន្និបតិតា។ **ឥទំ តេសំ ហោតិ អាសនស្មិ**ន្តិ ឥទំ តេសំ ចតុន្នំ មហារាជានំ អាសនំ ហោតិ។ ឯវំ តេសុ និសិន្នេសុ អថ បច្ឆា អម្ហាកំ អាសនំ ហោតិ។

យេនត្ថេនាតិ យេន វស្សូបនាយិកត្ថេន។ **តំ អត្ថំ ចិន្តយិត្វា តំ អត្ថំ មន្តយិត្វា**តិ តំ អរញ្ញវាសិនោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អារក្ខត្ថំ ចិន្តយិត្វា។ ឯត្ថេត្ថ វុឌ្ឍភិក្ខុសង្ឃស្ស អារក្ខំ សំវិទហថាតិ ចតូហិ មហារាជេហិ សទ្ធឹ មន្តេត្វា។ **វុត្តវចនាបិ ត**ន្តិ តេត្តឹស ទេវបុត្តា វទន្តិ, មហារាជានោ **វុត្តវចនា** នាម។ តថា តេត្តឹស ទេវបុត្តា បច្ចានុសាសន្តិ, ឥតរេ **បច្ចានុសិដ្ឋវចនា** នាម។ បទទ្វយេបិ បន តន្តិ និបាតមត្តមេវ។ **អវិបក្កន្តា**តិ អគតា។

២៨៣. ឧឡារោតិ វិបុលោ មហា។ **ទេវានុភាវ**ន្តិ យា សា សព្ពទេវតានំ វត្ថាលង្ការវិមានសរីរានំ បភា ទ្វាទស យោជនានិ ផរតិ។ មហាបុញ្ញានំ បន សរីរប្បភា យោជនសតំ ផរតិ។ តំ ទេវានុភាវំ អតិក្កមិត្វា។

ព្រហ្មនោ ហេតំ បុព្ពនិមិត្តន្តិ យថា សូរិយស្ស ឧទយតោ ឯតំ បុព្ពង្គមំ ឯតំ បុព្ពនិមិត្តំ យទិទំ អរុណុគ្គំ, ឯវមេវ ព្រហ្មុនោបិ ឯតំ – "បុព្ពនិមិត្ត"ន្តិ ទីបេតិ។

សនង្កុមារកថាវណ្ណនា

២៨៤. អនភិសម្ភវនីយោតិ អបត្តព្ពោ, ន តំ ទេវា តាវតឹសា បស្សន្តីតិ អត្ថោ។ **ចក្ខុបថស្មិ**ន្តិ ចក្ខុបសាទេ អាបាថេ វា។ សោ ទេវានំ ចក្ខុស្ស អាបាថេ សម្ភវនីយោ បត្តព្ពោ ន ហោតិ, ន អភិភវតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ហេដ្ឋា ហេដ្ឋា ហិ ទេវតា ឧបរូបរិ ទេវានំ ឱឡារិកំ កត្វា មាបិតមេវ អត្តភាវំ បស្សិតុំ សក្កោន្តិ, **វេទបដិលាភ**ន្តិ តុដ្ឋិបដិលាភំ។ **អធុនាភិសិត្តោ រជ្ជេនា**តិ សម្បតិ អភិសិត្តោ រជ្ជេន។ អយំ បនត្ថោ ទុដ្ឋគាមណិអភយវត្ថុនា ទីបេតព្ពោ –

សោ កិរ ទ្វត្តឹស ទមិឡរាជានោ វិជិត្វា អនុរាធបុរេ បត្តាភិសេកោ តុដ្ឋសោមនស្សេន មាសំ និទ្ទំ ន លភិ, តតោ – "និទ្ទំ ន លភាមិ, ភន្តេ"តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាចិក្ខិ។ តេន ហិ, មហារាជ, អជ្ជ ឧបោសថំ អធិដ្ឋាហីតិ។ សោ ច ឧបោសថំ អធិដ្ឋាសិ។ សង្ឃោ គន្ត្វា – "ចិត្តយមកំ សជ្ឈាយថា"តិ អដ្ឋ អាភិធម្មិកភិក្ខូ បេសេសិ។ តេ គន្ត្វា – "និបជ្ជ ត្វំ, មហារាជា,"តិ វត្វា សជ្ឈាយំ អារភឹសុ។ រាជា សជ្ឈាយំ សុណន្តោវ និទ្ទំ ឱក្កមិ។ ថេរា – រាជានំ មា បពោធយិត្ថាតិ បក្កមឹសុ។ រាជា ទុតិយទិវសេ សូរិយុគ្គមនេ បពុជ្ឈិត្វា ថេរេ អបស្សន្តោ – "កុហឹ អយ្យា"តិ បុច្ឆិ។ តុម្ហាកំ និទ្ទោក្កមនភាវំ ញត្វា គតាតិ។ នត្ថិ, ភោ, មយ្ហំ អយ្យកស្ស ទារកានំ អជាននកភេសជ្ជំ នាម, យាវ និទ្ទាភេសជ្ជម្បិ ជានន្តិ យេវាតិ អាហ។

បញ្ចសិខោតិ បញ្ចសិខគន្ធព្ពសទិសោ ហុត្វា។ បញ្ចសិខគន្ធព្ពទេវបុត្តស្ស កិរ សព្ពទេវតា អត្តភាវំ មមាយន្តិ។ តស្មា ព្រហ្មាបិ តាទិសំយេវ អត្តភាវំ និម្មិនិត្វា បាតុរហោសិ។ **បល្លង្កេន និសីទី**តិ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសីទិ។

វិស្សដ្ឋោតិ សុមុត្តោ អបលិពុទ្ធោ។ **វិញ្ញេយ្យោ**តិ អត្ថវិញ្ញាបនោ។ **មញ្ជូ**តិ មធុរោ មុទុ។ **សវនីយោ**តិ សោតព្ពយុត្តកោ កណ្ណសុខោ។ **ពិន្ទូ**តិ ឯកគ្ឃនោ។ **អវិសារី**តិ សុវិសទោ អវិប្បកិណ្ណោ។ **គម្ភីរោ**តិ នាភិមូលតោ បដ្ឋាយ គម្ភីរសមុដ្ឋិតោ, ន ជិវ្ហាទន្តឱដ្ឋតាលុមត្តប្បហារសមុដ្ឋិតោ។ ឯវំ សមុដ្ឋិតោ ហិ អមធុរោ ច ហោតិ, ន ច ទូរំ សាវេតិ។ **និន្នាទី**តិ មហាមេឃមុទិង្គសទ្ទោ វិយ និន្នាទយុត្តោ។ អបិចេត្ថ បច្ឆិមំ បច្ឆិមំ បទំ បុរិមស្ស បុរិមស្ស អត្ថោយេវាតិ វេទិតព្ពោ។ **យថាបរិស**ន្តិ យត្តកា បរិសា, តត្តកមេវ វិញ្ញាបេតិ។ អន្តោ បរិសាយំ យេវស្ស សទ្ទោ សម្បរិវត្តតិ, ន ពហិទ្ធា វិធាវតិ។ **យេ ហិ កេចី**តិ អាទិ ពហុជនហិតាយ បដិបន្នភាវទស្សនត្ថំ វទតិ។ **សរណំ គតា**តិ ន យថា វា តថា វា សរណំ គតេ សន្ធាយ វទតិ។ និព្ពេមតិកគហិតសរណេ បន សន្ធាយ វទតិ។

គន្ធព្ពកាយំ បរិបូរេន្តីតិ គន្ធព្ពទេវគណំ បរិបូរេន្តិ។ ឥតិ អម្ហាកំ សត្ថុ លោកេ ឧប្បន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ឆ ទេវលោកាទីសុ បិដ្ឋំ កោដ្ដេត្វា បូរិតនាឡិ វិយ សរវនទឡ្ហវនំ វិយ ច និរន្តរំ ជាតបរិសាតិ អាហ។

ភាវិតឥទ្ធិបាទវណ្ណនា

២៨៧. យាវសុបញ្ញត្តា ចិមេ តេន ភគវតាតិ តេន មយ្ហំ សត្ថារា ភគវតា យាវ សុបញ្ញត្តា យាវ សុកថិតា។ **ឥទ្ធិបាទា**តិ ឯត្ថ ឥជ្ឈនដ្ឋេន ឥទ្ធិ, បតិដ្ឋានដ្ឋេន បាទាតិ វេទិតព្ពា។ **ឥទ្ធិបហុតាយា**តិ ឥទ្ធិបហោនកតាយ។ **ឥទ្ធិវិសវិតាយា**តិ ឥទ្ធិវិបជ្ជនភាវាយ, បុនប្បុនំ អាសេវនវសេន ចិណ្ណវសិតាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥទ្ធិវិកុព្ពនតាយា**តិ ឥទ្ធិវិកុព្ពនភាវាយ, នានប្បការតោ កត្វា ទស្សនត្ថាយ។ **ឆន្ទសមាធិប្បធានសង្ខារសមន្នាគត**ន្តិអាទីសុ ឆន្ទហេតុកោ ឆន្ទាធិកោ វា សមាធិ ឆន្ទសមាធិ, កត្តុកម្យតាឆន្ទំ អធិបតិំ ករិត្វា បដិលទ្ធសមាធិស្សេតំ អធិវចនំ។ បធានភូតា សង្ខារា បធានសង្ខារា។ ចតុកិច្ចសាធកស្ស សម្មប្បធានវីរិយស្សេតំ អធិវចនំ។ **សមន្នាគត**ន្តិ ឆន្ទសមាធិនា ច បធានសង្ខារេន ច ឧបេតំ។ **ឥទ្ធិបាទ**ន្តិ និប្ផត្តិបរិយាយេន ឥជ្ឈនដ្ឋេន វា, ឥជ្ឈន្តិ ឯតាយ សត្តា ឥទ្ធា វុទ្ធា ឧក្កំសគតា ហោន្តីតិ ឥមិនា វា បរិយាយេន **ឥទ្ធី**តិ សង្ខ្យំ គតានំ អភិញ្ញាចិត្តសម្បយុត្តានំ ឆន្ទសមាធិបធានសង្ខារានំ អធិដ្ឋានដ្ឋេន បាទភូតោ សេសចិត្តចេតសិករាសីតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ – "ឥទ្ធិបាទោតិ តថាភូតស្ស វេទនាក្ខន្ធោ, សញ្ញាក្ខន្ធោ, សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ"តិ (វិភ. ៤៣៤)។ ឥមិនា នយេន សេសេសុបិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ យថេវ ហិ ឆន្ទំ អធិបតិំ ករិត្វា បដិលទ្ធសមាធិ ឆន្ទសមាធីតិ វុត្តោ, ឯវំ វីរិយំ, ចិត្តំ, វីមំសំ អធិបតិំ ករិត្វា បដិលទ្ធសមាធិ វីមំសាសមាធីតិ វុច្ចតិ។ អបិច ឧបចារជ្ឈានំ បាទោ, បឋមជ្ឈានំ ឥទ្ធិ។ សឧបចារំ បឋមជ្ឈានំ បាទោ, ទុតិយជ្ឈានំ ឥទ្ធីតិ ឯវំ បុព្ពភាគេ បាទោ, អបរភាគេ ឥទ្ធីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ វិត្ថារេន ឥទ្ធិបាទកថា **វិសុទ្ធិមគ្គេ** ច **វិភង្គដ្ឋកថាយ** ច វុត្តា។

កេចិ បន "និប្ផន្នា ឥទ្ធិ។ អនិប្ផន្នោ ឥទ្ធិបាទោ"តិ វទន្តិ, តេសំ វាទមទ្ទនត្ថាយ អភិធម្មេ **ឧត្តរចូឡភាជនិយំ** នាម អាភតោ – "ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា ឆន្ទិទ្ធិបាទោ, វីរិយិទ្ធិបាទោ, ចិត្តិទ្ធិបាទោ, វីមំសិទ្ធិបាទោ។ តត្ថ កតមោ ឆន្ទិទ្ធិបាទោ? ឥធ ភិក្ខុ យស្មិំ សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយគាមិ ទិដ្ឋិគតានំ បហានាយ បឋមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ចេវ កាមេហិ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ។ យោ តស្មិំ សមយេ ឆន្ទោ ឆន្ទិកតា កត្តុកម្យតា កុសលោ ធម្មច្ឆន្ទោ, អយំ វុច្ចតិ ឆន្ទិទ្ធិបាទោ, អវសេសា ធម្មា ឆន្ទិទ្ធិបាទសម្បយុត្តា"តិ (វិភ. ៤៥៨)។ ឥមេ បន លោកុត្តរវសេនេវ អាគតា។ តត្ថ រដ្ឋបាលត្ថេរោ ឆន្ទំ ធុរំ កត្វា លោកុត្តរំ ធម្មំ និព្ពត្តេសិ។ សោណត្ថេរោ វីរិយំ ធុរំ កត្វា, សម្ភូតត្ថេរោ ចិត្តំ ធុរំ កត្វា, អាយស្មា មោឃរាជា វីមំសំ ធុរំ កត្វាតិ។

តត្ថ យថា ចតូសុ អមច្ចបុត្តេសុ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា រាជានំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តេសុ ឯកោ ឧបដ្ឋានេ ឆន្ទជាតោ រញ្ញោ អជ្ឈាសយញ្ច រុចិញ្ច ញត្វា ទិវា ច រត្តោ ច ឧបដ្ឋហន្តោ រាជានំ អារាធេត្វា ឋានន្តរំ បាបុណិ។ យថា សោ, ឯវំ ឆន្ទធុរេន លោកុត្តរធម្មនិព្ពត្តកោ វេទិតព្ពោ។

ឯកោ បន – "ទិវសេ ទិវសេ ឧបដ្ឋាតុំ កោ សក្កោតិ, ឧប្បន្នេ កិច្ចេ បរក្កមេន អារាធេស្សាមី"តិ កុបិតេ បច្ចន្តេ រញ្ញា បហិតោ បរក្កមេន សត្តុមទ្ទនំ កត្វា ឋានន្តរំ បាបុណិ។ យថា សោ, ឯវំ វីរិយធុរេន លោកុត្តរធម្មនិព្ពត្តកោ វេទិតព្ពោ។

ឯកោ – "ទិវសេ ទិវសេ ឧបដ្ឋានម្បិ ឧរេន សត្តិសរបដិច្ឆន្នម្បិ ភារោយេវ, មន្តពលេន អារាធេស្សាមី"តិ ខត្តវិជ្ជាយ កតបរិចយត្តា មន្តសំវិធានេន រាជានំ អារាធេត្វា ឋានន្តរំ បាបុណាតិ។ យថា សោ, ឯវំ ចិត្តធុរេន លោកុត្តរធម្មនិព្ពត្តកោ វេទិតព្ពោ។

អបរោ – "កិំ ឥមេហិ ឧបដ្ឋានាទីហិ, រាជានោ នាម ជាតិសម្បន្នស្ស ឋានន្តរំ ទេន្តិ, តាទិសស្ស ទេន្តោ មយ្ហំ ទស្សតី"តិ ជាតិសម្បត្តិមេវ និស្សាយ ឋានន្តរំ បាបុណិ, យថា សោ, ឯវំ សុបរិសុទ្ធំ វីមំសំ និស្សាយ វីមំសធុរេន លោកុត្តរធម្មនិព្ពត្តកោ វេទិតព្ពោ។

អនេកវិហិតន្តិ អនេកវិធំ។ **ឥទ្ធិវិធ**ន្តិ ឥទ្ធិកោដ្ឋាសំ។

តិវិធឱកាសាធិគមវណ្ណនា

២៨៨. សុខស្សាធិគមាយាតិ ឈានសុខស្ស មគ្គសុខស្ស ផលសុខស្ស ច អធិគមាយ។ **សំសង្ខោ**តិ សម្បយុត្តចិត្តោ។ **អរិយធម្ម**ន្តិ អរិយេន ភគវតា ពុទ្ធេន ទេសិតំ ធម្មំ។ **សុណាតី**តិ សត្ត សម្ពុខា ភិក្ខុភិក្ខុនី អាទីហិ វា ទេសិយមានំ សុណាតិ។ **យោនិសោ មនសិករោតី**តិ ឧបាយតោ បថតោ ការណតោ 'អនិច្ច'ន្តិអាទិវសេន មនសិ ករោតិ។ "**យោនិសោ មនសិការោ** នាម ឧបាយមនសិការោ បថមនសិការោ, អនិច្ចេ អនិច្ចន្តិ ទុក្ខេ ទុក្ខន្តិ អនត្តនិ អនត្តាតិ អសុភេ អសុភន្តិ សច្ចានុលោមិកេន វា ចិត្តស្ស អាវដ្ដនា អន្វាវដ្ដនា អាភោគោ សមន្នាហារោ មនសិការោ, អយំ វុច្ចតិ យោនិសោមនសិការោ"តិ។ ឯវំ វុត្តេ យោនិសោ មនសិការេ កម្មំ អារភតីតិ អត្ថោ។ **អសំសង្ខោ**តិ វត្ថុកាមេហិបិ កិលេសកាមេហិបិ អសំសង្ខោ វិហរតិ។ **ឧប្បជ្ជតិ សុខ**ន្តិ ឧប្បជ្ជតិ បឋមជ្ឈានសុខំ។ **សុខា ភិយ្យោ សោមនស្ស**ន្តិ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស ឈានសុខបច្ចយា អបរាបរំ សោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ។ **បមុទា**តិ តុដ្ឋាការតោ ទុព្ពលបីតិ។ **បាមោជ្ជ**ន្តិ ពលវតរំ បីតិសោមនស្សំ។ **បឋមោ ឱកាសាធិគមោ**តិ បឋមជ្ឈានំ បញ្ចនីវរណានិ វិក្ខម្ភេត្វា អត្តនោ ឱកាសំ គហេត្វា តិដ្ឋតិ, តស្មា "បឋមោ ឱកាសាធិគមោ"តិ វុត្តំ។

ឱឡារិកាតិ ឯត្ថ កាយវចីសង្ខារា តាវ ឱឡារិកា ហោន្តុ, ចិត្តសង្ខារា កថំ ឱឡារិកាតិ? អប្បហីនត្តា។ កាយសង្ខារា ហិ ចតុត្ថជ្ឈានេន បហីយន្តិ, វចីសង្ខារា ទុតិយជ្ឈានេន, ចិត្តសង្ខារា និរោធសមាបត្តិយា។ ឥតិ កាយវចីសង្ខារេសុ បហីនេសុបិ តេ តិដ្ឋន្តិយេវាតិ បហីនេ ឧបាទាយ អប្បហីនត្តា ឱឡារិកា នាម ជាតា។ **សុខ**ន្តិ និរោធា វុដ្ឋហន្តស្ស ឧប្បន្នំ ចតុត្ថជ្ឈានិកផលសមាបត្តិសុខំ។ **សុខា ភិយ្យោ សោមនស្ស**ន្តិ ផលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស អបរាបរំ សោមនស្សំ។ **ទុតិយោ ឱកាសាធិគមោ**តិ ចតុត្ថជ្ឈានំ សុខំ ទុក្ខំ វិក្ខម្ភេត្វា អត្តនោ ឱកាសំ គហេត្វា តិដ្ឋតិ, តស្មា "ទុតិយោ ឱកាសាធិគមោ"តិ វុត្តំ។ ទុតិយតតិយជ្ឈានានិ បនេត្ថ ចតុត្ថេ គហិតេ គហិតានេវ ហោន្តីតិ វិសុំ ន វុត្តានីតិ។

ឥទំ កុសលន្តិអាទីសុ **កុសលំ** នាម ទសកុសលកម្មបថា។ **អកុសល**ន្តិ ទសអកុសលកម្មបថា។ **សាវជ្ជទុកាទយោ**បិ ឯតេសំ វសេនេវ វេទិតព្ពា។ សព្ពញ្ចេវ បនេតំ កណ្ហញ្ច សុក្កញ្ច សប្បដិភាគញ្ចាតិ **កណ្ហសុក្កសប្បដិភាគំ។** និព្ពានមេវ ហេតំ អប្បដិភាគំ។ **អវិជ្ជា បហីយតី**តិ វដ្ដបដិច្ឆាទិកា អវិជ្ជា បហីយតិ។ **វិជ្ជា ឧប្បជ្ជតី**តិ អរហត្តមគ្គវិជ្ជា ឧប្បជ្ជតិ។ **សុខ**ន្តិ អរហត្តមគ្គសុខញ្ចេវ ផលសុខញ្ច។ **សុខា ភិយ្យោ សោមនស្ស**ន្តិ ផលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស អបរាបរំ សោមនស្សំ។ **តតិយោ ឱកាសាធិគមោ**តិ អរហត្តមគ្គោ សព្ពកិលេសេ វិក្ខម្ភេត្វា អត្តនោ ឱកាសំ គហេត្វា តិដ្ឋតិ, តស្មា "តតិយោ ឱកាសាធិគមោ"តិ វុត្តោ។ សេសមគ្គា បន តស្មិំ គហិតេ អន្តោគធា ឯវាតិ វិសុំ ន វុត្តា។

ឥមេ បន តយោ ឱកាសាធិគមា អដ្ឋតិំសារម្មណវសេន វិត្ថារេត្វា កថេតព្ពា។ កថំ? សព្ពានិ អារម្មណានិ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** វុត្តនយេនេវ ឧបចារវសេន ច អប្បនាវសេន ច វវត្ថបេត្វា ចតុវីសតិយា ឋានេសុ បឋមជ្ឈានំ "បឋមោ ឱកាសាធិគមោ"តិ កថេតព្ពំ។ តេរសសុ ឋានេសុ ទុតិយតតិយជ្ឈានានិ, បន្នរសសុ ឋានេសុ ចតុត្ថជ្ឈានញ្ច និរោធសមាបត្តិំ បាបេត្វា "ទុតិយោ ឱកាសាធិគមោ"តិ កថេតព្ពំ។ ទស ឧបចារជ្ឈានានិ បន មគ្គស្ស បទដ្ឋានភូតានិ តតិយំ ឱកាសាធិគមំ ភជន្តិ។ អបិច តីសុ សិក្ខាសុ អធិសីលសិក្ខា បឋមំ ឱកាសាធិគមំ ភជតិ, អធិចិត្តសិក្ខា ទុតិយំ, អធិបញ្ញាសិក្ខា តតិយន្តិ ឯវំ សិក្ខាវសេនបិ កថេតព្ពំ។ សាមញ្ញផលេបិ ចូឡសីលតោ យាវ បឋមជ្ឈានា បឋមោ ឱកាសាធិគមោ , ទុតិយជ្ឈានតោ យាវ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនា ទុតិយោ , វិបស្សនាតោ យាវ អរហត្តា តតិយោ ឱកាសាធិគមោតិ ឯវំ សាមញ្ញផលសុត្តន្តវសេនបិ កថេតព្ពំ។ តីសុ បន បិដកេសុ វិនយបិដកំ បឋមំ ឱកាសាធិគមំ ភជតិ, សុត្តន្តបិដកំ ទុតិយំ, អភិធម្មបិដកំ តតិយន្តិ ឯវំ បិដកវសេនបិ កថេតព្ពំ។

បុព្ពេ កិរ មហាថេរា វស្សូបនាយិកាយ ឥមមេវ សុត្តំ បដ្ឋបេន្តិ។ កិំ ការណា? តីណិ បិដកានិ វិភជិត្វា កថេតុំ លភិស្សាមាតិ។ តេបិដកេន ហិ សមោធានេត្វា កថេន្តស្ស ទុក្កថិតន្តិ ន សក្កា វត្តុំ។ តេបិដកំ ភជាបេត្វា កថិតមេវ ឥទំ សុត្តំ សុកថិតំ ហោតីតិ។

ចតុសតិបដ្ឋានវណ្ណនា

២៨៩. កុសលស្សាធិគមាយាតិ មគ្គកុសលស្ស ចេវ ផលកុសលស្ស ច អធិគមត្ថាយ។ ឧភយម្បិ ហេតំ អនវជ្ជដ្ឋេន ខេមដ្ឋេន វា កុសលមេវ។ **តត្ថ សម្មាសមាធិយតី**តិ តស្មិំ អជ្ឈត្តកាយេ សមាហិតោ ឯកគ្គចិត្តោ ហោតិ។ **ពហិទ្ធា បរកាយេ ញាណទស្សនំ អភិនិព្ពត្តេតី**តិ អត្តនោ កាយតោ បរស្ស កាយាភិមុខំ ញាណំ បេសេតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ សព្ពត្ថេវ ច **សតិមា**តិ បទេន កាយាទិបរិគ្គាហិកា សតិ, **លោកោ**តិ បទេន បរិគ្គហិតកាយាទយោវ លោកោ។ ចត្តារោ ចេតេ សតិបដ្ឋានា លោកិយលោកុត្តរមិស្សកា កថិតាតិ វេទិតព្ពា។

សត្តសមាធិបរិក្ខារវណ្ណនា

២៨០. សមាធិបរិក្ខារាតិ ឯត្ថ តយោ បរិក្ខារា។ “រថោ សីលបរិក្ខារោ ឈានក្ខោ ចក្កវីរិយោ”តិ (សំ. និ. ៥.៤) ហិ ឯត្ថ អលង្ការោ បរិក្ខារោ នាម។ “សត្តហិ នគរបរិក្ខារេហិ សុបរិក្ខតំ ហោតី”តិ (អ. និ. ៧.៦៧) ឯត្ថ បរិវារោ បរិក្ខារោ នាម។ “គិលានបច្ចយជីវិតបរិក្ខារោ”តិ (ទី. និ. ៣.១៨២) ឯត្ថ សម្ភារោ បរិក្ខារោ នាម។ ឥធ បន បរិវារបរិក្ខារវសេន “សត្ត សមាធិបរិក្ខារា”តិ វុត្តំ។ **បរិក្ខតា**តិ បរិវារិតា។ **អយំ វុច្ចតិ សោ អរិយោ សម្មាសមាធី**តិ អយំ សត្តហិ រតនេហិ បរិវុតោ ចក្កវត្តី វិយ សត្តហិ អង្គេហិ បរិវុតោ “អរិយោ សម្មាសមាធី”តិ វុច្ចតិ។ **សឧបនិសោ ឥតិបី**តិ សឧបនិស្សយោ ឥតិបិ វុច្ចតិ, សបរិវារោ យេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សម្មាទិដ្ឋិស្សា**តិ សម្មាទិដ្ឋិយំ ឋិតស្ស។ **សម្មាសង្កប្បោ បហោតី**តិ សម្មាសង្កប្បោ បវត្តតិ។ ឯស នយោ សព្ពបទេសុ។ អយំ បនត្ថោ មគ្គវសេនាបិ ផលវសេនាបិ វេទិតព្ពោ។ កថំ? មគ្គសម្មាទិដ្ឋិយំ ឋិតស្ស មគ្គសម្មាសង្កប្បោ បហោតិ…បេ…. មគ្គញាណេ ឋិតស្ស មគ្គវិមុត្តិ បហោតិ។ តថា ផលសម្មាទិដ្ឋិយំ ឋិតស្ស ផលសម្មាសង្កប្បោ បហោតិ…បេ…. ផលសម្មាញាណេ ឋិតស្ស ផលវិមុត្តិ បហោតីតិ។

ស្វាក្ខាតោតិអាទីនិ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** វណ្ណិតានិ។ **អបារុតា**តិ វិវដា។ **អមតស្សា**តិ និព្ពានស្ស។ **ទ្វារា**តិ បវេសនមគ្គា។ **អវេច្ចប្បសាទេនា**តិ អចលប្បសាទេន។ **ធម្មវិនីតា**តិ សម្មានិយ្យានេន និយ្យាតា។

អត្ថាយំ ឥតរា បជាតិ អនាគាមិនោ សន្ធាយាហ, អនាគាមិនោ ច អត្ថីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បុញ្ញភាគា**តិ បុញ្ញកោដ្ឋាសេន និព្ពត្តា។ **ឱត្តប្បន្តិ** ឱត្តប្បមានោ។ តេន កទាចិ នាម មុសា អស្សាតិ មុសាវាទភយេន សង្ខាតុំ ន សក្កោមិ, ន បន មម សង្ខាតុំ ពលំ នត្ថីតិ ទីបេតិ។

២៨១. តំ កឹ មញ្ញតិ ភវន្តិ ឥមិនា កេវលំ វេស្សវណំ បុច្ឆតិ, ន បនស្ស ឯវរូបោ សត្ថា នាហោសីតិ វា ន ភវិស្សតីតិ វា លទ្ធិ អត្ថិ។ សព្ពពុទ្ធានញ្ហិ អភិសមយេ វិសេសោ នត្ថិ។

២៨២. សយំបរិសាយន្តិ អត្តនោ បរិសាយំ។ **តយិទំ ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ តំ ឥទំ សកលំ សិក្ខត្តយព្រហ្មចរិយំ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។ ឥមានិ បន បទានិ ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ ឋបិតានីតិ។

ឥតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ

ជនវសភសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. មហាគោវិន្ទសុត្តវណ្ណនា

២៩៣. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាគោវិន្ទសុត្តំ។ តត្រាយមនុត្តានបទវណ្ណនា – **បញ្ចសិខោ**តិ បញ្ចចូឡោ បញ្ចកុណ្ឌលិកោ។ សោ កិរ មនុស្សបថេ បុញ្ញកម្មករណកាលេ ទហរោ បញ្ចចូឡកទារកកាលេ វច្ឆបាលកជេដ្ឋកោ ហុត្វា អញ្ញេបិ ទារកេ គហេត្វា ពហិគាមេ ចតុមគ្គដ្ឋានេសុ សាលំ ករោន្តោ បោក្ខរណឹ ខណន្តោ សេតុំ ពន្ធន្តោ វិសមំ មគ្គំ សមំ ករោន្តោ យានានំ អក្ខបដិឃាតនរុក្ខេ ហរន្តោតិ ឯវរូបានិ បុញ្ញានិ ករោន្តោ វិចរិត្វា ទហរោវ កាលមកាសិ។ តស្ស សោ អត្តភាវោ ឥដ្ឋោ កន្តោ មនាបោ អហោសិ។ សោ កាលំ កត្វា ចាតុមហារាជិកទេវលោកេ នវុតិវស្សសតសហស្សប្បមាណំ អាយុំ គហេត្វា និព្ពត្តិ។ តស្ស តិគាវុតប្បមាណោ សុវណ្ណក្ខន្ធសទិសោ អត្តភាវោ អហោសិ។ សោ សកដសហស្សមត្តំ អាភរណំ បសាធេត្វា នវកុម្ភមត្តេ គន្ធេ វិលិម្បិត្វា ទិព្ពរត្តវត្ថធរោ រត្តសុវណ្ណកណ្ណិកំ បិឡន្ធិត្វា បញ្ចហិ កុណ្ឌលកេហិ បិដ្ឋិយំ វត្តមានេហិ បញ្ចចូឡកទារកបរិហារេនេវ វិចរតិ។ តេនេតំ “បញ្ចសិខោ” ត្វេវ សញ្ជានន្តិ។

អភិក្កន្តាយ រត្តិយាតិ អភិក្កន្តាយ ខីណាយ រត្តិយា, ឯកកោដ្ឋាសំ អតីតាយាតិ អត្ថោ។ **អភិក្កន្តវណ្ណោ**តិ អតិឥដ្ឋកន្តមនាបវណ្ណោ។ បកតិយាបិ ហេស កន្តវណ្ណោ, អលង្ករិត្វា អាគតត្តា បន អភិក្កន្តវណ្ណោ អហោសិ។ **កេវលកប្បន្តិ** អនវសេសំ សមន្តតោ។ អនវសេសត្ថោ ឯត្ថ កេវលសទ្ទោ។ កេវលបរិបុណ្ណន្តិ ឯត្ថ វិយ។ សមន្តតោ អត្ថោ កប្បសទ្ទោ, កេវលកប្បំ ជេតវនន្តិអាទីសុ វិយ។ **ឱភាសេត្វា**តិ អាភាយ ផរិត្វា, ចន្ទិមា វិយ សូរិយោ វិយ ច ឯកោភាសំ ឯកបជ្ជោតំ ករិត្វាតិ អត្ថោ។

ទេវសភាវណ្ណនា

២៩៤. សុធម្មាយំ សភាយន្តិ សុធម្មាយ នាម ឥត្ថិយា រតនមត្តកណ្ណិករុក្ខនិស្សន្ទេន និព្ពត្តសភាយំ ។ តស្សា កិរ ផលិកមយា ភូមិ, មណិមយា អាណិយោ , សុវណ្ណមយា ថម្ភា, រជតមយា ថម្ភឃដិកា ច សង្ឃាតា ច, បវាឡមយានិ វាឡរូបានិ, សត្តរតនមយា គោបានសិយោ ច បក្ខបាសកា ច មុខវដ្ដិ ច, ឥន្ទនីលឥដ្ឋកាហិ ឆទនំ, សោវណ្ណមយំ ឆទនបីឋំ, រជតមយា ថូបិកា, អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច តីណិ យោជនសតានិ, បរិក្ខេបតោ នវយោជនសតានិ, ឧព្ពេធតោ បញ្ចយោជនសតានិ, ឯវរូបាយំ សុធម្មាយំ សភាយំ។

ធតរដ្ឋោតិអាទីសុ **ធតរដ្ឋោ** គន្ធព្ពរាជា គន្ធព្ពទេវតានំ កោដិសតសហស្សេន បរិវុតោ កោដិសតសហស្សសុវណ្ណមយានិ ផលកានិ ច សុវណ្ណសត្តិយោ ច គាហាបេត្វា បុរត្ថិមាយ ទិសាយ បច្ឆិមាភិមុខោ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវតា បុរតោ កត្វា និសិន្នោ។

វិរូឡ្ហកោ កុម្ភណ្ឌរាជា កុម្ភណ្ឌទេវតានំ កោដិសតសហស្សេន បរិវុតោ កោដិសតសហស្សរជតមយានិ ផលកានិ ច សុវណ្ណសត្តិយោ ច គាហាបេត្វា ទក្ខិណាយ ទិសាយ ឧត្តរាភិមុខោ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវតា បុរតោ កត្វា និសិន្នោ។

វិរូបក្ខោ នាគរាជា នាគានំ កោដិសតសហស្សេន បរិវុតោ កោដិសតសហស្សមណិមយានិ មហាផលកានិ ច សុវណ្ណសត្តិយោ ច គាហាបេត្វា បច្ឆិមាយ ទិសាយ បុរត្ថិមាភិមុខោ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវតា បុរតោ កត្វា និសិន្នោ។

វេស្សវណោ យក្ខរាជា យក្ខានំ កោដិសតសហស្សេន បរិវុតោ កោដិសតសហស្សបវាឡមយានិ មហាផលកានិ ច សុវណ្ណសត្តិយោ ច គាហាបេត្វា ឧត្តរាយ ទិសាយ ទក្ខិណាភិមុខោ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវតា បុរតោ កត្វា និសិន្នោតិ វេទិតព្ពោ។

អថ បច្ឆា អម្ហាកំ អាសនំ ហោតីតិ តេសំ បច្ឆតោ អម្ហាកំ និសីទិតុំ ឱកាសោ បាបុណាតិ។ តតោ បរំ បរិវិសិតុំ វា បស្សិតុំ វា ន លភាម។ សន្និបាតការណំ បនេត្ថ បុព្វេ វុត្តំ ចតុព្ពិធមេវ។ តេសុ វស្សូបនាយិកសង្គហោ វិត្ថារិតោ។ យថា បន វស្សូបនាយិកាយ, ឯវំ មហាបវារណាយបិ បុណ្ណមទិវសេ សន្និបតិត្វា “អជ្ជ កត្ថ គន្ត្វា កស្ស សន្តិកេ បវារេស្សាមា”តិ មន្តេន្តិ។ តត្ថ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ យេភុយ្យេន បិយង្គុទីបមហាវិហារស្មិំយេវ បវារេតិ។ សេសា ទេវតា បារិច្ឆត្តកាទីនិ ទិព្ពបុប្ផានិ ចេវ ទិព្ពចន្ទនចុណ្ណានិ ច គហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ មនាបដ្ឋានមេវ គន្ត្វា បវារេន្តិ។ ឯវំ បវារណសង្គហត្ថាយ សន្និបតន្តិ ។

ទេវលោកេ បន **អាសាវតី** នាម លតា អត្ថិ។ សា បុប្ផិស្សតីតិ ទេវា វស្សសហស្សំ ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ។ បារិច្ឆត្តកេ បុប្ផមានេ ឯកវស្សំ ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ។ តេ តស្ស បណ្ឌុបលាសាទិភាវតោ បដ្ឋាយ អត្តមនា ហោន្តិ។ យថាហ –

“យស្មឹ, ភិក្ខវេ, សមយេ ទេវានំ តាវតឹសានំ បារិច្ឆត្តកោ កោវិឡារោ បណ្ឌុបលាសោ ហោតិ, អត្តមនា, ភិក្ខវេ, ទេវា តាវតឹសា តស្មឹ សមយេ ហោន្តិ – ‘បណ្ឌុបលាសោ ខោ ទានិ បារិច្ឆត្តកោ កោវិឡារោ, ន ចិរស្សេវ បន្នបលាសោ ភវិស្សតី’តិ។ យស្មឹ, ភិក្ខវេ, សមយេ ទេវានំ តាវតឹសានំ បារិច្ឆត្តកោ កោវិឡារោ បន្នបលាសោ ហោតិ, ខារកជាតោ ហោតិ, ជាលកជាតោ ហោតិ, កុដុមលកជាតោ ហោតិ, កោរកជាតោ ហោតិ។ អត្តមនា, ភិក្ខវេ, ទេវា តាវតឹសា តស្មឹ សមយេ ហោន្តិ – ‘កោរកជាតោ ទានិ បារិច្ឆត្តកោ កោវិឡារោ ន ចិរស្សេវ សព្ពបាលិផុល្លោ ភវិស្សតី’តិ (អ. និ. ៧.៦៩)។

សព្ពបាលិផុល្លស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, បារិច្ឆត្តកស្ស កោវិឡារស្ស សមន្តា បញ្ញាស យោជនានិ អាភាយ ផុដំ ហោតិ, អនុវាតំ យោជនសតំ គន្ធោ គច្ឆតិ។ អយមានុភាវោ បារិច្ឆត្តកស្ស កោវិឡារស្សា”តិ។

បុប្ផិតេ បារិច្ឆត្តកេ អារោហណកិច្ចំ វា អង្កុសកំ គហេត្វា នមនកិច្ចំ វា បុប្ផាហរណត្ថំ ចង្កោដកកិច្ចំ វា នត្ថិ, កន្តនកវាតោ ឧដ្ឋហិត្វា បុប្ផានិ វណ្តតោ កន្តតិ, សម្បដិច្ឆនកវាតោ សម្បដិច្ឆតិ, បវេសនកវាតោ សុធម្មំ ទេវសភំ បវេសេតិ, សម្មជ្ជនកវាតោ បុរាណបុប្ផានិ នីហរតិ, សន្ថរណកវាតោ បត្តកណ្ណិកកេសរានិ នច្ចន្តោ សន្ថរតិ, មជ្ឈដ្ឋានេ ធម្មាសនំ ហោតិ។ យោជនប្បមាណោ រតនបល្លង្កោ ឧបរិ តិយោជនេន សេតច្ឆត្តេន ធារយមានេន, តទនន្តរំ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ អាសនំ អត្ថរិយតិ។ តតោ តេត្តឹសាយ ទេវបុត្តានំ, តតោ អញ្ញាសំ មហេសក្ខទេវតានំ។ អញ្ញតរទេវតានំ បន បុប្ផកណ្ណិកាវ អាសនំ ហោតិ។

ទេវា ទេវសភំ បវិសិត្វា និសីទន្តិ។ តតោ បុប្ផេហិ រេណុវដ្ដិ ឧគ្គន្ត្វា ឧបរិ កណ្ណិកំ អាហច្ច និបតមានា ទេវតានំ តិគាវុតប្បមាណំ អត្តភាវំ លាខារសបរិកម្មសជ្ជិតំ វិយ ករោតិ។ តេសំ សា កីឡា ចតូហិ មាសេហិ បរិយោសានំ គច្ឆតិ។ ឯវំ បារិច្ឆត្តកកីឡានុភវនត្ថាយ សន្និបតន្តិ។

មាសស្ស បន អដ្ឋទិវសេ ទេវលោកេ មហាធម្មសវនំ ឃុសតិ។ តត្ថ សុធម្មាយំ ទេវសភាយំ សនង្កុមារោ វា មហាព្រហ្មា, សក្កោ វា ទេវានមិន្ទោ, ធម្មកថិកភិក្ខុ វា, អញ្ញតរោ វា ធម្មកថិកោ ទេវបុត្តោ ធម្មកថំ កថេតិ។ អដ្ឋមិយំ បក្ខស្ស ចតុន្នំ មហារាជានំ អមច្ចា, ចាតុទ្ទសិយំ បុត្តា, បន្នរសេ សយំ ចត្តារោ មហារាជានោ និក្ខមិត្វា សុវណ្ណបដ្ដញ្ច ជាតិហិង្គុលកញ្ច គណ្ហិត្វា គាមនិគមរាជធានិយោ អនុវិចរន្តិ។ តេ – “អសុកា នាម ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ពុទ្ធំ សរណំ គតោ, ធម្មំ សរណំ គតោ។ សង្ឃំ សរណំ គតោ។ បញ្ចសីលានិ រក្ខតិ។ មាសស្ស អដ្ឋ ឧបោសថេ ករោតិ។ មាតុឧបដ្ឋានំ បូរេតិ។ បិតុឧបដ្ឋានំ បូរេតិ។ អសុកដ្ឋានេ ឧប្បលហត្ថកសតេន បុប្ផកុម្ភេន បូជា កតា។ ទីបសហស្សំ អារោបិតំ។ អកាលធម្មសវនំ ការិតំ។ ឆត្តវេទិកា បុដវេទិកា កុច្ឆិវេទិកា សីហាសនំ សីហសោបានំ ការិតំ។ តីណិ សុចរិតានិ បូរេតិ។ ទសកុសលកម្មបថេ សមាទាយ វត្តតី”តិ សុវណ្ណបដ្ដេ ជាតិហិង្គុលកេន លិខិត្វា អាហរិត្វា បញ្ចសិខស្ស ហត្ថេ ទេន្តិ។ បញ្ចសិខោ មាតលិស្ស ហត្ថេ ទេតិ។ មាតលិ សង្គាហកោ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ ទេតិ។

យទា បុញ្ញកម្មការកា ពហូ ន ហោន្តិ, បោត្ថកោ ខុទ្ទកោ ហោតិ, តំ ទិស្វាវ ទេវា – “បមត្តោ, វត ភោ មហាជនោ វិហរតិ, ចត្តារោ អបាយា បរិបូរិស្សន្តិ, ឆ ទេវលោកា តុច្ឆា ភវិស្សន្តី”តិ អនត្តមនា ហោន្តិ។ សចេ បន បោត្ថកោ មហា ហោតិ, តំ ទិស្វាវ ទេវា – “អប្បមត្តោ, វត ភោ, មហាជនោ វិហរតិ, ចត្តារោ អបាយា សុញ្ញា ភវិស្សន្តិ , ឆ ទេវលោកា បរិបូរិស្សន្តិ, ពុទ្ធសាសនេ បុញ្ញានិ ករិត្វា អាគតេ មហាបុញ្ញេ បុរក្ខត្វា នក្ខត្តំ កីឡិតុំ លភិស្សាមា”តិ អត្តមនា ហោន្តិ។ តំ បោត្ថកំ គហេត្វា សក្កោ ទេវរាជា វាចេតិ។ តស្ស បកតិនិយាមេន កថេន្តស្ស សទ្ទោ ទ្វាទស យោជនានិ គណ្ហាតិ។ ឧច្ចេន សរេន កថេន្តស្ស ច សកលំ ទសយោជនសហស្សំ ទេវនគរំ ឆាទេត្វា តិដ្ឋតិ។ ឯវំ ធម្មសវនត្ថាយ សន្និបតន្តិ។ ឥធ បន បវារណសង្គហត្ថាយ សន្និបតិតាតិ វេទិតព្ពា។

តថាគតំ នមស្សន្តាតិ នវហិ ការណេហិ តថាគតំ នមស្សមានា ។ **ធម្មស្ស ច សុធម្មត**ន្តិ ស្វាក្ខាតតាទិភេទំ ធម្មស្ស សុធម្មតំ ឧជុប្បដិបន្នតាទិភេទំ សង្ឃស្ស ច សុប្បដិបត្តិន្តិ អត្ថោ។

អដ្ឋយថាភុច្ចវណ្ណនា

២៩៦. យថាភុច្ចេតិ យថាភូតេ យថាសភាវេ។ **វណ្ណោ**តិ គុណោ។ **បយិរុទាហាសី**តិ កថេសិ។ **ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ**តិ កថំ បដិបន្នោ? ទីបង្ករបាទមូលេ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា ពុទ្ធត្តាយ អភិនីហរមានោបិ ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ នាម ហោតិ។

ទានបារមី, សីលបារមី, នេក្ខម្មបារមី, បញ្ញាបារមី, វីរិយបារមី, ខន្តិបារមី, សច្ចបារមី, អធិដ្ឋានបារមី, មេត្តាបារមី, ឧបេក្ខាបារមីតិ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ ឥមា ទស បារមិយោ បូរេន្តោបិ ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ។

ខន្តិវាទិតាបសកាលេ, ចូឡធម្មបាលកុមារកាលេ, ឆទ្ទន្តនាគរាជកាលេ, ភូរិទត្តចម្បេយ្យសង្ខបាលនាគរាជកាលេ, មហាកបិកាលេ ច តាទិសានិ ទុក្ករានិ ករោន្តោបិ ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ។ វេស្សន្តរត្តភាវេ ឋត្វា សត្តសតកមហាទានំ ទត្វា សត្តសុ ឋានេសុ បថវឹ កម្បេត្វា បារមីកូដំ គណ្ហន្តោបិ ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ។ តតោ អនន្តរេ អត្តភាវេ តុសិតបុរេ យាវតាយុកំ តិដ្ឋន្តោបិ ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ។

តត្ថ បញ្ច បុព្ពនិមិត្តានិ ទិស្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតាហិ យាចិតោ បញ្ច មហាវិលោកនានិ វិលោកេត្វា ទេវានំ សង្គហត្ថាយ បដិញ្ញំ ទត្វា តុសិតបុរា ចវិត្វា មាតុកុច្ឆិយំ បដិសន្ធឹ គណ្ហន្តោបិ ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ។

ទស មាសេ មាតុកុច្ឆិយំ វសិត្វា លុម្ពិនីវនេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមន្តោបិ, ឯកូនតឹសវស្សានិ អគារំ អជ្ឈាវសិត្វា មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា អនោមនទីតីរេ បព្ពជន្តោបិ, ឆព្ពស្សានិ បធានេន អត្តានំ កិលមេត្វា ពោធិបល្លង្កំ អារុយ្ហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិជ្ឈន្តោបិ, សត្តសត្តាហំ ពោធិមណ្ឌេ យាបេន្តោបិ, ឥសិបតនំ អាគម្ម អនុត្តរំ ធម្មចក្កំ បវត្តេន្តោបិ, យមកបាដិហារិយំ ករោន្តោបិ, ទេវោរោហណំ ឱរោហន្តោបិ, ពុទ្ធោ ហុត្វា បញ្ចចត្តាលីស វស្សានិ តិដ្ឋន្តោបិ, អាយុសង្ខារំ ឱស្សជន្តោបិ, យមកសាលានមន្តរេ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយន្តោបិ ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ។ យាវស្ស សាសនមត្តាបិ ធាតុយោ ធរន្តិ, តាវ ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោតិ វេទិតព្ពោ។ សេសបទានិ ឯតស្សេវ វេវចនានិ។ តត្ថ បច្ឆិមំ បច្ឆិមំ បុរិមស្ស បុរិមស្ស អត្ថោ។

នេវ អតីតំសេ សមនុបស្សាម, ន បនេតរហីតិ អតីតេបិ ពុទ្ធតោ អញ្ញំ ន សមនុបស្សាម, អនាគតេបិ ន សមនុបស្សាម, ឯតរហិ បន អញ្ញស្ស សត្ថុនោ អភាវតោយេវ អញ្ញត្រ តេន ភគវតា ន សមនុបស្សាមាតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ អដ្ឋកថាយម្បិ ហិ – “អតីតានាគតា ពុទ្ធា អម្ហាកំ សត្ថារា សទិសាយេវ, កឹ សក្កោ កថេតី”តិ វិចារេត្វា – “ឯតរហិ ពហុជនហិតាយ បដិបន្នោ សត្ថា អម្ហាកំ សត្ថារំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញោ កោចិ នត្ថិ, តស្មា ន បស្សាមាតិ កថេតី”តិ វុត្តំ។ យថា ច ឯត្ថ, ឯវំ ឥតោ បរេសុបិ បទេសុ អយមត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ស្វាក្ខាតាទីនិ ច កុសលាទីនិ ច វុត្តត្ថានេវ។

គង្គោទកំ យមុនោទកេនាតិ គង្គាយមុនានំ សមាគមដ្ឋានេ ឧទកំ វណ្ណេនបិ គន្ធេនបិ រសេនបិ សំសន្ទតិ សមេតិ, មជ្ឈេ ភិន្នសុវណ្ណំ វិយ ឯកសទិសមេវ ហោតិ, ន មហាសមុទ្ទឧទកេន សំសដ្ឋកាលេ វិយ វិសទិសំ។ បរិសុទ្ធស្ស និព្ពានស្ស បដិបទាបិ បរិសុទ្ធាវ។ ន ហិ ទហរកាលេ វេជ្ជកម្មាទីនិ កត្វា អគោចរេ ចរិត្វា មហល្លកកាលេ និព្ពានំ ទដ្ឋុំ សក្កា, និព្ពានគាមិនី បន បដិបទា បរិសុទ្ធាវ វដ្ដតិ អាកាសូបមា។ យថា ហិ អាកាសម្បិ អលគ្គំ បរិសុទ្ធំ ចន្ទិមសូរិយានំ អាកាសេ ឥច្ឆិតិច្ឆិតដ្ឋានំ គច្ឆន្តានំ វិយ និព្ពានំ គច្ឆន្តស្ស ភិក្ខុនោ បដិបទាបិ កុលេ វា គណេ វា អលគ្គា អពទ្ធា អាកាសូបមា វដ្ដតិ។ សា បនេសា តាទិសាវ ភគវតា បញ្ញត្តា កថិតា ទេសិតា។ តេន វុត្តំ – “សំសន្ទតិ និព្ពានញ្ច បដិបទា ចា”តិ។

បដិបន្នានន្តិ បដិបទាយ ឋិតានំ។ **វុសិតវត**ន្តិ វុត្ថវាសានំ ឯតេសំ។ **លទ្ធសហាយោ**តិ ឯតេសំ តត្ថ តត្ថ សហ អយនតោ សហាយោ។ “អទុតិយោ អសហាយោ អប្បដិសមោ”តិ ឥទំ បន អសទិសដ្ឋេន វុត្តំ។ **អបនុជ្ជា**តិ តេសំ មជ្ឈេបិ ផលសមាបត្តិយា វិហរន្តោ ចិត្តេន អបនុជ្ជ, អបនុជ្ជេវ ឯការាមតំ អនុយុត្តោ វិហរតីតិ អត្ថោ។

អភិនិប្ផន្នោ ខោ បន តស្ស ភគវតោ លាភោតិ តស្ស ភគវតោ មហាលាភោ ឧប្បន្នោ។ កទា បដ្ឋាយ ឧប្បន្នោ? អភិសម្ពោធឹ បត្វា សត្តសត្តាហំ អតិក្កមិត្វា ឥសិបតនេ ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា អនុក្កមេន ទេវមនុស្សានំ ទមនំ ករោន្តស្ស តយោ ជដិលេ បព្ពាជេត្វា រាជគហំ គតស្ស ពិម្ពិសារទមនតោ បដ្ឋាយ ឧប្បន្នោ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ – “តេន ខោ បន សមយេន ភគវា សក្កតោ ហោតិ គរុកតោ មានិតោ បូជិតោ អបចិតោ លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាន”ន្តិ (សំ. និ. ២.៧០)។ សតសហស្សកប្បាធិកេសុ ចតូសុ អសង្ខ្យេយ្យេសុ ឧស្សន្នបុញ្ញនិស្សន្ទសមុប្បន្នោ លាភសក្ការោ មហោឃោ វិយ អជ្ឈោត្ថរមានោ អាគច្ឆតិ។

ឯកស្មឹ កិរ សមយេ រាជគហេ សាវត្ថិយំ សាកេតេ កោសម្ពិយំ ពារាណសិយំ ភគវតោ បដិបាទិកភត្តំ នាម ឧប្បន្នំ, តត្ថេកោ – “អហំ សតំ វិស្សជ្ជេត្វា ទានំ ទស្សាមី”តិ បណ្ណំ លិខិត្វា វិហារទ្វារេ ពន្ធិ។ អញ្ញោ – អហំ ទ្វេ សតានិ។ អញ្ញោ – អហំ បញ្ច សតានិ។ អញ្ញោ – អហំ សហស្សំ។ អញ្ញោ – អហំ ទ្វេ សហស្សានិ។ អញ្ញោ – អហំ បញ្ច។ ទស។ វីសតិ។ បញ្ញាសំ; អញ្ញោ – អហំ សតសហស្សំ។ អញ្ញោ – អហំ ទ្វេ សតសហស្សានិ វិស្សជ្ជេត្វា ទានំ ទស្សាមី”តិ បណ្ណំ លិខិត្វា វិហារទ្វារេ ពន្ធិ។ ជនបទចារិកំ ចរន្តម្បិ ឱកាសំ លភិត្វា – “ទានំ ទស្សាមី”តិ សកដានិ បូរេត្វា មហាជនោ អនុពន្ធិយេវ។ យថាហ – “តេន ខោ បន សមយេន ជានបទា មនុស្សា ពហុំ លោណម្បិ តេលម្បិ តណ្ឌុលម្បិ ខាទនីយម្បិ សកដេសុ អារោបេត្វា ភគវតោ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធា ហោន្តិ – ‘យត្ថ បដិបាដឹ លភិស្សាម, តត្ថ ភត្តំ ករិស្សាមា’តិ” (មហាវ. ២៨២)។ ឯវំ អញ្ញានិបិ ខន្ធកេ ច វិនយេ ច ពហូនិ វត្ថូនិ វេទិតព្ពានិ។

អសទិសទានេ បនេស លាភោ មត្ថកំ បត្តោ។ ឯកស្មឹ កិរ សមយេ ភគវតិ ជនបទចារិកំ ចរិត្វា ជេតវនំ សម្បត្តេ រាជា និមន្តេត្វា ទានំ អទាសិ។ ទុតិយទិវសេ នាគរា អទំសុ។ បុន តេសំ ទានតោ អតិរេកំ រាជា, តស្ស ទានតោ អតិរេកំ នាគរាតិ ឯវំ ពហូសុ ទិវសេសុ គតេសុ រាជា ចិន្តេសិ – “ឥមេ នាគរា ទិវសេ ទិវសេ អតិរេកតរំ ករោន្តិ, បថវិស្សរោ បន រាជា នាគរេហិ ទានេ បរាជិតោតិ គរហា ភវិស្សតី”តិ។ អថស្ស មល្លិកា ឧបាយំ អាចិក្ខិ។ សោ រាជង្គណេ សាលកល្យាណិបទរេហិ មណ្ឌបំ ការេត្វា តំ នីលុប្បលេហិ ឆាទេត្វា បញ្ច អាសនសតានិ បញ្ញាបេត្វា បញ្ច ហត្ថិសតានិ អាសនានំ បច្ឆាភាគេ ឋបេត្វា ឯកេកេន ហត្ថិនា ឯកេកស្ស ភិក្ខុនោ សេតច្ឆត្តំ ធារាបេសិ។ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ អាសនានំ អន្តរេ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា ឯកេកា ខត្តិយធីតា ចតុជ្ជាតិយគន្ធំ បិសតិ។ និដ្ឋិតំ និដ្ឋិតំ មជ្ឈដ្ឋានេ គន្ធម្ពណេ បក្ខិបតិ, តំ អបរា ខត្តិយធីតា នីលុប្បលហត្ថកេន សម្បរិវត្តេតិ។ ឯវំ ឯកេកស្ស ភិក្ខុនោ តិស្សោ តិស្សោ ខត្តិយធីតរោ បរិវារា, អបរា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា ឥត្ថី តាលវណ្តំ គហេត្វា ពីជតិ, អញ្ញា ធមករណំ គហេត្វា ឧទកំ បរិស្សាវេតិ, អញ្ញា បត្តតោ ឧទកំ ហរតិ។ ភគវតោ ចត្តារិ អនគ្ឃានិ អហេសុំ។ បាទកថលិកា អាធារកោ អបស្សេនផលកំ ឆត្តបាទមណីតិ ឥមានិ ចត្តារិ អនគ្ឃានិ អហេសុំ។ សង្ឃនវកស្ស ទេយ្យធម្មោ សតសហស្សំ អគ្ឃតិ។ តស្មិញ្ច ទានេ អង្គុលិមាលត្ថេរោ សង្ឃនវកោ អហោសិ។ តស្ស អាសនសមីបេ អានីតោ ហត្ថី តំ ឧបគន្តុំ នាសក្ខិ។ តតោ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា – “អញ្ញោ ហត្ថី នត្ថី”តិ? ទុដ្ឋហត្ថី បន អត្ថិ, អានេតុំ ន សក្កាតិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធោ – សង្ឃនវកោ កតរោ មហារាជាតិ? អង្គុលិមាលត្ថេរោ ភគវាតិ។ តេន ហិ តំ ទុដ្ឋហត្ថឹ អានេត្វា ឋបេតុ, មហារាជាតិ។ ហត្ថឹ មណ្ឌយិត្វា អានយឹសុ។ សោ ថេរស្ស តេជេន នាសាវាតសញ្ចរណមត្តម្បិ កាតុំ នាសក្ខិ។ ឯវំ និរន្តរំ សត្ត ទិវសានិ ទានំ ទីយិត្ថ។ សត្តមេ ទិវសេ រាជា ទសពលំ វន្ទិត្វា – “ភគវា មយ្ហំ ធម្មំ ទេសេថា”តិ អាហ។

តស្សញ្ច បរិសតិ កាឡោ ច ជុណ្ហោ ចាតិ ទ្វេ អមច្ចា ហោន្តិ។ កាឡោ ចិន្តេសិ – “នស្សតិ រាជកុលស្ស សន្តកំ, កឹ នាមេតេ ឯត្តកា ជនា ករិស្សន្តិ, ភុញ្ជិត្វា វិហារំ គន្ត្វា និទ្ទាយិស្សន្តេវ, ឥទំ បន ឯកោ រាជបុរិសោ លភិត្វា កឹ នាម ន ករេយ្យ, អហោ នស្សតិ រញ្ញោ សន្តក”ន្តិ។ ជុណ្ហោ ចិន្តេសិ – “មហន្តំ ឥទំ រាជត្តនំ នាម, កោ អញ្ញោ ឥទំ កាតុំ សក្ខិស្សតិ? កឹ រាជា នាម សោ, យោ រាជត្តនេ ឋិតោបិ ឯវរូបំ ទានំ ទាតុំ ន សក្កោតី”តិ។ ភគវា បរិសាយ អជ្ឈាសយំ ឱលោកេន្តោ តេសំ ទ្វិន្នំ អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា – “សចេ អជ្ជ ជុណ្ហស្ស អជ្ឈាសយេន ធម្មកថំ កថេមិ, កាឡស្ស សត្តធា មុទ្ធា ផលិស្សតិ ។ មយា ខោ បន សត្តានុទ្ទយតាយ បារមិយោ បូរិតា។ ជុណ្ហោ អញ្ញស្មិម្បិ ទិវសេ មយិ ធម្មំ កថយន្តេ មគ្គផលំ បដិវិជ្ឈិស្សតិ, ឥទានិ បន កាឡំ ឱលោកេស្សាមី”តិ រញ្ញោ ចតុប្បទិកមេវ គាថំ អភាសិ –

“ន វេ កទរិយា ទេវលោកំ វជន្តិ,
ពាលា ហវេ នប្បសំសន្តិ ទានំ;
ធីរោ ច ទានំ អនុមោទមានោ,
តេនេវ សោ ហោតិ សុខី បរត្ថា”តិ។ (ធ. ប. ១៧៧);

រាជា អនត្តមនោ ហុត្វា – “មយា មហាទានំ ទិន្នំ, សត្ថា ច មេ មន្ទមេវ ធម្មំ កថេសិ, នាសក្ខឹ មញ្ញេ ទសពលស្ស ចិត្តំ គហេតុ”ន្តិ។ សោ ភុត្តបាតរាសោ វិហារំ គន្ត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បុច្ឆិ – “មយា, ភន្តេ, មហន្តំ ទានំ ទិន្នំ, អនុមោទនា ច មេ ន មហតី កតា, កោ នុ ខោ មេ, ភន្តេ, ទោសោ”តិ? នត្ថិ, មហារាជ, តវ ទោសោ, បរិសា បន អបរិសុទ្ធា, តស្មា ធម្មំ ន ទេសេសិន្តិ។ កស្មា បន ភគវា បរិសា ន សុទ្ធាតិ? សត្ថា ទ្វិន្នំ អមច្ចានំ បរិវិតក្កំ អារោចេសិ។ រាជា កាឡំ បុច្ឆិ – “ឯវំ, តាត, កាឡា”តិ? “ឯវំ, មហារាជា”តិ។ “មយិ មម សន្តកំ ទទមានេ តវ កតរំ ឋានំ រុជ្ជតិ, ន តំ សក្កោមិ បស្សិតុំ, បព្ពាជេថ នំ មម រដ្ឋតោ”តិ អាហ។ តតោ ជុណ្ហំ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ – “ឯវំ កិរ, តាត, ចិន្តេសី”តិ? “អាម, មហារាជា”តិ។ “តវ ចិត្តានុរូបមេវ ហោតូ”តិ តស្មិំយេវ មណ្ឌបេ ឯវំ បញ្ញត្តេសុយេវ អាសនេសុ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ និសីទាបេត្វា តាយេវ ខត្តិយធីតរោ

បរិវារាបេត្វា រាជគេហតោ ធនំ គហេត្វា មយា ទិន្នសទិសមេវ សត្ត ទិវសានិ ទានំ ទេហីតិ។ សោ តថា អទាសិ។ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ – “ធម្មំ ភគវា ទេសេថា”តិ អាហ។

សត្ថា ទ្វិន្នម្បិ ទានានំ អនុមោទនំ ឯកតោ កត្វា ទ្វេ មហានទិយោ ឯកោឃបុណ្ណា កុរុមានោ វិយ មហាធម្មទេសនំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ជុណ្ហោ សោតាបន្នោ អហោសិ។ រាជា បសីទិត្វា ទសពលស្ស ពាហិរវត្ថុំ នាម អទាសិ។ ឯវំ អភិនិប្ផន្នោ ខោ បន តស្ស ភគវតោ លាភោតិ វេទិតព្ពោ។

អភិនិប្ផន្នោ សិលោកោតិ វណ្ណគុណកិត្តនំ។ សោបិ ភគវតោ ធម្មចក្កប្បវត្តនតោ បដ្ឋាយ អភិនិប្ផន្នោ។ តតោ បដ្ឋាយ ហិ ភគវតោ ខត្តិយាបិ វណ្ណំ កថេន្តិ។ ព្រាហ្មណាបិ គហបតយោបិ នាគា សុបណ្ណា គន្ធព្ពា ទេវតា ព្រហ្មានោបិ កិត្តិំ វត្វា – “ឥតិបិ សោ ភគវា”តិអាទិនា។ អញ្ញតិត្ថិយាបិ វររោជស្ស សហស្សំ ទត្វា សមណស្ស គោតមស្ស អវណ្ណំ កថេហីតិ ឧយ្យោជេសុំ។ សោ សហស្សំ គហេត្វា ទសពលំ បាទតលតោ បដ្ឋាយ យាវ កេសន្តា អបលោកយមានោ លិក្ខាមត្តម្បិ វជ្ជំ អទិស្វា – “វិប្បកិណ្ណទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណេ អសីតិអនុព្យញ្ជនវិភូសិតេ ព្យាមប្បភាបរិក្ខិត្តេ សុផុល្លិតបារិច្ឆត្តកតារាគណសមុជ្ជលិតអន្តលិក្ខវិចិត្តកុសុមសស្សិរិកនន្ទនវនសទិសេ អនវជ្ជអត្តភាវេ អវណ្ណំ វទន្តស្ស មុខម្បិ វិបរិវត្តេយ្យ, មុទ្ធាបិ សត្តធា ផលេយ្យ, អវណ្ណំ វត្តុំ ឧបាយោ នត្ថិ, វណ្ណមេវ វទិស្សាមី”តិ បាទតលតោ បដ្ឋាយ យាវ កេសន្តា អតិរេកបទសហស្សេន វណ្ណមេវ កថេសិ។ យមកបាដិហារិយេ បនេស **វណ្ណោ** នាម មត្ថកំ បត្តោ។ ឯវំ អភិនិប្ផន្នោ សិលោកោតិ។

យាវ មញ្ញេ ខត្តិយាតិ ខត្តិយា ព្រាហ្មណា វេស្សា សុទ្ទា នាគា សុបណ្ណា យក្ខា អសុរា ទេវា ព្រហ្មានោតិ សព្ពេវ តេ សម្បិយាយមានរូបា ហដ្ឋតុដ្ឋា វិហរន្តិ។ **វិគតមទោ ខោ បនា**តិ ឯត្តកា មំ ជនា សម្បិយាយមានរូបា វិហរន្តីតិ ន មទបមត្តោ ហុត្វា ទវាទិវសេន អាហារំ អាហារេតិ, អញ្ញទត្ថុ វិគតមទោ ខោ បន សោ ភគវា អាហារំ អាហារេតិ។

យថាវាទីតិ យំ វាចាយ វទតិ, តទនុយមេវស្ស កាយកម្មំ ហោតិ។ យញ្ច កាយេន ករោតិ, តទនុយមេវស្ស វចីកម្មំ ហោតិ។ កាយោ វា វាចំ, វាចា វា កាយំ នាតិក្កមតិ, វាចា កាយេន, កាយោ ច វាចាយ សមេតិ។ យថា ច –

“វាមេន សូករោ ហោតិ, ទក្ខិណេន អជាមិគោ;
សរេន នេលកោ ហោតិ, វិសាណេន ជរគ្គវោ”តិ។ –

អយំ សូករយក្ខោ សូករេ ទិស្វា សូករសទិសំ វាមបស្សំ ទស្សេត្វា តេ គហេត្វា ខាទតិ, អជាមិគេ ទិស្វា តំសទិសំ ទក្ខិណបស្សំ ទស្សេត្វា តេ គហេត្វា ខាទតិ, នេលកវច្ឆកេ ទិស្វា វច្ឆករវំ រវន្តោ តេ គហេត្វា ខាទតិ, គោណេ ទិស្វា តេសំ វិសាណសទិសានិ វិសាណានិ មាបេត្វា តេ ទូរតោវ – “គោណោ វិយ ទិស្សតី”តិ ឯវំ ឧបគតេ គហេត្វា ខាទតិ។ យថា ច ធម្មិកវាយសជាតកេ សកុណេហិ បុដ្ឋោ វាយសោ – “អហំ វាតភក្ខោ, វាតភក្ខតាយ មុខំ វិវរិត្វា បាណកានញ្ច មរណភយេន ឯកេនេវ បាទេន ឋិតោ, តស្មា តុម្ហេបិ –

“ធម្មំ ចរថ ភទ្ទំ វោ, ធម្មំ ចរថ ញាតយោ;
ធម្មចារី សុខំ សេតិ, អស្មិំ លោកេ បរម្ហិ ចា”តិ។

សកុណេសុ វិស្សាសំ ឧប្បាទេសិ, តតោ –

“ភទ្ទកោ វតាយំ បក្ខី, ទិជោ បរមធម្មិកោ;
ឯកបាទេន តិដ្ឋន្តោ, ធម្មោ ធម្មោតិ ភាសតី”តិ។

ឯវំ វិស្សាសមាគតេ សកុណេ ខាទិត្ថ។ តេន តេសំ វាចា កាយេន, កាយោ ច វាចាយ ន សមេតិ, ន ឯវំ ភគវតោ។ ភគវតោ បន វាចា កាយេន, កាយោ ច វាចាយ សមេតិយេវាតិ ទស្សេតិ។

តិណ្ណា តរិតា វិចិកិច្ឆា អស្សាតិ **តិណ្ណវិចិកិច្ឆោ។** “កថមិទំ កថមិទ”ន្តិ ឯវរូបា វិគតា កថំកថា អស្សាតិ **វិគតកថំកថោ។** យថា ហិ មហាជនោ – “អយំ រុក្ខោ, កឹ រុក្ខោ នាម, អយំ គាមោ, អយំ ជនបទោ, ឥទំ រដ្ឋំ, កឹ រដ្ឋំ នាម, កស្មា នុ ខោ អយំ រុក្ខោ ឧជុក្ខន្ធោ, អយំ វង្កក្ខន្ធោ, កស្មា កណ្ដកោ កោចិ ឧជុកោ ហោតិ, កោចិ វង្កោ, បុប្ផំ កិញ្ចិ សុគន្ធំ, កិញ្ចិ ទុគ្គន្ធំ, ផលំ កិញ្ចិ មធុរំ, កិញ្ចិ អមធុរ”ន្តិ សកង្ខោវ ហោតិ, ន ឯវំ សត្ថា។ សត្ថា ហិ

– “ឥមេសំ នាម ធាតូនំ ឧស្សន្នុស្សន្នត្តា ឥទំ ឯវំ ហោតី”តិ វិគតកថំកថោវ ។ យថា ច បឋមជ្ឈានាទិលាភីនំ ទុតិយជ្ឈានាទីសុ កង្ខា ហោតិ។ បច្ចេកពុទ្ធានម្បិ ហិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេ យាថាវសន្និដ្ឋានាភាវតោ វោហារវសេន កង្ខា នាម ហោតិយេវ, ន ឯវំ ពុទ្ធស្ស។ សោ ហិ ភគវា សព្ពត្ថ វិគតកថំកថោតិ ទស្សេតិ។

បរិយោសិតសង្កប្បោតិ យថា កេចិ សីលមត្តេន, កេចិ វិបស្សនាមត្តេន, កេចិ បឋមជ្ឈានេន...បេ.... កេចិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា, កេចិ សោតាបន្នភាវមត្តេន...បេ.... កេចិ អរហត្តេន, កេចិ សាវកបារមីញាណេន, កេចិ បច្ចេកពោធិញាណេន បរិយោសិតសង្កប្បា បរិបុណ្ណមនោរថា ហោន្តិ, ន ឯវំ មម សត្ថា។ មម បន សត្ថា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន បរិយោសិតសង្កប្បោតិ ទស្សេតិ។

អជ្ឈាសយំ អាទិព្រហ្មចរិយន្តិ ករណត្ថេ បច្ចត្តវចនំ, អធិកាសយេន ឧត្តមនិស្សយភូតេន អាទិព្រហ្មចរិយេន បោរាណព្រហ្មចរិយភូតេន ច អរិយមគ្គេន តិណ្ណវិចិកិច្ឆោ វិគតកថំកថោ បរិយោសិតសង្កប្បោតិ អត្ថោ។ “បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ, ពលេសុ ច វសីភាវ”ន្តិ ហិ វចនតោ បរិយោសិតសង្កប្បតាបិ ភគវតោ អរិយមគ្គេនេវ និប្ផន្នាតិ។

២៩៧. យថរិវ ភគវាតិ យថា ភគវា, ឯវំ ឯកស្មិំ ជម្ពុទីបតលេ ចតូសុ ទិសាសុ ចារិកំ ចរមានា អហោ វត ចត្តារោ ជិនា ធម្មំ ទេសេយ្យុន្តិ បច្ចាសិសមានា វទន្តិ។ អថាបរេ តីសុ មណ្ឌលេសុ ឯកតោ វិចរណភាវំ អាកង្ខមានា **តយោ សម្មាសម្ពុទ្ធា**តិ អាហំសុ។ អបរេ – “ទស បារមិយោ នាម បូរេត្វា ចតុន្នំ តិណ្ណំ វា ឧប្បត្តិ ទុល្លភា, សចេ បន ឯកោ និពទ្ធវាសំ វសន្តោ ធម្មំ ទេសេយ្យ, ឯកោ ចារិកំ ចរន្តោ, ឯវម្បិ ជម្ពុទីបោ សោភេយ្យ ចេវ, ពហុញ្ច ហិតសុខមធិគច្ឆេយ្យា”តិ ចិន្តេត្វា **អហោ វត, មារិសា**តិ អាហំសុ។

២៩៨. អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យន្តិ ឯត្ថ ឋានំ អវកាសោតិ ឧភយមេតំ ការណាធិវចនមេវ។ ការណញ្ហិ តិដ្ឋតិ ឯត្ថ តទាយត្តវុត្តិតាយ ផលន្តិ ឋានំ។ ឱកាសោ វិយ ចស្ស តំ តេន វិនា អញ្ញត្ថ អភាវតោតិ អវកាសោ។ **យ**ន្តិ ករណត្ថេ បច្ចត្តំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “យេន ការណេន ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ ពុទ្ធា ឯកតោ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, តំ ការណំ នត្ថី”តិ។

ឯត្ថ ច –

> “យាវតា ចន្ទិមសូរិយា, បរិហរន្តិ ទិសា ភន្តិ វិរោចនា;
> តាវ សហស្សធា លោកោ, ឯត្ថ តេ វត្តតេ វសោ”តិ។ (ម. និ. ១.៥០៣) –

គាថាយ ឯកចក្កវាឡមេវ ឯកា លោកធាតុ។ “សហស្សី លោកធាតុ អកម្បិត្ថា”តិ (អ. និ. ៣.១២៦) អាគតដ្ឋានេ ចក្កវាឡសហស្សំ ឯកា លោកធាតុ។ “អាកង្ខមានោ, អានន្ទ, តថាគតោ តិសហស្សិមហាសហស្សិ លោកធាតុំ សរេន វិញ្ញាបេយ្យ, ឱភាសេន ច ផរេយ្យា”តិ (អ. និ. ៣.៨១) អាគតដ្ឋានេ តិសហស្សិមហាសហស្សី ឯកា លោកធាតុ។ “អយញ្ច ទសសហស្សី លោកធាតូ”តិ (ម. និ. ៣.២០១) អាគតដ្ឋានេ ទសចក្កវាឡសហស្សានិ ឯកា លោកធាតុ។ តំ សន្ធាយ **ឯកិស្សា លោកធាតុយា**តិ អាហ។ ឯត្តកញ្ហិ **ជាតិខេត្តំ នាម។** តត្រាបិ ឋបេត្វា ឥមស្មិំ ចក្កវាឡេ ជម្ពុទីបស្ស មជ្ឈិមទេសំ ន អញ្ញត្រ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តិ ជាតិខេត្តតោ បន បរំ ពុទ្ធានំ ឧប្បត្តិដ្ឋានមេវ ន បញ្ញាយតិ។ **យេនត្ថេនា**តិ យេន បវារណសង្គហត្ថេន។

សនង្កុមារកថាវណ្ណនា

៣០០. វណ្ណេន ចេវ យសសា ចាតិ អលង្ការបរិវារេន ច បុញ្ញសិរិយា ចាតិ អត្ថោ។

៣០១. សាធុ មហាព្រហ្មេតិ ឯត្ថ សម្បសាទនេ សាធុសទ្ទោ។ **សង្ខាយ មោទាមា**តិ ជានិត្វា មោទាម។

គោវិន្ទព្រាហ្មណវត្ថុវណ្ណនា

៣០៤. យាវ ទីឃរត្តំ មហាបញ្ញោវ សោ ភគវាតិ ឯត្តកន្តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ន សក្កា វត្តុំ, អថ ខោ យាវ ទីឃរត្តំ អតិចិររត្តំ មហាបញ្ញោវ សោ ភគវា។ **នោ**តិ កថំ តុម្ហេ មញ្ញថាតិ។ អថ សយមេវេតំ បញ្ហំ ព្យាកាតុកាមោ – “អនច្ឆរិយមេតំ, មារិសា, យំ ឥទានិ បារមិយោ បូរេត្វា ពោធិបល្លង្កេ តិណ្ណំ មារានំ មត្ថកំ ភិន្ទិត្វា បដិវិទ្ធអសាធារណញាណោ សោ ភគវា មហាបញ្ញោ ភវេយ្យ, កិមេត្ថ អច្ឆរិយំ, អបរិបក្កាយ បន ពោធិយា

បទេសញ្ញាណេ ឋិតស្ស សរាគាទិកាលេបិ មហាបញ្ញាភាវមេវ ភោ, មារិសា, កថេស្សាមី”តិ ភវបដិច្ឆន្នការណំ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ **ភូតបុព្ពំ ភោ**តិអាទិមាហ។

បុរោហិតោតិ សព្ពកិច្ចានិ អនុសាសនបុរោហិតោ។ **គោវិន្ទោ**តិ គោវិន្ទិយាភិសេកេន អភិសិត្តោ , បកតិយា បនស្ស អញ្ញទេវ នាមំ, អភិសិត្តកាលតោ បដ្ឋាយ “គោវិន្ទោ”តិ សង្ខំ គតោ។ **ជោតិបាលោ**តិ ជោតនតោ ច បាលនតោ ច ជោតិបាលោ។ តស្ស កិរ ជាតទិវសេ សព្ពាវុធានិ ឧជ្ជោតិំសុ។ រាជាបិ បច្ចូសសមយេ អត្តនោ មង្គលាវុធំ បជ្ជលិតំ ទិស្វា ភីតោ អដ្ឋាសិ។ គោវិន្ទោ បាតោវ រាជុបដ្ឋានំ គន្ត្វា សុខសេយ្យំ បុច្ឆិ រាជា – “កុតោ មេ អាចរិយ, សុខសេយ្យា”តិ វត្វា តំ ការណំ អារោចេសិ។ មា ភាយិ, មហារាជ, មយ្ហំ បុត្តោ ជាតោ, តស្សានុភាវេន សកលនគរេ អាវុធានិ បជ្ជលឹសូតិ។ រាជា – “កឹ នុ ខោ មេ កុមារោ បច្ចត្ថិកោ ភវេយ្យា”តិ ចិន្តេត្វា សុដ្ឋុតរំ ភាយិ។ “កឹ វិតក្កេសិ មហារាជា”តិ ច បុដ្ឋោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ អថ នំ គោវិន្ទោ “មា ភាយិ មហារាជ, នេវេសោ កុមារោ តុម្ហាកំ ទុព្ភិស្សតិ, សកលជម្ពុទីបេ បន តេន សមោ បញ្ញាយ ន ភវិស្សតិ, មម បុត្តស្ស វចនេន មហាជនស្ស កង្ខា ឆិជ្ជិស្សតិ, តុម្ហាកញ្ច សព្ពកិច្ចានិ អនុសាសិស្សតី”តិ សមស្សាសេតិ។ រាជា តុដ្ឋោ – “កុមារស្ស ខីរមូលំ ហោតូ”តិ សហស្សំ ទត្វា “កុមារំ មហល្លកកាលេ មម ទស្សេថា”តិ អាហ។ កុមារោ អនុបុព្ពេន វុឌ្ឍិមនុប្បត្តោ។ ជោតិតត្តា បនស្ស បាលនសមត្ថតាយ ច ជោតិបាលោត្វេវ នាមំ អកំសុ។ តេន វុត្តំ – “ជោតនតោ ច បាលនតោ ច ជោតិបាលោ”តិ។

សម្មា វោស្សជ្ជិត្វាតិ សម្មា វោស្សជ្ជិត្វា។ អយមេវ វា បាឋោ។ **អលមត្ថទសតរោ**តិ សមត្ថោ បណ្ឌិតោ អត្ថទសោ អលមត្ថទសោ, តំ អលមត្ថទសំ តិរេតីតិ អលមត្ថទសតរោ។ **ជោតិបាលស្សេវ មាណវស្ស អនុសាសនិយា**តិ សោបិ ជោតិបាលំយេវ បុច្ឆិត្វា អនុសាសតីតិ ទស្សេតិ។

៣០៥. ភវមត្ថុ ភវន្តំ ជោតិបាលន្តិ ភោតោ ជោតិបាលស្ស ភវោ វុទ្ធិ វិសេសាធិគមោ សព្ពកល្យាណញ្ចេវ មង្គលញ្ច ហោតូតិ អត្ថោ។ **សម្មោទនីយំ កថ**ន្តិ? “អលំ, មហារាជ, មា ចិន្តយិ, ធុវធម្មោ ឯស សព្ពសត្តាន”ន្តិអាទិនា នយេន មរណប្បដិសំយុត្តំ សោកវិនោទនបដិសន្ថារកថំ បរិយោសាបេត្វា។ **មា នោ ភវំ ជោតិបាលោ អនុសាសនិយា បច្ចព្យាហាសី**តិ មា បដិព្យាកាសិ, “អនុសាសា”តិ វុត្តោ – “នាហំ អនុសាសាមី”តិ នោ មា អនុសាសនិយា បច្ចក្ខាសីតិ អត្ថោ។ **អភិសម្ភោសី**តិ សំវិទហិត្វា បដ្ឋបេសិ។ **មនុស្សា ឯវមាហំសូ**តិ តំ បិតរា មហាបញ្ញតរំ សព្ពកិច្ចានិ អនុសាសន្តំ សព្ពកម្មេ អភិសម្ភវន្តំ ទិស្វា តុដ្ឋចិត្តា **គោវិន្ទោ វត, ភោ, ព្រាហ្មណោ, មហាគោវិន្ទោ វត, ភោ, ព្រាហ្មណោ**តិ ឯវមាហំសុ។ តទំ វុត្តំ ហោតិ, “គោវិន្ទោ វត, ភោ, ព្រាហ្មណោ អហោសិ ឯតស្ស បិតា; អយំ បន មហាគោវិន្ទោ វត, ភោ, ព្រាហ្មណោ”តិ។

រជ្ជសំវិភជនវណ្ណនា

៣០៦. យេន តេ ឆ ខត្តិយាតិ យេ តេ “សហាយា”តិ វុត្តា ឆ ខត្តិយា, តេ កិរ រេណុស្ស ឯកបិតិកា កនិដ្ឋភាតរោ, តស្មា មហាគោវិន្ទោ “អយំ អភិសិត្តោ ឯតេសំ រជ្ជសំវិភាគំ ករេយ្យ វា ន វា, យំនូនាហំ តេ បដិកច្ចេវ រេណុស្ស សន្តិកំ បេសេត្វា បដិញ្ញំ គណ្ហាបេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេន្តោ យេន តេ ឆ ខត្តិយា តេនុបសង្កមិ។ **រាជកត្តារោ**តិ រាជការកា អមច្ចា។

៣០៧. មទនីយា កាមាតិ មទករា បមាទករា កាមា។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ ឯស អនុស្សរិតុម្បិ ន សក្កុណេយ្យ, តស្មា អាយន្តុ ភោន្តោ អាគច្ឆន្តូតិ អត្ថោ។

៣០៨. សរាមហំ ភោតិ តទា កិរ មនុស្សានំ សច្ចវាទិកាលោ ហោតិ, តស្មា “កទា មយា វុត្តំ, កេន ទិដ្ឋំ, កេន សុត”ន្តិ អភូតំ អវត្វា “សរាមហំ ភោ”តិ អាហ។ **សម្មោទនីយំ កថ**ន្តិ កឹ មហារាជ ទេវត្តំ គតេ រញ្ញេ មា ចិន្តយិត្ថ, ធុវធម្មោ ឯស សព្ពសត្តានំ, ឯវំភាវិនោ សង្ខារាតិ ឯវរូបំ បដិសន្ថារកថំ។ **សព្ពានិ សកដមុខានិ បដ្ឋបេសី**តិ សព្ពានិ ឆ រដ្ឋានិ សកដមុខានិ បដ្ឋបេសិ។ ឯកេកស្ស រញ្ញោ រជ្ជំ តិយោជនសតំ ហោតិ, រេណុស្ស រញ្ញោ រដ្ឋោសរណបទេសោ ទសគាវុតំ, មជ្ឈេ បន រេណុស្ស រជ្ជំ វិតានសទិសំ អហោសិ។ កស្មា ឯវំ បដ្ឋបេសីតិ? កាលេន កាលំ រាជានំ បស្សិតុំ អាគច្ឆន្តា អញ្ញស្ស រជ្ជំ អបីឡេត្វា អត្តនោ អត្តនោ រជ្ជបទេសេនេវ អាគមិស្សន្តិ ចេវ គមិស្សន្តិ ច។ បររជ្ជំ ឱតិណ្ណស្ស ហិ – “ភត្តំ ទេថ, គោណំ ទេថា”តិ វទតោ មនុស្សា ឧជ្ឈាយន្តិ – “តមេ រាជានោ អត្តនោ អត្តនោ វិជិតេន ន គច្ឆន្តិ, អម្ហាកំ បីឡំ ករោន្តី”តិ។ អត្តនោ វិជិតេន គច្ឆន្តស្ស “អម្ហាកំ សន្តិកា តមិនា តទញ្ញិទញ្ច លទ្ធព្ពមេវា”តិ មនុស្សា បីឡំ ន មញ្ញន្តិ។ តមមត្ថំ ចិន្តយិត្វា មហាគោវិន្ទោ “សម្មោទមានា រាជានោ ចិរំ រជ្ជមនុសាសន្តូ”តិ ឯវំ បដ្ឋបេសិ។

“ទន្តបុរំ កលិង្គានំ, អស្សកានញ្ច បោតនំ;
មាហិស្សតិ អវន្តីនំ, សោវីរានញ្ច រោរុកំ។
មិថិលា ច វិទេហានំ, ចម្បា អង្គេសុ មាបិតា;
ពារាណសី ច កាសីនំ, ឯតេ គោវិន្ទមាបិតា”តិ។ –

ឯតានិ សត្ត នគរានិ មហាគោវិន្ទេនេវ តេសំ រាជូនំ អត្ថាយ មាបិតានិ។

“សត្តភូ ព្រហ្មទត្តោ ច, វេស្សភូ ភរតោ សហ;
រេណុ ទ្វេ ច ធតរដ្ឋា, តទាសុំ សត្ត ភារធា”តិ។ –

ឥមានិ តេសំ សត្តន្នម្បិ នាមានិ។ តេសុ ហិ ឯកោ សត្តភូ នាម អហោសិ, ឯកោ ព្រហ្មទត្តោ នាម, ឯកោ វេស្សភូ នាម, ឯកោ តេនេវ សហ ភរតោ នាម, ឯកោ រេណុ នាម, ទ្វេ បន ធតរដ្ឋាតិ ឥមេ សត្ត ជម្ពុទីបតលេ ភារធា មហារាជានោ អហេសុន្តិ។

បឋមភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

កិត្តិសទ្ទអព្ភុគ្គមនវណ្ណនា

៣១១. ឧបសង្កមីសូតិ “អម្ហាកំ អយំ ឥស្សរិយសម្បត្តិ ន អញ្ញស្សានុភាវេន, មហាគោវិន្ទស្សានុភាវេន និប្ផន្នា។ មហាគោវិន្ទោ អម្ហេ សត្ត រាជានោ សមគ្គេ កត្វា ជម្ពុទីបតលេ បតិដ្ឋាបេសិ, បុព្ពូបការិស្ស បន ន សុករា បដិកិរិយា កាតុំ។ អម្ហេ សត្តបិ ជនេ ឯសោយេវ អនុសាសតុ, ឯតំយេវ សេនាបតិញ្ច បុរោហិតញ្ច ករោម, ឯវំ នោ វុទ្ធិ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបសង្កមឹសុ។ មហាគោវិន្ទោបិ – “មយា ឯតេ សមគ្គា កតា, សចេ ឯតេសំ អញ្ញោ សេនាបតិ បុរោហិតោ ច ភវិស្សតិ, តតោ អត្តនោ អត្តនោ សេនាបតិបុរោហិតានំ វចនំ គហេត្វា អញ្ញមញ្ញំ ភិន្ទិស្សន្តិ, អធិវាសេមិ នេសំ សេនាបតិដ្ឋានញ្ច បុរោហិតដ្ឋានញ្ចា”តិ ចិន្តេត្វា “ឯវំ ភោ”តិ បច្ចស្សោសិ។

សត្ត ច ព្រាហ្មណមហាសាលេតិ “អហំ សព្ពដ្ឋានេសុ សម្ពហុលោ ភវេយ្យំ វា ន វា, យត្ថាហំ សម្ពហុលោ ន ភវិស្សាមិ, តត្ថេវ តេ កត្តព្ពំ ករិស្សន្តី”តិ សត្ត អនុបុរោហិតេ បបេសិ។ តេ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ – “សត្ត ច ព្រាហ្មណមហាសាលេ”តិ។ ទិវសស្ស ទ្វិក្ខត្តុំ វា សាយំ បាតោ វា នហាយន្តីតិ **នហាតកា។** វតចរិយបរិយោសានេ វា នហាតា, តតោ បដ្ឋាយ ព្រាហ្មណេហិ សទ្ធឹ ន ខាទន្តិ ន បិវន្តីតិ នហាតកា។

៣១២. អព្ភុគ្គច្ឆីតិ អភិឧគ្គច្ឆិ។ តទា កិរ មនុស្សានំ “ន ព្រហ្មុនា សទ្ធឹ អមន្តេត្វា សក្កា ឯវំ សកលជម្ពុទីបំ អនុសាសិតុ”ន្តិ និសិន្ននិសិន្នដ្ឋានេ អយមេវ កថា បវត្តិត្ថ។ **ន ខោ បនាហ**ន្តិ មហាបុរិសោ កិរ – “អយំ មយ្ហំ អភូតោ វណ្ណោ ឧប្បន្នោ, វណ្ណុប្បត្តិ ខោ បន ន ភារិយា, ឧប្បន្នស្ស វណ្ណស្ស រក្ខនមេវ ភារិយំ, អយញ្ច មេ អចិន្តេត្វា អមន្តេត្វា ករោន្តស្សេវ វណ្ណោ ឧប្បន្នោវ, ចិន្តេត្វា មន្តេត្វា ករោន្តស្ស បន វិត្ថារិកតរោ ភវិស្សតី”តិ ព្រហ្មទស្សនេ ឧបាយំ បរិយេសន្តោ តំ ទិស្វា **សុតំ ខោ បន មេត**ន្តិអាទិអត្ថំ បរិវិតក្កេសិ។

៣១៣. យេន រេណុ រាជា តេនុបសង្កមីតិ ឯវំ មេ អន្តរា ទដ្ឋុកាមោ វា សល្លបិតុកាមោ វា ន ភវិស្សតិ, យតោ ឆិន្នបលិពោធោ សុខំ វិហរិស្សាមីតិ បលិពោធុបច្ឆេទនត្ថំ ឧបសង្កមិ, ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

៣១៦. សាទិសិយោតិ សមវណ្ណា សមជាតិកា។

៣១៧. នវំ សន្ធាគារំការេត្វាតិ វត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានចង្កមនសម្បន្នំ វស្សិកេ ចត្តារោ មាសេ វសនក្ខមំ ពហិ នន្ទបរិក្ខិត្តំ វិចិត្តំ អាវសថំ ការេត្វា។ **ករុណំ ឈានំ ឈាយី**តិ ករុណាយ តិកចតុក្កជ្ឈានំ ឈាយិ, ករុណាមុខេន បនេត្ថ អវសេសាបិ តយោ ព្រហ្មវិហារា គហិតាវ។ **ឧក្កណ្ឋនា បរិតស្សនា**តិ ឈានភូមិយំ ឋិតស្ស អនភិរតិឧក្កណ្ឋនា វា ភយបរិតស្សនា វា នត្ថិ, ព្រហ្មុនោ បន អាគមនបត្ថនា អាគមនតណ្ហា អហូតិ អត្ថោ។

ព្រហ្មុនាសាកច្ឆាវណ្ណនា

៣១៨. ភយន្តិ ចិត្តុត្រាសភយមេវ។ **អជានន្តា**តិ អជានមានា។ **កថំ ជានេមុ តំ មយ**ន្តិ (ទី. និ. ២.១៧៩) មយំ កិន្តិ តំ ជានាម, អយំ កត្ថវាសិកោ, កិន្នាមោ, កឹ គោត្តោតិអាទីនំ អាការានំ កេន អាការេន តំ ជារ

យាមាតិ អត្ថោ។

មំ វេ កុមារំ ជានន្តីតិ មំ “កុមារោ”តិ “ទហរោ”តិ ជានន្តិ។ **ព្រហ្មលោកេ**តិ សេដ្ឋលោកេ។ **សនន្តន**ន្តិ ចិរតនំ បោរាណកំ ។ អហំ សោ បោរាណកុមារោ សនង្កុមារោ នាម ព្រហ្មាតិ ទស្សេតិ។ **ឯវំ គោវិន្ទ ជានាហី**តិ គោវិន្ទ បណ្ឌិត, ត្វំ ឯវំ ជានាហិ, ឯវំ មំ ធារេហិ។

> “អាសនំ ឧទកំ បជ្ជំ, មធុសាកញ្ច ព្រហ្មុនោ;
> អគ្ឃេ ភវន្តំ បុច្ឆាម, អគ្ឃំ កុរុតុ នោ ភវំ”ន្តិ។ –

ឯត្ថ **អគ្ឃ**ន្តិ អតិថិនោ ឧបនាមេតព្ពំ វុច្ចតិ។ តេនេវ ឥទមាសនំ បញ្ញត្តំ, ឯត្ថ និសីទថ, ឥទំ ឧទកំ បរិសុទ្ធំ, ឥតោ បានីយំ បិវថ, បាទេ ធោវថ, ឥទំ បជ្ជំ បាទានំ ហិតត្តាយ អភិសង្ខតំ តេលំ, ឥតោ បាទេ មក្ខេថ, ឥទំ មធុសាកន្តិ។ ពោធិសត្តស្ស ព្រហ្មចរិយំ ន អញ្ញេសំ ព្រហ្មចរិយសទិសំ ហោតិ, ន សោ “ឥទំ ស្វេ, ឥទំ តតិយទិវសេ ភវិស្សតី”តិ សន្និធិ នាម ករោតិ។ មធុសាកំ បន អលោណំ អធូបនំ អតក្កំ ឧទកេន សេទិតសាកំ, តំ សន្ធាយេស – “ឥទំ បរិភុញ្ជថា”តិ វទន្តោ “អគ្ឃេ ភវន្តំ បុច្ឆាមា”តិអាទិមាហ។ ឥមេ សព្ពេបិ អគ្ឃា ព្រហ្មុនោ អត្ថិ។ តេ **អគ្ឃេ ភវន្តំ បុច្ឆាម។** ឯវំ បុច្ឆន្តានញ្ច **អគ្ឃំ កុរុតុ នោ ភវំ,** បដិគ្គណ្ហាតុ នោ ភវំ ឥទមគ្ឃន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ កិំ បនេស – “ឥតោ ឯកម្បិ ព្រហ្មា ន ភុញ្ជតី”តិ ឥទំ ន ជានាតីតិ។ នោ ន ជានាតិ, ជានន្តោបិ អត្តនោ សន្តិកេ អាគតោ អតិថិ បុច្ឆិតព្ពោតិ វត្តសីសេន បុច្ឆតិ។

អថ ខោ ព្រហ្មា – “កិំ នុ ខោ បណ្ឌិតោ មម បរិភោគករណភាវំ ញត្វា បុច្ឆតិ, ឧទាហុ កោហញ្ញេ ឋត្វា បុច្ឆតី”តិ សមន្នាហរន្តោ “វត្តសីសេ ឋិតោ បុច្ឆតី”តិ ញត្វា បដិគ្គណ្ហិតុំ ទានិ មេ វដ្ដតីតិ **បដិគ្គណ្ហាម តេ អគ្ឃំ, យំ ត្វំ គោវិន្ទ ភាសសី**តិ អាហ។ យំ ត្វំ គោវិន្ទ ភាសសិ – “ឥទមាសនំ បញ្ញត្តំ, ឯត្ថ និសីទថា”តិអាទិ, តត្រ តេ មយំ អាសនេ និសិន្នា នាម ហោម, បានីយំ បីតា នាម ហោម, បាទាបិ មេ ធោតា នាម ហោន្តុ, តេលេនបិ មក្ខិតា នាម ហោន្តុ, ឧទកសាកម្បិ បរិភុត្តំ នាម ហោតុ, តយា ទិន្នំ អធិវាសិតកាលតោ បដ្ឋាយ យំ យំ ត្វំ ភាសសិ, តំ តំ មយា បដិគ្គហិតមេវ ហោតិ។ តេន វុត្តំ – “បដិគ្គណ្ហាម តេ អគ្ឃំ, យំ ត្វំ គោវិន្ទ ភាសសី”តិ។ ឯវំ បន អគ្ឃំ បដិគ្គណ្ហិត្វា បញ្ហស្ស ឱកាសំ ករោន្តោ **ទិដ្ឋធម្មហិតត្ថាយា**តិអាទិមាហ។

កង្ខី អកង្ខី បរវេទិយេសូតិ អហំ សវិចិកិច្ឆោ ភវន្តំ បរេន សយំ អភិសង្ខតត្តា បរស្ស បាកដេសុ បរវេទិយេសុ បញ្ហេសុ និព្ពិចិកិច្ឆំ។

ហិត្វា មមត្តន្តិ ឥទំ មម, ឥទំ មមាតិ ឧបករណតណ្ហំ ចជិត្វា។ **មនុជេសូ**តិ សត្តេសុ, មនុជេសុ យោ កោចិ មនុជោ មមត្តំ ហិត្វាតិ អត្ថោ។ **ឯកោទិភូតោ**តិ ឯកីភូតោ, ឯកោ តិដ្ឋន្តោ ឯកោ និសីទន្តោតិ។ វចនត្ថោ បនេត្ថ ឯកោ ឧទេតិ បវត្តតីតិ ឯកោទិ, តាទិសោ ភូតោតិ ឯកោទិភូតោ ។ **ករុណេធិមុត្តោ**តិ ករុណាឈានេ អធិមុត្តោ, តំ ឈានំ និព្ពត្តេត្វាតិ អត្ថោ។ **និរាមគន្ធោ**តិ វិស្សគន្ធវិរហិតោ។ **ឯត្ថ ឋិតោ**តិ ឯតេសុ ធម្មេសុ ឋិតោ។ **ឯត្ថ ច សិក្ខមានោ**តិ ឯតេសុ ធម្មេសុ សិក្ខមានោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន ឧបរិ មហាគោវិន្ទេន ច ព្រហ្មុនា ច វុត្តោយេវ។

៣២០. តត្ថ **ឯតេ អវិទ្វា**តិ ឯតេ អាមគន្ធេ អហំ អវិទ្វា, ន ជានាមីតិ អត្ថោ។ **ឥធ ព្រូហិ ធីរា**តិ តេ មេ ត្វំ ឥធ ធីរ បណ្ឌិត, ព្រូហិ, វទ។ **កេនាវដា វាតិ បជា កុរុតូ**តិ កតមេន កិលេសាវរណេន អាវរិតា បជា បូតិកា វាយតិ។ **អាបាយិកា**តិ អបាយូបគា។ **និវុតព្រហ្មលោកា**តិ និវុតោ បិហិតោ ព្រហ្មលោកោ អស្សាតិ និវុតព្រហ្មលោកោ។ កតមេន កិលេសេន បជាយ ព្រហ្មលោកូបគោ មគ្គោ និវុតោ បិហិតោ បដិច្ឆន្នោតិ បុច្ឆតិ។

កោធោ មោសវជ្ជំ និកតី ច ទុព្ភោតិ កុជ្ឈនលក្ខណោ កោធោ ច, បរវិសំវាទនលក្ខណោ មុសាវាទោ ច, សទិសំ ទស្សេត្វា វញ្ចនលក្ខណា និកតិ ច, មិត្តទុព្ភនលក្ខណោ ទុព្ភោ ច។ **កទរិយតា អតិមានោ ឧសូយា**តិ ថទ្ធមច្ឆរិយលក្ខណា កទរិយតា ច, អតិក្កមិត្វា មញ្ញនលក្ខណោ អតិមានោ ច, បរសម្បត្តិខីយនលក្ខណា **ឧសូយា ច។ ឥច្ឆា វិវិច្ឆា បរហេឋនា ចា**តិ តណ្ហាលក្ខណា ឥច្ឆា ច, មច្ឆរិយលក្ខណា វិវិច្ឆា ច, វិហឹសាលក្ខណា បរហេឋនា ច។ **លោភោ ច ទោសោ ច មទោ ច មោហោ**តិ យត្ថ កត្ថចិ លុព្ភនលក្ខណោ លោភោ ច, ទុស្សនលក្ខណោ ទោសោ ច, មជ្ជនលក្ខណោ មទោ ច, មុយ្ហនលក្ខណោ មោហោ ច។ **ឯតេសុ យុត្តា អនិរាមគន្ធា**តិ ឯតេសុ ចុទ្ទសសុ កិលេសេសុ យុត្តា បជា និរាមគន្ធា ន ហោតិ, អាមគន្ធា សកុណបគន្ធា បូតិគន្ធាយេវាតិ វទតិ។ **អាបាយិកា និវុតព្រហ្មលោកា**តិ ឯសា បន អាបាយិកា ចេវ ហោតិ, បដិច្ឆន្នព្រហ្មលោកមគ្គា ចាតិ។ ឥទំ បន សុត្តំ កថេន្តេន **អាមគន្ធសុត្តេន** ទីបេត្វា កថេតព្ពំ, អាមគន្ធសុត្តម្បិ ឥមិនា ទីបេត្វា កថេតព្ពំ។

តេ ន សុនិម្មទយាតិ តេ អាមគន្ធា សុនិម្មទយា សុខេន និម្មទេតព្ពា បហាតព្ពា ន ហោន្តិ, ទុប្បជហា ទុជ្ជយាតិ អត្ថោ។ **យស្ស ទានិ ភវំ គោវិន្ទោ កាលំ មញ្ញតី**តិ “យស្សា បព្ពជ្ជាយ ភវំ គោវិន្ទោ កាលំ មញ្ញតិ, អយមេវ ហោតុ, ឯវំ សតិ មយ្ហម្បិ តវ សន្តិកេ អាគមនំ ស្វាគមនំ ភវិស្សតិ, កថិតធម្មកថា សុកថិតា ភវិស្សតិ, ត្វំ តាត សកលជម្ពុទីបេ អគ្គបុរិសោ ទហរោ បឋមវយេ ឋិតោ, ឯវំ មហន្តំ នាម សម្បត្តិសិរិវិលាសំ បហាយ តវ បព្ពជនំ នាម គន្ធហត្ថិនោ អយពន្ធនំ ឆិន្ទិត្វា គមនំ វិយ អតិឧឡារំ, ពុទ្ធតន្តិ នាមេសា”តិ មហាបុរិសស្ស ទន្ធីកម្មំ កត្វា ព្រហ្មា សនង្កុមារោ ព្រហ្មលោកមេវ គតោ។

រេណុរាជអាមន្តនាវណ្ណនា

៣២១. មហាបុរិសោបិ “មម ឥតោវ និក្ខមិត្វា បព្ពជនំ នាម ន យុត្តំ, អហំ រាជកុលស្ស អត្ថំ អនុសាសាមិ, តស្មា រញ្ញោ អារោចេស្សាមិ។ សចេ សោបិ បព្ពជិស្សតិ, សុន្ទរមេវ។ នោ ចេ បព្ពជិស្សតិ, បុរោហិតដ្ឋានំ និយ្យាតេត្វា អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា រាជានំ ឧបសង្កមិ, តេន វុត្តំ – “អថ ខោ ភោ មហាគោវិន្ទោ,...បេ.... នាហំ បោរោហច្ចេ រមេ”តិ។

តត្ថ **ត្វំ បជានស្សុ រជ្ជេនា**តិ តវ រជ្ជេន ត្វមេវ ជានាហិ។ **នាហំ បោរោហិច្ចេ រមេ**តិ អហំ បុរោហិតភាវេ ន រមាមិ, ឧក្កណ្ឋិតោស្មិ, អញ្ញំ អនុសាសកំ ជានាហិ, នាហំ បោរោហិច្ចេ រមេតិ។

អថ រាជា – “ធុវំ ចត្តារោ មាសេ បដិសល្លីនស្ស ព្រាហ្មណស្ស គេហេ ភោគា មន្ទា ជាតា”តិ ចិន្តេត្វា ធនេន និមន្តេន្តោ – “សចេ តេ ឩនំ កាមេហិ។ អហំ បរិបូរយាមិ តេ”តិ វត្វា បុន – “កិន្នុ ខោ ឯស ឯកកោ វិហរន្តោ កេនចិ វិហឹសិតោ ភវេយ្យា”តិ ចិន្តេត្វា,

“យោ តំ ហឹសតិ វារេមិ, ភូមិសេនាបតិ អហំ;
តុវំ បិតា អហំ បុត្តោ, មា នោ គោវិន្ទ បាជហី”តិ។ –

អាហ ។ តស្សត្ថោ – យោ តំ ហឹសតិ, តំ វារេមិ, កេវលំ តុម្ហេ “អសុកោ”តិ អាចិក្ខថ, អហមេត្ថ កត្តព្ពំ ជានិស្សាមីតិ។ **ភូមិសេនាបតិ អហ**ន្តិ អថ វា អហំ បឋវិយា សាមី, ស្វាហំ ឥមំ រជ្ជំ តុម្ហេយេវ បដិច្ឆាបេស្សាមិ។ **តុវំ បិតា អហំ បុត្តោ**តិ ត្វំ បិតិដ្ឋានេ ឋស្សសិ, អហំ បុត្តដ្ឋានេ។ សោ ត្វំ មម មនំ ហរិត្វា អត្តនោយេវ មនំ គោវិន្ទ, បាជេហិ; យថា ឥច្ឆសិ តថា បវត្តស្សុ។ អហំ បន តវ មនំយេវ អនុវត្តន្តោ តយា ទិន្នបិណ្ឌំ បរិភុញ្ជន្តោ តំ អសិចម្មហត្ថោ វា ឧបដ្ឋហិស្សាមិ, រថំ វា តេ បាជេស្សាមិ។ “មា នោ គោវិន្ទ, បជហី”តិ វា បាឋោ ។ តស្សត្ថោ – ត្វំ បិតិដ្ឋានេ តិដ្ឋ, អហំ បុត្តដ្ឋានេ ឋស្សាមិ។ មា នោ ត្វំ ភោ គោវិន្ទ, បជហិ, មា បរិច្ចជីតិ។ អថ មហាបុរិសោ យំ រាជា ចិន្តេសិ, តស្ស អត្ថនិ អភាវំ ទស្សេន្តោ –

“ន មត្ថិ ឩនំ កាមេហិ, ហឹសិតា មេ ន វិជ្ជតិ;
អមនុស្សវចោ សុត្វា, តស្មាហំ ន គហេ រមេ”តិ។ –

អាហ។ តត្ថ **ន មត្ថី**តិ ន មេ អត្ថិ។ **គហេ**តិ គេហេ។ អថ នំ រាជា បុច្ឆិ –

“អមនុស្សោ កថំ វណ្ណោ, កឹ តេ អត្ថំ អភាសថ;
យញ្ច សុត្វា ជហាសិ នោ, គេហេ អម្ហេ ច កេវលី”តិ។

តត្ថ **ជហាសិ នោ, គេហេ អម្ហេ ច កេវលី**តិ ព្រាហ្មណស្ស សម្បត្តិភរិតេ គេហេ សង្គហវសេន អត្តនោ គេហេ ករោន្តោ យំ សុត្វា អម្ហាកំ គេហេ ច អម្ហេ ច កេវលី សព្ពេ អបរិសេសេ ជម្ពុទីបវាសិនោ ជហាសីតិ វទតិ។

អថស្ស អាចិក្ខន្តោ មហាបុរិសោ **ឧបវុត្ថស្ស មេ បុព្ពេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧបវុត្ថស្សា**តិ ចត្តារោ មាសេ ឯកីភាវំ ឧបគន្ត្វា វុត្ថស្ស។ **យិដ្ឋកាមស្ស មេ សតោ**តិ យជិតុកាមស្ស មេ សមានស្ស។ **អគ្គិ បជ្ជលិតោ អាសិ, កុសបត្តបរិត្ថតោ**តិ កុសបត្តេហិ បរិត្ថតោ សប្បិទធិមធុអាទីនិ បក្ខិបិត្វា អគ្គិ ជលយិតុមារទ្ធោ អាសិ, ឯវំ អគ្គឹ ជាលេត្វា “មហាជនស្ស ទានំ ទស្សាមី”តិ ឯវំ ចិន្តេត្វា ឋិតស្ស មមាតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។

សនន្តនោតិ សនង្កុមារោ ព្រហ្មា។ តតោ រាជា សយម្បិ បព្ពជិតុកាមោ ហុត្វា **សទ្ទហាមី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កថំ វត្តេថ អញ្ញថា**តិ កថំ តុម្ហេ អញ្ញថា វត្តិស្សថ។ **តេ តំ អនុវត្តិស្សាមា**តិ តេ មយម្បិ តុម្ហេយេវ អនុវត្តិស្សាម, អនុបព្ពជិស្សាមាតិ អត្ថោ។ “អនុវជិស្សាមា”តិបិ បាឋោ, តស្ស អនុគច្ឆិស្សាមាតិ អត្ថោ។ **អកាចោ**តិ និក្កាចោ

អកក្កោសោ។ **គោវិន្ទស្សានុសាសនេ**តិ តវ គោវិន្ទស្ស សាសនេ។ ភវន្តំ គោវិន្ទមេវ សត្ថារំ កត្វា ចរិស្សាមាតិ វទតិ។

ឆ ខត្តិយអាមន្តនាវណ្ណនា

៣២២. យេន តេ ឆ ខត្តិយា តេនុបសង្កមីតិ រេណុំ រាជានំ “សាធុ មហារាជ រជ្ជំ នាម មាតរំ បិតរំ ភាតិ ភគិនីអាទយោបិ មារេត្វា គណ្ហន្តេសុ សត្តេសុ ឯវំ មហន្តំ រជ្ជសិរិ បហាយ បព្ពជិតុកាមេន ឧឡារំ មហារាជេន កត”ន្តិ ឧបត្ថម្ភេត្វា ទឡ្ហតរមស្ស ឧស្សាហំ កត្វា ឧបសង្កមិ ។ **ឯវំ សមចិន្តេសុ**ន្តិ រញ្ញោ ចិន្តិតនយេនេវ កទាចិ ព្រាហ្មណស្ស ភោគា បរិហីនា ភវេយ្យុន្តិ មញ្ញមានា សមចិន្តេសុំ។ **ធនេន សិក្ខេយ្យាមា**តិ ឧបលាបេយ្យាម សង្គណ្ហេយ្យាម។ **តាវតកំ អាហរិយត**ន្តិ តាវតកំ អាហរាបិយតុ គណ្ហិយតុ, យត្តកំ តច្ចេច, តត្តកំ គណ្ហថាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ភវន្តានំយេវ វាហសា**តិ ភវន្តេ បច្ចយំ កត្វា, តុម្ហេហិ ទិន្នត្តាយេវ បហូតំ សាបតេយ្យំ ជាតំ។

៣២៣. សចេ ជហថ កាមានីតិ សចេ វត្ថុកាមេ ច កិលេសកាមេ ច បរិច្ចជថ។ **យត្ថ សត្តោ បុថុជ្ជនោ**តិ យេសុ កាមេសុ បុថុជ្ជនោ សត្តោ លគ្គោ លគ្គិតោ។ **អារម្ភវ្ហោ ទឡ្ហា ហោថា**តិ ឯវំ សន្តេ វីរិយំ អារភថ, អសិថិលបរក្កមតំ អធិដ្ឋាយ ទឡ្ហា ភវថ។ **ខន្តីពលសមាហិតា**តិ ខន្តិពលេន សមន្នាគតា ភវថាតិ រាជូនំ ឧស្សាហំ ជនេតិ។

ឯស មគ្គោ ឧជុមគ្គោតិ ឯស ករុណាឈានមគ្គោ ឧជុមគ្គោ នាម។ **ឯស មគ្គោ អនុត្តរោ**តិ ឯសេវ ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា អសទិសមគ្គោ ឧត្តមមគ្គោ នាម។ **សទ្ធម្មោ សព្ភិ រក្ខិតោ**តិ ឯសោ ឯវ ច ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកេហិ សព្ភិរក្ខិតធម្មោ នាម។ ឥតិ ករុណាឈានស្ស វណ្ណភណនេនាបិ តេសំ អនិវត្តនត្ថាយ ទឡ្ហីកម្មមេវ ករោតិ។

កោ នុ ខោ បន ភោ ជានាតិ ជីវិតានន្តិ ភោ ជីវិតំ នាម ឧទកបុប្ផុឡបមំ តិណគ្គេ ឧស្សាវពិន្ទុបមំ តង្ខណវិទ្ធំសនធម្មំ, តស្ស កោ គតិំ ជានាតិ, កិស្មិំ ខណេ ភិជ្ជិស្សតិ? **គមនីយោ សម្បរាយោ**តិ បរលោកោ បន អវស្សំ គន្តព្ពោ, តត្ថ បណ្ឌិតេន កុលបុត្តេន **មន្តាយំ ពោទ្ធព្ពំ។** មន្តា វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ មន្តេតព្ពំ ពុជ្ឈិតព្ពំ, ឧបបរិក្ខិតព្ពញ្ច ជានិតព្ពញ្ចាតិ អត្ថោ។ ករណត្ថេ វា ភុម្មំ។ **មន្តាយំ ពោទ្ធព្ព**ន្តិ មន្តាយ ពុជ្ឈិតព្ពំ, ញាណេន ជានិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ កឹ ពុជ្ឈិតព្ពំ? ជីវិតស្ស ទុជ្ជានតា, សម្បរាយស្ស ច អវស្សំ គមនីយតា, ពុជ្ឈិត្វា ច បន សព្ពបលិពោធេ ឆិន្ទិត្វា **កត្តព្ពំ កុសលំ ចរិតព្ពំ ព្រហ្មចរិយំ។** កស្មា? យស្មា នត្ថិ ជាតស្ស អមរណំ។

ព្រាហ្មណមហាសាលាទីនំ អាមន្តនាវណ្ណនា

៣២៤. អប្បេសក្ខា ច អប្បលាភា ចាតិ ភោ បព្ពជ្ជា នាម អប្បយសា ចេវ, បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ហិ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតំ វិហេឋេត្វា វិហេឋេត្វា លាមកំ អនាថំ កត្វាវ កថេន្តិ។ អប្បលាភា ច, សកលគាមំ ចរិត្វាបិ អជ្ឈោហរណីយំ ទុល្លភមេវ។ ឥទំ បន **ព្រាហ្មញ្ញំ មហេសក្ខញ្ច** មហាយសត្តា, **មហាលាភញ្ច** លាភសក្ការសម្បន្នត្តា។ ភវញ្ហិ ឯតរហិ សកលជម្ពុទីបេ អគ្គបុរោហិតោ សព្ពត្ថ អគ្គាសនំ អគ្គោទកំ អគ្គភត្តំ អគ្គគន្ធំ អគ្គមាលំ លភតីតិ។

រាជាវ រញ្ញន្តិ អហញ្ហិ ភោ ឯតរហិ បកតិរញ្ញំ មជ្ឈេ ចក្កវត្តិរាជា វិយ។ **ព្រហ្មាវ ព្រហ្មាន**ន្តិ បកតិព្រហ្មានំ មជ្ឈេ មហាព្រហ្មសទិសោ។ **ទេវតាវ គហបតិកាន**ន្តិ អវសេសគហបតិកានំ បនម្ហិ សក្កទេវរាជសទិសោ។

ភរិយានំ អាមន្តនាវណ្ណនា

៣២៥. ចត្តារីសា ភរិយា សាទិសិយោតិ សាទិសិយោវ ចត្តារីសា ភរិយា, អញ្ញា បនស្ស តីសុ វយេសុ នាដកិត្ថិយោ ពហុកាយេវ។

មហាគោវិន្ទបព្ពជ្ជាវណ្ណនា

៣២៦. ចារិកំ ចរតីតិ គាមនិគមបដិបាដិយា ចារិកំ ចរតិ, គតគតដ្ឋានេ **ពុទ្ធកោលាហលំ** វិយ ហោតិ។ មនុស្សា “មហាគោវិន្ទបណ្ឌិតោ កិរ អាគច្ឆតី”តិ សុត្វា បុរេតរមេវ មណ្ឌបំ ការេត្វា មគ្គំ អលង្ករិត្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា គណ្ហិត្វា ឯន្តិ, មហាលាភសក្ការោ មហោឃោ វិយ អជ្ឈោត្ថរន្តោ ឧប្បជ្ជិ។ **សត្តបុរោហិតស្សា**តិ សត្តន្នំ រាជូនំ

បុរោហិតស្ស។ ឥតិ យថា ឯតរហិ ឯវរូបេសុ វា ឋានេសុ កិស្មិញ្ចិទេវ ទុក្ខេ ឧប្បន្នេ “នមោ ពុទ្ធស្សា”តិ វទន្តិ, ឯវំ តទា “នមត្ថុ មហាគោវិន្ទស្ស ព្រាហ្មណស្ស, នមត្ថុ សត្តបុរោហិតស្សា”តិ វទន្តិ។

៣២៧. **មេត្តាសហគតេនា**តិអាទិនា នយេន បាឡិយំ ព្រហ្មវិហារាវ អាគតា, មហាបុរិសោ បន សព្ពាបិ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ ច បញ្ច ច អភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេសិ។ **សាវកានញ្ច ព្រហ្មលោកសហព្យតាយ មគ្គំ ទេសេសី**តិ ព្រហ្មលោកេ ព្រហ្មុនា សហភាវាយ មគ្គំ កថេសិ។

៣២៨. **សព្ពេនសព្ព**ន្តិ យេ អដ្ឋ ច សមាបត្តិយោ បញ្ច ច អភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេសុំ។ **យេ ន សព្ពេន សព្ពំ សាសនំ អាជានិំសូ**តិ យេ អដ្ឋសុ សមាបត្តីសុ ឯកសមាបត្តិម្បិ ន ជានិំសុ, ន សក្ខិំសុ និព្ពត្តេតុំ។ **អមោឃា**តិ ស វិបាកា។ **អវញ្ឈា**តិ ន វញ្ឈា។ សព្ពនិហីនំ បសវន្តិ គន្ធព្ពកាយំ បសវិ។ **សផលា**តិ អវសេសទេវលោកូបបត្តិហិ សាត្ថា។ **សឧទ្រយា**តិ ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា សវុឌ្ឍិ។

៣២៩. **សរាមហ**ន្តិ សរាមិ អហំ បញ្ចសិខ, ឥមិនា កិរ បទេន អយំ សុត្តន្តោ ពុទ្ធភាសិតោ នាម ជាតោ។ **ន និព្ពិទាយា**តិ ន វដ្ដេ និព្ពិន្ទនត្ថាយ។ **ន វិរាគាយា**តិ ន វដ្ដេ វិរាគត្ថាយ។ **ន និរោធាយា**តិ ន វដ្ដស្ស និរោធត្ថាយ។ **ន ឧបសមាយា**តិ ន វដ្ដស្ស ឧបសមនត្ថាយ។ **ន អភិញ្ញាយា**តិ ន វដ្ដំ អភិជាននត្ថាយ។ **ន សម្ពោធាយា**តិ ន កិលេសនិទ្ទាវិគមេន វដ្ដតោ បពុជ្ឈនត្ថាយ។ **ន និព្ពានាយា**តិ ន អមតនិព្ពានត្ថាយ។

ឯកន្តនិព្ពិទាយាតិ ឯកន្តមេវ វដ្ដេ និព្ពិន្ទនត្ថាយ។ ឯត្ថ បន **និព្ពិទាយា**តិ វិបស្សនា។ **វិរាគាយា**តិ មគ្គោ។ **និរោធាយ ឧបសមាយា**តិ និព្ពានំ។ **អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយា**តិ មគ្គោ។ **និព្ពានាយា**តិ និព្ពានមេវ។ ឯវំ ឯកស្មិំ ឋានេ វិបស្សនា, តីសុ មគ្គោ, តីសុ និព្ពានំ វុត្តន្តិ ឯវំ វវត្ថានកថា វេទិតព្ពា។ បរិយាយេន បន សព្ពានិបេតានិ មគ្គវេវចនានិបិ និព្ពានវេវចនានិបិ ហោន្តិយេវ។ **សម្មាទិដ្ឋិ**អាទីសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ វិសុទ្ធិមគ្គេ សច្ចវណ្ណនាយំ វុត្តមេវ។

៣៣០. **យេ ន សព្ពេនសព្ព**ន្តិ យេ ចត្តារោបិ អរិយមគ្គេ បរិបូរេតុំ ន ជានន្តិ, តីណិ វា ទ្វេ វា ឯកំ វា និព្ពត្តេន្តិ។ **សព្ពេសំយេវ ឥមេសំ កុលបុត្តាន**ន្តិ ព្រហ្មចរិយចិណ្ណកុលបុត្តានំ។ **អមោឃា...បេ.... សផលា សឧទ្រយា**តិ អរហត្តនិកូដេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។

ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វាតិ (ទី. និ. ២.១៨៨) ភគវតោ ធម្មទេសនំ ចិត្តេន សម្បដិច្ឆន្តោ អភិនន្ទិត្វា វាចាយ បសំសមានោ អនុមោទិត្វា មហន្តំ អញ្ជលិំ សិរស្មិំ បតិដ្ឋបេត្វា បសន្នលាខារសេ និមុជ្ជមានោ វិយ ទសពលស្ស ឆព្ពណ្ណរស្មិជាលន្តរំ បវិសិត្វា ចតូសុ ឋានេសុ វន្ទិត្វា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ភគវន្តំ អភិត្ថវន្តោ អភិត្ថវន្តោ សត្ត បុរតោ អន្តរធាយិត្វា អត្តនោ ទេវលោកមេវ អគមាសីតិ។

ឥតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ

មហាគោវិន្ទសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. មហាសមយសុត្តវណ្ណនា

និទានវណ្ណនា

៣៣១. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាសមយសុត្តំ។ តត្រាយមបុព្ពបទវណ្ណនា – **សក្កេសូ**តិ អម្ពដ្ឋសុត្តេ វុត្តេន ឧប្បត្តិនយេន “សក្យា វត, ភោ កុមារា”តិ ឧទានំ បដិច្ច **សក្កា**តិ លទ្ធនាមានំ រាជកុមារានំ និវាសោ ឯកោបិ ជនបទោ រុឡ្ហិសទ្ទេន “សក្កា”តិ វុច្ចតិ, តស្មិំ សក្កេសុ ជនបទេ។ **មហាវនេ**តិ សយំជាតេ អរោបិតេ ហិមវន្តេន សទ្ធិំ ឯកាពទ្ធេ មហតិ វនេ។ **សព្ពេហេវ អរហន្តេហី**តិ ឥមំ សុត្តំ កថិតទិវសេយេវ បត្តអរហត្តេហិ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – សាកិយកោលិយា កិរ កបិលវត្ថុនគរស្ស ច កោលិយនគរស្ស ច អន្តរេ រោហិណី នាម នទី ឯកេនេវ អាវរណេន ពន្ធាបេត្វា សស្សានិ ករោន្តិ, អថ ជេដ្ឋមូលមាសេ សស្សេសុ មិលាយន្តេសុ ឧភយនគរវាសិកានម្បិ កម្មករា សន្និបតិំសុ។ តត្ថ កោលិយនគរវាសិនោ អាហំសុ – “ឥទំ ឧទកំ ឧភតោ ហរិយមានំ ន តុម្ហាកំ ន អម្ហាកំ បហោស្សតិ, អម្ហាកំ បន សស្សំ ឯកេន ឧទកេនេវ និប្ផជ្ជិស្សតិ, ឥទំ ឧទកំ អម្ហាកំ ទេថា”តិ។ កបិលវត្ថុនគរវាសិនោ អាហំសុ – “តុម្ហេសុ កោដ្ឋេ បូរេត្វា ឋិតេសុ មយំ រត្តសុវណ្ណនីលមណិកាឡកហាបណេ ច គហេត្វា បច្ឆិបសិព្ពកាទិហត្ថា ន សក្ខិស្សាម តុម្ហាកំ ឃរទ្វារេ វិចរិតុំ, អម្ហាកម្បិ សស្សំ ឯកេនេវ ឧទកេន និប្ផជ្ជិស្សតិ, ឥទំ ឧទកំ អម្ហាកំ ទេថា”តិ។ “ន មយំ ទស្សាមា”តិ។ “មយម្បិ ន ទស្សាមា”តិ។ ឯវំ កលហំ វឌ្ឍេត្វា ឯកោ ឧដ្ឋាយ ឯកស្ស បហារំ អទាសិ, សោបិ អញ្ញស្សាតិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ បហរិត្វា រាជកុលានំ ជាតិំ ឃដ្ដេត្វា កលហំ វឌ្ឍយិំសុ។

កោលិយកម្មករា វទន្តិ – “តុម្ហេ កបិលវត្ថុវាសិកេ គហេត្វា គជ្ជថ, យេ សោណសិង្គាលាទយោ វិយ អត្តនោ ភគិនីហិ សទ្ធិំ សំវសិំសុ។ ឯតេសំ ហត្ថិនោ ច អស្សា ច ផលកាវុធានិ ច អម្ហាកំ កិំ ករិស្សន្តី”តិ? សាកិយកម្មករាបិ វទន្តិ – “តុម្ហេ ទានិ កុដ្ឋិនោ ទារកេ គហេត្វា គជ្ជថ, យេ អនាថា និគ្គតិកា តិរច្ឆានា វិយ កោលរុក្ខេ វសិំសុ, ឯតេសំ ហត្ថិនោ ច អស្សា ច ផលកាវុធានិ ច អម្ហាកំ កិំ ករិស្សន្តី”តិ? តេ គន្ត្វា តស្មិំ កម្មេ និយុត្តអមច្ចានំ កថេសុំ, អមច្ចា រាជកុលានំ កថេសុំ, តតោ សាកិយា – “ភគិនីហិ សទ្ធិំ សំវាសិកានំ ថាមញ្ច ពលញ្ច ទស្សេស្សាមា”តិ យុទ្ធសជ្ជា និក្ខមិំសុ។ កោលិយាបិ – “កោលរុក្ខវាសីនំ ថាមញ្ច ពលញ្ច ទស្សេស្សាមា”តិ យុទ្ធសជ្ជា និក្ខមិំសុ។

ភគវាបិ រត្តិយា បច្ចូសសមយេ មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ លោកំ វោលោកេន្តោ ឥមេ ឯវំ យុទ្ធសជ្ជេ និក្ខមន្តេ អទ្ទស។ ទិស្វា – “មយិ គតេ អយំ កលហោ វូបសមិស្សតិ នុ ខោ ឧទាហុ នោ”តិ ឧបធារេន្តោ – “អហមេត្ថ គន្ត្វា កលហវូបសមនត្ថំ តីណិ ជាតកានិ កថេស្សាមិ, តតោ កលហោ វូបសមិស្សតិ។ អថ សាមគ្គិទីបនត្ថាយ ទ្វេ ជាតកានិ កថេត្វា **អត្តទណ្ឌសុត្តំ** ទេសេស្សាមិ។ ទេសនំ សុត្វា ឧភយនគរវាសិនោបិ អឌ្ឍតិយានិ អឌ្ឍតិយានិ កុមារសតានិ ទស្សន្តិ, អហំ តេ បព្ពាជេស្សាមិ, តទា មហាសមាគមោ ភវិស្សតី”តិ សន្និដ្ឋានមកាសិ។ តស្មា ឥមេសុ យុទ្ធសជ្ជេសុ និក្ខមន្តេសុ កស្សចិ អនារោចេត្វា សយមេវ បត្តចីវរមាទាយ គន្ត្វា ទ្វិន្នំ សេនានំ អន្តរេ អាកាសេ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ វិស្សជ្ជេត្វា និសីទិ។

កបិលវត្ថុវាសិនោ ភគវន្តំ ទិស្វាវ – “អម្ហាកំ ញាតិសេដ្ឋោ សត្ថា អាគតោ, ទិដ្ឋោ នុ ខោ តេន អម្ហាកំ កលហការណភាវោ”តិ ចិន្តេត្វា – “ន ខោ បន សក្កា ភគវតិ អាគតេ អម្ហេហិ បរស្ស សរីរេ សត្ថំ បាតេតុំ, កោលិយនគរវាសិនោ អម្ហេ ហនន្តុ វា បចន្តុ វា”តិ អាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា និសីទិំសុ។ កោលិយនគរវាសិនោបិ តថេវ ចិន្តេត្វា អាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា និសីទិំសុ។

ភគវា ជានន្តោវ – “កស្មា អាគតត្ថ មហារាជា”តិ បុច្ឆិ។ ភគវា, ន តិត្ថកីឡាយ ន បព្ពតកីឡាយ ន នទីកីឡាយ ន គិរិទស្សនត្ថំ, ឥមស្មិំ បន ឋានេ សង្គាមំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា អាគតម្ហាតិ។ កិំ និស្សាយ វោ កលហោ មហារាជាតិ? ឧទកំ, ភន្តេតិ។ ឧទកំ កិំ អគ្ឃតិ មហារាជាតិ? អប្បគ្ឃំ, ភន្តេតិ។ បថវី នាម កិំ អគ្ឃតិ មហារាជាតិ? អនគ្ឃា, ភន្តេតិ។ ខត្តិយា កិំ អគ្ឃន្តិ មហារាជាតិ? ខត្តិយា នាម អនគ្ឃា ភន្តេតិ។ អប្បមូលកំ ឧទកំ និស្សាយ កិមត្ថំ អនគ្ឃេ ខត្តិយេ នាសេថ, មហារាជាតិ? “កលហេ អស្សាទោ នាម នត្ថិ, កលហវសេន មហារាជា អដ្ឋានេ វេរំ កត្វា ឯកាយ រុក្ខទេវតាយ កាឡសីហេន សទ្ធិំ ពទ្ធាឃាតោ សកលម្បិ ឥមំ កប្បំ អនុប្បត្តោយេវា”តិ វត្វា **ផន្ទនជាតកំ** កថេសិ។ តតោ “បរបត្តិយេន នាម មហារាជា ន ភវិតព្ពំ។ បរបត្តិយា ហុត្វា ហិ ឯកស្ស សសកស្ស កថាយ តិយោជនសហស្សវិត្ថតេ ហិមវន្តេ ចតុប្បទគណា មហាសមុទ្ទំ បក្ខន្ទិនោ អហេសុំ។ តស្មា បរបត្តិយេន ន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា **បថវីឧន្ទ្រិយជាតកំ** កថេសិ។ តតោ – “កទាចិ, មហារាជា, ទុព្ពលោបិ

មហព្ពលស្ស វន្ទំ វិរវំ បស្សតិ, កទាចិ មហព្ពលោ ទុព្ពលស្ស។ លដុកិកាបិ ហិ សកុណិកា ហត្ថិនាគំ ឃាតេសី’’តិ វត្វា **លដុកិកជាតកំ** កថេសិ។ ឯវំ កលហវូបសមត្ថាយ តីណិ ជាតកានិ កថេត្វា សាមគ្គិបរិទីបនត្ថាយ ទ្វេ ជាតកានិ កថេសិ។ កថំ? សមគ្គានញ្ហិ មហារាជា កោចិ ឱតារំ នាម បស្សិតុំ ន សក្កោតីតិ វត្វា **រុក្ខធម្មជាតកំ** កថេសិ។ តតោ ‘‘សមគ្គានំ មហារាជា កោចិ វិវរំ បស្សិតុំ នាសក្ខិ។ យទា បន អញ្ញមញ្ញំ វិវាទមកំសុ, អថ នេ នេសាទបុត្តោ ជីវិតា វោរោបេត្វា អាទាយ គតោ។ វិវាទេ អស្សាទោ នាម នត្ថី’’តិ វត្វា **វដ្ដកជាតកំ** កថេសិ។ ឯវំ ឥមានិ បញ្ច ជាតកានិ កថេត្វា អវសានេ អត្តទណ្ឌសុត្តំ កថេសិ។

រាជានោ បសន្នា – ‘‘សចេ សត្ថា នាគមិស្ស, មយំ សហត្ថា អញ្ញមញ្ញំយេវ វធិត្វា លោហិតនទី បវត្តយិស្សាម, អម្ហាកំ បុត្តភាតរោ គេហទ្វារេ ន បស្សេយ្យាម, សាសនបដិសាសនម្បិ នោ អាហរណកោ ន ភវិស្សតិ។ សត្ថារំ និស្សាយ នោ ជីវិតំ លទ្ធំ។ សចេ បន សត្ថា អគារំ អជ្ឈាវសិស្ស, ទ្វិសហស្សទីបបរិវារេសុ ចតូសុ មហាទីបេសុ រជ្ជមស្ស ហត្ថគតំ អភវិស្ស, អតិរេកសហស្សំ ខោ បនស្ស បុត្តា អភវិស្សំសុ, តតោ ខត្តិយបរិវារោវ អវិចរិស្ស។ តំ ខោ បនេស សម្បត្តិំ បហាយ និក្ខមិត្វា សម្ពោធិំ បត្តោ, ឥទានិបិ ខត្តិយបរិវារោយេវ វិចរតូ’’តិ ឧភយនគរវាសិនោ អឌ្ឍតិយានិ អឌ្ឍតិយានិ កុមារសតានិ អទំសុ។ ភគវា តេ បព្ពាជេត្វា មហាវនំ អគមាសិ។ តេសំ គរុគារវវសេន ន អត្តនោ រុចិយា បព្ពជិតានំ អនភិរតិ ឧប្បជ្ជិ។ បុរាណទុតិយិកាយោបិ នេសំ ‘‘អយ្យបុត្តា ឧក្កណ្ឋន្តុ, ឃរាវាសោ ន សណ្ឋាតី’’តិអាទីនិ វត្វា សាសនំ បេសេន្តិ។ តេ អតិរេកតរំ ឧក្កណ្ឋឹសុ។

ភគវា អាវជ្ជន្តោ តេសំ អនភិរតភាវំ ញត្វា ‘‘ឥមេ ភិក្ខូ មាទិសេន ពុទ្ធេន សទ្ធិំ ឯកតោ វសន្តា ឧក្កណ្ឋន្តិ, ហន្ទ នេសំ កុណាលទហស្ស វណ្ណំ កថេត្វា តត្ថ នេត្វា អនភិរតិំ វិនោទេស្សាមី’’តិ កុណាលទហស្ស វណ្ណំ កថេសិ។ តេ តំ ទដ្ឋុកាមា អហេសុំ។ ទដ្ឋុកាមត្ថ, ភិក្ខវេ, កុណាលទហន្តិ? អាម ភគវាតិ។ យទិ ឯវំ, ឯថ, គច្ឆាមាតិ។ ឥទ្ធិមន្តានំ ភគវា គមនដ្ឋានំ មយំ កថំ គមិស្សាមាតិ? តុម្ហេ គន្តុកាមា ហោថ, អហំ មមានុភាវេន គហេត្វា គមិស្សាមីតិ។ សាធុ, ភន្តេតិ។ អថ ភគវា បញ្ច ភិក្ខុសតានិ គហេត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា កុណាលទហេ បតិដ្ឋាយ តេ ភិក្ខូ អាហ – ‘‘ភិក្ខវេ, ឥមស្មិំ កុណាលទហេ យេសំ មច្ឆានំ នាមំ ន ជានាថ, តេសំ នាមំ បុច្ឆថា’’តិ។

តេ បុច្ឆឹសុ, ភគវា បុច្ឆិតបុច្ឆិតំ កថេសិ។ ន កេវលំ មច្ឆានំយេវ, តស្មិំ វនសណ្ឌេ រុក្ខានម្បិ បព្ពតបាទេ ទ្វិបទចតុប្បទសកុណានម្បិ នាមានិ បុច្ឆាបេត្វា កថេសិ។ អថ ទ្វីហិ សកុណេហិ មុខតុណ្ឌកេន ឌំសិត្វា គហិតទណ្ឌកេ និសិន្នោ កុណាលសកុណរាជា បុរតោ បច្ឆតោ ឧភោសុ បស្សេសុ សកុណសង្ឃបរិវុតោ អាគច្ឆតិ។ ភិក្ខូ តំ ទិស្វា – ‘‘ឯស, ភន្តេ, ឥមេសំ សកុណានំ រាជា ភវិស្សតិ, បរិវារា ឯតេ ឯតស្សា’’តិ មញ្ញាមាតិ។ ឯវមេវ, ភិក្ខវេ, អយម្បិ មម វំសោ មម បវេណីតិ។ ឥទានិ តាវ មយំ, ភន្តេ, ឯតេ សកុណេ បស្សាម។ យំ បន ភគវា ‘‘អយម្បិ មម វំសោ មម បវេណី’’តិ អាហ, តំ សោតុកាមម្ហាតិ។ សោតុកាមត្ថ ភិក្ខវេតិ? អាម, ភគវាតិ។ តេន ហិ សុណាថាតិ តីហិ គាថាសតេហិ មណ្ឌេត្វា **កុណាលជាតកំ** កថេន្តោ អនភិរតិំ វិនោទេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សព្ពេបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ, មគ្គេនេវ ច នេសំ ឥទ្ធិបិ អាគតា។ ភគវា – ‘‘ហោតុ តាវ ឯត្តកំ ឯតេសំ ភិក្ខូន’’ន្តិ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា មហាវនមេវ អគមាសិ។ តេបិ ភិក្ខូ គមនកាលេ ទសពលស្ស អានុភាវេន គន្ត្វា អាគមនកាលេ អត្តនោ អានុភាវេន ភគវន្តំ បរិវារេត្វា មហាវនេ ឱតរិំសុ។

ភគវា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិត្វា តេ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា – ‘‘ឯថ, ភិក្ខវេ, និសីទថ, ឧបរិមគ្គត្តយវជ្ឈានំ វោ កិលេសានំ បហានាយ កម្មដ្ឋានំ កថេស្សាមី’’តិ កម្មដ្ឋានំ កថេសិ។ ភិក្ខូ ចិន្តេសុំ – ‘‘ភគវា អម្ហាកំ អនភិរតភាវំ ញត្វា កុណាលទហំ នេត្វា អនភិរតិំ វិនោទេសិ, តត្ថ សោតាបត្តិផលប្បត្តានំ នោ ឥទានិ ឥធ តិណ្ណំ មគ្គានំ កម្មដ្ឋានំ អទាសិ, ន ខោ បនម្ហេហិ ‘សោតាបន្នា មយ’ន្តិ វីតិនាមេតុំ វដ្ដតិ, ឧត្តមបុរិសេហិ នោ ភវិតុំ វដ្ដតី’’តិ តេ ទសពលស្ស បាទេ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយ និសីទនំ បប្ផោដេត្វា វិសុំ វិសុំ បព្ភាររុក្ខមូលេសុ និសីទឹសុ។

ភគវា ចិន្តេសិ – ‘‘ឥមេ ភិក្ខូ បកតិយាបិ អវិស្សដ្ឋកម្មដ្ឋានា, លទ្ធុបាយស្ស បន ភិក្ខុនោ កិលមនការណំ នាម នត្ថិ។ គច្ឆន្តា គច្ឆន្តា ច វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្វា – ‘‘អត្តនា អត្តនា បដិលទ្ធគុណំ អារោចេស្សាមា’តិ មម សន្តិកំ អាគមិស្សន្តិ។ ឯតេសុ អាគតេសុ ទសសហស្សចក្កវាឡេ ទេវតា ឯកចក្កវាឡេ សន្និបតិស្សន្តិ, មហាសមយោ ភវិស្សតិ, វិវិត្តេ ឱកាសេ មយា និសីទិតុំ វដ្ដតី’’តិ។ តតោ វិវិត្តេ ឱកាសេ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា និសីទិ។

សព្ពបឋមំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា គតថេរោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ តតោ អបរោ តតោ អបរោតិ បញ្ចសតាបិ បទុមិនិយំ បទុមានិ វិយ វិកសឹសុ។ សព្ពបឋមំ អរហត្តប្បត្តភិក្ខុ – ‘‘ភគវតោ អារោចេស្សាមី’’តិ បល្លង្កំ វិនិព្ពេធិត្វា និសីទនំ បប្ផោដេត្វា ឧដ្ឋាយ ទសពលាភិមុខោ អហោសិ។ ឯវំ អបរោបិ អបរោបីតិ បញ្ចសតាបិ ភត្តសាលំ បវិសន្តា វិយ បដិបាដិយាវ អាគមំសុ។ បឋមំ អាគតោ វន្ទិត្វា និសីទនំ

បញ្ញបេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា បដិលទ្ធគុណំ អារោចេតុកាមោ – “អត្ថិ នុ ខោ អញ្ញោ កោចិ, នត្ថី”តិ និវត្តិត្វា អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តោ អបរម្បិ អទ្ទស អបរម្បិ អទ្ទស។ ឥតិ សព្ពេបិ តេ អាគន្ត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា អយំ ឥមស្ស ហរាយមានោ ន កថេសិ, អយំ ឥមស្ស ហរាយមានោ ន កថេសីតិ។ ខីណាសវានំ កិរ ទ្វេ អាការា ហោន្តិ – “អហោ វត មយា បដិលទ្ធគុណំ សទេវកោ លោកោ ខិប្បមេវ បដិវិជ្ឈេយ្យា”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ បដិលទ្ធភាវំ បន និធិលទ្ធបុរិសោ វិយ ន អញ្ញស្ស អារោចេតុកាមោ ហោតិ។

ឯវំ ឱសីទមត្តេ បន តស្មឹ អរិយមណ្ឌលេ បាចីនយុគន្ធរបរិក្ខេបតោ អព្ភា, មហិកា, ធូមោ, រជោ, រាហូតិ ឥមេហិ ឧបក្កិលេសេហិ វិប្បមុត្តំ ពុទ្ធប្បាទបដិមណ្ឌិតស្ស លោកស្ស រាមណេយ្យកទស្សនត្ថំ បាចីនទិសាយ ឧក្ខិត្តរជតមយមហាអាទាសមណ្ឌលំ វិយ, នេមិវដ្ដិយំ គហេត្វា បរិវត្តិយមានរជតចក្កសស្សិរិកំ បុណ្ណចន្ទមណ្ឌលំ ឧល្លង្ឃិត្វា អនិលបថំ បដិបជ្ជិត្ថ។ ឥតិ ឯវរូបេ ខណេ លយេ មុហុត្តេ ភគវា សក្កេសុ វិហរតិ កបិលវត្ថុស្មឹ មហាវនេ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហិ សព្ពេហេវ អរហន្តេហិ។

តត្ថ ភគវាបិ មហាសម្មតស្ស វំសេ ឧប្បន្នោ, តេបិ បញ្ចសតា ភិក្ខូ មហាសម្មតស្ស កុលេ ឧប្បន្នា។ ភគវាបិ ខត្តិយគព្ភេ ជាតោ, តេបិ ខត្តិយគព្ភេ ជាតា។ ភគវាបិ រាជបព្ពជិតោ, តេបិ រាជបព្ពជិតា។ ភគវាបិ សេតច្ឆត្តំ បហាយ ហត្ថគតំ ចក្កវត្តិរជ្ជំ និស្សជ្ជេត្វា បព្ពជិតោ, តេបិ សេតច្ឆត្តំ បហាយ ហត្ថគតានិ រជ្ជានិ និស្សជ្ជេត្វា បព្ពជិតា។ ឥតិ ភគវា បរិសុទ្ធេ ឱកាសេ បរិសុទ្ធេ រត្តិភាគេ សយំ បរិសុទ្ធោ បរិសុទ្ធបរិវារោ វីតរាគោ វីតរាគបរិវារោ វីតទោសោ វីតទោសបរិវារោ វីតមោហោ វីតមោហបរិវារោ និត្តណ្ហោ និត្តណ្ហបរិវារោ និក្កិលេសោ និក្កិលេសបរិវារោ សន្តោ សន្តបរិវារោ ទន្តោ ទន្តបរិវារោ មុត្តោ មុត្តបរិវារោ អតិវិយ វិរោចតីតិ។ វណ្ណភូមិ នាមេសា, យត្តកំ សក្កោតិ, តត្តកំ វត្តព្ពំ។ ឥតិ ឥមេ ភិក្ខូ សន្ធាយ វុត្តំ – “បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហិ សព្ពេហេវ អរហន្តេហី”តិ។

យេភុយ្យេនាតិ ពហុតរា សន្និបតិតា, មន្ទា ន សន្និបតិតា អសញ្ញា អរូបាវចរទេវតា សមាបន្នទេវតា ច។ តត្រាយំ សន្និបាតក្កមោ មហាវនស្ស កិរ សាមន្តា ទេវតា ចលីសុ – “អាយាម, ភោ ពុទ្ធទស្សនំ នាម ពហូបការំ, ធម្មស្សវនំ ពហូបការំ, ភិក្ខុសង្ឃទស្សនំ ពហូបការំ, អាយាម អាយាមា”តិ មហាសទ្ទំ កុរុមានា អាគន្ត្វា ភគវន្តញ្ច តំមុហុត្តំ អរហត្តប្បត្តខីណាសវេ ច វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន តាសំ តាសំ សទ្ទំ សុត្វា សទ្ទន្តរអឌ្ឍគាវុតគាវុតអឌ្ឍយោជនយោជនាទិវសេន តិយោជនសហស្សវិត្ថតេ ហិមវន្តេ, តិក្ខត្តុំ តេសដ្ឋិយា នគរសហស្សេសុ, នវនវុតិយា ទោណមុខសតសហស្សេសុ, ឆន្នវុតិយា បដ្ដនកោដិសតសហស្សេសុ, ឆបណ្ណាសាយ រតនាករេសូតិ សកលជម្ពុទីបេ, បុព្ពវិទេហេ, អបរគោយានេ, ឧត្តរកុរុម្ហិ, ទ្វីសុ បរិត្តទីបសហស្សេសូតិ សកលចក្កវាឡេ, តតោ ទុតិយតតិយចក្កវាឡេតិ ឯវំ ទសសហស្សចក្កវាឡេសុ ទេវតា សន្និបតិតាតិ វេទិតព្ពា។ ទសសហស្សចក្កវាឡញ្ហិ ឥធ ទសលោកធាតុយោតិ អធិប្បេតា។ តេន វុត្តំ – “ទសហិ ច លោកធាតូហិ ទេវតា យេភុយ្យេន សន្និបតិតា ហោន្តី”តិ។

ឯវំ សន្និបតិតាហិ ទេវតាហិ សកលចក្កវាឡគព្ភំ យាវ ព្រហ្មលោកា សូចិឃរេ និរន្តរំ បក្ខិត្តសូចីហិ វិយ បរិបុណ្ណំ ហោតិ។ តត្រ ព្រហ្មលោកស្ស ឯវំ ឧច្ចត្តនំ វេទិតព្ពំ។ លោហបាសាទេ កិរ សត្តកូដាគារសមោ បាសាណោ ព្រហ្មលោកេ ឋត្វា អធោ ខិត្តោ ចតូហិ មាសេហិ បថវឹ បាបុណាតិ។ ឯវំ មហន្តេ ឱកាសេ យថា ហេដ្ឋា ឋត្វា ខិត្តានិ បុប្ផានិ វា ធូមោ វា ឧបរិ គន្តុំ, ឧបរិ វា ឋត្វា ខិត្តសាសបា ហេដ្ឋា ឱតរិតុំ អន្តរំ ន លភន្តិ, ឯវំ និរន្តរំ ទេវតា អហេសុំ។ យថា ខោ បន ចក្កវត្តិរញ្ញោ និសិន្នដ្ឋានំ អសម្ពាធំ ហោតិ, អាគតាគតា មហេសក្ខា ខត្តិយា ឱកាសំ លភន្តិយេវ, បរតោ បរតោ បន អតិសម្ពាធំ ហោតិ, ឯវមេវ ភគវតោ និសិន្នដ្ឋានំ អសម្ពាធំ, អាគតាគតា មហេសក្ខា ទេវតា ច មហាព្រហ្មានោ ច ឱកាសំ លភន្តិយេវ។ អបិសុទំ ភគវតោ អាសន្នាសន្នដ្ឋានេ មហាបរិនិព្ពានេ វុត្តនយេនេវ វាលគ្គកោដិនិតុទនមត្តេ បទេសេ ទសបិ វីសម្បិ សព្ពបរតោ តឹសម្បិ ទេវតា សុខុមេ សុខុមេ អត្តភាវេ មាបេត្វា អដ្ឋំសុ។ សដ្ឋិ សដ្ឋិ ទេវតា អដ្ឋំសុ។

សុទ្ធាវាសកាយិកានន្តិ សុទ្ធាវាសវាសីនំ។ **សុទ្ធាវាសា** នាម សុទ្ធានំ អនាគាមិខីណាសវានំ អាវាសា បញ្ច ព្រហ្មលោកា។ **ឯតទហោសី**តិ កស្មា អហោសិ? តេ កិរ ព្រហ្មានោ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា យថាបរិច្ឆេទេន វុដ្ឋិតា ព្រហ្មភវនំ ឱលោកេន្តា បច្ឆាភត្តេ ភត្តគេហំ វិយ សុញ្ញតំ អទ្ទសំសុ។ តតោ “កុហឹ ព្រហ្មានោ គតា”តិ អាវជ្ជន្តា មហាសមាគមំ ញត្វា – “អយំ សមាគមោ មហា, មយំ ឱហីនា, ឱហីនកានំ ឱកាសោ ទុល្លភោ ហោតិ, តស្មា គច្ឆន្តា អតុច្ឆហត្ថា ហុត្វា ឯកេកំ គាថំ អភិសង្ខរិត្វា គច្ឆាម។ តាយ មហាសមាគមេ ច អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេស្សាម, ទសពលស្ស ច វណ្ណំ ភាសិស្សាមា”តិ។ ឥតិ តេសំ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ អាវជ្ជិតត្តា ឯតទហោសិ។

៣៣២. ភគវតោ បុរតោ បាតុរហេសុន្តិ បាឡិយំ ភគវតោ សន្តិកេ អភិមុខដ្ឋានេយេវ ឱតិណ្ណា វិយ កត្វា វុត្តា, ន ខោ បនេតំ ឯវំ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តេ បន ព្រហ្មលោកេ ឋិតាយេវ គាថា អភិសង្ខរិត្វា ឯកោ បុរត្ថិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតរិ, ឯកោ ទក្ខិណចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ, ឯកោ បច្ឆិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ, ឯកោ ឧត្តរចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតរិ។ តតោ បុរត្ថិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតិណ្ណព្រហ្មា នីលកសិណំ សមាបជ្ជិត្វា នីលរស្មិយោ វិស្សជ្ជិត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ មណិចម្មំ បដិមុញ្ចន្តោ វិយ អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេត្វា ពុទ្ធវីថិ នាម កេនចិ ឱត្ថរិតុំ ន សក្កា, តស្មា បហដពុទ្ធវីថិយាវ អាគន្ត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតោ អត្តនា អភិសង្ខតំ គាថំ អភាសិ។

ទក្ខិណចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតិណ្ណព្រហ្មាបិ បីតកសិណំ សមាបជ្ជិត្វា បីតរស្មិយោ សុវណ្ណបភំ មុញ្ចិត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ សុវណ្ណបដំ បារុបេន្តោ វិយ អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេត្វា តថេវ អដ្ឋាសិ។ បច្ឆិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតិណ្ណព្រហ្មាបិ លោហិតកសិណំ សមាបជ្ជិត្វា លោហិតរស្មិយោ មុញ្ចិត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ រត្តវរកម្ពលេន បរិក្ខិបន្តោ វិយ អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេត្វា តថេវ អដ្ឋាសិ។ ឧត្តរចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតិណ្ណព្រហ្មាបិ ឱទាតកសិណំ សមាបជ្ជិត្វា ឱទាតរស្មិយោ មុញ្ចិត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ សុមនបដំ បារុបន្តោ វិយ អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេត្វា តថេវ អដ្ឋាសិ។

បាឡិយំ បន "ភគវតោ បុរតោ បាតុរហេសុំ។ អថ ខោ តា ទេវតា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសូ"តិ ឯវំ ឯកក្ខណំ វិយ បុរតោ បាតុភាវោ ច អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ ឋិតភាវោ ច វុត្តោ, សោ ឥមិនា អនុក្កមេន អហោសិ, ឯកតោ កត្វា បន ទស្សិតោ។ គាថាភាសនំ បន បាឡិយំ វិសុំ វិសុំយេវ វុត្តំ។

តត្ថ **មហាសមយោ**តិ មហាសមូហោ។ **បវនំ** វុច្ចតិ វនសណ្ឌោ។ ឧភយេនបិ ភគវា ឥមស្មិំ វនសណ្ឌេ អជ្ជ មហាសមូហោ មហាសន្និបាតោតិ អាហ។ តតោ យេសំ សោ សន្និបាតោ, តេ ទស្សេតុំ **ទេវកាយា សមាគតា**តិ អាហ។ តត្ថ **ទេវកាយា**តិ ទេវឃដា។ **អាគតម្ហ ឥមំ ធម្មសមយន្តិ** ឯវំ សមាគតេ ទេវកាយេ ទិស្វា មយម្បិ ឥមំ ធម្មសមូហំ អាគតា។ កឹ ការណា? **ទក្ខិតាយេ អបរាជិតសង្ឃំ**, កេនចិ អបរាជិតំ អជេវ្យ តយោ មារេ មទ្ទិត្វា វិជិតសង្គាមំ ឥមំ អបរាជិតសង្ឃំ ទស្សនត្ថាយ អាគតម្ហាតិ អត្ថោ។ សោ បន ព្រហ្មា ឥមំ គាថំ ភាសិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បុរត្ថិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំយេវ អដ្ឋាសិ។

អថ ទុតិយោ វុត្តនយេនេវ អាគន្ត្វា អភាសិ។ តត្ថ **តត្រ ភិក្ខវោ**តិ តស្មិំ សន្និបាតដ្ឋានេ ភិក្ខូ។ **សមាទហំសូ**តិ សមាធិនា យោជេសុំ។ **ចិត្តមត្តនោ ឧជុកំ អកំសូ**តិ អត្តនោ ចិត្តំ សព្ពេ វង្កកុដិលជិម្ហភាវេ ហរិត្វា ឧជុកំ អករិំសុ។ **សារថីវ នេត្តានិ គហេត្វា**តិ យថា សមប្បវត្តេសុ សិន្ធវេសុ ឱធស្តបតោទោ សារថិ សព្ពយោត្តានិ គហេត្វា អចោទេន្តោ អវារេន្តោ តិដ្ឋតិ, ឯវំ ឆឡង្គុបេក្ខាសមន្នាគតា គុត្តទ្វារា សព្ពេបេតេ បញ្ចសតា ភិក្ខូ ឥន្ទ្រិយានិ រក្ខន្តិ បណ្ឌិតា, ឯតេ ទដ្ឋុំ ឥធាគតម្ហ ភគវាតិ។ សោបិ គន្ត្វា យថាឋានេយេវ អដ្ឋាសិ។

អថ តតិយោ វុត្តនយេនេវ អាគន្ត្វា អភាសិ។ តត្ថ **ឆេត្វា ខីល**ន្តិ រាគទោសមោហខីលំ ឆិន្ទិត្វា។ **បលិឃ**ន្តិ រាគទោសមោហបលិឃមេវ។ **ឥន្ទខីល**ន្តិបិ រាគទោសមោហឥន្ទខីលមេវ។ **ឩហច្ច មនេជា**តិ ឯតេ តណ្ហាឯជាយ អភាវេន អនេជា ភិក្ខូ ឥន្ទខីលំ ឩហច្ច សមូហនិត្វា។ **តេ ចរន្តី**តិ ចតូសុ ទិសាសុ អប្បដិហតចារិកំ ចរន្តិ។ **សុទ្ធា**តិ និរុបក្កិលេសា។ **វិមលា**តិ និម្មលា។ ឥទំ តស្សេវ វេវចនំ។ **ចក្ខុមតា**តិ បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមន្តេន។ **សុទន្តា**តិ ចក្ខុតោបិ ទន្តា, សោតតោបិ ឃានតោបិ ជិវ្ហាតោបិ កាយតោបិ មនតោបិ ទន្តា។ **សុសុនាគា**តិ តរុណនាគា។ តេ ឯវរូបេន អនុត្តរេន យោគាចរិយេន ទមិតេ តរុណនាគេ ទស្សនាយ អាគតម្ហ ភគវាតិ។ សោបិ គន្ត្វា យថាឋានេយេវ អដ្ឋាសិ។

អថ ចតុត្ថោ វុត្តនយេនេវ អាគន្ត្វា អភាសិ។ តត្ថ **គតាសេ**តិ និព្ពេមតិកសរណគមនេន គតា។ សោបិ គន្ត្វា យថាឋានេយេវ អដ្ឋាសិ។

ទេវតាសន្និបាតវណ្ណនា

៣៣៣. អថ ភគវា ឱលោកេន្តោ បថវិតលតោ យាវ ចក្កវាឡមុខវដ្ដិបរិច្ឆេទា យាវ អកនិដ្ឋព្រហ្មលោកា ទេវតាសន្និបាតំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – "មហា អយំ ទេវតាសមាគមោ, ភិក្ខូ បន ឯវំ មហា ទេវកាយ សមាគមោតិ ន ជានន្តិ, ហន្ទ, នេសំ អាចិក្ខាមី"តិ, ឯវំ ចិន្តេត្វា "អថ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសី"តិ សព្ពំ វិត្ថារេតព្ពំ។ តត្ថ **ឯតបរមា**តិ ឯតំ បរមំ បមាណំ ឯតេសន្តិ ឯតបរមា។ ឥទានិ ពុទ្ធានំ បន អភាវា "យេបិ តេ, ភិក្ខវេ,

ឯតរហី”តិ តតិយោ វារោ ន វុត្តោ។ **អាចិក្ខិស្សាមិ, ភិក្ខវេ**តិ កស្មា អាហ? ទេវតានំ ចិត្តកល្លតាជននត្ថំ។ ទេវតា កិរ ចិន្តេសុំ – “ភគវា ឯវំ មហន្តេ សមាគមេ មហេសក្ខានំយេវ ទេវតានំ នាមគោត្តានិ កថេស្សតិ, អប្បេសក្ខានំ កឹ កថេស្សតី”តិ? អថ ភគវា “ឥមា ទេវតា កឹ ចិន្តេន្តី”តិ អាវជ្ជន្តោ មុខេន ហត្ថំ បវេសេត្វា ហទយមំសំ មទ្ទន្តោ វិយ សភណ្ឌំ ចោរំ គណ្ហន្តោ វិយ ច តំ តាសំ ចិត្តាចារំ ញត្វា – “ទសសហស្សចក្កវាឡតោ អាគតាគតានំ អប្បេសក្ខមហេសក្ខានំ សព្ពាសម្បិ ទេវតានំ នាមគោត្តំ កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។

ពុទ្ធា នាម មហន្តា ឯតេ សត្តវិសេសា, យំ សទេវកស្ស លោកស្ស ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ បត្តំ បរិយេសិតំ អនុវិចរិតំ មនសា, ន កិញ្ចិ កត្ថចិ នីលាទិវសេន វិភត្តរូបារម្មណេសុ រូបារម្មណំ វា ភេរិសទ្ទាទិវសេន វិភត្តសទ្ទារម្មណាទីសុ វិសុំ វិសុំ សទ្ទាទិអារម្មណំ វា អត្ថិ, យំ ឯតេសំ ញាណមុខេ អាបាថំ នាគច្ឆតិ។ យថាហ –

> “យំ ភិក្ខវេ សទេវកស្ស លោកស្ស…បេ…. សទេវមនុស្សាយ ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ បត្តំ បរិយេសិតំ អនុវិចរិតំ មនសា, តមហំ ជានាមិ, តមហំ បស្សាមិ, តមហំ អព្ភញ្ញាសិ”ន្តិ (អ. និ. ៤.២៤)។

ឯវំ សព្ពត្ថ អប្បដិហតញាណោ ភគវា សព្ពាបិ តា ទេវតា ភព្ពាភព្ពវសេន ទ្វេ កោដ្ឋាសេ អកាសិ។ “កម្មាវរណេន វា សមន្នាគតា”តិអាទិនា នយេន វុត្តា សត្តា **អភព្ពា** នាម។ តេ ឯកវិហារេ វសន្តេបិ ពុទ្ធា ន ឱលោកេន្តិ។ វិបរីតា បន **ភព្ពា** នាម, តេ ទូរេ វសន្តេបិ គន្ត្វា សង្គណ្ហន្តិ។ តស្មា តស្មិម្បិ ទេវតាសន្និបាតេ យេ អភព្ពា, តេ បហាយ ភព្ពេ បរិគ្គហេសិ។ បរិគ្គហេត្វា – “ឯត្តកា ឯត្ថ រាគចរិតា, ឯត្តកា ទោសចរិតា, ឯត្តកា មោហចរិតា”តិ ចរិតវសេន ឆ កោដ្ឋាសេ អកាសិ។ អថ នេសំ សប្បាយំ ធម្មទេសនំ ឧបធារយន្តោ – “រាគចរិតានំ ទេវតានំ **សម្មាបរិព្ពាជនិយសុត្តំ** កថេស្សាមិ, ទោសចរិតានំ **កលហវិវាទសុត្តំ**, មោហចរិតានំ **មហាព្យូហសុត្តំ**, វិតក្កចរិតានំ **ចូឡព្យូហសុត្តំ**, សទ្ធាចរិតានំ **តុវដ្ដកបដិបទំ**, ពុទ្ធិចរិតានំ **បុរាភេទសុត្តំ** កថេស្សាមី”តិ ទេសនំ វវត្ថបេត្វា បុន តំ បរិសំ មនសាកាសិ – “អត្តជ្ឈាសយេន នុ ខោ ជានេយ្យុំ, បរជ្ឈាសយេន អត្ថុប្បត្តិកេន បុច្ឆាវសេនា”តិ។ តតោ “បុច្ឆាវសេន ជានេយ្យុ”ន្តិ ញត្វា “អត្ថិ នុ ខោ កោចិ ទេវតានំ អជ្ឈាសយំ គហេត្វា ចរិតវសេន បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ សមត្ថោ”តិ “តេសុ បញ្ចសតេសុ ភិក្ខូសុ ឯកោបិ ន សក្កោតី”តិ អទ្ទស។ តតោ អសីតិមហាសាវកេ ទ្វេ អគ្គសាវកេ ច សមន្នាហរិត្វា “តេបិ ន សក្កោន្តី”តិ ទិស្វា ចិន្តេសិ “សចេ បច្ចេកពុទ្ធោ ភវេយ្យ, សក្កុណេយ្យ នុ ខោ”តិ “សោបិ ន សក្កុណេយ្យា”តិ ញត្វា “សក្កសុយាមាទីសុ កោចិ សក្កុណេយ្យា”តិ សមន្នាហរិ។ សចេ ហិ តេសុ កោចិ សក្កុណេយ្យ, តំ បុច្ឆាបេត្វា អត្តនា វិស្សជ្ជេយ្យ, ន បន តេសុបិ កោចិ សក្កោតិ។

អថស្ស ឯតទហោសិ – “មាទិសោ ពុទ្ធោយេវ សក្កុណេយ្យ, អត្ថិ បន កត្ថចិ អញ្ញោ ពុទ្ធោ”តិ អនន្តាសុ លោកធាតូសុ អនន្តញាណំ បត្ថរិត្វា ឱលោកេន្តោ អញ្ញំ ពុទ្ធំ ន អទ្ទស។ អនច្ឆរិយញ្ចេតំ, យំ ឥទានិ អត្តនា សមំ ន បស្សេយ្យ, សោ ជាតទិវសេបិ ព្រហ្មជាលវណ្ណនាយំ វុត្តនយេន អត្តនា សមំ អបស្សន្តោ – “អគ្គោហមស្មិ លោកស្សា”តិ អប្បដិវត្តិយំ សីហនាទំ នទិ។ ឯវំ អញ្ញំ អត្តនា សមំ អបស្សិត្វា ចិន្តេសិ – “សចេ អហំ បុច្ឆិត្វា អហមេវ វិស្សជ្ជេយ្យំ, ឯវម្បេតា ទេវតា ន សក្ខិស្សន្តិ បដិវិជ្ឈិតុំ។ អញ្ញស្មិំ បន ពុទ្ធេយេវ បុច្ឆន្តេ មយិ ច វិស្សជ្ជន្តេ អច្ឆេរកំ ភវិស្សតិ, សក្ខិស្សន្តិ ច ទេវតា បដិវិជ្ឈិតុំ, តស្មា និម្មិតពុទ្ធំ មាបេស្សាមី”តិ អភិញ្ញាបាទកជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ – “បត្តចីវរគហណំ អាលោកិតវិលោកិតំ សមិញ្ជិតបសារិតញ្ច មម សទិសំយេវ ហោតូ”តិ កាមាវចរចិត្តេហិ បរិកម្មំ កត្វា បាចីនយុគន្ធរបរិក្ខេបតោ ឧល្លង្ឃមានំ ចន្ទមណ្ឌលំ ភិន្ទិត្វា និក្ខមន្តំ វិយ រូបាវចរចិត្តេន អធិដ្ឋាសិ។

ទេវសង្ឃោ តំ ទិស្វា – “អញ្ញោបិ នុ ខោ, ភោ, ចន្ទោ ឧគ្គតោ”តិ អាហ។ អថ ចន្ទំ ឱហាយ អាសន្នតរេ ជាតេ “ន ចន្ទោ, សូរិយោ ឧគ្គតោ”តិ, បុន អាសន្នតរេ ជាតេ “ន សូរិយោ, ទេវវិមានំ ឯក”ន្តិ, បុន អាសន្នតរេ ជាតេ “ន ទេវវិមានំ, ទេវបុត្តោ ឯកោ”តិ, បុន អាសន្នតរេ ជាតេ “ន ទេវបុត្តោ, មហាព្រហ្មា ឯកោ”តិ, បុន អាសន្នតរេ ជាតេ “ន មហាព្រហ្មា, អបរោបិ ភោ ពុទ្ធោ អាគតោ”តិ អាហ។ តត្ថ បុថុជ្ជនទេវតា ចិន្តយឹសុ – “ឯកពុទ្ធស្ស តាវ អយំ ទេវតាសន្និបាតោ, ទ្វិន្នំ កីវ មហន្តោ ភវិស្សតី”តិ។ អរិយទេវតា ចិន្តយឹសុ – “ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ ពុទ្ធា នាម នត្ថិ, អទ្ធា ភគវតា អត្តនា សទិសោ អញ្ញោ ឯកោ ពុទ្ធោ និម្មិតោ”តិ។

អថ តស្ស ទេវសង្ឃស្ស បស្សន្តស្សេវ និម្មិតពុទ្ធោ អាគន្ត្វា ទសពលំ អវន្ទិត្វាវ សម្មុខដ្ឋានេ សមសមំ កត្វា មាបិតេ អាសនេ និសីទិ។ ភគវតោបិ ទ្វត្តឹស មហាបុរិសលក្ខណានិ, និម្មិតស្សាបិ ទ្វត្តឹសាវ, ភគវតោបិ សរីរា ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ និក្ខមន្តិ , និម្មិតស្សាបិ, ភគវតោ សរីររស្មិយោ និម្មិតស្ស សរីរេ បដិហញ្ញន្តិ, និម្មិតស្ស សរីររស្មិយោ ភគវតោ កាយេ បដិហញ្ញន្តិ។ តា ទ្វិន្នម្បិ ពុទ្ធានំ សរីរតោ ឧគ្គម្ម អកនិដ្ឋភវនំ អាហច្ច តតោ បដិនិវត្តិ

ត្វា ទេវតានំ មគ្គកបរិយន្តេ ឋិតវិត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ បតិដ្ឋហឹសុ។ សកលចក្កវាឡគព្ភំ សុវណ្ណមយវង្កគោបានសិរិនេទ្ធមិវ ចេតិយឃរំ វិរោចិត្ថ។ ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា ឯកចក្កវាឡេ រាសិភូតា ទ្វិន្នំ ពុទ្ធានំ រស្មិគព្ភន្តរំ បវិសិត្វា អដ្ឋំសុ។ និម្មិតពុទ្ធោ និសីទន្តោយេវ ទសពលស្ស ពោធិបល្លង្កេ កិលេសប្បហានំ អភិត្ថវន្តោ –

> “បុច្ឆាមិ មុនឹ បហូតបញ្ញំ,
> តិណ្ណំ បារង្គតំ បរិនិព្ពុតំ ឋិតត្តំ;
> និក្ខម្ម ឃរា បនុជ្ជ កាមេ,
> កថំ ភិក្ខុ សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យា”តិ។ (សុ. និ. ៣៦១) –

គាថំ អភាសិ។ សត្ថា ទេវតានំ តាវ ចិត្តកល្លតាជននត្ថំ អាគតាគតានំ នាមគោត្តានិ កថេស្សាមីតិ ចិន្តេត្វា **អាចិក្ខិស្សាមិ, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។

៣៣៤. តត្ថ **សិលោកមនុកស្សាមី**តិ អក្ខរបទនិយមិតំ វចនសង្ខាតំ បវត្តយិស្សាមិ។ **យត្ថ ភុម្មា តទស្សិតា**តិ យេសុ យេសុ ឋានេសុ ភុម្មា ទេវតា តំ តំ និស្សិតា។ **យេ សិតា គិរិគព្ភរ**ន្តិអាទីហិ តេសំ ភិក្ខូនំ វណ្ណំ កថេសិ, យេ ភិក្ខូ គិរិកុច្ឆឹ និស្សិតាតិ អត្ថោ។ **បហិតត្តា**តិ បេសិតចិត្តា។ **សមាហិតា**តិ អវិក្ខិត្តា។

បុថូតិ ពហុជនា។ **សីហាវ សល្លីនា**តិ សីហា វិយ និលីនា ឯកគ្គំ ឧបគតា។ **លោមហំសាភិសម្ភុនោ**តិ លោមហំសំ អភិភវិត្វា ឋិតា, និព្ភយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឱទាតមនសា សុទ្ធា**តិ ឱទាតចិត្តា ហុត្វា សុទ្ធា។ **វិប្បសន្នាមនាវិលា**តិ វិប្បសន្នអនាវិលា។

ភិយ្យោបញ្ចសតេ ញត្វាតិ សម្មាសម្ពុទ្ធេន សទ្ធឹ អតិរេកបញ្ចសតេ ភិក្ខូ ជានិត្វា។ **វនេ កាបិលវត្ថវេ**តិ កបិលវត្ថុសមីបម្ហិ ជាតេ វនសណ្ឌេ។ **តតោ អាមន្តយី សត្ថា**តិ តទា អាមន្តយិ។ **សាវកេ សាសនេ រតេ**តិ អត្តនោ ធម្មទេសនាយ សវនន្តេ ជាតត្តា សាវកេ សិក្ខត្តយសាសនេ រតត្តា សាសនេ រតេ។ ឥទំ សព្ពំ – “សិលោកមនុកស្សាមី”តិ វចនតោ អញ្ញេន វុត្តំ វិយ កត្វា វទតិ។

ទេវកាយា អភិក្កន្តា, តេ វិជានាថ ភិក្ខវោតិ តេ ទិព្ពចក្ខុនា វិជានាថាតិ នេសំ ភិក្ខូនំ ទិព្ពចក្ខុញាណាភិនីហារត្ថាយ កថេសិ។ **តេ ច អាតប្បមករុំ, សុត្វា ពុទ្ធស្ស សាសនន្តិ** តេ ច ភិក្ខូ តំ ពុទ្ធសាសនំ សុត្វា តាវទេវ តទត្ថាយ វីរិយំ ករិំសុ។

ឯវំ កតមគ្គាគប្បានំយេវ **តេសំ បាតុរហុ ញាណំ។** កីទិសំ? អមនុស្សានំ ទស្សនំ ទិព្ពចក្ខុញាណំ ឧប្បជ្ជិ។ ន តំ តេហិ តស្មឹ ខណេ បរិកម្មំ កត្វា ឧប្បាទិតំ។ អរិយមគ្គេនេវ ហិ តំ និប្ផន្នំ។ អមនុស្សទស្សនត្ថំ បនស្ស អភិនីហារមត្តមេវ កតំ។ សត្ថាបិ – “អត្ថិ តុម្ហាកំ ញាណំ, តំ នីហរិត្វា តេន ហិ តេ វិជានាថា”តិ ឥទមេវ សន្ធាយ “តេ វិជានាថ, ភិក្ខវោ”តិ អាហ។

អប្បេកេ សតមទ្ទក្ខុន្តិ តេសុ ភិក្ខូសុ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ អមនុស្សានំ សតំ អទ្ទសំសុ។ **សហស្សំ អថ សត្តរិ**ន្តិ ឯកេ សហស្សំ។ ឯកេ សត្តតិ សហស្សានិ។

សតំ ឯកេ សហស្សានន្តិ ឯកេ សតសហស្សំ អទ្ទសំសុ។ **អប្បេកេនន្តមទ្ទក្ខុ**ន្តិ វិបុលំ អទ្ទសំសុ, សតវសេន សហស្សវសេន ច អបរិច្ឆិន្នេបិ អទ្ទសំសូតិ អត្ថោ។ កស្មា? យស្មា **ទិសា សព្ពា ផុដា អហុំ,** ភរិតា សម្បុណ្ណាវ អហេសុំ។

តញ្ច សព្ពំ អភិញ្ញាយាតិ យំ តេសុ ឯកេនេកេន ទិដ្ឋំ, តញ្ច សព្ពំ ជានិត្វា។ **វវត្ថិត្វាន ចក្ខុមា**តិ ហត្ថតលេ លេខំ វិយ បច្ចក្ខតោ វវត្ថបេត្វា បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា សត្ថា។ **តតោ អាមន្តយី**តិ បុព្ពេ វុត្តគាថមេវ នាមគោត្តកិត្តនត្ថាយ អាហ។ តុម្ហេ ឯតេ វិជានាថ, បស្សថ, ឱលោកេថ, យេ វោហំ កិត្តយិស្សាមីតិ អយមេត្ថ សម្ពន្ធោ។ **គិរាហី**តិ វចនេហិ។ **អនុបុព្ពសោ**តិ អនុបដិបាដិយា។

៣៣៥. សត្តសហស្សា តេ យក្ខា, ភុម្មា កាបិលវត្ថវាតិ សត្តសហស្សា តាវេត្ថ កបិលវត្ថុំ និស្សាយ និព្ពត្តា ភុម្មា យក្ខាយេវាតិ វទតិ ។ **ឥទ្ធិមន្តោ**តិ ទិព្ពឥទ្ធិយុត្តា។ **ជុតិមន្តោ**តិ អានុភាវសម្បន្នា។ **វណ្ណវន្តោ**តិ សរីរវណ្ណសម្បន្នា។ **យសស្សិនោ**តិ បរិវារសម្បន្នា។ **មោទមានា អភិក្កាមុ**ន្តិ តុដ្ឋចិត្តា អាគតា។ **ភិក្ខូនំ សមិតី វន**ន្តិ ឥមំ

មហាវនំ ភិក្ខូនំ សន្តិកំ ភិក្ខូនំ ទស្សនត្ថាយ អាគតា។ អថ វា **សមិតិ**ន្តិ សមូហំ, ភិក្ខុសមូហំ ទស្សនាយ អាគតាតិបិ អត្ថោ។

ឆសហស្សា ហេមវតា, យក្ខា នានត្តវណ្ណិនោតិ ឆសហស្សា ហេមវតបព្ពតេ និព្ពត្តយក្ខា, តេ ច សព្ពេបិ នីលាទិវណ្ណវសេន នានត្តវណ្ណា។

សាតាគិរា តិសហស្សាតិ សាតាគិរិបព្ពតេ និព្ពត្តយក្ខា តិសហស្សា។

ឥច្ចេតេ សោឡសសហស្សាតិ ឯតេ សព្ពេបិ សោឡសសហស្សា ហោន្តិ។

វេស្សាមិត្តា បញ្ចសតាតិ វេស្សាមិត្តបព្ពតេ និព្ពត្តា បញ្ចសតា។

កុម្ភីរោ រាជគហិកោតិ រាជគហនគរេ និព្ពត្តោ កុម្ភីរោ នាម យក្ខោ។ **វេបុល្លស្ស និវេសន**ន្តិ តស្ស វេបុល្លបព្ពតោ និវេសនំ និវាសនដ្ឋានន្តិ អត្ថោ។ **ភិយ្យោ នំ សតសហស្សំ, យក្ខានំ បយិរុបាសតី**តិ តំ អតិរេកំ យក្ខានំ សតសហស្សំ បយិរុបាសតិ។ **កុម្ភីរោ រាជគហិកោ, សោបាគា សមិតិំ វន**ន្តិ សោបិ កុម្ភីរោ សបរិវារោ ឥមំ វនំ ភិក្ខុសមិតិំ ទស្សនត្ថាយ អាគតោ។

៣៣៦. បុរិមញ្ច ទិសំ រាជា, ធតរដ្ឋោ បសាសតីតិ បាចីនទិសំ អនុសាសតិ។ **គន្ធព្ពានំ អធិបតី**តិ ចតូសុបិ ទិសាសុ គន្ធព្ពានំ ជេដ្ឋកោ។ សព្ពេ តេ តស្ស វសេ វត្តន្តិ។ **មហារាជា យសស្សិសោ**តិ មហាបរិវារោ ឯសោ មហារាជា។

បុត្តាបិ តស្ស ពហវោ, ឥន្ទនាមា មហព្ពលាតិ តស្ស ធតរដ្ឋស្ស ពហវោ មហព្ពលា បុត្តា, តេ សព្ពេ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ នាមធារកា។

វិរូឡ្ហោ តំ បសាសតីតិ តំ ទិសំ វិរូឡ្ហោ អនុសាសតិ។

បុត្តាបិ តស្សាតិ តស្សាបិ តាទិសាយេវ បុត្តា។ បាឡិយំ បន "មហព្ពលា"តិ លិខន្តិ។ អដ្ឋកថាយំ សព្ពវារេសុ "មហាពលា"តិ បាឋោ។

"បុរិមំ ទិសំ ធតរដ្ឋោ, ទក្ខិណេន វិរូឡ្ហកោ;
បច្ឆិមេន វិរូបក្ខោ, កុវេរោ ឧត្តរំ ទិសំ។

ចត្តារោ តេ មហារាជា, សមន្តា ចតុរោ ទិសា;
ទទ្ទល្លមានា អដ្ឋំសុ, វនេ កាបិលវត្ថវេ"តិ។

ឥមា បន គាថា សព្ពសង្គាហិកវសេន វុត្តា។

អយញ្ចេត្ថ អត្ថោ – ទសសហស្សចក្កវាឡេ ធតរដ្ឋា នាម មហារាជានោ អត្ថិ។ តេ សព្ពេបិ កោដិសតសហស្សកោដិសតសហស្សគន្ធព្ពបរិវារា អាគន្ត្វា បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កបិលវត្ថុមហាវនតោ បដ្ឋាយ ចក្កវាឡគព្ភំ បូរេត្វា ឋិតា។ ឯវំ ទក្ខិណទិសាទីសុ វិរូឡ្ហកាទយោ។ តេនេវាហ – "សមន្តា ចតុរោ ទិសា, ទទ្ទល្លមានា អដ្ឋំសូ"តិ។ ឥទញ្ហិ វុត្តំ ហោតិ – "សមន្តា ចក្កវាឡេហិ អាគន្ត្វា ចតុរោ ទិសា បព្ពតមត្ថកេសុ អគ្គិក្ខន្ធា វិយ សុដ្ឋុ ជលមានា ឋិតា"តិ។ តេ បន យស្មា កបិលវត្ថុវនមេវ សន្ធាយ អាគតា, តស្មា ចក្កវាឡំ បូរេត្វា ចក្កវាឡេន សមសមា ឋិតាបិ – "វនេ កាបិលវត្ថវេ"តិ វុត្តា។

៣៣៧. តេសំ មាយាវិនោ ទាសា, អាគុំ វញ្ចនិកា សឋាតិ តេសំ មហារាជានំ កតបាបបដិច្ឆាទនលក្ខណាយ មាយាយ យុត្តា កុដិលាចារា ទាសា អត្ថិ, យេ សម្មុខបរម្មុខវញ្ចនាហិ លោកំ វញ្ចនតោ "វញ្ចនិកា"តិ ច, កេរាដិយសាឋេយ្យេន សមន្នាគតត្តា "សឋា"តិ ច វុច្ចន្តិ, តេបិ អាគតាតិ អត្ថោ។ **មាយា កុដេណ្ឌុ វិដេណ្ឌុ, វិដុច្ច វិដុដោ សហា**តិ តេ ទាសា សព្ពេបិ មាយាការការ។ នាមេន បនេត្ថ ឯកោ **កុដេណ្ឌុ** នាម, ឯកោ **វិដេណ្ឌុ** នាម។ បាឡិយំ បន "វេដេណ្ឌូ"តិ លិខន្តិ។ ឯកោ **វិដុច្ច** នាម, ឯកោ **វិដុដោ** នាម។ **សហា**តិ សោបិ វិដុដោ តេហិ សហេវ អាគតោ។

ចន្ទនោ កាមសេដ្ឋោ ច, កិន្និឃណ្ឌុ និឃណ្ឌុ ចាតិ អបរោ កិន្និឃណ្ឌុ នាម។ បាឡិយំ បន “កិន្ធុឃណ្ឌូ”តិ លិខន្តិ។ **និឃណ្ឌុ ចា**តិ អញ្ញោ និឃណ្ឌុ នាម, ឯត្តកា ទាសា។ តតោ បរេ បន –

> “បនាទោ ឱបមញ្ញោ ច, ទេវសុតោ ច មាតលិ;
> ចិត្តសេនោ ច គន្ធព្វោ, នឡោ រាជា ជនេសភោ;
> អាគុំ បញ្ចសិខោ ចេវ, តិម្ពរូ សូរិយវច្ឆសា”តិ។ –

តមេ ទេវរាជានោ។ តត្ថ **ទេវសុតោ**តិ ទេវសារថិ។ **ចិត្តសេនោ**តិ ចិត្តោ ច សេនោ ច ចិត្តសេនោ ច។ **គន្ធព្វោ**តិ អយំ ចិត្តសេនោ គន្ធព្ពកាយិកោ ទេវបុត្តោ, ន កេវលំ ចេស, សព្ពេ បេតេ បនាទាទយោ គន្ធព្វា ឯវ។ **នឡោរាជា**តិ នឡការទេវបុត្តោ នាមេកោ។ **ជនេសភោ**តិ ជនវសភោ ទេវបុត្តោ។ **អាគុំ បញ្ចសិខោ ចេវា**តិ បញ្ចសិខោ ចេវ ទេវបុត្តោ អាគតោ។ **តិម្ពរូ**តិ តិម្ពរូ នាម គន្ធព្ពទេវរាជា។ **សូរិយវច្ឆសា**តិ តស្សេវ ធីតា។

ឯតេ ចញ្ញេ ច រាជានោ, គន្ធព្វា សហ រាជុភីតិ ឯតេ ច នាមវសេន វុត្តគន្ធព្ពរាជានោ អញ្ញេ ច ឯតេហិ រាជូហិ សទ្ធឹ ពហូ គន្ធព្វា។ **មោទមានា អភិក្កាមុំ, ភិក្ខូនំ សមិតឹ វន**ន្តិ ហដ្ឋតុដ្ឋចិត្តា ភិក្ខុសង្ឃសមិតឹ ឥមំ វនំ អាគតាតិ អត្ថោ។

៣៣៨. អថាគុំ នាគសា នាគា, វេសាលា សហតច្ឆកាតិ នាគសទហវាសិកា ច វេសាលីវាសិកា ច នាគា សហ តច្ឆកនាគបរិសាយ អាគតាតិ អត្ថោ។ **កម្ពលស្សតរា**តិ កម្ពលោ ច អស្សតរោ ច។ ឯតេ កិរ សិនេរុបាទេ វសន្តិ, សុបណ្ណេហិបិ អនុទ្ធរណិយា មហេសក្ខនាគា **បាយាគា សហ ញាតិភី**តិ បយាគតិត្ថវាសិនោ ច សហ ញាតិសង្ឃេន អាគតា។

យាមុនា ធតរដ្ឋា ចាតិ យមុនវាសិនោ ច ធតរដ្ឋកុលេ ឧប្បន្នា នាគា ច។ **ឯរាវណោ មហានាគោ**តិ ឯរាវណោ ច ទេវបុត្តោ, ជាតិយា នាគោ ន ហោតិ។ នាគវោហារេន បនេស វោហរិយតិ។ **សោបាគា**តិ សោបិ អាគតោ។

យេ នាគរាជេ សហសា ហរន្តីតិ យេ ឥមេ វុត្តប្បការេ នាគេ លោភាភិភូតា សាហសំ កត្វា ហរន្តិ គណ្ហន្តិ។ **ទិព្វា ទិជា បក្ខី វិសុទ្ធចក្ខូ**តិ ទិព្ពានុភាវតោ ទិព្វា មាតុកុច្ឆិតោ ច អណ្ឌកោសតោ ចាតិ ទ្វេ វារេ ជាតាតិ ទិជា បក្ខយុត្តតាយ បក្ខី យោជនសតន្តរេបិ យោជនសហស្សន្តរេបិ នាគេ ទស្សនសមត្ថចក្ខុតាយ វិសុទ្ធចក្ខូ។ **វេហាយសា តេ វនមជ្ឈប្បត្តា**តិ តេ អាកាសេនេវ ឥមំ មហាវនំ សម្បត្តា។ **ចិត្រា សុបណ្ណា ឥតិ តេស នាម**ន្តិ តេសំ “ចិត្រសុបណ្ណា”តិ នាមំ។

អភយំ តទា នាគរាជានមាសិ, សុបណ្ណតោ ខេមមកាសិ ពុទ្ធោតិ តស្មា សព្ពេបិ តេ អញ្ញមញ្ញំ **សណ្ហាហិ វាចាហិ ឧបវ្ហយន្តា** មិត្តា វិយ ពន្ធវា វិយ ច សម្មុល្លបន្តា សម្មោទមានា អាលិង្គន្តា ហត្ថេ គណ្ហន្តា អំសកូដេ ហត្ថំ ឋបេន្តា ហដ្ឋតុដ្ឋចិត្តា។ **នាគា សុបណ្ណា សរណមកំសុ ពុទ្ធ**ន្តិ ពុទ្ធំយេវ សរណំ គតា។

៣៣៩. ជិតា វជិរហត្ថេនាតិ ឥន្ទេន ទេវរញ្ញា ជិតា។ **សមុទ្ទំ អសុរាសិតា**តិ មហាសមុទ្ទវាសិនោ សុជាតាយ អសុរកញ្ញាយ ការណា សព្ពេបិ **ភាតរោ វាសវស្សេតេ, ឥទ្ធិមន្តោ យសស្សិនោ។**

តេសុ **កាលកញ្ចា មហាភិស្មា**តិ កាលកញ្ចា ច មហន្តេ ភីសនេ អត្តភាវេ មាបេត្វា អាគមឹសុ។ **អសុរា ទានវេឃសាតិ ទានវេឃសា** នាម អញ្ញេ ធនុគ្គហអសុរា។ **វេបចិត្តិ សុចិត្តិ ច, បហារាទោ នមុចី សហា**តិ វេបចិត្តិអសុរោ, សុចិត្តិអសុរោ ចាតិ ឯតេ ច អសុរា នមុចិ ច មារោ ទេវបុត្តោ ឯតេហិ សហេវ អាគតោ។ ឥមេ អសុរា មហាសមុទ្ទវាសិនោ, អយំ បរនិម្មិតទេវលោកវាសី, កស្មា ឯតេហិ សហាគតោតិ? អច្ឆន្ទិកត្តា។ តេបិ ហិ អច្ឆន្ទិកា អភព្ពា, អយម្បិ តាទិសោយេវ។ តស្មា ធាតុសោ សំសន្ទមានោ អាគតោ។

សតញ្ច ពលិបុត្តានន្តិ ពលិនោ មហាអសុរស្ស បុត្តានំ សតំ។ **សព្ពេ វេរោចនាមកា**តិ សព្ពេ អត្តនោ មាតុលស្ស រាហុស្សេវ នាមធរា។ **សន្នយ្ហិត្វា ពលិសេន**ន្តិ អត្តនោ ពលិសេនំ សន្នយ្ហិត្វា សព្ពេ កតសន្នាហាវ ហុត្វា។ **រាហុភទ្ទមុបាគមុ**ន្តិ រាហុអសុរិន្ទំ ឧបសង្កមឹសុ។ **សមយោ ទានិ ភទ្ទន្តេ**តិ ភទ្ទំ តវ ហោតុ, សមយោ តេ ភិក្ខូនំ សមិតឹ វនំ ឧបសង្កមិត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ ទស្សនាយាតិ អត្ថោ។

៣៤០. អាបោ ច ទេវា បថវី, តេជោ វាយោ តទាគមុន្តិ អាបោកសិណាទីសុ បរិកម្មំ កត្វា និព្វត្តា **អាបោ**តិអាទិនាមកា ទេវា អាគមុំ។ **វរុណា វារណា ទេវា, សោមោ ច យសសា សហា**តិ វរុណទេវតា , វារណទេវតា, សោមទេវតាតិ ឯវំ នាមកា ច ទេវា យសសា នាម ទេវេន សហាគតាតិ អត្ថោ។ **មេត្តាករុណាកាយិកា**តិ មេត្តាឈានេ ច ករុណាឈានេ ច បរិកម្មំ កត្វា និព្វត្តទេវា។ **អាគុំ ទេវា យសស្សិនោ**តិ ឯតេបិ មហាយសា ទេវា អាគតា។

ទសេតេ ទសធា កាយា, សព្ពេ នានត្តវណ្ណិនោតិ តេ ទសធា ឋិតា ទស ទេវកាយា សព្ពេ នីលាទិវសេន នានត្តវណ្ណា អាគតាតិ អត្ថោ។

វេណ្ហូ ច ទេវាតិ វេណ្ហុទេវតា ច។ **សហលិ ចា**តិ សហលិទេវតា ច។ **អសមា ច ទុវេ យមា**តិ អសមទេវតា ច ទ្វេ ច យមកា ទេវា។ **ចន្ទស្សូបនិសា ទេវា, ចន្ទមាគុំ បុរក្ខត្វា**តិ ចន្ទនិស្សិតកា ទេវា ចន្ទំ បុរតោ កត្វា អាគតា។ តថា សូរិយនិស្សិតកា ទេវា សូរិយំ បុរក្ខត្វា។ **នក្ខត្តានិ បុរក្ខត្វា**តិ នក្ខត្តនិស្សិតាបិ ទេវា នក្ខត្តានិ បុរតោ កត្វា អាគតា។ **អាគុំ មន្ទវលាហកា**តិ វាតវលាហកា, អព្ភវលាហកា, ឧណ្ហវលាហកា ឯតេ សព្ពេបិ វលាហកាយិកា “មន្ទវលាហកា” នាម វុច្ចន្តិ។ តេបិ អាគតាតិ អត្ថោ។ **វសូនំ វាសវោ សេដ្ឋោ, សក្កោបាគា បុរិន្ទទោ**តិ វសូនំ ទេវតានំ សេដ្ឋោ វាសវោ យោ សក្កោតិ ច, បុរិន្ទទោតិ ច វុច្ចតិ, សោបិ អាគតោ។

ទសេតេ ទសធា កាយាតិ ឯតេបិ ទស ទេវកាយា ទសធាវ អាគតា។ **សព្ពេ នានត្តវណ្ណិនោ**តិ នីលាទិវសេន នានត្តវណ្ណា។

អថាគុំ សហភូ ទេវាតិ អថ សហភូ នាម ទេវា អាគតា។ **ជលមគ្គិសិខារិវា**តិ អគ្គិសិខា វិយ ជលន្តា។ ជលមគ្គិ ច សិខារិវាតិ ឥមានិ តេសំ នាមានីតិបិ វុត្តំ។ **អរិដ្ឋកា ច រោជា ចា**តិ អរិដ្ឋកទេវា ច រោជទេវា ច។ **ឧមាបុប្ផនិភាសិនោ**តិ **ឧមាបុប្ផទេវា** នាម ឯតេ ទេវា ។ ឧមាបុប្ផសទិសា ហិ តេសំ សរីរាភា, តស្មា “ឧមាបុប្ផនិភាសិនោ”តិ វុច្ចន្តិ។

វរុណា សហធម្មា ចាតិ ឯតេ ច ទ្វេ ជនា។ **អច្ចុតា ច អនេជកា**តិ អច្ចុតទេវតា ច អនេជកទេវតា ច។ **សុលេយ្យរុចិរា អាគុន្តិ** សុលេយ្យា ច រុចិរា ច អាគតា។ **អាគុំ វាសវនេសិនោ**តិ វាសវនេសីទេវា នាម អាគតា។ **ទសេតេ ទសធា កាយា**តិ ឯតេបិ ទសទេវកាយា ទសធាវ អាគតា។

សមានា មហាសមានាតិ សមានា ច មហាសមានា ច។ **មានុសា មានុសុត្តមា**តិ មានុសា ច មានុសុត្តមា ច។ **ខិឌ្ឌាបទោសិកា អាគុំ, អាគុំ មនោបទោសិកា**តិ ខិឌ្ឌាបទោសិកា មនោបទោសិកា ច ទេវា អាគតា។

អថាគុំ ហរយោ ទេវាតិ ហរិទេវា នាម អាគតា។ **យេ ច លោហិតវាសិនោ**តិ លោហិតវាសិនោ ច អាគតា។ **បារគា មហាបារគា**តិ ឯតេ ច ទុវិធា អាគតា។ **ទសេតេ ទសធា កាយា**តិ ឯតេបិ ទសទេវកាយា ទសធាវ អាគតា។

សុក្កា ករម្ភា អរុណា, អាគុំ វេឃនសា សហាតិ ឯតេ សុក្កាទយោ តយោ, តេហិ សហ វេឃនសា ច អាគតា។ **ឱទាតគយ្ហា បាមោក្ខា**តិ ឱទាតគយ្ហា នាម បាមោក្ខទេវា អាគតា។ **អាគុំ ទេវា វិចក្ខណា**តិ វិចក្ខណា នាម ទេវា អាគតា។

សទាមត្តា ហារគជាតិ សទាមត្តា ច ហារគជា ច។ **មិស្សកា ច យសស្សិនោ**តិ យសសម្បន្នា មិស្សកទេវា ច។ **ថនយំ អាគ បជ្ជុន្នោ**តិ បជ្ជុន្នោ ច ទេវរាជា ថនយន្តោ អាគតោ។ **យោ ទិសា អភិវស្សតី**តិ យោ យំ យំ ទិសំ យាតិ, តត្ថ តត្ថ ទេវោ វស្សតិ។ **ទសេតេ ទសធា កាយា**តិ ឯតេបិ ទសទេវកាយា ទសធា អាគតា។

ខេមិយា តុសិតា យាមាតិ ខេមិយា ទេវា តុសិតបុរវាសិនោ ច យាមាទេវលោកវាសិនោ ច។ **កថកា ច យសស្សិនោ**តិ យសសម្បន្នា កថកទេវា ច។ បាឡិយំ បន “កដ្ឋកា ចា”តិ លិខន្តិ។ **លម្ពីតកា លាមសេដ្ឋា**តិ លម្ពិតកទេវា ច លាមសេដ្ឋទេវា ច។ **ជោតិនាមា ច អាសវា**តិ បព្ពតមត្ថកេ កតនឡគ្គិក្ខន្ធោ វិយ ជោតមានា ជោតិទេវា នាម អត្ថិ, តេ ច អាសា ច ទេវា អាគតាតិ អត្ថោ។ បាឡិយំ បន “ជាតិនាមា”តិ លិខន្តិ។ អាសាទេវតា ឆន្ទវសេន **អាសវា**តិ វុត្តា។ **និម្មានរតិនោ អាគុំ, អថាគុំ បរនិម្មិតា។ ទសេតេ ទសធា កាយា**តិ ឯតេបិ ទស ទេវកាយា ទសធាវ អាគតា។

សង្ខេតេ ទេវនិកាយាតិ ឯតេ ច អាបោ ច ទេវាតិអាទិកា ឆ ទសកា សដ្ឋិ ទេវនិកាយា សព្ពេ នីលាទិវសេន នានត្តវណ្ណិនោ។ **នាមន្វយេន អាគច្ឆុន្តិ** នាមភាគេន នាមកោដ្ឋាសេន អាគតា។ **យេ ចញ្ញេ សទិសា សហា**តិ យេ ច អញ្ញេបិ តេហិ សទិសា វណ្ណតោបិ នាមតោបិ ឯតាទិសាយេវ សេសចក្កវាឡេសុ ទេវា, តេបិ អាគតាយេវាតិ ឯកបទេនេវ កលាបំ វិយ បុងកំ វិយ ច កត្វា សព្ពា ទេវតា និទ្ទិសតិ។

ឯវំ ទសសុ លោកធាតុសហស្សេសុ ទេវកាយេ និទ្ទិសិត្វា ឥទានិ យទត្ថំ តេ អាគតា, តំ ទស្សេន្តោ **បវុដ្ឋជាតិ**ន្តិ គាថមាហ។ តស្សត្ថោ – បវុដ្ឋា វិគតា ជាតិ អស្សាតិ អរិយសង្ឃោ បវុដ្ឋជាតិ នាម, **តំ បវុដ្ឋជាតឹ** រាគទោសមោហខីលានំ អភាវា **អខីលំ** ចត្តារោ ឱឃេ តរិត្វា ឋិតត្តា **ឱឃតិណ្ណំ** ចតុន្នំ អាសវានំ អភាវេន **អនាសវំ** អរិយសង្ឃំ ទក្ខេម បស្សិស្សាម។ តេសញ្ញេវ ឱឃានំ តិណ្ណត្តា **ឱឃតរំ** អាគុំ អករណតោ **នាគំ។ អសិតាតិគ**ន្តិ កាឡកភាវាតីតំ ចន្ទំវ សិរិយា វិរោចមានំ ទសពលញ្ច ទក្ខេម បស្សិស្សាមាតិ ឯតទត្ថំ សព្ពេបិ តេ នាមន្វយេន អាគច្ឆុំ, យេ ចញ្ញេ សទិសា សហាតិ។

៣៤១. ឥទានិ ព្រហ្មានោ ទស្សេន្តោ **សុព្រហ្មា បរមត្តោ ចា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សុព្រហ្មា**តិ ឯកោ ព្រហ្មា។ បរមត្តោបិ ព្រហ្មាវ។ **បុត្តា ឥទ្ធិមតោ សហា**តិ ឯតេ ឥទ្ធិមតោ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បុត្តា អរិយព្រហ្មានោ សហេវ អាគតា។ **សនង្កុមារោ តិស្សោ ចា**តិ សនង្កុមារោ ច តិស្សមហាព្រហ្មា ច។ **សោបាគា**តិ សោបិ អាគតោ។

> “សហស្សំ ព្រហ្មលោកានំ, មហាព្រហ្មាភិតិដ្ឋតិ;
> ឧបបន្នោ ជុតិមន្តោ, ភិស្មាកាយោ យសស្សិ សោ”តិ។ –

ឯត្ថ **សហស្សំ ព្រហ្មលោកាន**ន្តិ ឯកង្គុលិយា ឯកសហស្សចក្កវាឡេ ទសហិ អង្គុលីហិ ទសសហស្សិចក្កវាឡេ អាលោកផរណសមត្ថានំ មហាព្រហ្មានំ សហស្សំ អាគតំ។ **មហាព្រហ្មាភិតិដ្ឋតី**តិ យត្ថ ឯកេកោ មហាព្រហ្មា អញ្ញេ ព្រហ្មេ អភិភវិត្វា តិដ្ឋតិ។ **ឧបបន្នោ**តិ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ។ **ជុតិមន្តោ**តិ អានុភាវសម្បន្នោ។ **ភិស្មាកាយោ**តិ មហាកាយោ, ទ្វីហិ តីហិ មាគធិកេហិ គាមក្ខេត្តេហិ សមប្បមាណអត្តភាវោ។ **យសស្សិសោ**តិ អត្តភាវសិរិសង្ខាតេន យសេន សមន្នាគតោ។

ទសេត្ថ ឥស្សរា អាគុំ, បច្ចេកវសវត្តិនោតិ ឯតស្មិញ្ច ព្រហ្មសហស្សេ យេ បាដិយេក្កំ បាដិយេក្កំ វសំ វត្តេន្តិ, ឯវរូបា ទស ឥស្សរា មហាព្រហ្មានោ អាគតា។ **តេសញ្ច មជ្ឈតោ អាគ, ហារិតោ បរិវារិតោ**តិ តេសំ ព្រហ្មានំ មជ្ឈេ ហារិតោ នាម មហាព្រហ្មា សតសហស្សព្រហ្មបរិវារោ អាគតោ។

៣៤២. **តេ ច សព្ពេ អភិក្កន្តេ, សឥន្ទេ ទេវេ សព្រហ្មកេ**តិ តេ សព្ពេបិ សក្កំ ទេវរាជានំ ជេដ្ឋកំ កត្វា អាគតេ ទេវកាយេ, ហារិតមហាព្រហ្មានំ ជេដ្ឋកំ កត្វា អាគតេ ព្រហ្មកាយេ ច។ **មារសេនា អភិក្កាមី**តិ មារសេនា អភិគតា។ **បស្ស កណ្ហស្ស មន្ទិយ**ន្តិ កាឡកស្ស មារស ពាលភាវំ បស្សថ។

ឯថ គណ្ហថ ពន្ធថាតិ ឯវំ អត្តនោ បរិសំ អាណាបេសិ។ **រាគេន ពទ្ធមត្ថុ វោ**តិ សព្ពំ វោ ឥទំ ទេវមណ្ឌលំ រាគេន ពទ្ធំ ហោតុ។ **សមន្តា បរិវារេថ, មា វោ មុញ្ចិត្ថ កោចិ ន**ន្តិ តុម្ហាកំ ឯកោបិ ឯតេសុ ឯកម្បិ មា មុញ្ចិ។ “មា វោ មុញ្ចេថា”តិបិ បាឋោ, ឯសេវត្ថោ។

ឥតិ តត្ថ មហាសេនោ, កណ្ហោ សេនំ អបេសយីតិ ឯវំ តត្ថ មហាសមយេ មហាសេនោ មារោ មារសេនំ អបេសយិ។ **បាណិនា តលមាហច្ចា**តិ ហត្ថេន បថវិតលំ បហរិត្វា។ **សរំ កត្វាន ភេរវ**ន្តិ មារវិភីសកទស្សនត្ថំ ភយានកំ សរញ្ច កត្វា។

យថា បាវុស្សកោ មេឃោ, ថនយន្តោ សវិជ្ជុកោតិ សវិជ្ជុកោ បាវុស្សកមេឃោ វិយ មហាគជ្ជិតំ គជ្ជន្តោ។ **តទា សោ បច្ចុទាវត្តី**តិ តស្មិំ សមយេ សោ មារោ តំ វិភីសនកំ ទស្សេត្វា បដិនិវត្តោ ។ **សង្កុទ្ធោ អសយំ វសេ**តិ សុដ្ឋុ កុទ្ធោ កុបិតោ កញ្ចិ វសេ វត្តេតុំ អសក្កោន្តោ អសយំវសេ អសយំវសី អត្តនោ វសេន អកាមកោ ហុត្វា និវត្តោ។ ភគវា កិរ “អយំ មារោ ឥមំ មហាសមាគមំ ទិស្វា ‘អភិសមយន្តរាយំ ករិស្សាមី’តិ អន្តរន្តរេ មារសេនំ បេសេត្វា មារំ វិភីសកំ ទស្សេតី”តិ អញ្ញាសិ។ បកតិ ចេសា ភគវតោ, យត្ថ អភិសមយោ ន ភវិស្សតិ, តត្ថ មារំ វិភីសកំ ទស្សេន្តំ ន និវារេតិ។ យត្ថ បន អភិសមយោ ហោតិ, តត្ថ យថា បរិសា នេវ មារស្ស រូបំ បស្សតិ, ន សទ្ទំ សុណាតិ, ឯវំ អធិដ្ឋាតីតិ។ ឥមស្មិញ្ច សមាគមេ មហាភិសមយោ ភវិស្សតិ, តស្មា យថា ទេវតា នេវ តស្ស រូបំ បស្សន្តិ, ន សទ្ទំ សុណន្តិ, ឯវំ អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –“តទា សោ បច្ចុទាវត្តិ, សង្កុទ្ធោ អសយំវសេ”តិ។

៣៤៣. **តញ្ច សព្ពំ អភិញ្ញាយ, វវត្តិត្វាន ចក្ខុមា**តិ តំ សព្ពំ ភគវា ជានិត្វា វវត្ថបេត្វា ច។

មារសេនា អភិក្កន្តា, តេ វិជានាថ ភិក្ខវោតិ ភិក្ខវេ មារសេនា អភិក្កន្តា, តេ តុម្ហេ អត្តនោ អនុរូបំ វិជានាថ, ផលសមាបត្តឹ សមាបជ្ជថាតិ វទតិ។ **អាតប្បមករុ**ន្តិ ផលសមាបត្តឹ បវិសនត្ថាយ វីរិយំ អារភឹសុ។ **វីតរាគេហិ បក្កាមុ**ន្តិ មារោ ច មារសេនា ច វីតរាគេហិ អរិយេហិ ទូរតោវ អបក្កមុំ។ **នេសំ លោមាបិ ឥញ្ជយុ**ន្តិ តេសំ វីតរាគានំ លោមានិបិ ន ចាលយឹសុ។ អថ មារោ ភិក្ខុសង្ឃំ អារព្ភ ឥមំ គាថំ អភាសិ –

“សព្ពេ វិជិតសង្គាមា, ភយាតីតា យសស្សិនោ;
មោទន្តិ សហ ភូតេហិ, សាវកា តេ ជនេសុតា”តិ។

តត្ថ **មោទន្តិ សហ ភូតេហី**តិ ទសពលស្ស សាសនេ ភូតេហិ សញ្ជាតេហិ អរិយេហិ សទ្ធឹ មោទន្តិ បមោទន្តិ។ **ជនេសុតា**តិ ជនេ វិស្សុតា បាកដា អភិញ្ញាតា។

ឥទំ បន មហាសមយសុត្តំ នាម ទេវតានំ បិយំ មនាបំ, តស្មា មង្គលំ វទន្តេន អភិនវង្គានេសុ ឥទមេវ សុត្តំ វត្តព្ពំ។ ទេវតា កិរ –“ឥមំ សុត្តំ សុណិស្សាមា”តិ ឱហិតសោតា វិចរន្តិ។ ទេសនាបរិយោសានេ បនស្ស កោដិសតសហស្សទេវតា អរហត្តំ បត្តា, សោតាបន្នាទីនំ គណនា នត្ថិ។

ទេវតានញ្ហស្ស បិយមនាបភាវេ ឥទំ វត្ថុ – កោដិបព្ពតវិហារេ កិរ នាគលេណទ្វារេ នាគរុក្ខេ ឯកា ទេវធីតា វសតិ។ ឯកោ ទហរោ អន្តោលេណេ ឥមំ សុត្តំ សជ្ឈាយតិ។ ទេវធីតា សុត្វា សុត្តបរិយោសានេ មហាសទ្ទេន សាធុការមទាសិ។ កោ ឯសោតិ។ អហំ, ភន្តេ, ទេវធីតាតិ។ កស្មា សាធុការមទាសីតិ? ភន្តេ, ទសពលេន មហាវនេ និសីទិត្វា កថិតទិវសេ ឥមំ សុត្តំ សុត្វា អជ្ជ អស្សោសឹ, ភគវតា កថិតតោ ឯកក្ខរម្បិ អហាបេត្វា សុគ្គហិតោ អយំ ធម្មោ តុម្ហេហីតិ។ ទសពលស្ស កថយតោ សុតំ តយាតិ? អាម, ភន្តេតិ។ មហា កិរ ទេវតាសន្និបាតោ អហោសិ, ត្វំ កត្ថ ឋិតា សុណីតិ?

អហំ, ភន្តេ, មហាវនវាសិយា ទេវតា, មហេសក្ខាសុ បន ទេវតាសុ អាគច្ឆន្តីសុ ជម្ពុទីបេ ឱកាសំ នាលត្ថំ, អថ ឥមំ តម្ពបណ្ណិទីបំ អាគន្ត្វា ជម្ពុកោលបដ្ដនេ ឋត្វា សោតុំ អារទ្ធម្ហិ, តត្រាបិ មហេសក្ខាសុ ទេវតាសុ អាគច្ឆន្តីសុ អនុក្កមេន បដិក្កមមានា រោហណជនបទេ មហាគាមស្ស បិដ្ឋិភាគតោ សមុទ្ទេ គលប្បមាណំ ឧទកំ បវិសិត្វា តត្ថ ឋិតា អស្សោសិន្តិ។ តុយ្ហំ ឋិតដ្ឋានតោ ទូរេ សត្ថារំ បស្សសិ ទេវតេតិ? កឹ កថេថ, ភន្តេ, សត្ថា មហាវនេ ធម្មំ ទេសេន្តោ និរន្តរំ មមញ្ញេវ ឱលោកេតីតិ មញ្ញមានា ឱតប្បមានា ឱមីសុ និលយាមីតិ។

តំ ទិវសំ កិរ កោដិសតសហស្សទេវតា អរហត្តំ បត្តា, តុម្ហេបិ តទា អរហត្តំ បត្តាតិ? នត្ថិ, ភន្តេ។ អនាគាមិផលំ បត្តត្ថ មញ្ញេតិ? នត្ថិ, ភន្តេ។ សកទាគាមិផលំ បត្តត្ថ មញ្ញេតិ? នត្ថិ, ភន្តេ។ តយោ មគ្គេ បត្តា ទេវតា កិរ គណនបថំ អតីតា, សោតាបន្នា ជាតត្ថ មញ្ញេតិ? ទេវតា តំ ទិវសំ សោតាបត្តិផលំ បត្តត្តា ហរាយមានា –“អបុច្ឆិតព្ពំ បុច្ឆតិ អយ្យោ”តិ អាហ។ តតោ នំ សោ ភិក្ខុ អាហ – “សក្កា បន ទេវតេ, តវ អត្តភាវំ អម្ហាកំ ទស្សេតុ”ន្តិ? ន សក្កា ភន្តេ សកលកាយំ ទស្សេតុំ, អង្គុលិបព្ពមត្តំ ទស្សេស្សាមិ អយ្យស្សាតិ កុញ្ចិកឆិទ្ទេន អង្គុលឹ អន្តោលេណាភិមុខំ អកាសិ, ចន្ទសហស្សសូរិយសហស្សឧគ្គមនកាលោ វិយ អហោសិ។ ទេវធីតា “អប្បមត្តា, ភន្តេ, ហោថា”តិ ទហរភិក្ខុំ វន្ទិត្វា អគមាសិ។ ឯវំ ឥមំ សុត្តំ ទេវតានំ បិយំ មនាបំ, មមាយន្តិ នំ ទេវតាតិ។

ឥតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ

មហាសមយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. សក្កបញ្ហសុត្តវណ្ណនា

និទានវណ្ណនា

៣៤៤. ឯវំ មេ សុតន្តិ សក្កបញ្ហសុត្តំ។ តត្រាយមនុត្តានបទវណ្ណនា – **អម្ពសណ្ឌា នាម ព្រាហ្មណគាមោ**តិ សោ កិរ គាមោ អម្ពសណ្ឌានំ អវិទូរេ និវិដ្ឋោ, តស្មា “អម្ពសណ្ឌា” ត្វេវ វុច្ចតិ។ **វេទិយកេ បព្ពតេ**តិ សោ កិរ បព្ពតោ បព្ពតបាទេ ជាតេន មណិវេទិកាសទិសេន នីលវនសណ្ឌេន សមន្តា បរិក្ខិត្តោ, តស្មា ‘វេទិយកបព្ពតោ’ ត្វេវ សង្ខ្យំ គតោ។ **ឥន្ទសាលគុហាយ**ន្តិ បុព្ពេបិ សា ទ្វិន្នំ បព្ពតានំ អន្តរេ គុហា, ឥន្ទសាលរុក្ខោ ចស្សា ទ្វារេ, តស្មា ‘ឥន្ទសាលគុហា’តិ សង្ខ្យំ គតា។ អថ នំ កុដ្ដេហិ បរិក្ខិបិត្វា ទ្វារវាតបានានិ យោជេត្វា សុបរិនិដ្ឋិតសុធាកម្មមាលាកម្មលតាកម្មវិចិត្តំ លេណំ កត្វា ភគវតោ អទំសុ។ បុរិមវោហារវសេន បន “ឥន្ទសាលគុហា” ត្វេវ នំ សញ្ជានន្តិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ ‘ឥន្ទសាលគុហាយ’ន្តិ។

ឧស្សុក្កំ ឧទបាទីតិ ធម្មិកោ ឧស្សាហោ ឧប្បជ្ជិ។ ននុ ច ឯស អភិណ្ហទស្សាវី ភគវតោ, ន សោ ទេវតាសន្និបាតោ នាម អត្ថិ, យត្ថាយំ ន អាគតបុព្ពោ, សក្កេន សទិសោ អប្បមាទវិហារី ទេវបុត្តោ នាម នត្ថិ។ អថ កស្មា ពុទ្ធទស្សនំ អនាគតបុព្ពស្ស វិយ អស្ស ឧស្សាហោ ឧទបាទីតិ? មរណភយេន សន្តជ្ជិតត្តា។ តស្មឹ កិរស្ស សមយេ អាយុ បរិក្ខីណោ, សោ បញ្ច បុព្ពនិមិត្តានិ ទិស្វា “បរិក្ខីណោ ទានិ មេ អាយូ”តិ អញ្ញាសិ។ យេសញ្ច ទេវបុត្តានំ មរណនិមិត្តានិ អាវិ ភវន្តិ, តេសុ យេ បរិត្តកេន បុញ្ញកម្មេន ទេវលោកេ និព្ពត្តា, តេ “កុហឹ នុ ខោ ឥទានិ និព្ពត្តិស្សាមា”តិ ភយំ សន្តាសំ អាបជ្ជន្តិ។ យេ កតភីរុត្តានា ពហុំ បុញ្ញំ កត្វា និព្ពត្តា, តេ អត្តនា ទិន្នទានំ រក្ខិតសីលំ ភាវិតភាវនញ្ច អាគម្ម “ឧបរិទេវលោកេ សម្បត្តឹ អនុភវិស្សាមា”តិ ន ភាយន្តិ។

សក្កោ បន ទេវរាជា បុព្ពនិមិត្តានិ ទិស្វា ទសយោជនសហស្សំ ទេវនគរំ, យោជនសហស្សុព្ពេធំ វេជយន្តំ, តិយោជនសតិកំ សុធម្មទេវសភំ, យោជនសតុព្ពេធំ បារិច្ឆត្តកំ, សដ្ឋិយោជនិកំ បណ្ឌុកម្ពលសិលំ, អឌ្ឍតិយា នាដកកោដិយោ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវបរិសំ, នន្ទនវនំ, ចិត្តលតាវនំ , មិស្សកវនំ, ផារុសកវនន្តិ ឯតំ សព្ពសម្បត្តឹ ឱលោកេត្វា “នស្សតិ វត ភោ មេ អយំ សម្បត្តី”តិ ភយាភិភូតោ អហោសិ។

តតោ “អត្ថិ នុ ខោ កោចិ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា លោកបិតាមហោ មហាព្រហ្មា វា, យោ មេ ហទយនិស្សិតំ សោកសល្លំ សមុទ្ធរិត្វា ឥមំ សម្បត្តឹ ថាវរំ ករេយ្យា”តិ ឱលោកេន្តោ កញ្ចិ អទិស្វា បុន អទ្ទស “មាទិសានំ សតសហស្សានម្បិ ឧប្បន្នំ សោកសល្លំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឧទ្ធរិតុំ បដិពលោ”តិ។ អថេវំ បរិវិតក្កេន្តស្ស តេន ខោ បន សមយេន សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស ឧស្សុក្កំ ឧទបាទិ ភគវន្តំ ទស្សនាយ។

កហំ នុ ខោ ភគវា ឯតរហិ វិហរតីតិ កតរស្មឹ ជនបទេ កតរំ នគរំ ឧបនិស្សាយ កស្ស បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តោ កស្ស អមតំ ធម្មំ ទេសយមានោ វិហរតីតិ។ **អទ្ទសា ខោ**តិ អទ្ទក្ខិ បដិវិជ្ឈិ។ **មារិសា**តិ បិយវចនមេតំ, ទេវតានំ បាដិយេក្កោ វោហារោ។ និទ្ទុក្ខាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ កស្មា បនេស ទេវេ អាមន្តេសិ? សហាយត្ថាយ។ បុព្ពេ កិរេស ភគវតិ សឡលឃរេ វិហរន្តេ ឯកកោវ ទស្សនាយ អគមាសិ។ សត្ថា “អបរិបក្កំ តាវស្ស ញាណំ, កតិបាហំ បន អតិក្កមិត្វា មយិ ឥន្ទសាលគុហាយំ វិហរន្តេ បញ្ច បុព្ពនិមិត្តានិ ទិស្វា មរណភយភីតោ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវតាហិ សទ្ធឹ ឧបសង្កមិត្វា ចុទ្ទស បញ្ហេ បុច្ឆិត្វា ឧបេក្ខាបញ្ហវិស្សជ្ជនាវសានេ អសីតិយា ទេវតាសហស្សេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ឱកាសំ នាកាសិ។ សោ “មម បុព្ពេបិ ឯកកស្ស គតត្តា សត្ថារា ឱកាសោ ន កតោ, អទ្ធា មេ នត្ថិ មគ្គផលស្ស ឧបនិស្សយោ, ឯកស្ស បន ឧបនិស្សយេ សតិ ចក្កវាឡបរិយន្តាយបិ បរិសាយ ភគវា ធម្មំ ទេសេតិយេវ។ អវស្សំ ខោ បន ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ កស្សចិ ទេវស្ស ឧបនិស្សយោ ភវិស្សតិ, តំ សន្ធាយ សត្ថា ធម្មំ ទេសេស្សតិ។ តំ សុត្វា អហម្បិ អត្តនោ ទោមនស្សំ វូបសមេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា សហាយត្ថាយ អាមន្តេសិ។

ឯវំ ភទ្ទំ តវាតិ ខោ ទេវា តាវតឹសាតិ ឯវំ ហោតុ មហារាជ, គច្ឆាម ភគវន្តំ ទស្សនាយ, ទុល្លភោ ពុទ្ធុប្បាទោ, ភទ្ទំ តវ, យោ ត្វំ “បព្ពតកីឡំ នទីកីឡំ គច្ឆាមា”តិ អវត្វា អម្ហេ ឯវរូបេសុ ឋានេសុ និយោជេសីតិ។ **បច្ចស្សោសុ**ន្តិ តស្ស វចនំ សិរសា សម្បដិច្ឆឹសុ។

៣៤៥. បញ្ចសិខំ គន្ធព្ពទេវបុត្តំ អាមន្តេសីតិ ទេវេ តាវ អាមន្តេតុ, ឥមំ កស្មា វិសុំ អាមន្តេសិ? ឱកាសករណត្ថំ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ “ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវតា គហេត្វា ធុរេន បហរន្តស្ស វិយ សត្ថារំ ឧបសង្កមិតុំ ន យុត្តំ, អយំ បន បញ្ចសិខោ ទសពលស្ស ឧបដ្ឋាកោ វល្លភោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ គន្ត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា

ធម្មំ សុណាតិ, តមំ បុរតោ បេសេត្វា ឱកាសំ ការេត្វា តមិនា កតោកាសេ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ឱកាសករណត្ថំ អាមន្តេសិ។

ឯវំ ភទ្ទំ តវាតិ សោ “ឯវំ មហារាជ, ហោតុ, ភទ្ទំ តវ, យោ ត្វំ មំ ‘ឯហិ, មារិស, ឧយ្យានកីឡាទីនិ វា នដសមជ្ជាទីនិ វា ទស្សនាយ គច្ឆាមា’តិ អវត្វា ‘ពុទ្ធំ បស្សិស្សាម, ធម្មំ សោស្សាមា’តិ វទសី”តិ ទន្តុត្តរំ ឧបត្ថម្ភេន្តោ ទេវានមិន្ទស្ស វចនំ បដិស្សុត្វា អនុចរិយំ សហចរណំ ឯកតោ គមនំ ឧបាគមិ។

តត្ថ **ពេលុវបណ្ឌុន្តិ** ពេលុវបក្កំ វិយ បណ្ឌុវណ្ណំ។ តស្ស កិរ សោវណ្ណមយំ ទោណិក្ខំ, ឥន្ទនីលមយោ ទណ្ឌោ, រជតមយា តន្តិយោ, បវាឡមយា វេឋកា, វីណាបត្តកំ តារុតំ, តន្តិពន្ធនដ្ឋានំ តារុតំ, ឧបរិ ទណ្ឌកោ តារុតន្តិ តិតារុតប្បមាណា វីណា។ ឥតិ សោ តំ វីណំ អាទាយ សមបញ្ញាសមុច្ឆនា មុច្ឆេត្វា អគ្គនខេហិ បហរិត្វា មធុរំ គីតស្សរំ និច្ឆារេត្វា សេសទេវេ សក្កស្ស គមនកាលំ ជានាបេន្តោ ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯវំ តស្ស គីតវាទិតសញ្ញាយ សន្និបតិតេ ទេវគណេ **អថ ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ…បេ…. វេទិយកេ បព្ពតេ បច្ចុដ្ឋាសិ។**

៣៤៦. អតិវិយ ឱភាសជាតោតិ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ឯកស្សេវ ទេវស្ស វា មារស្ស វា ព្រហ្មុនោ វា ឱភាសេន ឱភាសជាតោ ហោតិ, តំទិវសំ បន ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវតានំ ឱភាសេន អតិវិយ ឱភាសជាតោ ឯកបជ្ជោតោ សហស្សចន្ទសូរិយឧគ្គតកាលសទិសោ អហោសិ។ **បរិតោ គាមេសុ មនុស្សាតិ** សមន្តា គាមេសុ មនុស្សា។ បកតិសាយមាសកាលេយេវ កិរ គាមមជ្ឈេ ទារកេសុ កីឡន្តេសុ តត្ថ សក្កោ អគមាសិ, តស្មា មនុស្សា បស្សិត្វា ឯវមាហំសុ។ ននុ ច មជ្ឈិមយាមេ ទេវតា ភគវន្តំ ឧបសង្កមន្តិ, អយំ កស្មា បឋមយាមស្សាបិ បុរិមភាគេយេវ អាគតោតិ? មរណភយេនេវ តជ្ជិតត្តា។ **កីសុ នាមាតិ** កីសុ នាម ភោ ឯតំ, កោ នុ ខោ អជ្ជ មហេសក្ខោ ទេវោ វា ព្រហ្មា វា ភគវន្តំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ ធម្មំ សោតុំ ឧបសង្កមន្តោ, កថំសុ នាម ភោ ភគវា បញ្ហំ វិស្សជ្ជេស្សតិ ធម្មំ ទេសេស្សតិ, លាភា អម្ហាកំ, យេសំ នោ ឯវំ ទេវតានំ កង្ខាវិនោទកោ សត្ថា អវិទូរេ វិហារេ វសតិ, យេ លភាម ថាលកភិក្ខម្បិ កដច្ឆុភិក្ខម្បិ ទាតុន្តិ សំវិគ្គា លោមហដ្ឋជាតា ឧទគ្គលោមា ហុត្វា ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលិំ សិរស្មិំ បតិដ្ឋបេត្វា នមស្សមានា អដ្ឋំសុ។

៣៤៧. ទុរុបសង្កមាតិ ទុបយិរុបាសិយា។ អហំ សរាគោ សទោសោ សមោហោ, សត្ថា វីតរាគោ វីតទោសោ វីតមោហោ, តស្មា ទុបយិរុបាសិយា តថាគតា មាទិសេន។ **ឈាយីតិ** លក្ខណូបនិជ្ឈានេន ច អារម្មណូបនិជ្ឈានេន ច ឈាយី។ តស្មិញ្ញេវ ឈានេ រតាតិ **ឈានរតា។ តទន្តរំ បដិសល្លីនាតិ** តទន្តរំ បដិសល្លីនា សម្បតិ បដិសល្លីនា វា។ តស្មា ន កេវលំ ឈាយី ឈានរតាតិ ទុរុបសង្កមា, ឥទានិមេវ បដិសល្លីនាតិបិ ទុរុបសង្កមា។ **បសាទេយ្យាសីតិ** អារាធេយ្យាសិ, ឱកាសំ មេ ការេត្វា ទទេយ្យាសីតិ វទតិ។ **ពេលុវបណ្ឌុវីណំ អាទាយាតិ** ននុ បុព្ពេវ អាទិន្នាតិ? អាម , អាទិន្នា។ មគ្គគមនវសេន បន អំសកូដេ លគ្គិតា, ឥទានិ នំ វាមហត្ថេ ឋបេត្វា វាទនសជ្ជំ កត្វា អាទិយិ។ តេន វុត្តំ “អាទាយា”តិ។

បញ្ចសិខគីតគាថាវណ្ណនា

៣៤៨. អស្សាវេសីតិ សាវេសិ។ **ពុទ្ធូបសញ្ហិតាតិ** ពុទ្ធំ អារព្ភ ពុទ្ធំ និស្សាយំ កត្វា បវត្តាតិ អត្ថោ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។

វន្ទេ តេ បិតរំ ភទ្ទេ, តិម្ពរុំ សូរិយវច្ឆសេតិ ឯត្ថ **សូរិយវច្ឆសាតិ** សូរិយសមានសរីរា។ តស្សា កិរ ទេវធីតាយ បាទន្តតោ រស្មិ ឧដ្ឋហិត្វា កេសន្តំ អារោហតិ, តស្មា ពាលសូរិយមណ្ឌលសទិសា ខាយតិ, ឥតិ នំ “សូរិយវច្ឆសា”តិ សញ្ជានន្តិ។ តំ សន្ធាយាហ – “ភទ្ទេ, សូរិយវច្ឆសេ, តវ បិតរំ តិម្ពរុំ គន្ធព្ពទេវរាជានំ វន្ទាមី”តិ។ **យេន ជាតាសិ កល្យាណីតិ** យេន ការណភូតេន យំ តិម្ពរុំ ទេវរាជានំ និស្សាយ ត្វំ ជាតា, កល្យាណី សព្ពង្គសោភនា។ **អានន្ទជននី មមាតិ** មយ្ហំ បីតិសោមនស្សវឌ្ឍនី។

វាតោវ សេទតំ កន្តោតិ យថា សញ្ជាតសេទានំ សេទហរណត្ថំ វាតោ ឥដ្ឋោ ហោតិ កន្តោ មនាបោ, ឯវន្តិ អត្ថោ។ **បានីយំវ បិបាសតោតិ** បាតុមិច្ឆន្តស្ស បិបាសតោ បិបាសាភិភូតស្ស។ **អង្គីរសីតិ** អង្គេ រស្មិយោ អស្សាតិ អង្គីរសី, តមេវ អារព្ភ អាលបន្តោ វទតិ។ **ធម្មោ អរហតាមិវាតិ** អរហន្តានំ នវលោកុត្តរធម្មោ វិយ។

ជិឃច្ឆតោតិ ភុញ្ជិតុកាមស្ស ខុទាភិភូតស្ស។ **ជលន្តមិវ វារិនាតិ** យថា កោចិ ជលន្តំ ជាតវេទំ ឧទកកុម្ភេន និព្ពាបេយ្យ, ឯវំ តវ ការណា ឧប្បន្នំ មម កាមរាគបរិឡាហំ និព្ពាបេហីតិ វទតិ។

យុត្តំ កិញ្ចក្ខរេណុនាតិ បទុមកេសររេណុនា យុត្តំ។ **នាគោ យម្ហាភិតត្តោ វា**តិ យម្ហាភិតត្តហត្ថី វិយ។ **ឱគាហេ តេ ថនូទរ**ន្តិ យថា សោ នាគោ បោក្ខរណិំ ឱគាហិត្វា បិវិត្វា អត្តសោណ្ណមត្តំ បញ្ញាយមានំ កត្វា និមុគ្គោ សុខំ សាតំ វិន្ទតិ, ឯវំ កទា នុ ខោ តេ ថនូទរំ ថនវេមជ្ឈំ ឧទរញ្ច ឱគាហិត្វា អហំ សុខំ សាតំ បដិលភិស្សាមីតិ វទតិ។

> “អច្ចង្កុសោវ នាគោវ, ជិតំ មេ តុត្តតោមរំ;
> ការណំ នប្បជានាមិ, សម្មត្តោ លក្ខណូរុយា”តិ។ –

ឯត្ថ **តុត្តំ** វុច្ចតិ កណ្ណមូលេ វិជ្ឈនអយទណ្ឌកោ។ **តោមរ**ន្តិ បាទាទីសុ វិជ្ឈនទណ្ឌតោមរំ។ **អង្កុសោ**តិ មត្ថកេ វិជ្ឈនកុដិលកណ្ឌកោ។ យោ ច នាគោ បភិន្នមត្តោ អច្ចង្កុសោ ហោតិ, អង្កុសំ អតីតោ; អង្កុសេន វិជ្ឈិយមានោបិ វសំ ន គច្ឆតិ, សោ “ជិតំ មយា តុត្តតោមរំ, យោ អហំ អង្កុសស្សាបិ វសំ ន គច្ឆាមី”តិ មទទប្បេន កិញ្ចិ ការណំ ន ពុជ្ឈតិ។ យថា សោ អច្ចង្កុសោ នាគោ “ជិតំ មេ តុត្តតោមរ”ន្តិ កិញ្ចិ ការណំ នប្បជានាតិ, ឯវំ អហម្បិ លក្ខណសម្បន្នឩរុតាយ លក្ខណូរុយា សម្មត្តោ មត្តោ បមត្តោ ឧម្មត្តោ វិយ កិញ្ចិ ការណំ នប្បជានាមីតិ វទតិ។ អថ វា អច្ចង្កុសោវ នាគោ អហម្បិ សម្មត្តោ លក្ខណូរុយា កិញ្ចិ ឥតោ វិរាគការណំ នប្បជានាមិ។ កស្មា? យស្មា តេន នាគេន វិយ ជិតំ មេ តុត្តតោមរំ, ន កស្សចិ វទតោ វចនំ អាទិយាមិ។

តយិ គេធិតចិត្តោស្មីតិ ភទ្ទេ លក្ខណូរុ តយិ ពទ្ធចិត្តោស្មិ។ **គេធិតចិត្តោ**តិ វា គេធំ អជ្ឈុបេតចិត្តោ។ **ចិត្តំ វិបរិណាមិត**ន្តិ បកតិំ ជហិត្វា ឋិតំ។ **បដិគន្តុំ ន សក្កោមី**តិ និវត្តិតុំ ន សក្កោមិ។ **វង្កឃស្តោវ អម្ពុជោ**តិ ពឡិសំ គិលិត្វា ឋិតមច្ឆោ វិយ។ “យសោ”តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ។

វាមូរូតិ វាមាការេន សណ្ឋិតឩរុ, កទលិក្ខន្ធសទិសឩរូតិ វា អត្ថោ។ **សជា**តិ អាលិង្គ។ **មន្ទលោចនេ**តិ ឥត្ថិយោ ន តិខិណំ និជ្ឈាយន្តិ មន្ទំ អាលោចេន្តិ ឱលោកេន្តិ, តស្មា “មន្ទលោចនា”តិ វុច្ចន្តិ។ **បលិស្សជា**តិ សព្ពតោភាគេន អាលិង្គ។ **ឯតំ មេ អភិបត្ថិត**ន្តិ ឯតំ មយា អភិណ្ហំ បត្ថិតំ។

អប្បកោ វត មេ សន្តោតិ បកតិយាវ មន្ទោ សមានោ។ **វេល្លិតកេសិយា**តិ កេសា មុញ្ចិត្វា បិដ្ឋិយំ វិស្សដ្ឋកាលេ សប្បោ វិយ វេល្លន្តា គច្ឆន្តា អស្សាតិ វេល្លិតកេសី, តស្សា វេល្លិតកេសិយា។ **អនេកភាវោ សមុប្បាទី**តិ អនេកវិធោ ជាតោ។ **អនេកភាគោ**តិ វា បាឋោ។ **អរហន្តេវ ទក្ខិណា**តិ អរហន្តម្ហិ ទិន្នទានំ វិយ នានប្បការតោ បភិន្នោ។

យំ មេ អត្ថិ កតំ បុញ្ញន្តិ យំ មយា កតំ បុញ្ញមត្ថិ។ **អរហន្តេសុ តាទិសូ**តិ តាទិលក្ខណប្បត្តេសុ អរហន្តេសុ។ **តយា សទ្ធិំ វិបច្ចត**ន្តិ សព្ពំ តយា សទ្ធិមេវ វិបាកំ ទេតុ។

ឯកោទីតិ ឯកីភាវំ គតោ។ **និបកោ សតោ**តិ នេបក្កំ វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ សមន្នាគតោតិ និបកោ។ សតិយា សមន្នាគតត្តា សតោ។ **អមតំ មុនិ ជិគីសានោ**តិ យថា សោ ពុទ្ធមុនិ អមតំ និព្ពានំ ជិគីសតិ បរិយេសតិ, ឯវំ តំ អហំ សូរិយវច្ឆសេ ជិគីសាមិ បរិយេសាមិ។ យថា វា សោ អមតំ ជិគីសានោ ឯសន្តោ គវេសន្តោ វិចរតិ, ឯវាហំ តំ ឯសន្តោ គវេសន្តោ វិចរាមីតិបិ អត្ថោ។

យថាបិ មុនិ នន្ទេយ្យ, បត្វា សម្ពោធិមុត្តមន្តិ យថា ពុទ្ធមុនិ ពោធិបល្លង្កេ និសិន្នោ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បត្វា នន្ទេយ្យ តោសេយ្យ។ **ឯវំ នន្ទេយ្យ**ន្តិ ឯវមេវ អហម្បិ តយា មិស្សីភាវំ គតោ នន្ទេយ្យំ, បីតិសោមនស្សជាតោ ភវេយ្យន្តិ វទតិ។

តាហំ ភទ្ទេ វរេយ្យាហេតិ **អហេ**តិ អាមន្តនំ, អហេ ភទ្ទេ សូរិយវច្ឆសេ, សក្កេន ទេវានមិន្ទេន “កិំ ទ្វិសុ ទេវលោកេសុ ទេវរជ្ជំ គណ្ហសិ, សុរិយវច្ឆស”ន្តិ, ឯវំ វរេ ទិន្នេ ទេវរជ្ជំ បហាយ “សូរិយវច្ឆសំ គណ្ហាមី”តិ ឯវំ តំ អហំ វរេយ្យំ ឥច្ឆេយ្យំ គណ្ហេយ្យន្តិ អត្ថោ។

សាលំវ ន ចិរំ ផុល្លន្តិ តវ បិតុ នគរទ្វារេ នចិរំ បុប្ផិតោ សាលោ អត្ថិ។ សោ អតិវិយ មនោហរោ។ តំ នចិរំ ផុល្លសាលំ វិយ។ **បិតរំ តេ សុមេធសេ**តិ អតិសស្សិរិកំ តវ បិតរំ **វន្ទមានោ នមស្សាមិ** នមោ ករោមិ។ **យស្សាសេតាទិសី បជា**តិ យស្ស អាសិ ឯតាទិសី ធីតា។

៣៤៩. សំសន្ទតីតិ កស្មា គីតសទ្ទស្ស ចេវ វីណាសទ្ទស្ស ច វណ្ណំ កថេសិ? កឹ តត្ថ ភគវតោ សារាគោ អត្ថីតិ? នត្ថិ។ ឆឡង្គុបេក្ខាយ ឧបេក្ខកោ ភគវា ឯតាទិសេសុ ឋានេសុ, កេវលំ តង្ខានិដ្ឋំ ជានាតិ, ន តត្ថ រជ្ជតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “សំវិជ្ជតិ ខោ, អាវុសោ, ភគវតោ ចក្ខុ, បស្សតិ ភគវា ចក្ខុនា រូបំ, ឆន្ទរាគោ ភគវតោ នត្ថិ, សុវិមុត្តចិត្តោ ភគវា។ សំវិជ្ជតិ ខោ, អាវុសោ, ភគវតោ សោត”ន្តិអាទិ (សំ. និ. ៤.២៣២)។ សចេ បន វណ្ណំ ន កថេយ្យ, បញ្ចសិខោ “ឱកាសោ មេ កតោ”តិ ន ជានេយ្យ។ អថ សក្កោ “ភគវតា បញ្ចសិខស្ស ឱកាសោ ន កតោ”តិ ទេវតា គហេត្វា តតោវ បដិនិវត្តេយ្យ, តតោ មហាជានិយោ ភវេយ្យ។ វណ្ណេ បន កថិតេ “កតោ ភគវតា បញ្ចសិខស្ស ឱកាសោ”តិ ទេវតាហិ សទ្ធឹ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា វិស្សជ្ជនាវសានេ អសីតិយា ទេវតា សហស្សេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិស្សតីតិ ញត្វា វណ្ណំ កថេសិ។

តត្ថ **កទា សំយូឡ្ហា**តិ កទា គន្ថិតា បិណ្ឌិតា។ **តេន ខោ បនាហំ, ភន្តេ, សមយេនា**តិ តេន សមយេន តស្មឹ តុម្ហាកំ សម្ពោធិប្បត្តិតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋមេ សត្តាហេ។ **ភទ្ទា នាម សូរិយវច្ឆសា**តិ នាមតោ ភទ្ទា សរីរសម្បត្តិយា សូរិយវច្ឆសា។ **ភគិនី**តិ វោហារវចនមេតំ, ទេវធីតាតិ អត្ថោ។ **បរកាមិនី**តិ បរំ កាមេតិ អភិកង្ខតិ។

ឧបនច្ចន្តិយាតិ នច្ចមានាយ។ សា កិរ ឯកស្មឹ សមយេ ចាតុមហារាជិកទេវេហិ សទ្ធឹ សក្កស្ស ទេវរាជស្ស នច្ចំ ទស្សនត្ថាយ គតា, តស្មិញ្ច ខណេ សក្កោ តថាគតស្ស អដ្ឋ យថាភុច្ចេ គុណេ បយិរុទាហាសិ។ ឯវំ តស្មឹ ទិវសេ គន្ត្វា នច្ចន្តី អស្សោសិ។

សក្កូបសង្កមវណ្ណនា

៣៥០. បដិសម្មោទតីតិ “សំសន្ទតិ ខោ តេ”តិអាទីនិ វទន្តោ ភគវា សម្មោទតិ, បញ្ចសិខោ បដិសម្មោទតិ។ គាថា ច ភាសន្តោ បញ្ចសិខោ សម្មោទតិ, ភគវា បដិសម្មោទតិ។ **អាមន្តេសី**តិ ជានាបេសិ។ តស្ស កិរេវំ អហោសិ “អយំ បញ្ចសិខោ មយា មម កម្មេន បេសិតោ អត្តនោ កម្មំ ករោតិ។ ឯវរូបស្ស សត្ថុ សន្តិកេ ឋត្វា កាមគុណូបសញ្ហិតំ អននុច្ឆវិកំ កថេសិ, នដា នាម និល្លជ្ជា ហោន្តិ, កថេន្តោ វិប្បការម្បិ ទស្សេយ្យ, ហន្ទ នំ មម កម្មំ ជានាបេមី”តិ ចិន្តេត្វា អាមន្តេសិ។

៣៥១. ឯវញ្ច បន តថាគតាតិ ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ ឋបិតវចនំ។ **អភិវទន្តី**តិ អភិវាទនសម្បដិច្ឆនេន វឌ្ឍិតវចនេន វទន្តិ។ **អភិវទិតោ**តិ វឌ្ឍិតវចនេន វុត្តោ។

ឧរុន្ទា សមបាទីតិ មហន្តា វិវដា អហោសិ, អន្ធការោ គុហាយំ អន្តរធាយិ។ **អាលោកោ ឧទបាទី**តិ យោ បកតិយា គុហាយំ អន្ធការោ, សោ អន្តរហិតោ, អាលោកោ ជាតោ។ សព្ពមេតំ ធម្មសង្គាហកានំ វចនំ។

៣៥២. ចិរបដិកាហំ, ភន្តេតិ ចិរតោ អហំ, ចិរតោ បដ្ឋាយាហំ ទស្សនកាមោតិ អត្ថោ។ **កេហិចិ កេហិចិ កិច្ចករណីយេហី**តិ ទេវានំ ធីតា ច បុត្តា ច អង្កេ និព្ពត្តន្តិ, បាទបរិចារិកា ឥត្ថិយោ សយនេ និព្ពត្តន្តិ, តាសំ មណ្ឌនបសាធនការិកា ទេវតា សយនំ បរិវារេត្វា និព្ពត្តន្តិ, វេយ្យាវច្ចករា អន្តោវិមានេ និព្ពត្តន្តិ, ឯតេសំ អត្ថាយ អឌ្ឌករណំ នាម នត្ថិ។ យេ បន សីមន្តរេ និព្ពត្តន្តិ, តេ “តវ សន្តកា, មម សន្តកា”តិ និច្ឆេតុំ អសក្កោន្តា អឌ្ឌំ ករោន្តិ, សក្កំ ទេវរាជានំ បុច្ឆន្តិ។ សោ “យស្ស វិមានំ អាសន្នតរំ, តស្ស សន្តកា”តិ វទតិ។ សចេ ទ្វេបិ សមដ្ឋានេ ហោន្តិ, “យស្ស វិមានំ ឱលោកេន្តី ឋិតា, តស្ស សន្តកា”តិ វទតិ។ សចេ ឯកម្បិ ន ឱលោកេតិ, តំ ឧភិន្នំ កលហុបច្ឆេទនត្ថំ អត្តនោ សន្តកំ ករោតិ។ កីឡាទីនិបិ កិច្ចានិ ករណីយានេវ។ ឯវរូបានិ តានិ ករណីយានិ សន្ធាយ “កេហិចិ កេហិចិ កិច្ចករណីយេហី”តិ អាហ។

សលឡាគារកេតិ សលឡមយគន្ធកុដិយំ។ **អញ្ញតរេន សមាធិនា**តិ តទា កិរ ភគវា សក្កស្សេវ អបរិបាកគតំ ញាណំ វិទិត្វា ឱកាសំ អការេតុកាមោ ផលសមាបត្តិវិហារេន និសីទិ។ តំ ឯស អជានន្តោ “អញ្ញតរេន សមាធិនា”តិ អាហ។ **ភូជតិ ច នាមា**តិ **ភូជតី**តិ តស្សា នាមំ។ **បរិចារិកា**តិ បាទបរិចារិកា ទេវធីតា។ សា កិរ ទ្វេ ផលានិ បត្តា, តេនស្សា ទេវលោកេ អភិរតិយេវ នត្ថិ។ និច្ចំ ភគវតោ ឧបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា អញ្ជលី សិរសិ ឋបេត្វា ភគវន្តំ នមស្សមានា តិដ្ឋតិ។ **នេមិសទ្ទេន តម្ហា សមាធិម្ហា វុដ្ឋិតោ**តិ “សមាបន្នោ សទ្ទំ សុណាតី”តិ នោ វត រេ វត្តព្ពេ, ននុ ភគវា សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស “អបិចាហំ អាយស្មតោ ចក្កនេមិសទ្ទេន តម្ហា សមាធិម្ហា វុដ្ឋិតោ”តិ ភណតីតិ។ តិដ្ឋតុ នេមិសទ្ទោ, សមាបន្នោ នាម អន្តោសមាបត្តិយំ កណ្ណមូលេ ធមមានស្ស សង្ខយុគឡស្សាបិ អសនិសន្និបាតស្សាបិ សទ្ទំ ន សុណាតិ។ ភគវា បន “ឯត្តកំ កាលំ សក្កស្ស ឱកាសំ ន ករិស្សាមី”តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា កាលវសេន ផលសមាបត្តឹ សមាបន្នោ។ សក្កោ “ន ទានិ មេ សត្ថា ឱកាសំ ករោតី”តិ គន្ធកុដឹ បទក្ខិណំ កត្វា រថំ និវត្តេត្វា ទេវលោកាភិមុខំ បេសេសិ។ គន្ធកុដិបរិវេណំ រថសទ្ទេន

សមោហិតំ បញ្ចង្គិកតូរិយំ វិយ អហោសិ។ ភគវតោ យថាបរិច្ឆិន្នកាលវសេន សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស វេថសទ្ទោនេវ បឋមាវជ្ជនំ ឧប្បជ្ជិ, តស្មា ឯវមាហ។

គោបកវត្ថុវណ្ណនា

៣៥៣. **សីលេសុ បរិបូរការិនី**តិ បញ្ចសុ សីលេសុ បរិបូរការិនី។ **ឥត្ថិត្តំ វិរាជេត្វា**តិ ឥត្ថិត្តំ នាម អលំ, ន ហិ ឥត្ថិត្តេ ឋត្វា ចក្កវត្តិសិរិំ, ន សក្កមារព្រហ្មសិរិយោ បច្ចនុភវិតុំ, ន បច្ចេកពោធិំ, ន សម្មាសម្ពោធិំ គន្តុំ សក្កាតិ ឯវំ ឥត្ថិត្តំ វិរាជេតិ នាម។ មហន្តមិទំ បុរិសត្តំ នាម សេដ្ឋំ ឧត្តមំ, ឯត្ថ ឋត្វា សក្កា ឯតា សម្បត្តិយោ បាបុណិតុន្តិ ឯវំ បន បុរិសត្តំ ភាវេតិ នាម។ សាបិ ឯវមកាសិ។ តេន វុត្តំ – “ឥត្ថិត្តំ វិរាជេត្វា បុរិសត្តំ ភាវេត្វា”តិ។ **ហីនំ គន្ធព្ពកាយ**ន្តិ ហីនំ លាមកំ គន្ធព្ពនិកាយំ។ កស្មា បន តេ បរិសុទ្ធសីលា តត្ថ ឧប្បន្នាតិ? បុព្ពនិកន្តិយា។ បុព្ពេបិ កិរ នេសំ ឯតទេវ វសិតដ្ឋានំ, តស្មា និកន្តិវសេន តត្ថ ឧប្បន្នា។ **ឧបដ្ឋាន**ន្តិ ឧបដ្ឋានសាលំ។ **បារិចរិយ**ន្តិ បរិចរណភាវំ។ គីតវាទិតេហិ អម្ហេ បរិចរិស្សមាតិ អាគច្ឆន្តិ។

បដិចោទេសីតិ សារេសិ។ សោ កិរ តេ ទិស្វា “ឥមេ ទេវបុត្តា អតិវិយ វិរោចេន្តិ អតិវណ្ណវន្តោ, កឹ នុ ខោ កម្មំ កត្វា អាគតា”តិ អាវជ្ជន្តោ “ភិក្ខូ អហេសុ”ន្តិ អទ្ទស។ តតោ “ភិក្ខូ ហោន្តុ, សីលេសុ បរិបូរការិនោ”តិ ឧបធារេន្តោ “បរិបូរការិនោ”តិ អទ្ទស។ “បរិបូរការិនោ ហោន្តុ, អញ្ញោ គុណោ អត្ថិ នត្ថី”តិ ឧបធារេន្តោ “ឈានលាភិនោ”តិ អទ្ទស។ “ឈានលាភិនោ ហោន្តុ, កុហឹ វាសិកា”តិ ឧបធារេន្តោ “មយ្ហំវ កុលូបកា”តិ អទ្ទស។ បរិសុទ្ធសីលា នាម ឆសុ ទេវលោកេសុ យត្ថិច្ឆន្តិ, តត្ថ និព្ពត្តន្តិ។ ឥមេ បន ឧបរិទេវលោកេ ច ន និព្ពត្តា។ ឈានលាភិនោ នាម ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តន្តិ, ឥមេ ច ព្រហ្មលោកេ ន និព្ពត្តា។ អហំ បន ឯតេសំ ឱវាទេ ឋត្វា ទេវលោកសាមិកស្ស សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស បល្លង្កេ បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តោ, ឥមេ ហីនេ គន្ធព្ពកាយេ និព្ពត្តា។ អដ្ឋិវេធបុគ្គលា នាមេតេ វត្តេត្វា វត្តេត្វា គាឡ្ហំ វិជ្ឈិតព្ពាតិ ចិន្តេត្វា **កុតោមុខា នាមា**តិអាទីហិ វចនេហិ បដិចោទេសិ។

តត្ថ **កុតោមុខា**តិ ភគវតិ អភិមុខេ ធម្មំ ទេសេន្តេ តុម្ហេ កុតោមុខា កឹ អញ្ញា វិហិតា ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកយមានា ឧទាហុ និទ្ទាយមានា? **ទុទ្ទិដ្ឋរូប**ន្តិ ទុទ្ទិដ្ឋសភាវំ ទដ្ឋំ អយុត្តំ ។ **សហធម្មិកេ**តិ ឯកស្ស សត្ថុ សាសនេ សមាចិណ្ណធម្មេ កតបុញ្ញេ។ **តេសំ ភន្តេ**តិ តេសំ គោបកេន ទេវបុត្តេន ឯវំ វត្វា បុន “អហោ តុម្ហេ និល្លជ្ជា អហិរិកា”តិអាទីហិ វចនេហិ បដិចោទិតានំ ទ្វេ ទេវា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សតិំ បដិលភិំសុ។

កាយំ ព្រហ្មបុរោហិតន្តិ តេ កិរ ចិន្តយិំសុ – “នដេហិ នាម នច្ចន្តេហិ គាយន្តេហិ វាទេន្តេហិ អាគន្ត្វា ទាយោ នាម លភិតព្ពោ អស្ស, អយំ បន អម្ហាកំ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ បក្ខិត្តលោណំ ឧទ្ធនំ វិយ តដតដាយតេវ, កឹ នុ ខោ ឥទ”ន្តិ អាវជ្ជន្តា អត្តនោ សមណភាវំ បរិសុទ្ធសីលតំ ឈានលាភិតំ តស្សេវ កុលូបកភាវញ្ច ទិស្វា “បរិសុទ្ធសីលា នាម ឆសុ ទេវលោកេសុ យថារុចិតេ ឋានេ និព្ពត្តន្តិ, ឈានលាភិនោ ព្រហ្មលោកេ។ មយំ ឧបរិទេវលោកេបិ ព្រហ្មលោកេបិ និព្ពត្តិតុំ នាសក្ខិម្ហ។ អម្ហាកំ ឱវាទេ ឋត្វា អយំ ឥត្ថិកា ឧបរិ និព្ពត្តា, មយំ ភិក្ខូ សមានា ភគវតិ ព្រហ្មចរិយំ ចរិត្វា ហីនេ គន្ធព្ពកាយេ និព្ពត្តា។ តេន នោ អយំ ឯវំ និគ្គណ្ហាតី”តិ ញត្វា តស្ស កថំ សុណន្តាយេវ តេសុ ទ្វេ ជនា បឋមជ្ឈានសតិំ បដិលភិត្វា ឈានំ បាទកំ កត្វា សង្ខារេ សម្មសន្តា អនាគាមិផលេយេវ បតិដ្ឋហិំសុ។ អថ នេសំ សោ បរិត្តោ កាមាវចរត្តភាវោ ធារេតុំ នាសក្ខិ។ តស្មា តាវទេវ ចវិត្វា ព្រហ្មបុរោហិតេសុ និព្ពត្តា។ សោ ច នេសំ កាយោ តត្ថ បិតានំយេវ និព្ពត្តោ។ តេន វុត្តំ – “តេសំ, ភន្តេ, គោបកេន ទេវបុត្តេន បដិចោទិតានំ ទ្វេ ទេវា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សតិំ បដិលភិំសុ កាយំ ព្រហ្មបុរោហិត”ន្តិ។

តត្ថ **ទិដ្ឋេវ ធម្មេ**តិ តស្មិញ្ញេវ អត្តភាវេ ឈានសតិំ បដិលភិំសុ។ តត្តេវ ឋត្វា ចុតា បន កាយំ ព្រហ្មបុរោហិតំ ព្រហ្មបុរោហិតសរីរំ បដិលភិំសូតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ឯកោ បន ទេវោ**តិ ឯកោ ទេវបុត្តោ និកន្តិ ឆិន្ទិតុំ អសក្កោន្តោ កាមេ អជ្ឈាវសិ, តត្ថេវ អាវាសិកោ អហោសិ។

៣៥៤. **សង្ខុព្ភាបដ្ឋាសិ**ន្តិ សង្ខ្យញ្ច ឧបដ្ឋាសិ។

សុធម្មតាយាតិ ធម្មស្ស សុន្ទរភាវេន។ **តិទិវូបបន្នោ**តិ តិទិវេ តិទសបុរេ ឧបបន្នោ។ **គន្ធព្ពកាយូបគតេ វសីនេ**តិ គន្ធព្ពកាយំ អាវាសិកោ ហុត្វា ឧបគតេ។ **យេ ច មយំ បុព្ពេ មនុស្សភូតា**តិ យេ បុព្ពេ មនុស្សភូតា មយំ អន្នេន បានេន ឧបដ្ឋហិម្ហាតិ ឥមិនា សទ្ធិំ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

បាទូបសង្កម្មាតិ បាទេ ឧបសង្កម្ម បាទមូលេ និសីទិត្វា បូជេត្វា ចេវ វន្ទិត្វា ច។ **សកេ និវេសនេ**តិ អត្តនោ ឃរេ។ ឥមស្សាបិ បទស្ស ឧបដ្ឋហិម្ហាតិ ឥមិនាវ សម្ពន្ធោ។

បច្ចត្តំ វេទិតព្ពោតិ អត្តនាវ វេទិតព្ពោ។ **អរិយាន សុភាសិតានី**តិ តុម្ហេហិ វុច្ចមានានិ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ សុភាសិតានិ។

តុម្ហេ បន សេដ្ឋមុបាសមានាតិ ឧត្តមំ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបាសមានា អនុត្តរេ ពុទ្ធសាសនេ វា។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ សេដ្ឋចរិយំ។ **ភវត្ថូបបត្តី**តិ ភវន្តានំ ឧបបត្តិ។

អគារេ វសតោ មយ្ហន្តិ ឃរមជ្ឈេ វសន្តស្ស មយ្ហំ។

ស្វជ្ជាតិ សោ អជ្ជ។ **គោតមសាវកេនា**តិ ឥធ គោបកោ គោតមសាវកោតិ វុត្តោ។ **សមេច្ចា**តិ សមាគន្ត្វា។

ហន្ទ វិយាយាម ព្យាយាមាតិ ហន្ទ ឧយ្យមាម ព្យាយមាម។ **មា នោ មយំ បរបេស្សា អហុម្ហា**តិ **នោ**តិ និបាតមត្តំ, មា មយំ បរស្ស បេសនការកា អហុម្ហាតិ អត្ថោ។ **គោតមសាសនានី**តិ ឥធ បកតិយា បដិវិទ្ធំ បឋមជ្ឈានមេវ គោតមសាសនានីតិ វុត្តំ, តំ អនុស្សរំ អនុស្សរិត្វាតិ អត្ថោ។

ចិត្តានិ វិរាជយិត្វាតិ បញ្ចកាមគុណិកចិត្តានិ វិរាជយិត្វា។ **កាមេសុ អាទីនវ**ន្តិ វិក្ខម្ភនវសេន បឋមជ្ឈានេន កាមេសុ អាទីនវំ អទ្ទសំសុ, សមុច្ឆេទវសេន តតិយមគ្គេន។ **កាមសំយោជនពន្ធនានី**តិ កាមសញ្ញោជនានិ ច កាមពន្ធនានិ ច។ **បាបិមយោគានី**តិ បាបិមតោ មារស្ស យោគភូតានិ, ពន្ធនភូតានីតិ អត្ថោ។ **ទុរច្ចយានី**តិ ទុរតិក្កមានិ។ **សឥន្ទា ទេវា សបជាបតិកា**តិ ឥន្ទំ ជេដ្ឋកំ កត្វា ឧបវិដ្ឋា សឥន្ទា បជាបតី ទេវរាជានំ ជេដ្ឋកំ កត្វា ឧបវិដ្ឋា សបជាបតិកា។ **សភាយុបវិដ្ឋា**តិ សភាយំ ឧបវិដ្ឋា, និសិន្នាតិ អត្ថោ។

វីរាតិ សូរា។ **វិរាគា**តិ វីតរាគា។ **វិរជំ ករោន្តា**តិ វិរជំ អនាគាមិមគ្គំ ករោន្តា ឧប្បាទេន្តា។ **នាគោវ សន្នានិ គុណានី**តិ កាមសញ្ញោជនពន្ធនានិ ឆេត្វា ទេវេ តាវតឹសេ អតិក្កមឹសុ។ **សំវេគជាតស្សា**តិ ជាតសំវេគស្ស សក្កស្ស។

កាមាភិភូតិ ទុវិធានម្បិ កាមានំ អភិភូ។ **សតិយា វិហីនា**តិ ឈានសតិវិរហិតា។

តិណ្ណំ តេសន្តិ តេសុ តីសុ ជនេសុ។ **អាវសិនេត្ថ ឯកោ**តិ តត្ថ ហីនេ កាយេ ឯកោយេវ អាវាសិកោ ជាតោ។ **សម្ពោធិបថានុសារិនោ**តិ អនាគាមិមគ្គានុសារិនោ។ **ទេវេបិ ហីឡេន្តី**តិ ទ្វេ ទេវលោកេ ហីឡេន្តា អធោករោន្តា ឧបចារប្បនាសមាធីហិ សមាហិតត្តា អត្តនោ បាទបំសុំ ទេវតានំ មត្ថកេ ឱកិរន្តា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា គតាតិ។

ឯតាទិសី ធម្មប្បកាសនេត្ថាតិ ឯត្ថ សាសនេ ឯវរូបា ធម្មប្បកាសនា, យាយ សាវកា ឯតេហិ គុណេហិ សមន្នាគតា ហោន្តិ។ **ន តត្ថ កឹ កង្ខតិ កោចិ សាវកោ**តិ កឹ តត្ថ តេសុ សាវកេសុ កោចិ ឯកសាវកោបិ ពុទ្ធាទីសុ វា ចាតុទ្ទិសភាវេ វា ន កង្ខតិ "សព្ពទិសាសុ អសជ្ជមានោ អគយ្ហមានោ វិហរតី"តិ។ ឥទានិ ភគវតោ វណ្ណំ ភណន្តោ "និតិណ្ណឱឃំ វិចិកិច្ឆឆិន្នំ, ពុទ្ធំ នមស្សាម ជិនំ ជនិន្ទ"ន្តិ អាហ។ តត្ថ **វិចិកិច្ឆឆិន្ន**ន្តិ ឆិន្នវិចិកិច្ឆំ។ **ជនិន្ទ**ន្តិ សព្ពលោកុត្តមំ។

យំ តេ ធម្មន្តិ យំ តវ ធម្មំ។ **អជ្ឈគំសុ តេ**តិ តេ ទេវបុត្តា អធិគតា។ **កាយំ ព្រហ្មបុរោហិត**ន្តិ អម្ហាកំ បស្សន្តានំយេវ ព្រហ្មបុរោហិតសរីរំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យំ តវ ធម្មំ ជានិត្វា តេសំ តិណ្ណំ ជនានំ តេ ទ្វេ វិសេសគូ អម្ហាកំ បស្សន្តានំយេវ កាយំ ព្រហ្មបុរោហិតំ អធិគន្ត្វា មគ្គផលវិសេសំ អជ្ឈគំសុ, មយម្បិ តស្ស ធម្មស្ស បត្តិយា អាគតម្ហាសិ មារិសាតិ។ **អាគតម្ហសេ**តិ សម្បត្តម្ហ។ **កតាវកាសា ភគវតា, បញ្ហំ បុច្ឆេមុ មារិសា**តិ សចេ នោ ភគវា ឱកាសំ ករោតិ, អថ ភគវតា កតាវកាសា ហុត្វា បញ្ហំ, មារិស, បុច្ឆេយ្យាមាតិ អត្ថោ។

មឃមាណវវត្ថុ

៣៥៥. ទីឃរត្តំ វិសុទ្ធោ ខោ អយំ យក្ខោតិ ចិរកាលតោ បភុតិ វិសុទ្ធោ។ កីវ ចិរកាលតោ? អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ មគធរដ្ឋេ មចលគាមកេ មឃមាណវកាលតោ បដ្ឋាយ។ តទា កិរេស ឯកទិវសំ កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ គាមមជ្ឈេ មនុស្សានំ គាមកម្មករណដ្ឋានំ គន្ត្វា អត្តនោ ឋិតដ្ឋានំ បាទន្តេនេវ បំសុកចវរំ អបនេត្វា រមណីយមកាសិ,

អញ្ញោ អាគន្ត្វា តត្ថ អដ្ឋាសិ។ សោ តាវតកេនេវ សតឹ បដិលភិត្វា មជ្ឈេ គាមស្ស ខលមណ្ឌលមត្តំ ឋានំ សោធេត្វា វាលុកំ ឱកិរិត្វា ទារូនិ អាហរិត្វា សីតកាលេ អគ្គឹ ករោតិ, ទហរា ច មហល្លកា ច អាគន្ត្វា តត្ថ និសីទន្តិ។

អថស្ស ឯកទិវសំ ឯតទហោសិ – “មយំ នគរំ គន្ត្វា រាជរាជមហាមត្តាទយោ បស្សាម, ឥមេសុបិ ចន្ទិមសូរិយេសុ ‘ចន្ទោ នាម ទេវបុត្តោ, សូរិយោ នាម ទេវបុត្តោ’តិ វទន្តិ។ កឹ នុ ខោ កត្វា ឯតេ ឯតា សម្បត្តិយោ អធិគតា”តិ? តតោ “នាញ្ញំ កិញ្ចិ, បុញ្ញកម្មមេវ កត្វា”តិ ចិន្តេត្វា “មយាបិ ឯវរូបសម្បត្តិទាយកំ បុញ្ញកម្មមេវ កត្តព្ព”ន្តិ ចិន្តេសិ។

សោ កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ យាគុំ បិវិត្វា វាសិផរសុកុទាលមុសលហត្ថោ ចតុមហាបថំ គន្ត្វា មុសលេន បាសាណេ ឧច្ចាលេត្វា បវដ្ដេតិ, យានានំ អក្ខបដិឃាតរុក្ខេ ហរតិ, វិសមំ សមំ ករោតិ, ចតុមហាបថេ សាលំ ករោតិ, បោក្ខរណឹ ខណតិ, សេតុំ ពន្ធតិ, ឯវំ ទិវសំ កម្មំ កត្វា អត្ថង្គតេ សូរិយេ឴ ឃរំ ឯតិ។ តំ អញ្ញោ បុច្ឆិ – “ភោ, មឃ, ត្វំ បាតោវ និក្ខមិត្វា សាយំ អរញ្ញតោ ឯសិ, កឹ កម្មំ ករោសី”តិ? បុញ្ញកម្មំ ករោមិ។ សគ្គគាមិមគ្គំ សោធេមីតិ។ កិមិទំ, ភោ, បុញ្ញំ នាមាតិ? ត្វំ ន ជានាសីតិ? អាម, ន ជានាមីតិ។ នគរំ គតកាលេ ទិដ្ឋបុព្ពា តេ រាជរាជមហាមត្តាទយោតិ? អាម, ទិដ្ឋបុព្ពាតិ។ បុញ្ញកម្មំ កត្វា តេហិ តំ ឋានំ លទ្ធំ, អហម្បិ ឯវរូបសម្បត្តិទាយកំ កម្មំ ករោមិ។ “ចន្ទោ នាម ទេវបុត្តោ, សូរិយោ នាម ទេវបុត្តោ”តិ សុតបុព្ពំ តយាតិ? អាម សុតបុព្ពន្តិ។ ឯតស្ស សគ្គស្ស គមនមគ្គំ អហំ សោធេមីតិ។ ឥទំ បន បុញ្ញកម្មំ កឹ តវេវ វដ្ដតិ, អញ្ញស្ស ន វដ្ដតីតិ? ន កស្សចេតំ វារិតន្តិ។ យទិ ឯវំ ស្វេ អរញ្ញំ គមនកាលេ មយ្ហម្បិ សទ្ទំ ទេហីតិ។ បុនទិវសេ តំ គហេត្វា គតោ, ឯវំ តស្មិំ គាមេ តេត្តឹស មនុស្សា តរុណវយា សព្ពេ តស្សេវ អនុវត្តកា អហេសុំ។ តេ ឯកច្ឆន្ទា ហុត្វា បុញ្ញកម្មានិ ករោន្តា វិចរន្តិ។ យំ ទិសំ គច្ឆន្តិ, មគ្គំ សមំ ករោន្តា ឯកទិវសេនេវ ករោន្តិ, បោក្ខរណឹ ខណន្តា, សាលំ ករោន្តា, សេតុំ ពន្ធន្តា ឯកទិវសេនេវ និដ្ឋាបេន្តិ។

អថ នេសំ គាមភោជកោ ចិន្តេសិ – “អហំ បុព្ពេ ឯតេសុ សុរំ បិវន្តេសុ បាណឃាតាទីនិ ករោន្តេសុ ច កហាបណាទិវសេន ចេវ ទណ្ឌពលិវសេន ច ធនំ លភាមិ។ ឥទានិ ឯតេសំ បុញ្ញករណកាលតោ បដ្ឋាយ ឯត្តកោ អាយោ នត្ថិ, ហន្ទ នេ រាជកុលេ បរិភិន្ទាមី”តិ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា ចោរេ, មហារាជ, បស្សាមីតិ។ កុហឹ, តាតាតិ? មយ្ហំ គាមេតិ។ កឹ ចោរា នាម, តាតាតិ? រាជាបរាធិកា ទេវាតិ។ កឹ ជាតិកាតិ? គហបតិជាតិកា ទេវាតិ។ គហបតិកា កឹ ករិស្សន្តិ, តយា ជានមានេន កស្មា មយ្ហំ ន កថិតន្តិ? ភយេន, មហារាជ, ន កថេមិ, ឥទានិ មា មយ្ហំ ទោសំ ករេយ្យាថាតិ។ អថ រាជា “អយំ មយ្ហំ មហារវំ រវតី”តិ សទ្ទហិត្វា “តេន ហិ គច្ឆ, ត្វមេវ នេ អានេហី”តិ ពលំ ទត្វា បេសេសិ។ សោ គន្ត្វា ទិវសំ អរញ្ញេ កម្មំ កត្វា សាយមាសំ ភុញ្ជិត្វា គាមមជ្ឈេ និសីទិត្វា “ស្វេ កឹ កម្មំ ករិស្សាម, កឹ មគ្គំ សមំ ករោម, បោក្ខរណឹ ខណាម, សេតុំ ពន្ធាមា”តិ មន្តយមានេយេវ តេ បរិវារេត្វា “មា ផន្ទិត្ថ, រញ្ញោ អាណា”តិ ពន្ធិត្វា បាយាសិ។ អថ ខោ នេសំ ឥត្ថិយោ “សាមិកា កិរ វោ ‘រាជាបរាធិកា ចោរា’តិ ពន្ធិត្វា និយ្យន្តី”តិ សុត្វា “អតិចិរេន ក្វូដា ឯតេ ‘បុញ្ញកម្មំ ករោមា’តិ ទិវសេ ទិវសេ អរញ្ញេវ អច្ឆន្តិ, សព្ពកម្មន្តា បរិហីនា, គេហេ ន កិញ្ចិ វឌ្ឍតិ, សុដ្ឋុ ពទ្ធា សុដ្ឋុ គហិតា”តិ វទឹសុ។

គាមភោជកោបិ តេ នេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសិ។ រាជា អនុបបរិក្ខិត្វាយេវ “ហត្ថិនា មទ្ទាបេថា”តិ អាហ។ តេសុ នីយមានេសុ មឃោ ឥតរេ អាហ – “ភោ, សក្ខិស្សថ មម វចនំ កាតុ”ន្តិ? តវ វចនំ ករោន្តាយេវម្ហ ឥមំ ភយំ បត្តា, ឯវំ សន្តេបិ តវ វចនំ ករោម, ភណ ភោ, កឹ ករោមាតិ? ឯត្ថ ភោ វដ្ដេ ចរន្តានំ នាម និពទ្ធំ ឯតំ, កឹ បន តុម្ហេ ចោរាតិ? ន ចោរម្ហាតិ។ ឥមស្ស លោកស្ស សច្ចកិរិយា នាម អវស្សយោ, តស្មា សព្ពេបិ “យទិ អម្ហេ ចោរា, ហត្ថី មទ្ទតុ, អថ ន ចោរា, មា មទ្ទតូ”តិ សច្ចកិរិយំ ករោថាតិ។ តេ តថា អកំសុ។ ហត្ថី ឧបគន្តុម្បិ ន សក្កោតិ, វិរវន្តោ បលាយតិ, ហត្ថី តុត្តតោមរង្កុសេហិ កោដ្ដេន្តាបិ ឧបនេតុំ ន សក្កោន្តិ។ “ហត្ថឹ ឧបនេតុំ ន សក្កោមា”តិ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ តេន ហិ ឧបរិ កដេន បដិច្ឆាទេត្វា មទ្ទាបេថាតិ។ ឧបរិ កដេ ទិន្នេ ទិគុណរវំ វិរវន្តោ បលាយតិ។

រាជា សុត្វា បេសុញ្ញការកំ បក្កោសាបេត្វា អាហ – “តាត, ហត្ថី មទ្ទិតុំ ន ឥច្ឆតី”តិ? អាម, ទេវ, ជេដ្ឋកមាណវោ មន្តំ ជានាតិ, មន្តស្សេវ អយមានុភាវោតិ។ រាជា តំ បក្កោសាបេត្វា “មន្តោ កិរ តេ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ? នត្ថិ, ទេវ, មយ្ហំ មន្តោ, សច្ចកិរិយំ បន មយំ ករិម្ហ – “យទិ អម្ហេ រញ្ញោ ចោរា, មទ្ទតុ, អថ ន ចោរា, មា មទ្ទតូ”តិ, សច្ចកិរិយាយ នោ ឯស អានុភាវោតិ។ កឹ បន, តាត, តុម្ហេ កម្មំ ករោថាតិ? អម្ហេ, ទេវ, មគ្គំ សមំ ករោម, ចតុមហាបថេ សាលំ ករោម , បោក្ខរណឹ ខណាម, សេតុំ ពន្ធាម, ឯវរូបានិ បុញ្ញកម្មានិ ករោន្តា វិចរិម្ហាតិ។

អយំ តុម្ហេ កិមត្ថំ បិសុណេសីតិ? អម្ហាកំ បមត្តកាលេ ឥទញ្ចិទញ្ច លភតិ, អប្បមត្តកាលេ តំ នត្ថិ, ឯតេន ការណេនាតិ។ តាត, អយំ ហត្ថី នាម តិរច្ឆានោ, សោបិ តុម្ហាកំ គុណេ ជានាតិ។ អហំ មនុស្សោ ហុត្វាបិ ន ជានាមិ, តុម្ហាកំ វសនគាមំ តុម្ហាកំយេវ បុន អហរណីយំ កត្វា ទេមិ, អយម្បិ ហត្ថី តុម្ហាកំយេវ ហោតុ, បេសុញ្ញការកោបិ តុម្ហាកំយេវ ទាសោ ហោតុ។ តតោ បដ្ឋាយ មឃម្បិ បុញ្ញកម្មំ ករោថាតិ ធនំ ទត្វា វិស្សជ្ជេសិ។ តេ ធនំ គហេត្វា វារេន វារេន ហត្ថី អារុយ្ហ គច្ឆន្តា មន្តយន្តិ “ភោ បុញ្ញកម្មំ នាម អនាគតភវត្ថាយ ករិយតិ, អម្ហាកំ បន អន្តោឧទកេ បុប្ផិតំ នីលុប្បលំ វិយ ឥមស្មិញ្ញេវ អត្តភាវេ វិបាកំ ទេតិ។ ឥទានិ អតិរេកំ បុញ្ញំ ករិស្សាមា”តិ, កឹ ករោមាតិ? ចតុមហាបថេ ថាវរំ កត្វា មហាជនស្ស វិស្សមនសាលំ ករោម, ឥត្ថីហិ បន សទ្ធឹ អបត្តិកំ កត្វា ករិស្សាម, អម្ហេសុ ហិ “ចោរា”តិ គហេត្វា នីយមានេសុ ឥត្ថីនំ ឯកាបិ ចិន្តាមត្តកម្បិ អកត្វា “សុពទ្ធា សុគហិតា”តិ ឧដ្ឋហឹសុ, តស្មា តាសំ បត្តឹ ន ទស្សាមាតិ។ តេ អត្តនោ គេហានិ គន្ត្វា ហត្ថិនោ តេត្តឹសបិណ្ឌំ ទេន្តិ, តេត្តឹស តិណមុដ្ឋិយោ អាហរន្តិ, តំ សព្ពំ ហត្ថិស្ស កុច្ឆិប្បូរំ ជាតំ។ តេ អរញ្ញំ បវិសិត្វា រុក្ខេ ឆិន្ទន្តិ, ឆិន្នំ ឆិន្នំ ហត្ថី កឌ្ឍិត្វា សកដបថេ ឋបេសិ។ តេ រុក្ខេ តច្ឆេត្វា សាលាយ កម្មំ អារភឹសុ។

មឃស្ស គេហេ សុជាតា, សុធម្មា, ចិត្តា, នន្ទាតិ ចតស្សោ ភរិយាយោ អហេសុំ។ សុធម្មា វឌ្ឍកី បុច្ឆតិ – “តាត, ឥមេ សហាយា កាលស្សេវ គន្ត្វា សាយំ ឯន្តិ, កឹ កម្មំ ករោន្តី”តិ? “សាលំ ករោន្តិ, អម្មា”តិ។ “តាត, មយ្ហម្បិ សាលាយ បត្តឹ កត្វា ទេហី”តិ។ “ឥត្ថីហិ អបត្តិកំ ករោមា”តិ ឯតេ វទន្តីតិ។ សា វឌ្ឍកិស្ស អដ្ឋ កហាបណេ ទត្វា “តាត, យេន កេនចិ ឧបាយេន មយ្ហំ បត្តិកំ ករោហី”តិ អាហ។ សោ “សាធុ អម្មា”តិ វត្វា បុរេតរំ វាសិផរសុំ គហេត្វា គាមមជ្ឈេ ឋត្វា “កឹ ភោ អជ្ជ ឥមស្មិម្បិ កាលេ ន និក្ខមថា”តិ ឧច្ចាសទ្ទំ កត្វា “សព្ពេ មគ្គំ អារូឡ្ហា”តិ ញត្វា “គច្ឆថ តាវ តុម្ហេ, មយ្ហំ បបញ្ចោ អត្ថី”តិ តេ បុរតោ កត្វា អញ្ញំ មគ្គំ អារុយ្ហ កណ្ណិកូបគំ រុក្ខំ ឆិន្ទិត្វា តច្ឆេត្វា មដ្ឋំ កត្វា អាហរិត្វា សុធម្មាយ គេហេ ឋបេសិ – “មយា ទេហីតិ វុត្តទិវសេ នីហរិត្វា ទទេយ្យាសី”តិ។

អថ និដ្ឋិតេ ទព្ពសម្ភារកម្មេ ភូមិកម្មតោ បដ្ឋាយ ថយពន្ធនថម្ភុស្សាបន សង្ឃាដយោជន កណ្ណិកមញ្ចពន្ធនេសុ កតេសុ សោ វឌ្ឍកី កណ្ណិកមញ្ចេ និសីទិត្វា ចតូហិ ទិសាហិ គោបានសិយោ ឧក្ខិបិត្វា “ភោ ឯកំ បមុដ្ឋំ អត្ថី”តិ អាហ។ កឹ ភោ បមុដ្ឋំ, សព្ពមេវ ត្វំ បមុស្សសីតិ។ ឥមា ភោ គោបានសិយោ កត្ថ បតិដ្ឋហិស្សន្តីតិ? កណ្ណិកា នាម លទ្ធុំ វដ្ដតីតិ។ កុហឹ ភោ ឥទានិ សក្កា លទ្ធុន្តិ? កុលានំ គេហេ សក្កា លទ្ធុន្តិ។ អាហិណ្ឌន្តា បុច្ឆថាតិ។ តេ អន្តោគាមំ បវិសិត្វា បុច្ឆិត្វា សុធម្មាយ ឃរទ្វារេ “ឥមស្មឹ ឃរេ កណ្ណិកា អត្ថី”តិ អាហំសុ។ សា “អត្ថី”តិ អាហ។ ហន្ទ មូលំ គណ្ហាហីតិ។ មូលំ ន គណ្ហាមិ, សចេ មម បត្តឹ ករោថ, ទស្សាមីតិ។ ឯថ ភោ មាតុគាមស្ស បត្តឹ ន ករោម, អរញ្ញំ គន្ត្វា រុក្ខំ ឆិន្ទិស្សាមាតិ និក្ខមឹសុ។

តតោ វឌ្ឍកី “កឹ ន លទ្ធា, តាត, កណ្ណិកា”តិ បុច្ឆិ។ តេ តមត្ថំ អារោចយឹសុ។ វឌ្ឍកី កណ្ណិកមញ្ចេ និសិន្នោវ អាកាសំ ឧល្លោកេត្វា “ភោ អជ្ជ នក្ខត្តំ សុន្ទរំ, ឥទំ អញ្ញំ សំវច្ឆរំ អតិក្កមិត្វា សក្កា លទ្ធុំ, តុម្ហេហិ ច ទុក្ខេន អាភតា ទព្ពសម្ភារា, តេ សកលសំវច្ឆរេន ឥមស្មិញ្ញេវ ឋានេ បូតិកា ភវិស្សន្តិ។ ទេវលោកេ និព្ពត្តកាលេ តស្សាបិ ឯកស្មឹ កោណេ សាលា ហោតុ, អាហរថ ន”ន្តិ អាហ។ សាបិ យាវ តេ ន បុន អាគច្ឆន្តិ, តាវ កណ្ណិកាយ ហេដ្ឋិមតលេ “អយំ សាលា **សុធម្មា** នាមា”តិ អក្ខរានិ ឆិន្ទាបេត្វា អហតេន វត្ថេន វេឋេត្វា ឋបេសិ។ កម្មិកា អាគន្ត្វា – “អាហរ, រេ កណ្ណិកំ , យំ ហោតុ តំ ហោតុ។ តុយ្ហម្បិ បត្តឹ ករិស្សាមា”តិ អាហំសុ។ សា នីហរិត្វា “តាតា, យាវ អដ្ឋ វា សោឡស វា គោបានសិយោ ន អារោហន្តិ, តាវ ឥមំ វត្ថំ មា និព្ពេឋយិត្ថា”តិ វត្វា អទាសិ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា គហេត្វា គោបានសិយោ អារោបេត្វាវ វត្ថំ និព្ពេឋេសុំ។

ឯកោ មហាគាមិកមនុស្សោ ឧទ្ធំ ឧល្លោកេន្តោ អក្ខរានិ ទិស្វា “កឹ, ភោ, ឥទ”ន្តិ អក្ខរញ្ញុំ មនុស្សំ បក្កោសាបេត្វា ទស្សេសិ។ សោ “សុធម្មា នាម អយំ សាលា”តិ អាហ។ “ហរថ, ភោ, មយំ អាទិតោ បដ្ឋាយ សាលំ កត្វា នាមមត្តម្បិ ន លភាម, ឯសា រតនមត្តេន កណ្ណិករុក្ខេន សាលំ អត្តនោ នាមេន ការេតី”តិ វិរវន្តិ។ វឌ្ឍកី តេសំ វិរវន្តានំយេវ គោបានសិយោ បវេសេត្វា អាណឹ ទត្វា សាលាកម្មំ និដ្ឋាបេសិ។

សាលំ តិធា វិភជឹសុ, ឯកស្មឹ កោដ្ឋាសេ ឥស្សរានំ វសនដ្ឋានំ អកំសុ, ឯកស្មឹ ទុគ្គតានំ, ឯកស្មឹ គិលានានំ។ តេត្តឹស ជនា តេត្តឹស ផលកានិ បញ្ញាបេត្វា ហត្ថិស្ស សញ្ញំ អទំសុ – “អាគន្តុកោ អាគន្ត្វា យស្ស អត្ថតេ ផលកេ និសីទតិ, តំ គហេត្វា ផលកសាមិកស្សេវ គេហេ បតិដ្ឋបេហិ។ តស្ស បាទបរិកម្មបិដ្ឋិបរិកម្មខាទនីយភោជនីយសយនានិ សព្ពានិ ផលកសាមិកស្សេវ ភារោ ភវិស្សតី”តិ។ ហត្ថី អាគតាគតំ គហេត្វា ផលកសាមិកស្ស គេហំ នេតិ, សោ តស្ស តំ ទិវសំ កត្តព្ពំ ករោតិ។

មឃមាណវោ សាលតោ អវិទូរេ ឋានេ កោវិឡាររុក្ខំ រោបាបេសិ, មូលេ ចស្ស បាសាណផលកំ អត្ថរិ។ **នន្ទា** នាមស្ស ភរិយា អវិទូរេ បោក្ខរណឹ ខណាបេសិ, **ចិត្តា** មាលាវច្ឆេ រោបាបេសិ, សព្ពជេដ្ឋិកា បន អានាសំ គហេត្វា អត្តភាវំ មណ្ឌយមានាវ វិចរតិ។ មឃោ តំ អាហ – “ភទ្ទេ, សុធម្មា, សាលាយ បត្តិកា ជាតា, នន្ទា បោក្ខរណឹ ខណាបេសិ, ចិត្តា មាលាវច្ឆេ រោបាបេសិ។ តវ បន បុញ្ញកម្មំ នាម នត្ថិ, ឯកំ បុញ្ញំ ករោហិ, ភទ្ទេ”តិ សា “ត្វំ កស្ស ការណា ករោសិ, ននុ តយា កតំ មយ្ហមេវា”តិ វត្វា អត្តភាវមណ្ឌនមេវ អនុយុញ្ជតិ។

មឃោ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចវិត្វា តាវតឹសភវនេ សក្កោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តេបិ តេត្តឹស គាមិកមនុស្សា កាលង្កត្វា តេត្តឹស ទេវបុត្តា ហុត្វា តស្សេវ សន្តិកេ និព្ពត្តា។ សក្កស្ស វេជយន្តោ នាម បាសាទោ សត្ត យោជនសតានិ ឧគ្គច្ឆិ, ធជោ តីណិ យោជនសតានិ ឧគ្គច្ឆិ, កោវិឡាររុក្ខស្ស និស្សន្ទេន សមន្តា តិយោជនសត បរិមណ្ឌលោ បញ្ចទសយោជនបរិណាហក្ខន្ធោ បារិច្ឆត្តកោ និព្ពត្តិ, បាសាណផលកស្ស និស្សន្ទេន បារិច្ឆត្តក មូលេ សដ្ឋិយោជនិកា បណ្ឌុកម្ពលសិលា និព្ពត្តិ។ សុធម្មាយ កណ្ណិករុក្ខស្ស និស្សន្ទេន តិយោជនសតិកា សុធម្មា ទេវសភា និព្ពត្តិ។ នន្ទាយ បោក្ខរណិយា និស្សន្ទេន បញ្ញាសយោជនា នន្ទា នាម បោក្ខរណី និព្ពត្តិ។ ចិត្តាយ មាលាវច្ឆវត្ថុនិស្សន្ទេន សដ្ឋិយោជនិកំ ចិត្តលតាវនំ នាម ឧយ្យានំ និព្ពត្តិ។

សក្កោ ទេវរាជា សុធម្មាយ ទេវសភាយ យោជនិកេ សុវណ្ណបល្លង្កេ និសិន្នោ តិយោជនិកេ សេតច្ឆត្តេ ធារិយ មានេ តេហិ ទេវបុត្តេហិ តាហិ ទេវកញ្ញាហិ អឌ្ឍតិយាហិ នាដកកោដីហិ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវតាហិ ច បរិវារិតោ មហាសម្បត្តឹ ឱលោកេន្តោ តា តិស្សោ ឥត្ថិយោ ទិស្វា “ឥមា តាវ បញ្ញាយន្តិ, សុជាតា កុហិ”ន្តិ ឱលោកេន្តោ “អយំ មម វចនំ អកត្វា គិរិកន្ទរាយ ពកសកុណិកា ហុត្វា និព្ពត្តា”តិ ទិស្វា ទេវលោកតោ ឱតរិត្វា តស្សា សន្តិកំ គតោ។ សា ទិស្វាវ សញ្ជានិត្វា អធោមុខា ជាតា។ “ពាលេ, ឥទានិ កឹ សីសំ ន ឧក្ខិបសិ? ត្វំ មម វចនំ អកត្វា អត្តភាវមេវ មណ្ឌយមានា វីតិនាមេសិ។ សុធម្មាយ ច នន្ទាយ ច ចិត្តាយ ច មហាសម្បត្តិ និព្ពត្តា, ឯហិ អម្ហាកំ សម្បត្តឹ បស្សា”តិ ទេវលោកំ នេត្វា នន្ទាយ បោក្ខរណិយា បក្ខិបិត្វា បល្លង្កេ និសីទិ។

នាដកិត្ថិយោ “កុហឹ គតត្ថ, មហារាជា”តិ បុច្ឆឹសុ។ សោ អនារោចេតុកាមោបិ តាហិ និប្បីឡិយមានោ “សុជាតាយ សន្តិក”ន្តិ អាហ។ កុហឹ និព្ពត្តា, មហារាជាតិ? កន្ទរបាទេតិ។ ឥទានិ កុហិន្តិ? នន្ទាបោក្ខរណិយំ មេ វិស្សជ្ជាតិ។ ឯថ, ភោ, អម្ហាកំ អយ្យំ បស្សាមាតិ សព្ពា តត្ថ អគមំសុ។ សា បុព្ពេ សព្ពជេដ្ឋិកា ហុត្វា តា អវមញ្ញិត្ថ។ ឥទានិ តាបិ តំ ទិស្វា – “បស្សថ, ភោ អម្ហាកំ អយ្យាយ មុខំ កក្កដកវិជ្ឈនសូលសទិស”ន្តិអាទីនិ វទន្តិយោ កេឡឹ អកំសុ។ សា អតិវិយ អដ្ដិយមានា សក្កំ ទេវរាជានំ អាហ – “មហារាជ, ឥមានិ សុវណ្ណរជតមណិ វិមានានិ វា នន្ទាបោក្ខរណី វា មយ្ហំ កឹ ករិស្សតិ, ជាតិភូមិយេវ មហារាជ សត្តានំ សុខា, មំ តត្ថេវ កន្ទរបាទេ វិស្សជ្ជេហី”តិ។ សក្កោ តំ តត្ថ វិស្សជ្ជេត្វា “មម វចនំ ករិស្សសី”តិ អាហ។ ករិស្សាមិ, មហារាជាតិ។ បញ្ច សីលានិ គហេត្វា អខណ្ឌានិ កត្វា រក្ខ, កតិបាហេន តំ ឯតាសំ ជេដ្ឋិកំ ករិស្សាមីតិ។ សា តថា អកាសិ។

សក្កោ កតិបាហស្ស អច្ចយេន “សក្កា នុ ខោ សីលំ រក្ខិតុ”ន្តិ គន្ត្វា មច្ឆរូបេន ឧត្តានកោ ហុត្វា តស្សា បុរតោ ឧទកបិដ្ឋេ ឱសរតិ, សា “មតមច្ឆកោ ភវិស្សតី”តិ គន្ត្វា សីសេ អគ្គហេសិ។ មច្ឆោ នង្គុដ្ឋំ ចាលេសិ។ សា “ជីវតិ មញ្ញេ”តិ ឧទកេ វិស្សជ្ជេសិ។ សក្កោ អាកាសេ ឋត្វា “សាធុ, សាធុ, រក្ខសិ សិក្ខាបទំ, ឯវំ តំ រក្ខមានំ កតិបាហេនេវ នាដកានំ ជេដ្ឋិកំ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ តស្សាបិ បញ្ច វស្សសតានិ អាយុ អហោសិ។ ឯកទិវសម្បិ ឧទរបូរំ នាលត្ថ, សុក្ខិត្វា បរិសុក្ខិត្វា មិលាយមានាបិ សីលំ អខណ្ឌេត្វា កាលង្កត្វា ពារាណសិយំ កុម្ភការគេហេ និព្ពត្តិ។

សក្កោ “កុហឹ និព្ពត្តា”តិ ឱលោកេន្តោ ទិស្វា “តតោ ឥធ អានេតុំ ន សក្កា, ជីវិតវុត្តិមស្សា ទស្សាមី”តិ សុវណ្ណឯឡាលុកានំ យានកំ បូរេត្វា មជ្ឈេ គាមស្ស មហល្លកវេសេន និសីទិត្វា “ឯឡាលុកានិ គណ្ហថា”តិ ឧគ្ឃោសិមកាសិ។ សមន្តា គាមវាសិកា អាគន្ត្វា “ទេហិ, តាតា”តិ អាហំសុ។ អហំ សីលរក្ខកានំ ទេមិ, តុម្ហេ សីលំ រក្ខថាតិ។ តាត មយំ សីលំ នាម កីទិសន្តិបិ ន ជានាម, មូលេន ទេហីតិ។ “សីលរក្ខកានំយេវ ទម្មី”តិ អាហ។ “ឯថ, រេ កោសិ អយំ ឯឡាលុកមហល្លកោ”តិ សព្ពេ និវត្តឹសុ។

សា ទារិកា បុច្ឆិ – “អម្ម, តុម្ហេ ឯឡាលុកត្ថាយ គតា តុច្ឆហត្ថាវ អាគតា”តិ។ កោសិ, អម្ម, ឯឡាលុកមហល្លកោ “អហំ សីលរក្ខកានំ ទម្មី”តិ វទតិ, នូននិមស្ស ទារិកា សីលំ ខាទិត្វា វត្តន្តិ, មយំ សីលមេវ ន ជានាមាតិ។ សា “មយ្ហំ អានីតំ ភវិស្សតី”តិ គន្ត្វា “ឯឡាលុកំ, តាត, ទេហី”តិ អាហ។ “ត្វំ សីលានិ រក្ខសិ អម្មា”តិ? “អាម, តាត រក្ខាមី”តិ។ ឥទំ មយា តុយ្ហមេវ អាភតន្តិ គេហទ្វារេ យានេន សទ្ធឹ ឋបេត្វា បក្កាមិ។ សាបិ យាវជីវំ សីលំ រក្ខិត្វា ចវិត្វា វេបចិត្តិអសុរស្ស ធីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សីលនិស្សន្ទេន បាសាទិកា អហោសិ។ សោ “ធីតុវិវាហមង្គលំ ករិស្សាមី”តិ អសុរេ សន្និបាតេសិ។

សក្កោ “កុហឹ និព្ពត្តា”តិ ឱលោកេន្តោ “អសុរភវនេ និព្ពត្តា, អជ្ជស្សា វិវាហមង្គលំ ករិស្សន្តី”តិ ទិស្វា “ត ទានិ យំកិញ្ចិ កត្វា អានេតព្ពា មយា”តិ អសុរវណ្ណំ និម្មិនិត្វា គន្ត្វា អសុរានំ អន្តរេ អដ្ឋាសិ។ “តវ សាមិកំ វ ទេហី”តិ តស្សា ហត្ថេ បិតា បុប្ផទាមំ អទាសិ “យំ ឥច្ឆសិ, តស្សុបរិ ខិបាហី”តិ។ សា ឱលោកេន្តី សក្កំ ទិស្វា បុព្ពសន្និវាសេន សញ្ជាតសិនេហា “អយំ មេ សាមិកោ”តិ តស្សុបរិ ទាមំ ខិបិ។ សោ តំ ពាហាយ គហេត្វា អាកាសេ ឧប្បតិ, តស្មឹ ខណេ អសុរា សញ្ជានឹសុ។ តេ “គណ្ហថ, គណ្ហថ, ជរសក្កំ, វេរិកោ អម្ហាកំ, ន មយំ ឯតស្ស ទារិកំ ទស្សាមា”តិ អនុពន្ធឹសុ។ វេបចិត្តិ បុច្ឆិ “កេនាហដា”តិ? “ជរសក្កេន មហារាជា”តិ។ “អវសេសេសុ អយមេវ សេដ្ឋោ, អបេថា”តិ អាហ។ សក្កោ នំ នេត្វា អឌ្ឍតិយកោដិនាដកានំ ជេដ្ឋិកដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សា សក្កំ វរំ យាចិ – “មហារាជ, មយ្ហំ ឥមស្មឹ ទេវលោកេ មាតា វា បិតា វា ភាតា វា ភគិនី វា នត្ថិ, យត្ថ យត្ថ គច្ឆសិ, តត្ថ តត្ថ មំ គហេត្វាវ គច្ឆ មហារាជា”តិ។ សក្កោ “សាធូ”តិ បដិញ្ញំ អទាសិ។

ឯវំ មចលគាមកេ មឃមាណវកាលតោ បដ្ឋាយ វិសុទ្ធភាវមស្ស សម្បស្សន្តោ ភគវា “ទីឃរត្តំ វិសុទ្ធោ ខោ អយំ យក្ខោ”តិ អាហ។ **អត្ថសញ្ហិត**ន្តិ អត្ថនិស្សិតំ ការណនិស្សិតំ។

បញ្ហវេយ្យាករណវណ្ណនា

៣៥៧. កឹ សំយោជនាតិ កឹ ពន្ធនា, កេន ពន្ធនេន ពទ្ធា ហុត្វា។ **បុថុកាយា**តិ ពហុជនា។ **អវេរា**តិ អប្បដិឃា។ **អទណ្ឌា**តិ អារុធទណ្ឌធនទណ្ឌវិនិមុត្តា។ **អសបត្តា**តិ អបច្ចត្ថិកា។ **អព្យាបជ្ឈា**តិ វិគតទោមនស្សា។ **វិហរេមុ អវេរិនោ**តិ អហោ វត កេនចិ សទ្ធឹ អវេរិនោ វិហរេយ្យាម, កត្ថចិ កោបំ ន ឧប្បាទេត្វា អច្ឆរាយ គហិតកំ ជង្ឃសហស្សេន សទ្ធឹ បរិភុញ្ជេយ្យាមាតិ ទានំ ទត្វា បូជំ កត្វា ច បត្ថយន្តិ។ **ឥតិ ច នេសំ ហោតី**តិ ឯវញ្ច នេសំ អយំ បត្ថនា ហោតិ។ **អថ ច បនា**តិ ឯវំ បត្ថនាយ សតិបិ។

ឥស្សាមច្ឆរិយសំយោជនាតិ បរសម្បត្តិខីយនលក្ខណា ឥស្សា, អត្តសម្បត្តិយា បរេហិ សាធារណភាវស្ស អសហនលក្ខណំ មច្ឆរិយំ, ឥស្សា ច មច្ឆរិយញ្ច សំយោជនំ ឯតេសន្តិ ឥស្សាមច្ឆរិយសំយោជនា។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារតោ បន ឥស្សាមច្ឆរិយានិ អភិធម្មេ វុត្តានេវ។

អាវាសមច្ឆរិយេន បនេត្ថ យក្ខោ វា បេតោ វា ហុត្វា តស្សេវ អាវាសស្ស សង្ការំ សីសេន ឧក្ខិបិត្វា វិចរតិ។ កុលមច្ឆរិយេន តស្មឹ កុលេ អញ្ញេសំ ទានាទីនិ ករោន្តេ ទិស្វា “ភិន្នំ វតិទំ កុលំ មមា”តិ ចិន្តយតោ លោហិតម្បិ មុខតោ ឧគ្គច្ឆតិ, កុច្ឆិវិរេចនម្បិ ហោតិ, អន្តានិបិ ខណ្ឌាខណ្ឌានិ ហុត្វា និក្ខមន្តិ។ លាភមច្ឆរិយេន សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា សន្តកេ លាភេ មច្ឆរាយិត្វា បុគ្គលិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជិត្វា យក្ខោ វា បេតោ វា មហាអជគរោ វា ហុត្វា និព្ពត្តតិ។ សរីរវណ្ណគុណវណ្ណមច្ឆរិយេន បន បរិយត្តិធម្មមច្ឆរិយេន ច អត្តនោវ វណ្ណំ វណ្ណេតិ, ន បរេសំ វណ្ណំ, “កឹ វណ្ណោ ឯសោ”តិ តំ តំ ទោសំ វទន្តោ បរិយត្តិញ្ច កស្សចិ កិញ្ចិ អទេន្តោ ទុព្ពណ្ណោ ចេវ ឯឡមូគោ ច ហោតិ។

អបិច អាវាសមច្ឆរិយេន លោហគេហេ បច្ចតិ។ កុលមច្ឆរិយេន អប្បលាភោ ហោតិ។ លាភមច្ឆរិយេន គូថនិរយេ និព្ពត្តតិ។ វណ្ណមច្ឆរិយេន ភវេ និព្ពត្តស្ស វណ្ណោ នាម ន ហោតិ។ ធម្មមច្ឆរិយេន កុក្កុឡនិរយេ និព្ពត្តតិ។ ឥទំ បន ឥស្សាមច្ឆរិយសំយោជនំ សោតាបត្តិមគ្គេន បហីយតិ។ យាវ តំ នប្បហីយតិ, តាវ ទេវមនុស្សា អវេរតាទីនិ បត្ថយន្តាបិ វេរាទីហិ ន បរិមុច្ចន្តិយេវ។

តិណ្ណា មេត្ថ កង្ខាតិ ឯតស្មឹ បញ្ហេ មយា តុម្ហាកំ វចនំ សុត្វា កង្ខា តិណ្ណាតិ វទតិ, ន មគ្គវសេន តិណ្ណកង្ខតំ ទីបេតិ។ **វិគតា កថំកថា**តិ ឥទំ កថំ, ឥទំ កថន្តិ អយម្បិ កថំកថា វិគតា។

៣៥៨. និទានាទីនិ វុត្តត្ថានេវ។ **បិយាប្បិយនិទាន**ន្តិ បិយសត្តសង្ខារនិទានំ មច្ឆរិយំ, អប្បិយសត្តសង្ខារនិទានា ឥស្សា។ ឧភយំ វា ឧភយនិទានំ។ បព្ពជិតស្ស ហិ សទ្ធិវិហារិកាទយោ, គហដ្ឋស្ស បុត្តាទយោ ហត្ថិអស្សាទយោ វា សត្តា បិយា ហោន្តិ កេឡាយិតា មមាយិតា, មុហុត្តម្បិ តេ អបស្សន្តោ អធិវាសេតុំ ន សក្កោតិ។ សោ អញ្ញំ តាទិសំ បិយសត្តំ លភន្តំ ទិស្វា ឥស្សំ ករោតិ។ “ឥមិនា អម្ហាកំ កិញ្ចិ កម្មំ អត្ថិ, មុហុត្តំ តាវ នំ ទេថា”តិ តមេវ អញ្ញេហិ យាចិតោ “ន សក្កា ទាតុំ, កិលមិស្សតិ វា ឧក្កណ្ឋិស្សតិ វា”តិអាទីនិ វត្វា មច្ឆរិយំ ករោតិ។ ឯវំ តាវ ឧភយម្បិ បិយសត្តនិទានំ ហោតិ។ ភិក្ខុស្ស បន បត្តចីវរបរិក្ខារជាតំ, គហដ្ឋស្ស វា អលង្ការាទិឧបករណំ បិយំ ហោតិ មនាបំ, សោ អញ្ញស្ស តាទិសំ ឧប្បជ្ជមានំ ទិស្វា “អហោ វតស្ស ឯវរូបំ ន ភវេយ្យា”តិ ឥស្សំ ករោតិ, យាចិតោ វាបិ “មយម្បេតំ មមាយន្តា ន បរិភុញ្ជាម, ន សក្កា ទាតុ”ន្តិ មច្ឆរិយំ ករោតិ។ ឯវំ ឧភយម្បិ បិយសង្ខារនិទានំ ហោតិ។ អប្បិយេ បន តេ វុត្តប្បការេ សត្តេ ច សង្ខារេ ច លភិត្វា សចេបិស្ស តេ អមនាបា ហោន្តិ, តថាបិ កិលេសានំ វិបរីតវុត្តិតាយ “ឋបេត្វា មំ កោ អញ្ញោ ឯវរូបស្ស លាភី”តិ

តស្ស វា ករោតិ, យាចិតោ តាវកាលិកម្បិ អទទមានោ មច្ឆរិយំ វា ករោតិ។ ឯវំ ឧភយម្បិ អប្បិយសត្តសង្ខារនិទានំ ហោតិ។

ឆន្ទនិទានន្តិ ឯត្ថ បរិយេសនឆន្ទោ, បដិលាភឆន្ទោ, បរិភោគឆន្ទោ, សន្និធិឆន្ទោ, វិស្សជ្ជនឆន្ទោតិ បញ្ចវិធោ ឆន្ទោ។

កតមោ **បរិយេសនឆន្ទោ?** ឥធេកច្ចោ អតិត្តោ ឆន្ទជាតោ រូបំ បរិយេសតិ, សទ្ទំ។ គន្ធំ។ រសំ។ ផោដ្ឋព្ពំ បរិយេសតិ, ធនំ បរិយេសតិ។ អយំ បរិយេសនឆន្ទោ។

កតមោ **បដិលាភឆន្ទោ?** ឥធេកច្ចោ អតិត្តោ ឆន្ទជាតោ រូបំ បដិលភតិ, សទ្ទំ។ គន្ធំ។ រសំ។ ផោដ្ឋព្ពំ បដិលភតិ, ធនំ បដិលភតិ។ អយំ បដិលាភឆន្ទោ។

កតមោ **បរិភោគឆន្ទោ?** ឥធេកច្ចោ អតិត្តោ ឆន្ទជាតោ រូបំ បរិភុញ្ជតិ, សទ្ទំ។ គន្ធំ។ រសំ។ ផោដ្ឋព្ពំ បរិភុញ្ជតិ, ធនំ បរិភុញ្ជតិ។ អយំ បរិភោគឆន្ទោ។

កតមោ **សន្និធិឆន្ទោ?** ឥធេកច្ចោ អតិត្តោ ឆន្ទជាតោ ធនសន្និចយំ ករោតិ "អាបទាសុ ភវិស្សតី"តិ។ អយំ សន្និធិឆន្ទោ។

កតមោ **វិស្សជ្ជនឆន្ទោ?** ឥធេកច្ចោ អតិត្តោ ឆន្ទជាតោ ធនំ វិស្សជ្ជេតិ, ហត្ថារោហានំ, អស្សារោហានំ, រថិកានំ, ធនុគ្គហានំ – "ឥមេ មំ រក្ខិស្សន្តិ គោបិស្សន្តិ មមាយិស្សន្តិ សម្បរិវារយិស្សន្តី"តិ។ អយំ វិស្សជ្ជនឆន្ទោ។ ឥមេ បញ្ច ឆន្ទា។ ឥធ តណ្ហាមត្តមេវ, តំ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ។

វិតក្កនិទានោតិ ឯត្ថ "លាភំ បដិច្ច វិនិច្ឆយោ"តិ (ទី. និ. ២.១១០) ឯវំ វុត្តោ វិនិច្ឆយវិតក្កោ វិតក្កោ នាម។ **វិនិច្ឆយោ**តិ ទ្វេ វិនិច្ឆយា តណ្ហាវិនិច្ឆយោ ច, ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយោ ច។ អដ្ឋសតំ តណ្ហាវិចរិតំ តណ្ហាវិនិច្ឆយោ នាម។ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិយោ ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយោ នាមាតិ ឯវំ វុត្តតណ្ហាវិនិច្ឆយវសេន ហិ ឥដ្ឋានិដ្ឋបិយាប្បិយវត្ថូនំ ន ហោតិ។ តទេវ ហិ ឯកច្ចស្ស ឥដ្ឋំ ហោតិ, ឯកច្ចស្ស អនិដ្ឋំ បច្ចន្តរាជមជ្ឈិមទេសរាជូនំ គណ្ឌុប្បាទមិគមំសាទីសុ វិយ។ តស្មិំ បន តណ្ហាវិនិច្ឆយវិនិច្ឆិតេ បដិលទ្ធវត្ថុស្មិំ "ឯត្តកំ រូបស្ស ភវិស្សតិ, ឯត្តកំ សទ្ទស្ស, ឯត្តកំ គន្ធស្ស, ឯត្តកំ រសស្ស, ឯត្តកំ ផោដ្ឋព្ពស្ស ភវិស្សតិ, ឯត្តកំ មយ្ហំ ភវិស្សតិ, ឯត្តកំ បរស្ស ភវិស្សតិ, ឯត្តកំ និទហិស្សាមិ, ឯត្តកំ បរស្ស ទស្សាមី"តិ វវត្ថានំ វិតក្កវិនិច្ឆយេន ហោតិ។ តេនាហ "ឆន្ទោ ខោ, ទេវានមិន្ទ, វិតក្កនិទានោ"តិ។

បបញ្ចសញ្ញាសង្ខានិទានោតិ តយោ បបញ្ចា តណ្ហាបបញ្ចោ, មានបបញ្ចោ, ទិដ្ឋិបបញ្ចោតិ។ តត្ថ អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតំ តណ្ហាបបញ្ចោ នាម។ នវវិធោ មានោ មានបបញ្ចោ នាម។ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិយោ ទិដ្ឋិបបញ្ចោ នាម។ តេសុ ឥធ តណ្ហាបបញ្ចោ អធិប្បេតោ។ កេនដ្ឋេន បបញ្ចោ? មត្តបមត្តាការបាបនដ្ឋេន បបញ្ចោ។ តំសម្បយុត្តា សញ្ញា បបញ្ចសញ្ញា។ សង្ខា វុច្ចតិ កោដ្ឋាសោ "សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសង្ខា"តិអាទីសុ វិយ។ ឥតិ បបញ្ចសញ្ញាសង្ខានិទានោតិ បបញ្ចសញ្ញាកោដ្ឋាសនិទានោ វិតក្កោតិ អត្ថោ។

បបញ្ចសញ្ញាសង្ខានិរោធសារុប្បគាមិនិន្តិ ឯតិស្សា បបញ្ចសញ្ញាសង្ខាយ ខយា និរោធោ វូបសមោ, តស្ស សារុប្បញ្ចេវ តត្ថ គាមិនី ចាតិ សហ វិបស្សនាយ មគ្គំ បុច្ឆតិ។

វេទនាកម្មដ្ឋានវណ្ណនា

៣៥៩. អថស្ស ភគវា **សោមនស្សំបាហ**ន្តិ តិស្សោ វេទនា អារភិ។ កី បន ភគវតា បុច្ឆិតំ កថិតំ, អបុច្ឆិតំ, សានុសន្ធិកំ, អននុសន្ធិកន្តិ? បុច្ឆិតមេវ កថិតំ, នោ អបុច្ឆិតំ, សានុសន្ធិកមេវ, នោ អននុសន្ធិកំ។ ទេវតានញ្ហិ រូបតោ អរូបំ បាកដតរំ, អរូបេបិ វេទនា បាកដតរា។ កស្មា? ទេវតានញ្ហិ ករជកាយំ សុខុមំ, កម្មជំ ពលវំ, ករជកាយស្ស សុខុមត្តា, កម្មជស្ស ពលវត្តា ឯកាហារម្បិ អតិក្កមិត្វា ន តិដ្ឋន្តិ, ឧណ្ហបាសាណេ ឋបិតសប្បិបិណ្ឌិ វិយ វិលីយន្តីតិ សព្ពំ **ព្រហ្មជាលេ** វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ តស្មា ភគវា សក្កស្ស តិស្សោ វេទនា អារភិ។ ទុវិធញ្ហិ កម្មដ្ឋានំ – រូបកម្មដ្ឋានំ, អរូបកម្មដ្ឋានញ្ច។ រូបបរិគ្គហោ, អរូបបរិគ្គហោតិបិ ឯតទេវ វុច្ចតិ។ តត្ថ ភគវា យស្ស រូបំ បាកដំ, តស្ស សង្ខេបមនសិការវសេន វា វិត្ថារមនសិការវសេន វា ចតុធាតុវវត្ថានំ វិត្ថារេន្តោ រូបកម្មដ្ឋានំ កថេតិ។ យស្ស អរូបំ បាកដំ, តស្ស អរូបកម្មដ្ឋានំ កថេតិ។ កថេន្តោ ច តស្ស វត្ថុភូតំ រូបកម្មដ្ឋានំ ទស្សេត្វាវ កថេតិ, ទេវានំ បន អរូបកម្មដ្ឋានំ បាកដន្តិ អរូបកម្មដ្ឋានវសេន វេទនា អារភិ។

តិវិធោ ហិ អរូបកម្មដ្ឋានេ អភិនិវេសោ – ផស្សវសេន, វេទនាវសេន, ចិត្តវសេនាតិ។ កថំ? ឯកច្ចស្ស ហិ សង្ខិត្តេន វា វិត្ថារេន វា បរិគ្គហិតេ រូបកម្មដ្ឋានេ តស្មឹ អារម្មណេ ចិត្តចេតសិកានំ បឋមាភិនិបាតោ តំ អារម្មណំ ផុសន្តោ ឧប្បជ្ជមានោ **ផស្សោ** បាកដោ ហោតិ។ ឯកច្ចស្ស តំ អារម្មណំ អនុភវន្តី ឧប្បជ្ជមានា **វេទនា** បាកដា ហោតិ។ ឯកច្ចស្ស តំ អារម្មណំ បរិគ្គហេត្វា តំ វិជានន្តំ ឧប្បជ្ជមានំ **វិញ្ញាណំ** បាកដំ ហោតិ។

តត្ថ យស្ស ផស្សោ បាកដោ ហោតិ, សោបិ ន កេវលំ ផស្សោវ ឧប្បជ្ជតិ, តេន សទ្ធឹ តទេវ អារម្មណំ អនុភវមានា វេទនាបិ ឧប្បជ្ជតិ, សញ្ជានមានា សញ្ញាបិ, ចេតយមានា ចេតនាបិ, វិជានមានំ វិញ្ញាណម្បិ ឧប្បជ្ជតីតិ ផស្សបញ្ចមកេយេវ បរិគ្គណ្ហាតិ។ យស្ស វេទនា បាកដា ហោតិ, សោបិ ន កេវលំ វេទនាវ ឧប្បជ្ជតិ, តាយ សទ្ធឹ តទេវ អារម្មណំ ផុសមានោ ផស្សោបិ ឧប្បជ្ជតិ, សញ្ជានមានា សញ្ញាបិ, ចេតយមានា ចេតនាបិ, វិជានមានំ វិញ្ញាណម្បិ ឧប្បជ្ជតីតិ ផស្សបញ្ចមកេយេវ បរិគ្គណ្ហាតិ។ យស្ស វិញ្ញាណំ បាកដំ ហោតិ, សោបិ ន កេវលំ វិញ្ញាណមេវ ឧប្បជ្ជតិ, តេន សទ្ធឹ តទេវារម្មណំ ផុសមានោ ផស្សោបិ ឧប្បជ្ជតិ, អនុភវមានា វេទនាបិ, សញ្ជានមានា សញ្ញាបិ, ចេតយមានា ចេតនាបិ ឧប្បជ្ជតីតិ ផស្សបញ្ចមកេយេវ បរិគ្គណ្ហាតិ។

សោ “ឥមេ ផស្សបញ្ចមកា ធម្មា កឹ និស្សិតា”តិ ឧបធារេន្តោ “វត្ថុនិស្សិតា”តិ បជានាតិ។ វត្ថុ នាម ករជកាយោ, យំ សន្ធាយ វុត្តំ – “ឥទញ្ច បន មេ វិញ្ញាណំ ឯត្ថ សិតំ ឯត្ថ បដិពទ្ធ”ន្តិ។ សោ អត្ថតោ ភូតានិ ចេវ ឧបាទារូបានិ ច។ ឯវមេត្ថ វត្ថុ រូបំ, ផស្សបញ្ចមកា នាមន្តិ នាមរូបមត្តមេវ បស្សតិ។ រូបញ្ចេត្ថ រូបក្ខន្ធោ, នាមំ ចត្តារោ អរូបិនោ ខន្ធាតិ បញ្ចក្ខន្ធមត្តំ ហោតិ។ នាមរូបវិនិមុត្តា ហិ បញ្ចក្ខន្ធា, បញ្ចក្ខន្ធវិនិមុត្តំ វា នាមរូបំ នត្ថិ។ សោ “ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា កឹ ហេតុកា”តិ ឧបបរិក្ខន្តោ “អវិជ្ជាទិហេតុកា”តិ បស្សតិ។ តតោ “បច្ចយោ ចេវ បច្ចយុប្បន្នញ្ច ឥទំ, អញ្ញោ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា នត្ថិ, សុទ្ធសង្ខារបុញ្ជមត្តមេវា”តិ សប្បច្ចយនាមរូបវសេន តិលក្ខណំ អារោបេត្វា វិបស្សនាបដិបាដិយា “អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា”តិ សម្មសន្តោ វិចរតិ , សោ អជ្ជ អជ្ជាតិ បដិវេធំ អាកង្ខមានោ តថារូបេ ទិវសេ ឧតុសប្បាយំ, បុគ្គលសប្បាយំ, ភោជនសប្បាយំ, ធម្មសវនសប្បាយំ វា លភិត្វា ឯកបល្លង្កេន និសិន្នោវ វិបស្សនំ មត្ថកំ បាបេត្វា អរហត្តេ បតិដ្ឋាតិ។ ឯវមិមេសម្បិ តិណ្ណំ ជនានំ យាវ អរហត្តា កម្មដ្ឋានំ កថិតំ ហោតិ។

ឥធ បន ភគវា អរូបកម្មដ្ឋានំ កថេន្តោ វេទនាសីសេន កថេសិ។ ផស្សវសេន ហិ វិញ្ញាណវសេន វា កថិយមានំ ឯតស្ស ន បាកដំ ហោតិ, អន្ធការំ វិយ ខាយតិ។ វេទនាវសេន បន បាកដំ ហោតិ។ កស្មា? វេទនានំ ឧប្បត្តិយា បាកដតាយ។ សុខទុក្ខវេទនានញ្ហិ ឧប្បត្តិ បាកដា។ យទា សុខំ ឧប្បជ្ជតិ, តទា សកលំ សរីរំ ខោភេន្តំ មទ្ទន្តំ ផរមានំ អភិសន្ទយមានំ សតធោតសប្បឹ ខាទាបយន្តំ វិយ, សតបាកតេលំ មក្ខយមានំ វិយ, ឃដសហស្សេន បរិឡាហំ និព្ពាបយមានំ វិយ, “អហោ សុខំ, អហោ សុខ”ន្តិ វាចំ និច្ឆារយមានមេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យទា ទុក្ខំ ឧប្បជ្ជតិ, តទា សកលសរីរំ ខោភេន្តំ មទ្ទន្តំ ផរមានំ អភិសន្ទយមានំ តត្តផាលំ បវេសេន្តំ វិយ, វិលីនតម្ពលោហេន អាសិញ្ចន្តំ វិយ, សុក្ខតិណវនប្បតិម្ហិ អរញ្ញេ ទារុឧក្កាកលាបំ ខិបមានំ វិយ “អហោ ទុក្ខំ, អហោ ទុក្ខ”ន្តិ វិប្បលាបយមានមេវ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥតិ សុខទុក្ខវេទនានំ ឧប្បត្តិ បាកដា ហោតិ។

អទុក្ខមសុខា បន ទុទ្ទីបនា អន្ធការេន វិយ អភិភូតា។ សា សុខទុក្ខានំ អបគមេ សាតាសាតបដិក្ខេបវសេន មជ្ឈត្តាការភូតា អទុក្ខមសុខា វេទនាតិ នយតោ គណ្ហន្តស្ស បាកដា ហោតិ។ យថា កឹ? យថា អន្តរា បិដ្ឋិបាសាណំ អារុហិត្វា បលាតស្ស មិគស្ស អនុបទំ គច្ឆន្តោ មិគលុទ្ទកោ បិដ្ឋិបាសាណស្ស ឱរភាគេបិ បរភាគេបិ បទំ ទិស្វា មជ្ឈេ អបស្សន្តោបិ “ឥតោ អារុឡ្ហោ, ឥតោ ឱរុឡ្ហោ, មជ្ឈេ បិដ្ឋិបាសាណេ ឥមិនា បទេសេន គតោ ភវិស្សតី”តិ នយតោ ជានាតិ ។ ឯវំ អារុឡ្ហដ្ឋានេ បទំ វិយ ហិ សុខវេទនាយ ឧប្បត្តិ បាកដា ហោតិ, ឱរុឡ្ហដ្ឋានេ បទំ វិយ ទុក្ខវេទនាយ ឧប្បត្តិ បាកដា ហោតិ, ឥតោ អារុយ្ហ, ឥតោ ឱរុយ្ហ, មជ្ឈេ ឯវំ គតោតិ នយតោ គហណំ វិយ សុខទុក្ខានំ អបគមេ សាតាសាតបដិក្ខេបវសេន មជ្ឈត្តាការភូតា អទុក្ខមសុខា វេទនាតិ នយតោ គណ្ហន្តស្ស បាកដា ហោតិ។ ឯវំ ភគវា បឋមំ រូបកម្មដ្ឋានំ កថេត្វា បច្ឆា អរូបកម្មដ្ឋានំ វេទនាវសេន និវត្តេត្វា ទស្សេសិ។

ន កេវលញ្ច ឥធេវ ឯវំ ទស្សេសិ, **មហាសតិបដ្ឋានេ, មជ្ឈិមនិកាយម្ហិ សតិបដ្ឋានេ, ចូឡតណ្ហាសង្ខយេ, មហាតណ្ហាសង្ខយេ, ចូឡវេទល្លសុត្តេ, មហាវេទល្លសុត្តេ, រដ្ឋបាលសុត្តេ, មាគណ្ឌិយសុត្តេ, ធាតុវិភង្គេ, អានេញ្ជសប្បាយេ, សកលេ វេទនាសំយុត្តេ**តិ ឯវំ អនេកេសុ សុត្តន្តេសុ បឋមំ រូបកម្មដ្ឋានំ កថេត្វា បច្ឆា អរូបកម្មដ្ឋានំ វេទនាវសេន និវត្តេត្វា ទស្សេសិ។ យថា ច តេសុ តេសុ, ឯវំ ឥមស្មិម្បិ សក្កបញ្ហេ បឋមំ រូបកម្មដ្ឋានំ កថេត្វា បច្ឆា អរូបកម្មដ្ឋានំ វេទនាវសេន និវត្តេត្វា ទស្សេសិ។ រូបកម្មដ្ឋានំ បនេត្ថ វេទនាយ អារម្មណមត្តកំយេវ សង្ខិត្តំ, តស្មា បាឡិយំ នារុឡ្ហំ ភវិស្សតិ។

៣៦០. អរូបកម្មដ្ឋានេ យំ តស្ស បាកដំ វេទនាវសេន អភិនិវេសមុខំ, តមេវ ទស្សេតុំ **សោមនស្សំបាហំ, ទេវានមិន្ទា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ទុវិធេនា**តិ ទ្វិវិធេន, ទ្វីហិ កោដ្ឋាសេហីតិ អត្ថោ។ **ឯវរូបំ សោមនស្សំ ន សេវិតព្ពន្តិ** ឯវរូបំ គេហសិតសោមនស្សំ ន សេវិតព្ពំ។ គេហសិតសោមនស្សំ នាម "តត្ថ កតមានិ ឆ គេហសិតានិ សោមនស្សានិ? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យានំ រូបានំ ឥដ្ឋានំ កន្តានំ មនាបានំ មនោរមានំ លោកាមិសបដិសំយុត្តានំ បដិលាភំ វា បដិលាភតោ សមនុបស្សតោ, បុព្ពេ វា បដិលទ្ធបុព្ពំ អតីតំ និរុទ្ធំ វិបរិណតំ សមនុស្សរតោ ឧប្បជ្ជតិ សោមនស្សំ, យំ ឯវរូបំ សោមនស្សំ, ឥទំ វុច្ចតិ គេហសិតំ សោមនស្ស"ន្តិ ឯវំ ឆសុ ទ្វារេសុ វុត្តកាមគុណនិស្សិតំ សោមនស្សំ (ម. និ. ៣.៣០៦)។

ឯវរូបំ សោមនស្សំ សេវិតព្ពន្តិ ឯវរូបំ នេក្ខម្មសិតំ សោមនស្សំ សេវិតព្ពំ។ នេក្ខម្មសិតំ សោមនស្សំ នាម – "តត្ថ កតមានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ សោមនស្សានិ? រូបានំ ត្វេវ អនិច្ចតំ វិទិត្វា វិបរិណាមវិរាគនិរោធំ បុព្ពេ ចេវ រូបា ឯតរហិ ច សព្ពេ តេ រូបា អនិច្ចា, ទុក្ខា, វិបរិណាមធម្មាតិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ ឧប្បជ្ជតិ សោមនស្សំ, យំ ឯវរូបំ សោមនស្សំ, ឥទំ វុច្ចតិ នេក្ខម្មសិតំ សោមនស្ស"ន្តិ (ម. និ. ៣.៣០៨) ឯវំ ឆសុ ទ្វារេសុ ឥដ្ឋារម្មណេ អាបាថគតេ អនិច្ចាទិវសេន វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា ឧស្សុក្កាបេតុំ សក្កោន្តស្ស "ឧស្សុក្កិតា មេ វិបស្សនា"តិ សោមនស្សជាតស្ស ឧប្បន្នំ សោមនស្សំ។ **សេវិតព្ពន្តិ** ឥទំ នេក្ខម្មវសេន, វិបស្សនាវសេន, អនុស្សតិវសេន, បឋមជ្ឈានាទិវសេន ច ឧប្បជ្ជនកសោមនស្សំ សេវិតព្ពំ នាម។

តត្ថ **យំ ចេ សវិតក្កំ សវិចារន្តិ** តស្មិម្បិ នេក្ខម្មសិតេ សោមនស្សេ យំ នេក្ខម្មវសេន, វិបស្សនាវសេន, អនុស្សតិវសេន, បឋមជ្ឈានវសេន ច ឧប្បន្នំ សវិតក្កំ សវិចារំ សោមនស្សន្តិ ជានេយ្យ។ **យំ ចេ អវិតក្កំ អវិចារន្តិ** យំ បន ទុតិយតតិយជ្ឈានវសេន ឧប្បន្នំ អវិតក្កំ អវិចារំ សោមនស្សន្តិ ជានេយ្យ។ **យេ អវិតក្កេ អវិចារេ, តេ បណីតតរេ**តិ ឯតេសុបិ ទ្វីសុ យំ អវិតក្កំ អវិចារំ, តំ បណីតតរន្តិ អត្ថោ។

ឥមិនា កឹ កថិតំ ហោតិ? ទ្វិន្នំ អរហត្តំ កថិតំ។ កថំ? ឯកោ ហិ ភិក្ខុ សវិតក្កសវិចារេ សោមនស្សេ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា "ឥទំ សោមនស្សំ កឹ និស្សិត"ន្តិ ឧបធារេន្តោ "វត្ថុនិស្សិត"ន្តិ បជានាតីតិ ផស្សបញ្ចមកេ វុត្តនយេនេវ អនុក្កមេន អរហត្តេ បតិដ្ឋាតិ។ ឯកោ អវិតក្កអវិចារេ សោមនស្សេ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា វុត្តនយេនេវ អរហត្តេ បតិដ្ឋាតិ។ តត្ថ អភិនិវិដ្ឋសោមនស្សេសុបិ សវិតក្កសវិចារតោ អវិតក្កអវិចារំ បណីតតរំ។ សវិតក្កសវិចារសោមនស្សវិបស្សនាតោបិ អវិតក្កអវិចារវិបស្សនា បណីតតរា។ សវិតក្កសវិចារសោមនស្សផលសមាបត្តិតោបិ អវិតក្កអវិចារសោមនស្សផលសមាបត្តិយេវ បណីតតរា។ តេនាហ ភគវា "យេ អវិតក្កេ អវិចារេ, តេ បណីតតរេ"តិ។

៣៦១. **ឯវរូបំ ទោមនស្សំ ន សេវិតព្ពន្តិ** ឯវរូបំ គេហសិតទោមនស្សំ ន សេវិតព្ពំ។ គេហសិតទោមនស្សំ នាម – "តត្ថ កតមានិ ឆ គេហសិតានិ ទោមនស្សានិ? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យានំ រូបានំ ឥដ្ឋានំ កន្តានំ មនាបានំ មនោរមានំ លោកាមិសបដិសំយុត្តានំ អប្បដិលាភំ វា អប្បដិលាភតោ សមនុបស្សតោ បុព្ពេ វា អបដិលទ្ធបុព្ពំ អតីតំ និរុទ្ធំ វិបរិណតំ សមនុស្សរតោ ឧប្បជ្ជតិ ទោមនស្សំ, យំ ឯវរូបំ ទោមនស្សំ, ឥទំ វុច្ចតិ គេហសិតទោមនស្ស"ន្តិ (ម. និ. ៣.៣០៧)។ ឯវំ ឆសុ ទ្វារេសុ ឥដ្ឋារម្មណំ នានុភវឹ, នានុភវិស្សាមិ, នានុភវាមីតិ វិតក្កយតោ ឧប្បន្នំ កាមគុណនិស្សិតំ ទោមនស្សំ។

ឯវរូបំ ទោមនស្សំ សេវិតព្ពន្តិ ឯវរូបំ នេក្ខម្មសិតទោមនស្សំ សេវិតព្ពំ។ នេក្ខម្មសិតទោមនស្សំ នាម – "តត្ថ កតមានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ ទោមនស្សានិ? រូបានំ ត្វេវ អនិច្ចតំ វិទិត្វា វិបរិណាមវិរាគនិរោធំ បុព្ពេ ចេវ រូបា ឯតរហិ ច សព្ពេ តេ រូបា អនិច្ចា, ទុក្ខា, វិបរិណាមធម្មាតិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទិស្វា អនុត្តរេសុ វិមោក្ខេសុ បិហំ ឧបដ្ឋាបេតិ 'កុទាស្សុ នាមាហំ តទាយតនំ, ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សាមិ, យទរិយា ឯតរហិ អាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរន្តី'តិ។ ឥតិ អនុត្តរេសុ វិមោក្ខេសុ បិហំ ឧបដ្ឋាបយតោ ឧប្បជ្ជតិ បិហបច្ចយា ទោមនស្សំ, យំ ឯវរូបំ ទោមនស្សំ, ឥទំ វុច្ចតិ នេក្ខម្មសិតទោមនស្ស"ន្តិ (ម. និ. ៣.៣០៧) ឯវំ ឆសុ ទ្វារេសុ ឥដ្ឋារម្មណេ អាបាថគតេ អនុត្តរវិមោក្ខសង្ខាតអរិយផលធម្មេសុ បិហំ ឧបដ្ឋបេត្វា តទធិគមាយ អនិច្ចាទិវសេន វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា ឧស្សុក្កាបេតុមសក្កោន្តស្ស ឥមម្បិ បក្ខំ, ឥមម្បិ មាសំ, ឥមម្បិ សំវច្ឆរំ វិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេត្វា អរិយភូមឹ បាបុណិតុំ នាសក្ខិន្តិ អនុសោចតោ ឧប្បន្នំ ទោមនស្សំ។ **សេវិតព្ពន្តិ** ឥទំ នេក្ខម្មវសេន, វិបស្សនាវសេន, អនុស្សតិវសេន, បឋមជ្ឈានាទិវសេន ច ឧប្បជ្ជនកទោមនស្សំ សេវិតព្ពំ នាម។

តត្ថ **យំ ចេ សវិតក្កសវិចារន្តិ** តស្មិម្បិ ទុវិធេ ទោមនស្សេ គេហសិតទោមនស្សមេវ សវិតក្កសវិចារ ទោមនស្សំ នាម។ នេក្ខម្មវសេន, វិបស្សនាវសេន, អនុស្សតិវសេន, បឋមទុតិយជ្ឈានវសេន ច ឧប្បន្នទោមនស្សំ បន អវិតក្កអវិចារទោមនស្សន្តិ វេទិតព្ពំ។ និប្បរិយាយេន បន អវិតក្កអវិចារទោមនស្សំ នាម

នត្ថិ។ ទោមនស្សិន្ទ្រិយញ្ហិ ឯកំសេន អកុសលញ្ចេវ សវិតក្កសវិចារញ្ច, ឯតស្ស បន ភិក្ខុនោ មញ្ញនវសេន សវិតក្កសវិចារន្តិ ច អវិតក្កអវិចារន្តិ ច វុត្តំ។

តត្រាយំ នយោ – ឥធ ភិក្ខុ ទោមនស្សបច្ចយភូតេ សវិតក្កសវិចារធម្មេ អវិតក្កអវិចារធម្មេ ច ទោមនស្សបច្ចយា ឯវ ឧប្បន្នេ មគ្គផលធម្មេ ច អញ្ញេសំ បដិបត្តិទស្សនវសេន ទោមនស្សន្តិ គហេត្វា “កទា នុ ខោ មេ សវិតក្កសវិចារទោមនស្សេ វិបស្សនា បដ្ឋបិតា ភវិស្សតិ, កទា អវិតក្កអវិចារទោមនស្សេ”តិ ច “កទា នុ ខោ មេ សវិតក្កសវិចារទោមនស្សផលសមាបត្តិ និព្ពត្តិតា ភវិស្សតិ, កទា អវិតក្កអវិចារទោមនស្សផលសមាបត្តី”តិ ចិន្តេត្វា តេមាសិកំ, ឆមាសិកំ, នវមាសិកំ វា បដិបទំ គណ្ហាតិ។ តេមាសិកំ គហេត្វា បឋមមាសេ ឯកំ យាមំ ជគ្គតិ, ទ្វេ យាមេ និទ្ទាយ ឱកាសំ ករោតិ, មជ្ឈិមេ មាសេ ទ្វេ យាមេ ជគ្គតិ, ឯកំ យាមំ និទ្ទាយ ឱកាសំ ករោតិ, បច្ឆិមមាសេ ចង្កមនិសជ្ជាយេវ យាបេតិ។ ឯវំ ចេ អរហត្តំ បាបុណាតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ បាបុណាតិ, វិសេសេត្វា ឆមាសិកំ គណ្ហាតិ។ តត្រាបិ ទ្វេ ទ្វេ មាសេ វុត្តនយេន បដិបជ្ជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិតុំ អសក្កោន្តោ វិសេសេត្វា នវមាសិកំ គណ្ហាតិ។ តត្រាបិ តយោ តយោ មាសេ តថេវ បដិបជ្ជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិតុំ អសក្កោន្តស្ស “ន លទ្ធំ វត មេ សព្រហ្មចារីហិ សទ្ធឹ វិសុទ្ធិបវារណំ បវារេតុ”ន្តិ អាវជ្ជតោ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ, អស្សុធារា បវត្តន្តិ គាមន្តបព្ភារវាសីមហាសីវត្ថេរស្ស វិយ។

មហាសីវត្ថេរវត្ថុ

ថេរោ កិរ អដ្ឋារស មហាគណេ វាចេសិ។ តស្សោវាទេ ឋត្វា តឹសសហស្សា ភិក្ខូ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ អថេកោ ភិក្ខុ “មយ្ហំ តាវ អព្ភន្តរេ គុណា អប្បមាណា, កីទិសា នុ ខោ មេ អាចរិយស្ស គុណា”តិ អាវជ្ជន្តោ បុថុជ្ជនភាវំ បស្សិត្វា “អម្ហាកំ អាចរិយោ អញ្ញេសំ អវស្សយោ ហោតិ, អត្តនោ ភវិតុំ ន សក្កោតិ, ឱវាទមស្ស ទស្សាមី”តិ អាកាសេន គន្ត្វា វិហារសមីបេ ឱតរិត្វា ទិវាដ្ឋានេ និសិន្នំ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា វត្តំ ទស្សេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

ថេរោ – “កឹ ការណា អាគតោសិ បិណ្ឌបាតិកា”តិ អាហ។ ឯកំ អនុមោទនំ គណ្ហិស្សាមីតិ អាគតោស្មិ, ភន្តេតិ។ ឱកាសោ ន ភវិស្សតិ, អាវុសោតិ? វិតក្កមាឡកេ ឋិតកាលេ បុច្ឆិស្សាមិ, ភន្តេតិ។ តស្មឹ ឋានេ អញ្ញេ បុច្ឆន្តីតិ។ ភិក្ខាចារមគ្គេ, ភន្តេតិ។ តត្រាបិ អញ្ញេ បុច្ឆន្តីតិ។ ទុបដ្ដនិវាសនដ្ឋានេ, សង្ឃាដិបារុបនដ្ឋានេ, បត្តនីហរណដ្ឋានេ, គាមេ ចរិត្វា អាសនសាលាយំ យាគុបីតកាលេ, ភន្តេតិ។ តត្ថ អដ្ឋកថាថេរា អត្តនោ កង្ខំ វិនោទេន្តិ, អាវុសោតិ។ អន្តោគាមតោ និក្ខន្តកាលេ បុច្ឆិស្សាមិ, ភន្តេតិ។ តត្រាបិ អញ្ញេ បុច្ឆន្តិ, អាវុសោតិ។ អន្តរាមគ្គេ, ភន្តេ, ភោជនសាលាយំ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ, ភន្តេ, ទិវាដ្ឋានេ, បាទធោវនកាលេ, មុខធោវនកាលេ, ភន្តេតិ? តទា អញ្ញេ បុច្ឆន្តីតិ។ តតោ បដ្ឋាយ យាវ អរុណា អបរេ បុច្ឆន្តិ, អាវុសោតិ។ ទន្តកដ្ឋំ គហេត្វា មុខធោវនត្ថំ គមនកាលេ, ភន្តេតិ? តទា អញ្ញេ បុច្ឆន្តីតិ។ មុខំ ធោវិត្វា អាគមនកាលេ, ភន្តេតិ? តត្រាបិ អញ្ញេ បុច្ឆន្តីតិ។ សេនាសនំ បវិសិត្វា និសិន្នកាលេ, ភន្តេតិ? តត្រាបិ អញ្ញេ បុច្ឆន្តីតិ។ ភន្តេ, ននុ មុខំ ធោវិត្វា សេនាសនំ បវិសិត្វា តយោ ចត្តារោ បល្លង្កេ ឧសុមំ គាហាបេត្វា យោនិសោមនសិការេ កម្មំ ករោន្តានំ ឱកាសកាលេន ភវិតព្ពំ សិយា, មរណខណម្បិ ន លភិស្សថ, ភន្តេ, ផលកសទិសត្ថ ភន្តេ បរស្ស អវស្សយោ ហោថ, អត្តនោ ភវិតុំ ន សក្កោថ, ន មេ តុម្ហាកំ អនុមោទនាយ អត្ថោតិ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា អគមាសិ។

ថេរោ – “ឥមស្ស ភិក្ខុនោ បរិយត្តិយា កម្មំ នត្ថិ, មយ្ហំ បន អង្កុសកោ ភវិស្សាមីតិ អាគតោ”តិ ញត្វា “ឥទានិ ឱកាសោ ន ភវិស្សតិ, បច្ចូសកាលេ គមិស្សាមី”តិ បត្តចីវរំ សមីបេ កត្វា សព្ពំ ទិវសភាគំ បឋមយាមមជ្ឈិមយាមញ្ច ធម្មំ វាចេត្វា បច្ឆិមយាមេ ឯកស្មឹ ថេរេ ឧទ្ទេសំ គហេត្វា និក្ខន្តេ បត្តចីវរំ គហេត្វា តេនេវ សទ្ធឹ និក្ខន្តោ។ និសិន្នអន្តេវាសិកា អាចរិយោ កេនចិ បបញ្ចេន និក្ខន្តោតិ មញ្ញឹសុ។ និក្ខន្តោ ថេរោ កោចិ ទេវ សមានាចរិយភិក្ខូតិ សញ្ញំ អកាសិ។

ថេរោ កិរ “មាទិសស្ស អរហត្តំ នាម កឹ, ទ្វីហតីហេនេវ បាបុណិត្វា បច្ចាគមិស្សាមី”តិ អន្តេវាសិកានំ អនារោចេត្វាវ អាសាឡ្ហីមាសស្ស ជុណ្ហបក្ខតេរសិយា និក្ខន្តោ គាមន្តបព្ភារំ គន្ត្វា ចង្កមំ អារុយ្ហ កម្មដ្ឋានំ មនសិករោន្តោ តំ ទិវសំ អរហត្តំ គហេតុំ នាសក្ខិ។ ឧបោសថទិវសេ សម្បត្តេ “ទ្វីហតីហេន អរហត្តំ គណ្ហិស្សាមីតិ អាគតោ , គហេតុំ បន នាសក្ខឹ។ តយោ មាសេ បន តីណិ ទិវសានិ វិយ យាវ មហាបវារណា តាវ ឋានិស្សាមី”តិ វស្សំ ឧបគន្ត្វាបិ គហេតុំ នាសក្ខិ។ បវារណាទិវសេ ចិន្តេសិ – “អហំ ទ្វីហតីហេន អរហត្តំ គណ្ហិស្សាមីតិ អាគតោ , តេមាសេនាបិ នាសក្ខឹ, សព្រហ្មចារិនោ បន វិសុទ្ធិបវារណំ បវារេន្តី”តិ។ តស្សេវំ ចិន្តយតោ អស្សុធារា បវត្តន្តិ។ តតោ “ន មញ្ចេ មយ្ហំ ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ មគ្គផលំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, អរហត្តំ អប្បត្វា នេវ មញ្ចេ បិដ្ឋឹ បសារេស្សាមិ, ន បាទេ ធោវិស្សាមី”តិ មញ្ចំ ឧស្សាបេត្វា ឋបេសិ។ បុន អន្តោវស្សំ បត្តំ, អរហត្តំ គហេតុំ

នាសក្ខិយេវ។ ឯកូនតឹសបវារណាសុ អស្សុធារា បវត្តន្តិ។ គាមទារកា ថេរស្ស បាទេសុ ផាលិតង្គានានិ កណ្ដកេហិ សិព្ពន្តិ, ទវំ ករោន្តាបិ “អយ្យស្ស មហាសិវត្ថេរស្ស វិយ បាទា ហោន្តូ”តិ ទវំ ករោន្តិ។

ថេរោ តឹសសំវច្ឆរេ មហាបវារណាទិវសេ អាលម្ពណផលកំ និស្សាយ ឋិតោ “ឥទានិ មេ តឹស វស្សានិ សមណធម្មំ ករោន្តស្ស, នាសក្ខឹ អរហត្តំ បាបុណិតុំ, អទ្ធា មេ ឥមស្មឹ អត្តភាវេ មគ្គោ វា ផលំ វា នត្ថិ, ន មេ លទ្ធំ សព្រហ្មចារីហិ សទ្ធឹ វិសុទ្ធិបវារណំ បវារេតុ”ន្តិ ចិន្តេសិ។ តស្សេវំ ចិន្តយតោវ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជិ, អស្សុធារា បវត្តន្តិ។ អថ អវិទូរដ្ឋានេ ឯកា ទេវធីតា រោទមានា អដ្ឋាសិ។ “កោ ឯត្ថ រោទសី”តិ? “អហំ, ភន្តេ, ទេវធីតា”តិ។ “កស្មា រោទសី”តិ? “រោទមានេន មគ្គផលំ និព្ពត្តិតំ, តេន អហម្បិ ឯកំ ទ្វេ មគ្គផលានិ និព្ពត្តេស្សាមីតិ រោទាមិ, ភន្តេ”តិ។

តតោ ថេរោ – “ភោ មហាសិវត្ថេរ, ទេវតាបិ តយា សទ្ធឹ កេឡឹ ករោន្តិ, អនុច្ឆវិកំ នុ ខោ តេ ឯត”ន្តិ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ អគ្គហេសិ។ សោ “ឥទានិ និបជ្ជិស្សាមី”តិ សេនាសនំ បដិជគ្គិត្វា មញ្ចកំ បញ្ញបេត្វា ឧទកដ្ឋានេ ឧទកំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា “បាទេ ធោវិស្សាមី”តិ សោបានផលកេ និសីទិ។

អន្តេវាសិកាបិស្ស “អម្ហាកំ អាចរិយស្ស សមណធម្មំ ការតុំ គច្ឆន្តស្ស តឹស វស្សានិ, សក្ខិ នុ ខោ វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ, នាសក្ខី”តិ អាវជ្ជយមានា “អរហត្តំ បត្វា បាទធោវនត្ថំ និសិន្នោ”តិ ទិស្វា “អម្ហាកំ អាចរិយោ អម្ហាទិសេសុ អន្តេវាសិកេសុ តិដ្ឋន្តេសុ ‘អត្តនាវ បាទេ ធោវិស្សតី’តិ អដ្ឋានមេតំ, អហំ ធោវិស្សាមិ អហំ ធោវិស្សាមី”តិ តឹសសហស្សានិបិ អាកាសេន គន្ត្វា វន្ទិត្វា “បាទេ ធោវិស្សាម, ភន្តេ”តិ អាហំសុ។ អាវុសោ, ឥទានិ តឹស វស្សានិ ហោន្តិ មម បាទានំ អធោតានំ, តិដ្ឋថ, តុម្ហេ, អហមេវ ធោវិស្សាមីតិ។

សក្កោបិ អាវជ្ជន្តោ – “មយ្ហំ អយ្យោ មហាសិវត្ថេរោ អរហត្តំ បត្តោ តឹសសហស្សានំ អន្តេវាសិកានំ ‘បាទេ ធោវិស្សាមា’តិ អាគតានំ បាទេ ធោវិតុំ ន ទេតិ។ មាទិសេ បន ឧបដ្ឋាកេ តិដ្ឋន្តេ ‘មយ្ហំ អយ្យោ សយំ បាទេ ធោវិស្សតី’តិ អដ្ឋានមេតំ, អហំ ធោវិស្សាមី”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា សុជាតាយ ទេវិយា សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃស្ស សន្តិកេ បាតុរហោសិ។ សោ សុជំ អសុរកញ្ញំ បុរតោ កត្វា “អបេថ, ភន្តេ, មាតុគាមោ”តិ ឱកាសំ ការេត្វា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា បុរតោ ឧក្កុដិកោ និសីទិត្វា “បាទេ ធោវិស្សាមិ, ភន្តេ”តិ អាហ។ កោសិយ, ឥទានិ មេ តឹស វស្សានិ បាទានំ អធោតានំ, ទេវតានញ្ច បកតិយាបិ មនុស្សសរីរគន្ធោ នាម ជេគុច្ឆោ, យោជនសតេ ឋិតានម្បិ កណ្ឋេ អាសត្តកុណបំ វិយ ហោតិ, អហមេវ ធោវិស្សាមីតិ។ ភន្តេ, អយំ គន្ធោ នាម ន បញ្ញាយតិ, តុម្ហាកំ បន សីលគន្ធោ ឆ ទេវលោកេ អតិក្កមិត្វា ឧបរិ ភវគ្គំ បត្វា ឋិតោ។ សីលគន្ធតោ អញ្ញោ ឧត្តរិតរោ គន្ធោ នាម នត្ថិ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ សីលគន្ធេនម្ហិ អាគតោតិ វាមហត្ថេន គោប្ផកសន្ធិយំ គហេត្វា ទក្ខិណហត្ថេន បាទតលំ បរិមជ្ជិ។ ទហរកុមារស្សេវ បាទា អហេសុំ។ សក្កោ បាទេ ធោវិត្វា វន្ទិត្វា ទេវលោកមេវ គតោ។

ឯវំ “ន លភាមិ សព្រហ្មចារីហិ សទ្ធឹ វិសុទ្ធិបវារណំ បវារេតុ”ន្តិ អាវជ្ជន្តស្ស ឧប្បន្នំ ទោមនស្សំ និស្សាយ ភិក្ខុនោ មញ្ញនវសេន វិបស្សនាយ អារម្មណម្បិ វិបស្សនាបិ មគ្គោបិ ផលម្បិ សវិតក្កសវិចារទោមនស្សន្តិ ច អវិតក្កាវិចារទោមនស្សន្តិ ច វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ ឯកោ ភិក្ខុ សវិតក្កសវិចារទោមនស្សេ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា ឥទំ ទោមនស្សំ កឹ និស្សិតន្តិ ឧបធារេន្តោ វត្ថុនិស្សិតន្តិ បជានាតីតិ ផស្សបញ្ចមកេ វុត្តនយេនេវ អនុក្កមេន អរហត្តេ បតិដ្ឋាតិ។ ឯកោ អវិតក្កាវិចារេ ទោមនស្សេ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា វុត្តនយេនេវ អរហត្តេ បតិដ្ឋាតិ។ តត្ថ អភិនិវិដ្ឋទោមនស្សេសុបិ សវិតក្កសវិចារតោ អវិតក្កអវិចារំ បណីតតរំ។ សវិតក្កសវិចារទោមនស្សវិបស្សនាតោបិ អវិតក្កាវិចារទោមនស្សវិបស្សនា បណីតតរា។ សវិតក្កសវិចារទោមនស្សផលសមាបត្តិតោបិ អវិតក្កាវិចារទោមនស្សផលសមាបត្តិយេវ បណីតតរា ។ តេនាហ ភគវា – “យេ អវិតក្កអវិចារេ តេ បណីតតរេ”តិ។

៣៦២. ឯវរូបា ឧបេក្ខា ន សេវិតព្ពាតិ ឯវរូបា គេហសិតឧបេក្ខា ន សេវិតព្ពា។ គេហសិតឧបេក្ខា នាម “តត្ថ កតមា ឆ គេហសិតឧបេក្ខា។ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជតិ ឧបេក្ខា ពាលស្ស មូឡ្ហស្ស បុថុជ្ជនស្ស អនោធិជិនស្ស អវិបាកជិនស្ស អនាទីនវទស្សាវិនោ អស្សុតវតោ បុថុជ្ជនស្ស, យា ឯវរូបា ឧបេក្ខា, រូបំ សានាតិវត្តតិ, តស្មា សា ឧបេក្ខា គេហសិតាតិ វុច្ចតី”តិ ឯវំ ឆសុ ទ្វារេសុ ឥដ្ឋារម្មណេ អាបាថគតេ គុឡបិណ្ឌិកេ និលីនមក្ខិកា វិយ រូបាទីនិ អនតិវត្តមានា តត្ថេវ លគ្គា លគ្គិតា ហុត្វា ឧប្បន្នា កាមគុណនិស្សិតា ឧបេក្ខា ន សេវិតព្ពា។

ឯវរូបា ឧបេក្ខា សេវិតព្ពាតិ ឯវរូបា នេក្ខម្មសិតា ឧបេក្ខា សេវិតព្ពា។ នេក្ខម្មសិតា ឧបេក្ខា នាម – “តត្ថ កតមា ឆ នេក្ខម្មសិតា ឧបេក្ខា? រូបានំ ត្វេវ អនិច្ចតំ វិទិត្វា វិបរិណាមវិរាគនិរោធំ ‘បុព្ពេ ចេវ រូបា ឯតរហិ ច, សព្ពេ តេ រូបា អនិច្ចា, ទុក្ខា, វិបរិណាមធម្មា’តិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ ឧប្បជ្ជតិ ឧបេក្ខា, យា ឯវរូបា ឧបេក្ខា, រូបំ សា អតិវត្តតិ, តស្មា សា ឧបេក្ខា នេក្ខម្មសិតាតិ វុច្ចតី”តិ (ម. និ. ៣.៣០៨)។ ឯវំ ឆសុ ទ្វារេសុ ឥដ្ឋានិដ្ឋអារម្មណេ អាបាថគតេ ឥដ្ឋេ អរជ្ជន្តស្ស, អនិដ្ឋេ អទុស្សន្តស្ស, អសមបេក្ខនេន អសម្មុយ្ហន្តស្ស ឧប្បន្នា វិបស្សនា ញាណសម្បយុត្តា ឧបេក្ខា។ អបិច វេទនាសភាគា តត្រ មជ្ឈត្តុបេក្ខាបិ ឯត្ថ ឧបេក្ខាវ។ តស្មា **សេវិតព្ពា**តិ អយំ នេក្ខម្មវសេន វិបស្សនាវសេន អនុស្សតិដ្ឋានវសេន បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថជ្ឈានវសេន ច ឧប្បជ្ជនកឧបេក្ខា សេវិតព្ពា នាម។

ឯត្ថ **យំ ចេ សវិតក្កំ សវិចារ**ន្តិ តាយបិ នេក្ខម្មសិតឧបេក្ខាយ យំ នេក្ខម្មវសេន វិបស្សនាវសេន អនុស្សតិដ្ឋានវសេន បឋមជ្ឈានវសេន ច ឧប្បន្នំ សវិតក្កសវិចារំ ឧបេក្ខន្តិ ជានេយ្យ។ **យំ ចេ អវិតក្កំ អវិចារ**ន្តិ យំ បន ទុតិយជ្ឈានាទិវសេន ឧប្បន្នំ អវិតក្កាវិចារំ ឧបេក្ខន្តិ ជានេយ្យ។ **យេ អវិតក្កេ អវិចារេ តេ បណីតតរេ**តិ ឯតាសុ ទ្វីសុ យា អវិតក្កអវិចារា, សា បណីតតរាតិ អត្ថោ។ ឥមិនា កឹ កថិតំ ហោតិ ? ទ្វិន្នំ អរហត្តំ កថិតំ។ ឯកោ ហិ ភិក្ខុ សវិតក្កសវិចារឧបេក្ខាយ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អយំ ឧបេក្ខា កឹ និស្សិតាតិ ឧបធារេន្តោ វត្ថុនិស្សិតាតិ បជានាតីតិ ផស្សបញ្ចមកេ វុត្តនយេនេវ អនុក្កមេន អរហត្តេ បតិដ្ឋាតិ។ ឯកោ អវិតក្កាវិចារាយ ឧបេក្ខាយ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា វុត្តនយេនេវ អរហត្តេ បតិដ្ឋាតិ។ តត្ថ អភិនិវិដ្ឋឧបេក្ខាសុបិ សវិតក្កសវិចារតោ អវិតក្កាវិចារា បណីតតរា។ សវិតក្កសវិចារឧបេក្ខាវិបស្សនាតោបិ អវិតក្កាវិចារឧបេក្ខាវិបស្សនាបណីតតរា។ សវិតក្កសវិចារឧបេក្ខាផលសមាបត្តិតោបិ អវិតក្កាវិចារុបេក្ខាផលសមាបត្តិយេវ បណីតតរា។ តេនាហ ភគវា “យេ អវិតក្កេ អវិចារេ តេ បណីតតរេ”តិ។

៣៦៣. ឯវំ បដិបន្នោ ខោ, ទេវានមិន្ទ, ភិក្ខុ បបញ្ចសញ្ញាសង្ខានិរោធសារុប្បគាមិនី បដិបទំ បដិបន្នោ ហោតីតិ ភគវា អរហត្តនិកូដេន ទេសនំ និដ្ឋបេសិ។ សក្កោ បន សោតាបត្តិផលំ បត្តោ។ ពុទ្ធានញ្ហិ អជ្ឈាសយោ ហីនោ ន ហោតិ, ឧក្កដ្ឋោវ ហោតិ។ ឯកស្សបិ ពហូនម្បិ ធម្មំ ទេសេន្តា អរហត្តេនេវ កូដំ គណ្ហន្តិ។ សត្តា បន អត្តនោ អនុរូបេ ឧបនិស្សយេ ឋិតា កេចិ សោតាបន្នា ហោន្តិ, កេចិ សកទាគាមី, កេចិ អនាគាមី, កេចិ អរហន្តោ។ រាជា វិយ ហិ ភគវា, រាជកុមារា វិយ វេនេយ្យា។ យថា ហិ រាជា ភោជនកាលេ អត្តនោ បមាណេន បិណ្ឌំ ឧទ្ធរិត្វា រាជកុមារានំ ឧបនេតិ, តេ តតោ អត្តនោ មុខប្បមាណេនេវ កពឡំ ករោន្តិ, ឯវំ ភគវា អត្តជ្ឈាសយានុរូបាយ ទេសនាយ អរហត្តេនេវ កូដំ គណ្ហាតិ។ វេនេយ្យា អត្តនោ ឧបនិស្សយប្បមាណេន តតោ សោតាបត្តិផលមត្តំ វា សកទាគាមិអនាគាមិអរហត្តផលមេវ វា គណ្ហន្តិ។ សក្កោ បន សោតាបន្នោ ជាតោ។ សោតាបន្នោ ច ហុត្វា ភគវតោ បុរតោយេវ ចវិត្វា តរុណសក្កោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, ទេវតានញ្ហិ ចវមានានំ អត្តភាវស្ស គតាគតដ្ឋានំ នាម ន បញ្ញាយតិ, ទីបសិខាគមនំ វិយ ហោតិ។ តស្មា សេសទេវតា ន ជានឹសុ។ សក្កោ បន សយំ ចុតត្តា ភគវា ច អប្បដិហតញាណត្តា ទ្វេវ ជនា ជានឹសុ។ អថ សក្កោ ចិន្តេសិ “មយ្ហញ្ហិ ភគវតា តីសុ ឋានេសុ និព្ពត្តិតផលមេវ កថិតំ, អយញ្ច បន មគ្គោ វា ផលំ វា សកុណិកាយ វិយ ឧប្បតិត្វា គហេតុំ ន សក្កា, អាគមនីយបុព្ពភាគបដិបទាយ អស្ស ភវិតព្ពំ។ ហន្ទាហំ ឧបរិ ខីណាសវស្ស បុព្ពភាគបដិបទំ បុច្ឆាមី”តិ។

បាតិមោក្ខសំវរវណ្ណនា

៣៦៤. តតោ តំ បុច្ឆន្តោ **កថំ បដិបន្នោ បន, មារិសា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បាតិមោក្ខសំវរាយា**តិ ឧត្តមជេដ្ឋកសីលសំវរាយ។ **កាយសមាចារម្បី**តិអាទិ សេវិតព្ពកាយសមាចារាទិវសេន បាតិមោក្ខសំវរទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ សីលកថា ច នាមេសា កម្មបថវសេន វា បណ្ណត្តិវសេន វា កថេតព្ពា ហោតិ។

តត្ថ កម្មបថវសេន កថេន្តេន អសេវិតព្ពកាយសមាចារោ តាវ បាណាតិបាតអទិន្នាទានមិច្ឆាចារេហិ កថេតព្ពោ។ បណ្ណត្តិវសេន កថេន្តេន កាយទ្វារេ បញ្ញត្តសិក្ខាបទវីតិក្កមវសេន កថេតព្ពោ។ សេវិតព្ពកាយសមាចារោ បាណាតិបាតាទិវេរមណីហិ ចេវ កាយទ្វារេ បញ្ញត្តសិក្ខាបទអវីតិក្កមេន ច កថេតព្ពោ។ អសេវិតព្ពវចីសមាចារោ មុសាវាទាទិវចីទុច្ចរិតេន ចេវ វចីទ្វារេ បញ្ញត្តសិក្ខាបទវីតិក្កមេន ច កថេតព្ពោ។ សេវិតព្ពវចីសមាចារោ មុសាវាទាទិវេរមណីហិ ចេវ វចីទ្វារេ បញ្ញត្តសិក្ខាបទអវីតិក្កមេន ច កថេតព្ពោ។

បរិយេសនា បន កាយវាចាហិ បរិយេសនាយេវ។ សា កាយវចីសមាចារគហណេន គហិតាបិ សមានា យស្មា អាជីវដ្ឋមកសីលំ នាម ឯតស្មិញ្ញេវ ទ្វារទ្វយេ ឧប្បជ្ជតិ, ន អាកាសេ, តស្មា អាជីវដ្ឋមកសីលទស្សនត្ថំ វិសុំ វុត្តា។ តត្ថ នសេវិតព្ពបរិយេសនា អនរិយបរិយេសនាយ កថេតព្ពា។ សេវិតព្ពបរិយេសនា អរិយបរិយេសនាយ។ វុត្តញ្ហេតំ –

“ទ្វេមា, ភិក្ខវេ, បរិយេសនា អនរិយា ច បរិយេសនា, អរិយា ច បរិយេសនា។ កតមា ច, ភិក្ខវេ, អនរិយា បរិយេសនា? ឥធ, ភិក្ខវេ, ឯកច្ចោ អត្តនា ជាតិធម្មោ សមានោ ជាតិធម្មំយេវ បរិយេសតិ, អត្តនា ជរាធម្មោ, ព្យាធិធម្មោ, មរណធម្មោ, សោកធម្មោ, សំកិលេសធម្មោ សមានោ សំកិលេសធម្មំយេវ បរិយេសតិ។

កិញ្ច, ភិក្ខវេ, ជាតិធម្មំ វទេថ? បុត្តភរិយំ, ភិក្ខវេ , ជាតិធម្មំ, ទាសិទាសំ ជាតិធម្មំ អជេឡកំ ជាតិធម្មំ, កុក្កុដសូករំ ជាតិធម្មំ, ហត្ថិគវាស្សវឡវំ ជាតិធម្មំ, ជាតរូបរជតំ ជាតិធម្មំ។ ជាតិធម្មា ហេតេ, ភិក្ខវេ, ឧបធយោ, ឯត្ថាយំ គធិតោ មុច្ឆិតោ អជ្ឈាបន្នោ អត្តនា ជាតិធម្មោ សមានោ ជាតិធម្មំយេវ បរិយេសតិ។

កិញ្ច, ភិក្ខវេ, ជរាធម្មំ វទេថ? បុត្តភរិយំ, ភិក្ខវេ, ជរាធម្មំ…បេ…. ជរាធម្មំយេវ បរិយេសតិ។

កិញ្ច, ភិក្ខវេ, ព្យាធិធម្មំ វទេថ? បុត្តភរិយំ, ភិក្ខវេ, ព្យាធិធម្មំ, ទាសិទាសំ ព្យាធិធម្មំ, អជេឡកំ, កុក្កុដសូករំ, ហត្ថិគវាស្សវឡវំ ព្យាធិធម្មំ។ ព្យាធិធម្មា ហេតេ, ភិក្ខវេ, ឧបធយោ, ឯត្ថាយំ គធិតោ មុច្ឆិតោ អជ្ឈាបន្នោ អត្តនា ព្យាធិធម្មោ សមានោ ព្យាធិធម្មំយេវ បរិយេសតិ។

កិញ្ច, ភិក្ខវេ, មរណធម្មំ វទេថ? បុត្តភរិយំ, ភិក្ខវេ, មរណធម្មំ…បេ…. មរណធម្មំយេវ បរិយេសតិ។

កិញ្ច, ភិក្ខវេ, សោកធម្មំ វទេថ? បុត្តភរិយំ…បេ…. សោកធម្មំយេវ បរិយេសតិ។

កិញ្ច, ភិក្ខវេ, សំកិលេសធម្មំ វទេថ…បេ…. ជាតរូបរជតំ សំកិលេសធម្មំ។ សំកិលេសធម្មា , ហេតេ, ភិក្ខវេ, ឧបធយោ, ឯត្ថាយំ គធិតោ មុច្ឆិតោ អជ្ឈាបន្នោ អត្តនា សំកិលេសធម្មោ សមានោ សំកិលេសធម្មំយេវ បរិយេសតិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, អនរិយា បរិយេសនាតិ (ម. និ. ១.២៧៤)។

អបិច កុហនាទិវសេន បញ្ចវិធា, អគោចរវសេន ឆព្ពិធា វេជ្ជកម្មាទិវសេន ឯកវីសតិវិធា, ឯវំ បវត្តា សព្ពាបិ អនេសនា អនរិយបរិយេសនាយេវាតិ វេទិតព្ពា។

“កតមា ច, ភិក្ខវេ, អរិយា បរិយេសនា? ឥធ, ភិក្ខវេ, ឯកច្ចោ អត្តនា ជាតិធម្មោ សមានោ ជាតិធម្មេ អាទីនវំ វិទិត្វា អជាតំ អនុត្តរំ យោគក្ខេមំ និព្ពានំ បរិយេសតិ, អត្តនា ជរាធម្មោ, ព្យាធិ, មរណ, សោក, សំកិលេសធម្មោ សមានោ សំកិលេសធម្មេ អាទីនវំ វិទិត្វា អសំកិលិដ្ឋំ អនុត្តរំ យោគក្ខេមំ និព្ពានំ បរិយេសតិ។ អយំ អរិយា បរិយេសនាតិ (ម. និ. ១.២៧៥)។

អបិច បញ្ច កុហនាទីនិ ឆ អគោចរេ ឯកវីសតិវិធញ្ច អនេសនំ វជ្ជេត្វា ភិក្ខាចរិយាយ ធម្មេន សមេន បរិយេសនាបិ អរិយបរិយេសនាយេវាតិ វេទិតព្ពា។

ឯត្ថ ច យោ យោ “ន សេវិតព្ពោ”តិ វុត្តោ, សោ សោ បុព្ពភាគេ បាណាតិបាតាទីនំ សម្ភារបរិយេសនាបយោគករណគមនកាលតោ បដ្ឋាយ ន សេវិតព្ពោវ។ ឥតរោ អាទិតោ បដ្ឋាយ សេវិតព្ពោ, អសក្កោន្តេន ចិត្តម្បិ ឧប្បាទេតព្ពំ។ អបិច សង្ឃភេទាទីនំ អត្ថាយ បរក្កមន្តានំ ទេវទត្តាទីនំ វិយ កាយសមាចារោ ន សេវិតព្ពោ, ទិវសស្ស ទ្វត្តិក្ខត្តុំ តិណ្ណំ រតនានំ ឧបដ្ឋានគមនាទិវសេន បវត្តោ ធម្មសេនាបតិមហាមោគ្គល្លានត្ថេរាទីនំ វិយ កាយសមាចារោ សេវិតព្ពោ។ ធនុគ្គហបេសនាទិវសេន វាចំ ភិន្ទន្តានំ ទេវទត្តាទីនំ វិយ វចីសមាចារោ ន សេវិតព្ពោ, តិណ្ណំ រតនានំ គុណកិត្តនាទិវសេន បវត្តោ ធម្មសេនាបតិមហាមោគ្គល្លានត្ថេរាទីនំ វិយ វចីសមាចារោ សេវិតព្ពោ។ អនរិយបរិយេសនំ បរិយេសន្តានំ ទេវទត្តាទីនំ វិយ បរិយេសនា ន សេវិតព្ពា, អរិយបរិយេសនមេវ បរិយេសន្តានំ ធម្មសេនាបតិមហាមោគ្គល្លានត្ថេរាទីនំ វិយ បរិយេសនា សេវិតព្ពា។

ឯវំ បដិបន្នោ ខោតិ ឯវំ អសេវិតព្ពំ កាយវចីសមាចារំ បរិយេសនញ្ច បហាយ សេវិតព្ពានំ បារិបូរិយា បដិបន្នោ, ទេវានមិន្ទ, ភិក្ខុ បាតិមោក្ខសំវរាយ ឧត្តមជេដ្ឋកសីលសំវរត្ថាយ បដិបន្នោ នាម ហោតីតិ ភគវា ខីណាសវស្ស អាគមនីយបុព្ពភាគបដិបទំ កថេសិ។

ឥន្ទ្រិយសំវរវណ្ណនា

៣៦៥. ទុតិយបុច្ឆាយំ **ឥន្ទ្រិយសំវរាយា**តិ ឥន្ទ្រិយានំ បិធានាយ, គុត្តទ្វារតាយ សំវុតទ្វារតាយាតិ អត្ថោ។ វិស្សជ្ជនេ បនស្ស **ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបម្បី**តិអាទិ សេវិតព្ពរូបាទិវសេន ឥន្ទ្រិយសំវរទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តត្ថ **ឯវំ វុត្តេ**តិ ហេដ្ឋា សោមនស្សាទិបញ្ហាវិស្សជ្ជនានំ សុតត្តា ឥមិនាបិ ឯវរូបេន ភវិតព្ពន្តិ សញ្ជាតបដិភានោ ភគវតា ឯវំ វុត្តេ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ ភគវន្តំ ឯតទវោច, ឯតំ **ឥមស្ស ខោ អហំ, ភន្តេ**តិ អាទិកំ វចនំ អវោច។ ភគវាបិស្ស ឱកាសំ ទត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ កថេតុកាមោបិ ហិ យោ អត្ថំ សម្បាទេតុំ ន សក្កោតិ, អត្ថំ សម្បាទេតុំ សក្កោន្តោ វា ន កថេតុកាមោ ហោតិ, ន តស្ស ភគវា ឱកាសំ ករោតិ។ អយំ បន យស្មា កថេតុកាមោ ចេវ, សក្កោតិ ច អត្ថំ សម្បាទេតុំ តេនស្ស ភគវា ឱកាសមកាសិ។

តត្ថ **ឯវរូបំ ន សេវិតព្ព**ន្តិ អាទីសុ អយំ សង្ខេបោ – យំ រូបំ បស្សតោ រាគាទយោ ឧប្បជ្ជន្តិ, តំ ន សេវិតព្ពំ ន ទដ្ឋព្ពំ ន ឱលោកេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ យំ បន បស្សតោ អសុភសញ្ញា វា សណ្ឋាតិ, បសាទោ វា ឧប្បជ្ជតិ, អនិច្ចសញ្ញាបដិលាភោ វា ហោតិ, តំ សេវិតព្ពំ។

យំ ចិត្តក្ខរំ ចិត្តព្យញ្ជនម្បិ សទ្ទំ សុណតោ រាគាទយោ ឧប្បជ្ជន្តិ, ឯវរូបោ សទ្ទោ ន សេវិតព្ពោ។ យំ បន អត្ថនិស្សិតំ ធម្មនិស្សិតំ កុម្ភទាសិគីតម្បិ សុណន្តស្ស បសាទោ វា ឧប្បជ្ជតិ, និព្ពិទា វា សណ្ឋាតិ, ឯវរូបោ សទ្ទោ សេវិតព្ពោ។

យំ គន្ធំ ឃាយតោ រាគាទយោ ឧប្បជ្ជន្តិ, ឯវរូបោ គន្ធោ ន សេវិតព្ពោ។ យំ បន គន្ធំ ឃាយតោ អសុភសញ្ញាទិបដិលាភោ ហោតិ, ឯវរូបោ គន្ធោ សេវិតព្ពោ។

យំ រសំ សាយតោ រាគាទយោ ឧប្បជ្ជន្តិ, ឯវរូបោ រសោ ន សេវិតព្ពោ។ យំ បន រសំ សាយតោ អាហារេ បដិកូលសញ្ញា ចេវ ឧប្បជ្ជតិ, សាយិតបច្ចយា ច កាយពលំ និស្សាយ អរិយភូមឹ ឱក្កមិតុំ សក្កោតិ, មហាសិវត្ថេរភាគិនេយ្យសិវសាមណេរស្ស វិយ បរិភុញ្ជន្តស្សេវ កិលេសក្ខយោ វា ហោតិ, ឯវរូបោ រសោ សេវិតព្ពោ។

យំ ផោដ្ឋព្ពំ ផុសតោ រាគាទយោ ឧប្បជ្ជន្តិ, ឯវរូបំ ផោដ្ឋព្ពំ ន សេវិតព្ពំ។ យំ បន ផុសតោ សារិបុត្តត្ថេរាទីនំ វិយ អាសវក្ខយោ ចេវ, វីរិយញ្ច សុបគ្គហិតំ, បច្ឆិមា ច ជនតា ទិដ្ឋានុគតឹ អាបាទនេន អនុគ្គហិតា ហោតិ, ឯវរូបំ ផោដ្ឋព្ពំ សេវិតព្ពំ។ សារិបុត្តត្ថេរោ កិរ តឹស វស្សានិ មញ្ចេ បិដ្ឋឹ ន បសារេសិ។ តថា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ។ មហាកស្សបត្ថេរោ វីសវស្សសតំ មញ្ចេ បិដ្ឋឹ ន បសារេសិ។ អនុរុទ្ធត្ថេរោ បញ្ញាស វស្សានិ។ ភទ្ទិយត្ថេរោ តឹស វស្សានិ។ សោណត្ថេរោ អដ្ឋារស វស្សានិ។ រដ្ឋបាលត្ថេរោ ទ្វាទស។ អានន្ទត្ថេរោ បន្នរស។ រាហុលត្ថេរោ ទ្វាទស។ ពាកុលត្ថេរោ អសីតិ វស្សានិ។ នាឡកត្ថេរោ យាវបរិនិព្ពានា មញ្ចេ បិដ្ឋឹ ន បសារេសីតិ។

យេ មនោវិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ សមន្នាហរន្តស្ស រាគាទយោ ឧប្បជ្ជន្តិ, “អហោ, វត យំ បរេសំ បរវិត្តូបករណំ តំ មមស្សា”តិអាទិនា នយេន វា អភិជ្ឈាទីនិ អាបាថមាគច្ឆន្តិ ឯវរូបា ធម្មា ន សេវិតព្ពា។ “សព្ពេ សត្តា អវេរា ហោន្តូ”តិ ឯវំ មេត្តាទិវសេន, យេ វា បន តិណ្ណំ ថេរានំ ធម្មា, ឯវរូបា សេវិតព្ពា។ តយោ កិរ ថេរា វស្សូបនាយិកទិវសេ កាមវិតក្កាទយោ អកុសលវិតក្កា ន វិតក្កេតព្ពាតិ កតិកំ អកំសុ។ អថ បវារណទិវសេ សង្ឃត្ថេរោ សង្ឃនវកំ បុច្ឆិ – “អាវុសោ, ឥមស្មឹ តេមាសេ កិត្តកេ ឋានេ ចិត្តស្ស ធាវិតុំ ទិន្ន”ន្តិ? ន, ភន្តេ, បរិវេណបរិច្ឆេទតោ ពហិ ធាវិតុំ អទាសិន្តិ។ ទុតិយំ បុច្ឆិ – “តវ អាវុសោ”តិ? និវាសគេហតោ, ភន្តេ, ពហិ ធាវិតុំ ន អទាសិន្តិ។ អថ ទ្វេបិ ថេរំ បុច្ឆឹសុ “តុម្ហាកំ បន, ភន្តេ”តិ? និយកជ្ឈត្តខន្ធបញ្ចកតោ, អាវុសោ, ពហិ ធាវិតុំ ន អទាសិន្តិ។ តុម្ហេហិ, ភន្តេ, ទុក្ករំ កតន្តិ។ ឯវរូបោ មនោវិញ្ញេយ្យោ ធម្មោ សេវិតព្ពោ។

៣៦៦. **ឯកន្តវាទា**តិ ឯកោយេវ អន្តោ វាទស្ស ឯតេសំ, ន ទ្វេធា គតវាទាតិ **ឯកន្តវាទា**, ឯកញ្ញេវ វទន្តីតិ បុច្ឆតិ។ **ឯកន្តសីលា**តិ ឯកាចារា។ **ឯកន្តឆន្ទា**តិ ឯកលទ្ធិកា។ **ឯកន្តអជ្ឈោសានា**តិ ឯកន្តបរិយោសានា។

អនេកធាតុ នានាធាតុ ខោ, ទេវានមិន្ទ, លោកោតិ ទេវានមិន្ទ, អយំ លោកោ អនេកជ្ឈាសយោ នានជ្ឈាសយោ។ ឯកស្មឹ គន្តុកាមេ ឯកោ ឋាតុកាមោ ហោតិ។ ឯកស្មឹ ឋាតុកាមេ ឯកោ សយិតុកាមោ ហោតិ។ ទ្វេ សត្តា ឯកជ្ឈាសយា នាម ទុល្លភា។ តស្មឹ អនេកធាតុនានាធាតុស្មឹ លោកេ យំ យទេវ ធាតុំ យំ យទេវ អជ្ឈាសយំ សត្តា អភិនិវិសន្តិ គណ្ហន្តិ, តំ តទេវ។ **ថាមសា បរាមាសា**តិ ថាមេន ច បរាមាសេន ច។ **អភិនិវិស្ស វោហរន្តី**តិ សុដ្ឋុ គណ្ហិត្វា វោហរន្តិ, កថេន្តិ ទីបេន្តិ កិត្តេន្តិ។ **ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ**ន្តិ ឥទំ អម្ហាកមេវ វចនំ សច្ចំ, អញ្ញេសំ វចនំ មោឃំ តុច្ឆំ និរត្ថកន្តិ។

អច្ចន្តនិដ្ឋាតិ អន្តោ វុច្ចតិ វិនាសោ, អន្តំ អតីតា និដ្ឋា ឯតេសន្តិ អច្ចន្តនិដ្ឋា។ យា ឯតេសំ និដ្ឋា, យោ បរមស្សាសោ និព្ពានំ, តំ សព្ពេសំ វិនាសាតិក្កន្តំ និច្ចន្តិ វុច្ចតិ។ **យោគក្ខេមោ**តិ និព្ពានស្សេវ នាមំ, អច្ចន្តោ យោគក្ខេមោ ឯតេសន្តិ **អច្ចន្តយោគក្ខេមី។** សេដ្ឋដ្ឋេន ព្រហ្មំ អរិយមគ្គំ ចរន្តីតិ **ព្រហ្មចារី។** អច្ចន្តត្ថាយ ព្រហ្មចារី **អច្ចន្តព្រហ្មចារី។ បរិយោសាន**ន្តិបិ និព្ពានស្ស នាមំ។ អច្ចន្តំ បរិយោសានំ ឯតេសន្តិ **អច្ចន្តបរិយោសានា។**

តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តាតិ តណ្ហាសង្ខយោតិ មគ្គោបិ និព្ពានម្បិ។ មគ្គោ តណ្ហំ សង្ខិណាតិ វិនាសេតីតិ តណ្ហាសង្ខយោ។ និព្ពានំ យស្មា តំ អាគម្ម តណ្ហា សង្ខីយតិ វិនស្សតិ, តស្មា តណ្ហាសង្ខយោ។ តណ្ហាសង្ខយេន មគ្គេន វិមុត្តា, តណ្ហាសង្ខយេ និព្ពានេ វិមុត្តា អធិមុត្តាតិ **តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តា។**

ឯត្តាវតា ច ភគវតា ចុទ្ទសបិ មហាបញ្ហា ព្យាកតា ហោន្តិ។ ចុទ្ទស មហាបញ្ហា នាម ឥស្សាមច្ឆរិយំ ឯកោ បញ្ហោ, បិយាប្បិយំ ឯកោ, ឆន្ទោ ឯកោ, វិតក្កោ ឯកោ, បបញ្ចោ ឯកោ, សោមនស្សំ ឯកោ, ទោមនស្សំ ឯកោ, ឧបេក្ខា ឯកោ, កាយសមាចារោ ឯកោ, វចីសមាចារោ ឯកោ, បរិយេសនា ឯកោ, ឥន្ទ្រិយសំវរោ ឯកោ, អនេកធាតុ ឯកោ, អច្ចន្តនិដ្ឋា ឯកោតិ។

៣៦៧. ឯជាតិ ចលនដ្ឋេន តណ្ហា វុច្ចតិ។ សា បីឡនដ្ឋេន **រោគោ,** អន្តោ បទុស្សនដ្ឋេន **គណ្ឌោ,** អនុប្បវិដ្ឋដ្ឋេន **សល្លំ។ តស្មា អយំ បុរិសោ**តិ យស្មា ឯជា អត្តនា កតកម្មានុរូបេន បុរិសំ តត្ថ តត្ថ អភិនិព្ពត្តត្ថាយ កឌ្ឍតិ, តស្មា អយំ បុរិសោ តេសំ តេសំ ភវានំ វសេន ឧច្ចាវចំ អាបជ្ជតិ។ ព្រហ្មលោកេ ឧច្ចោ ហោតិ, ទេវលោកេ អវចោ។ ទេវលោកេ ឧច្ចោ, មនុស្សលោកេ អវចោ។ មនុស្សលោកេ ឧច្ចោ, អបាយេ អវចោ។ **យេសាហំ, ភន្តេ**តិ យេសំ អហំ ភន្តេ។ សន្ធិវសេន បនេត្ថ “យេសាហ”ន្តិ ហោតិ។ **យថាសុតំ យថាបរិយត្ត**ន្តិ យថា មយា សុតោ ចេវ ឧគ្គហិតោ ច, ឯវំ។ **ធម្មំ ទេសេមី**តិ សត្ថុវតបទំ ធម្មំ ទេសេមិ។ **ន ចាហំ តេស**ន្តិ អហំ បន តេសំ សាវកោ ន សម្បជ្ជាមិ។ **អហំ ខោ បន, ភន្តេ**តិអាទិនា អត្តនោ សោតាបន្នភាវំ ជានាបេតិ។

សោមនស្សបដិលាភកថាវណ្ណនា

៣៦៨. វេទបដិលាភន្តិ តុដ្ឋិបដិលាភំ។ **ទេវាសុរសង្គាមោ**តិ ទេវានញ្ច អសុរានញ្ច សង្គាមោ។ **សមុបព្យូឡ្ហោ**តិ សមាបន្នោ នលាដេន នលាដំ បហរណាការប្បត្តោ វិយ។ ឯតេសំ កិរ កទាចិ មហាសមុទ្ទបិដ្ឋេ សង្គាមោ ហោតិ តត្ថ បន ឆេទនវិជ្ឈនាទីហិ អញ្ញមញ្ញំ ឃាតោ នាម នត្ថិ, ទារុមេណ្ឌកយុទ្ធំ វិយ ជយបរាជយមត្តមេវ ហោតិ។ កទាចិ ទេវា ជិនន្តិ, កទាចិ អសុរា។ តត្ថ យស្មិំ សង្គាមេ ទេវា បុន អបច្ចាគមនាយ អសុរេ ជិនឹសុ, តំ សន្ធាយ **តស្មិំ ខោ បន ភន្តេ**តិអាទិមាហ។ **ឧភយមេត**ន្តិ ឧភយំ ឯតំ។ ទុវិធម្បិ ឱជំ ឯត្ថ ទេវលោកេ ទេវាយេវ បរិភុញ្ជិស្សន្តីតិ ឯវមស្ស អាវជ្ជន្តស្ស ពលវបីតិសោមនស្សំ ឧប្បជ្ជិ។ **សទណ្ឌាវចរោ**តិ សទណ្ឌាវចរកោ, ទណ្ឌគ្គហណេន សត្ថគ្គហណេន សទ្ធឹ អហោសិ, ន និក្ខិត្តទណ្ឌសត្ថោតិ ទស្សេតិ។ **ឯកន្តនិព្ពិទាយា**តិ ឯកន្តេនេវ វដ្ដេ និព្ពិន្ទនត្ថាយាតិ សព្ពំ មហាគោវិន្ទសុត្តេ វុត្តមេវ។

៣៦៩. បវេទេសីតិ កថេសិ ទីបេសិ។ **ឥធេវា**តិ ឥមស្មិំយេវ ឱកាសេ។ **ទេវភូតស្ស មេ សតោ**តិ ទេវស្ស មេ សតោ។ **បុនរាយុ ច មេ លទ្ធោ**តិ បុន អញ្ញេន កម្មវិបាកេន មេ ជីវិតំ លទ្ធន្តិ, ឥមិនា អត្តនោ ចុតភាវំ ចេវ ឧបបន្នភាវញ្ច អារោចេតិ។

ទិវិយា កាយាតិ ទិព្ពា អត្តភាវា។ **អាយុំ ហិត្វា អមានុស**ន្តិ ទិព្ពំ អាយុំ ជហិត្វា។ **អមូឡ្ហោ គព្ភមេស្សាមី**តិ និយតគតិកត្តា អមូឡ្ហោ ហុត្វា។ **យត្ថ មេ រមតី មនោ**តិ យត្ថ មេ មនោ រមិស្សតិ, តត្ថេវ ខត្តិយកុលាទីសុ គព្ភំ ឧបគច្ឆិស្សាមីតិ សត្តក្ខត្តុំ ទេវេ ច មានុសេ ចាតិ ឥមមត្ថំ ទីបេតិ។

ញាយេន វិហរិស្សាមីតិ មនុស្សេសុ ឧបបន្នោបិ មាតរំ ជីវិតា វោរោបនាទីនំ អភព្ពត្តា ញាយេន ការណេន សមេន វិហរិស្សាមីតិ អត្ថោ។

សម្ពោធិ ចេ ភវិស្សតីតិ ឥទំ សកទាគាមិមគ្គំ សន្ធាយ វទតិ, សចេ សកទាគាមី ភវិស្សាមីតិ ទីបេតិ។ **អញ្ញាតា វិហរិស្សាមី**តិ អញ្ញាតា អាជានិតុកាមោ ហុត្វា វិហរិស្សាមិ។ **ស្វេវ អន្តោ ភវិស្សតី**តិ សោ ឯវ មេ មនុស្សលោកេ អន្តោ ភវិស្សតីតិ។

បុន ទេវោ ភវិស្សាមិ, ទេវលោកស្មិំ ឧត្តមោតិ បុន ទេវលោកស្មិំ ឧត្តមោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ ភវិស្សាមីតិ វទតិ។

អន្តិមេ វត្តមានម្ហីតិ អន្តិមេ ភវេ វត្តមានេ។ **សោ និវាសោ ភវិស្សតី**តិ យេ តេ អាយុនា ច បញ្ញាយ ច អកនិដ្ឋា ជេដ្ឋកា សព្ពទេវេហិ បណីតតរា ទេវា, អវសានេ មេ សោ និវាសោ ភវិស្សតិ ។ អយំ កិរ តតោ សក្កត្តភាវតោ ចុតោ តស្មិំ អត្តភាវេ អនាគាមិមគ្គស្ស បដិលទ្ធត្តា ឧទ្ធំសោតោ អកនិដ្ឋគាមី ហុត្វា អវិហាទីសុ និព្ពត្តន្តោ អវសានេ អកនិដ្ឋេ និព្ពត្តិស្សតិ។ តំ សន្ធាយ ឯវមាហ។ ឯស កិរ អវិហេសុ កប្បសហស្សំ វសិស្សតិ, អតប្បេសុ ទ្វេ កប្បសហស្សានិ, សុទស្សេសុ ចត្តារិ កប្បសហស្សានិ, សុទស្សីសុ អដ្ឋ, អកនិដ្ឋេសុ សោឡសាតិ ឯកតឹស កប្បសហស្សានិ ព្រហ្មអាយុំ អនុភវិស្សតិ។ សក្កោ ទេវរាជា អនាថបិណ្ឌិកោ គហបតិ វិសាខា មហាឧបាសិកាតិ តយោបិ ហិ ឥមេ ឯកប្បមាណអាយុកា ឯវ, វដ្ដាភិរតសត្តា នាម ឯតេហិ សទិសា សុខភាគិនោ នាម នត្ថិ។

៣៧០. អបរិយោសិតសង្កប្បោតិ អនិដ្ឋិតមនោរថោ។ **យស្ស មញ្ញាមិ សមណេ**តិ យេ ច សមណេ បវិវិត្តវិហារិនោតិ មញ្ញាមិ។

អារាធនាតិ សម្បាទនា។ **វិរាធនា**តិ អសម្បាទនា។ **ន សម្បាយន្តី**តិ សម្បាទេត្វា កថេតុំ ន សក្កោន្តិ។

អាទិច្ចពន្ធុនន្តិ អាទិច្ចោបិ គោតមគោត្តោ, ភគវាបិ គោតមគោត្តោ, តស្មា ឯវមាហ។ **យំ ករោមសី**តិ យំ បុព្ពេ ព្រហ្មនោ នមក្ការំ ករោម។ **សមំ ទេវេហី**តិ ទេវេហិ សទ្ធិំ, តតោ បដ្ឋាយ ឥទានិ អម្ហាកំ ព្រហ្មនោ នមក្ការករណំ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **សាមំ ករោមា**តិ នមក្ការំ ករោម។

៣៧១. បរាមសិត្វាតិ តុដ្ឋចិត្តោ សហាយំ ហត្ថេន ហត្ថម្ហិ បហរន្តោ វិយ បថវឹ បហរិត្វា, សត្ថិភាវត្ថាយ វា បហរិត្វា “យថា ត្វំ និច្ចលោ, ឯវមេហំ ភគវតី”តិ។ **អជ្ឈិដ្ឋបញ្ហោ**តិ អជ្ឈេសិតបញ្ហោ បត្ថិតបញ្ហោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ឥតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ

សក្កបញ្ហសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. មហាសតិបដ្ឋានសុត្តវណ្ណនា

ឧទ្ទេសវារកថាវណ្ណនា

៣៧៣. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាសតិបដ្ឋានសុត្តំ។ តត្រាយមបុព្ពបទវណ្ណនា – **ឯកាយនោ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោតិ** កស្មា ភគវា ឥទំ សុត្តមភាសិ? កុរុរដ្ឋវាសីនំ គម្ភីរទេសនាបដិគ្គហណសមត្ថតាយ។ កុរុរដ្ឋវាសិនោ កិរ ភិក្ខូ ភិក្ខុនិយោ ឧបាសកា ឧបាសិកាយោ ឧតុបច្ចយាទិសម្បន្នត្តា តស្ស រដ្ឋស្ស សប្បាយឧតុបច្ចយសេវនេន និច្ចំ កល្លសរីរា កល្លចិត្តា ច ហោន្តិ។ តេ ចិត្តសរីរកល្លតាយ អនុគ្គហិតបញ្ញាពលា គម្ភីរកថំ បដិគ្គហេតុំ សមត្ថា ហោន្តិ។ តេន នេសំ ភគវា ឥមំ គម្ភីរទេសនាបដិគ្គហណសមត្ថតំ សម្បស្សន្តោ ឯកវីសតិយា ឋានេសុ កម្មដ្ឋានំ អរហត្តេ បក្ខិបិត្វា ឥទំ គម្ភីរត្ថំ មហាសតិបដ្ឋានសុត្តំ អភាសិ។ យថា ហិ បុរិសោ សុវណ្ណចង្កោដកំ លភិត្វា តត្ថ នានាបុប្ផានិ បក្ខិបេយ្យ, សុវណ្ណមញ្ជូសំ វា បន លភិត្វា សត្តរតនានិ បក្ខិបេយ្យ, ឯវំ ភគវា កុរុរដ្ឋវាសិបរិសំ លភិត្វា គម្ភីរទេសនំ ទេសេសិ។ តេនេវេត្ថ អញ្ញានិបិ គម្ភីរត្ថានិ ឥមស្មិំ ទីឃនិកាយេ **មហានិទានំ** មជ្ឈិមនិកាយេ **សតិបដ្ឋានំ, សារោបមំ, រុក្ខោបមំ, រដ្ឋបាលំ, មាគណ្ឌិយំ, អានេញ្ជសប្បាយន្តិ** អញ្ញានិបិ សុត្តានិ ទេសេសិ។

អបិច តស្មិំ ជនបទេ ចតស្សោ បរិសា បកតិយាវ សតិបដ្ឋានភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ, អន្តមសោ ទាសកម្មករបរិជនាបិ សតិបដ្ឋានបដិសំយុត្តមេវ កថំ កថេន្តិ។ ឧទកតិត្ថសុត្តកន្តនដ្ឋានាទីសុបិ និរត្ថកកថា នាម នប្បវត្តតិ។ សចេ កាចិ ឥត្ថី "អម្ម, ត្វំ កតរំ សតិបដ្ឋានភាវនំ មនសិករោសី"តិ បុច្ឆិតា "ន កិញ្ចី"តិ វទតិ, តំ គរហន្តិ "ធិរត្ថុ តវ ជីវិតំ, ជីវមានាបិ ត្វំ មតសទិសា"តិ។ អថ នំ "មា ទានិ បុន ឯវមកាសី"តិ ឱវទិត្វា អញ្ញតរំ សតិបដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហាបេន្តិ។ យា បន "អហំ អសុកសតិបដ្ឋានំ នាម មនសិករោមី"តិ វទតិ, តស្សា "សាធុ សាធូ"តិ សាធុការំ កត្វា "តវ ជីវិតំ សុជីវិតំ, ត្វំ នាម មនុស្សត្តំ បត្តា, តវត្ថាយ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ"តិអាទីហិ បសំសន្តិ។ ន កេវលញ្ចេត្ថ មនុស្សជាតិកាវ សតិបដ្ឋានមនសិការយុត្តា, តេ និស្សាយ វិហរន្តា តិរច្ឆានគតាបិ។

តត្រិទំ វត្ថុ – ឯកោ កិរ នដកោ សុវបោតកំ គហេត្វា សិក្ខាបេន្តោ វិចរតិ។ សោ ភិក្ខុនុបស្សយំ ឧបនិស្សាយ វសិត្វា គមនកាលេ សុវបោតកំ បមុស្សិត្វា គតោ។ តំ សាមណេរិយោ គហេត្វា បដិជគ្គឹសុ។ ពុទ្ធរក្ខិតោតិ តស្ស នាមំ អកំសុ។ តំ ឯកទិវសំ បុរតោ និសិន្នំ ទិស្វា មហាថេរី អាហ – "ពុទ្ធរក្ខិតា"តិ។ កឹ, អយ្យេតិ? អត្ថិ តេ កោចិ ភាវនាមនសិការោតិ? នត្ថិ, អយ្យេតិ។ អាវុសោ, បព្ពជិតានំ សន្តិកេ វសន្តេន នាម វិស្សដ្ឋអត្តភាវេន ភវិតុំ ន វដ្ដតិ, កោចិទេវ មនសិការោ ឥច្ឆិតព្ពោ, ត្វំ បន អញ្ញំ ន សក្ខិស្សសិ, "អដ្ឋិ អដ្ឋី"តិ សជ្ឈាយំ ករោហីតិ។ សោ ថេរិយា ឱវាទេ ឋត្វា "អដ្ឋិ អដ្ឋី"តិ សជ្ឈាយន្តោ ចរតិ។

តំ ឯកទិវសំ បាតោវ តោរណគ្គេ និសីទិត្វា ពាលាតបំ តបមានំ ឯកោ សកុណោ នខបញ្ជរេន អគ្គហេសិ។ សោ "កិរិ កិរី"តិ សទ្ទមកាសិ។ សាមណេរិយោ សុត្វា "អយ្យេ ពុទ្ធរក្ខិតោ សកុណេន គហិតោ, មោចេម ន"ន្តិ លេឌ្ឌុអាទីនិ គហេត្វា អនុពន្ធិត្វា មោចេសុំ ។ តំ អានេត្វា បុរតោ ឋបិតំ ថេរី អាហ – "ពុទ្ធរក្ខិត, សកុណេន គហិតកាលេ កឹ ចិន្តេសី"តិ? ន, អយ្យេ, អញ្ញំ កិញ្ចិ ចិន្តេសឹ, អដ្ឋិបុញ្ជោវ អដ្ឋិបុញ្ជំ គហេត្វា គច្ឆតិ, កតរស្មឹ ឋានេ វិប្បកិរិស្សតីតិ, ឯវំ អយ្យេ អដ្ឋិបុញ្ជមេវ ចិន្តេសិន្តិ។ សាធុ, សាធុ, ពុទ្ធរក្ខិត, អនាគតេ ភវក្ខយស្ស តេ បច្ចយោ ភវិស្សតីតិ។ ឯវំ តត្ថ តិរច្ឆានគតាបិ សតិបដ្ឋានមនសិការយុត្តា។ តស្មា នេសំ ភគវា សតិបដ្ឋានពុទ្ធិមេវ ជនេន្តោ ឥទំ សុត្តមភាសិ។

តត្ថ **ឯកាយនោ**តិ ឯកមគ្គោ។ មគ្គស្ស ហិ –

> "មគ្គោ បន្ថោ បថោ បជ្ជោ, អញ្ជសំ វដុមាយនំ;
> នាវា ឧត្តរសេតូ ច, កុល្លោ ច ភិសិសង្កមោ"តិ។

ពហូនិ នាមានិ។ ស្វាយមិធ អយននាមេន វុត្តោ, តស្មា **ឯកាយនោ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ**តិ ឯត្ថ ឯកមគ្គោ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ ន ទ្វិធា បថភូតោតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ អថ វា ឯកេន អយិតព្ពោតិ ឯកាយនោ។ ឯកេនាតិ គណសង្គណិកំ បហាយ វូបកដ្ឋេន បវិវិត្តចិត្តេន។ អយិតព្ពោ បដិបជ្ជិតព្ពោ, អយន្តិ វា ឯតេនាតិ អយនោ, សំសារតោ និព្ពានំ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ ឯកស្ស អយនោ ឯកាយនោ។ **ឯកស្សា**តិ សេដ្ឋស្ស។ សព្ពសត្តសេដ្ឋោ ច ភគវា, តស្មា ភគវតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ កិញ្ចាបិ ហិ តេន អញ្ញេបិ អយន្តិ, ឯវំ សន្តេបិ ភគវតោវ សោ អយនោ តេន ឧប្បាទិតត្តា។ យថាហ "សោ ហិ, ព្រាហ្មណ, ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា"តិអាទិ (ម.

និ. ៣.៧៩)។ អយតីតិ វា អយនោ, គច្ឆតិ បវត្តតីតិ អត្ថោ។ ឯកស្មឹ អយនោតិ ឯកាយនោ, ឥមស្មិញ្ញេវ ធម្មវិនយេ បវត្តតិ, ន អញ្ញត្ថាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ – “ឥមស្មឹ ខោ, សុភទ្ទ, ធម្មវិនយេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ឧបលព្ភតី”តិ (ទី. និ. ២.២១៤)។ ទេសនាភេទោយេវ ហេសោ, អត្ថតោ បន ឯកោវ។ អបិច ឯកំ អយតីតិ ឯកាយនោ។ បុព្ពភាគេ នានាមុខភាវនានយប្បវត្តោបិ អបរភាគេ ឯកំ និព្ពានមេវ គច្ឆតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ ព្រហ្មា សហម្បតិ –

ឯកាយនំ ជាតិខយន្តទស្សី,
មគ្គំ បជានាតិ ហិតានុកម្បី;
ឯតេន មគ្គេន តរិំសុ បុព្ពេ,
តរិស្សន្តិ យេ ច តរន្តិ ឱឃន្តិ។ (សំ. និ. ៥.៤០៩);

កេចិ បន “ន បារំ ទិគុណំ យន្តី”តិ គាថានយេន យស្មា ឯកវារំ និព្ពានំ គច្ឆតិ, តស្មា “ឯកាយនោ”តិ វទន្តិ, តំ ន យុជ្ជតិ។ ឥមស្ស ហិ អត្ថស្ស សកឹ អយនោតិ ឥមិនា ព្យញ្ជនេន ភវិតព្ពំ។ យទិ បន ឯកំ អយនមស្ស ឯកា គតិ បវត្តីតិ ឯវំ អត្ថំ យោជេត្វា វុច្ចេយ្យ, ព្យញ្ជនំ យុជ្ជេយ្យ, អត្ថោ បន ឧភយថាបិ ន យុជ្ជតិ។ កស្មា? ឥធ បុព្ពភាគមគ្គស្ស អធិប្បេតត្តា។ កាយាទិចតុអារម្មណប្បវត្តោ ហិ បុព្ពភាគសតិបដ្ឋានមគ្គោ ឥធាធិប្បេតោ, ន លោកុត្តរោ, សោ ច អនេកវារម្បិ អយតិ, អនេកញ្ចស្ស អយនំ ហោតិ។

បុព្ពេបិ ច ឥមស្មឹ បទេ មហាថេរានំ សាកច្ឆា អហោសិយេវ។ តិបិដកចូឡនាគត្ថេរោ បុព្ពភាគសតិបដ្ឋានមគ្គោតិ អាហ។ អាចរិយោ បនស្ស តិបិដកចូឡសុមត្ថេរោ មិស្សកមគ្គោតិ អាហ។ បុព្ពភាគោ ភន្តេតិ? មិស្សកោ, អាវុសោតិ។ អាចរិយេ បន បុនប្បុនំ ភណន្តេ អប្បដិពាហិត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ បញ្ហំ អវិនិច្ឆិនិត្វាវ ឧដ្ឋហឹសុ។ អថាចរិយត្ថេរោ នហានកោដ្ឋកំ គច្ឆន្តោ “មយា មិស្សកមគ្គោ កថិតោ, ចូឡនាគោ បុព្ពភាគមគ្គោតិ អាទាយ វោហរតិ, កោ នុ ខោ ឯត្ថ និច្ឆយោ”តិ សុត្តន្តំ អាទិតោ បដ្ឋាយ បរិវត្តេន្តោ “យោ ហិ កោចិ , ភិក្ខវេ, ឥមេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ ឯវំ ភាវេយ្យ សត្ត វស្សានី”តិ ឥមស្មឹ ឋានេ សល្លក្ខេសិ។ លោកុត្តរមគ្គោ ឧប្បជ្ជិត្វា សត្ត វស្សានិ តិដ្ឋមានោ នាម នត្ថិ, មយា វុត្តោ មិស្សកមគ្គោ ន លព្ភតិ។ ចូឡនាគេន ទិដ្ឋោ បុព្ពភាគមគ្គោវ លព្ភតីតិ ញត្វា អដ្ឋមិយំ ធម្មសវនេ សង្ឃុដ្ឋេ អគមាសិ។

បោរាណកត្ថេរា កិរ បិយធម្មសវនា ហោន្តិ, សទ្ទំ សុត្វាវ “អហំ បឋមំ, អហំ បឋម”ន្តិ ឯកប្បហារេនេវ ឱសរន្តិ។ តស្មិញ្ច ទិវសេ ចូឡនាគត្ថេរស្ស វារោ, តេន ធម្មាសនេ និសីទិត្វា ពីជនី គហេត្វា បុព្ពគាថាសុ វុត្តាសុ ថេរស្ស អាសនបិដ្ឋិយំ ឋិតស្ស ឯតទហោសិ – “រហោ និសីទិត្វា ន វក្ខាមី”តិ។ បោរាណកត្ថេរា ហិ អនុសូយកា ហោន្តិ។ ន អត្តនោ រុចិមេវ ឧច្ឆុភារំ វិយ ឯវំ ឧក្ខិបិត្វា វិចរន្តិ, ការណមេវ គណ្ហន្តិ, អការណំ វិស្សជ្ជេន្តិ។ តស្មា ថេរោ “អាវុសោ, ចូឡនាគា”តិ អាហ។ សោ អាចរិយស្ស វិយ សទ្ទោតិ ធម្មំ ឋបេត្វា “កឹ ភន្តេ”តិ អាហ។ អាវុសោ, ចូឡនាគ, មយា វុត្តោ មិស្សកមគ្គោ ន លព្ភតិ, តយា វុត្តោ បុព្ពភាគសតិបដ្ឋានមគ្គោវ លព្ភតីតិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “អម្ហាកំ អាចរិយោ សព្ពបរិយត្តិកោ តេបិដកោ សុតពុទ្ធោ, ឯវរូបស្សាបិ នាម ភិក្ខុនោ អយំ បញ្ហោ អាលុឡេតិ, អនាគតេ មម ភាតិកា ឥមំ បញ្ហំ អាលុឡេស្សន្តីតិ សុត្តំ គហេត្វា ឥមំ បញ្ហំ និច្ចលំ ករិស្សាមី”តិ បដិសម្ភិទាមគ្គតោ “ឯកាយនមគ្គោ វុច្ចតិ បុព្ពភាគសតិបដ្ឋានមគ្គោ”។

មគ្គានដ្ឋង្គិកោ សេដ្ឋោ, សច្ចានំ ចតុរោ បទា;
វិរាគោ សេដ្ឋោ ធម្មានំ, ទ្វិបទានញ្ច ចក្ខុមា។

ឯសេវ មគ្គោ នត្ថញ្ញោ, ទស្សនស្ស វិសុទ្ធិយា;
ឯតញ្ហិ តុម្ហេ បដិបជ្ជថ, មារសេនប្បមទ្ទនំ;
ឯតញ្ហិ តុម្ហេ បដិបន្នា, ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សថាតិ។ –

សុត្តំ អាហរិត្វា ឋបេសិ។

មគ្គោតិ កេនដ្ឋេន មគ្គោ? និព្ពានគមនដ្ឋេន និព្ពានត្ថិកេហិ មគ្គនីយដ្ឋេន ច។ **សត្តានំ វិសុទ្ធិយា**តិ រាគាទីហិ មលេហិ អភិជ្ឈាវិសមលោភាទីហិ ច ឧបក្កិលេសេហិ កិលិដ្ឋចិត្តានំ សត្តានំ វិសុទ្ធត្ថាយ។ តថា ហិ ឥមិនាវ មគ្គេន ឥតោ សតសហស្សកប្បាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខ្យេយ្យានំ ឧបរិ ឯកស្មឹយេវ កប្បេ និព្ពត្តេ តណ្ហង្ករមេធង្ករសរណង្ករទីបង្ករនាមកេ ពុទ្ធេ អាទឹ កត្វា សក្យមុនិបរិយោសានា អនេកេ សម្មាសម្ពុទ្ធា អនេកសតា

បច្ចេកពុទ្ធា គណនបថំ វីតិវត្តា អរិយសាវកា ចាតិ ឥមេ សត្តា សព្ពេ ចិត្តមលំ បវាហេត្វា បរមវិសុទ្ធឹ បត្តា។ រូបមលវសេន បន សំកិលេសវោទានបញ្ញត្តិយេវ នត្ថិ។ តថា ហិ –

“រូបេន សំកិលិដ្ឋេន, សំកិលិស្សន្តិ មាណវា;
រូបេ សុទ្ធេ វិសុជ្ឈន្តិ, អនក្ខាតំ មហេសិនា។

ចិត្តេន សំកិលិដ្ឋេន, សំកិលិស្សន្តិ មាណវា;
ចិត្តេ សុទ្ធេ វិសុជ្ឈន្តិ, ឥតិ វុត្តំ មហេសិនា”។

យថាហ – “ចិត្តសំកិលេសា, ភិក្ខវេ, សត្តា សំកិលិស្សន្តិ, ចិត្តវោទានា វិសុជ្ឈន្តី”តិ។ តញ្ច ចិត្តវោទានំ ឥមិនា សតិបដ្ឋានមគ្គេន ហោតិ។ តេនាហ “សត្តានំ វិសុទ្ធិយា”តិ។

សោកបរិទេវានំ សមតិក្កមាយាតិ សោកស្ស ច បរិទេវស្ស ច សមតិក្កមាយ បហានាយាតិ អត្ថោ, អយញ្ហិ មគ្គោ ភាវិតោ **សន្តតិមហាមត្តា**ទីនំ វិយ សោកសមតិក្កមាយ, **បដាចារា**ទីនំ វិយ បរិទេវសមតិក្កមាយ សំវត្តតិ។ តេនាហ “សោកបរិទេវានំ សមតិក្កមាយា”តិ។ កិញ្ចាបិ ហិ សន្តតិមហាមត្តោ –

“យំ បុព្ពេ តំ វិសោធេហិ, បច្ឆា តេ មាតុ កិញ្ចនំ;
មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ, ឧបសន្តោ ចរិស្សសី”តិ។ (សុ. និ. ៩៤៥);

ឥមំ គាថំ សុត្វាវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្តោ។ បដាចារា –

“ន សន្តិ បុត្តា តាណាយ, ន បិតា នាបិ ពន្ធវា;
អន្តកេនាធិបន្នស្ស, នត្ថិ ញាតីសុ តាណតា”តិ។ (ធ. ប. ២៨៨);

ឥមំ គាថំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតា។ យស្មា បន កាយវេទនាចិត្តធម្មេសុ កញ្ចិ ធម្មំ អនាមសិត្វា ភាវនា នាម នត្ថិ, តស្មា តេបិ ឥមិនាវ មគ្គេន សោកបរិទេវេ សមតិក្កន្តាតិ វេទិតព្ពា។

ទុក្ខទោមនស្សានំ អត្ថង្គមាយាតិ កាយិកទុក្ខស្ស ចេតសិកទោមនស្សស្ស ចាតិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ អត្ថង្គមាយ, និរោធាយាតិ អត្ថោ។ អយញ្ហិ មគ្គោ ភាវិតោ តិស្សត្ថេរាទីនំ វិយ ទុក្ខស្ស, សក្កាទីនំ វិយ ច ទោមនស្សស្ស អត្ថង្គមាយ សំវត្តតិ។

តត្រាយំ អត្ថទីបនា – សាវត្ថិយំ កិរ **តិស្សោ** នាម កុដុម្ពិកបុត្តោ ចត្តាលីស ហិរញ្ញកោដិយោ បហាយ បព្ពជិត្វា អគាមកេ អរញ្ញេ វិហរតិ។ តស្ស កនិដ្ឋភាតុ ភរិយា “គច្ឆថ, នំ ជីវិតា វោរោបេថា”តិ បញ្ចសតេ ចោរេ បេសេសិ។ តេ គន្ត្វា ថេរំ បរិវារេត្វា និសីទីសុ។ ថេរោ អាហ – “កស្មា អាគតត្ថ ឧបាសកា”តិ? តំ ជីវិតា វោរោបេស្សាមាតិ។ បាដិភោគំ មេ ឧបាសកា, គហេត្វា អជ្ជេករត្តិំ ជីវិតំ ទេថាតិ។ កោ តេ, សមណ, ឥមស្មឹ ឋានេ បាដិភោគោ ភវិស្សតីតិ? ថេរោ មហន្តំ បាសាណំ គហេត្វា ទ្វេ ឩរុដ្ឋីនិ ភិន្ទិត្វា “វដ្ដតិ ឧបាសកា បាដិភោគោ”តិ អាហ។ តេ អបក្កមិត្វា ចង្កមនសីសេ អគ្គឹ កត្វា និបជ្ជឹសុ។ ថេរស្ស វេទនំ វិក្ខម្ភេត្វា សីលំ បច្ចវេក្ខតោ បរិសុទ្ធំ សីលំ និស្សាយ បីតិបាមោជ្ជំ ឧប្បជ្ជិ។ តតោ អនុក្កមេន វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ តិយាមរត្តឹ សមណធម្មំ កត្វា អរុណុគ្គមនេ អរហត្តំ បត្តោ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

“ឧភោ បាទានិ ភិន្ទិត្វា, សញ្ញបេស្សាមិ វោ អហំ;
អដ្ដិយាមិ ហរាយាមិ, សរាគមរណំ អហំ។

ឯវាហំ ចិន្តយិត្វាន, យថាភូតំ វិបស្សិសំ;
សម្បត្តេ អរុណុគ្គម្ហិ, អរហត្តមបាបុណិ”ន្តិ។

អបរេបិ **តឹស ភិក្ខូ** ភគវតោ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញវិហារេ វស្សំ ឧបគន្ត្វា “អាវុសោ, តិយាមរត្តឹ សមណធម្មោវ កាតព្ពោ, ន អញ្ញមញ្ញស្ស សន្តិកំ អាគន្តព្ព”ន្តិ វត្វា វិហរិំសុ។ តេសំ សមណធម្មំ កត្វា បច្ចូសសមយេ បចលាយន្តានំ ឯកោ ព្យគ្ឃោ អាគន្ត្វា ឯកេកំ ភិក្ខុំ គហេត្វា គច្ឆតិ។ ន កោចិ “មំ ព្យគ្ឃោ គណ្ហី”តិ វាចម្បិ និច្ឆារេសិ។ ឯវំ បញ្ចសុ ទសសុ ភិក្ខូសុ ខាទិតេសុ ឧបោសថទិវសេ “ឥតរេ, អាវុសោ , កុហិ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា ញត្វា ច “ឥទានិ គហិតេន គហិតោម្ហីតិ វត្តព្ព”ន្តិ វត្វា វិហរិំសុ ។ អថ អញ្ញតរំ ទហរភិក្ខុំ បុរិមនយេនេវ

ព្យគ្ឃោ គណ្ហិ។ សោ “ព្យគ្ឃោ ភន្តេ”តិ អាហ។ ភិក្ខូ កត្តរទណ្ឌេ ច ឧក្កាយោ ច គហេត្វា មោចេស្សាមាតិ អនុពន្ធឹសុ។ ព្យគ្ឃោ ភិក្ខូនំ អគតឹ ឆិន្នតដដ្ឋានមារុយ្ហ តំ ភិក្ខុំ បាទង្គុដ្ឋកតោ បដ្ឋាយ ខាទិតុំ អារភិ។ ឥតរេបិ “ឥទានិ សប្បុរិស, អម្ហេហិ កត្តព្ពំ នត្ថិ, ភិក្ខូនំ វិសេសោ នាម ឯវរូបេ ឋានេ បញ្ញាយតី”តិ អាហំសុ។ សោ ព្យគ្ឃមុខេ និបន្នោវ តំ វេទនំ វិក្ខម្ភេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ យាវ គោប្ផកា ខាទិតសមយេ សោតាបន្នោ ហុត្វា, យាវ ជណ្ណុកា ខាទិតសមយេ សកទាគាមី, យាវ នាភិយា ខាទិតសមយេ អនាគាមី ហុត្វា, ហទយរូបេ អខាទិតេយេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

“សីលវា វតសម្បន្នោ, បញ្ញវា សុសមាហិតោ;
មុហុត្តំ បមាទមន្វាយ, ព្យគ្ឃេនោរុទ្ធមានសោ។

បញ្ជរស្មឹ គហេត្វាន, សិលាយ ឧបរី កតោ;
កាមំ ខាទតុ មំ ព្យគ្ឃោ, អដ្ឋិយា ច ន្ហារុស្ស ច;
កិលេសេ ខេបយិស្សាមិ, ផុសិស្សាមិ វិមុត្តិយ”ន្តិ។

អបរោបិ បីតមល្លត្ថេរោ នាម គិហិកាលេ តីសុ រជ្ជេសុ បដាកំ គហេត្វា តម្ពបណ្ណិទីបំ អាគម្ម រាជានំ បស្សិត្វា រញ្ញា កតានុគ្គហោ ឯកទិវសំ កិលញ្ជកាបណសាលទ្វារេន គច្ឆន្តោ “រូបំ, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ, តំ បជហថ, តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតី”តិ ន តុម្ហាកវគ្គំ សុត្វា ចិន្តេសិ “នេវ កិរ រូបំ អត្តនោ, ន វេទនា”តិ។ សោ តំយេវ អង្កុសំ កត្វា និក្ខមិត្វា មហាវិហារំ គន្ត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា បព្ពជិតោ ឧបសម្បន្នោ ទ្វេមាតិកា បគុណា កត្វា តឹស ភិក្ខូ គហេត្វា គពលវាលិយអង្គណំ គន្ត្វា សមណធម្មំ អកាសិ។ បាទេសុ អវហន្តេសុ ជណ្ណុកេហិ ចង្កមតិ។ តមេនំ រត្តឹ ឯកោ មិគលុទ្ទកោ មិគោតិ មញ្ញមានោ បហរិ។ សត្តិ វិនិវិជ្ឈិត្វា គតា, សោ តំ សត្តឹ ហរាបេត្វា បហរណមុខានិ តិណវដ្ដិយា បូរាបេត្វា បាសាណបិដ្ឋិយំ អត្តានំ និសីទាបេត្វា ឱកាសំ ការេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា ឧក្កាសិតសទ្ទេន អាគតានំ ភិក្ខូនំ ព្យាករិត្វា ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

“ភាសិតំ ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស, សព្ពលោកគ្គវាទិនោ;
ន តុម្ហាកមិទំ រូបំ, តំ ជហេយ្យាថ ភិក្ខវោ។

អនិច្ចា វត សង្ខារា, ឧប្បាទវយធម្មិនោ;
ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈន្តិ, តេសំ វូបសមោ សុខោ”តិ។

ឯវំ តាវ អយំ មគ្គោ តិស្សត្ថេរាទីនំ វិយ ទុក្ខស្ស អត្ថង្គមាយ សំវត្តតិ។

សក្កោ បន ទេវានមិន្ទោ អត្តនោ បញ្ចវិធបុព្ពនិមិត្តំ ទិស្វា មរណភយសន្តជ្ជិតោ ទោមនស្សជាតោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិ។ សោ ឧបេក្ខាបញ្ហវិស្សជ្ជនាវសានេ អសីតិសហស្សាហិ ទេវតាហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ សា ចស្ស ឧបបត្តិ បុន បាកតិកាវ អហោសិ។

សុព្រហ្មាបិ ទេវបុត្តោ អច្ឆរាសហស្សបរិវុតោ សគ្គសម្បត្តឹ អនុភោតិ។ តត្ថ បញ្ចសតា អច្ឆរាយោ រុក្ខតោ បុប្ផានិ ឱចិនន្តិយោ ចវិត្វា និរយេ ឧប្បន្នា។ សោ “កឹ ឥមា ចិរាយន្តី”តិ ឧបធារេន្តោ តាសំ និរយេ និព្ពត្តនភាវំ ញត្វា “កិត្តកំ នុ ខោ មម អាយូ”តិ ឧបបរិក្ខន្តោ អត្តនោ អាយុបរិក្ខយំ វិទិត្វា ចវិត្វា តត្ថេវ និរយេ និព្ពត្តនភាវំ ទិស្វា ភីតោ អតិវិយ ទោមនស្សជាតោ ហុត្វា “ឥមំ មេ ទោមនស្សំ សត្ថា វិនយិស្សតិ, ន អញ្ញោ”តិ អវសេសា បញ្ចសតា អច្ឆរាយោ គហេត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិ –

“និច្ចំ ឧត្រស្តមិទំ ចិត្តំ, និច្ចំ ឧព្ពិគ្គិទំ មនោ;
អនុប្បន្នេសុ កិច្ចេសុ, អថោ ឧប្បតិតេសុ ច;
សចេ អត្ថិ អនុត្រស្តំ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោតិ។ (សំ. និ. ១.៩៨);

តតោ នំ ភគវា អាហ –

“នាញ្ញត្រ ពោជ្ឈា តបសា, នាញ្ញត្រិន្ទ្រិយសំវរា;
នាញ្ញត្រ សព្ពនិស្សគ្គា, សោត្ថឹ បស្សាមិ បាណិន”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.៩៨);

សោ ទេសនាបរិយោសានេ បញ្ចហិ អច្ឆរាសតេហិ សទ្ធិំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ តំ សម្បត្តិំ ថាវរំ កត្វា ទេវលោកមេវ អគមាសីតិ។ ឯវំ អយំ មគ្គោ ភាវិតោ សក្កាទីនំ វិយ ទោមនស្សស្ស អត្ថង្គមាយ សំវត្តតីតិ វេទិតព្ពោ។

ញាយស្ស អធិគមាយាតិ ញាយោ វុច្ចតិ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, តស្ស អធិគមាយ, បត្តិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយញ្ហិ បុព្ពភាគេ លោកិយោ សតិបដ្ឋានមគ្គោ ភាវិតោ លោកុត្តរមគ្គស្ស អធិគមាយ សំវត្តតិ។ តេនាហ "ញាយស្ស អធិគមាយា"តិ។ **និព្ពានស្ស សច្ឆិកិរិយាយា**តិ តណ្ហាវានវិរហិតត្តា និព្ពានន្តិ លទ្ធនាមស្ស អមតស្ស សច្ឆិកិរិយាយ, អត្តបច្ចក្ខតាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយញ្ហិ មគ្គោ ភាវិតោ អនុបុព្ពេន និព្ពានសច្ឆិកិរិយំ សាធេតិ។ តេនាហ "និព្ពានស្ស សច្ឆិកិរិយាយា"តិ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ "សត្តានំ វិសុទ្ធិយា"តិ វុត្តេ សោកសមតិក្កមាទីនិ អត្ថតោ សិទ្ធានេវ ហោន្តិ, ឋបេត្វា បន សាសនយុត្តិកោវិទេ អញ្ញេសំ ន បាកដានិ, ន ច ភគវា បឋមំ សាសនយុត្តិកោវិទំ ជនំ កត្វា បច្ឆា ធម្មំ ទេសេតិ។ តេន តេនេវ បន សុត្តេន តំ តំ អត្ថំ ញាបេតិ។ តស្មា ឥធ យំ យំ អត្ថំ ឯកាយនមគ្គោ សាធេតិ, តំ តំ បាកដំ កត្វា ទស្សេន្តោ "សោកបរិទេវានំ សមតិក្កមាយា"តិអាទិមាហ។ យស្មា វា យា សត្តានំ វិសុទ្ធិ ឯកាយនមគ្គេន សំវត្តតិ, សា សោកបរិទេវានំ សមតិក្កមេន ហោតិ។ សោកបរិទេវានំ សមតិក្កមោ ទុក្ខទោមនស្សានំ អត្ថង្គមេន, ទុក្ខទោមនស្សានំ អត្ថង្គមោ ញាយស្សាធិគមេន, ញាយស្សាធិគមោ និព្ពានស្ស សច្ឆិកិរិយាយ។ តស្មា ឥមម្បិ កមំ ទស្សេន្តោ "សត្តានំ វិសុទ្ធិយា"តិ វត្វា "សោកបរិទេវានំ សមតិក្កមាយា"តិអាទិមាហ។

អបិច វណ្ណភណនមេតំ ឯកាយនមគ្គស្ស។ យថេវ ហិ ភគវា – "ធម្មំ វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេស្សាមិ យទិទំ ឆឆក្កានី"តិ (ម. និ. ៣.៤២០) ឆឆក្កទេសនាយ អដ្ឋហិ បទេហិ វណ្ណំ អភាសិ។ យថា ច អរិយវំសទេសនាយ "ចត្តារោមេ, ភិក្ខវេ, អរិយវំសា អគ្គញ្ញា រត្តញ្ញា វំសញ្ញា បោរាណា អសំកិណ្ណា អសំកិណ្ណបុព្ពា ន សង្កីយន្តិ ន សង្កីយិស្សន្តិ, អប្បដិកុដ្ឋា សមណេហិ ព្រាហ្មណេហិ វិញ្ញូហី"តិ (អ. និ. ៤.២៨) នវហិ បទេហិ វណ្ណំ អភាសិ; ឯវំ ឥមស្សាបិ ឯកាយនមគ្គស្ស សត្តានំ វិសុទ្ធិយាតិអាទីហិ សត្តហិ បទេហិ វណ្ណំ អភាសិ។ កស្មាតិ ចេ, តេសំ ភិក្ខូនំ ឧស្សាហជននត្ថំ។ វណ្ណភាសនញ្ហិ សុត្វា តេ ភិក្ខូ "អយំ កិរ មគ្គោ ហទយសន្តាបភូតំ សោកំ, វាចាវិប្បលាបភូតំ បរិទេវំ, កាយិកអសាតភូតំ ទុក្ខំ, ចេតសិកអសាតភូតំ ទោមនស្សន្តិ ចត្តារោ ឧបទ្ទវេ ហនតិ, វិសុទ្ធិំ ញាយំ និព្ពានន្តិ តយោ វិសេសេ អាវហតី"តិ ឧស្សាហជាតា ឥមំ ធម្មទេសនំ ឧគ្គហេតព្ពំ បរិយាបុណិតព្ពំ ធារេតព្ពំ, វាចេតព្ពំ, ឥមញ្ច មគ្គំ ភាវេតព្ពំ មញ្ញិស្សន្តិ។ ឥតិ តេសំ ភិក្ខូនំ ឧស្សាហជននត្ថំ វណ្ណំ អភាសិ។ កម្ពលវាណិជាទយោ កម្ពលាទីនំ វណ្ណំ វិយ។

យថា ហិ សតសហស្សគ្ឃនិកបណ្ឌុកម្ពលវាណិជេន 'កម្ពលំ គណ្ហថា'តិ ឧគ្ឃោសិតេបិ អសុកកម្ពលោតិ ន តាវ មនុស្សា ជានន្តិ។ កេសកម្ពលវាឡកម្ពលាទយោបិ ហិ ទុគ្គន្ធា ខរសម្ផស្សា កម្ពលាត្វេវ វុច្ចន្តិ។ យទា បន តេន គន្ធារកោ រត្តកម្ពលោ សុខុមោ ឧជ្ជលោ សុខសម្ផស្សោតិ ឧគ្ឃោសិតំ ហោតិ, តទា យេ បហោន្តិ, តេ គណ្ហន្តិ។ យេ នប្បហោន្តិ, តេបិ ទស្សនកាមា ហោន្តិ; ឯវមេវ 'ឯកាយនោ, ភិក្ខវេ, អយំ មគ្គោ'តិ វុត្តេបិ អសុកមគ្គោតិ ន តាវ បាកដោ ហោតិ។ នានប្បការកា ហិ អនិយ្យានិកមគ្គាបិ មគ្គាត្វេវ វុច្ចន្តិ។ "សត្តានំ វិសុទ្ធិយា"តិអាទិម្ហិ បន វុត្តេ "អយំ កិរ មគ្គោ ចត្តារោ ឧបទ្ទវេ ហនតិ, តយោ វិសេសេ អាវហតី"តិ ឧស្សាហជាតា ឥមំ ធម្មទេសនំ ឧគ្គហេតព្ពំ បរិយាបុណិតព្ពំ ធារេតព្ពំ វាចេតព្ពំ, ឥមញ្ច មគ្គំ ភាវេតព្ពំ មញ្ញិស្សន្តីតិ វណ្ណំ ភាសន្តោ "សត្តានំ វិសុទ្ធិយា"តិអាទិមាហ។ យថា ច សតសហស្សគ្ឃនិកបណ្ឌុកម្ពលវាណិជូបមា; ឯវំ រត្តជម្ពុនទសុវណ្ណឧទកប្បសាទកមណិរតនសុវិសុទ្ធមុត្តារតនបវាឡាទិវាណិជូបមាទយោបេត្ថ អាហរិតព្ពា។

យទិទន្តិ និបាតោ, យេ ឥមេតិ អយមស្ស អត្ថោ។ **ចត្តារោ**តិ គណនបរិច្ឆេទោ។ តេន ន តតោ ហេដ្ឋា, ន ឧទ្ធន្តិ សតិបដ្ឋានបរិច្ឆេទំ ទីបេតិ។ **សតិបដ្ឋានា**តិ តយោ សតិបដ្ឋានា សតិគោចរោបិ តិធា បដិបន្នេសុ សាវកេសុ សត្ថុនោ បដិឃានុនយវីតិវត្តតាបិ, សតិបិ។ "ចតុន្នំ , ភិក្ខវេ, សតិបដ្ឋានានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច ទេសេស្សាមិ, តំ សុណាថ…បេ…. កោ ច, ភិក្ខវេ, កាយស្ស សមុទយោ។ អាហារសមុទយា កាយស្ស សមុទយោ"តិអាទីសុ (សំ. និ. ៥.៤០៨) ហិ សតិគោចរោ សតិបដ្ឋានន្តិ វុច្ចតិ។ តថា "កាយោ ឧបដ្ឋានំ នោ សតិ, សតិ បន ឧបដ្ឋានញ្ចេវ សតិ ចា"តិអាទីសុបិ (បដិ. ម. ៣.៣៥)។ តស្សត្ថោ – បតិដ្ឋាតិ អស្មិន្តិ **បដ្ឋានំ។** កា បតិដ្ឋាតិ? សតិ។ សតិយា បដ្ឋានំ **សតិបដ្ឋានំ,** បធានំ ឋានន្តិ វា បដ្ឋានំ។ សតិយា បដ្ឋានំ សតិបដ្ឋានំ ហត្ថិដ្ឋានអស្សដ្ឋានាទីនិ វិយ។

“គយោ សតិបដ្ឋានា យទរិយោ សេវតិ, យទរិយោ សេវមានោ សត្ថា គណមនុសាសិតុំ អរហតី”តិ (ម. និ. ៣.៣១១) ឯត្ថ តិធា បដិបន្នេសុ សាវកេសុ សត្ថុនោ បដិឃានុនយវីតិវត្តតា “សតិបដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តា។ តស្សត្ថោ – បដ្ឋបេតព្ពតោ បដ្ឋានំ, បវត្តយិតព្ពតោតិ អត្ថោ។ កេន បដ្ឋបេតព្ពតោតិ? សតិយា។ សតិយា បដ្ឋានំ សតិបដ្ឋានំ។ “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ភាវិតា ពហុលីកតា សត្ត សម្ពោជ្ឈង្គេ បរិបូរេន្តី”តិអាទីសុ (ម. និ. ៣.១៤៧) បន សតិយេវ “សតិបដ្ឋាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ តស្សត្ថោ – បដ្ឋាតីតិ បដ្ឋានំ, ឧបដ្ឋាតិ ឱក្កន្ទិត្វា បក្ខន្ទិត្វា បត្ថរិត្វា បវត្តតីតិ អត្ថោ។ សតិយេវ សតិបដ្ឋានំ។ អថ វា សរណដ្ឋេន សតិ, ឧបដ្ឋានដ្ឋេន បដ្ឋានំ។ ឥតិ សតិ ច សា បដ្ឋានញ្ចាតិបិ សតិបដ្ឋានំ។ ឥទមិធាធិប្បេតំ។

យទិ ឯវំ កស្មា “សតិបដ្ឋានា”តិ ពហុវចនំ? សតិពហុត្តា។ អារម្មណភេទេន ហិ ពហុកា ឯតា សតិយោ។ អថ មគ្គោតិ កស្មា ឯកវចនំ? មគ្គដ្ឋេន ឯកត្តា។ ចតស្សោបិ ហិ ឯតា សតិយោ មគ្គដ្ឋេន ឯកត្តំ គច្ឆន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ – “មគ្គោតិ កេនដ្ឋេន មគ្គោ? និព្ពានគមនដ្ឋេន។ និព្ពានត្ថិកេហិ មគ្គនីយដ្ឋេន ចា”តិ។ ចតស្សោបិ ចេតា អបរភាគេ កាយាទីសុ អារម្មណេសុ កិច្ចំ សាធយមានា និព្ពានំ គច្ឆន្តិ, អាទិតោ បដ្ឋាយ ច និព្ពានត្ថិកេហិ មគ្គិយន្តិ, តស្មា ចតស្សោបិ ឯកោ មគ្គោតិ វុច្ចន្តិ។ ឯវញ្ច សតិ វចនានុសន្ធិនា សានុសន្ធិកាវ ទេសនា ហោតិ, “មារសេនប្បមទ្ទនំ, វោ ភិក្ខវេ, មគ្គំ ទេសេស្សាមិ, តំ សុណាថ…បេ…. កតមោ ច, ភិក្ខវេ, មារសេនប្បមទ្ទនោ មគ្គោ? យទិទំ សត្ត ពោជ្ឈង្គា”តិអាទីសុ (សំ. និ. ៥.២២៤) វិយ។ យថា មារសេនប្បមទ្ទនោតិ ច, សត្ត ពោជ្ឈង្គាតិ ច អត្ថតោ ឯកំ, ព្យញ្ជនមេវេត្ថ នានំ ។ ឯវំ “ឯកាយនមគ្គោ”តិ ច “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិ ច អត្ថតោ ឯកំ, ព្យញ្ជនមេវេត្ថ នានំ, តស្មា មគ្គដ្ឋេន ឯកត្តា ឯកវចនំ។ អារម្មណភេទេន សតិពហុត្តា ពហុវចនំ វេទិតព្ពំ។

កស្មា បន ភគវតា ចត្តារោវ សតិបដ្ឋានា វុត្តា អនូនា អនធិកាតិ? វេនេយ្យហិតត្តា។ តណ្ហាចរិតទិដ្ឋិចរិតសមថយានិកវិបស្សនាយានិកេសុ ហិ មន្ទតិក្ខវសេន ទ្វេធា ទ្វេធា បវត្តេសុ វេនេយ្យេសុ មន្ទស្ស តណ្ហាចរិតស្ស ឱឡារិកំ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ វិសុទ្ធិមគ្គោ, តិក្ខស្ស សុខុមំ វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ។ ទិដ្ឋិចរិតស្សបិ មន្ទស្ស នាតិប្បភេទគតំ ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ វិសុទ្ធិមគ្គោ, តិក្ខស្ស អតិប្បភេទគតំ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ វិសុទ្ធិមគ្គោ។ សមថយានិកស្ស ច មន្ទស្ស អកិច្ឆេន អធិគន្តព្ពនិមិត្តំ បឋមំ សតិបដ្ឋានំ វិសុទ្ធិមគ្គោ, តិក្ខស្ស ឱឡារិការម្មណេ អសណ្ឋហនតោ ទុតិយំ។ វិបស្សនាយានិកស្សបិ មន្ទស្ស នាតិប្បភេទគតារម្មណំ តតិយំ, តិក្ខស្ស អតិប្បភេទគតារម្មណំ ចតុត្ថំ។ ឥតិ ចត្តារោវ វុត្តា អនូនា អនធិកាតិ។

សុភសុខនិច្ចអត្តភាវវិបល្លាសប្បហានត្ថំ វា។ កាយោ ហិ អសុភោ, តត្ថ ច សុភវិបល្លាសវិបល្លត្ថា សត្តា។ តេសំ តត្ថ អសុភភាវទស្សនេន តស្ស វិបល្លាសស្ស បហានត្ថំ បឋមំ សតិបដ្ឋានំ វុត្តំ។ សុខំ និច្ចំ អត្តាតិ គហិតេសុបិ ច វេទនាទីសុ វេទនា ទុក្ខា, ចិត្តំ អនិច្ចំ, ធម្មា អនត្តា, តេសុ ច សុខនិច្ចអត្តវិបល្លាសវិបល្លត្ថា សត្តា។ តេសំ តត្ថ ទុក្ខាទិភាវទស្សនេន តេសំ វិបល្លាសានំ បហានត្ថំ សេសានិ តីណិ វុត្តានីតិ ឯវំ សុភសុខនិច្ចអត្តភាវវិបល្លាសប្បហានត្ថំ វា ចត្តារោវ វុត្តា អនូនា អនធិកាតិ វេទិតព្ពា។ ន កេវលញ្ច វិបល្លាសប្បហានត្ថមេវ, អថ ខោ ចតុរោឃយោគាសវគន្ថឧបាទានអគតិបហានត្ថម្បិ ចតុព្ពិធាហារបរិញ្ញត្ថញ្ច ចត្តារោវ វុត្តាតិ វេទិតព្ពា។ អយំ តាវ បករណនយោ។

អដ្ឋកថាយំ បន សរណវសេន ចេវ ឯកត្តសមោសរណវសេន ច ឯកមេវ សតិបដ្ឋានំ អារម្មណវសេន ចត្តារោតិ ឯតទេវ វុត្តំ។ យថា ហិ ចតុទ្វារេ នគរេ បាចីនតោ អាគច្ឆន្តា បាចីនទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា បាចីនទ្វារេន នគរមេវ បវិសន្តិ, ទក្ខិណតោ។ បច្ឆិមតោ។ ឧត្តរតោ អាគច្ឆន្តា ឧត្តរទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា ឧត្តរទ្វារេន នគរមេវ បវិសន្តិ; ឯវំ – សម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។ នគរំ វិយ ហិ និព្ពានមហានគរំ, ទ្វារំ វិយ អដ្ឋង្គិកោ លោកុត្តរមគ្គោ, បាចីនទិសាទយោ វិយ កាយាទយោ។

យថា បាចីនតោ អាគច្ឆន្តា បាចីនទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា បាចីនទ្វារេន នគរមេវ បវិសន្តិ, ឯវំ កាយានុបស្សនាមុខេន អាគច្ឆន្តា ចុទ្ទសវិធេន កាយានុបស្សនំ ភាវេត្វា កាយានុបស្សនាភាវនានុភាវនិព្ពត្តេន អរិយមគ្គេន ឯកំ និព្ពានមេវ ឱសរន្តិ។ យថា ទក្ខិណតោ អាគច្ឆន្តា ទក្ខិណាយ ទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា ទក្ខិណទ្វារេន នគរមេវ បវិសន្តិ, ឯវំ វេទនានុបស្សនាមុខេន អាគច្ឆន្តា នវវិធេន វេទនានុបស្សនំ ភាវេត្វា វេទនានុបស្សនាភាវនានុភាវនិព្ពត្តេន អរិយមគ្គេន ឯកំ និព្ពានមេវ ឱសរន្តិ។ យថា បច្ឆិមតោ អាគច្ឆន្តា បច្ឆិមទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា បច្ឆិមទ្វារេន នគរមេវ បវិសន្តិ, ឯវំ ចិត្តានុបស្សនាមុខេន អាគច្ឆន្តា សោឡសវិធេន ចិត្តានុបស្សនំ ភាវេត្វា ចិត្តានុបស្សនាភាវនានុភាវនិព្ពត្តេន អរិយមគ្គេន ឯកំ និព្ពានមេវ ឱសរន្តិ។ យថា ឧត្តរតោ អាគច្ឆន្តា ឧត្តរទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា ឧត្តរទ្វារេន

នគរមេវ បវិសន្តិ, ឯវំ ធម្មានុបស្សនាមុខេន អាគច្ឆន្តា បញ្ចវិធេន ធម្មានុបស្សនំ ភាវេត្វា ធម្មានុបស្សនាភាវនានុភាវនិព្ពត្តេន អរិយមគ្គេន ឯកំ និព្ពានមេវ ឱសរន្តិ។ ឯវំ សរណវសេន ចេវ ឯកត្តសមោសរណវសេន ច ឯកមេវ សតិបដ្ឋានំ អារម្មណវសេន ចត្តារោវ វុត្តាតិ វេទិតព្ពា។

កតមេ ចត្តារោតិ កថេតុកម្យតា បុច្ឆា។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ សាសនេ។ **ភិក្ខវេ**តិ ធម្មបដិគ្គាហកបុគ្គលាលបនមេតំ។ **ភិក្ខូ**តិ បដិបត្តិសម្បាទកបុគ្គលនិទស្សនមេតំ។ អញ្ញេបិ ច ទេវមនុស្សា បដិបត្តិំ សម្បាទេន្តិយេវ, សេដ្ឋត្តា បន បដិបត្តិយា ភិក្ខុភាវទស្សនតោ ច “ភិក្ខូ”តិ អាហ។ ភគវតោ ហិ អនុសាសនី សម្បដិច្ឆន្តេសុ ភិក្ខុ សេដ្ឋោ, សព្ពប្បការាយ អនុសាសនិយា ភាជនភាវតោ។ តស្មា សេដ្ឋត្តា “ភិក្ខូ”តិ អាហ។ តស្មិំ គហិតេ បន សេសា គហិតាវ ហោន្តិ, រាជគមនាទីសុ រាជគ្គហណេន សេសបរិសា វិយ។ យោ ច ឥមំ បដិបត្តិំ បដិបជ្ជតិ, សោ ភិក្ខុ នាម ហោតីតិ បដិបត្តិយា ភិក្ខុភាវទស្សនតោបិ “ភិក្ខូ”តិ អាហ។ បដិបន្នកោ ហិ ទេវោ វា ហោតុ មនុស្សោ វា, ភិក្ខូតិ សង្ខ្យំ គច្ឆតិយេវ យថាហ –

“អលង្កតោ ចេបិ សមំ ចរេយ្យ,
សន្តោ ទន្តោ និយតោ ព្រហ្មចារី;
សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ,
សោ ព្រាហ្មណោ សោ សមណោ ស ភិក្ខូ”តិ។ (ធ. ប. ១៤២);

កាយេតិ រូបកាយេ។ រូបកាយោ ហិ ឥធ អង្គបច្ចង្គានំ កេសាទីនញ្ច ធម្មានំ សមូហដ្ឋេន ហត្ថិកាយរថកាយាទយោ វិយ កាយោតិ អធិប្បេតោ។ យថា ច សមូហដ្ឋេន, ឯវំ កុច្ឆិតានំ អាយដ្ឋេន។ កុច្ឆិតានញ្ហិ បរមជេគុច្ឆានំ សោ អាយោតិបិ កាយោ។ អាយោតិ ឧប្បត្តិទេសោ។ តត្រាយំ វចនត្ថោ។ អាយន្តិ តតោតិ អាយោ។ កេ អាយន្តិ? កុច្ឆិតា កេសាទយោ។ ឥតិ កុច្ឆិតានំ អាយោតិ កាយោ។

កាយានុបស្សីតិ កាយេ អនុបស្សនសីលោ កាយំ វា អនុបស្សមានោ។ កាយេតិ ច វត្វាបិ បុន កាយានុបស្សីតិ ទុតិយកាយគ្គហណំ អសម្មិស្សតោ វវត្ថានឃនវិនិព្ភោគាទិទស្សនត្ថំ កតន្តិ វេទិតព្ពំ។ តេន ន កាយេ វេទនានុបស្សី វា, ចិត្តធម្មានុបស្សី វា, អថ ខោ កាយានុបស្សីយេវាតិ កាយសង្ខាតេ វត្ថុស្មិំ កាយានុបស្សនាការស្សេវ ទស្សនេន អសម្មិស្សតោ វវត្ថានំ ទស្សិតំ ហោតិ។ តថា ន កាយេ អង្គបច្ចង្គវិនិមុត្តឯកធម្មានុបស្សី, នាបិ កេសលោមាទិវិនិមុត្តឥត្ថិបុរិសានុបស្សី, យោបិ ចេត្ថ កេសលោមាទិកោ ភូតុបាទាយសមូហសង្ខាតោ កាយោ, តត្ថាបិ ន ភូតុបាទាយវិនិមុត្តឯកធម្មានុបស្សី, អថ ខោ រថសម្ភារានុបស្សកោ វិយ អង្គបច្ចង្គសមូហានុបស្សី, នគរាវយវានុបស្សកោ វិយ កេសលោមាទិសមូហានុបស្សី, កទលិក្ខន្ធបត្តវដ្ដិវិនិព្ភុជកោ វិយ រិត្តមុដ្ឋិវិនិវេឋកោ វិយ ច ភូតុបាទាយសមូហានុបស្សីយេវាតិ នានប្បការតោ សមូហវសេនេវ កាយសង្ខាតស្ស វត្ថុនោ ទស្សនេន ឃនវិនិព្ភោគោ ទស្សិតោ ហោតិ។ ន ហេត្ថ យថាវុត្តសមូហវិនិមុត្តោ កាយោ វា ឥត្ថី វា បុរិសោ វា អញ្ញោ វា កោចិ ធម្មោ ទិស្សតិ, យថាវុត្តធម្មសមូហមត្តេយេវ បន តថា តថា សត្តា មិច្ឆាភិនិវេសំ ករោន្តិ។ តេនាហុ បោរាណា –

“យំ បស្សតិ ន តំ ទិដ្ឋំ, យំ ទិដ្ឋំ តំ ន បស្សតិ;
អបស្សំ ពជ្ឈតេ មូឡ្ហោ, ពជ្ឈមានោ ន មុច្ចតី”តិ។

ឃនវិនិព្ភោគាទិទស្សនត្ថន្តិ វុត្តំ, អាទិសទ្ទេន ចេត្ថ អយម្បិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ អយញ្ហិ ឯតស្មិំ កាយេ កាយានុបស្សីយេវ, ន អញ្ញធម្មានុបស្សីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថា អនុទកភូតាយបិ មរីចិយា ឧទកានុបស្សិនោ ហោន្តិ, ន ឯវំ អនិច្ចទុក្ខានត្តអសុភភូតេយេវ ឥមស្មិំ កាយេ និច្ចសុខអត្តសុភភាវានុបស្សី, អថ ខោ កាយានុបស្សី អនិច្ចទុក្ខានត្តអសុភាការសមូហានុបស្សីយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា យ្វាយំ បរតោ “ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អរញ្ញគតោ វា…បេ.… សោ សតោវ អស្សសតី”តិអាទិនា នយេន អស្សាសបស្សាសាទិចុណ្ណិកជាតអដ្ឋិកបរិយោសានោ កាយោ វុត្តោ, យោ ច “ឥធេកច្ចោ បថវីកាយំ អនិច្ចតោ អនុបស្សតិ, អាបោកាយំ តេជោកាយំ វាយោកាយំ កេសកាយំ លោមកាយំ ឆវិកាយំ ចម្មកាយំ មំសកាយំ រុធិរកាយំ ន្ហារុកាយំ អដ្ឋិកាយំ អដ្ឋិមិញ្ជកាយ”ន្តិ (បដិ. ម. ៣.៣៥) បដិសម្ភិទាយំ កាយោ វុត្តោ, តស្ស សព្ពស្ស ឥមស្មិំយេវ កាយេ អនុបស្សនតោ កាយេ កាយានុបស្សីតិ ឯវម្បិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

អថ វា កាយេ អហន្តិ វា មមន្តិ វា ឯវំ គហេតព្ពស្ស យស្ស កស្សចិ អននុបស្សនតោ, តស្ស តស្សេវ បន កេសលោមាទិកស្ស នានាធម្មសមូហស្ស អនុបស្សនតោ កាយេ កេសាទិធម្មសមូហសង្ខាតកាយានុបស្សីតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

អបិច “ឥមស្មិំ កាយេ អនិច្ចតោ អនុបស្សតិ, នោ និច្ចតោ”តិអាទិនា អនុក្កមេន បដិសម្ភិទាយំ អាគតនយស្ស សព្ពស្សេវ អនិច្ចលក្ខណាទិនោ អាការសមូហសង្ខាតស្ស កាយស្ស អនុបស្សនតោបិ កាយេ កាយានុបស្សីតិ ឯវម្បិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា ហិ អយំ កាយេ កាយានុបស្សនាបដិបទំ បដិបន្នោ ភិក្ខុ ឥមំ កាយំ អនិច្ចានុបស្សនាទីនំ សត្តន្នំ អនុបស្សនានំ វសេន អនិច្ចតោ អនុបស្សតិ, នោ និច្ចតោ។ ទុក្ខតោ អនុបស្សតិ, នោ សុខតោ។ អនត្តតោ អនុបស្សតិ, នោ អត្តតោ។ និព្ពិន្ទតិ, នោ នន្ទតិ, វិរជ្ជតិ, នោ រជ្ជតិ, និរោធេតិ។ នោ សមុទេតិ, បដិនិស្សជ្ជតិ, នោ អាទិយតិ។ សោ តំ អនិច្ចតោ អនុបស្សន្តោ និច្ចសញ្ញំ បជហតិ , ទុក្ខតោ អនុបស្សន្តោ សុខសញ្ញំ បជហតិ, អនត្តតោ អនុបស្សន្តោ អត្តសញ្ញំ បជហតិ, និព្ពិន្ទន្តោ នន្ទឹ បជហតិ , វិរជ្ជន្តោ រាគំ បជហតិ, និរោធេន្តោ សមុទយំ បជហតិ, បដិនិស្សជ្ជន្តោ អាទានំ បជហតីតិ វេទិតព្ពោ។

វិហរតីតិ ឥរិយតិ។ **អាតាបី**តិ តីសុ ភវេសុ កិលេសេ អាតាបេតីតិ អាតាបោ, វីរិយស្សេតំ នាមំ។ អាតាបោ អស្ស អត្ថីតិ អាតាបី។ **សម្បជានោ**តិ សម្បជញ្ញសង្ខាតេន ញាណេន សមន្នាគតោ។ **សតិមា**តិ កាយបរិគ្គាហិកាយ សតិយា សមន្នាគតោ។ អយំ បន យស្មា សតិយា អារម្មណំ បរិគ្គហេត្វា បញ្ញាយ អនុបស្សតិ, ន ហិ សតិវិរហិតស្ស អនុបស្សនា នាម អត្ថិ, តេនេវាហ – “សតិញ្ច ខ្វាហំ, ភិក្ខវេ, សព្ពត្ថិកំ វទាមី”តិ (សំ. និ. ៥.២៣៤)។ តស្មា ឯត្ថ “កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតី”តិ ឯត្តាវតា កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា យស្មា អនាតាបិនោ អន្តោសង្ខេបោ អន្តរាយករោ ហោតិ, អសម្បជានោ ឧបាយបរិគ្គហេ អនុបាយបរិវជ្ជនេ ច សម្មុយ្ហតិ, មុដ្ឋស្សតិ ឧបាយាបរិច្ចាគេ អនុបាយាបរិគ្គហេ ច អសមត្ថោ ហោតិ, តេនស្ស តំ កម្មដ្ឋានំ ន សម្បជ្ជតិ។ តស្មា យេសំ ធម្មានំ អានុភាវេន តំ សម្បជ្ជតិ, តេសំ ទស្សនត្ថំ “អាតាបី សម្បជានោ សតិមា”តិ ឥទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឥតិ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ សម្បយោគង្គញ្ចស្ស ទស្សេត្វា ឥទានិ បហានង្គំ ទស្សេតុំ **វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្ស**ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ **វិនេយ្យា**តិ តទង្គវិនយេន វា វិក្ខម្ភនវិនយេន វា វិនយិត្វា។ **លោកេ**តិ តស្មិញ្ញេវ កាយេ។ កាយោ ហិ ឥធ លុជ្ជនបលុជ្ជនដ្ឋេន លោកោតិ អធិប្បេតោ។ យស្មា បនស្ស ន កាយមត្តេយេវ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ បហីយតិ, វេទនាទីសុបិ បហីយតិយេវ។ តស្មា បញ្ចបិ ឧបាទានក្ខន្ធា លោកោតិ វិភង្គេ វុត្តំ។ លោកសង្ខាតត្តា វា តេសំ ធម្មានំ អត្ថុទ្ធារនយេនេតំ វុត្តំ។ យំ បនាហ – “តត្ថ កតមោ លោកោ? ស្វេវ កាយោ លោកោ”តិ, អយមេវេត្ថ អត្ថោ។ តស្មិំ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ វិនេយ្យាតិ ឯវំ សម្ពន្ធោ ទដ្ឋព្ពោ។ យស្មា បនេត្ថ អភិជ្ឈាគ្គហណេន កាមច្ឆន្ទោ, ទោមនស្សគ្គហណេន ព្យាបាទោ សង្គហំ គច្ឆតិ, តស្មា នីវរណបរិយាបន្នពលវធម្មទ្វយទស្សនេន នីវរណប្បហានំ វុត្តំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

វិសេសេន ចេត្ថ អភិជ្ឈាវិនយេន កាយសម្បត្តិមូលកស្ស អនុរោធស្ស, ទោមនស្សវិនយេន កាយវិបត្តិមូលកស្ស វិរោធស្ស, អភិជ្ឈាវិនយេន ច កាយេ អភិរតិយា, ទោមនស្សវិនយេន កាយភាវនាយ អនភិរតិយា, អភិជ្ឈាវិនយេន កាយេ អភូតានំ សុភសុខភាវាទីនំ បក្ខេបស្ស, ទោមនស្សវិនយេន កាយេ ភូតានំ អសុភាសុខភាវាទីនំ អបនយនស្ស ច បហានំ វុត្តំ។ តេន យោគាវចរស្ស យោគានុភាវោ យោគសមត្ថតា ច ទីបិតា ហោតិ។ យោគានុភាវោ ហិ ឯស, យទិទំ អនុរោធវិរោធវិប្បមុត្តោ អរតិរតិសហោ អភូតបក្ខេបភូតាបនយនវិរហិតោ ច ហោតិ។ អនុរោធវិរោធវិប្បមុត្តោ ចេស អរតិរតិសហោ អភូតំ អបក្ខិបន្តោ ភូតញ្ច អនបនយន្តោ យោគសមត្ថោ ហោតីតិ។

អបរោ នយោ “កាយេ កាយានុបស្សី”តិ ឯត្ថ អនុបស្សនាយ កម្មដ្ឋានំ វុត្តំ។ “វិហរតី”តិ ឯត្ថ វុត្តវិហារេន កម្មដ្ឋានិកស្ស កាយបរិហរណំ, “អាតាបី”តិអាទីសុ បន អាតាបេន សម្មប្បធានំ, សតិសម្បជញ្ញេន សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋានំ, កម្មដ្ឋានបរិហរណូបាយោ វា។ សតិយា វា កាយានុបស្សនាវសេន បដិលទ្ធសមថោ, សម្បជញ្ញេន វិបស្សនា អភិជ្ឈាទោមនស្សវិនយេន ភាវនាពលំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

វិភង្គេ បន **អនុបស្សី**តិ តត្ថ “កតមា អនុបស្សនា? យា បញ្ញា បជាននា វិចយោ បវិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លក្ខណា ឧបលក្ខណា បច្ចុបលក្ខណា បណ្ឌិច្ចំ កោសល្លំ នេបុញ្ញំ វេភព្យា ចិន្តា ឧបបរិក្ខា ភូរីមេធា បរិណាយិកា វិបស្សនា សម្បជញ្ញំ បតោទោ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ បញ្ញាសត្ថំ បញ្ញាបាសាទោ បញ្ញាអាលោកោ បញ្ញាឱភាសោ បញ្ញាបជ្ជោតោ បញ្ញារតនំ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ, អយំ វុច្ចតិ អនុបស្សនា។ ឥមាយ អនុបស្សនាយ ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សមន្នាគតោ, តេន វុច្ចតិ អនុបស្សីតិ។ **វិហរតី**តិ ឥរិយតិ បវត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហរតិ, តេន វុច្ចតិ វិហរតីតិ។ **អាតាបី**តិ តត្ថ កតមំ អាតាបំ? យោ ចេតសិកោ វីរិយារម្ភោ និក្កមោ បរក្កមោ ឧយ្យាមោ វាយាមោ ឧស្សាហោ ឧស្សោឡ្ហី ថាមោ ធិតិ អសិថិលបរក្កមតា អនិក្ខិត្តឆន្ទតា

អនិក្ខិត្តធុរតា ធុរសម្បគ្គាហោ វីរិយំ វីរិយិន្ទ្រិយំ វីរិយពលំ សម្មាវាយាមោ, ឥទំ វុច្ចតិ អាតាបោ។ ឥមិនា អាតាបេន ឧបេតោ ហោតិ...បេ.... សមន្នាគតោ , តេន វុច្ចតិ អាតាបីតិ។ **សម្បជានោ**តិ តត្ថ កតមំ សម្បជញ្ញំ? យា បញ្ញា បជាននា វិចយោ បវិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លក្ខណា ឧបលក្ខណា បច្ចុបលក្ខណា បណ្ឌិច្ចំ កោសល្លំ នេបុញ្ញំ វេភព្យា ចិន្តា ឧបបរិក្ខា ភូរីមេធា បរិណាយិកា វិបស្សនា សម្បជញ្ញំ បតោទោ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ បញ្ញាសត្ថំ បញ្ញាបាសាទោ បញ្ញាអាលោកោ បញ្ញាឱភាសោ បញ្ញាបជ្ជោតោ បញ្ញារតនំ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ, ឥទំ វុច្ចតិ សម្បជញ្ញំ។ ឥមិនា សម្បជញ្ញេន ឧបេតោ ហោតិ ...បេ.... សមន្នាគតោ, តេន វុច្ចតិ សម្បជានោតិ។ **សតិមា**តិ តត្ថ កតមា សតិ? យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ សតិ សរណតា ធារណតា អបិលាបនតា អសម្មុសនតា សតិ សតិន្ទ្រិយំ សតិពលំ សម្មាសតិ , អយំ វុច្ចតិ សតិ។ ឥមាយ សតិយា ឧបេតោ ហោតិ...បេ.... សមន្នាគតោ, តេន វុច្ចតិ សតិមាតិ។

វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តិ តត្ថ កតមោ លោកោ? ស្វេវ កាយោ លោកោ។ បញ្ចបិ ឧបាទានក្ខន្ធា លោកោ, អយំ វុច្ចតិ លោកោ។ តត្ថ កតមា អភិជ្ឈា? យោ រាគោ សារាគោ អនុនយោ អនុរោធោ នន្ទី នន្ទិរាគោ ចិត្តស្ស សារាគោ, អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា។ តត្ថ កតមំ ទោមនស្សំ? យំ ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោសម្ផស្សជំ អសាតំ ទុក្ខា វេទនា, ឥទំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ។ ឥតិ អយញ្ច អភិជ្ឈា, ឥទញ្ច ទោមនស្សំ ឥមម្ហិ លោកេ វិនីតា ហោន្តិ បដិវិនីតា សន្តា សមិតា វូបសមិតា អត្ថង្គតា អព្ភត្ថង្គតា អប្បិតា ព្យប្បិតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តីកតា, តេន វុច្ចតិ វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្ស”ន្តិ (វិភ. ៣៥៧-៣៦២)។

ឯវមេតេសំ បទានំ អត្ថោ វុត្តោ។ តេន សហ អយំ អដ្ឋកថានយោ យថា សំសន្ទតិ, ឯវំ វេទិតព្ពោ។ អយំ តាវ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានុទ្ទេសស្ស អត្ថវណ្ណនា។

ឥទានិ វេទនាសុ។ ចិត្តេ។ ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ...បេ.... វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តិ ឯត្ថ **វេទនាសុ វេទនានុបស្សី**តិ ឯវមាទីសុ វេទនាទីនំ បុន វចនេ បយោជនំ កាយានុបស្សនាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី។ ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី។ ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សីតិ ឯត្ថ បន **វេទនា**តិ តិស្សោ វេទនា, តា ច លោកិយា ឯវ។ ចិត្តម្បិ លោកិយំ, តថា ធម្មា។ តេសំ វិភាគោ និទ្ទេសវារេ បាកដោ ភវិស្សតិ។ កេវលំ បនិធ យថា វេទនា អនុបស្សិតព្ពា, តថា តា អនុបស្សន្តោ “វេទនាសុ វេទនានុបស្សី”តិ វេទិតព្ពោ។ ឯស នយោ ចិត្តធម្មេសុបិ។ កថញ្ច វេទនា អនុបស្សិតព្ពាតិ? សុខា តាវ វេទនា ទុក្ខតោ, ទុក្ខា សល្លតោ, អទុក្ខមសុខា អនិច្ចតោ។ យថាហ –

“យោ សុខំ ទុក្ខតោ អទ្ទ, ទុក្ខមទ្ទក្ខិ សល្លតោ;
អទុក្ខមសុខំ សន្តំ, អទ្ទក្ខិ នំ អនិច្ចតោ;
ស វេ សម្មទ្ទសោ ភិក្ខុ, ឧបសន្តោ ចរិស្សតី”តិ។ (សំ. និ. ៤.២៥៣);

សព្ពា ឯវ ចេតា “ទុក្ខា”តិបិ អនុបស្សិតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ – “យំ កិញ្ចិ វេទយិតំ, តំ ទុក្ខស្មិន្តិ វទាមី”តិ (សំ. និ. ៤.២៥៩)។ សុខទុក្ខតោបិ ច អនុបស្សិតព្ពា។ យថាហ “សុខា វេទនា ឋិតិសុខា វិបរិណាមទុក្ខា”តិ (ម. និ. ១.៤៦៥) សព្ពំ វិត្ថារេតព្ពំ។ អបិច អនិច្ចាទិសត្តអនុបស្សនាវសេនបិ អនុបស្សិតព្ពា។ សេសំ និទ្ទេសវារេយេវ បាកដំ ភវិស្សតិ។

ចិត្តធម្មេសុបិ ចិត្តំ តាវ អារម្មណាធិបតិសហជាតភូមិកម្មវិបាកកិរិយាទិនានត្តភេទានំ អនិច្ចាទិអនុបស្សនានំ និទ្ទេសវារេ អាគតសរាគាទិភេទានញ្ច វសេន អនុបស្សិតព្ពំ។ ធម្មា សលក្ខណសាមញ្ញលក្ខណានំ សុញ្ញតធម្មស្ស អនិច្ចាទិសត្តានុបស្សនានំ និទ្ទេសវារេ អាគតសន្តាទិភេទានញ្ច វសេន អនុបស្សិតព្ពា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ កាមញ្ចេត្ថ យស្ស កាយសង្ខាតេ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ បហីនំ, តស្ស វេទនាទីសុបិ តំ បហីនមេវ។ នានាបុគ្គលវសេន បន នានាចិត្តក្ខណិកសតិបដ្ឋានភាវនាវសេន ច សព្ពត្ថ វុត្តំ។ យតោ វា ឯកត្ថ បហីនំ សេសេសុបិ បហីនំ ហោតិ, តេនេវស្ស តត្ថ បហានទស្សនត្ថម្បិ ឯតំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពន្តិ។

ឧទ្ទេសវារកថា និដ្ឋិតា។

កាយានុបស្សនា អានាបានបព្ពវណ្ណនា

៣៧៤. ឥទានិ សេយ្យថាបិ នាម ឆេកោ វិលីវការកោ ថូលកិលញ្ជសណ្ហកិលញ្ជចង្កោដកបេឡាបុដាទីនិ ឧបករណានិ កត្តុកាមោ ឯកំ មហាវេណុំ លភិត្វា ចតុធា ភិន្ទិត្វា តតោ ឯកេកំ វេណុខណ្ឌំ គហេត្វា ផាលេត្វា តំ តំ ឧបករណំ ករេយ្យ, ឯវមេវ ភគវា សតិបដ្ឋានទេសនាយ សត្តានំ អនេកប្បការំ វិសេសាធិគមំ កត្តុកាមោ ឯកមេវ សម្មាសតី “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា។ កតមេ ចត្តារោ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតី”តិអាទិនា នយេន អារម្មណវសេន ចតុធា ភិន្ទិត្វា តតោ ឯកេកំ សតិបដ្ឋានំ គហេត្វា កាយំ វិភជន្តោ “កថញ្ច ភិក្ខវេ”តិអាទិនា នយេន និទ្ទេសវារំ វត្តុមារទ្ធោ។

តត្ថ **កថញ្ច**តិអាទិ វិត្ថារេតុកម្យតាបុច្ឆា។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបត្ថោ – ភិក្ខវេ, កេន ច បការេន ភិក្ខុ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតីតិ? ឯស នយោ សព្ពបុច្ឆាវារេសុ។ **ឥធ ភិក្ខវេ ភិក្ខូ**តិ ភិក្ខវេ ឥមស្មិំ សាសនេ ភិក្ខុ។ អយញ្ហេត្ថ ឥធសទ្ទោ សព្ពប្បការកាយានុបស្សនានិព្ពត្តកស្ស បុគ្គលស្ស សន្និស្សយភូតសាសនបរិទីបនោ អញ្ញសាសនស្ស តថាភាវបដិសេធនោ ច។ វុត្តញ្ហេតំ “ឥធេវ ភិក្ខវេ, សមណោ…បេ…. សុញ្ញា បរប្បវាទា សមណេភិ អញ្ញេហី”តិ (ម. និ. ១.១៣៩)។ តេន វុត្តំ “ឥមស្មិំ សាសនេ ភិក្ខូ”តិ។

អរញ្ញគតោ វា រុក្ខមូលគតោ វា សុញ្ញាគារគតោ វាតិ ឥទមស្ស សតិបដ្ឋានភាវនានុរូបសេនាសនបរិគ្គហបរិទីបនំ។ ឥមស្ស ហិ ភិក្ខុនោ ទីឃរត្តំ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ អនុវិសដំ ចិត្តំ កម្មដ្ឋានវីថិំ ឱតរិតុំ ន ឥច្ឆតិ, កូដគោណយុត្តរថោ វិយ ឧប្បថមេវ ធាវតិ។ តស្មា សេយ្យថាបិ នាម គោបោ កូដធេនុយា សព្ពំ ខីរំ បិវិត្វា វឌ្ឍិតំ កូដវច្ឆំ ទមេតុកាមោ ធេនុតោ អបនេត្វា ឯកមន្តេ មហន្តំ ថម្ភំ និខណិត្វា តត្ថ យោត្តេន ពន្ធេយ្យ។ អថស្ស សោ វច្ឆោ ឥតោ ចិតោ ច វិប្ផន្ទិត្វា បលាយិតុំ អសក្កោន្តោ តមេវ ថម្ភំ ឧបនិសីទេយ្យ វា ឧបនិបជ្ជេយ្យ វា, ឯវមេវ ឥមិនាបិ ភិក្ខុនា ទីឃរត្តំ រូបារម្មណាទិរសបានវឌ្ឍិតំ ទុដ្ឋចិត្តំ ទមេតុកាមេន រូបាទិអារម្មណតោ អបនេត្វា អរញ្ញំ វា រុក្ខមូលំ វា សុញ្ញាគារំ វា បវិសិត្វា តត្ថ សតិបដ្ឋានារម្មណត្ថម្ភេ សតិយោត្តេន ពន្ធិតព្ពំ។ ឯវមស្ស តំ ចិត្តំ ឥតោ ចិតោ ច វិប្ផន្ទិត្វាបិ បុព្ពេ អាចិណ្ណារម្មណំ អលភមានំ សតិយោត្តំ ឆិន្ទិត្វា បលាយិតុំ អសក្កោន្តំ តមេវារម្មណំ ឧបចារប្បនាវសេន ឧបនិសីទតិ ចេវ ឧបនិបជ្ជតិ ច។ តេនាហុ បោរាណា –

> “យថា ថម្ភេ និពន្ធេយ្យ, វច្ឆំ ទមំ នរោ ឥធ;
> ពន្ធេយ្យេវំ សកំ ចិត្តំ, សតិយារម្មណេ ទឡ្ហ”ន្តិ។

ឯវមស្សេតំ សេនាសនំ ភាវនានុរូបំ ហោតិ។ តេន វុត្តំ “ឥទមស្ស សតិបដ្ឋានភាវនានុរូបសេនាសនបរិគ្គហបរិទីបន”ន្តិ។

អបិច យស្មា ឥទំ កាយានុបស្សនាយ មុទ្ធភូតំ សព្ពពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកានំ វិសេសាធិគមទិដ្ឋធម្មសុខវិហារបទដ្ឋានំ អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ ឥត្ថិបុរិសហត្ថិអស្សាទិសទ្ទសមាកុលំ គាមន្តំ អបរិច្ចជិត្វា ន សុករំ សម្បាទេតុំ, សទ្ទកណ្ដកត្តា ឈានស្ស។ អគាមកេ បន អរញ្ញេ សុករំ យោគាវចរេន ឥទំ កម្មដ្ឋានំ បរិគ្គហេត្វា អានាបានចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា តទេវ ឈានំ បាទកំ កត្វា សង្ខារេ សម្មសិត្វា អគ្គផលំ អរហត្តំ បាបុណិតុំ, តស្មាស្ស អនុរូបសេនាសនំ ទស្សេន្តោ ភគវា, “អរញ្ញគតោ វា”តិអាទិមាហ។

វត្ថុវិជ្ជាចរិយោ វិយ ហិ ភគវា។ សោ យថា វត្ថុវិជ្ជាចរិយោ នគរភូមិំ បស្សិត្វា សុដ្ឋុ ឧបបរិក្ខិត្វា “ឯត្ថ នគរំ មាបេថា”តិ ឧបទិសតិ, សោត្ថិនា ច នគរេ និដ្ឋិតេ រាជកុលតោ មហាសក្ការំ លភតិ, ឯវមេវ យោគាវចរស្ស អនុរូបសេនាសនំ ឧបបរិក្ខិត្វា “ឯត្ថ កម្មដ្ឋានមនុយុញ្ជិតព្ព”ន្តិ ឧបទិសតិ, តតោ តត្ថ កម្មដ្ឋានមនុយុញ្ជន្តេន យោគិនា អនុក្កមេន អរហត្តេ បត្តេ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ វត សោ ភគវា”តិ មហន្តំ សក្ការំ លភតិ។

អយំ បន ភិក្ខុ ទីបិសទិសោតិ វុច្ចតិ។ យថា ហិ មហាទីបិរាជា អរញ្ញេ តិណគហនំ វា វនគហនំ វា បព្ពតគហនំ វា និស្សាយ និលីយិត្វា វនមហិសគោកណ្ណសូករាទយោ មិគេ គណ្ហាតិ, ឯវមេវ អយំ អរញ្ញាទីសុ កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជន្តោ ភិក្ខុ យថាក្កមេន ចត្តារោ មគ្គេ ចេវ ចត្តារិ អរិយផលានិ ច គណ្ហាតិ។ តេនាហុ បោរាណា –

> “យថាបិ ទីបិកោ នាម, និលីយិត្វា គណ្ហតី មិគេ;
> តថេវាយំ ពុទ្ធបុត្តោ, យុត្តយោគោ វិបស្សកោ;
> អរញ្ញំ បវិសិត្វាន, គណ្ហាតិ ផលមុត្តម”ន្តិ។

តេនស្ស បរក្កមជវយោគ្គភូមឹ អរញ្ញសេនាសនំ ទស្សេន្តោ ភគវា “អរញ្ញគតោ វា”តិអាទិមាហ។ ឥតោ បរំ ឥមស្មឹ អានាបានបព្ពេ យំ វត្តព្វំ សិយា, តំ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តមេវ។ **សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ទក្ខោ ភមការោ វា**តិ ឥទញ្ហិ ឧបមាមត្តមេវ **ឥតិ អជ្ឈត្តំ វា កាយេ**តិ ឥទំ អប្បនាមត្តមេវ ច តត្ថ អនាគតំ, សេសំ អាគតមេវ។

យំ បន អនាគតំ, តត្ថ **ទក្ខោ**តិ ឆេកោ។ **ទីឃំ វា អញ្ឆន្តោ**តិ មហន្តានំ ភេរិបោក្ខរាទីនំ លិខនកាលេ ហត្ថេ ច បាទេ ច បសារេត្វា ទីឃំ កឌ្ឍន្តោ។ **រស្សំ វា អញ្ឆន្តោ**តិ ខុទ្ទកានំ ទន្តសូចិវេធកាទីនំ លិខនកាលេ មន្ទមន្ទំ រស្សំ កឌ្ឍន្តោ។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ឯវំ អយម្បិ ភិក្ខុ អទ្ធានវសេន ឥត្តរវសេន ច បវត្តានំ អស្សាសបស្សាសានំ វសេន ទីឃំ វា អស្សសន្តោ ទីឃំ អស្សសាមីតិ បជានាតិ...បេ.... បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតីតិ។ តស្សេវំ សិក្ខតោ អស្សាសបស្សាសនិមិត្តេ ចត្តារិ ឈានានិ ឧប្បជ្ជន្តិ, សោ ឈានា វុដ្ឋហិត្វា អស្សាសបស្សាសេ វា បរិគ្គណ្ហាតិ ឈានង្គានិ វា។

តត្ថ អស្សាសបស្សាសកម្មិកោ “ឥមេ អស្សាសបស្សាសា កឹ និស្សិតា? វត្ថុនិស្សិតា។ វត្ថុ នាម ករជកាយោ, ករជកាយោ នាម ចត្តារិ មហាភូតានិ ឧបាទារូបញ្ចា”តិ ឯវំ រូបំ បរិគ្គណ្ហាតិ។ តតោ តទារម្មណេ ផស្សបញ្ចមកេ នាមន្តិ។ ឯវំ នាមរូបំ បរិគ្គហេត្វា តស្ស បច្ចយំ បរិយេសន្តោ អវិជ្ជាទិបដិច្ចសមុប្បាទំ ទិស្វា “បច្ចយបច្ចយុប្បន្នធម្មមត្តមេវេតំ, អញ្ញោ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា នត្ថី”តិ វិតិណ្ណកង្ខោ សប្បច្ចយនាមរូបេ តិលក្ខណំ អារោបេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ អនុក្កមេន អរហត្តំ បាបុណាតិ។ ឥទំ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ យាវ អរហត្តា និយ្យានមុខំ។

ឈានកម្មិកោបិ “ឥមានិ ឈានង្គានិ កឹ និស្សិតានិ, វត្ថុនិស្សិតានិ, វត្ថុ នាម ករជកាយោ ឈានង្គានិ នាមំ, ករជកាយោ រូប”ន្តិ នាមរូបំ វវត្ថបេត្វា តស្ស បច្ចយំ បរិយេសន្តោ អវិជ្ជាទិបច្ចយាការំ ទិស្វា “បច្ចយបច្ចយុប្បន្នធម្មមត្តមេវេតំ, អញ្ញោ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា នត្ថី”តិ វិតិណ្ណកង្ខោ សប្បច្ចយនាមរូបេ តិលក្ខណំ អារោបេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ អនុក្កមេន អរហត្តំ បាបុណាតិ។ ឥទមេកស្ស ភិក្ខុនោ យាវ អរហត្តា និយ្យានមុខំ។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ អត្តនោ វា អស្សាសបស្សាសកាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ។ **ពហិទ្ធា វា**តិ បរស្ស វា អស្សាសបស្សាសកាយេ។ **អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វា**តិ កាលេន អត្តនោ, កាលេន បរស្ស អស្សាសបស្សាសកាយេ។ ឯតេនស្ស បគុណកម្មដ្ឋានំ អដ្ឋបេត្វា អបរាបរំ សញ្ចរណកាលោ កថិតោ។ ឯកស្មឹ កាលេ បនិទំ ឧភយំ ន លព្ភតិ។

សមុទយធម្មានុបស្សី វាតិ យថា នាម កម្មារស្ស ភស្តញ្ច គគ្គរនាឡិញ្ច តជ្ជញ្ច វាយាមំ បដិច្ច វាតោ អបរាបរំ សញ្ចរតិ, ឯវំ ភិក្ខុនោ ករជកាយញ្ច នាសបុដញ្ច ចិត្តញ្ច បដិច្ច អស្សាសបស្សាសកាយោ អបរាបរំ សញ្ចរតិ។ កាយាទយោ ធម្មា សមុទយធម្មា, តេ បស្សន្តោ “សមុទយធម្មានុបស្សី វា កាយស្មឹ វិហរតី”តិ វុច្ចតិ។ **វយធម្មានុបស្សី វា**តិ យថា ភស្តាយ អបនីតាយ គគ្គរនាឡិយា ភិន្នាយ តជ្ជេ ច វាយាមេ អសតិ សោ វាតោ នប្បវត្តតិ, ឯវមេវ កាយេ ភិន្នេ នាសបុដេ វិទ្ធស្តេ ចិត្តេ ច និរុទ្ធេ អស្សាសបស្សាសកាយោ នាម នប្បវត្តតីតិ កាយាទិនិរោធា អស្សាសបស្សាសនិរោធោតិ ឯវំ បស្សន្តោ “វយធម្មានុបស្សី វា កាយស្មឹ វិហរតី”តិ វុច្ចតិ។ **សមុទយវយធម្មានុបស្សី វា**តិ កាលេន សមុទយំ កាលេន វយំ អនុបស្សន្តោ។ **អត្ថិ កាយោតិ វា បនស្សា**តិ កាយោវ អត្ថិ, ន សត្តោ, ន បុគ្គលោ, ន ឥត្ថី, ន បុរិសោ, ន អត្តា, ន អត្តនិយំ, នាហំ, ន មម, ន កោចិ, ន កស្សចីតិ ឯវមស្ស សតិ បច្ចុបដ្ឋិតា ហោតិ។

យាវទេវាតិ បយោជនបរិច្ឆេទវវត្ថាបនមេតំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យា សា សតិ បច្ចុបដ្ឋិតា ហោតិ, សា ន អញ្ញទត្ថាយ។ អថ ខោ យាវទេវ ញាណមត្តាយ អបរាបរំ ឧត្តរុត្តរិ ញាណបមាណត្ថាយ ចេវ សតិបមាណត្ថាយ ច, សតិសម្បជញ្ញានំ វុឌ្ឍត្ថាយាតិ អត្ថោ។ **អនិស្សិតោ ច វិហរតី**តិ តណ្ហានិស្សយទិដ្ឋិនិស្សយានំ វសេន អនិស្សិតោវ វិហរតិ។ **ន ច កិញ្ចិ លោកេ ឧបាទិយតី**តិ លោកស្មឹ កិញ្ចិ រូបំ វា...បេ.... វិញ្ញាណំ វា “អយំ មេ អត្តា វា អត្តនិយំ វា”តិ ន គណ្ហាតិ។ **ឯវម្បី**តិ ឧបរិ អត្ថំ ឧបាទាយ សម្បិណ្ឌនត្ថោ បិ-ការោ។ ឥមិនា បន បទេន ភគវា អានាបានបព្ពទេសនំ និយ្យាតេត្វា ទស្សេតិ។

តត្ថ អស្សាសបស្សាសបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចំ, តស្សា សមុដ្ឋាបិកា បុរិមតណ្ហា សមុទយសច្ចំ ឧភិន្នំ អប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ, ទុក្ខបរិជាននោ សមុទយបជហនោ និរោធារម្មណោ អរិយមគ្គោ មគ្គសច្ចំ។ ឯវំ ចតុសច្ចវសេន ឧស្សក្កិត្វា និព្ពុតឹ បាបុណាតីតិ ឥទមេកស្ស អស្សាសបស្សាសវសេន អភិនិវិដ្ឋស្ស ភិក្ខុនោ យាវ អរហត្តា និយ្យានមុខន្តិ។

អានាបានបព្វំ និដ្ឋិតំ។

ឥរិយាបថបព្វវណ្ណនា

៣៧៥. ឯវំ អស្សាសបស្សាសវសេន កាយានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ ឥរិយាបថវសេន វិភជិតុំ **បុន ចបរ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ កាមំ សោណសិង្គាលាទយោបិ គច្ឆន្តា “គច្ឆាមា”តិ ជានន្តិ, ន បនេតំ ឯវរូបំ ជាននំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯវរូបញ្ហិ ជាននំ សត្តូបលទ្ធិំ ន បជហតិ, អត្តសញ្ញំ ន ឧគ្ឃាដេតិ, កម្មដ្ឋានំ វា សតិបដ្ឋានភាវនា វា ន ហោតិ។ ឥមស្ស បន ភិក្ខុនោ ជាននំ សត្តូបលទ្ធិំ បជហតិ, អត្តសញ្ញំ ឧគ្ឃាដេតិ កម្មដ្ឋានញ្ចេវ សតិបដ្ឋានភាវនា ច ហោតិ។ ឥទញ្ហិ “កោ គច្ឆតិ, កស្ស គមនំ, កិំ ការណា គច្ឆតី”តិ ឯវំ សម្បជាននំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឋានាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ កោ គច្ឆតីតិ? ន កោចិ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា គច្ឆតិ។ កស្ស គមនន្តិ? ន កស្សចិ សត្តស្ស វា បុគ្គលស្ស វា គមនំ។ កិំ ការណា គច្ឆតីតិ ? ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិប្ផារេន គច្ឆតិ។ តស្មា ឯស ឯវំ បជានាតិ – “គច្ឆាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ , តំ វាយំ ជនេតិ, វាយោ វិញ្ញត្តិំ ជនេតិ, ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិប្ផារេន សកលកាយស្ស បុរតោ អភិនីហារោ គមនន្តិ វុច្ចតិ។ ឋានាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្រាបិ ហិ “តិដ្ឋាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ វាយំ ជនេតិ, វាយោ វិញ្ញត្តិំ ជនេតិ, ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិប្ផារេន សកលកាយស្ស កោដិតោ បដ្ឋាយ ឧស្សិតភាវោ ឋានន្តិ វុច្ចតិ។ “និសីទាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ វាយំ ជនេតិ, វាយោ វិញ្ញត្តិំ ជនេតិ, ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិប្ផារេន ហេដ្ឋិមកាយស្ស សមិញ្ជនំ ឧបរិមកាយស្ស ឧស្សិតភាវោ និសជ្ជាតិ វុច្ចតិ។ “សយាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ វាយំ ជនេតិ, វាយោ វិញ្ញត្តិំ ជនេតិ, ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិប្ផារេន សកលសរីរស្ស តិរិយតោ បសារណំ សយនន្តិ វុច្ចតីតិ។

តស្ស ឯវំ បជានតោ ឯវំ ហោតិ “សត្តោ គច្ឆតិ, សត្តោ តិដ្ឋតី”តិ វុច្ចតិ, អត្ថតោ បន កោចិ សត្តោ គច្ឆន្តោ វា ឋិតោ វា នត្ថិ។ យថា បន “សកដំ គច្ឆតិ, សកដំ តិដ្ឋតី”តិ វុច្ចតិ, ន ច កិញ្ចិ សកដំ នាម គច្ឆន្តំ វា ឋិតំ វា អត្ថិ, ចត្តារោ បន គោណេ យោជេត្វា ឆេកម្ហិ សារថិម្ហិ បាជេន្តេ “សកដំ គច្ឆតិ, សកដំ តិដ្ឋតី”តិ វោហារមត្តមេវ ហោតិ, ឯវមេវ អជាននដ្ឋេន សកដំ វិយ កាយោ, គោណា វិយ ចិត្តជវាតា, សារថិ វិយ ចិត្តំ។ “គច្ឆាមិ តិដ្ឋាមី”តិ ចិត្តេ ឧប្បន្នេ វាយោធាតុ វិញ្ញត្តិំ ជនយមានា ឧប្បជ្ជតិ, ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិប្ផារេន គមនាទីនិ បវត្តន្តិ, តតោ “សត្តោ គច្ឆតិ, សត្តោ តិដ្ឋតិ, អហំ គច្ឆាមិ, អហំ តិដ្ឋាមី”តិ វោហារមត្តំ ហោតិ។ តេនាហ –

> “នាវា មាលុតវេគេន, ជិយាវេគេន តេជនំ;
> យថា យាតិ តថា កាយោ, យាតិ វាតាហតោ អយំ។
>
> យន្តំ សុត្តវសេនេវ, ចិត្តសុត្តវសេនិទំ;
> បយុត្តំ កាយយន្តម្បិ, យាតិ ឋាតិ និសីទតិ។
>
> កោ នាម ឯត្ថ សោ សត្តោ, យោ វិនា ហេតុបច្ចយេ;
> អត្តនោ អានុភាវេន, តិដ្ឋេ វា យទិ វា វជេ”តិ។

តស្មា ឯវំ ហេតុបច្ចយវសេនេវ បវត្តានិ គមនាទីនិ សល្លក្ខេន្តោ ឯស “គច្ឆន្តោ វា គច្ឆាមីតិ បជានាតិ, ឋិតោ វា, និសិន្នោ វា, សយានោ វា សយានោម្ហីតិ បជានាតី”តិ វេទិតព្វោ។

យថា យថា វា បនស្ស កាយោ បណិហិតោ ហោតិ, តថា តថា នំ បជានាតីតិ សព្ពសង្គាហិកវចនមេតំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យេន យេន វា អាការេនស្ស កាយោ ឋិតោ ហោតិ, តេន តេន នំ បជានាតិ។ គមនាការេន ឋិតំ គច្ឆតីតិ បជានាតិ។ ឋាននិសជ្ជសយនាការេន ឋិតំ សយានោតិ បជានាតីតិ។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ អត្តនោ វា ចតុឥរិយាបថបរិគ្គណ្ហនេន កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ។ **ពហិទ្ធា វា**តិ បរស្ស វា ចតុឥរិយាបថបរិគ្គណ្ហនេន។ **អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វា**តិ កាលេន អត្តនោ, កាលេន បរស្ស ចតុឥរិយាបថបរិគ្គណ្ហនេន កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ។ **សមុទយធម្មានុបស្សី វា**តិអាទីសុ បន អវិជ្ជាសមុទយា

រូបសមុទយោតិអាទិនា នយេន បញ្ចហាការេហិ រូបក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ច វយោ ច នីហរិតព្ពោ។ តញ្ហិ សន្ធាយ ឥធ “សមុទយធម្មានុបស្សី វា”តិអាទិ វុត្តំ។ **អត្ថិ កាយោតិ វា បនស្សាតិ**អាទិ វុត្តសទិសមេវ។

ឥធាបិ ចតុឥរិយាបថបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចំ, តស្សា សមុដ្ឋាបិកា បុរិមតណ្ហា សមុទយសច្ចំ, ឧភិន្នំ អប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ, ទុក្ខបរិជាននោ សមុទយបជហនោ និរោធារម្មណោ អរិយមគ្គោ មគ្គសច្ចំ។ ឯវំ ចតុសច្ចវសេន ឧស្សក្កិត្វា និព្ពុតឹ បាបុណាតីតិ ឥទមេកស្ស ចតុឥរិយាបថបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ យាវ អរហត្តា និយ្យានមុខន្តិ។

ឥរិយាបថបព្ពំ និដ្ឋិតំ។

ចតុសម្បជញ្ញបព្ពវណ្ណនា

៣៧៦. ឯវំ ឥរិយាបថវសេន កាយានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ ចតុសម្បជញ្ញវសេន វិភជិតុំ **បុន ចបរ**ន្តិអាទិមាហ ។ តត្ថ **អភិក្កន្តេ**តិអាទីនិ **សាមញ្ញផលេ** វណ្ណិតានិ។ **ឥតិ អជ្ឈត្តំ វា**តិ ឯវំ ចតុសម្បជញ្ញបរិគ្គណ្ហនេន អត្តនោ វា កាយេ, បរស្ស វា កាយេ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ។ ឥធាបិ **សមុទយវយធម្មានុបស្សី**តិអាទីសុ រូបក្ខន្ធស្សេវ សមុទយោ ច វយោ ច នីហរិតព្ពោ។ សេសំ វុត្តសទិសមេវ។

ឥធ ចតុសម្បជញ្ញបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចំ, តស្សា សមុដ្ឋាបិកា បុរិមតណ្ហា សមុទយសច្ចំ, ឧភិន្នំ អប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ, វុត្តប្បការោ អរិយមគ្គោ មគ្គសច្ចំ។ ឯវំ ចតុសច្ចវសេន ឧស្សក្កិត្វា និព្ពុតឹ បាបុណាតីតិ ឥទមេកស្ស ចតុសម្បជញ្ញបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ វសេន យាវ អរហត្តា និយ្យានមុខន្តិ។

ចតុសម្បជញ្ញបព្ពំ និដ្ឋិតំ។

បដិកូលមនសិការបព្ពវណ្ណនា

៣៧៧. ឯវំ ចតុសម្បជញ្ញវសេន កាយានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ បដិកូលមនសិការវសេន វិភជិតុំ **បុន ចបរ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥមមេវ កាយ**ន្តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ សិយា, តំ សព្ពំ សព្ពាការេន វិសុទ្ធិមគ្គេ កាយគតាសតិកម្មដ្ឋានេ វុត្តំ។ **ឧភតោមុខា**តិ ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ចាតិ ទ្វីហិ មុខេហិ យុត្តា។ **នានាវិហិតស្សា**តិ នានាវិធស្ស។

ឥទំ បនេត្ថ ឱបម្មសំសន្ទនំ – ឧភតោមុខា បុតោឡិ វិយ ហិ ចាតុមហាភូតិកោ កាយោ, តត្ថ មិស្សេត្វា បក្ខិត្តនានាវិធធញ្ញំ វិយ កេសាទយោ ទ្វត្តឹសាការា, ចក្ខុមា បុរិសោ វិយ យោគាវចរោ, តស្ស តំ បុតោឡឹ មុញ្ចិត្វា បច្ចវេក្ខតោ នានាវិធធញ្ញស្ស បាកដកាលោ វិយ យោគិនោ ទ្វត្តឹសាការស្ស វិភូតកាលោ វេទិតព្ពោ។ **ឥតិ អជ្ឈត្តំ វា**តិ ឯវំ កេសាទិបរិគ្គណ្ហនេន អត្តនោ វា កាយេ, បរស្ស វា កាយេ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។ កេវលញ្ហិ ឥធ ទ្វត្តឹសាការបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា និយ្យានមុខំ វេទិតព្ពំ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

បដិកូលមនសិការបព្ពំ និដ្ឋិតំ។

ធាតុមនសិការបព្ពវណ្ណនា

៣៧៨. ឯវំ បដិកូលមនសិការវសេន កាយានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ ធាតុមនសិការវសេន វិភជិតុំ **បុន ចបរ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ ឱបម្មសំសន្ទនេន សទ្ធិំ អត្ថវណ្ណនា – យថា កោចិ គោឃាតកោ វា តស្សេវ វា ភត្តវេតនភតោ អន្តេវាសិកោ គាវឹ វធិត្វា វិនិវិជ្ឈិត្វា ចតស្សោ ទិសា គតានំ មហាបថានំ វេមជ្ឈដ្ឋានសង្ខាតេ ចតុមហាបថេ កោដ្ឋាសំ កោដ្ឋាសំ កត្វា និសិន្នោ អស្ស, ឯវមេវ ភិក្ខុ ចតុន្នំ ឥរិយាបថានំ យេន កេនចិ អាការេន ឋិតត្តា យថាឋិតំ, យថាឋិតត្តា ច យថាបណិហិតំ កាយំ “អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ បថវីធាតុ…បេ… វាយោធាតូ”តិ ឯវំ បច្ចវេក្ខតិ។

កឹ វុត្តំ ហោតិ – យថា គោឃាតកស្ស គាវឹ បោសេន្តស្សាបិ អាឃាតនំ អាហរន្តស្សាបិ អាហរិត្វា តត្ថ ពន្ធិត្វា ឋបេន្តស្សាបិ វធេន្តស្សាបិ វធិតំ មតំ បស្សន្តស្សាបិ តាវទេវ គាវីតិ សញ្ញា ន អន្តរធាយតិ, យាវ នំ បទាលេត្វា

ពិលសោ ន វិភជតិ។ វិភជិត្វា និសិន្នស្ស បនស្ស គាវីតិ សញ្ញា អន្តរធាយតិ, មំសសញ្ញា បវត្តតិ។ នាស្ស ឯវំ ហោតិ – “អហំ គាវឹ វិក្កិណាមិ, ឥមេ គាវឹ ហរន្តី”តិ។ អថ ខ្វស្ស “អហំ មំសំ វិក្កិណាមិ, ឥមេ មំសំ ហរន្តិ” ច្វេវ ហោតិ; ឯវមេវ ឥមស្សាបិ ភិក្ខុនោ បុព្ពេ ពាលបុថុជ្ជនកាលេ គិហិភូតស្សាបិ បព្ពជិតស្សាបិ តាវទេវ សត្តោតិ វា បុគ្គលោតិ វា សញ្ញា ន អន្តរធាយតិ, យាវ ឥមមេវ កាយំ យថាឋិតំ យថាបណិហិតំ ឃនវិនិព្ភោគំ កត្វា ធាតុសោ ន បច្ចវេក្ខតិ។ ធាតុសោ បច្ចវេក្ខតោ បនស្ស សត្តសញ្ញា អន្តរធាយតិ, ធាតុវសេនេវ ចិត្តំ សន្តិដ្ឋតិ។ តេនាហ ភគវា – “‘ឥមមេវ កាយំ យថាឋិតំ យថាបណិហិតំ ធាតុសោ បច្ចវេក្ខតិ ‘អត្ថិ ឥមស្មឹ កាយេ បថវីធាតុ អាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតូ’តិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ទក្ខោ គោឃាតកោ វា…បេ.… វាយោធាតូ”តិ។ គោឃាតកោ វិយ ហិ យោគី, គាវីតិ សញ្ញា វិយ សត្តសញ្ញា, ចតុមហាបថោ វិយ ចតុឥរិយាបថោ, ពិលសោ វិភជិត្វា និសិន្នភាវោ វិយ ធាតុសោ បច្ចវេក្ខណន្តិ អយមេត្ថ បាឡិវណ្ណនា។ កម្មដ្ឋានកថា បន វិសុទ្ធិមគ្គេ វិត្ថារិតា។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ ចតុធាតុបរិគ្គណ្ហនេន អត្តនោ វា កាយេ, បរស្ស វា កាយេ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។ កេវលញ្ហិ ឥធ ចតុធាតុបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា និយ្យានមុខំ វេទិតព្ពំ, សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

ធាតុមនសិការបព្ពំ និដ្ឋិតំ។

នវសិវថិកបព្ពវណ្ណនា

៣៧៩. ឯវំ ធាតុមនសិការវសេន កាយានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ នវហិ សិវថិកបព្ពេហិ វិភជិតុំ **បុន ចបរ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សេយ្យថាបិ បស្សេយ្យា**តិ យថា បស្សេយ្យ។ **សរីរ**ន្តិ មតសរីរំ។ **សិវថិកាយ ឆឌ្ឌិត**ន្តិ សុសានេ អបវិទ្ធំ។ ឯកាហំ មតស្ស អស្សាតិ **ឯកាហមតំ។** ទ្វីហំ មតស្ស អស្សាតិ **ទ្វីហមតំ។** តីហំ មតស្ស អស្សាតិ **តីហមតំ។** កម្មារភស្តា វិយ វាយុនា ឧទ្ធំ ជីវិតបរិយាទានា យថានុក្កមំ សមុគ្គតេន សូនភាវេន ឧទ្ធុមាតត្តា ឧទ្ធុមាតំ, ឧទ្ធុមាតមេវ **ឧទ្ធុមាតកំ។** បដិកូលត្តា វា កុច្ឆិតំ ឧទ្ធុមាតន្តិ ឧទ្ធុមាតកំ។ វិនីលំ វុច្ចតិ វិបរិភិន្នវណ្ណំ, វិនីលមេវ **វិនីលកំ។** បដិកូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិនីលន្តិ វិនីលកំ។ មំសុស្សទដ្ឋានេសុ រត្តវណ្ណស្ស បុព្ពសន្និចយដ្ឋានេសុ សេតវណ្ណស្ស យេភុយ្យេន ច នីលវណ្ណស្ស នីលដ្ឋានេសុ នីលសាដកបារុតស្សេវ ឆវសរីរស្សេតំ អធិវចនំ។ បរិភិន្នដ្ឋានេហិ នវហិ វា វណមុខេហិ វិស្សន្ទមានបុព្ពំ វិបុព្ពំ, វិបុព្ពមេវ វិបុព្ពកំ។ បដិកូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិបុព្ពន្តិ វិបុព្ពកំ។ វិបុព្ពកំ ជាតំ តថាភាវំ គតន្តិ **វិបុព្ពកជាតំ។**

សោ ឥមមេវ កាយន្តិ សោ ភិក្ខុ ឥមំ អត្តនោ កាយំ តេន កាយេន សទ្ធឹ ញាណេន ឧបសំហរតិ ឧបនេតិ។ កថំ? **អយម្បិ ខោ កាយោ ឯវំធម្មោ ឯវំភាវី ឯវំអនតីតោ**តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អាយុ, ឧស្មា, វិញ្ញាណន្តិ ឥមេសំ តិណ្ណំ ធម្មានំ អត្ថិតាយ អយំ កាយោ ឋានគមនាទិខមោ ហោតិ, ឥមេសំ បន វិគមា អយម្បិ ខោ កាយោ ឯវំធម្មោ ឯវំ បូតិកសភាវោយេវ, **ឯវំភាវី** ឯវំ ឧទ្ធុមាតាទិភេទោ ភវិស្សតិ, **ឯវំអនតីតោ** ឯវំ ឧទ្ធុមាតាទិភាវំ អនតិក្កន្តោតិ។ **ឥតិ អជ្ឈត្តំ វា**តិ ឯវំ ឧទ្ធុមាតាទិបរិគ្គណ្ហនេន អត្តនោ វា កាយេ, បរស្ស វា កាយេ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ។

ខជ្ជមានន្តិ ឧទរាទីសុ និសីទិត្វា ឧទរមំសឱដ្ឋមំសអក្ខិកូដាទីនិ លុញ្ចិត្វា លុញ្ចិត្វា ខាទិយមានំ។ **សមំសលោហិត**ន្តិ សាវសេសមំសលោហិតយុត្តំ។ **និមំសលោហិតមក្ខិត**ន្តិ មំសេ ខីណេបិ លោហិតំ ន សុស្សតិ, តំ សន្ធាយ វុត្តំ “និមំសលោហិតមក្ខិត”ន្តិ។ **អញ្ញេនា**តិ អញ្ញេន ទិសាភាគេន។ **ហត្ថដ្ឋិក**ន្តិ ចតុសដ្ឋិភេទម្បិ ហត្ថដ្ឋិកំ បាដិយេក្កំ បាដិយេក្កំ វិប្បកិណ្ណំ។ **បាទដ្ឋិកា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

តេរោវស្សិកានីតិ អតិក្កន្តសំវច្ឆរានិ។ **បូតីនី**តិ អព្ភោកាសេ ឋិតានិ វាតាតបវុដ្ឋិសម្ផស្សេន តេរោវស្សិកានេវ បូតីនិ ហោន្តិ, អន្តោភូមិគតានិ បន ចិរតរំ តិដ្ឋន្តិ។ **ចុណ្ណកជាតានី**តិ ចុណ្ណំ ចុណ្ណំ ហុត្វា វិប្បកិណ្ណានិ។ សព្ពត្ថ សោ ឥមមេវាតិ វុត្តនយេន ខជ្ជមានាទីនំ វសេន យោជនា កាតព្ពា។ **ឥតិ អជ្ឈត្តំ វា**តិ ឯវំ ខជ្ជមានាទិបរិគ្គណ្ហនេន យាវ ចុណ្ណកភាវា អត្តនោ វា កាយេ, បរស្ស វា កាយេ កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ។

ឥធ បន ឋត្វា នវសិវថិកា សមោធានេតព្ពា។ ឯកាហមតំ វាតិ ហិ អាទិនា នយេន វុត្តា សព្ពាបិ ឯកា, កាកេហិ វា ខជ្ជមានន្តិអាទិកា ឯកា, អដ្ឋិកសង្ខលិកំ សមំសលោហិតំ ន្ហារុសម្ពន្ធន្តិ ឯកា, និមំសលោហិតមក្ខិតំ ន្ហារុសម្ពន្ធន្តិ ឯកា, អបគតមំសលោហិតំ ន្ហារុសម្ពន្ធន្តិ ឯកា, អដ្ឋិកានិ អបគតសម្ពន្ធានីតិអាទិកា ឯកា

អដ្ឋិកានិ សេតានិ សង្ខវណ្ណបដិភាគានីតិ ឯកា, បុញ្ជកិតានិ តេរោវស្សិកានីតិ ឯកា, បូតីនិ ចុណ្ណកជាតានីតិ ឯកាតិ។

ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេតិ ឥទំ នវសិវថិកា ទស្សេត្វា កាយានុបស្សនំ និដ្ឋបេន្តោ អាហ។ តត្ថ នវសិវថិកបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចំ, តស្សា សមុដ្ឋាបិកា បុរិមតណ្ហា សមុទយសច្ចំ, ឧភិន្នំ អប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ, ទុក្ខបរិជាននោ សមុទយបជហនោ និរោធារម្មណោ អរិយមគ្គោ មគ្គសច្ចំ។ ឯវំ ចតុសច្ចវសេន ឧស្សក្កិត្វា និព្ពុតឹ បាបុណាតីតិ ឥទំ នវសិវថិកបរិគ្គាហកានំ ភិក្ខូនំ យាវ អរហត្តា និយ្យានមុខន្តិ។

នវសិវថិកបព្ពំ និដ្ឋិតំ។

ឯត្តាវតា ច អានាបានបព្ពំ, ឥរិយាបថបព្ពំ, ចតុសម្បជញ្ញបព្ពំ, បដិកូលមនសិការបព្ពំ, ធាតុមនសិការបព្ពំ, នវសិវថិកបព្ពានីតិ ចុទ្ទសបព្ពា កាយានុបស្សនា និដ្ឋិតា ហោតិ។ តត្ថ អានាបានបព្ពំ, បដិកូលមនសិការបព្ពន្តិ ឥមានេវ ទ្វេ អប្បនាកម្មដ្ឋានានិ, សិវថិកានំ បន អាទីនវានុបស្សនាវសេន វុត្តត្តា សេសានិ ទ្វាទសាបិ ឧបចារកម្មដ្ឋានានេវាតិ។

កាយានុបស្សនា និដ្ឋិតា។

វេទនានុបស្សនាវណ្ណនា

៣៨០. ឯវំ ភគវា ចុទ្ទសវិធេន កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ កថេត្វា ឥទានិ នវវិធេន វេទនានុបស្សនំ កថេតុំ **កថញ្ច, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សុខំ វេទន**ន្តិ កាយិកំ វា ចេតសិកំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមានោ "អហំ សុខំ វេទនំ វេទយាមី"តិ បជានាតីតិ អត្ថោ។ តត្ថ កាមំ ឧត្តានសេយ្យកាបិ ទារកា ថញ្ញបិវនាទិកាលេ សុខំ វេទយមានា "សុខំ វេទនំ វេទយាមា"តិ បជានន្តិ, ន បនេតំ ឯវរូបំ ជាននំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯវរូបញ្ហិ ជាននំ សត្តូបលទ្ធឹ ន ជហតិ, អត្តសញ្ញំ ន ឧគ្ឃាដេតិ, កម្មដ្ឋានំ វា សតិបដ្ឋានភាវនា វា ន ហោតិ។ ឥមស្ស បន ភិក្ខុនោ ជាននំ សត្តូបលទ្ធឹ ជហតិ, អត្តសញ្ញំ ឧគ្ឃាដេតិ, កម្មដ្ឋានញ្ចេវ សតិបដ្ឋានភាវនា ច ហោតិ។ ឥទញ្ហិ "កោ វេទយតិ, កស្ស វេទនា, កឹ ការណា វេទនា"តិ ឯវំ សម្បជានវេទិយនំ សន្ធាយ វុត្តំ។

តត្ថ កោ វេទយតីតិ ន កោចិ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា វេទយតិ។ កស្ស វេទនាតិ ន កស្សចិ សត្តស្ស វា បុគ្គលស្ស វា វេទនា។ កឹ ការណា វេទនាតិ វត្ថុអារម្មណាវ បនស្ស វេទនា, តស្មា ឯស ឯវំ បជានាតិ "តំ តំ សុខាទីនំ វត្ថុំ អារម្មណំ កត្វា វេទនាវ វេទយតិ តំ បន វេទនាយ បវត្តឹ ឧបាទាយ'អហំ វេទយាមី'តិ វោហារមត្តំ ហោតី"តិ។ ឯវំ វត្ថុំ អារម្មណំ កត្វា វេទនាវ វេទយតីតិ សល្លក្ខេន្តោ ឯស "សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បជានាតី"តិ វេទិតព្ពោ ចិត្តលបព្ពតេ អញ្ញតរត្ថេរោ វិយ។

ថេរោ កិរ អផាសុកកាលេ ពលវវេទនាយ និត្ថុនន្តោ អបរាបរំ បរិវត្តតិ, តមេកោ ទហរោ អាហ – "កតរំ វោ, ភន្តេ, ឋានំ រុជ្ជតី"តិ។ អាវុសោ, បាដិយេក្កំ រុជ្ជនដ្ឋានំ នាម នត្ថិ, វត្ថុំ អារម្មណំ កត្វា វេទនាវ វេទយតីតិ។ ឯវំ ជាននកាលតោ បដ្ឋាយ អធិវាសេតុំ វដ្ដតិ នោ, ភន្តេ,តិ។ អធិវាសេមិ, អាវុសោតិ។ អធិវាសនា, ភន្តេ, សេយ្យោតិ។ ថេរោ អធិវាសេសិ។ វាតោ យាវ ហទយា ផាលេសិ, មញ្ចកេ អន្តានិ រាសិកតានិ អហេសុំ។ ថេរោ ទហរស្ស ទស្សេសិ "វដ្ដតាវុសោ, ឯត្តកា អធិវាសនា"តិ។ ទហរោ តុណ្ហី អហោសិ។ ថេរោ វីរិយសមតំ យោជេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិត្វា **សមសីសី** ហុត្វា បរិនិព្ពាយិ។

យថា ច សុខំ, ឯវំ ទុក្ខំ…បេ…. និរាមិសំ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមានោ "និរាមិសំ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយាមី"តិ បជានាតិ។ ឥតិ ភគវា រូបកម្មដ្ឋានំ កថេត្វា អរូបកម្មដ្ឋានំ កថេន្តោ យស្មា ផស្សវសេន ចិត្តវសេន វា កថិយមានំ បាកដំ ន ហោតិ , អន្ធការំ វិយ ខាយតិ, វេទនានំ បន ឧប្បត្តិបាកដតាយ វេទនាវសេន បាកដំ ហោតិ, តស្មា សក្កបញ្ហេ វិយ ឥធាបិ វេទនាវសេន អរូបកម្មដ្ឋានំ កថេសិ។ តត្ថ "ទុវិធញ្ហិ កម្មដ្ឋានំ រូបកម្មដ្ឋានំ អរូបកម្មដ្ឋានញ្ច"តិអាទិ កថាមគ្គោ **សក្កបញ្ហេ** វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ **សុខំ វេទន**ន្តិអាទីសុ អយំ អបរោបិ បជាននបរិយាយោ, សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បជានាតីតិ សុខវេទនាក្ខណេ ទុក្ខវេទនាយ អភាវតោ សុខំ វេទនំ វេទយមានោ "សុខំ វេទនំយេវ វេទយាមី"តិ បជានាតិ។ តេន យា បុព្ពេ ភូតបុព្ពា ទុក្ខវេទនា, តស្ស ឥទានិ អភាវតោ ឥមិស្សា ច សុខាយ វេទនាយ ឥតោ បឋមំ អភាវតោ វេទនា នាម អនិច្ចា អធុវា វិបរិណាមធម្មា, ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ ភគវតា –

“យស្មិំ, អគ្គិវេស្សន, សមយេ សុខំ វេទនំ វេទេតិ, នេវ តស្មិំ សមយេ ទុក្ខំ វេទនំ វេទេតិ, ន អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទេតិ, សុខំយេវ តស្មិំ សមយេ វេទនំ វេទេតិ។ យស្មិំ, អគ្គិវេស្សន, សមយេ ទុក្ខំ...បេ.... អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទេតិ, នេវ តស្មិំ សមយេ សុខំ វេទនំ វេទេតិ, ន ទុក្ខំ វេទនំ វេទេតិ, អទុក្ខមសុខំយេវ តស្មិំ សមយេ វេទនំ វេទេតិ។ សុខាបិ, ខោ, អគ្គិវេស្សន, វេទនា អនិច្ចា សង្ខតា បដិច្ចសមុប្បន្នា ខយធម្មា វយធម្មា វិរាគធម្មា និរោធធម្មា។ ទុក្ខាបិ, ខោ...បេ.... អទុក្ខមសុខាបិ ខោ, អគ្គិវេស្សន, វេទនា អនិច្ចា...បេ.... និរោធធម្មា។ ឯវំ បស្សំ, អគ្គិវេស្សន, សុតវា អរិយសាវកោ សុខាយបិ វេទនាយ និព្ពិន្ទតិ, ទុក្ខាយបិ វេទនាយ និព្ពិន្ទតិ, អទុក្ខមសុខាយបិ វេទនាយ និព្ពិន្ទតិ, និព្ពិន្ទំ វិរជ្ជតិ, វិរាគា វិមុច្ចតិ, វិមុត្តស្មិំ ‘វិមុត្តមី’តិ ញាណំ ហោតិ, ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាតី”តិ (ម. និ. ២.២០៥)។

សាមិសំ វា សុខន្តិអាទីសុ **សាមិសា សុខា** នាម បញ្ចកាមគុណាមិសសន្និស្សិតា ឆ គេហសិតសោមនស្សវេទនា។ **និរាមិសា សុខា** នាម ឆ នេក្ខម្មសិតសោមនស្សវេទនា។ **សាមិសា ទុក្ខា** នាម ឆ គេហសិតទោមនស្សវេទនា។ **និរាមិសា ទុក្ខា** នាម ឆ នេក្ខម្មសិតទោមនស្សវេទនា។ **សាមិសា អទុក្ខមសុខា** នាម ឆ គេហសិតឧបេក្ខាវេទនា។ **និរាមិសា អទុក្ខមសុខា** នាម ឆ នេក្ខម្មសិតឧបេក្ខាវេទនា។ តាសំ វិភាគោ **សក្កបញ្ហេ** វុត្តោយេវ។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ សុខវេទនាទិបរិគ្គណ្ហនេន អត្តនោ វា វេទនាសុ, បរស្ស វា វេទនាសុ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរតិ។ **សមុទយវយធម្មានុបស្សី វា**តិ ឯត្ថ បន អវិជ្ជាសមុទយា វេទនាសមុទយោតិអាទីហិ បញ្ចហិ បញ្ចហិ អាការេហិ វេទនានំ សមុទយញ្ច វយញ្ច បស្សន្តោ “សមុទយធម្មានុបស្សី វា វេទនាសុ វិហរតិ, វយធម្មានុបស្សី វា វេទនាសុ វិហរតិ, កាលេន សមុទយធម្មានុបស្សី វា វេទនាសុ, កាលេន វយធម្មានុបស្សី វា វេទនាសុ វិហរតី”តិ វេទិតព្ពោ។ ឥតោ បរំ កាយានុបស្សនាយំ វុត្តនយមេវ។ កេវលញ្ហិ ឥធ វេទនាបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា វេទនាបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតព្ពំ, សេសំ តាទិសមេវាតិ។

វេទនានុបស្សនា និដ្ឋិតា។

ចិត្តានុបស្សនាវណ្ណនា

៣៨១. ឯវំ នវវិធេន វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ កថេត្វា ឥទានិ សោឡសវិធេន ចិត្តានុបស្សនំ កថេតុំ **កថញ្ច, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សរាគ**ន្តិ អដ្ឋវិធលោភសហគតំ។ **វីតរាគ**ន្តិ លោកិយកុសលាព្យាកតំ។ ឥទំ បន យស្មា សម្មសនំ ន ធម្មសមោធានំ តស្មា ឥធ ឯកបទេបិ លោកុត្តរំ ន លព្ភតិ។ សេសានិ ចត្តារិ អកុសលចិត្តានិ នេវ បុរិមបទំ ន បច្ឆិមបទំ ភជន្តិ។ **សទោស**ន្តិ ទុវិធទោមនស្សសហគតំ។ **វីតទោស**ន្តិ លោកិយកុសលាព្យាកតំ។ សេសានិ ទស អកុសលចិត្តានិ នេវ បុរិមបទំ, ន បច្ឆិមបទំ ភជន្តិ។ **សមោហ**ន្តិ វិចិកិច្ឆាសហគតញ្ចេវ, ឧទ្ធច្ចសហគតញ្ចាតិ ទុវិធំ។ យស្មា បន មោហោ សព្ពាកុសលេសុ ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា សេសានិបិ ឥធ វដ្ដន្តិយេវ។ ឥមស្មិញ្ញេវ ហិ ទុកេ ទ្វាទសាកុសលចិត្តានិ បរិយាទិន្នានីតិ។ **វីតមោហ**ន្តិ លោកិយកុសលាព្យាកតំ។ **សង្ខិត្ត**ន្តិ ថិនមិទ្ធានុបតិតំ។ ឯតញ្ហិ សង្កុដិតចិត្តំ នាម។ **វិក្ខិត្ត**ន្តិ ឧទ្ធច្ចសហគតំ, ឯតញ្ហិ បសដចិត្តំ នាម។

មហគ្គតន្តិ រូបារូបាវចរំ។ **អមហគ្គត**ន្តិ កាមាវចរំ។ **សឧត្តរ**ន្តិ កាមាវចរំ។ **អនុត្តរ**ន្តិ រូបាវចរំ អរូបាវចរញ្ច។ តត្រាបិ សឧត្តរំ រូបាវចរំ, អនុត្តរំ អរូបាវចរមេវ។ **សមាហិត**ន្តិ យស្ស អប្បនាសមាធិ ឧបចារសមាធិ វា អត្ថិ។ **អសមាហិត**ន្តិ ឧភយសមាធិវិរហិតំ ។ **វិមុត្ត**ន្តិ តទង្គវិក្ខម្ភនវិមុត្តីហិ វិមុត្តំ។ **អវិមុត្ត**ន្តិ ឧភយវិមុត្តិវិរហិតំ។ សមុច្ឆេទបដិប្បស្សទ្ធិនិស្សរណវិមុត្តីនំ បន ឥធ ឱកាសោវ នត្ថិ។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ សរាគាទិបរិគ្គណ្ហនេន យស្មិំ យស្មិំ ខណេ យំ យំ ចិត្តំ បវត្តតិ, តំ តំ សល្លក្ខេន្តោ អត្តនោ វា ចិត្តេ, បរស្ស វា ចិត្តេ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី វិហរតិ។ **សមុទយវយធម្មានុបស្សី**តិ ឯត្ថ បន អវិជ្ជាសមុទយា វិញ្ញាណសមុទយោតិ ឯវំ បញ្ចហិ បញ្ចហិ អាការេហិ វិញ្ញាណស្ស សមុទយោ ច វយោ ច នីហរិតព្ពោ។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។ កេវលញ្ហិ ឥធ ចិត្តបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ បទយោជនំ កត្វា ចិត្តបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតព្ពំ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។

ចិត្តានុបស្សនា និដ្ឋិតា។

ធម្មានុបស្សនា នីវរណបព្ពវណ្ណនា

៣៨២. ឯវំ សោឡសវិធេន ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ កថេត្វា ឥទានិ បញ្ចវិធេន ធម្មានុបស្សនំ កថេតុំ **កថញ្ច, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ អបិច ភគវតា កាយានុបស្សនាយ សុទ្ធរូបបរិគ្គហោ កថិតោ, វេទនាចិត្តានុបស្សនាហិ សុទ្ធអរូបបរិគ្គហោ។ ឥទានិ រូបារូបមិស្សកបរិគ្គហំ កថេតុំ “កថញ្ច, ភិក្ខវេ”តិអាទិមាហ។ កាយានុបស្សនាយ វា រូបក្ខន្ធបរិគ្គហោវ កថិតោ, វេទនានុបស្សនាយ វេទនាក្ខន្ធបរិគ្គហោវ, ចិត្តានុបស្សនាយ វិញ្ញាណក្ខន្ធបរិគ្គហោវ ឥទានិ សញ្ញាសង្ខារក្ខន្ធបរិគ្គហម្បិ កថេតុំ “កថញ្ច, ភិក្ខវេ”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **សន្ត**ន្តិ អភិណ្ហសមុទាចារវសេន សំវិជ្ជមានំ។ **អសន្ត**ន្តិ អសមុទាចារវសេន វា បហីនត្តា វា អសំវិជ្ជមានំ។ **យថា ចា**តិ យេន ការណេន កាមច្ឆន្ទស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ។ **តញ្ច បជានាតី**តិ តញ្ច ការណំ បជានាតិ។ ឥតិ ឥមិនា នយេន សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ សុភនិមិត្តេ អយោនិសោមនសិការេន កាមច្ឆន្ទស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ។ **សុភនិមិត្តំ** នាម សុភម្បិ សុភនិមិត្តំ, សុភារម្មណម្បិ សុភនិមិត្តំ។ **អយោនិសោមនសិការោ** នាម អនុបាយមនសិការោ ឧប្បថមនសិការោ អនិច្ចេ និច្ចន្តិ វា, ទុក្ខេ សុខន្តិ វា, អនត្តនិ អត្តាតិ វា, អសុភេ សុភន្តិ វា មនសិការោ។ តំ តត្ថ ពហុលំ បវត្តយតោ កាមច្ឆន្ទោ ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ ភគវា – “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សុភនិមិត្តំ, តត្ថ អយោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា កាមច្ឆន្ទស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា កាមច្ឆន្ទស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយា”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អសុភនិមិត្តេ បន យោនិសោមនសិការេនស្ស បហានំ ហោតិ។ **អសុភនិមិត្តំ** នាម អសុភម្បិ អសុភារម្មណម្បិ។ **យោនិសោមនសិការោ** នាម ឧបាយមនសិការោ បថមនសិការោ អនិច្ចេ អនិច្ចន្តិ វា, ទុក្ខេ ទុក្ខន្តិ វា, អនត្តនិ អនត្តាតិ វា, អសុភេ អសុភន្តិ វា មនសិការោ។ តំ តត្ថ ពហុលំ បវត្តយតោ កាមច្ឆន្ទោ បហីយតិ។ តេនាហ ភគវា – “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, អសុភនិមិត្តំ, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា កាមច្ឆន្ទស្ស អនុប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា កាមច្ឆន្ទស្ស បហានាយា”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អបិច ឆ ធម្មា កាមច្ឆន្ទស្ស បហានាយ សំវត្តន្តិ អសុភនិមិត្តស្ស ឧគ្គហោ, អសុភភាវនានុយោគោ, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា, ភោជនេ មត្តញ្ញុតា, កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។ ទសវិធញ្ហិ អសុភនិមិត្តំ ឧគ្គណ្ហន្តស្សាបិ កាមច្ឆន្ទោ បហីយតិ, ភាវេន្តស្សាបិ ឥន្ទ្រិយេសុ បិហិតទ្វារស្សាបិ ចតុន្នំ បញ្ចន្នំ អាលោបានំ ឱកាសេ សតិ ឧទកំ បិវិត្វា យាបនសីលតាយ ភោជនមត្តញ្ញុនោបិ។ តេនេវ វុត្តំ –

“ចត្តារោ បញ្ច អាលោបេ, អភុត្វា ឧទកំ បិវេ;
អលំ ផាសុវិហារាយ, បហិតត្តស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។ (ថេរគា. ៩៨៣);

អសុភកម្មិកតិស្សត្ថេរសទិសេ អសុភភាវនារតេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សាបិ កាមច្ឆន្ទោ បហីយតិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ ទសអសុភនិស្សិតសប្បាយកថាយ បហីយតិ, តេន វុត្តំ – “ឆ ធម្មា កាមច្ឆន្ទស្ស បហានាយ សំវត្តន្តី”តិ។ ឥមេហិ បន ឆហិ ធម្មេហិ បហីនកាមច្ឆន្ទស្ស អរហត្តមគ្គេន អាយតឹ អនុប្បាទោ ហោតីតិ បជានាតិ។

បដិឃនិមិត្តេ អយោនិសោមនសិការេន បន ព្យាបាទស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ។ តត្ថ បដិឃម្បិ បដិឃនិមិត្តំ , បដិឃារម្មណម្បិ បដិឃនិមិត្តំ។ អយោនិសោមនសិការោ សព្ពត្ថ ឯកលក្ខណោវ។ តំ តស្មឹ និមិត្តេ ពហុលំ បវត្តយតោ ព្យាបាទោ ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ ភគវា – “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, បដិឃនិមិត្តំ , តត្ថ អយោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា ព្យាបាទស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា ព្យាបាទស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយា”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

មេត្តាយ បន ចេតោវិមុត្តិយា យោនិសោមនសិការេនស្ស បហានំ ហោតិ។ តត្ថ **មេត្តា**តិ វុត្តេ អប្បនាបិ ឧបចារោបិ វដ្ដតិ។ **ចេតោវិមុត្តី**តិ អប្បនាវ។ យោនិសោមនសិការោ វុត្តលក្ខណោវ។ តំ តត្ថ ពហុលំ បវត្តយតោ ព្យាបាទោ បហីយតិ។ តេនាហ ភគវា – “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា ព្យាបាទស្ស អនុប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា ព្យាបាទស្ស បហានាយា”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អបិច ឆ ធម្មា ព្យាបាទស្ស បហានាយ សំវត្តន្តិ មេត្តានិមិត្តស្ស ឧគ្គហោ មេត្តាភាវនានុយោគោ កម្មស្សកតាបច្ចវេក្ខណា បដិសង្ខានពហុលតា កល្យាណមិត្តតា សប្បាយកថាតិ។ ឱទិស្សកអនោទិស្សកទិសាផរណានញ្ហិ អញ្ញតរវសេន មេត្តំ ឧគ្គណ្ហន្តស្សាបិ ព្យាបាទោ បហីយតិ, ឱធិសោអនោធិសោផរណវសេន មេត្តំ ភាវេន្តស្សាបិ។ "ត្វំ ឯតស្ស កុទ្ធោ កឹ ករិស្សសិ, កិមស្ស សីលាទីនិ វិនាសេតុំ សក្ខិស្សសិ, ននុ ត្វំ អត្តនោ កម្មេន អាគន្ត្វា អត្តនោ កម្មេនេវ គមិស្សសិ, បរស្ស កុជ្ឈនំ នាម វីតច្ចិតង្គារ តត្តអយ សលាកគូថាទីនិ គហេត្វា បរំ បហរិតុកាមតាសទិសំ ហោតិ។ ឯសោបិ តវ កុទ្ធោ កឹ ករិស្សតិ, កឹ តេ សីលាទីនិ វិនាសេតុំ សក្ខិស្សតិ, ឯស អត្តនោ កម្មេន អាគន្ត្វា អត្តនោ កម្មេនេវ គមិស្សតិ, អប្បដិច្ឆិតបហេណកំ វិយ បដិវាតំ ខិត្តរជោមុដ្ឋិ វិយ ច ឯតស្សេវេស កោធោ មត្ថកេ បតិស្សតី"តិ ឯវំ អត្តនោ ច បរស្ស ច កម្មស្សកតំ បច្ចវេក្ខតោបិ, ឧភយកម្មស្សកតំ បច្ចវេក្ខិត្វា បដិសង្ខានេ ឋិតស្សាបិ, អស្សគុត្តត្ថេរសទិសេ មេត្តាភាវនារតេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សាបិ ព្យាបាទោ បហីយតិ។ ឋាននិសជ្ជាទីសុ មេត្តានិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហីយតិ។ តេន វុត្តំ – "ឆ ធម្មា ព្យាបាទស្ស បហានាយ សំវត្តន្តី"តិ។ ឥមេហិ បន ឆហិ ធម្មេហិ បហីនស្ស ព្យាបាទស្ស អនាគាមិមគ្គេន អាយតឹ អនុប្បាទោ ហោតីតិ បជានាតិ។

អរតិអាទីសុ អយោនិសោមនសិការេន ថិនមិទ្ធស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ។ **តន្ទី** នាម កាយាលសិយតា។ **វិជម្ភិតា** នាម កាយវិនមនា។ **ភត្តសម្មទោ** នាម ភត្តមុច្ឆា ភត្តបរិឡាហោ។ **ចេតសោ លីនត្តំ** នាម ចិត្តស្ស លីនាការោ។ ឥមេសុ អរតិអាទីសុ អយោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្តយតោ ថិនមិទ្ធំ ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ – "អត្ថិ, ភិក្ខវេ, អរតិ តន្ទី វិជម្ភិតា ភត្តសម្មទោ ចេតសោ លីនត្តំ, តត្ថ អយោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា ថិនមិទ្ធស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ថិនមិទ្ធស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយា"តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អារម្ភធាតុអាទីសុ បន យោនិសោមនសិការេនស្ស បហានំ ហោតិ។ **អារម្ភធាតុ** នាម បឋមារម្ភវីរិយំ។ **និក្កមធាតុ** នាម កោសជ្ជតោ និក្ខន្តតាយ តតោ ពលវតរំ។ **បរក្កមធាតុ** នាម បរំ បរំ ឋានំ អក្កមនតោ តតោបិ ពលវតរំ។ ឥមស្មឹ តិប្បភេទេ វីរិយេ យោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្តយតោ ថិនមិទ្ធំ បហីយតិ។ តេនាហ – "អត្ថិ, ភិក្ខវេ, អារម្ភធាតុ និក្កមធាតុ បរក្កមធាតុ, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា ថិនមិទ្ធស្ស អនុប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ថិនមិទ្ធស្ស បហានាយា"តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អបិច ឆ ធម្មា ថិនមិទ្ធស្ស បហានាយ សំវត្តន្តិ – អតិភោជនេ និមិត្តគ្គាហោ, ឥរិយាបថសម្បវិវត្តនតា, អាលោកសញ្ញាមនសិការោ, អព្ភោកាសវាសោ, កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។ អាហរហត្ថក តត្ថវដ្ដក អលំសាដក កាកមាសក ភុត្តវមិតកភោជនំ ភុញ្ជិត្វា រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេ និសិន្នស្ស ហិ សមណធម្មំ ករោតោ ថិនមិទ្ធំ មហាហត្ថី វិយ ឱត្ថរន្តំ អាគច្ឆតិ, ចតុបញ្ចអាលោបឱកាសំ បន ឋបេត្វា បានីយំ បិវិត្វា យាបនសីលស្ស ភិក្ខុនោ តំ ន ហោតីតិ ឯវំ អតិភោជនេ និមិត្តំ គណ្ហន្តស្សាបិ ថិនមិទ្ធំ បហីយតិ។ យស្មឹ ឥរិយាបថេ ថិនមិទ្ធំ ឱក្កមតិ, តតោ អញ្ញំ បរិវត្តេន្តស្សាបិ, រត្តឹ ចន្ទាលោកទីបាលោកឧក្កាលោកេ ទិវា សូរិយាលោកំ មនសិករោន្តស្សាបិ, អព្ភោកាសេ វសន្តស្សាបិ, មហាកស្សបត្ថេរសទិសេ បហីនថិនមិទ្ធេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សាបិ ថិនមិទ្ធំ បហីយតិ។ ឋាននិសជ្ជាទីសុ ធុតង្គនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហីយតិ។ តេន វុត្តំ – "ឆ ធម្មា ថិនមិទ្ធស្ស បហានាយ សំវត្តន្តី"តិ។ ឥមេហិ បន ឆហិ ធម្មេហិ បហីនស្ស ថិនមិទ្ធស្ស អរហត្តមគ្គេន អាយតឹ អនុប្បាទោ ហោតីតិ បជានាតិ។

ចេតសោ អវូបសមេ អយោនិសោមនសិការេន ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ។ **អវូបសមោ** នាម អវូបសន្តាការោ, ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចមេវេតំ អត្ថតោ។ តត្ថ អយោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្តយតោ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ – "អត្ថិ, ភិក្ខវេ, ចេតសោ អវូបសមោ, តត្ថ អយោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយា"តិ។

សមាធិសង្ខាតេ បន ចេតសោ វូបសមេ យោនិសោមនសិការេនស្ស បហានំ ហោតិ។ តេនាហ – "អត្ថិ, ភិក្ខវេ, ចេតសោ វូបសមោ, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស អនុប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស បហានាយា"តិ។

អបិច ឆ ធម្មា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស បហានាយ សំវត្តន្តិ ពហុស្សុតតា បរិបុច្ឆកតា វិនយេ បកតញ្ញុតា វុទ្ធសេវិតា កល្យាណមិត្តតា សប្បាយកថាតិ។ ពាហុស្សច្ចេនបិ ហិ ឯកំ វា ទ្វេ វា តយោ វា ចត្តារោ វា បញ្ច វា

និកាយេ បាឡិវសេន អត្ថវសេន ច ឧគ្គណ្ហន្តស្សាបិ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហីយតិ។ កប្បិយាកប្បិយបរិបុច្ឆាពហុលស្សាបិ, វិនយបញ្ញត្តិយំ ចិណ្ណវសិភាវតាយ បកតញ្ញុនោបិ, វុឌ្ឍេ មហល្លកត្ថេរេ ឧបសង្កមន្តស្សាបិ, ឧបាលិត្ថេរសទិសេ វិនយធរេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សាបិ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហីយតិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ កប្បិយាកប្បិយនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហីយតិ។ តេន វុត្តំ – “ឆ ធម្មា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស បហានាយ សំវត្តន្តី”តិ។ ឥមេហិ បន ឆហិ ធម្មេហិ បហីនេ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចេ ឧទ្ធច្ចស្ស អរហត្តមគ្គេន , កុក្កុច្ចស្ស អនាគាមិមគ្គេន អាយតិំ អនុប្បាទោ ហោតីតិ បជានាតិ។

វិចិកិច្ឆាឋានិយេសុ ធម្មេសុ អយោនិសោមនសិការេន វិចិកិច្ឆាយ ឧប្បាទោ ហោតិ។ **វិចិកិច្ឆាឋានីយា ធម្មា** នាម បុនប្បុនំ វិចិកិច្ឆាយ ការណត្តា វិចិកិច្ឆាវ។ តត្ថ អយោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្តយតោ វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ – “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, វិចិកិច្ឆាឋានីយា ធម្មា, តត្ថ អយោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នាយ វា វិចិកិច្ឆាយ ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នាយ វា វិចិកិច្ឆាយ ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយា”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

កុសលាទិធម្មេសុ យោនិសោមនសិការេន បនស្សា បហានំ ហោតិ, តេនាហ – “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, កុសលាកុសលា ធម្មា សាវជ្ជានវជ្ជា ធម្មា សេវិតព្ពាសេវិតព្ពា ធម្មា ហីនបណីតា ធម្មា កណ្ហសុក្កសប្បដិភាគា ធម្មា។ តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ, អនុប្បន្នាយ វា វិចិកិច្ឆាយ អនុប្បាទាយ; ឧប្បន្នាយ វា វិចិកិច្ឆាយ បហានាយា”តិ។

អបិច ឆ ធម្មា វិចិកិច្ឆាយ បហានាយ សំវត្តន្តិ ពហុស្សុតតា, បរិបុច្ឆកតា, វិនយេ បកតញ្ញុតា, អធិមោក្ខពហុលតា, កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។ ពាហុស្សច្ចេនបិ ហិ ឯកំ វា…បេ…. បញ្ច វា និកាយេ បាឡិវសេន ច អត្ថវសេន ច ឧគ្គណ្ហន្តស្សាបិ វិចិកិច្ឆា បហីយតិ, តីណិ រតនានិ អារព្ភ បរិបុច្ឆាពហុលស្សាបិ, វិនយេ ចិណ្ណវសីភាវស្សាបិ, តីសុ រតនេសុ ឱកប្បនិយសទ្ធាសង្ខាតអធិមោក្ខពហុលស្សាបិ, សទ្ធាធិមុត្តេ វក្កលិត្ថេរសទិសេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សាបិ វិចិកិច្ឆា បហីយតិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ តិណ្ណំ រតនានំ គុណនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហីយតិ។ តេន វុត្តំ – “ឆ ធម្មា វិចិកិច្ឆាយ បហានាយ សំវត្តន្តី”តិ។ ឥមេហិ បន ឆហិ ធម្មេហិ បហីនាយ វិចិកិច្ឆាយ សោតាបត្តិមគ្គេន អាយតិំ អនុប្បាទោ ហោតីតិ បជានាតិ។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ បញ្ចនីវរណបរិគ្គណ្ហនេន អត្តនោ វា ធម្មេសុ, បរស្ស វា ធម្មេសុ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ។ សមុទយវយា បនេត្ថ សុភនិមិត្តអសុភនិមិត្តាទីសុ អយោនិសោមនសិការយោនិសោមនសិការវសេន បញ្ចសុ នីវរណេសុ វុត្តាយេវ នីហរិតព្ពា។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។ កេវលញ្ហិ ឥធ នីវរណបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា នីវរណបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតព្ពំ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។

នីវរណបព្ពំ និដ្ឋិតំ។

ខន្ធបព្ពវណ្ណនា

៣៨៣. ឯវំ បញ្ចនីវរណវសេន ធម្មានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ បញ្ចក្ខន្ធវសេន វិភជិតុំ **បុន ចបរន្តិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសូ**តិ ឧបាទានស្ស ខន្ធា ឧបាទានក្ខន្ធា, ឧបាទានស្ស បច្ចយភូតា ធម្មបុញ្ជា ធម្មរាសយោតិ អត្ថោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារតោ បន ខន្ធកថា វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តា។

ឥតិ រូបន្តិ ឥទំ រូបំ, ឯត្តកំ រូបំ, ន ឥតោ បរំ រូបំ អត្ថីតិ សភាវតោ រូបំ បជានាតិ។ វេទនាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារេន បន រូបាទីនិ វិសុទ្ធិមគ្គេ ខន្ធកថាយមេវ វុត្តានិ។ **ឥតិ រូបស្ស សមុទយោ**តិ ឯវំ អវិជ្ជាសមុទយាទិវសេន បញ្ចហាការេហិ រូបស្ស សមុទយោ។ **ឥតិ រូបស្ស អត្ថង្គមោ**តិ ឯវំ អវិជ្ជានិរោធាទិវសេន បញ្ចហាការេហិ រូបស្ស អត្ថង្គមោ។ វេទនាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន វិសុទ្ធិមគ្គេ ឧទយព្ពយញាណកថាយ វុត្តោ។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ បញ្ចក្ខន្ធបរិគ្គណ្ហនេន អត្តនោ វា ធម្មេសុ, បរស្ស វា ធម្មេសុ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ។ សមុទយវយា បនេត្ថ “អវិជ្ជាសមុទយា រូបសមុទយោ”តិអាទិនំ បញ្ចសុ ខន្ធេសុ វុត្តានំ បញ្ញាសាយ លក្ខណានំ វសេន នីហរិតព្ពា។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។ កេវលញ្ហិ ឥធ

ខន្ធបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា ខន្ធបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតព្វំ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។

ខន្ធបព្វំ និដ្ឋិតំ។

អាយតនបព្ពវណ្ណនា

៣៨៤. ឯវំ បញ្ចក្ខន្ធវសេន ធម្មានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ អាយតនវសេន វិភជិតុំ **បុន ចបរ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឆសុ អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ អាយតនេសូ**តិ ចក្ខុ សោតំ ឃានំ ជិវ្ហា កាយោ មនោតិ ឥមេសុ ឆសុ អជ្ឈត្តិកេសុ, រូបំ សទ្ទោ គន្ធោ រសោ ផោដ្ឋព្ពោ ធម្មោតិ ឥមេសុ ឆសុ ពាហិរេសុ។ **ចក្ខុញ្ច បជានាតី**តិ ចក្ខុបសាទំ យាថាវសរសលក្ខណវសេន បជានាតិ។ **រូបេ ច បជានាតី**តិ ពហិទ្ធា ចតុសមុដ្ឋានិករូបញ្ច យាថាវសរសលក្ខណវសេន បជានាតិ។ **យញ្ច តទុភយំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សំយោជន**ន្តិ យញ្ច តំ ចក្ខុំ ចេវ រូបេ ចាតិ ឧភយំ បដិច្ច។ កាមរាគសំយោជនំ បដិឃ, មាន, ទិដ្ឋិ, វិចិកិច្ឆា, សីលព្ពតបរាមាស, ភវរាគ, ឥស្សា, មច្ឆរិយ, អវិជ្ជាសំយោជនន្តិ ទសវិធំ សំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ, តញ្ច យាថាវសរសលក្ខណវសេន បជានាតិ។

កថំ បនេតំ ឧប្បជ្ជតីតិ? ចក្ខុទ្វារេ តាវ អាបាថគតំ ឥដ្ឋារម្មណំ កាមស្សាទវសេន អស្សាទយតោ អភិនន្ទតោ កាមរាគសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ អនិដ្ឋារម្មណេ កុជ្ឈតោ បដិឃសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ “ឋបេត្វា មំ កោ អញ្ញោ ឯតំ អារម្មណំ វិភាវេតុំ សមត្ថោ អត្ថី”តិ មញ្ញតោ មានសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯតំ រូបារម្មណំ និច្ចំ ធុវន្តិ គណ្ហតោ ទិដ្ឋិសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ “ឯតំ រូបារម្មណំ សត្តោ នុ ខោ, សត្តស្ស នុ ខោ”តិ វិចិកិច្ឆតោ វិចិកិច្ឆាសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ “សម្បត្តិភវេ វត នោ ឥទំ សុលភំ ជាត”ន្តិ ភវំ បត្ថេន្តស្ស ភវរាគសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ “អាយតិម្បិ ឯវរូបំ សីលព្ពតំ សមាទិយិត្វា សក្កា លទ្ធុ”ន្តិ សីលព្ពតំ សមាទិយន្តស្ស សីលព្ពតបរាមាសសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ “អហោ វត តំ រូបារម្មណំ អញ្ញេ ន លភេយ្យុ”ន្តិ ឧសូយតោ ឥស្សាសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ អត្តនា លទ្ធំ រូបារម្មណំ អញ្ញស្ស មច្ឆរាយតោ មច្ឆរិយសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ សព្ពេហេវ សហជាតអញ្ញាណវសេន អវិជ្ជាសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។

យថា ច អនុប្បន្នស្សាតិ យេន ការណេន អសមុទាចារវសេន អនុប្បន្នស្ស តស្ស ទសវិធស្សាបិ សំយោជនស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ, តញ្ច ការណំ បជានាតិ។ **យថា ច ឧប្បន្នស្សា**តិ អប្បហីនដ្ឋេន បន សមុទាចារវសេន វា ឧប្បន្នស្ស តស្ស ទសវិធស្សាបិ សំយោជនស្ស យេន ការណេន បហានំ ហោតិ, តញ្ច ការណំ បជានាតិ។ **យថា ច បហីនស្សា**តិ តទង្គវិក្ខម្ភនប្បហានវសេន បហីនស្សាបិ តស្ស ទសវិធស្ស សំយោជនស្ស យេន ការណេន អាយតឹ អនុប្បាទោ ហោតិ, តញ្ច បជានាតិ។ កេន ការណេន បនស្ស អាយតឹ អនុប្បាទោ ហោតិ? ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសឥស្សាមច្ឆរិយភេទស្ស តាវ បញ្ចវិធស្ស សំយោជនស្ស សោតាបត្តិមគ្គេន អាយតឹ អនុប្បាទោ ហោតិ។ កាមរាគបដិឃសំយោជនទ្វយស្ស ឱឡារិកស្ស សកទាគាមិមគ្គេន, អណុសហគតស្ស អនាគាមិមគ្គេន, មានភវរាគាវិជ្ជាសំយោជនត្តយស្ស អរហត្តមគ្គេន អាយតឹ អនុប្បាទោ ហោតិ។ **សោតញ្ច បជានាតិ សទ្ទេ ចា**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ អបិចេត្ថ **អាយតនកថា** វិត្ថារតោ វិសុទ្ធិមគ្គេ អាយតននិទ្ទេសេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ អជ្ឈត្តិកាយតនបរិគ្គណ្ហនេន អត្តនោ វា ធម្មេសុ ពាហិរាយតនបរិគ្គណ្ហនេន បរស្ស វា ធម្មេសុ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ។ សមុទយវយា បនេត្ថ “អវិជ្ជាសមុទយា ចក្ខុសមុទយោ”តិ រូបាយតនស្ស រូបក្ខន្ធេ, អរូបាយតនេសុ មនាយតនស្ស វិញ្ញាណក្ខន្ធេ, ធម្មាយតនស្ស សេសក្ខន្ធេសុ វុត្តនយេន នីហរិតព្ពា។ លោកុត្តរធម្មា ន គហេតព្ពា។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។ កេវលញ្ហិ ឥធ អាយតនបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា អាយតនបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតព្វំ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។

អាយតនបព្វំ និដ្ឋិតំ។

ពោជ្ឈង្គបព្ពវណ្ណនា

៣៨៥. ឯវំ ឆ អជ្ឈត្តិកពាហិរាយតនវសេន ធម្មានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ ពោជ្ឈង្គវសេន វិភជិតុំ **បុន ចបរ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ពោជ្ឈង្គេសូ**តិ ពុជ្ឈនកសត្តស្ស អង្គេសុ។ **សន្ត**ន្តិ បដិលាភវសេន សំវិជ្ជមានំ។ **សតិសម្ពោជ្ឈង្គ**ន្តិ សតិសង្ខាតំ សម្ពោជ្ឈង្គំ។ ឯត្ថ ហិ សម្ពុជ្ឈតិ អារទ្ធវិបស្សកតោ បដ្ឋាយ យោគាវចរោតិ

សម្ពោធិ។ យាយ វា សោ សតិអាទិកាយ សត្តធម្មសាមគ្គិយា សម្ពុជ្ឈតិ កិលេសនិទ្ទាតោ ឧដ្ឋាតិ, សច្ចានិ វា បដិវិជ្ឈតិ, សា ធម្មសាមគ្គី សម្ពោធិ។ តស្ស សម្ពោធិស្ស, តស្សា វា សម្ពោធិយា អង្គន្តិ **សម្ពោជ្ឈង្គំ។** តេន វុត្តំ – “សតិសង្ខាតំ សម្ពោជ្ឈង្គ”ន្តិ។ សេសសម្ពោជ្ឈង្គេសុបិ ឥមិនាវ នយេន វចនត្ថោ វេទិតព្ពោ។

អសន្តន្តិ អប្បដិលាភវសេន អវិជ្ជមានំ។ **យថា ច អនុប្បន្នស្សា**តិអាទីសុ បន សតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស តាវ “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សតិសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានិយា ធម្មា, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា សតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា សតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២) ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ។ តត្ថ សតិយេវ សតិសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានិយា ធម្មា។ យោនិសោមនសិការោ វុត្តលក្ខណោយេវ។ តំ តត្ថ ពហុលំ បវត្តយតោ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឧប្បជ្ជតិ។

អបិច ចត្តារោ ធម្មា សតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ សតិសម្បជញ្ញំ មុដ្ឋស្សតិបុគ្គលបរិវជ្ជនតា ឧបដ្ឋិតស្សតិបុគ្គលសេវនតា តទធិមុត្តតាតិ។ អភិក្កន្តាទីសុ ហិ សត្តសុ ឋានេសុ សតិសម្បជញ្ញេន, ភត្តនិក្ខិត្តកាកសទិសេ មុដ្ឋស្សតិបុគ្គលេ បរិវជ្ជនេន, តិស្សទត្តត្ថេរអភយត្ថេរសទិសេ ឧបដ្ឋិតស្សតិបុគ្គលេ សេវនេន, ឋាននិសជ្ជាទីសុ សតិសមុដ្ឋាបនត្ថំ និន្នពោណបព្ភារចិត្តតាយ ច សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ចតូហិ ការណេហិ ឧប្បន្នស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាបារិបូរិ ហោតីតិ បជានាតិ។

ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស បន “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, កុសលាកុសលា ធម្មា…បេ… កណ្ហសុក្កសប្បដិភាគា ធម្មា, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី”តិ ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ។

អបិច សត្ត ធម្មា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ បរិបុច្ឆកតា វត្ថុវិសទកិរិយា ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនា ទុប្បញ្ញបុគ្គលបរិវជ្ជនា បញ្ញវន្តបុគ្គលសេវនា គម្ភីរញាណចរិយបច្ចវេក្ខណា តទធិមុត្តតាតិ។ តត្ថ **បរិបុច្ឆកតា**តិ ខន្ធធាតុអាយតនឥន្ទ្រិយពលពោជ្ឈង្គមគ្គង្គឈានង្គសមថវិបស្សនានំ អត្ថសន្និស្សិតបរិបុច្ឆាពហុលតា។ **វត្ថុវិសទកិរិយា**តិ អជ្ឈត្តិកពាហិរានំ វត្ថូនំ វិសទភាវករណំ។ យទា ហិស្ស កេសនខលោមានិ ទីឃានិ ហោន្តិ, សរីរំ វា ឧស្សន្នទោសញ្ចេវ សេទមលមក្ខិតញ្ច, តទា អជ្ឈត្តិកំ វត្ថុ អវិសទំ ហោតិ អបរិសុទ្ធំ។ យទា បន ចីវរំ ជិណ្ណំ កិលិដ្ឋំ ទុគ្គន្ធំ ហោតិ, សេនាសនំ វា ឧក្លាបំ, តទា ពាហិរវត្ថុ អវិសទំ ហោតិ អបរិសុទ្ធំ។ តស្មា កេសាទិឆេទាបនេន ឧទ្ធំវិរេចនអធោវិរេចនាទីហិ សរីរសល្លហុកភាវករណេន ឧច្ឆាទននហាបនេន ច អជ្ឈត្តិកវត្ថុ វិសទំ កាតព្ពំ។ សូចិកម្មធោវនរជនបរិភណ្ឌករណាទីហិ ពាហិរវត្ថុ វិសទំ កាតព្ពំ។ ឯតស្មិញ្ហិ អជ្ឈត្តិកពាហិរេ វត្ថុម្ហិ អវិសទេ ឧប្បន្នេសុ ចិត្តចេតសិកេសុ ញាណម្បិ អវិសទំ ហោតិ អបរិសុទ្ធំ អបរិសុទ្ធានិ ទីបកបល្លវដ្ដិតេលានិ និស្សាយ ឧប្បន្នទីបសិខាយ ឱភាសោ វិយ។ វិសទេ បន អជ្ឈត្តិកពាហិរេ វត្ថុម្ហិ ឧប្បន្នេសុ ចិត្តចេតសិកេសុ ញាណម្បិ វិសទំ ហោតិ បរិសុទ្ធានិ ទីបកបល្លវដ្ដិតេលានិ និស្សាយ ឧប្បន្នទីបសិខាយ ឱភាសោ វិយ។ តេន វុត្តំ “វត្ថុវិសទកិរិយា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តតី”តិ។

ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនា នាម សទ្ធាទីនំ ឥន្ទ្រិយានំ សមភាវករណំ។ សចេ ហិស្ស សទ្ធិន្ទ្រិយំ ពលវំ ហោតិ, ឥតរានិ មន្ទានិ, តតោ វីរិយិន្ទ្រិយំ បគ្គហកិច្ចំ, សតិន្ទ្រិយំ ឧបដ្ឋានកិច្ចំ, សមាធិន្ទ្រិយំ អវិក្ខេបកិច្ចំ, បញ្ញិន្ទ្រិយំ ទស្សនកិច្ចំ កាតុំ ន សក្កោតិ។ តស្មា តំ ធម្មសភាវបច្ចវេក្ខណេន វា, យថា វា មនសិករោតោ ពលវំ ជាតំ, តថា អមនសិការេន ហាបេតព្ពំ។ វក្កលិត្ថេរវត្ថុ ចេត្ថ និទស្សនំ។ សចេ បន វីរិយិន្ទ្រិយំ ពលវំ ហោតិ, អថ សទ្ធិន្ទ្រិយំ អធិមោក្ខកិច្ចំ កាតុំ ន សក្កោតិ, ន ឥតរានិ ឥតរកិច្ចភេទំ។ តស្មា តំ បស្សទ្ធាទិភាវនាយ ហាបេតព្ពំ។ តត្រាបិ សោណត្ថេរស្ស វត្ថុ ទស្សេតព្ពំ។ ឯវំ សេសេសុបិ ឯកស្ស ពលវភាវេ សតិ ឥតរេសំ អត្តនោ កិច្ចេសុ អសមត្ថតា វេទិតព្ពា។

វិសេសតោ បនេត្ថ សទ្ធាបញ្ញានំ សមាធិវីរិយានញ្ច សមតំ បសំសន្តិ។ ពលវសទ្ធោ ហិ មន្ទបញ្ញោ មុធប្បសន្នោ ហោតិ, អវត្ថុស្មិំ បសីទតិ។ ពលវបញ្ញោ មន្ទសទ្ធោ កេរាដិកបក្ខំ ភជតិ, ភេសជ្ជសមុដ្ឋិតោ វិយ រោគោ អតេកិច្ឆោ ហោតិ។ ចិត្តុប្បាទមត្តេនេវ កុសលំ ហោតីតិ អតិធាវិត្វា ទានាទីនិ អករោន្តោ និរយេ ឧប្បជ្ជតិ។ ឧភិន្នំ សមតាយ វត្ថុស្មិំយេវ បសីទតិ។ ពលវសមាធី បន មន្ទវីរិយំ សមាធិស្ស កោសជ្ជបក្ខត្តា កោសជ្ជំ អភិភវតិ។ ពលវវីរិយំ មន្ទសមាធី វីរិយស្ស ឧទ្ធច្ចបក្ខត្តា ឧទ្ធច្ចំ អភិភវតិ។ សមាធិ បន វីរិយេន សំយោជិតោ កោសជ្ជេ បតិតុំ ន លភតិ, វីរិយំ សមាធិនា សំយោជិតំ ឧទ្ធច្ចេ បតិតុំ ន លភតិ។ តស្មា តទុភយំ សមំ កាតព្ពំ។ ឧភយសមតាយ ហិ អប្បនា ហោតិ។

អបិច សមាធិកម្មិកស្ស ពលវតីបិ សទ្ធា វឌ្ឍតិ។ ឯវំ សទ្ទហន្តោ ឱកប្បេន្តោ អប្បនំ បាបុណិស្សតិ។ សមាធិបញ្ញាសុ បន សមាធិកម្មិកស្ស ឯកគ្គតា ពលវតី វឌ្ឍតិ។ ឯវញ្ហិ សោ អប្បនំ បាបុណាតិ។ វិបស្សនាកម្មិកស្ស បញ្ញា ពលវតី វឌ្ឍតិ។ ឯវញ្ហិ សោ លក្ខណបដិវេធំ បាបុណាតិ។ ឧភិន្នំ បន សមតាយបិ អប្បនា ហោតិយេវ។ សតិ បន សព្ពត្ថ ពលវតី វឌ្ឍតិ។ សតិ ហិ ចិត្តំ ឧទ្ធច្ចបក្ខិកានំ សទ្ធាវីរិយបញ្ញានំ វសេន ឧទ្ធច្ចបាតតោ, កោសជ្ជបក្ខិកេន ច សមាធិនា កោសជ្ជបាតតោ រក្ខតិ។ តស្មា សា លោណធូបនំ វិយ សព្ពព្យញ្ជនេសុ, សព្ពកម្មិកអមច្ចោ វិយ ច, សព្ពរាជកិច្ចេសុ សព្ពត្ថ ឥច្ឆិតព្ពា។ តេនាហ – “សតិ ច បន សព្ពត្ថិកា វុត្តា ភគវតា, កឹ ការណា? ចិត្តញ្ហិ សតិបដិសរណំ, អារក្ខបច្ចុបដ្ឋានា ច សតិ, ន វិនា សតិយា ចិត្តស្ស បគ្គហនិគ្គហោ ហោតី”តិ។ **ទុប្បញ្ញបុគ្គលបរិវជ្ជនា** នាម ខន្ធាទិភេទេ អនោគាឡ្ហបញ្ញានំ ទុម្មេធបុគ្គលានំ អារកា បរិវជ្ជនំ។ **បញ្ញវន្តបុគ្គលសេវនា** នាម សមបញ្ញាសលក្ខណបរិគ្គាហិកាយ ឧទយព្ពយបញ្ញាយ សមន្នាគតបុគ្គលសេវនា។ **គម្ភីរញាណចរិយបច្ចវេក្ខណា** នាម គម្ភីរេសុ ខន្ធាទីសុ បវត្តាយ គម្ភីរបញ្ញាយ បភេទបច្ចវេក្ខណា។ **តទធិមុត្តតា** នាម ឋាននិសជ្ជាទីសុ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គសមុដ្ឋាបនត្ថំ និន្នបោណបព្ភារចិត្តតា។ ឯវំ ឧប្បន្នស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាបារិបូរិ ហោតីតិ បជានាតិ។

វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, អារម្ភធាតុ និក្កមធាតុ បរក្កមធាតុ, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី”តិ ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ។

អបិច ឯកាទស ធម្មា វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ អបាយភយបច្ចវេក្ខណតា អានិសំសទស្សាវិតា គមនវីថិបច្ចវេក្ខណតា បិណ្ឌបាតាបចាយនតា ទាយជ្ជមហត្តបច្ចវេក្ខណតា សត្ថុមហត្តបច្ចវេក្ខណតា ជាតិមហត្តបច្ចវេក្ខណតា សព្រហ្មចារិមហត្តបច្ចវេក្ខណតា កុសីតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា អារទ្ធវីរិយបុគ្គលសេវនតា តទធិមុត្តតាតិ។

តត្ថ និរយេសុ បញ្ចវិធពន្ធនកម្មការណតោ បដ្ឋាយ មហាទុក្ខានុភវនកាលេបិ, តិរច្ឆានយោនិយំ ជាលខិបនកុមីនាទីហិ គហិតកាលេបិ, បាជនកណ្ដកាទិប្បហារតុន្នស្ស សកដវហនាទិកាលេបិ, បេត្តិវិសយេ អនេកានិបិ វស្សសហស្សានិ ឯកំ ពុទ្ធន្តរម្បិ ខុប្បិបាសាហិ អាតុរីភូតកាលេបិ, កាលកញ្ជិកអសុរេសុ សដ្ឋិហត្ថអសីតិហត្ថប្បមាណេន អដ្ឋិចម្មមត្តេនេវ អត្តភាវេន វាតាតបាទិទុក្ខានុភវនកាលេបិ ន សក្កា វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ ឧប្បាទេតុំ, អយមេវ តេ ភិក្ខុ កាលោ វីរិយករណាយាតិ ឯវំ អបាយភយំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ ឧប្បជ្ជតិ។

ន សក្កា កុសីតេន នវលោកុត្តរធម្មំ លទ្ធុំ, អារទ្ធវីរិយេនេវ សក្កា អយមានិសំសោ វីរិយស្សាតិ ឯវំ អានិសំសទស្សាវិនោបិ ឧប្បជ្ជតិ។ សព្ពពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធមហាសាវកេហិ តេ គតមគ្គោ គន្តព្ពោ, សោ ច ន សក្កា កុសីតេន គន្តុន្តិ ឯវំ គមនវីថិំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតិ។ យេ តំ បិណ្ឌបាតាទីហិ ឧបដ្ឋហន្តិ, ឥមេ តេ មនុស្សា នេវ ញាតកា, ន ទាសកម្មករា, នាបិ តំ និស្សាយ ជីវិស្សាមាតិ តេ បណីតានិ ចីវរាទីនិ ទេន្តិ។ អថ ខោ អត្តនោ ការានំ មហប្ផលតំ បច្ចាសីសមានា ទេន្តិ។ សត្ថារាបិ “អយំ ឥមេ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិត្វា កាយទឡ្ហីពហុលោ សុខំ វិហរិស្សតី”តិ ន ឯវំ សម្បស្សតា តុយ្ហំ បច្ចយា អនុញ្ញាតា។ អថ ខោ “អយំ ឥមេ បរិភុញ្ជមានោ សមណធម្មំ កត្វា វដ្ដទុក្ខតោ មុច្ចិស្សតី”តិ តេ បច្ចយា អនុញ្ញាតា, សោ ទានិ ត្វំ កុសីតោ វិហរន្តោ ន តំ បិណ្ឌំ អបចាយិស្សតិ។ អារទ្ធវីរិយស្សេវ ហិ បិណ្ឌបាតាបចាយនំ នាម ហោតីតិ ឯវំ បិណ្ឌបាតាបចាយនំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតិ អយ្យមិត្តត្ថេរស្ស វិយ។

ថេរោ កិរ កស្សកលេណេ នាម បដិវសតិ។ តស្ស ច គោចរគាមេ ឯកា មហាឧបាសិកា ថេរំ បុត្តំ កត្វា បដិជគ្គតិ។ សា ឯកទិវសំ អរញ្ញំ គច្ឆន្តី ធីតរំ អាហ – “អម្ម, អសុកស្មឹ ឋានេ បុរាណតណ្ឌុលា, អសុកស្មឹ សប្បិ, អសុកស្មឹ ខីរំ, អសុកស្មឹ ផាណិតំ, តវ ភាតិកស្ស អយ្យមិត្តស្ស អាគតកាលេ ភត្តំ បចិត្វា ខីរសប្បិផាណិតេហិ សទ្ធឹ ទេហិ, ត្វញ្ច ភុញ្ជេយ្យាសិ។ អហំ បន ហិយ្យោ បក្កបារិវាសិកភត្តំ កញ្ជិយេន ភុត្តាម្ហី”តិ។ ទិវា កឹ ភុញ្ជិស្សសិ អម្មា,តិ? សាកបណ្ណំ បក្ខិបិត្វា កណតណ្ឌុលេហិ អម្ពិលយាគុំ បចិត្វា ឋបេហិ អម្មា,តិ។

ថេរោ ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តំ នីហរន្តោវ តំ សទ្ទំ សុត្វា អត្តានំ ឱវទិ “មហាឧបាសិកា កិរ កញ្ជិយេន បារិវាសិកភត្តំ ភុញ្ជិ, ទិវាបិ កណបណ្ណម្ពិលយាគុំ ភុញ្ជិស្សតិ , តុយ្ហំ អត្ថាយ បន បុរាណតណ្ឌុលាទីនិ អាចិក្ខតិ, តំ និស្សាយ ខោ បនេសា នេវ ខេត្តំ ន វត្ថុំ ន ភត្តំ ន វត្ថំ បច្ចាសីសតិ, តិស្សោ បន សម្បត្តិយោ បត្ថយមានា ទេតិ, ត្វំ ឯតិស្សា តា សម្បត្តិយោ ទាតុំ សក្ខិស្សសិ, ន សក្ខិស្សសីតិ, អយំ ខោ បន បិណ្ឌបាតោ តយា សរាគេន សទោសេន សមោហេន ន សក្កា គណ្ហិតុ”ន្តិ បត្តំ ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា គណ្ឋិកំ មុញ្ចិត្វា និវត្តិត្វា កស្សកលេណមេវ

គន្ត្វា បត្តំ ហេដ្ឋាមញ្ចេ ចីវរំ ចីវរវំសេ ឋបេត្វា “អរហត្តំ អបាបុណិត្វា ន និក្ខមិស្សាមី”តិ វីរិយំ អធិដ្ឋហិត្វា និសីទិ។ ទីឃរត្តំ អប្បមត្តោ ហុត្វា និវុត្ថភិក្ខុ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បុរេភត្តមេវ អរហត្តំ បត្វា វិកសមានមិវ បទុមំ មហាខីណាសវោ សិតំ ករោន្តោវ និសីទិ។ លេណទ្វារេ រុក្ខម្ហិ អធិវត្ថា ទេវតា –

“នមោ តេ បុរិសាជញ្ញ, នមោ តេ បុរិសុត្តម;
យស្ស តេ អាសវា ខីណា, ទក្ខិណេយ្យោសិ មារិសា”តិ។ –

ឧទានំ ឧទានេត្វា “ភន្តេ, បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋានំ តុម្ហាទិសានំ អរហន្តានំ ភិក្ខំ ទត្វា មហល្លកិត្ថិយោ ទុក្ខា មុច្ចិស្សន្តី”តិ អាហ។ ថេរោ ឧដ្ឋហិត្វា ទ្វារំ វិវរិត្វា កាលំ ឱលោកេន្តោ “បាតោយេវា”តិ ញត្វា បត្តចីវរមាទាយ គាមំ បាវិសិ។

ទារិកាបិ ភត្តំ សម្បាទេត្វា “ឥទានិ មេ ភាតា អាគមិស្សតិ, ឥទានិ អាគមិស្សតី”តិ ទ្វារំ ឱលោកយមានា និសីទិ។ សា ថេរេ ឃរទ្វារំ សម្បត្តេ បត្តំ គហេត្វា សប្បិផាណិតយោជិតស្ស ខីរបិណ្ឌបាតស្ស បូរេត្វា ហត្ថេ ឋបេសិ។ ថេរោ “សុខំ ហោតូ”តិ អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ សាបិ តំ ឱលោកយមានា អដ្ឋាសិ។ ថេរស្ស ហិ តទា អតិវិយ បរិសុទ្ធោ ឆវិវណ្ណោ អហោសិ, វិប្បសន្នានិ ឥន្ទ្រិយានិ, មុខំ ពន្ធនា បវុត្តតាលបក្កំ វិយ អតិវិយ វិរោចិត្ថ។

មហាឧបាសិកា អរញ្ញា អាគន្ត្វា “កី, អម្ម, ភាតិកោ តេ អាគតោ”តិ បុច្ឆិ។ សា សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ ឧបាសិកា “អជ្ជ មម បុត្តស្ស បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បត្ត”ន្តិ ញត្វា “អភិរមតិ តេ, អម្ម, ភាតា ពុទ្ធសាសនេ, ន ឧក្កណ្ឋតី”តិ អាហ។

មហន្តំ ខោ បនេតំ សត្ថុទាយជ្ជំ យទិទំ សត្ត អរិយធនានិ នាម, តំ ន សក្កា កុសីតេន គហេតុំ។ យថា ហិ វិប្បដិបន្នំ បុត្តំ មាតាបិតរោ “អយំ អម្ហាកំ អបុត្តោ”តិ បរិពាហិរំ ករោន្តិ, សោ តេសំ អច្ចយេន ទាយជ្ជំ ន លភតិ, ឯវំ កុសីតោបិ ឥទំ អរិយធនទាយជ្ជំ ន លភតិ, អារទ្ធវីរិយោវ លភតីតិ **ទាយជ្ជមហត្តំ** បច្ចវេក្ខតោបិ ឧប្បជ្ជតិ។

មហា ខោ បន តេ សត្ថា, សត្ថុនោ ហិ តេ មាតុកុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិគណ្ហនកាលេបិ អភិនិក្ខមនេបិ អភិសម្ពោធិយម្បិ ធម្មចក្កប្បវត្តនយមកបាដិហារិយទេវោរោហនអាយុសង្ខារវោស្សជ្ជនេសុបិ បរិនិព្ពាន កាលេបិ ទសសហស្សិលោកធាតុ អកម្បិត្ថ, យុត្តំ នុ តេ ឯវរូបស្ស សត្ថុ សាសនេ បព្ពជិត្វា កុសីតេន ភវិតុន្តិ ឯវំ **សត្ថុមហត្តំ** បច្ចវេក្ខតោបិ ឧប្បជ្ជតិ។

ជាតិយាបិ ត្វំ ឥទានិ ន លាមកជាតិកោ, អសម្ភិន្នាយ មហាសម្មតបវេណិយា អាគតឧក្កាករាជវំសេ ជាតោសិ, សុទ្ធោទនមហារាជស្ស ច មហាមាយាទេវិយា ច នត្តា, រាហុលភទ្ទស្ស កនិដ្ឋោ, តយា នាម ឯវរូបេន ជិនបុត្តេន ហុត្វា ន យុត្តំ កុសីតេន វិហរិតុន្តិ ឯវំ **ជាតិមហត្តំ** បច្ចវេក្ខតោបិ ឧប្បជ្ជតិ។

សារិបុត្តមហាមោគ្គល្លានា ចេវ អសីតិ ច មហាសាវកា វីរិយេនេវ លោកុត្តរធម្មំ បដិវិជ្ឈឹសុ, ត្វំ ឯតេសំ សព្រហ្មចារីនំ មគ្គំ បដិបជ្ជសិ, ន បដិបជ្ជសីតិ ឯវំ **សព្រហ្មចារិមហត្តំ** បច្ចវេក្ខតោបិ ឧប្បជ្ជតិ។

កុច្ឆិំ បូរេត្វា ឋិតអជគរសទិសេ វិស្សដ្ឋកាយិកចេតសិកវីរិយេ កុសីតបុគ្គលេ បរិវជ្ជន្តស្សាបិ អារទ្ធវីរិយេ បហិតត្តេ បុគ្គលេ សេវន្តស្សាបិ ឋាននិសជ្ជាទីសុ វីរិយុប្បាទនត្ថំ និន្នបោណបព្ភារចិត្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ឧប្បន្នស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាបារិបូរិ ហោតីតិ បជានាតិ។

បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, បីតិសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានីយា ធម្មា, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី”តិ ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ ។ តត្ថ បីតិយេវ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានីយា ធម្មា នាម។ តស្សា ឧប្បាទកមនសិការោ យោនិសោមនសិការោ នាម។

អបិច ឯកាទស ធម្មា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ ពុទ្ធានុស្សតិ, ធម្ម, សង្ឃ , សីល, ចាគ, ទេវតានុស្សតិ ឧបសមានុស្សតិ លូខបុគ្គលបរិវជ្ជនតា សិនិទ្ធបុគ្គលសេវនតា បសាទនីយសុត្តន្តបច្ចវេក្ខណតា តទធិមុត្តតាតិ។ ពុទ្ធគុណេ អនុស្សរន្តស្សាបិ ហិ យាវ ឧបចារា សកលសរីរំ ផរមានោ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ

ឧប្បជ្ជតិ, ធម្មសង្ឃគុណេ អនុស្សរន្តស្សាបិ, ទីឃរត្តំ អខណ្ឌំ កត្វា រក្ខិតំ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, គិហិនោបិ ទសសីលំ បញ្ចសីលំ បញ្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, ទុព្ភិក្ខភយាទីសុ បណីតភោជនំ សព្រហ្មចារីនំ ទត្វា “ឯវំ នាម អទម្ហា”តិ ចាគំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, គិហិនោបិ ឯវរូបេ កាលេ សីលវន្តានំ ទិន្នទានំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, យេហិ គុណេហិ សមន្នាគតា ទេវតា ទេវត្តំ បត្តា, តថារូបានំ គុណានំ អត្តនិ អត្ថិតំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, សមាបត្តិយា វិក្ខម្ភិតា កិលេសា សដ្ឋិបិ សត្តតិបិ វស្សានិ ន សមុទាចរន្តីតិ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, ចេតិយទស្សនពោធិទស្សនថេរទស្សនេសុ អសក្កច្ចកិរិយាយ សំសូចិតលូខភាវេ ពុទ្ធាទីសុ បសាទសិនេហាភាវេន គទ្រភបិដ្ឋេ រជសទិសេ លូខបុគ្គលេ បរិវជ្ជន្តស្សាបិ, ពុទ្ធាទីសុ បសាទពហុលេ មុទុចិត្តេ សិនិទ្ធបុគ្គលេ សេវន្តស្សាបិ, រតនត្តយគុណបរិទីបកេ បសាទនីយសុត្តន្តេ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ បីតិឧប្បាទនត្ថំ និន្នបោណបព្ភារចិត្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ឧប្បន្នស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាបារិបូរិ ហោតីតិ បជានាតិ។

បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, កាយបស្សទ្ធិ ចិត្តបស្សទ្ធិ, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី”តិ ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ។

អបិច សត្ត ធម្មា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ បណីតភោជនសេវនតា ឧតុសុខសេវនតា ឥរិយាបថសុខសេវនតា មជ្ឈត្តបយោគតា សារទ្ធកាយបុគ្គលបរិវជ្ជនតា បស្សទ្ធកាយបុគ្គលសេវនតា តទធិមុត្តតាតិ។ បណីតញ្ហិ សិនិទ្ធំ សប្បាយភោជនំ ភុញ្ជន្តស្សាបិ, សីតុណ្ហេសុ ច ឧតូសុ ឋានាទីសុ ច ឥរិយាបថេសុ សប្បាយឧតុញ្ច ឥរិយាបថញ្ច សេវន្តស្សាបិ បស្សទ្ធិ ឧប្បជ្ជតិ។ យោ បន មហាបុរិសជាតិកោ សព្ពឧតុឥរិយាបថក្ខមោ ហោតិ, ន តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ យស្ស សភាគវិសភាគតា អត្ថិ, តស្សេវ វិសភាគេ ឧតុឥរិយាបថេ វជ្ជេត្វា សភាគេ សេវន្តស្ស ឧប្បជ្ជតិ។ មជ្ឈត្តបយោគោ វុច្ចតិ អត្តនោ ច បរស្ស ច កម្មស្សកតាបច្ចវេក្ខណា។ ឥមិនា មជ្ឈត្តបយោគេន ឧប្បជ្ជតិ។ យោ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីហិ បរំ វិហេឋយមានោ វិចរតិ, ឯវរូបំ សារទ្ធកាយំ បុគ្គលំ បរិវជ្ជន្តស្សាបិ, សំយតបាទបាណិំ បស្សទ្ធកាយំ បុគ្គលំ សេវន្តស្សាបិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ បស្សទ្ធិឧប្បាទនត្ថាយ និន្នបោណបព្ភារចិត្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ឧប្បន្នស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាបារិបូរិ ហោតីតិ បជានាតិ។

សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សមថនិមិត្តំ អព្យគ្គនិមិត្តំ, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ, អនុប្បន្នស្ស វា សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី”តិ ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ។ តត្ថ សមថោវ សមថនិមិត្តំ អវិក្ខេបដ្ឋេន ច អព្យគ្គនិមិត្តន្តិ។

អបិច ឯកាទស ធម្មា សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ វត្ថុវិសទកិរិយតា ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនតា និមិត្តកុសលតា សមយេ ចិត្តស្ស បគ្គណ្ហនតា សមយេ ចិត្តស្ស និគ្គណ្ហនតា សមយេ សម្បហំសនតា សមយេ អជ្ឈុបេក្ខនតា អសមាហិតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា សមាហិតបុគ្គលសេវនតា ឈានវិមោក្ខបច្ចវេក្ខណតា តទធិមុត្តតាតិ។ តត្ថ **វត្ថុវិសទកិរិយតា** ច **ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនតា** ច វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។

និមិត្តកុសលតា នាម កសិណនិមិត្តស្ស ឧគ្គហណកុសលតា។ **សមយេ ចិត្តស្ស បគ្គណ្ហនតា**តិ យស្មិំ សមយេ អតិសិថិលវីរិយតាទីហិ លីនំ ចិត្តំ ហោតិ, តស្មិំ សមយេ ធម្មវិចយវីរិយបីតិសម្ពោជ្ឈង្គសមុដ្ឋាបនេន តស្ស បគ្គណ្ហនំ។ **សមយេ ចិត្តស្ស បគ្គណ្ហនតា**តិ យស្មិំ សមយេ អារទ្ធវីរិយតាទីហិ ឧទ្ធតំ ចិត្តំ ហោតិ, តស្មិំ សមយេ បស្សទ្ធិសមាធិឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គសមុដ្ឋាបនេន តស្ស និគ្គណ្ហនំ។ **សមយេ សម្បហំសនតា**តិ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ បញ្ញាបយោគមន្ទតាយ វា ឧបសមសុខានធិគមេន វា និរស្សាទំ ហោតិ, តស្មិំ សមយេ អដ្ឋសំវេគវត្ថុបច្ចវេក្ខណេន សំវេជេតិ ។ **អដ្ឋ សំវេគវត្ថូនិ** នាម ជាតិ ជរា ព្យាធិ មរណានិ ចត្តារិ, អបាយទុក្ខំ បញ្ចមំ, អតីតេ វដ្ដមូលកំ ទុក្ខំ, អនាគតេ វដ្ដមូលកំ ទុក្ខំ, បច្ចុប្បន្នេ អាហារបរិយេដ្ឋិមូលកំ ទុក្ខន្តិ។ រតនត្តយគុណានុស្សរណេន ច បសាទំ ជនេតិ, អយំ វុច្ចតិ “សមយេ សម្បហំសនតា”តិ។

សមយេ អជ្ឈុបេក្ខនតា នាម យស្មិំ សមយេ សម្មាបដិបត្តិំ អាគម្ម អលីនំ អនុទ្ធតំ អនិរស្សាទំ អារម្មណេ សមប្បវត្តំ សមថវីថិបដិបន្នំ ចិត្តំ ហោតិ, តទាស្ស បគ្គហនិគ្គហសម្បហំសនេសុ ន ព្យាបារំ អាបជ្ជតិ, សារថិ វិយ សមប្បវត្តេសុ អស្សេសុ។ អយំ វុច្ចតិ – “សមយេ អជ្ឈុបេក្ខនតា”តិ។ **អសមាហិតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា** នាម ឧបចារំ វា អប្បនំ វា អប្បត្តានំ វិក្ខិត្តចិត្តានំ បុគ្គលានំ អារកា បរិវជ្ជនំ។ **សមាហិតបុគ្គលសេវនា** នាម ឧបចារេន វា អប្បនាយ វា សមាហិតចិត្តានំ សេវនា ភជនា បយិរុបាសនា។ **តទធិមុត្តតា** នាម

ឋាននិសជ្ជាទីសុ សមាធិឧប្បាទនត្ថំយេវ និន្នពោណបព្ភារចិត្តតា។ ឯវញ្ហិ បដិបជ្ជតោ ឯស ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ឧប្បន្នស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាបារិបូរិ ហោតីតិ បជានាតិ។

ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស "អត្ថិ, ភិក្ខវេ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានីយា ធម្មា, តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី"តិ ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ។ តត្ថ ឧបេក្ខាវ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានីយា ធម្មា នាម។

អបិច បញ្ច ធម្មា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ សត្តមជ្ឈត្តតា សង្ខារមជ្ឈត្តតា សត្តសង្ខារកេលាយនបុគ្គលបរិវជ្ជនតា សត្តសង្ខារមជ្ឈត្តបុគ្គលសេវនតា តទធិមុត្តតាតិ។ តត្ថ ទ្វីហាការេហិ **សត្តមជ្ឈត្តតំ** សមុដ្ឋាបេតិ "ត្វំ អត្តនោ កម្មេន អាគន្ត្វា អត្តនោវ កម្មេន គមិស្សសិ, ឯសោបិ អត្តនោវ កម្មេន អាគន្ត្វា អត្តនោវ កម្មេន គមិស្សតិ, ត្វំ កំ កេលាយសី"តិ ឯវំ កម្មស្សកតាបច្ចវេក្ខណេន, "បរមត្ថតោ សត្តោយេវ នត្ថិ, សោ ត្វំ កំ កេលាយសី"តិ ឯវំ និស្សត្តបច្ចវេក្ខណេន ចាតិ។ ទ្វីហេវាការេហិ **សង្ខារមជ្ឈត្តតំ** សមុដ្ឋាបេតិ – "ឥទំ ចីវរំ អនុបុព្ពេន វណ្ណវិការញ្ចេវ ជិណ្ណភាវញ្ច ឧបគន្ត្វា បាទបុញ្ឆនចោឡកំ ហុត្វា យដ្ឋិកោដិយា ឆឌ្ឌនីយំ ភវិស្សតិ, សចេ បនស្ស សាមិកោ ភវេយ្យ, នាស្ស ឯវំ វិនស្សិតុំ ទទេយ្យា"តិ ឯវំ អស្សាមិកភាវបច្ចវេក្ខណេន ច, "អនទ្ធនិយំ ឥទំ តាវកាលិក"ន្តិ ឯវំ តាវកាលិកភាវបច្ចវេក្ខណេន ចាតិ។ យថា ច ចីវរេ, ឯវំ បត្តាទីសុបិ យោជនា កាតព្ពា។

សត្តសង្ខារកេលាយនបុគ្គលបរិវជ្ជនតាតិ ឯត្ថ យោ បុគ្គលោ គិហិ វា អត្តនោ បុត្តធីតាទិកេ, បព្ពជិតោ វា អត្តនោ អន្តេវាសិកសមានុបជ្ឈាយកាទិកេ មមាយតិ, សហត្ថេនេវ នេសំ កេសច្ឆេទនសូចិកម្មចីវរធោវនរជនបត្តបចនាទីនិ ករោតិ, មុហុត្តម្បិ អបស្សន្តោ "អសុកោ សាមណេរោ កុហិំ អសុកោ ទហរោ កុហិ"ន្តិ ភន្តមិគោ វិយ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេតិ, អញ្ញេន កេសច្ឆេទនាទីនំ អត្ថាយ "មុហុត្តំ អសុកំ បេសេថា"តិ យាចិយមានោបិ "អម្ហេបិ តំ អត្តនោ កម្មំ ន ការេម, តុម្ហេ នំ គហេត្វា កិលមេស្សថា"តិ ន ទេតិ, អយំ សត្តកេលាយនោ នាម។

យោ បន ចីវរបត្តថាលកកត្តរយដ្ឋិអាទីនិ មមាយតិ, អញ្ញស្ស ហត្ថេន បរាមសិតុម្បិ ន ទេតិ, តាវកាលិកំ យាចិតោ "មយម្បិ ឥទំ មមាយន្តា ន បរិភុញ្ជាម, តុម្ហាកំ កឹ ទស្សាមា"តិ វទតិ, អយំ **សង្ខារកេលាយនោ** នាម។ យោ បន តេសុ ទ្វីសុបិ វត្ថូសុ មជ្ឈត្តោ ឧទាសិនោ, អយំ **សត្តសង្ខារមជ្ឈត្តោ** នាម។ ឥតិ អយំ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ ឯវរូបំ សត្តសង្ខារកេលាយនបុគ្គលំ អារកា បរិវជ្ជន្តស្សាបិ, សត្តសង្ខារមជ្ឈត្តបុគ្គលំ សេវន្តស្សាបិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ តទុប្បាទនត្ថំ និន្នពោណបព្ភារចិត្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ឧប្បន្នស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាបារិបូរិ ហោតីតិ បជានាតិ។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ អត្តនោ វា សត្ត សម្ពោជ្ឈង្គេ បរិគ្គណ្ហិត្វា, បរស្ស វា, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស សម្ពោជ្ឈង្គេ បរិគ្គណ្ហិត្វា ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ។ សមុទយវយា បនេត្ថ សម្ពោជ្ឈង្គានំ និព្ពត្តិនិរោធវសេន វេទិតព្ពា។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។ កេវលញ្ហិ ឥធ ពោជ្ឈង្គបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា ពោជ្ឈង្គបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតព្ពំ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។

ពោជ្ឈង្គបព្ពំ និដ្ឋិតំ។

ចតុសច្ចបព្ពវណ្ណនា

៣៨៦. ឯវំ សត្តពោជ្ឈង្គវសេន ធម្មានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ ចតុសច្ចវសេន វិភជិតុំ **បុន ចបរន្តិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **ឥទំ ទុក្ខន្តិ យថាភូតំ បជានាតី**តិ ឋបេត្វា តណ្ហំ តេភូមកធម្មេ "ឥទំ ទុក្ខ"ន្តិ យថាសភាវតោ បជានាតិ, តស្សេវ ខោ បន ទុក្ខស្ស ជនិកំ សមុដ្ឋាបិកំ បុរិមតណ្ហំ "អយំ ទុក្ខសមុទយោ"តិ, ឧភិន្នំ អប្បវត្តិនិព្ពានំ "អយំ ទុក្ខនិរោធោ"តិ, ទុក្ខបរិជាននំ សមុទយបជហនំ និរោធសច្ឆិករណំ អរិយមគ្គំ "អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនិបដិបទា"តិ យថាសភាវតោ បជានាតីតិ អត្ថោ។ អវសេសា អរិយសច្ចកថា ឋបេត្វា ជាតិអាទីនំ បទភាជនកថំ វិសុទ្ធិមគ្គេ វិត្ថារិតាយេវ។

ទុក្ខសច្ចនិទ្ទេសវណ្ណនា

៣៨៨. បទភាជនេ បន **កតមា ច, ភិក្ខវេ, ជាតី**តិ ភិក្ខវេ, យា ជាតិបិ ទុក្ខាតិ ឯវំ វុត្តា ជាតិ, សា កតមាតិ ឯវំ សព្ពបុច្ឆាសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **យា តេសំ តេសំ សត្តាន**ន្តិ ឥទំ “ឥមេសំ នាមា”តិ និយមាភាវតោ សព្ពសត្តានំ បរិយាទានវចនំ។ **តម្ហិ តម្ហិ សត្តនិកាយេ**តិ ឥទម្បិ សព្ពសត្តនិកាយបរិយាទានវចនំ ជននំ **ជាតិ** សវិការានំ បឋមាភិនិព្ពត្តក្ខន្ធានមេតំ អធិវចនំ។ **សញ្ជាតី**តិ ឥទំ តស្សា ឯវ ឧបសគ្គមណ្ឌិតវេវចនំ។ សា ឯវ អនុបវិដ្ឋាការេន ឱក្កមនដ្ឋេន **ឱក្កន្តិ។** និព្ពត្តិសង្ខាតេន អភិនិព្ពត្តនដ្ឋេន **អភិនិព្ពត្តិ។** ឥតិ អយំ ចតុព្ពិធាបិ សម្មុតិកថា នាម ។ **ខន្ធានំ បាតុភាវោ**តិ អយំ បន បរមត្ថកថា។ ឯកវោការភវាទីសុ ឯកចតុបញ្ចភេទានំ ខន្ធានំយេវ បាតុភាវោ, ន បុគ្គលស្ស, តស្មិំ បន សតិ បុគ្គលោ បាតុភូតោតិ វោហារមត្តំ ហោតិ។ **អាយតនានំ បដិលាភោ**តិ អាយតនានិ បាតុភវន្តានេវ បដិលទ្ធានិ នាម ហោន្តិ, សោ តេសំ បាតុភាវសង្ខាតោ បដិលាភោតិ អត្ថោ។

៣៨៩. **ជរា**តិ សភាវនិទ្ទេសោ។ **ជីរណតា**តិ អាការភាវនិទ្ទេសោ។ **ខណ្ឌិច្ច**ន្តិអាទិ វិការនិទ្ទេសោ។ ទហរកាលស្មិញ្ហិ ទន្តា សមសេតា ហោន្តិ។ តេយេវ បរិបច្ចន្តេ អនុក្កមេន វណ្ណវិការំ អាបជ្ជិត្វា តត្ថ តត្ថ បតន្តិ។ អថ បតិតញ្ច ឋិតញ្ច ឧបាទាយ ខណ្ឌិតទន្តា ខណ្ឌិតា នាម។ ខណ្ឌិតានំ ភាវោ **ខណ្ឌិច្ច**ន្តិ វុច្ចតិ។ អនុក្កមេន បណ្ឌរភូតានិ កេសលោមានិ បលិតានិ នាម។ បលិតានិ សញ្ជាតានិ អស្សាតិ បលិតោ, បលិតស្ស ភាវោ **បាលិច្ចំ។** ជរាវាតប្បហារេន សោសិតមំសលោហិតតាយ វលិយោ តចស្មិំ អស្សាតិ វលិត្តចោ, តស្ស ភាវោ **វលិត្តចតា។** ឯត្តាវតា ទន្តកេសលោមតចេសុ វិការទស្សនវសេន បាកដីភូតា បាកដជរា ទស្សិតា។

យថេវ ហិ ឧទកស្ស វា វាតស្ស វា អគ្គិនោ វា តិណរុក្ខាទីនំ សំភគ្គបលិភគ្គតាយ វា ឈាមតាយ វា គតមគ្គោ បាកដោ ហោតិ, ន ច សោ គតមគ្គោ តានេវ ឧទកាទីនិ, ឯវមេវ ជរាយ ទន្តាទីនំ ខណ្ឌិច្ចាទិវសេន គតមគ្គោ បាកដោ, ចក្ខុំ ឧម្មិលេត្វាបិ គយ្ហតិ, ន ច ខណ្ឌិច្ចាទីនេវ ជរា។ ន ហិ ជរា ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា ហោតិ។ យស្មា បន ជរំ បត្តស្ស អាយុ ហាយតិ, តស្មា ជរា “អាយុនោ សំហានី”តិ ផលូបចារេន វុត្តា។ យស្មា ទហរកាលេ សុប្បសន្នានិ សុខុមម្បិ អត្តនោ វិសយំ សុខេនេវ ច គណ្ហនសមត្ថានិ ចក្ខាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ ជរំ បត្តស្ស បរិបក្កានិ អាលុលិតានិ អវិសទានិ ឱឡារិកម្បិ អត្តនោ វិសយំ គហេតុំ អសមត្ថានិ ហោន្តិ, តស្មា “ឥន្ទ្រិយានំ បរិបាកោ”តិបិ ផលូបចារេនេវ វុត្តា។

៣៩០. មរណនិទ្ទេសេ **យ**ន្តិ មរណំ សន្ធាយ នបុំសកនិទ្ទេសោ, យំ មរណំ ចុតីតិ វុច្ចតិ, ចវនតាតិ វុច្ចតីតិ អយមេត្ថ យោជនា។ តត្ថ **ចុតី**តិ សភាវនិទ្ទេសោ។ **ចវនតា**តិ អាការភាវនិទ្ទេសោ។ មរណំ បត្តស្ស ខន្ធា ភិជ្ជន្តិ ចេវ អន្តរធាយន្តិ ច អទស្សនំ គច្ឆន្តិ, តស្មា តំ **ភេទោ អន្តរធាន**ន្តិ វុច្ចតិ។ **មច្ចុមរណ**ន្តិ មច្ចុមរណំ, ន ខណិកមរណំ។ **កាលកិរិយា**តិ មរណកាលកិរិយា។ អយំ សព្ពាបិ សម្មុតិកថាវ។ **ខន្ធានំ ភេទោ**តិ អយំ បន បរមត្ថកថា។ ឯកវោការភវាទីសុ ឯកចតុបញ្ចភេទានំ ខន្ធានំយេវ ភេទោ, ន បុគ្គលស្ស, តស្មិំ បន សតិ បុគ្គលោ មតោតិ វោហារមត្តំ ហោតិ។

កឡេវរស្ស និក្ខេបោតិ អត្តភាវស្ស និក្ខេបោ។ មរណំ បត្តស្ស ហិ និរត្ថំវ កលិង្គរំ អត្តភាវោ បតតិ, តស្មា តំ កឡេវរស្ស និក្ខេបោតិ វុត្តំ។ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស ឧបច្ឆេទោ បន សព្ពាការតោ បរមត្ថតោ មរណំ។ ឯតទេវ សម្មុតិមរណន្តិ បិ វុច្ចតិ។ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទមេវ ហិ គហេត្វា លោកិយា “តិស្សោ មតោ, ផុស្សោ មតោ”តិ វទន្តិ។

៣៩១. **ព្យសនេនា**តិ ញាតិព្យសនាទីសុ យេន កេនចិ ព្យសនេន។ **ទុក្ខធម្មេនា**តិ វធពន្ធាទិនា ទុក្ខការណេន។ **ផុដ្ឋស្សា**តិ អជ្ឈោត្ថដស្ស អភិភូតស្ស។ **សោកោ**តិ យោ ញាតិព្យសនាទីសុ វា វធពន្ធនាទីសុ វា អញ្ញតរស្មិំ សតិ តេន អភិភូតស្ស ឧប្បជ្ជតិ សោចនលក្ខណោ សោកោ។ **សោចិតត្ត**ន្តិ សោចិតភាវោ។ យស្មា បនេស អព្ភន្តរេ សោសេន្តោ បរិសោសេន្តោ ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា **អន្តោសោកោ អន្តោបរិសោកោ**តិ វុច្ចតិ។

៣៩២. “មយ្ហំ ធីតា, មយ្ហំ បុត្តោ”តិ ឯវំ អាទិស្ស អាទិស្ស ទេវន្តិ បរិទេវន្តិ ឯតេនាតិ **អាទេវោ។** តំ តំ វណ្ណំ បរិកិត្តេត្វា ទេវន្តិ ឯតេនាតិ **បរិទេវោ។** តតោ បរា ទ្វេ តស្សេវ ភាវនិទ្ទេសា។

៣៩៣. **កាយិក**ន្តិ កាយបសាទវត្ថុកំ។ ទុក្ខមនដ្ឋេន **ទុក្ខំ។ អសាត**ន្តិ អមធុរំ។ **កាយសម្ផស្សជំ ទុក្ខ**ន្តិ កាយសម្ផស្សតោ ជាតំ ទុក្ខំ។ **អសាតំ វេទយិត**ន្តិ អមធុរំ វេទយិតំ។

៣៩៤. **ចេតសិក**ន្តិ ចិត្តសម្បយុត្តំ។ សេសំ ទុក្ខេ វុត្តនយមេវ។

៣៩៥. អាយាសោតិ សំសីទនវិសីទនាការប្បត្តោ ចិត្តកិលមថោ។ ពលវតរំ អាយាសោ **ឧបាយាសោ។** តតោ បរា ទ្វេ អត្ថត្តនិយាភាវទីបកា ភាវនិទ្ទេសា។

៣៩៨. ជាតិធម្មានន្តិ ជាតិសភាវានំ។ **ឥច្ឆា ឧប្បជ្ជតី**តិ តណ្ហា ឧប្បជ្ជតិ។ **អហោ វតា**តិ បត្ថនា។ **ន ខោ បនេតំ ឥច្ឆាយា**តិ ឯវំ ជាតិយា អនាគមនំ វិនា មគ្គភាវនំ ន ឥច្ឆាយ បត្តព្ពំ។ **ឥទម្បី**តិ ឯតម្បិ ឧបរិ សេសានិ ឧបាទាយ បិការោ។ **យម្បិច្ឆ**ន្តិ យេនបិ ធម្មេន អលព្ភនេយ្យវត្ថុំ ឥច្ឆន្តោ ន លភតិ, តំ អលព្ភនេយ្យ វត្ថុម្ហិ ឥច្ឆនំ ទុក្ខំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

៣៩៩. ខន្ធនិទ្ទេសេ រូបញ្ច តំ ឧបាទានក្ខន្ធោ ចាតិ **រូបុបាទានក្ខន្ធោ** ឯវំ សព្ពត្ថ។

សមុទយសច្ចនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤០០. យាយំ តណ្ហាតិ យា អយំ តណ្ហា។ **បោនោព្ភវិកា**តិ បុនព្ភវករណំ បុនោព្ភវោ, បុនោព្ភវោ សីលំ អស្សាតិ **បោនោព្ភវិកា។** នន្ទីរាគេន សហ គតាតិ **នន្ទីរាគសហគតា។** នន្ទីរាគេន សទ្ធឹ អត្ថតោ ឯកត្តមេវ គតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តត្រតត្រាភិនន្ទិនី**តិ យត្រ យត្រ អត្តភាវោ, តត្រ តត្រ អភិនន្ទិនី។ រូបាទីសុ វា អារម្មណេសុ តត្រ តត្រ អភិនន្ទិនី, រូបាភិនន្ទិនី សទ្ទ, គន្ធ, រស, ផោដ្ឋព្ព, ធម្មាភិនន្ទិនីតិ អត្ថោ។ **សេយ្យថិទ**ន្តិ និបាតោ។ តស្ស សា កតមា ចេតិ អត្ថោ។ កាមេ តណ្ហា **កាមតណ្ហា,** បញ្ចកាមគុណិករាគស្សេតំ នាមំ។ ភវេ តណ្ហា **ភវតណ្ហា,** ភវបត្ថនាវសេន ឧប្បន្នស្ស សស្សតទិដ្ឋិសហគតស្ស រូបារូបភវរាគស្ស ច ឈាននិកន្តិយា ចេតំ អធិវចនំ។ វិភវេ តណ្ហា **វិភវតណ្ហា,** ឧច្ឆេទទិដ្ឋិសហគតរាគស្សេតំ អធិវចនំ។

ឥទានិ តស្សា តណ្ហាយ វត្ថុំ វិត្ថារតោ ទស្សេតុំ **សា ខោ បនេសា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧប្បជ្ជតី**តិ ជាយតិ។ **និវិសតី**តិ បុនប្បុនំ បវត្តិវសេន បតិដ្ឋហតិ។ **យំ លោកេ បិយរូបំ សាតរូប**ន្តិ យំ លោកស្មិំ បិយសភាវញ្ចេវ មធុរសភាវញ្ច។ **ចក្ខុ លោកេ**តិអាទីសុ លោកស្មិញ្ហិ ចក្ខាទីសុ មមត្តេន អភិនិវិដ្ឋា សត្តា សម្បត្តិយំ បតិដ្ឋិតា អត្តនោ ចក្ខុំ អាទាសតលាទីសុ និមិត្តគ្គហណានុសារេន វិប្បសន្នំ បញ្ចបសាទំ សុវណ្ណវិមានេ ឧគ្ឃាដិតមណិសីហបញ្ជរំ វិយ មញ្ញន្តិ, សោតំ រជតបនាឡិកំ វិយ, បាមង្គសុត្តំ វិយ ច មញ្ញន្តិ, “តុង្គនាសា”តិ លទ្ធវោហារំ ឃានំ វដ្ដេត្វា ឋបិតហរិតាលវដ្ដំ វិយ មញ្ញន្តិ, ជិវ្ហំ រត្តកម្ពលបដលំ វិយ មុទុសិនិទ្ធមធុរសទំ មញ្ញន្តិ, កាយំ សាលលដ្ឋឹ វិយ, សុវណ្ណតោរណំ វិយ ច មញ្ញន្តិ, មនំ អញ្ញេសំ មនេន អសទិសំ ឧឡារំ មញ្ញន្តិ។ រូបំ សុវណ្ណកណិការបុប្ផាទិវណ្ណំ វិយ, សទ្ទំ មត្តករវិក កោកិលមន្ទធមិតមណិវំសនិគ្ឃោសំ វិយ, អត្តនា បដិលទ្ធានិ ចតុសមុដ្ឋានិកគន្ធារម្មណាទីនិ “កស្សញ្ញស្ស ឯវរូបានិ អត្ថី”តិ មញ្ញន្តិ។ តេសំ ឯវំ មញ្ញមានានំ តានិ ចក្ខាទីនិ បិយរូបានិ ចេវ សាតរូបានិ ច ហោន្តិ។ អថ នេសំ តត្ថ អនុប្បន្នា ចេវ តណ្ហា ឧប្បជ្ជតិ , ឧប្បន្នា ច តណ្ហា បុនប្បុនំ បវត្តិវសេន និវិសតិ។ តស្មា ភគវា “ចក្ខុ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, ឯត្ថេសា តណ្ហា ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជតី”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧប្បជ្ជមានា**តិ យទា ឧប្បជ្ជមានា ហោតិ, តទា ឯត្ថ ឧប្បជ្ជតីតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

និរោធសច្ចនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤០១. អសេសវិរាគនិរោធោតិអាទីនិ សព្ពានិ និព្ពានវេវចនានេវ។ និព្ពានញ្ហិ អាគម្ម តណ្ហា អសេសា វិរជ្ជតិ និរុជ្ឈតិ, តស្មា តំ “តស្សាយេវ តណ្ហាយ អសេសវិរាគនិរោធោ”តិ វុច្ចតិ។ និព្ពានញ្ច អាគម្ម តណ្ហា ចជិយតិ បដិនិស្សជ្ជិយតិ វិមុច្ចតិ ន អល្លីយតិ, តស្មា និព្ពានំ “ចាគោ បដិនិស្សគ្គោ មុត្តិ អនាលយោ”តិ វុច្ចតិ។ ឯកមេវ ហិ និព្ពានំ, នាមានិ បនស្ស សព្ពសង្ខតានំ នាមបដិបក្ខវសេន អនេកានិ ហោន្តិ។ សេយ្យថិទំ, អសេសវិរាគោ អសេសនិរោធោ ចាគោ បដិនិស្សគ្គោ មុត្តិ អនាលយោ រាគក្ខយោ ទោសក្ខយោ មោហក្ខយោ តណ្ហក្ខយោ អនុប្បាទោ អប្បវត្តំ អនិមិត្តំ អប្បណិហិតំ អនាយូហនំ អប្បដិសន្ធិ អនុបបត្តិ អគតិ អជាតំ អជរំ អព្យាធិ អមតំ អសោកំ អបរិទេវំ អនុបាយាសំ អសំកិលិដ្ឋន្តិ។

ឥទានិ មគ្គេន ឆិន្នាយ និព្ពានំ អាគម្ម អប្បវត្តិបត្តាយបិ ច តណ្ហាយ យេសុ វត្ថូសុ តស្សា ឧប្បត្តិ ទស្សិតា, តត្ថេវ អភាវំ ទស្សេតុំ **សា ខោ បនេសា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យថា បុរិសោ ខេត្តេ ជាតំ តិត្តអលាពុវល្លឹ ទិស្វា អគ្គតោ បដ្ឋាយ មូលំ បរិយេសិត្វា ឆិន្ទេយ្យ, សា អនុបុព្ពេន មិលាយិត្វា អបណ្ណត្តឹ គច្ឆេយ្យ។ តតោ តស្មឹ ខេត្តេ តិត្តអលាពុ និរុទ្ធា បហីនាតិ វុច្ចេយ្យ, ឯវមេវ ខេត្តេ តិត្តអលាពុ វិយ ចក្ខាទីសុ តណ្ហា។ សា អរិយមគ្គេន មូលច្ឆិន្នា និព្ពានំ អាគម្ម អប្បវត្តឹ គច្ឆតិ។ ឯវំ គតា បន តេសុ វត្ថូសុ ខេត្តេ តិត្តអលាពុ វិយ ន បញ្ញាយតិ។

យថា ច អដវិតោ ចោរេ អានេត្វា នគរស្ស ទក្ខិណទ្វារេ ឃាតេយ្យុំ, តតោ អដវិយំ ចោរា មតាតិ វា មារិតាតិ វា វុច្ចេយ្យុំ, ឯវំ អដវិយំ ចោរា វិយ ចក្ខាទីសុ តណ្ហា។ សា ទក្ខិណទ្វារេ ចោរា វិយ និព្ពានំ អាគម្ម និរុទ្ធត្តា និព្ពានេ និរុទ្ធា។ ឯវំ និរុទ្ធា បនេតេសុ វត្ថូសុ អដវិយំ ចោរា វិយ ន បញ្ញាយតិ, តេនស្សា តត្ថេវ និរោធំ ទស្សេន្តោ “ចក្ខុ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, ឯត្ថេសា តណ្ហា បហីយមានា បហីយតិ, ឯត្ថ និរុជ្ឈមានា និរុជ្ឈតី”តិអាទិមាហ។

មគ្គសច្ចនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤០២. **អយមេវា**តិ អញ្ញមគ្គបដិក្ខេបនត្ថំ និយមនំ។ **អរិយោ**តិ តំ តំ មគ្គវជ្ឈេហិ កិលេសេហិ អារកត្តា អរិយភាវករត្តា ច អរិយោ។ **ទុក្ខេ ញាណ**ន្តិអាទិនា ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានំ ទស្សិតំ។ តត្ថ បុរិមានិ ទ្វេ សច្ចានិ វដ្ដំ, បច្ឆិមានិ វិវដ្ដំ។ តេសុ ភិក្ខុនោ វដ្ដេ កម្មដ្ឋានាភិនិវេសោ ហោតិ, វិវដ្ដេ នត្ថិ អភិនិវេសោ។ បុរិមានិ ហិ ទ្វេ សច្ចានិ “បញ្ចក្ខន្ធា ទុក្ខំ, តណ្ហា សមុទយោ”តិ ឯវំ សង្ខេបេន ច “កតមេ បញ្ចក្ខន្ធា, រូបក្ខន្ធោ”តិអាទិនា នយេន វិត្ថារេន ច អាចរិយស្ស សន្តិកេ ឧគ្គណ្ហិត្វា វាចាយ បុនប្បុនំ បរិវត្តេន្តោ យោគាវចរោ កម្មំ ករោតិ។ ឥតរេសុ បន ទ្វីសុ សច្ចេសុ និរោធសច្ចំ ឥដ្ឋំ កន្តំ មនាបំ, មគ្គសច្ចំ ឥដ្ឋំ កន្តំ មនាបន្តិ ឯវំ សវនេន កម្មំ ករោតិ។ សោ ឯវំ ករោន្តោ ចត្តារិ សច្ចានិ ឯកបដិវេធេនេវ បដិវិជ្ឈតិ ឯកាភិសមយេន អភិសមេតិ។ ទុក្ខំ បរិញ្ញាបដិវេធេន បដិវិជ្ឈតិ, សមុទយំ បហានបដិវេធេន, និរោធំ សច្ឆិកិរិយាបដិវេធេន, មគ្គំ ភាវនាបដិវេធេន បដិវិជ្ឈតិ។ ទុក្ខំ បរិញ្ញាភិសមយេន…បេ… មគ្គំ ភាវនាភិសមយេន អភិសមេតិ។ ឯវមស្ស បុព្ពភាគេ ទ្វីសុ សច្ចេសុ ឧគ្គហបរិបុច្ឆាសវនធារណសម្មសនបដិវេធោ ហោតិ, ទ្វីសុ បន សវនបដិវេធោយេវ។ អបរភាគេ តីសុ កិច្ចតោ បដិវេធោ ហោតិ, និរោធេ អារម្មណបដិវេធោ។ បច្ចវេក្ខណា បន បត្តសច្ចស្ស ហោតិ។ អយញ្ច អាទិកម្មិកោ, តស្មា សា ឥធ ន វុត្តា។

ឥមស្ស ច ភិក្ខុនោ បុព្ពេ បរិគ្គហតោ “ទុក្ខំ បរិជានាមិ, សមុទយំ បជហាមិ, និរោធំ សច្ឆិករោមិ, មគ្គំ ភាវេមី”តិ អាភោគសមន្នាហារមនសិការបច្ចវេក្ខណា នត្ថិ, បរិគ្គហតោ បដ្ឋាយ ហោតិ។ អបរភាគេ បន ទុក្ខំ បរិញ្ញាតមេវ…បេ… មគ្គោ ភាវិតោវ ហោតិ។ តត្ថ ទ្វេ សច្ចានិ ទុទ្ទសត្តា គម្ភីរានិ, ទ្វេ គម្ភីរត្តា ទុទ្ទសានិ។ ទុក្ខសច្ចញ្ហិ ឧប្បត្តិតោ បាកដំ, ខាណុកណ្ដកបហារាទីសុ “អហោ ទុក្ខ”ន្តិ វត្តព្ពតម្បិ អាបជ្ជតិ។ សមុទយម្បិ ខាទិតុកាមតាភុញ្ជិតុកាមតាទិវសេន ឧប្បត្តិតោ បាកដំ។ លក្ខណបដិវេធតោ បន ឧភយម្បិ គម្ភីរំ។ ឥតិ តានិ ទុទ្ទសត្តា គម្ភីរានិ។ ឥតរេសំ បន ទ្វិន្នំ ទស្សនត្ថាយ បយោគោ ភវគ្គគហណត្ថំ ហត្ថប្បសារណំ វិយ អវីចិផុសនត្ថំ បាទប្បសារណំ វិយ សតធា ភិន្នស្ស វាលស្ស កោដិយា កោដិបាទនំ វិយ ច ហោតិ។ ឥតិ តានិ គម្ភីរត្តា ទុទ្ទសានិ។ ឯវំ ទុទ្ទសត្តា គម្ភីរេសុ គម្ភីរត្តា ច ទុទ្ទសេសុ ចតូសុ សច្ចេសុ ឧគ្គហាទិវសេន បុព្ពភាគញាណុប្បត្តិំ សន្ធាយ ឥទំ **ទុក្ខេ ញាណ**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ បដិវេធក្ខណេ បន ឯកមេវ តំ ញាណំ ហោតិ។

នេក្ខម្មសង្កប្បាទយោ កាមព្យាបាទវិហឹសាវិរមណសញ្ញានំ នានត្តា បុព្ពភាគេ នានា, មគ្គក្ខណេ បន ឥមេសុ តីសុ ឋានេសុ ឧប្បន្នស្ស អកុសលសង្កប្បស្ស បទបច្ឆេទតោ អនុប្បត្តិសាធនវសេន មគ្គង្គំ បូរយមានោ ឯកោវ កុសលសង្កប្បោ ឧប្បជ្ជតិ។ អយំ **សម្មាសង្កប្បោ** នាម។

មុសាវាទាវេរមណិអាទយោបិ មុសាវាទាទីហិ វិរមណសញ្ញានំ នានត្តា បុព្ពភាគេ នានា, មគ្គក្ខណេ បន ឥមេសុ ចតូសុ ឋានេសុ ឧប្បន្នាយ អកុសលទុស្សីល្យចេតនាយ បទបច្ឆេទតោ អនុប្បត្តិសាធនវសេន មគ្គង្គំ បូរយមានា ឯកាវ កុសលវេរមណី ឧប្បជ្ជតិ។ អយំ **សម្មាវាចា** នាម ។

បាណាតិបាតាវេរមណិអាទយោបិ បាណាតិបាតាទីហិ វិរមណសញ្ញានំ នានត្តា បុព្ពភាគេ នានា, មគ្គក្ខណេ បន ឥមេសុ តីសុ ឋានេសុ ឧប្បន្នាយ អកុសលទុស្សីល្យចេតនាយ អកិរិយតោ បទបច្ឆេទតោ អនុប្បត្តិសាធនវសេន មគ្គង្គំ បូរយមានា ឯកាវ កុសលវេរមណី ឧប្បជ្ជតិ, អយំ **សម្មាកម្មន្តោ** នាម។

មិច្ឆាអាជីវន្តិ ខាទនីយភោជនីយាទីនំ អត្ថាយ បវត្តិតំ កាយវចីទុច្ចរិតំ។ **បហាយា**តិ វជ្ជេត្វា។ **សម្មាអាជីវេនា**តិ ពុទ្ធបសត្ថេន អាជីវេន។ **ជីវិតំ កប្បេតី**តិ ជីវិតប្បវត្តិំ បវត្តេតិ។ សម្មាអាជីវោបិ កុហនាទីហិ វិរមណសញ្ញានំ នានត្តា បុព្ពភាគេ នានា, មគ្គក្ខណេ បន ឥមេសុយេវ សត្តសុ ឋានេសុ ឧប្បន្នាយ មិច្ឆាជីវទុស្សីល្យចេតនាយ បទបច្ឆេទតោ អនុប្បត្តិសាធនវសេន មគ្គង្គំ បូរយមានា ឯកាវ កុសលវេរមណី ឧប្បជ្ជតិ, អយំ **សម្មាអាជីវោ** នាម។

អនុប្បន្នានន្តិ ឯកស្មិំ វា ភវេ តថារូបេ វា អារម្មណេ អត្តនោ ន ឧប្បន្នានំ។ បរស្ស បន ឧប្បជ្ជមានេ ទិស្វា “អហោ វត មេ ឯវរូបា បាបកា អកុសលធម្មា ន ឧប្បជ្ជេយ្យុ”ន្តិ ឯវំ អនុប្បន្នានំ បាបកានំ អកុសលានំ

ចម្មានំ អនុប្បាទាយ។ **ឆន្ទំ ជនេតី**តិ តេសំ អនុប្បាទកបដិបត្តិសាធកំ វីរិយឆន្ទំ ជនេតិ។ **វាយមតី**តិ វាយាមំ ករោតិ។ **វីរិយំ អារភតី**តិ វីរិយំ បវត្តេតិ។ **ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតី**តិ វីរិយេន ចិត្តំ បគ្គហិតំ ករោតិ។ **បទហតី**តិ កាមំ តចោ ច ន្ហារុ ច អដ្ឋិ ច អវសិស្សតូតិ បទហនំ បវត្តេតិ។

ឧប្បន្នានន្តិ សមុទាចារវសេន អត្តនោ ឧប្បន្នបុព្ពានំ។ ឥទានិ តាទិសេ ន ឧប្បាទេស្សាមីតិ តេសំ បហានាយ ឆន្ទំ ជនេតិ។ **អនុប្បន្នានំ កុសលាន**ន្តិ អប្បដិលទ្ធានំ បឋមជ្ឈានាទីនំ។ **ឧប្បន្នាន**ន្តិ តេសំយេវ បដិលទ្ធានំ។ **ឋិតិយា**តិ បុនប្បុនំ ឧប្បត្តិបពន្ធវសេន ឋិតត្ថំ។ **អសម្មោសាយា**តិ អវិនាសនត្ថំ។ **ភិយ្យោភាវាយា**តិ ឧបរិភាវាយ។ **វេបុល្លាយា**តិ វិបុលភាវាយ។ **ភាវនាយ បារិបូរិយា**តិ ភាវនាយ បរិបូរណត្ថំ។ អយម្បិ សម្មាវាយាមោ អនុប្បន្នានំ អកុសលានំ អនុប្បាទនាទិចិត្តានំ នានក្ខា បុព្ពភាគេ នានា, មគ្គក្ខណេ បន ឥមេសុយេវ ចតូសុ ឋានេសុ កិច្ចសាធនវសេន មគ្គង្គំ បូរយមានំ ឯកមេវ កុសលវីរិយំ ឧប្បជ្ជតិ។ អយំ **សម្មាវាយាមោ** នាម។

សម្មាសតិបិ កាយាទិបរិគ្គាហកចិត្តានំ នានក្ខា បុព្ពភាគេ នានា, មគ្គក្ខណេ បន ចតូសុ ឋានេសុ កិច្ចសាធនវសេន មគ្គង្គំ បូរយមានា ឯកាវ សតិ ឧប្បជ្ជតិ។ អយំ **សម្មាសតិ** នាម។

ឈានានិ បុព្ពភាគេបិ មគ្គក្ខណេបិ នានា, បុព្ពភាគេ សមាបត្តិវសេន នានា, មគ្គក្ខណេ នានាមគ្គវសេន។ ឯកស្ស ហិ បឋមមគ្គោ បឋមជ្ឈានិកោ ហោតិ, ទុតិយមគ្គាទយោបិ បឋមជ្ឈានិកា វា ទុតិយជ្ឈានាទីសុ អញ្ញតរឈានិកា វា។ ឯកស្សបិ បឋមមគ្គោ ទុតិយាទីនំ អញ្ញតរឈានិកោ ហោតិ, ទុតិយាទយោបិ ទុតិយាទីនំ អញ្ញតរជ្ឈានិកា វា បឋមជ្ឈានិកា វា។ ឯវំ ចត្តារោបិ មគ្គា ឈានវសេន សទិសា វា អសទិសា វា ឯកច្ចសទិសា វា ហោន្តិ។ អយំ បនស្ស វិសេសោ បាទកជ្ឈាននិយមេន ហោតិ។

បាទកជ្ឈាននិយមេន តាវ បឋមជ្ឈានលាភិនោ បឋមជ្ឈានា វុដ្ឋាយ វិបស្សន្តស្ស ឧប្បន្នោ មគ្គោ បឋមជ្ឈានិកោ ហោតិ។ មគ្គង្គពោជ្ឈង្គានិ បនេត្ថ បរិបុណ្ណានេវ ហោន្តិ។ ទុតិយជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ វិបស្សន្តស្ស ឧប្បន្នោ ទុតិយជ្ឈានិកោ ហោតិ។ មគ្គង្គានិ បនេត្ថ សត្ត ហោន្តិ។ តតិយជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ វិបស្សន្តស្ស ឧប្បន្នោ តតិយជ្ឈានិកោ។ មគ្គង្គានិ បនេត្ថ សត្ត , ពោជ្ឈង្គានិ ឆ ហោន្តិ។ ឯស នយោ ចតុត្ថជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ យាវ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ។

អារុប្បេ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានំ ឧប្បជ្ជតិ, តញ្ច លោកុត្តរំ, នោ លោកិយន្តិ វុត្តំ, ឯត្ថ កថន្តិ? ឯត្ថាបិ បឋមជ្ឈានាទីសុ យតោ វុដ្ឋាយ សោតាបត្តិមគ្គំ បដិលភិត្វា អរូបសមាបត្តឹ ភាវេត្វា សោ អារុប្បេ ឧប្បន្នោ, តំ ឈានិកាវស្ស តត្ថ តយោ មគ្គា ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឯវំ បាទកជ្ឈានមេវ និយមេតិ។

កេចិ បន ថេរា "វិបស្សនាយ អារម្មណភូតា ខន្ធា និយមេន្តី"តិ វទន្តិ។ កេចិ "បុគ្គលជ្ឈាសយោ និយមេតី"តិ វទន្តិ។ កេចិ "វុដ្ឋានគាមិនិវិបស្សនា និយមេតី"តិ វទន្តិ។ តេសំ វាទវិនិច្ឆយោ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុដ្ឋានគាមិនិវិបស្សនាធិការេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, សម្មាសមាធីតិ អយំ បុព្ពភាគេ លោកិយោ អបរភាគេ លោកុត្តរោ សម្មាសមាធីតិ វុច្ចតិ។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ អត្តនោ វា ចត្តារិ សច្ចានិ បរិគ្គណ្ហិត្វា, បរស្ស វា, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស ចត្តារិ សច្ចានិ បរិគ្គណ្ហិត្វា ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ។ សមុទយវយា បនេត្ថ ចតុន្នំ សច្ចានំ យថាសម្ភវតោ ឧប្បត្តិនិវត្តិវសេន វេទិតព្ពា។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។ កេវលញ្ហិ ឥធ ចតុសច្ចបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា សច្ចបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតព្ពំ, សេសំ តាទិសមេវាតិ។

ចតុសច្ចបព្ពំ និដ្ឋិតំ។

៤០៤. ឯត្តាវតា អានាបានបព្ពំ ចតុឥរិយាបថបព្ពំ ចតុសម្បជញ្ញបព្ពំ ទ្វត្តឹសាការំ ចតុធាតុវវត្ថានំ នវសិវថិកា វេទនានុបស្សនា ចិត្តានុបស្សនា នីវរណបរិគ្គហោ ខន្ធបរិគ្គហោ អាយតនបរិគ្គហោ ពោជ្ឈង្គបរិគ្គហោ សច្ចបរិគ្គហោតិ ឯកវីសតិ កម្មដ្ឋានានិ។ តេសុ អានាបានំ ទ្វត្តឹសាការំ នវសិវថិកាតិ ឯកាទស អប្បនាកម្មដ្ឋានានិ ហោន្តិ។ ទីឃភាណកមហាសីវត្ថេរោ បន "នវសិវថិកា អាទីនវានុបស្សនាវសេន វុត្តា"តិ អាហ។ តស្មា តស្ស មតេន ទ្វេយេវ អប្បនាកម្មដ្ឋានានិ, សេសានិ ឧបចារកម្មដ្ឋានានិ។ កឹ បនេតេសុ សព្ពេសុ អភិនិវេសោ ជាយតីតិ? ន ជាយតិ។ ឥរិយាបថសម្បជញ្ញនីវរណពោជ្ឈង្គេសុ ហិ អភិនិវេសោ ន

ជាយតិ, សេសេសុ ជាយតីតិ។ **មហាសិវត្ថេរោ** បនាហ “ឯតេសុបិ អភិនិវេសោ ជាយតិ។ អយញ្ហិ ‘អត្ថិ នុ ខោ មេ ចត្តារោ ឥរិយាបថា ឧទាហុ នត្ថិ, អត្ថិ នុ ខោ មេ ចតុសម្បជញ្ញំ ឧទាហុ នត្ថិ, អត្ថិ នុ ខោ មេ បញ្ចនីវរណា ឧទាហុ នត្ថិ, អត្ថិ នុ ខោ មេ សត្តពោជ្ឈង្គា ឧទាហុ នត្ថី’តិ ឯវំ បរិគ្គណ្ហាតិ។ តស្មា សព្ពត្ថ អភិនិវេសោ ជាយតី”តិ។

យោ ហិ កោចិ, ភិក្ខវេតិ យោ ហិ កោចិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វា ភិក្ខុនី វា ឧបាសកោ វា ឧបាសិកា វា។ **ឯវំ ភាវេយ្យា**តិអាទិតោ បដ្ឋាយ វុត្តេន ភាវនានុក្កមេន ភាវេយ្យ។ **បាដិកង្ខ**ន្តិ បដិកង្ខិតព្ពំ ឥច្ឆិតព្ពំ អវស្សំភាវីតិ អត្ថោ។ **អញ្ញា**តិ អរហត្តំ។ **សតិ វា ឧបាទិសេសេ**តិ ឧបាទានសេសេ វា សតិ អបរិក្ខីណេ។ **អនាគាមិតា**តិ អនាគាមិភាវោ។

ឯវំ សត្តន្នំ វស្សានំ វសេន សាសនស្ស និយ្យានិកភាវំ ទស្សេត្វា បុន តតោ អប្បតរេបិ កាលេ ទស្សេន្តោ **តិដ្ឋន្តុ, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ សព្ពម្បិ ចេតំ មជ្ឈិមស្ស វេនេយ្យបុគ្គលស្ស វសេន វុត្តំ, តិក្ខបញ្ញំ បន សន្ធាយ “បាតោវ អនុសិដ្ឋោ សាយំ វិសេសំ អធិគមិស្សតិ, សាយំ អនុសិដ្ឋោ បាតោ វិសេសំ អធិគមិស្សតី”តិ វុត្តំ។ ឥតិ ភគវា “ឯវំ និយ្យានិកំ, ភិក្ខវេ, មម សាសន”ន្តិ ទស្សេត្វា ឯកវីសតិយាបិ ឋានេសុ អរហត្តនិកូដេន ទេសិតំ ទេសនំ និយ្យាតេន្តោ “ឯកាយនោ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ…បេ.… ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្ត”ន្តិ អាហ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។ ទេសនាបរិយោសានេ បន តីស ភិក្ខុសហស្សានិ អរហត្តេ បតិដ្ឋហីសូតិ។

ឥតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ

មហាសតិបដ្ឋានសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. បាយាសិរាជញ្ញសុត្តវណ្ណនា

៤០៦. ឯវំ មេ សុតន្តិ បាយាសិរាជញ្ញសុត្តំ។ តត្រាយមបុព្ពបទវណ្ណនា – **អាយស្មា**តិ បិយវចនមេតំ។ **កុមារកស្សបោ**តិ តស្ស នាមំ។ កុមារកាលេ បព្ពជិតត្តា បន ភគវតា “កស្សបំ បក្កោសថ, ឥទំ ផលំ វា ខាទនីយំ វា កស្សបស្ស ទេថា”តិ វុត្តេ “កតរកស្សបស្សា”តិ។ “កុមារកស្សបស្សា”តិ ឯវំ គហិតនាមត្តា តតោ បដ្ឋាយ វុឌ្ឍកាលេបិ “កុមារកស្សបោ” ត្វេវ វុច្ចតិ។ អបិច រញ្ញោ បោសាវនិកបុត្តត្តាបិ តំ កុមារកស្សបោតិ សញ្ជានឹសុ។

អយំ បនស្ស បុព្ពយោគតោ បដ្ឋាយ អាវិភាវកថា – ថេរោ កិរ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ សេដ្ឋិបុត្តោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ ភគវន្តំ ចិត្រកថិ ឯកំ អត្តនោ សាវកំ ឯតទគ្គេ ឋបេន្តំ ទិស្វា ភគវតោ សត្តាហំ ទានំ ទត្វា “អហម្បិ ភគវា អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស អយំ ថេរោ វិយ ចិត្រកថី សាវកោ ភវាមី”តិ បត្ថនំ កត្វា បុញ្ញានិ ករោន្តោ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ នាសក្ខិ។ តទា កិរ បរិនិព្ពុតស្ស ភគវតោ សាសនេ ឱសក្កន្តេ បញ្ច ភិក្ខូ និស្សេណឹ ពន្ធិត្វា បព្ពតំ អារុយ្ហ សមណធម្មំ អកំសុ។ សង្ឃត្ថេរោ តតិយទិវសេ អរហត្តំ បត្តោ, អនុថេរោ ចតុត្ថទិវសេ អនាគាមី អហោសិ, ឥតរេ តយោ វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តា ទេវលោកេ និព្ពត្តា។

តេសំ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សម្បត្តឹ អនុភវន្តានំ ឯកោ តក្កសិលាយំ រាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា បក្កុសាតិ នាម រាជា ហុត្វា ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិត្វា រាជគហំ ឧទ្ទិស្ស អាគច្ឆន្តោ កុម្ភការសាលាយំ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា អនាគាមិផលំ បត្តោ។ ឯកោ ឯកស្មឹ សមុទ្ទបដ្ដនេ កុលឃរេ និព្ពត្តិត្វា នាវំ អារុយ្ហ ភិន្នទានាវោ ទារុចីរានិ និវាសេត្វា លាភសម្បត្តឹ បត្តោ “អហំ អរហា”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា “ន ត្វំ អរហា, គច្ឆ, សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆា”តិ អត្ថកាមាយ ទេវតាយ ចោទិតោ តថា កត្វា អរហត្តផលំ បត្តោ។

ឯកោ រាជគហេ ឯកិស្សា កុលទារិកាយ កុច្ឆិម្ហិ ឧប្បន្នោ។ សា ច បឋមំ មាតាបិតរោ យាចិត្វា បព្ពជ្ជំ អលភមានា កុលឃរំ គន្ត្វា គព្ភំ គណ្ហិ ។ គព្ភសណ្ឋិតម្បិ អជានន្តិ សាមិកំ អារាធេត្វា តេន អនុញ្ញាតា ភិក្ខុនីសុ បព្ពជិតា, តស្សា គព្ភនិមិត្តំ ទិស្វា ភិក្ខុនិយោ ទេវទត្តំ បុច្ឆឹសុ។ សោ “អស្សមណី”តិ អាហ។ ទសពលំ បុច្ឆឹសុ។ សត្ថា ឧបាលិត្ថេរំ សម្បដិច្ឆាបេសិ។ ថេរោ សាវត្ថិនគរវាសីនិ កុលានិ វិសាខញ្ច ឧបាសិកំ បក្កោសាបេត្វា សោធេន្តោ “បុរេ លទ្ធោ គព្ភោ, បព្ពជ្ជា អរោគា”តិ អាហ។ សត្ថា “សុវិនិច្ឆិតំ អធិករណ”ន្តិ ថេរស្ស សាធុការមទាសិ។ សា ភិក្ខុនី សុវណ្ណពិម្ពសទិសំ បុត្តំ វិជាយិ។ តំ គហេត្វា រាជា បសេនទិ កោសលោ បោសាបេសិ។ “កស្សបោ”តិ ចស្ស នាមំ កត្វា អបរភាគេ អលង្ករិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា បព្ពាជេសិ។ ឥតិ នំ រញ្ញោ បោសាវនិកបុត្តត្តាបិ “កុមារកស្សបោ”តិ សញ្ជានឹសូតិ។ តំ ឯកទិវសំ អន្ធវនេ សមណធម្មំ ករោន្តំ អត្ថកាមា ទេវតា បញ្ហេ ឧគ្គហាបេត្វា “ឥមេ បញ្ហេ ភគវន្តំ បុច្ឆា”តិ អាហ។ ថេរោ បញ្ហេ បុច្ឆិត្វា បញ្ហវិស្សជ្ជនាវសានេ អរហត្តំ បាបុណិ។ ភគវាបិ តំ ចិត្រកថិកានំ ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

សេតព្យាតិ តស្ស នគរស្ស នាមំ។ **ឧត្តរេន សេតព្យ**ន្តិ សេតព្យតោ ឧត្តរទិសាយ។ **រាជញ្ញោ**តិ អនភិសិត្តករាជា។ **ទិដ្ឋិគត**ន្តិ ទិដ្ឋិយេវ។ យថា គូថគតំ មុត្តគតន្តិ វុត្តេ ន គូថាទិតោ អញ្ញំ អត្ថិ, ឯវំ ទិដ្ឋិយេវ ទិដ្ឋិគតំ។ **ឥតិបិ នត្ថី**តិ ឥតំ តំ ការណំ អបទិសិត្វា ឯវម្បិ នត្ថីតិ វទតិ។ **បុរា…បេ…. សញ្ញាបេតី**តិ យាវ ន សញ្ញាបេតិ។

ចន្ទិមសូរិយឧបមាវណ្ណនា

៤១១. ឥមេ ភោ, កស្សប, ចន្ទិមសូរិយាតិ សោ កិរ ថេរេន បុច្ឆិតោ ចិន្តេសិ “អយំ សមណោ បឋមំ ចន្ទិមសូរិយេ ឧបមំ អាហរិ, ចន្ទិមសូរិយសទិសោ ភវិស្សតិ បញ្ញាយ, អនភិភវនីយោ អញ្ញេន, សចេ បនាហំ ‘ចន្ទិមសូរិយា ឥមស្មឹ លោកេ’តិ ភណិស្សាមិ, ‘កឹ និស្សិតា ឯតេ, កិត្តកបមាណា, កិត្តកំ ឧច្ចា’តិអាទីហិ បលិវេឋេស្សតិ។ អហំ ខោ បនេតំ និព្ពេឋេតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ‘បរស្មឹ លោកេ’ ឥច្ចេវស្ស កថេស្សាមី”តិ។ តស្មា ឯវមាហ។

ភគវា បន តតោ បុព្ពេ ន ចិរស្សេវ **សុធាភោជនីយជាតកំ** កថេសិ។ តត្ថ “ចន្ទោ ចន្ទោ ទេវបុត្តោ, សូរិយេ សូរិយោ ទេវបុត្តោ”តិ អាគតំ។ ភគវតា ច កថិតំ ជាតកំ វា សុត្តន្តំ វា សកលជម្ពុទីបេ បត្ថដំ ហោតិ, តេន សោ “ឯត្ថ និវាសិនោ ទេវបុត្តា នត្ថី”តិ ន សក្កា វត្តុន្តិ ចិន្តេត្វា **ទេវា តេ ន មនុស្សា**តិ អាហ។

៤១២. អត្ថិ បន, រាជញ្ញ, បរិយាយោតិ អត្ថិ បន ការណន្តិ បុច្ឆតិ។ **អាពាធិកា**តិ វិសភាគវេទនាសង្ខាតេន អាពាធេន សមន្នាគតា។ **ទុក្ខិតា**តិ ទុក្ខប្បត្តា។ **ពាឡ្ហគិលានា**តិ អធិមត្តគិលានា។ **សទ្ធាយិកា**តិ អហំ តុម្ហេ សទ្ទហាមិ, តុម្ហេ មយ្ហំ សទ្ធាយិកា សទ្ធាយិតព្ពវចនាតិ អត្ថោ។ **បច្ចយិកា**តិ អហំ តុម្ហេ បត្តិយាមិ, តុម្ហេ មយ្ហំ បច្ចយិកា បត្តិយាយិតព្ពាតិ អត្ថោ។

ចោរាទិឧបមាវណ្ណនា

៤១៣. ឧទ្ទិសិត្វាតិ តេសំ អត្តានញ្ច បដិសាមិតភណ្ឌកញ្ច ទស្សេត្វា, សម្បដិច្ឆាបេត្វាតិ អត្ថោ។ **វិប្បលបន្តស្សា**តិ “បុត្តោ មេ, ធីតា មេ, ធនំ មេ”តិ វិវិធំ បលបន្តស្ស។ **និរយបាលេសូ**តិ និរយេ កម្មការណិកសត្តេសុ។ យេ បន “កម្មមេវ កម្មការណំ ករោតិ, នត្ថិ និរយបាលា”តិ វទន្តិ។ តេ “តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា”តិ ទេវទូតសុត្តំ បដិពាហន្តិ។ មនុស្សលោកេ រាជកុលេសុ ការណិកមនុស្សា វិយ ហិ និរយេ និរយបាលា ហោន្តិ។

៤១៥. វេឡុបេសិកាហីតិ វេឡុវិលីវេហិ។ **សុនិម្មជ្ជិតា**តិ យថា សុដ្ឋុ និម្មជ្ជិតំ ហោតិ, ឯវំ និម្មជ្ជថ, អបនេថាតិ អត្ថោ។

អសុចីតិ អមនាបោ។ **អសុចិសង្ខាតោ**តិ អសុចិកោដ្ឋាសភូតោ អសុចីតិ ញាតោ វា។ **ទុគ្គន្ធោ**តិ កុណបគន្ធោ។ **ជេគុច្ឆោ**តិ ជិគុច្ឆិតព្ពយុត្តោ។ **បដិកូលោ**តិ ទស្សនេនេវ បដិយាវហោ។ **ឧព្ពាធតី**តិ ទិវសស្ស ទ្វិក្ខត្តុំ ន្ហត្វា តិក្ខត្តុំ វត្ថានិ បរិវត្តេត្វា អលង្កតបដិមណ្ឌិតានំ ចក្កវត្តិអាទីនម្បិ មនុស្សានំ គន្ធោ យោជនសតេ ឋិតានំ ទេវតានំ កណ្ឋេ អាសត្តកុណបំ វិយ ពាធតិ។

៤១៦. បុន បាណាតិបាតាទិបញ្ចសីលានិ សមាទាយវត្តេន្តានំ វសេន វទតិ។ **តាវតឹសាន**ន្តិ ឥទញ្ច ទូរេ និព្ពត្តា តាវ មា អាគច្ឆន្តុ, ឥមេ កស្មា ន ឯន្តីតិ វទតិ។

៤១៨. ជច្ចន្ធូបមោ មញ្ញេ បដិភាសីតិ ជច្ចន្ធោ វិយ ឧបដ្ឋាសិ។ **អរញ្ញវនបត្ថានី**តិ អរញ្ញកង្គយុត្តតាយ អរញ្ញានិ, មហាវនសណ្ឌតាយ វនបត្ថានិ។ **បន្តានី**តិ ទូរានិ។

៤១៩. កល្យាណធម្មេតិ តេនេវ សីលេន សុន្ទរធម្មេ។ **ទុក្ខបដិកូលេ**តិ ទុក្ខំ អបត្ថេន្តេ។ **សេយ្យោ ភវិស្សតី**តិ បរលោកេ សុគតិសុខំ ភវិស្សតីតិ អធិប្បាយោ។

៤២០. ឧបវិជញ្ញាតិ ឧបគតវិជាយនកាលា, បរិបក្កគព្ភា ន ចិរស្សេវ វិជាយិស្សតីតិ អត្ថោ។ **ឱបភោគ្គា ភវិស្សតី**តិ បាទបរិចារិកា ភវិស្សតិ។ **អនយព្យសន**ន្តិ មហាទុក្ខំ។ អយោតិ សុខំ, ន អយោ អនយោ, ទុក្ខំ។ តទេតំ សព្ពសោ សុខំ ព្យសតិ វិក្ខិបតីតិ ព្យសនំ។ ឥតិ អនយោវ ព្យសនំ **អនយព្យសនំ,** មហាទុក្ខន្តិ អត្ថោ។ **អយោនិសោ**តិ អនុបាយេន។ **អបក្កំ ន បរិបាចេន្តី**តិ អបរិណតំ អខីណំ អាយុំ អន្តរាវ ន ឧបច្ឆិន្ទន្តិ។ **បរិបាកំ អាគមេន្តី**តិ អាយុបរិបាកកាលំ អាគមេន្តិ។ ធម្មសេនាបតិនាបេតំ វុត្តំ –

> “នាភិនន្ទាមិ មរណំ, នាភិនន្ទាមិ ជីវិតំ;
> កាលញ្ច បដិកង្ខាមិ, និព្ពិសំ ភតកោ យថាតិ។ (ថេរគា. ១០០១)

៤២១. ឧព្ភិន្ទិត្វាតិ មត្តិកាលេបំ ភិន្ទិត្វា។

៤២២. រាមណេយ្យកន្តិ រមណីយភាវំ។ **វេលាសិកា**តិ ខិឌ្ឌាបរាធិកា។ **កោមារិកា**តិ តរុណទារិកា។ **តុយ្ហំ ជីវ**ន្តិ សុបិនទស្សនកាលេ និក្ខមន្តំ វា បវិសន្តំ វា ជីវំ អបិ នុ បស្សន្តិ។ ឥជ ចិត្តាចារំ “ជីវ”ន្តិ គហេត្វា អាហ។ សោ ហិ តត្ថ ជីវសញ្ញីតិ។

៤២៣. ជិយាយាតិ ធនុជិយាយ, គីវំ វេឋេត្វាតិ អត្ថោ។ **បត្តិន្ទ្ទតរោ**តិ ថទ្ធតរោ។ ឥមិនា កឹ ទស្សេតិ? តុម្ហេ ជីវកាលេ សត្តស្ស បញ្ចក្ខន្ធាតិ វទន្តិ, ចវនកាលេ បន រូបក្ខន្ធមត្តមេវ អវសិស្សតិ, តយោ ខន្ធា អប្បវត្តា ហោន្តិ, វិញ្ញាណក្ខន្ធោ គច្ឆតិ។ អវសិដ្ឋេន រូបក្ខន្ធេន លហុតរេន ភវិតព្ពំ, គរុកតរោ ច ហោតិ។ តស្មា នត្ថិ កោចិ កុហឹ គន្តាតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។

៤២៤. និព្ពុតន្តិ វូបសន្តតេជំ។

៤២៥. អនុបហច្ចាតិ អវិនាសេត្វា។ **អាមតោ ហោតី**តិ អទ្ធមតោ មរិតុំ អារទ្ធោ ហោតិ។ **ឱធុនាថា**តិ ឱរតោ ករោថ។ **សន្ធុនាថា**តិ បរតោ ករោថ។ **និទ្ធុនាថា**តិ អបរាបរំ ករោថ។ **តញ្ចាយតនំ ន បដិសំវេទេតី**តិ តេន ចក្ខុនា តំ រូបាយតនំ ន វិភាវេតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

៤២៦. សង្ខធមោតិ សង្ខធមកោ។ **ឧបលាបេត្វា**តិ ធមិត្វា។

៤២៨. អគ្គិកោតិ អគ្គិបរិចារកោ។ **អាបាទេយ្យ**ន្តិ និប្ផាទេយ្យំ, អាយុំ វា បាបុណាបេយ្យំ។ **បោសេយ្យ**ន្តិ ភោជនាទីហិ ភរេយ្យំ។ **វឌ្ឍេយ្យ**ន្តិ វឌ្ឍិ គមេយ្យំ។ **អរណិសហិត**ន្តិ អរណិយុគឡំ។

៤២៩. តិរោរាជានោបីតិ តិរោរដ្ឋេ អញ្ញស្មិម្បិ ជនបទេ រាជានោ ជានន្តិ។ **អព្យត្តោ**តិ អវិសទោ អឆេកោ។ **កោបេនបី**តិ យេ មំ ឯវំ វក្ខន្តិ, តេសុ ឧប្បជ្ជនកេន កោបេនបិ ឯតំ ទិដ្ឋិគតំ ហរិស្សាមិ បរិហរិស្សាមីតិ គហេត្វា វិចរិស្សាមិ។ **មក្ខេនា**តិ តយា វុត្តយុត្តការណមក្ខលក្ខណេន មក្ខេនាបិ។ **បលាសេនា**តិ តយា សទ្ធឹ យុគគ្គាហលក្ខណេន បលាសេនាបិ។

៤៣០. ហរិតកបណ្ណន្តិ យំ កិញ្ចិ ហរិតកំ, អន្តមសោ អលលតិណបណ្ណម្បិ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **សន្នទ្ធកលាប**ន្តិ សន្នទ្ធធនុកលាបំ។ **អាសិត្តោទកានិ វដុមានី**តិ បរិបុណ្ណសលិលា មគ្គា ច កន្ទរា ច។ **យោគ្គានី**តិ ពលិពទ្ទេ។

ពហុនិក្ខន្តរេតិ **ពហុនិក្ខន្តោ** ចិរនិក្ខន្តោតិ អត្ថោ។ **យថាភតេន ភណ្ឌេនា**តិ យំ វោ តិណកដ្ឋោទកភណ្ឌកំ អារោបិតំ, តេន យថាភតេន យថារោបិតេន, យថាគហិតេនាតិ អត្ថោ។

អប្បសារានីតិ អប្បគ្ឃានិ។ **បណិយានី**តិ ភណ្ឌានិ។

គូថភារិកាទិឧបមាវណ្ណនា

៤៣២. មម ច សូករភត្តន្តិ មម ច សូករានំ ឥទំ ភត្តំ។ **ឧគ្ឃរន្ត**ន្តិ ឧបរិ យរន្តំ។ **បគ្ឃរន្ត**ន្តិ ហេដ្ឋា បរិស្សវន្តំ។ **តុម្ហេ ខ្វេត្ថ ភណេ**តិ តុម្ហេ ខោ ឯត្ថ ភណេ។ អយមេវ វា បាឋោ។ **តថា ហិ បន មេ សូករភត្ត**ន្តិ តថា ហិ បន មេ អយំ គូថោ សូករានំ ភត្តំ។

៤៣៤. អាគតាគតំ កលឹ គិលតីតិ អាគតាគតំ បរាជយគុឡំ គិលតិ។ **បជ្ជោហិស្សាមី**តិ បជ្ជោហនំ ករិស្សាមិ, ពលិកម្មំ ករិស្សាមីតិ អត្ថោ។ **អក្ខេហិ ទិព្ពិស្សាមា**តិ គុឡេហិ កីឡិស្សាម។ **លិត្តំ បរមេន តេជសា**តិ បរមតេជេន វិសេន លិត្តំ។

៤៣៦. គាមបដ្ដន្តិ វុដ្ឋិតគាមបទេសោ វុច្ចតិ។ “គាមបទ”ន្តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ។ **សាណភារ**ន្តិ សាណវាកភារំ។ **សុសន្នទ្ធោ**តិ សុពទ្ធោ។ **ត្វំ បជានាហី**តិ ត្វំ ជាន។ សចេ គណ្ហិតុកាមោសិ, គណ្ហាហីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ខោមន្តិ ខោមវាកំ។ **អយ**ន្តិ កាឡលោហំ។ **លោហ**ន្តិ តម្ពលោហំ។ **សជ្ឈ**ន្តិ រជតំ។ **សុវណ្ណ**ន្តិ សុវណ្ណមាសកំ។ **អភិនន្ទីសូ**តិ តុស្សឹសុ។

៤៣៧. អត្តមនោតិ សកមនោ តុដ្ឋចិត្តោ។ **អភិរទ្ធោ**តិ អភិប្បសន្នោ។ **បញ្ហាបដិភានានី**តិ បញ្ហាបដ្ឋានានិ។ **បច្ចនីកំ កត្តព្ព**ន្តិ បច្ចនីកំ បដិវិរុទ្ធំ វិយ កត្តព្ពំ អមញ្ញិស្សំ, បដិលោមគាហំ គហេត្វា អដ្ឋាសិន្តិ អត្ថោ។

៤៣៨. សញ្ញាតំ អាបជ្ជន្តីតិ សញ្ញាតំ វិនាសំ មរណំ អាបជ្ជន្តិ។ **ន មហប្ផលោ**តិ វិបាកផលេន ន មហប្ផលោ ហោតិ។ **ន មហានិសំសោ**តិ គុណានិសំសេន មហានិសំសោ ន ហោតិ។ **ន មហាជុតិកោ**តិ អានុភាវជុតិយា មហាជុតិកោ ន ហោតិ។ **ន មហាវិប្ផារោ**តិ វិបាកវិប្ផារតាយ មហាវិប្ផារោ ន ហោតិ។ **ពីជនង្គល**ន្តិ ពីជញ្ច នង្គលញ្ច។ **ទុក្ខេត្តេ**តិ ទុដ្ឋខេត្តេ និស្សារខេត្តេ។ **ទុព្ភូមេ**តិ វិសមភូមិភាគេ។ **បតិដ្ឋាបេយ្យា**តិ បបេយ្យ។ **ខណ្ឌានី**តិ ឆិន្នភិន្នានិ។ **បូតីនី**តិ និស្សារានិ។ **វាតាតបហតានី**តិ វាតេន ច អាតបេន ច ហតានិ បរិយាទិន្នតេជានិ។ **អសារាទានី**តិ តណ្ឌុលសារាទានរហិតានិ បលាលានិ។ **អសុខសយិតានី**តិ យានិ សុក្ខាបេត្វា កោដ្ឋេ អាកិរិត្វា ឋបិតានិ, តានិ សុខសយិតានិ នាម។ ឯតានិ បន ន តាទិសានិ។ **អនុប្បវេច្ឆេយ្យា**តិ អនុបវេសេយ្យ, ន សម្មាវស្សេយ្យ, អន្វទ្ធមាសំ អនុទសាហំ អនុបញ្ចាហំ ន វស្សេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អបិ នុ តានី**តិ អបិ នុ ឯវំ ខេត្តពីជវុដ្ឋិទោសេ សតិ តានិ ពីជានិ អង្កុរមូលបត្តាទីហិ ឧទ្ធំ វុទ្ធិំ ហេដ្ឋា វិរូឡ្ហិំ សមន្តតោ ច វេបុល្លំ អាបជ្ជេយ្យុន្តិ ។ **ឯវរូបោ**

ខោ រាជញ្ញ យញ្ញោតិ ឯវរូបំ រាជញ្ញ ទានំ បរូបឃាតេន ឧប្បាទិតបច្ចយតោបិ ទាយកតោបិ បរិគ្គាហកតោបិ អវិសុទ្ធត្តា ន មហប្ផលំ ហោតិ។

ឯវរូបោ ខោ រាជញ្ញ យញ្ញោតិ ឯវរូបំ រាជញ្ញទានំ អបរូបឃាតេន ឧប្បន្នបច្ចយតោបិ អបរូបឃាតិកាយសីលវន្តទាយកតោបិ សម្មាទិដ្ឋិអាទិគុណសម្បន្នបដិគ្គាហកតោបិ មហប្ផលំ ហោតិ។ សចេ បន គុណាតិរេកំ និរោធា វុដ្ឋិតំ បដិគ្គាហកំ លភតិ, ចេតនា ច វិបុលា ហោតិ, ទិដ្ឋេវ ធម្មេ វិបាកំ ទេតីតិ។

៤៣៩. ឥមំ បន ថេរស្ស ធម្មកថំ សុត្វា បាយាសិរាជញ្ញោ ថេរំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ ថេរស្ស មហាទានំ ទត្វា តតោ បដ្ឋាយ មហាជនស្ស ទានំ បដ្ឋបេសិ។ តំ សន្ធាយ **អថ ខោ បាយាសិ រាជញ្ញោ**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **កណាជក**ន្តិ សកុណ្ឌកំ ឧត្តណ្ឌុលភត្តំ។ **ពិលង្គទុតិយ**ន្តិ កញ្ជិកទុតិយំ។ **ធោរកានិ ច វត្ថានី**តិ ថូលានិ ច វត្ថានិ។ **គុឡវាលកានី**តិ គុឡទសានិ, បុញ្ជបុញ្ជវសេន ឋិតមហន្តទសានីតិ អត្ថោ។ **ឯវំ អនុទ្ទិសតី**តិ ឯវំ ឧបទិសតិ។ **បាទាបី**តិ បាទេនបិ។

៤៤០. **អសក្កច្ច**ន្តិ សទ្ធាវិរហិតំ អស្សទ្ធទានំ។ **អសហត្ថា**តិ ន សហត្ថេន។ **អចិត្តីកត**ន្តិ ចិត្តីការវិរហិតំ, ន ចិត្តីការម្បិ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា ន បណីតចិត្តំ កត្វា អទាសិ។ **អបវិទ្ធ**ន្តិ ឆឌ្ឌិតំ វិប្បកិតំ។ **សុញ្ញំ សេរីសក**ន្តិ សេរីសកំ នាម ឯកំ តុច្ឆំ រជតវិមានំ ឧបគតោ។ តស្ស កិរ ទ្វារេ មហាសិរីសរុក្ខោ, តេន តំ “សេរីសក”ន្តិ វុច្ចតិ។

៤៤១. **អាយស្មា គវម្បតី**តិ ថេរោ កិរ បុព្ពេ មនុស្សកាលេ គោបាលទារកានំ ជេដ្ឋកោ ហុត្វា មហតោ សិរីសស្ស មូលំ សោធេត្វា វាលិកំ ឱកិរិត្វា ឯកំ បិណ្ឌបាតិកត្ថេរំ រុក្ខមូលេ និសីទាបេត្វា អត្តនា លទ្ធំ អាហារំ ទត្វា តតោ ចុតោ តស្សានុភាវេន តស្មិំ រជតវិមានេ និព្ពត្តិ។ សិរីសរុក្ខោ វិមានទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សោ បណ្ណាសាយ វស្សេហិ ផលតិ, តតោ បណ្ណាស វស្សានិ គតានីតិ ទេវបុត្តោ សំវេគំ អាបជ្ជតិ។ សោ អបរេន សមយេន អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ មនុស្សេសុ និព្ពត្តិត្វា សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា អរហត្តំ បត្តោ។ បុព្ពាចិណ្ណវសេន បន ទិវាវិហារត្ថាយ តទេវ វិមានំ អភិណ្ហំ គច្ឆតិ, តំ កិរស្ស ឧតុសុខំ ហោតិ។ តំ សន្ធាយ “តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា គវម្បតី”តិអាទិ វុត្តំ។

សោ សក្កច្ចំ ទានំ ទត្វាតិ សោ បរស្ស សន្តកម្បិ ទានំ សក្កច្ចំ ទត្វា។ **ឯវមារោចេសី**តិ “សក្កច្ចំ ទានំ ទេថា”តិអាទិនា នយេន អារោចេសិ។ តញ្ច បន ថេរស្ស អារោចនំ សុត្វា មហាជនោ សក្កច្ចំ ទានំ ទត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តោ។ បាយាសិស្ស បន រាជញ្ញស្ស បរិចារកា សក្កច្ចំ ទានំ ទត្វាបិ និកន្តិវសេន គន្ត្វា តស្សេវ សន្តិកេ និព្ពត្តា។ តំ កិរ ទិសាចារិកវិមានំ វត្តនិអដវិយំ អហោសិ។ បាយាសិទេវបុត្តោ ច ឯកទិវសំ វាណិជកានំ ទស្សេត្វា អត្តនោ កតកម្មំ កថេសីតិ។

ឥតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ

បាយាសិរាជញ្ញសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតា ច មហាវគ្គស្សត្ថវណ្ណនា។

មហាវគ្គដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។